శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్సమస్త

జ్యోతిశ్శాస్త్రసారాంశభూతః.

కాలామృతాఖ్యోయంగ్రంథః.

శ్రీమచ్చింతలపాటి వేంకటయజ్వకృత

సంస్కృతవ్యాఖ్యయా

తాత్పర్యకరతలామలకీకరణదక్షయా

ఆంధ్రవ్యాఖ్యయాచసహితం

వాధూల - వీరరాఘవాచార్యేణ

సమ్యక్పరిశోధితః

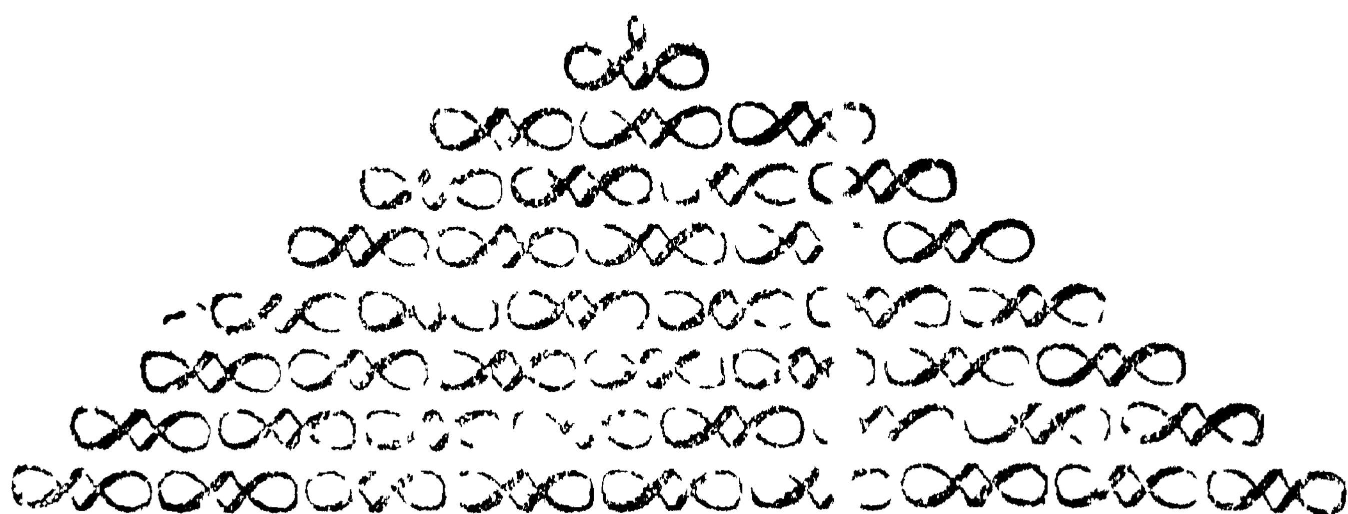
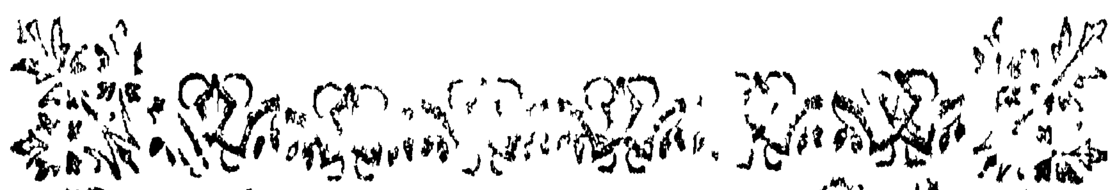
తాతా - బంగారుశెట్టి

అండసన్స్ గారిచే

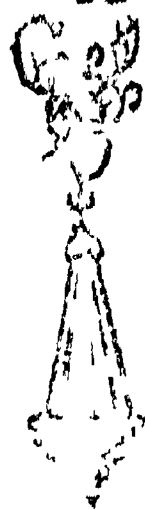
శ్రీకుగపూరి శ్రీనివాసముద్రాయంత్రే

ముద్రితః.

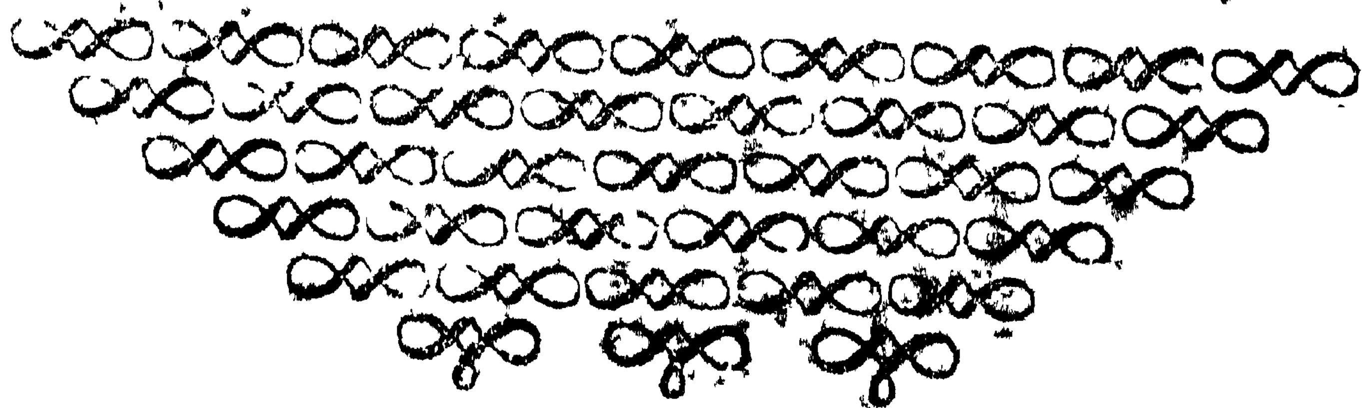
౧౮౯౯

కాలామృతపురుషుడు.

శ్రీరస్తు.

కాలామృతము.

సవ్యాఖ్యానము- ప్రథమబిందు ప్రారంభము.

మూ॥ శ్రీమద్వేంకట నాయకం కులగురుం నత్వానసాక్షీష్టదం
జ్యోతిశ్శాస్త్రపయోంబుధిప్రమథనాత్సారం సముద్ధృత్యతం।
విద్వచ్ఛిత్తమనోహరం మృదుపదం సంక్షేపతస్సుస్ఫుటంగ
ర్వ్యాఖ్యానముఖం ఎపాన సులభం కాలామృతం వ్యస్యహమ్॥

వ్యాఖ్యాన పీఠికా.

శ్లో॥ శ్రీమచ్చింతలపాటి వంశజలధిశ్శీతాంశువార్ధీమతాం ఖ్యాతశ్శ్రీవి
ష్ణునివాసార్యమహాసయ శ్రీపద పౌత్యాంగురుమ్। ఏకాజ్యోతిష శాస్త్రత
త్వమఖిలం సంగృహ్యాసంభాష్య తచ్ఛ్రీమద్వేంకట సుబ్బ బుధవరో కాలామృ
తస్యోజ్జ్వలా॥ శ్రీమచ్చింతలపాటివంశమహాతి శ్రీవేంకటార్యోక్తమహాన్నాం
తన్వంకర కంకటేశ్చయుష సే శ్రీచన్ద్రమాంబాచయమ్। యస్యాదగ్రతపోధన
శ్చ త్రివిధస్త్రి యిల్ల మజ్జాద మశ్చత్వాంస్సు సహాయాపరాస్సుచిధియస్త్రి
దుర్గసంజాతకా॥ వేదం బ్రాహ్మణమంగసంగత మహాయోపగః శ్రీయాం మ
న్వాదష్టసర్గశాస్త్రసంచయమ్యేకాదశ్య గతిః। వ్యోతిశ్శాస్త్ర మధారం
సింక బళ సున్ఫ్రి శాడకే జాగరేన్నాము వేంకయాజకోపేమ యత క్రమం
డి సెప్టేటే॥ కాలామృతస్యయుత్తత్త్వాన రకెశఫలా పవం। ఖద్యలంబం
త్వ్యస్యసాకంజ్యోతిషచుంచుభి॥ అథతత్రభవాన్స్వకీర్తి సత్యాగ్రధన్య సప్త్రి
మ్యాపాపరపూర్ణాయ సంపదాయాచ్ఛేద లక్షణం ఫలం ధనత్వాదాదర్శ
మసు త్రియా వస్తుసిద్ధేర్యపి స్మశుమిత్యశ్రాద్వ్యవ్యానవస్య ప్రబంధముఖ
లక్షణత్వేచ్ఛవిశిష్టదేవతా సమస్కారలక్షణం మంగళ నాదాంవాచస్పి
కీర్తి సంపన్నంజానితే॥ వ్యాఖ్యాప్రారంభః॥ శ్రీమదతి॥ అహోశ్రీశబ్దప్రయోగా
ద్వ్యగణాదినర్ధేర్యప్సృష్టియః తదుక్తం॥ శ్లో॥ దేవతావాచకాశ్శబ్దాయేచ
భద్రాదివాచకాః। తేసర్వేనైవనిందాస్స్యుర్లిపితోగణతో౽పి వేతి॥ కులగురుం
గృహాద్దైవంతిష్టదైవమిత్యర్థః। అనేకులాశ్రాగృహపతిర్గురుః। అతఏవం శ్రీమ
ద్రామాయణే అయోధ్యాకాండే అద్యప్య॥ శ్లో॥ గచ్ఛత్యానాం తత్త కం భ
రతేనతదానఘునితిప్రయోగః। అత్ర ఈప్సితార్థదమాతృత్వన్యష్ట శం ధేయ
కట నాయకం శ్రీవస్యాక్షీ శ్రీమా ఈ తిపన్యస్సి ...

కటతిదహతీతి వేంకటః వేమితిపాపాఖ్యోవాతోయం - సచాసౌ నాయకశ్చేతి-
అథవాభీమోభీమసేనవదిత్యుత్ - నామైకదేశేనామగ్రహణా ద్వేంకటశబ్దః- వేం
కటాచలార్థకః- తస్యనాయక ఇత్యత ఏవోక్తం బ్రహ్మాండపురాణే॥ శ్లో॥ సర్వ
పాపాని వేం ప్రాహుః కటస్తద్దాహ ఉచ్యతే సర్వపాపాదహోయస్మా ద్వేంక
టాచల ఇత్యభూదితి ॥ తాదృశం వేంకటనాయకం సదాసర్వదా గ్రంథస్యాద్యా
మధ్యేఅంతేచేత్యర్థః । మంగళాదీని మంగళమధ్యాని మంగళాంతానిశాస్త్రా
ణిప్రథంత ఇతి భాష్యకారవచనప్రామాణ్యాత్ । నత్వానమస్కారం కృత్వా।
జ్యోతిశ్శాస్త్రపయోనిధిప్రమథనాత్ । జ్యోతిషాంనక్షత్రాణాంగ్రహాణాంచ।
శాస్త్రం తత్ప్రధానత్వాత్తద్వ్యపదేశః । తదేవపయోనిధిః క్షీరాబ్ధిః ॥ నీ॥
పయఃక్షీరం పయోంబుచేత్యమరః ॥ తస్యప్రమథనాద్విలోచనాత్ సవ్యక్షపర్యా
లోచనాదిత్యర్థః- సారసారాంశోయస్సముత్పన్న ఇతి శేషః ॥ నీ॥ సరోబలేస్థి
రాంశేచేత్యమరః॥ తంసారం సముత్పన్నం సంగృహ్య విద్వద్వశ్యం మనోహరం
సహృదయ హృదయాహ్లాదకమిత్యర్థః - ఇదంక్రియావిశేషణం అమృతవిశేష
ణమితివాబోధ్యం । మృదుపదం మృదూని కోమలాని పదాని యస్య తత్తథోక్తం।
నచామరవగాహ మిత్యర్థః గర్భాధానశబ్దేన తద్యోగ్య నక్షత్రాది ప్రతిపా
దకగ్రంథోలక్ష్యతే । తదేవముఖ- ఆదిర్యస్య తత్తథోక్తం। నంచ। పిపాసు సు
లభం। పాతుమిచ్ఛుః పిపాసుః పిబతేస్సన్నంతాదు ప్రత్యయః తస్యసులభం కా
లామృతమితి విశేష్యానురూపేణ పిపాసుసులభ మిత్యుక్తం। అన్యథా శ్రవ
ణార్హస్యగ్రంథస్య పానాయోగ్యత్వాత్ । కాలామృతం కాలామృతాఖ్యం
గ్రంథం సంక్షేపతః అల్పార్థతః అనతివిస్తరాదిత్యర్థః । సంస్ఫుటం ఇతరగ్రంథా
నపేక్షం యథాతథా - అహంవచ్మి । కథయామి వచపరిభాషణే ఇతి ధాతోర్వ
ర్తమానసామీప్యే వర్తమానవద్వేతి భవిష్యదర్థే లట్ । నతువర్తమానే - మంగ
ళానుభవ ప్రతిజ్ఞాబంధస్యాద్యశ్లోకస్య । కాలామృతపదవాచ్యగ్రంథానివ్యా
ఖ్యానేనాం వర్తభావాత్ ప్రతిజ్ఞాతస్యచాద్యస్యారబ్ధస్థితత్వాదితిక్ । సర్వ
త్రాత్ర గ్రంథే శార్దూలవిక్రీడితం వృత్తం॥ శ్లో॥ సూర్యాశ్వైర్మసజాస్తతాస్స
గురవశ్శార్దూలవిక్రీడితమ్ ॥ అవతరణిక ॥ గ్రంథకర్తతాఁజెప్పెడు గ్రంథ
మునిర్విఘ్నముగా సమాప్తినొందుటకు నిష్టదేవతాప్రార్థనా పూర్వకముగ
గ్రంథవివరమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ ఇష్టదైవంబును । ఇష్టములని
చ్చువాఁడును । సంపదధిష్ఠానదేవతయగు నలమేలుమంగాసమేతుండును పా
పనాశకరుండునగు వేంకటేశ్వరస్వామికి నెల్లప్పుడును వందనంబుఁజేసి జ్యో
తిశ్శాస్త్రమనెడి పాలసముద్రము పరిశోధించుటవలన బుట్టినసారాంశమును
సంగ్రహించి విద్వత్సమూహ రహస్యంబగునట్లు మృదుపదములు గలదియును।

గర్భాధానాదిషోడశకర్మ యోగ్యంబులగుతిథివార నక్షత్రాదుల దెలియఁజే
యుచుండియును శ్రోత్రముచే పానము చేయదలంచినవారల కతిసులభముగా దె
లియునదియునునగు కాలామృతమను గ్రంథమును సూక్ష్మముగానితరగ్రంథా
పేక్షలేనట్లు నే దెలియఁజెప్పెదనని తాత్పర్యము. ※

(౨) మూ॥ వహ్నిర్ద్రష్టృహిమాద్రిజాగణపతిస్సర్పః కుమారోర
విర్గౌరీశో వసునాగధర్మహరయః కామః కలీందుః పితా । ఏతేసర్వదినాధిపా
స్త్వథరథ తేవారేశ్వరా భాస్కరాశ్చంద్రోభూమిజ ఇందుజో గురుభృగూమం
దోథ వేయుఃక్రమాత్॥ వ్యా॥ అథగర్భాధానాద్యుపయోగిత్వేనతిథివారాధి
పతీనాహ॥ వహ్నీతి॥ ఏతేవహ్న్యాదయః షోడశసర్వదినాధిపాః। ప్రతిపత్ప్ర
భృతిషోడశదినాధిపాః। క్రమాత్స్యుః। తథాహి। వహ్నిరగ్నిః ప్రతిపదః। ద్రష్టా
బ్రహ్మాద్వితీయాయాః॥ వి॥ ద్రష్టాద్రుహిణః పతిర్వేధా ఇత్యమరః॥ హిమాద్రిజా
పార్వతీతృతీయాయాః। గణపతిర్విఘ్నేశశ్చతుర్థ్యాః। సర్పశ్శేషః పంచ
మ్యాః। కుమారః కుమారస్వామిషష్ఠ్యాః। రవిస్సూర్యస్సప్తమ్యాః। గౌరీశశ్శివో
ష్టమ్యాః వసవః అష్టవసవో నవమ్యాః। నాగా దిగ్గజాః దశమ్యాః ధర్మోయమ ఏ
కాదశ్యాః। హరిర్విష్ణుర్ద్వాదశ్యాః। కామోమన్మథః త్రయోదశ్యాః॥ సి॥ కామః
పంచశరస్స్మర ఇత్యమరః। కలిః కలిపురుషః చతుర్దశ్యాః। ఇందుశ్చంద్రః పౌర్ణ
మాస్యాః పితా అగ్నిష్వాత్తాదిపితరః అమావాస్యాయాః క్రమాదధిపాః। అథ
తిథ్యధిపకథనానంతరం। తే ప్రసిద్ధాః భాస్కరాదయః వారేశ్వరాః
క్రమాద్భవేయుః। అత్రాతచ్ఛబ్దస్య ప్రసిద్ధార్థకత్వాన్నయచ్ఛబ్దాపేక్షా। భా
స్కరః సూర్యః భానువారస్య। చంద్రస్సోమవారస్య। భూమిజః అంగారకః కు
జవారస్య। ఇందుజః బుధస్సౌమ్యవారస్య। గురుర్బృహస్పతిర్గురువారస్య। భృ
గుశ్శుక్రశ్శుక్రవారస్య। మందశ్శనిశ్శనివారస్య॥ ని॥ శనిమందౌ పంగుకాలావి
త్యమరః॥ అ॥ దినవారాధిపతుల జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ పాడ్యమికి అగ్ని విదియకు
బ్రహ్మ తదియకు పార్వతి। చవితికి విఘ్నేశ్వరుండు। పంచమికి ఆదిశేషుండు। షష్ఠి
కి కుమారస్వామి। సప్తమికి సూర్యుడు। అష్టమికి శివుడు। నవమికి అష్టవసవులు।
దశమికి దిగ్గజములు। ఏకాదశికి యముడు। ద్వాదశికి విష్ణువు। త్రయోదశికి మన్మ
థుడు। చతుర్దశికి కలిపురుషుడు। పూర్ణిమకు చంద్రుడు। అమావాస్యకు పితృదేవ
తలు। వీరలు క్రమంబున దినాధిపతులనంబడుదురు। మఱియు నాదివారమునకు
సూర్యుడు। సోమవారమునకు జంద్రుడు। కుజవారమునకంగారకుడు। బుధవా
రమునకు బుధుడు। గురువారమునకు బృహస్పతి। శుక్రవారమునకు శుక్రుడు।
మందవారమునకు శనైశ్చరుడు। వీరలు వారాధిపతులనంబడుదురు॥ ※

(౩) మూ॥ ఋక్షేశాశ్వ్యంతకదహనకాలహుతభుగ్బ్రహ్మేందురుద్రాది

అజ్యాహరాగాః, పిత [illegible] ఖ్యాక్రమాత్ । ఇంద్రాగ్ని
అపిమిత్రశక్రదనుజ స్తోయాఖ్య విశ్వే స్సమాత్రశ్రవణాఖ్యా వసుతోయపాజ చర
ణాహిర్బుధ్న్యపూషాహ్వయాః॥ వ్యా॥ అథ నక్షత్రాధిపతయ ఆహ। ఋక్షేశా
[illegible] ॥ అశ్వ [illegible] - ఏతత్క్రమాత్ ఋక్షేశాః అశ్వ
న్యాదినక్షత్రాధిపతయ [illegible] - దస్రకాల్లహుతభుగ్బ్రహ్మేందురు
ద్రాదితి [illegible] - దస్రౌ అశ్విదేవతే - భరణ్యాః కాలో యమః।
కృత్తికా [illegible] - రోహిణ్యాః బ్రహ్మా - మృగశీర్షస్య ఇందు
శ్చంద్రః ఆర్ద్రాయాః [illegible] - పునర్వసోరదితిః దేవమాతా - పుష్యస్య ఇజ్యః
గురుః - ఆశ్లేషా [illegible] సర్పాః - మఘాయాః పితరః - పూర్వఫల్గున్యా భ
గః [illegible] । [illegible] అర్యమా [illegible] ద్వాదశాదిత్యాన్యతమః
[illegible] ఇంద్రాగ్ని నక్షత్రమందో దేవ [illegible]
[illegible] ఖాయాః ఇంద్రశ్చ అగ్నిశ్చ ఇంద్రాగ్నీ। దేవతా
[illegible] తయోర్ద్వివచనం ప్రగృహ్యమితి ప్ర
గృహ్యత్వాత్ [illegible] । అనూరాధాయాః మిత్రః సూర్యవిశేషః జ్యేష్ఠా
యాః శక్రః ఇంద్రః మూలస్య దనుజః రాక్షసః పూర్వాషాఢాయాః తోయా
[illegible] । ఉత్తరాషాఢాయా విశ్వే విశ్వేదేవాః అభిజితః ఆత్మభూః
[illegible] । శ్రవణస్య శ్రీశాఖ్యో విష్ణుః । ధనిష్ఠాయాః వసవః [illegible] తోయ
[illegible] । పూర్వభాద్రాయాః అజచరణః అజైకపాత్ । ఉత్తరాభాద్రా
యాః అహిర్బుధ్న్యః రుద్రవిశేషః । రేవత్యాః పూషాహ్వయః
పూషాఖ్యసూర్యవిశేషః ॥ అ॥ నక్షత్రాధిపతుల చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వినికి
అశ్వినీదేవతలు । భరణికి యముండు । కృత్తికకగ్ని । రోహిణికి బ్రహ్మ । మృగశిరకు చం
ద్రుడు । ఆర్ద్రకు రుద్రుడు । పునర్వసుకు అదితిదేవి । పుష్యమికి గురుండు । ఆశ్లే
షకు సర్పములు । మఘకు పితృదేవతలు । పుబ్బకు భగుడనెడు సూర్యవిశేషుండు ।
ఉత్తరకర్యముడనెడి సూర్యవిశేషుండు । హస్తకు సూర్యుండు । చిత్తకింద్రుం
డు । స్వాతికి వాయువు । విశాఖకింద్రాగ్నులు । అనూరాధకు మిత్రుడనెడి సూర్య
విశేషుండు । జ్యేష్ఠకు దేవేంద్రుండు । మూలకు రాక్షసుడు । పూర్వాషాఢకువి
శ్వేదేవులు । అభిజిత్తుకు బ్రహ్మ । శ్రవణమునకు విష్ణువు । ధనిష్ఠకు వసువులు । శత
తారకు వరుణుండు । పూర్వభాద్రకు అజచరణుండు । ఉత్తరాభాద్రకు అహిర్బుధ్న్యుం
డు । రేవతికి పూషాఖ్యసూర్యవిశేషుండు । వీరలీక్రమమున నక్షత్రాధిపతులనం
బడుదురు । ఇందు జెప్పబడిన సూర్యవిశేషులు ద్వాదశాదిత్యులలో గొందఱని
తెలిసికొనవలయు॥ *

(౪) మూ॥ అర్ధేందుద్రంపుష్యమాసురశివజ్యేష్ఠోరగంవారుణంచిత్రాంత్యంధ్రువమైత్రభంమృగభవశ్చ / పుష్యోత్తరాభంస్థిరమ్। ఉగ్రంకాలమఘాద్రిపూర్వమపి సాధారణం స్వాతిర్యదితిహరిత్రయంచరమిదదద్యాత్స్వసంజ్ఞాఫలము॥ వ్యా॥ అథనక్షత్రాణాంక్షిప్రదారుణమృదుస్థిరోగ్రసాధారణచరసంజ్ఞాన్యాహ॥ క్షిప్రమితి॥ వసంచరవిశ్వఇజ్యర్క్షేమిహాంస మాహురేదుసంవిద్య అగ్రాక్షేసర్వాణిసమాహారద్వంద్వాద్వాచ్య । అశ్వినీహస్తపుష్యాణి నక్షత్రాణి క్షిప్రసంజ్ఞికం । ఆసురశివజ్యేష్ఠోరగమూలార్ద్రాశ్లేషాజ్యేష్ఠాచతుష్టయందారుణం దారుణసంజ్ఞికం । చిత్రాంత్యాంభమైత్రభంచిత్రారేవతీమృగశీర్షానురాధాచతుష్టయం మృదుసంజ్ఞికం । రోహిణ్యుత్తరాత్రయం ధ్రువ స్థిరసంజ్ఞికం యాత్రాయాంనిషిద్ధం గృహారంభక్రియాదౌ ... ఉత్తరోత్తరం పూర్వాభాద్ర ... మఘాద్రిపూర్వత్రయం ... పంచకంఉగ్రంఉగ్రసంజ్ఞికం । ... కృత్తికా విశాఖా ... సాధారణంసాధారణసంజ్ఞికం । తుశబ్దోవార్ధపూర్వకాన్యర్థః॥ ... హస్త్యైవపాదపూర్వాణ్యశ్వయుజః । స్వాత్యాదిత్యహరిత్రయంస్వాతీపునర్వసుశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజాంపంచకంచరంచరసంజ్ఞికంఏతానినక్షత్రాణిస్వంస్వసంజ్ఞాఫలందద్యుః యథాయథాసంజ్ఞాంతాదృశఫలందదాతీత్యర్థః క్షిప్రనక్షత్రంశీఘ్రఫలందద్యాత్ ॥ అ ॥ నక్షత్రములకు క్షిప్రదారుణమృదుస్థిరోగ్రసాధారణచరసంజ్ఞలం జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వని-హస్త-పుష్యమి. ఈ మూడు క్షిప్రనక్షత్రములు-మూల- ఆర్ద్ర-జ్యేష్ఠ-ఆశ్లేష-ఈ నాలుగు దారుణనక్షత్రములు-చిత్త. రేవతి మృగశిర- అనూరాధలు మృదునక్షత్రములు- రోహిణి ఉత్తర-ఉత్తరాషాఢ ఉత్తరాభాద్ర ఇవి స్థిరనక్షత్రములు మఘ-భరణి-పూర్వ-పూర్వాషాఢ-పూర్వాభాద్ర లు ఉగ్రనక్షత్రములు కృత్తిక-విశాఖ ఇవి సాధారణనక్షత్రములు-స్వాతి- పునర్వసు- శ్రవణము-ధనిష్ఠ శతభిషము ఈ ఐదును చరనక్షత్రములు- ఈచెప్పంబడిన నక్షత్రములు తమతమసంజ్ఞాఫలముల నిచ్చును-అనగా క్షిప్రనక్షత్రములు శీఘ్రఫలమును- దారుణనక్షత్రము దుర్భరఫలమును- మృదునక్షత్రములు మృదుఫలమును స్థిరనక్షత్రములు- స్థిరఫలమును ఉగ్రనక్షత్రములుగ్రఫలమును- సాధారణనక్షత్రములు సామాన్యఫలమును చరనక్షత్రములు చంచలఫలమునిచ్చుననుట॥

(౫) మూ॥ క్రూరాభానుతమశ్శిధ్వజకజాశ్శ్నాత్సౌమ్యోదవస్వామ్యాస్త్రీపురుషాంకజారగురవశ్చరాహ్వాంచుశుక్రాః స్త్రియః। తచ్ఛేషాః సునపుంసకాగురుభృగూవిప్రౌకజౌరాజన్యౌ సౌవైశ్యాచంద్రబుధౌ ఘాతదస్యకు

లజో మందస్తు వర్ణేశ్వరః॥ వ్యా॥ అ॥ గ్రహాణాం క్రూరసౌమ్యపురుషస్త్రీనపుంస
కసంజ్ఞాం జాతినిర్ణయంచ దర్శయతి॥ క్రూరా ఇతి॥ భానుతమశ్శనిధ్వజకుజా
స్సూర్య రాహుశనికేత్వంగారకాః పంచయితే క్రూరాః పాపగ్రహా ఇత్యర్థః। సు
క్రాద్యాః సౌమ్యేందవశ్శుక్రగురుబుధచంద్రాశ్చత్వారస్సౌమ్యగ్రహాః శ్శుభగ్రహా
ఇత్యర్థః। అత్రాయం విశేషః । బుధః పాపగ్రహయుక్తశ్చేత్పాపో భవతి। చం
ద్రః క్షీణదశాయాం పాపః పూర్ణదశాయాం శుభ ఇతి ఉక్తంచ బాలబోధిన్యాం॥
శ్లో॥ బుధః పాపయుతః పాపః క్షీణచంద్రస్తథైవ చేతి । కుజార్కగురవః పు
మాంసః పురుషగ్రహాః । రాహ్వేందుశుక్రాః స్త్రియః స్త్రీగ్రహాః। తచ్ఛేషాస్తూ
క్తగ్రహశేషాః బుధశనైశ్చరకేతవః నపుంసకాః షండగ్రహాః । గురుభృగూవి
ప్రౌ బ్రాహ్మణగ్రహౌ కుజార్కౌ నృపౌ క్షత్రియగ్రహౌ । చంద్రబుధౌ వైశ్యౌ
వైశ్యగ్రహౌ । మందస్తు శనైశ్చరస్తు తదన్యకులజః। తేభ్యః బ్రాహ్మణక్షత్రియ వై
శ్యకులేభ్యః। అన్యస్మిన్ శూద్రకులే జాత ఇతి తథోక్తః। సప్తమ్యాం జనేర్డ ఇతి డ
ప్రత్యయః। వర్ణేశ్వర ఇత్యర్థః। నను వర్ణేశ్వర ఇత్యర్థః। నను వర్ణేశ్వర ఇత్యనేన బ్రా
హ్మణవర్ణేశ్వర ఇత్యేవం లభ్యతే న తు శూద్రకులాధిప ఇతి చేన్న నీచవంశజాతస్య అ
ధికవంశాధిపతిత్వాయోగాత్॥ అ॥ నవగ్రహములకు శుభాశుభసంజ్ఞలను పురు
షస్త్రీనపుంసకసంజ్ఞలను। బ్రాహ్మణాది జాతినిర్ణయమును దెలియజేయుచు
న్నాడు॥ తా॥ సూర్యుడు। కుజుడు। శని। రాహువు। కేతువు పాపగ్రహములు- చం
ద్రుడు। బుధుడు। బృహస్పతి। శుక్రుడును శుభగ్రహములు వీరిలో బుధుడు పాప
గ్రహముతో గూడినట్లయితే పాపియనియు । చంద్రుండు క్షీణదశయందు పాపి
యనియు పూర్ణదశయందు శుభకరుడనియు తాత్పర్యము। సూర్యుడు। అంగార
కుడు బృహస్పతియును పురుషగ్రహములు। చంద్రుడు। శుక్రుడు। రాహువును।
స్త్రీగ్రహములు। బుధుడు। శని। కేతువును నపుంసకగ్రహములు। బృహస్పతి। శు
క్రుడును బ్రాహ్మణగ్రహములు। సూర్యుడు। అంగారకుడును క్షత్రియగ్రహము
లు। చంద్రుడు। బుధుడును వైశ్యగ్రహములు। శనైశ్చరుడు। శూద్రవ్యవహారిక
పంచదశవర్ణములకధిపతియైన శూద్రుడు। ఈక్రమమున గ్రహముల వర్ణనిర్ణయ
మును దెలియునది.

*

(౬) మూ॥ అష్టమ్యోశ్శుభయోశ్చ మధ్యగతశ్శుక్లాన్యదర్శాన్యయో
ర్యాతో పూర్ణ ఇతి క్రమాచ్ఛుభఫలః పూర్ణస్సు భే యుంగళే। కృష్ణాదౌ దినపం
చకం శుభకరం తస్మాద్యమం మధ్యమం తస్యాంత్యం త్వధమాభిధం శశివశాచ్ఛుక్లే
తు తద్వ్యత్యయః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ చంద్రస్య పూర్ణత్వం క్షీణత్వంచ దర్శయతి
తత్ఫలాన్యాహ॥ అష్టమ్యోరితి॥ ఉభయోః శుక్లకృష్ణయోరష్టమ్యోః మధ్యగ
తః శశధరః చంద్రః పూర్ణః । శుక్లాన్యయో శుక్లాదశ్యాచ శుక్లాన్యయోర్ద్వ

...విసర్గ్యాసేనసంయుతో యోగస్యాగతః చంద్రః క్షీణో భవతి। క్రమాత్పూర్ణః
శశీ శుభకర్మణి। శుభస్యశుభకర ఇత్యర్థః। క్షీణస్త్వశుభకర ఇత్యారాల్లభ్యతే
...నైతదుక్తం భవతి। శుక్లాష్టమ్యుత్తరార్థమారభ్య కృష్ణాష్టమీపూర్వార్ధప
ర్యంతమధ్యాహ్నే [illegible] పూర్ణః। కృష్ణాష్టమ్యుత్తరార్థమారభ్య శుక్లా
ష్టమీపూర్వార్ధపర్యంతం యామయుమ్మస్య కాలః [illegible] క్షీణో భవతి। అత్ర
విశేషః। కృష్ణాదౌ కృష్ణపక్షప్రథమభాగే యద్దినపంచకం తచ్ఛుభకరం పూ
ర్ణచంద్రత్వాదితి భావః ఇతి మధ్యమం తత్కృష్ణపక్షస్య మధ్యమం। షష్ఠ్యాదిదశమీ
పర్యంతం ద్వితీయం పంచకం మధ్యమం। అల్పఫలదమిత్యర్థః అనపూర్ణచంద్ర
త్వాదితి భావః। తస్య కృష్ణపక్షస్యాంతే ఏకాదశీమారభ్య [illegible] పంచకమ
పంచకం అధమాధమం అధమమశుభకరం। అశుభకరమిత్యర్థః క్షీణచంద్ర
త్వాదితి భావః। [illegible] పూర్ణత్వాభావాత్ [illegible] శుక్లే [illegible]
[illegible] ప్రతిపదారభ్య [illegible] పంచమీపర్యంతం అ
ధమాధమం [illegible] చంద్రత్వాత్ శుక్లషష్ఠీమారభ్య [illegible] దశమీపర్యంతం మధ్యమం
[illegible] క్షీణచంద్రత్వాత్ [illegible] ఏకాదశ్యాదిపూర్ణిమాపర్యంతం। శుభకరం పూ
ర్ణచంద్రత్వాదితి ॥ అ ॥ చంద్రుని పూర్ణత్వ క్షీణత్వముల ఫలములవివరింపు చున్నా
డు॥ తా॥ చంద్రుడు శుక్లాష్టమి మొదలుకొని కృష్ణాష్టమి పర్యంతము పూర్ణుడగును। కృ
ష్ణశుక్లాష్టములకు మధ్యమము క్షీణుండగును। పూర్ణచంద్రుడు శుభకరుండు। క్షీ
ణచంద్రుడశుభకరుడని తాత్పర్యము। మరియు శుక్ల [illegible] కాదశి మొదలు కృష్ణ
పక్షపంచమివరకు పూర్ణచంద్రుడౌటంవలన శుభకరమగును శుక్లపక్షషష్ఠి మొ
దలు దశమివరకును కృష్ణపక్షషష్ఠి మొదలు కృష్ణదశమి పర్యంతము మధ్యమ చంద్రు
డౌటవలన నల్పఫలప్రదమనియు కృష్ణైకాదశి మొదలు శుద్ధపంచమి వరకు [illegible]
క్షీణచంద్రుడౌటవలన నశుభకరమనియు తాత్పర్యము॥ ※

(౭) మూ॥ కన్యాయాః ప్రథమార్తవే [illegible] మూలోత్తరబాహ్రీహ్మ్యేజ్యేందుదినేశపంచకహరిత్రీణ్యేవ నాన్యానితు। [illegible]
జజీవశుక్రశశినాం తేషాంచవర్గాశ్శుభాః కేంద్రత్రికోణసహితాశ్చాన్యేరిలాభత్రిగాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథగర్భాధానహేతుభూతస్య ప్రథమా
ర్తవస్యశుభాశుభనక్షత్రవారాలగ్నస్యగ్రహసంపత్తించదర్శయతి॥ కన్యా
యా ఇతి॥ ఆద్యంతమూలోత్తరాః అదిః అశ్వినీ। అంత్యోరేవతీ మూలాః ప్రసిద్ధాః।
ఉత్తరాఉత్తరాత్రయం। బాహ్రీహ్మ్యేజ్యేంద్వాదినేశపంచకహరిత్రీణి బాహ్రీమ్యారో
హిణీ। ఇజ్యః పుష్యః ఇందుమృగశీర్షం। దినేశపంచకం హస్తచిత్రాస్వాతీవిశా
ఖానూరాధాః। హరిత్రీణి శ్రవణ ధనిష్ఠా శతభిషజః। ఏతానిసప్తదశనక్షత్రా
ణ్యేవ। కన్యాయాః ప్రథమార్తవే ప్రథమరజసి శుభకరాణి అన్యానితు నక్షా

రౌద్రీ పునర్వసూ జ్యేష్ఠా కృత్తికా పూర్వఫల్గుని పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రా భరణ్యాశ్లేషామఘైతాని నక్షత్రాణి చ శుభకరాణి ఇందుజజీవశుక్రశశినాం సంబంధినో వాసరాశ్చ శుభకరాః । తేషాం ఇందుజజీవశుక్రశశినాం వర్గాశ్చ శుభాశ్శుభకరాః । అత్ర వర్గశబ్దేన లగ్నహోరాద్రేక్కాణనవాంశద్వాదశాంశత్రింశాంశాశ్చోచ్యంతే కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితాః । కేంద్రాణి లగ్నచతుర్థసప్తమదశమాని । ఉపాంత్యమేకాదశస్థానం ధనం ద్వితీయం త్రికోణౌ పంచమనవమౌ ఏతేషు లగ్నస్యోక్తస్థానేషు స్థితాశ్శుభాశ్శుభగ్రహాశ్శుభకరాః అన్యే పాపగ్రహాః అరిలాభత్రిగాః షష్ఠైకాదశతృతీయస్థానగతాస్సంతః శుభకరా భవంతి॥ అ॥ తాతిసమాప్తివిశయమై శుభాశుభనక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ ఎ॥ అశ్వని రోహిణి। మృగశిరము। పుష్యమి। ఉత్తర। హస్త। చిత్త। స్వాతి। విశాఖ। అనూరాధ। మూల। ఉత్తరాషాఢ । శ్రవణము। ధనిష్ఠ। శతభిషక్। ఉత్తరాభాద్ర। రేవతి ఈ ౧౭ నక్షత్రములయందు సమర్థాడిన శుభకరమనియు। భరణి। కృత్తిక। ఆర్ద్ర। పునర్వసు। ఆశ్లేష। మఘ। పుబ్బ। జ్యేష్ఠ। పూర్వాషాఢ। పూర్వాభాద్ర ఈ ౧౦ నక్షత్రములయందు సమర్థాడిన అశుభకరమనియు। సోమ। బుధ। గురు। శుక్రవారములయందు సమర్థాడిన శుభకరమనియును। వీరిలగ్నములగు । వృషభ మిథున। కర్కాటక। కన్యా। తుల। ధనురీలగ్నముల చంద్రహోరయు । నీలగ్నముల ద్రేక్కాణములను । నవాంశ ద్వాదశాంశ త్రింశాంశములను శుభకరములైనవని తాత్పర్యము. ఒక లగ్నమునకు హోరలు రెండు అందు ప్రథమాది బేసిలగ్నములయందు మొదటిభాగము సూర్యహోర। రెండవభాగము చంద్రహోర। ద్వితీయాది సరిలగ్నములయందు లగ్నప్రథమభాగము చంద్రహోర రెండవభాగము సూర్యహోర। ద్రేక్కాణమనగా లగ్నతృతీయభాగమని తాత్పర్యము । మఱియు శుభగ్రహములు జన్మలగ్నమైనలగ్నమందును। లగ్నమునకు రెండు। నాలుగు। ఐదు। ఏడు। తొమ్మిది। పది। పదునకొండు । ఈ యిండ్లలోనుండినను శుభకరములనియును॥ పాపగ్రహములు ౩,౬,౧౧ ఈ స్థానములయందున్న శుభకరములనియు తాత్పర్యము ॥ *

(౯) మూ॥ దుఃఖే వ్యాక్షిప్తరౌద్రియోరదితిభే సాంబధకే శక్రభే స్యగ్నౌ స్వతరోరు భౌమే వక్రే దస్త్రేషు రోగార్తికృత్ । వైధవ్యం సుతి సిద్ధహా శుభఫలం యామ్యత్రిపూర్వోగ్రగేష్వేకద్వి త్రిచతుష్పాన్యయువతే సర్వ్యైః క్రిమాదాతే వా॥ వ్యా॥ అ॥ పూర్వోక్తముఖాన్యగ్రహితేతరత్రింశాంశకానాం ప్రహాసనక్షత్రాణాం చ ఫలమాహ ॥ దుఃఖేతి ॥ రౌద్రే ఆర్ద్రాయాం మఘాదౌ యోగేయస్యాపి కన్యాయాం పృథమర్దజో దృశ్యతే స్యాదుఃఖేస్యాత్ । శక్రేక్షపునర్వసు చేతోసంబంధకే వ్యాఘాతే శక్రేక్షేజ్యేష్ఠాయాం లగ్నేకృత్తికాయాం మఘిషేత్ । నిస్త్రీ

దరిద్రతమా । అసీరా-ధామదినకృద్వాసరేషు శన్యంగారరవివాసరేషు చేత్। నగా త్రికృత్ రోగప్రయుక్తపీడాకృత్ । యామ్యాశిపూర్వోర్వగేషు భరణీపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రా శ్లేషాసు ఏకద్విత్రిచతుష్ప దాః ప్రతిమృత్యుతిథమద్వియచతుర్థపాదః యవ శేకన్యాయాః క్రమాత్ వైధవ్యాసుతనినత్వంఅశుభఫలంచదద్యుః । భరణ్యాశిషూక్తనక్షత్రేషుప్రథమపాదాః వైధవ్యం । ద్వితీయపాదాఃఅపుత్రత్వం । తృతీయపాదాః దారిద్ర్యం తుర్యపాదాఃఅశుభఫలంచక్రమాద్దద్యురిత్యన్వయః ॥ ఈరజోవిషయమైనుందు జెప్పబడినదుష్టనక్షత్రవారఫలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మృ।అధ్రి ఈ అనక్షత్రములయందు ప్రథమరజస్వలయైనవనితదుఃఖియగును - పునర్వసునందువ్యభిచారిణియగును- జ్యేష్ఠ కృత్తిక ఈ యందు మిక్కిలిదరిద్రురాలగును- భరణీ-పుబ్బ-పూషా। పూభా। ఆశ్లేష ఈనక్షత్రములమొదటిపాదము లందు విధవయగును। రెండవపాదమునందు గొడ్రాలగును । మూడవపాదమునందు దరిద్రురాలగును।నాలవపాదమందునశుభఫలములబొందును। [illegible] మంగళ। శనివారములయందురజస్వలయైనరోగములచే పీడింపబడునని తాత్పర్యము॥

(౯)మూ॥ సంధ్యోపప్లవపర్వపాతపరిఘాంత్యాష్టమీ ద్వాదశీషష్ఠీవిష్టివిహీనమాదిదివసారిష్టక్షణస్థే రవౌ। రంధ్రేందౌ నిధనే [illegible] భర్తురశుభా యోగానిశావైధృతిః పాపాక్రాంతభమస్త పాపవసతికన్యా [illegible] ఖేదోత్సవాత్ ।।వ్యా॥అ॥ రజోదుష్టకాలమాహ॥సంధ్యే॥ సంధ్యాసూర్యోదయాస్తమయకాలః। ఉపప్లవః। ఉపద్రవకాలః। గ్రహణకాలోవాపర్వాణిఅమావాస్యాపూర్ణిమాకృష్ణాష్టమ్యేకాదశీ సంక్రాంతియః పాతఃవ్యతీపాతోవహపాతశ్చపరిఘాయోగవిశేషః । రిక్తాశ్చతిథి [illegible] నవమిచతుర్దశ్యః అష్టమిద్వాదశీ షష్ఠ్యౌ పక్షద్వయగతాః విష్టిర్భద్రకరణంపహాః విషనాడ్యో [illegible] దినత్రయంఆదిశబ్దేనత్రిద్యుస్పృగుయాదయః॥ శ్లో॥ దినత్రయంస్పృశేద్యస్తు వారస్యాదవమంహితత్ ।।త్రివారస్పృక్తిథిర్యత్ర త్రిద్యుస్పృగితినిందితా [illegible] రిష్టక్షణసంస్థాదష్టనక్షత్రాణిపూర్వోక్తకృత్తికాదీని తేషుస్థితోరవిఃభర్తుర్విపత్కరః । రంధ్రేందుః అష్టమచంద్రః। నిధనోభవైధనతారాచ అశుభాయోగః। వజ్రవిష్కంభగండవ్యాఘాతశూలాతిగండాదయః । నిశారాత్రిః వైధృతిప్రసిద్ధా పాపాక్రాంతభం పాపగ్రహాక్రాంతనక్షత్రంరాశిర్వా అస్తపాపవసతిఃరజోలగ్నాత్సప్తమేపాపగ్రహస్థితిశ్చకన్యాయాఃఅతఃవేప్రథమాతః [illegible] ఖేదోత్సవకృత్॥ అ॥ సమతఃకదుష్టకాలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ సూర్యోదయసూర్యాస్తముయకాలంబులు। గ్రహణకాలము। అమావాస్యపున్నమ। కృష్ణాష్టమి।కృష్ణచతుర్దశి।వేపాదిసంక్రమణములు।వ్యతీపాతనామయోగము।మహాపాతేనగాక్యాః వైధ్రులు।పరిఘా

నామయోగమును।చవితి।షష్టి।అష్టమి।నవమి। ద్వాదశి। చతుర్దశిభద్రకరణము
త్యాజ్యఘడియలును।అవమయనగా మూఁడుతిథులుగలసినవారమును।త్రిద్యుస్పృ
క్ అనగా మూఁడువారములతోఁగూడినతిథియును।క్రిందజెప్పబడినకృత్తికాదిదుష్ట
నక్షత్రములయందు సూర్యుడుండగాను। పెనిమిటిరాశికి। ఎనిమిదవయింటచం
ద్రుడుండగాను।నైధనతారయనగా జన్మనక్షత్రమునకు ౭వ నక్షత్రమును । వ
జ్రము। విష్కంభముగండము। వ్యాఘాతము। శూల। అతిగండము। ఇవిమొదలైన
నఅసుభయోగములును । రాత్రివైధృతినామయోగమునుపాపగ్రహంబులగు
సూర్యాంగారకశనిరాహుకేతువులచేనాక్రమింపబడిన నక్షత్రములునురజస్వ
లమైనలగ్నమునకు నేడవలగ్నమునందు సూర్యాదిపాపగ్రహంబులుండగాని
చెప్పబడినకాలములు ప్రథమార్తవమునకు దోషకరంబులనుట॥ ❀

(౧౦) మూ॥ సప్తైకాష్టచతుష్షడష్టనవదిక్ పుత్రాదిసంఖ్యాః క్రమా
ద్రామాద్య్రబ్ధికరాబ్ధిరామశశభృచ్చంద్రా రజోబిందవః।జీర్ణంశ్యామలరక్త
శుభ్రిమలినం కాషాయచిత్రంచతద్వస్త్రం ధాతుమయంచపృచ్ఛకవశాత్ప్రా
చ్యాదికాష్ఠాఫలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ పృచ్ఛకదిగ్వశాత్పుత్రబిందువస్త్ర నిర్ణ
యమాహ॥ సప్తేతి॥ పృచ్ఛకః దైవజ్ఞస్యప్రాగాదిదిక్షుస్థిత్వాయదిపృచ్ఛతి । త
దాదైవజ్ఞఃపుత్రసంఖ్యాం। బిందుసంఖ్యాంవస్త్రలక్షణంచక్రమాద్వదేత్। య
థాప్రాగ్భాగేస్థిత్వాయదిపృచ్ఛతితదాదైవజ్ఞః సప్త। సప్తపుత్రాః। ఆగ్నేయ
భాగేస్థిత్వాయదిపృచ్ఛతి । తదాఏకపుత్రః దక్షిణదిగ్భాగే అష్టపుత్రాః నైరృతి
దిగ్భాగేచత్వారః పుత్రాః పశ్చిమేషట్ వాయవ్యభాగే అష్టౌ ఉదగ్భాగే
నవపుత్రాః ఈశాన్యేదిశిదశపుత్రా ఇతి। అథబిందునిర్ణయః॥పృచ్ఛకః ప్రాచ్యాం
స్థిత్వాయదిపృచ్ఛతితదారామాః త్రయోరజోబిందవః ఆగ్నేయేఅబ్ధయస్సప్త
రజోబిందవః దక్షిణేఅబ్ధయశ్చత్వారః నైరృత్యాంకరౌద్వౌ బిందూప్రతీచ్యాం
అబ్ధఅశ్చత్వారః వాయవ్యేరామాస్త్రయోరజోబిందవః । ఉదీచ్యాంశశభృదే
కః ఈశాన్యేచంద్రః ఏకః రజోబిందురితి । అథవస్త్రనిర్ణయః ప్రాచ్యాం స్థిత్వా
యదిపృచ్ఛతితదాతద్వస్త్రం రజోదూషితంజీర్ణం ఆగ్నేయ్యాంశ్యామలంశ్యా
మలవర్ణందక్షిణాయాంరక్తంరక్తంవర్ణం నైరృత్యాంశుభ్రిం శ్వేతంపశ్చిమేమ
లినంమాలిన్యయుక్తం వాయవ్యేకాషాయం ఉదీచ్యాంచిత్రం ఈశాన్యేధాతు
మయంవస్త్రమితిప్రాచ్యాదికాష్ఠాఫలంప్రాగాదిదిక్ఫలంవక్తవ్యం॥ ని॥ దిశస్తు
కకుభః కాష్ఠా ఇత్యమరః॥ అ॥ ప్రశ్నచేసినదిక్కునుబట్టి పుత్రబిందువస్త్రముల
నిర్ణయించెడిక్రమముజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అడుగవచ్చినవాడు జోస్యుడైనత
నకుతూర్పుదిక్కుననుండియడిగిననేడు గురుపుత్రులనియు ౩ రజోబిందువులని
యుజీర్ణవస్త్రమనియుంజెప్పవలయును ఆగ్నేయదిక్కుననుండియడిగిన నొకకు

ముకనియు ౩ బిందువులనియు కప్పువలుయనియు। దక్షిణదిశనుండియడిగిన నె
మండ్రుకొమరులనియు ౪ బిందువులనియు। ఎఱ్ఱనివలువయనియు। నిర్‌ృతిదిక్కు-
నుండియడగిన నలుగురుకొమరులని ౨ బిందువులనియు తెల్లవలువయనియు
శ్చిమదెసనుండియడిగిన నార్గురుకొమరులనియు ౪ బిందువులనియు మలినవ
స్త్రమనియు॥ వాయవ్యదిశనుండియడిగిననిరువురుకొమరులనియు ౩ బిందువుల
యు చెంగావిచీరెయనియు॥ కుబేరదిక్కుననుండియడిగిన తొమ్మండ్రుపుత్రుల
యు ౧ బిందువనియు। పెక్కువన్నెలుగలవస్త్రమనియు॥ ఈశాన్యదిశనుండి
యడిగినపదుగురుకొమరులనియు ౧ బిందువనియు। గైరికధాతుమయమైనవ
స్త్రమనియు నీక్రమంబున జ్యోతిషుండు పుత్ర బిందువస్త్రనిర్ణయములం జెప్ప
లయును॥ ❋

(౧౧) మూ॥ శ్యామంమృత్యుకరం దృఢం శుభకరం చిత్రంచ దారిద్ర్య
కృద్రక్తంవ్యాధికరంస్థికం సుతకరంవస్త్రంరజోభూషితమ్। స్త్రీణాంబిందుస
మత్వే హ్యామయకరం కన్యాప్రదంచార్తవే బిందునాంవిషమత్వమేవసుతకృద్భా
గ్యప్రదంసర్వదా॥ వ్యా॥ అ॥ పూర్వోక్తవస్త్రనిర్ణయస్యబిందుసంఖ్యాయాశ్చ
ఫలమాహ॥ శ్యామమితి॥ రజోభూషితంవస్త్రం శ్యామంచేత్ మృత్యుకరం। దృ
ఢంఅచ్ఛిద్రంచేచ్ఛుభకరం। చిత్రంచిత్రవర్ణంచేద్దారిద్ర్యకృద్దరిద్రప్రదం రక్తం
చేద్వ్యాధికరం రోగప్రదం। సితం శ్వేతంచేత్సుతకరం పుత్రప్రదమితివక్తవ్యం
ఆర్తవే ప్రథమరజసిబిందుసమత్వం బిందూనాంరజోబిందూనాంసమత్వంయు
గ్మత్వం స్త్రీణామామయకరం రోగప్రదం కించ కన్యాప్రదం స్త్రీసంతానకరంచ।
విషమత్వమేవ। యుగ్మత్వంతుసుతకృత్। పురుషసంతనకరంకించనిర్వధా
భాగ్యప్రదమైశ్వర్యప్రదంచ॥ అ॥ ఈచెప్పబడినవస్త్రమునకును। బిందుసంఖ్యకు
ఫలముజెప్పుచున్నాడు। తా॥ కప్పుచీరగట్టుకొనిరజప్వలమైననాశకరము। గట్టి
చీరమైనమంగళకరము పెక్కువన్నెలుగలచీరయయినదరిద్రము। ఎఱ్ఱచీరయ
యినరోగప్రదము। తెల్లచీరయయినకొమరులుగలుగుదురు మఱియు స్త్రీలకు
మొదటిసమర్తయందు ౨-౪-ఇట్టిసమబిందువులుగల్గినరోగకరము। స్త్రీసంతా
నకరమనియు ౧- ౩- ఇట్టిబేసిబిందువులుగల్గినపురుషసంతానమనియు ఎల్లప్పుడు
సౌభాగ్యప్రదమనియు॥ తా॥ ❋

(౧౨) మూ॥ గర్భాధానమనిష్టమష్టమవిధౌ పాపగ్రహాక్రాంతభేద
స్రాహిద్వయకాలమూలనిధనజ్యేష్ఠాంత్యజన్మోడుషు। షష్ఠీరిక్తవిషావమా
సుపరిఘావ్యత్యదివావైధృతౌ సంధ్యాపర్వచతుర్దశీవ్రత పితృశ్రాద్ధేషు పాతేభ
వేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథకారణభూతస్యార్థవస్యోద్దేశానంతరంకార్యభూతస్యగ
ర్భాధానస్యవర్జ్యకాలమాహ॥ గర్భాధానమితి॥ అష్టమవిధౌ దంపత్యోరష్టమ

చంద్రే । పాపగ్రహాక్రాంతభే పాపగ్రహస్థితనక్షత్రే దస్రాహిద్వయకాలమూ
లనిధనజ్యేష్ఠాంత్యాజన్మ మోహుషు దః। సః। అశ్వినీ। అహిద్వయం ఆశ్లేషామఘే। కా
లః। భరణీమూలా ప్రసిద్ధా । నిధనం దంపత్యోర్జన్మ ధనతారా। జ్యేష్ఠా ప్రసిద్ధా
అంత్యా రేవతీ। జన్మ దంపత్యోః జన్మనక్షత్రం తేషు నవనక్షత్రేషు చ పక్షిప
క్షద్వయగతాః ష్టి భద్రకరణం। విష్టిః। పిషవాడికాః। అవమాదినత్రయం ఏతా
సు చ పరిఘపూర్వార్ధే పరిఘయోగస్య। పూర్వాంగే దివా అహ్ని వైధృతౌ వైధృతినా
మయోగే। సంధ్యయోః ఉభయసంధ్యయోః॥ పర్వసు పంచపర్వసు చతుర్దశ్యాం
కృష్ణచతుర్దశ్యాం కృష్ణచతుర్దశ్యాం పర్వాంతః పాతిత్వేన గతార్థత్వాత్। వ్రతే
ఆవాసితవ్రతాదినే పితృశ్రాద్ధేషు శ్రాద్ధదినేషు పాతే చ వ్యతీపాతే మహాపాతే చ
ఉక్తేష్వేతేషు గర్భాధానం స్యాద్యద్యప్యష్ట అశుభం భవేత్ విద్యాదిత్యర్థః॥ అ॥ గ
ర్భాధానమునకు అగాని కాలములు జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ భార్యాభర్తలకు
శక్తి నిపయింట జంద్రుండుండగాను ముందు జెప్పబడిన సూర్యాదిపాపగ్ర
హముండిననక్షత్రములయందును అశ్వి భరణి-ఆశ్లేష-మఖ జ్యేష్ఠ-మూల-
రేవతి-ఈనక్షత్రములయందు - భార్యాభర్తలజన్మనక్షత్రములకేడవనక్షత్ర
మునందు పక్షద్వయగతిష్టులయందు పరిఘనామయోగ పూర్వభాగమునం
దు పగటియందు వైధృతినామయోగమునందు సూర్యోదయాస్తమయకాలంబుల
యందు। పంచపర్వములనగా కృష్ణాష్టమి।కృష్ణచతుర్దశి।పూర్ణిమ।అమావాస్య।
సంక్రాంతులు ఈదినములయందును । శుక్లచతుర్దశియందును। ఏకాదశి మొదలు
గాగలవ్రతదినములయందును। శ్రాద్ధదినములయందును। వ్యతీపాతనామయో
గమునందు నీచెప్పబడినకాలములయందు గర్భాధానము చేయగూడదని తా
త్పర్యము॥ ※

(౧౩) మూ॥ స్త్రీణామార్తవదర్శనాదిదినతస్స్యుష్షోడశర్తుక్షపాః।
పుత్రార్థీపరమేత్సమాసు సుముఖీం తాస్వేవ శుద్ధాంకృశాం । పుంలగ్నేపురు
షైరవేక్షితయుతే పుంవర్గసంస్థేగ్రహైః పిలగ్నే సుతాంకగేహాదిసుత స్త
ద్వ్యత్యయే పుత్రికా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ ఋతుకాలసిద్ధయమాహ॥ స్త్రీణామితి॥ ఆ
ర్తవదర్శనాదిదినతః ఋతోర్భవం। తత్ర భవ ఇత్యణ్ గుణః। తస్య రజసః దర్శనం
తస్యాపిదినం ప్రథమదివసః తస్మాత్ షోడశ ఋతుక్షపాః ఋతురాత్రయః స్యుః
రజోదర్శనాదిదినమారభ్య షోడశదినమభివ్యాప్య ఋతుక్షపా ఇత్యర్థః। పుత్రా
ర్థీ పుత్రసంతానాభిలాషీ। సమాస్వేవ తాసు ఋతుక్షపాసు సుముఖీం అనుకూ
లవతీం । శుద్ధాం స్నానాదినాపి శుద్ధాం కృశాం రజస్వలానియమేన క్షీణాంగీం।
భార్యామితిశేషః। పరమేద్గచ్ఛేత్। అత్రాయం విశేషః షోడశసు ఆద్యాశ్చత
స్రోనింద్యాః। తస్మాత్తాః పరిత్యజ్య శేషాసు పరమేదితి తదుక్తం॥ శ్లో॥ ఋతు

స్వభావాధికాః స్త్రీణాం రాత్రయష్షోడశస్మృతాః। చతుర్భిస్సహితాస్తాభిస్సార్ధమ్
మహాద్భిస్సమ్యక్షితాః॥ తాసామాద్యాశ్చతస్రస్తు నింద్యా ఏకాదశీచయా।
త్రయోదశీచ శేషాస్తు ప్రశస్తా దశరాత్రయః। న కేవలమేతా ఏవపుంవర్గాస
్తైవర్గాశ్చ పుంవర్గా ఉచ్యతే। పురుషసంజ్ఞకరాశిషడ్కః। యద్వాపురు
షగ్రహాధిపతిరాశివర్గాః। పుంవర్గాః। తత్రస్థితైః పురుషైః పుంగ్రహైః అపేక్షితే
దృష్టియుతేవా। విషమసంజ్ఞకాః పుంలగ్నే పురుషసంజ్ఞికలగ్నే పుంలగ్నాని
తుమేష మిథునసింహతులాధనుః కుంభాః। తేషామన్యతమే వేగురౌ లగ్న
సుతాంకగే గర్భాధానలగ్నస్య పంచమే నవమే వాస్థితే సుతః పుత్రః జా
యత ఇతి శేషః। తద్వ్యత్యయే ఉక్తలక్షణవ్యత్యయే స్త్రీసంజ్ఞైః స్త్రీగ్ర
హైః చంద్రశుక్రరాహుభిః అపేక్షితే వా స్త్రీలగ్నే వృషభకర్కటకన్యా
వృశ్చిక మకరమీనానామన్యతమే వా। గురౌ లగ్నపంచమనవమాతిరిక్తస్థా
నే స్థితే వా యది స్త్రీ కన్యా స్యాత్॥ అ॥ ... ... యమును గర్భాధా
నకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా। స్త్రీలు ... పుష్పవతియైనదినము మొదలు
పదునారు రాత్రులు ఋతురాత్రులనంబడును ఋతుస్నానమును గోరిన వా
రీపదునారు రాత్రులలోన సమదివసంబులయందు ... ... ధ్రువరాత్రులు
ఋతునియమాదులచేత గ్రహించిన దేహముగలయెనిమిది రాత్రులు। పదునా
రాత్రులుపదునాలుగు లగ్నపులయు। మఱియు। పురుషరాసులగు మేషమిధునసిం
హతులాధనుఃకుంభపద్మగ్రహములయందైనను। పురుషగ్రహరాసులయిన మేషసిం
హవృశ్చికధనుర్మీనములు పుంగ్రహములచేతనైన రాసులబుగ గ్రహములకూడి
యుండినను చూడబడినను బృహస్పతిలగ్నపంచమ నవమస్థానములయందుండ
గాను గర్భాధానముచేసిన పుత్రుండు గలుగునని। స్త్రీరాసులైన వృషభక
ర్కాటకకన్యావృశ్చికమకర మీనరాసులయందైనను స్త్రీగ్రహరాసులయిన
వృషభకర్కాటకము రాసుల షడ్వర్గులయందైనను లగ్నము స్త్రీగ్రహముల
చేజూడబడినను స్త్రీగ్రహములతోగూడియైనను యుండగాను లగ్నపంచమనవ
మస్థానంబులయందు బృహస్పతిలేక యుండగాను గర్భాధానముచేయగా
బుత్రికకలుగునని తాత్పర్యము। ఇదియునుంగాక యీపదినారు దినములలో
నాదినాలుగు రాత్రులును పదనొకండవ పదమూడవరాత్రులునుగాను రా
త్రులునింద్యములనియును ఇతరములగు పది రాత్రులు ప్రశస్తంబులనియు గౌదలి
యభిప్రాయము। ఇదికాక శ్లోకంబున స్త్రీపురుషగ్రహనిర్ణయంబు నటువనియు
అవశ్లోకముల దశ్శేద శ్లోకములయందు షడ్వర్గలక్షణమును జెప్పియున్నది॥

శ్లో॥ (౧౪) ము॥ కుర్యాత్పుంసవనం త్రయపధిర్లగ్నే గ్రయారోహణే
రామిత్రాంత్యాదిమూలదరస్త శభృచ్ఛేషాద్యగ్నిశేషాష్టే। నగ్నేపుంగ్ర

హావాసరేరవిగృహంత్యక్త్వాళి సద్మాస్యమారిక్తాఛిద్రవివర్జితేహ్ని యువతౌ
మాసేశ్రుతేయేపటిః॥ వ్యా॥ అథపుంసవనకాలమాహ॥ కుర్యాదితి॥ ఆద్యగ
ర్భాత్ప్రథమగర్భేవ్యక్తేసతి । కరత్రయంహస్తచిత్రాస్వాతయః। విధిఃరోహిణీ
శ్రోత్రత్రయంశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషం ఆర్యంపుష్యఉత్తరాత్రయం। మిత్రం। అ
నూరాధాఅంత్యారేవతి । అదితీపునర్వసూమూలాప్రసిద్ధాదస్రః అశ్వినీశశ
భృన్మృగశీర్షం । ఏతేషునక్షత్రేషు॥ ని॥ నక్షత్రేష్వృక్షభంతారేత్యమరః।
ఆస్తేషుసంలగ్నేపుంగ్రహావాసరేరవికుజగురుణామన్యతమేవాసరే రవిగృహం
సింహం। అళిసద్మవృశ్చిక మపిత్యక్త్వా । యద్యపిసింహఃపుంలగ్నస్తథాపి
కంఠోక్త్యా నిషిద్ధత్వాత్త్యాజ్యః అమారిక్తాఛిద్రవవర్జితేఅమాదర్శ ఛిద్రాణి
వక్ష్యమాణపక్షచ్ఛిద్రాణివర్జితేదివసేశ్రుతేయేమాసే । పద్మనోక్తేమాస్
స్యావైకల్పికత్వాన్నమాసాదేశః। పత్యాభర్త్రాయువతౌభార్యాయాం। పుంస
వనంపుంసాఖ్యంకర్మకుర్యాత్ । తృతీయేమాసఇతి గర్భవ్యక్త్యోపలక్షణార్థం
నతునియమార్థం । పుంసవనంవ్యక్తేగర్భ ఇతిమాసనియమస్యాపస్తంబేనా
నుక్తత్వాత్॥ అ॥ పుంసవనకాలనిర్ణయము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తొలితగ
ర్భముగలిగినవనితకుమూడవమాసమందు।అశ్విని।రోహిణి।మృగశీర్ష పునర్వ
సు పుష్యమి-ఉత్తర హస్త-చిత్త స్వాతి అనూరాధ మూల ఉత్తరాషాఢ శ్రవ
ణము- ధనిష్ఠ శతభిషము- ఉత్తరాభాద్ర-రేవతి- ఈనక్షత్రములయందును వృ
శ్చికసింహరాసులయందును- చవితి నవమి చతుర్దశి- అమావాస్యల- బరిత్య
జించితకేంద్రశుద్ధదినములయందున గర్భమునకు శుభము గలుగుటకై పెనిమిటి
యైనవాడుపుంసవనమనేడికర్మము చేయవలయుననుట మఱియునాపస్తంబ
సూత్రమునందు స్త్రీలకుగర్భముస్పష్టముగానగపడినపిమ్మట పుంసవనముచే
యవలయునని చెప్పియున్నది గాని మాసనియమము చెప్పలేదు గావునన్చిట
మూడవమాసమనిచెప్పుట గర్భవ్యక్త్యోపలక్షణార్థం చేయనితెలియవలయును॥

(౧౫) మూ॥ పూర్వంపుంసవనేయదైవకథితంమాసవ్యవస్థాంవినా
సీమంతేపిత్తదేవమాసవిషయేషష్ఠేచతుర్థేష్టమే । లగ్నాదంత్యసుతాష్టమేషు
రహితేష్వర్కాదిపాపగ్రహైశ్చంద్రేలగ్న వివర్జితేచ నవమేశుద్ధేసమంపుం
సవే॥ వ్యా॥ అథసీమంతకాలమాహ॥ పూర్వమితి॥ పూర్వస్మిన్శ్లోకేయద్దైవక
థితంయన్నక్షత్రవాసరాదికముక్తం । మాసవ్యవస్థాంమాసనియమంవినాసీ
మంతేపితద్దైవనక్షత్రాదికం । మాసవిషయేషు । షష్ఠేచతుర్థేఅష్టమేవతేషా
మన్యతమేమాసిసీమంతం సీమంతోన్నయనాఖ్యంకర్మకుర్యాత్ । లగ్నాత్సీమం
తలగ్నాదంత్యసుతాష్టమేషు ద్వాదశపంచమాష్టమేష్వర్కాది పాపగ్రహైః
సూర్యాంగారక శనైశ్చరక్షీణచంద్రాభిః రహితేషువివర్జితేషు సత్సుచబ

ద్రేలగ్నే వివర్జితే చంద్రాసాక్రాంతలగ్న ఇత్యర్థః । నవమేశుద్ధే సీమంతలగ్నా
న్యతమలగ్నే గ్రహావర్జితేసతి। సీమంతకార్యం। సమంపుంసవే ఉత్తరార్ధే కృత్యంస
ర్వంపుంసవనే చసమంబోధ్యమ్॥ అ॥ సీమంతకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥
పూర్వశ్లోకంబున బుంసవనవిషయమై చెప్పిన మాసక్రమముదప్ప తక్కిన దిన
వారనక్షత్రాదులు సీమంతమునకును గ్రాహ్యంబులు మాసవిషయమై ౪ ౬ ౮ న
వమాసములయందును । పంచమాష్టమద్వాదశములయందును సూర్యాంగా
రకశని । రాహుకేతుక్షీణచంద్రాదిపాపగ్రహములు లేకయుండగా జంద్రుం
డు లగ్నమునందు లేకయుండగాను నవమేశుద్ధిగలలగ్నమునందు సీమంతము జే
యవలయుననుట ఉత్తరార్ధమున జెప్పినవన్ని పుంసవనమునందు సమానమేయ
ని తెలియదగినది॥ ❀

(౧౬) మూ॥ జాతేజాతదినాదిరాదశదినాత్తజ్జాతకర్మస్మృతేకు
ర్యాన్ముద్రదినేధవాస్థిరచరక్షప్రాఖ్యమైత్రోడుషు । రిక్తామారహితేఖండ
దివసే లగ్నే శుభేవాసరే పూర్వాహ్ణే సురపూజితే సురగురౌవ్యక్తే సౌమ్యా
యనే॥ వ్యా॥అ॥ అథజాతకర్మకాలమాహ॥జాతఇతి॥ అస్మిన్జాతేసతి। జాతదినాదిః జన్మదివసమారభ్య ఆదశదినాః దశదినపర్యంతం దశదినమధ్యే
యస్మిన్కస్మిందివసే తజ్జాతకర్మ అస్మిన్పుత్రవిషయే కుర్యాత్ । అథవారుద్రది
నే ఏకాదశేహ్నా కుర్యాత్ ఏకాదశదినే అతీతేసతి స్థిరచరక్షిప్రాఖ్యమైత్రో
డుషు స్థిరాణి రోహిణ్యుత్తరాత్రయం । స్వాతీపునర్వసూశ్రవణధనిష్ఠా శతభి
షజః క్షిప్రాఖ్యాః అశ్వినీహస్తపుష్యా మైత్రోడు । అనూరాధా నక్షత్రేఏతే
షునక్షత్రేషు రిక్తామారహితే రిక్తాః పూర్వోక్తాః అమా దర్శః ఏతైః రహితే ఏవ
ర్జితేన ఇత్యర్థః । అఖండదివసే అఖండమగ్రేవక్ష్యతి శుభేశుభగ్రహాధిపేలగ్నే శు
భ్వాధేవాసరే చపూర్వాహ్ణే అహ్నః పూర్వభాగే అసురపూజితే శుక్రేసురే
గురౌ బృహస్పతౌ చవ్యక్తే అనస్తంగతే సతీత్యర్థః సౌమ్యాయనే ఉత్తరాయణే
జాతకర్మకుర్యాత్॥అ॥ జాతకర్మకాలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పుత్రోత్పత్తి
కాలమందైనను। పుత్రోత్పత్తిదినము మొదలు ౧౦ దినములవరకునైనను ద్వా
దశజాతకర్మము చేయవలసినది మఱియు ౧౧వ దివసమందైనను వలయు
నిచెప్పబడిన దివసములలో జేయునట్లయిన ।అశ్వి। రోహిణి పునర్వసు। పుష్యమి।
ఉత్తర।హస్త।స్వాతీ।అనూరాధ।ఉత్తరాషాఢ। ।శ్రవణము।ధనిష్ఠ।శతభిషము।
ఉత్తరాభాద్ర। ఈనక్షత్రములయందును।చవితి। నవమి। పున్నమ।అమావాస్య
ఇవితప్పతక్కిన తిథులయందును - ఉత్తరాయణమందును - గురుశుక్రమూఢము
లు లేనికాలములయందును-పూర్ణతిథులయందును - సోమ-బుధ బృహస్పతి శు
క్రవారములయందును - శుభగ్రహాధిపలగ్నములయందును - సీలక్షణయుక

మైనశుభమదినపూర్వాహ్ణమందుజాతకర్మము జేయవలెననితాత్పర్యము॥ ❋

(౧౭) జాత నంతర మేవ నామకరణం త్వేకాదశా హే స్ఫుటం। పుత్ర స్యైవసమాసు రంధ్రయుతే కార్యంతతో వ్యత్యయమే। శుద్ధిర్జాతకవచ్ఛనా మ్నిసకలైస్సర్వాసు శేషోడశేద స్యాసస్యైవవింశ కేప్యాని హితంజాతివ్యవస్థాం విదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ నామకరణకాలమాహ॥ జాతానంతరమితి॥ జాతా నంతరమేవ నామకరణంవాహ్నిర్గృహ్యాకారః ఇత్యాదినపుత్రస్య నామకరణం రహస్యకతేజాయాయమిత్యాహ నామ దర్శితమితి। తత్ప్రరహస్యం భవతీత్యాసంజనోక్త త్వాత్ ఏకాదశ హే ఏకాదశ ప్రస్ఫుట స్యవహారసామవ్యక్తంకర్తవ్యమిత్యా ర్థః పుత్రస్యైవ సమాసు రంధ్ర...యథా...సుహేశ్వర ఇత్యాదయయువ భాస్య్యాయాస్సు తతః పురుషా వ్యస్త్యా యం... రంనామయథా పార్వ నే నామ్న్యాదినా వ్యం నామ్నినామకరణే ... శుద్ధిః జాతకర్మవత్ సక లైః కా ... జాత్యాస్థాంవిధాయంతి ... ద్వాదశే జన్మతో ద్వా దశషోడశే ద్వావింశే। అస్మిన్ సంశ కేప్యాని వ నే వాత న్నామకరణం విహిత మావశ్యకమిత్యర్థః। స్మృ॥ శ్లో॥ దశాహం ద్వాదశాహం చ పక్షం మాసమనుక్ర మాదిత్యాదినా బ్రాహ్మణాదీనాం క్రమేణ నామ ... వస్యోక్తత్వాత్తత్రోధం జాతివ్యవస్థావిదేతి స ... సర్వేషాందశరాత్రేణసూ తకేశుద్ధిరిష్యత ఇతిజాతా ... వచనే విశేషవచనేన సామాన్యవచనస్య బాధ తత్వాద్విధిః॥ అ॥ నామకరణకాలనిర్ణయము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పు త్రుకలిగిన ... నక్షత్రమందుబుట్టినవా నికిరోహిణీయను ... నామకరణమునురహస్యముగాజేసి ౧౧ వ దివసమందు ... వర్ణాలు గల పేరిన ... శివశ్రీను హేశ్వరః। పుట్టినప్పుడు ... విషయమైజేసియక్షరములు గలనామమునగా ... పార్వతీ। భవానీ। ఇట్టినామమునునిశ్చయింపవలెను ఈ నామకరణవిషయమై గ్రాదిశుద్ధిప్రాంగ్లోకమునందు జాతకర్మమునకు నిర్ణ యించినప్రకారమని ... యు ౧౧ వదివసమందు జేయని పక్షమునబ్రా హ్మణులు మొదలుగాగల ౪ వర్ణములకు॥ ౦ దివసము పర్యంతమ్ము జాత శౌచమని విశేషవచనమువలన ... లేక నాలుగువర్ణములవారు నుపుట్టినదినము మొదలు ౧౦।౧౨।౧౬।౨౦।౨౨ వీనిలో నేదినమందైనను నామక రణము చేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౮) మూ॥ అన్నప్రాశనమర్కకర్మ్యగుభవంపూర్వేవయుక్తేషు క్షేషట్ఠాదావథ పంచమాదివిషమే ... యూనాంశుభేవారే సౌమ్యగ్రహే విశుద్ధదశమేనందాష్టమీ ద్వాదశీ రిక్తావర్జ ... నేచర మృదుక్షిప్రధ్రువా

ఘోష్యేడుషు॥ వ్యా॥ అ॥ అథాన్నప్రాశనమాహ॥ అన్నప్రాశనమితి॥ షష్ఠాద్వా॥
ఆదిశబ్దేనఅష్టమదశమద్వాదశాదయ్యంతే । తస్మిన్ యుగ్మేమాస్యేవఅన్నప్రా
శనంఅర్భకస్యశిశోశ్శుభదంశుభప్రదం । అథ. ధూనాం స్త్రీణాంతుపంచమా
దివిషమేమాసి పంచమసప్తమనవమైకాదశేషువిషమేశుభదం । శుభేశుభగ్ర
హాధిపేవారే విశుద్ధదశమేవిశుద్ధా గ్రహరహితందశమేయస్య సతథోక్తః
తస్మిన్ సౌమ్యగృహే వృషభకర్కటకాదిసమరాశినా మన్యతమసౌమ్యగ్రహా
ధిపతిలగ్నేవా । సమరాశీనాంసౌమ్యరాశిత్వం క్రూరాజస్త్రీన్యాఃపురుషోవనితే
త్యాదినావరాహమిహిరేణోక్తత్వాత్ । నందాష్టమిద్వాదశీస్తామహా రహి
తేనందాః ప్రతిపత్షష్ఠ్యేకాదశ్యః । అష్టమిపక్షద్వయగతాద్వాదశీ పక్షద్వయ
గతారిక్తారిక్తాఃతిధః । అమాదర్శ ఏతైస్త్రైరహితే । ఏతద్వ్యతిరిక్తదినేచరిమృ
దుక్షిప్రధ్రువాఖ్యోడుషు । చరాఃస్వాతీపునర్వసూ శ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః
మృదూనిచిత్రారేవతీమృగశిరోనూరాధాః । క్షిప్రాణిఅశ్వినీహస్తపుష్యాః
ధ్రువాణిరోహిణ్యుత్తరాత్రయంచేడుషు ఏతన్నక్షత్రేషుచ అన్నప్రాశ
నంశుభదమితియోజ్యమ్॥ అన్నప్రాశనకాలనిర్ణయము చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥
పురుషశిశువువిషయమైషష్ఠాదిమాసములనగా- ౬-౮-౧౦- ఈనెలలయందును
స్త్రీశిశువువిషయమైపంచమాదివిషమమాసములనగా- ౫-౭-౯- ఈనెలలయం
దును- సోమ బుధ-గురు-శుక్రవారములయందును- అన్నప్రాశనలగ్నమునకు-
౧౦వచోట గ్రహములేకయుండగాను- వృషభకర్కటకమిథునకన్యకను
ల్గ్నములనెడిశుభలగ్నములయందును- పాడ్యమిచవితి- షష్ఠి అష్టమి- నవమి-
ఏకాదశి ద్వాదశి అమావాస్య- పున్నమ-ఈదినములకంటెనితరములగు దినము
లయందును- అశ్విని- రోహిణి- మృగశీర్ష- పునర్వసు పుష్యమి ఉత్తర-హస్త చి
త్త స్వాతి- అనూరాధ-ఉత్తరాషాఢ- శ్రవణముధనిష్ఠ శతభిషక్- ఉత్తరాభా
ద్ర రేవతి- యీనక్షత్రములయందు అన్నప్రాశనము జేయవలయుననుట॥

(౧౯) మూ॥ కష్టేలగ్నగతేరవౌతనుకశే చంద్రేసదాబిత్తుకః పు
ష్టేందౌబహుసత్రదోవనిసుతేపిత్తార్తినోజ్ఞానవాన్ । నాజ్ఞేవైబహుభోగవాన్భృ
గుసుతేదీర్ఘాయురార్యాత్మజేవాతాంగీ యమసిఖ్యజేన్యవశేచాలోన్న భో
భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అన్నప్రాశనలగ్నగగ్రహఫలమాహ । కష్టేతి॥ రవౌసూర్యే
లగ్నగతేసతిబాలః అన్నభోక్తాయదికష్టీకష్టరోగవాన్భవేత్ లగ్నగతేఛ
ద్వ్యదీతిపవన్య యంసర్వత్రభోద్యంతినుకలేక్షీణచంద్రేసదాభిక్షుకఃపుష్టే ద
పూర్ణేచంద్రే బహుసత్రదంబహ్వన్నదాతా । అవనిసుతేకపిత్తార్తిః పుష్టే
తేక్షితేజ్ఞేజ్ఞానవాన్ । జీవేగురౌబహుభోగవాన్భృగుసుతేశుక్రేదీర్ఘా
యుః ఆర్యాత్మజేశనౌవాతాంగీవాతరోగయుక్తః ... తినసిరాహ

ధ్వజే కేతౌ చ అనశనీ దరిద్రో భవేత్॥ అ॥ అన్నప్రాశనలగ్నమందుండు గ్రహఫ
లముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అన్నప్రాశనలగ్నమందు సూర్యుండుండినచిన్న
వాడు కష్టిరోగియును। క్షీణచంద్రుండుండినదరిద్రుండును। పూర్ణచంద్రుండుం
డినవన్నదాతయును। అంగారకుడుండినపైత్యరోగియును। బుధుడుండినవిశేష
జ్ఞానవంతుండును । గురువుండినమిక్కిలిభోగవంతుండును । శుక్రుడుండినదీ
ర్ఘాయువుగలవాడును । శనైశ్చరుడుండినవాతరోగముతో గూడినశరీరముగల
వాడును । రాహుకేతువులుండినమిక్కిలిదరిద్రుడ నౌనని తాత్పర్యము॥

(౨౦) మూ॥ జన్మాదౌ సమమాసి పుత్రవిషయే స్త్రీణాంతు తద్వ్యత్య
యే తాస్త్యం చాదిమకేశఖండనమిదం పూర్వాహ్ణే సౌమ్యాయనే । ఆదిత్యద్వయచం
ద్రపౌష శశభృద్విష్ణుత్రయేఽరిక్తతిథౌ పూర్ణాహే శుభవాసరే జయదినే చ ష్ట
మ్యమావర్జితే॥ వ్యా॥ అ॥ శిశోః కేశఖండనమాసాదీనాహ॥ జన్మాద ఇతి॥ పు
త్రవిషయే జన్మాదౌ జన్మప్రభృతిసమమాసే ద్వితీయచతుర్థాది మాసేషు స్త్రీ
ణాంతు తద్వ్యత్యయే ఉక్తవైపరీత్యే తృతీయపంచమాది విషమమాసేష్విత్య
ర్థః పూర్వాహ్ణే పూర్వార్ధే సౌమ్యాయనే ఉత్తరాయణే ఆదిత్యద్వయచంద్రపౌష
శశభృద్విష్ణుత్రయే అరిక్తతిథౌ [illegible] మాదిత్యం । ఆదిత్యాదిత్యద్వయ
త్తరపదార్ధశ్చేతి [illegible] ప్రత్యయః। పునర్వసూత్తరాదద్వయం పునర్వసూపుష్యౌ
ద్వయం। దస్రః అశ్వినీ పౌషో రేవతీ శశభృత్ మృగశీర్షం విష్ణుత్రయం అరిక్తతిథిం
రక్తాగుక్తమేషు నక్షత్రేషు పూర్ణాహ్నే పూర్వార్ధే శుభవాసరే శుభదినే జ
యతిథౌ । అష్టమ్యమావర్జితే అష్టమ్యమావర్జితే జయదినే అమావర్జితే పూర్ణతిథౌ
చేత్తేషు [illegible]
॥ బాలురకు కేశఖండనవిషయమై [illegible] చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥
పుత్రవిషయమై పుట్టినది మొదలుసరినెలలైన ౨, ౪, ౬, నెలలందు స్త్రీవిష
యమై బేసినెలలైన ౩, ౫, ౭ నెలలయందు ఉభయులకు ఉత్తరాయణమందును
పూర్వాహ్ణమందును అశ్విని మృగశీర్ష పునర్వసు పుష్య హస్త చిత్త స్వాతి
శ్రవణ ధనిష్ఠ శతభిషక్ రేవతీయను నక్షత్రములయందును సోమ బుధ గురు
శుక్రవారములయందును తిథి [illegible] అమావాస్య వినా [illegible]
చెప్పిన నక్షత్రములతో గూడిన పూర్ణతిథులయందు బాలురకు కేశఖండనము
చేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౨౧) మూ॥ జాతాద్వాదశషోడశే [illegible] ధనే శోత్తమేసప్తమే వ
[illegible] మాసే శుభవారభవనే [illegible]
[illegible] పూర్ణతిథ్యౌ [illegible]
॥ వ్యా॥ అ॥ కర్ణవేధయోగ్యకాలమాహ॥ జాతాదితి॥ జాతాజ్జన్మతః ద్వాదశ

షోడశే ద్వాదశేషోడశేవాఽహ్నిదివసే నిధనేఅష్టమేలగ్నేశుద్ధే గ్రహైర్వర్జితేస
తి అథవాఅష్టమేసప్తమేషష్ఠేవామాసి శుభవారభవనేశుభవాసరేశుభగ్రహా
న్వితేలగ్నేచ । రిక్తాపర్వని రాదినాం దిరహితే ప్రోక్తాః పూర్వోక్తాః పర్వాణిపంచ
పర్వాణిశౌర్యారాత్రిః దివాదిః। ప్రతిపత్। ఏతైఃరహితేసంపూర్ణతిథౌసంపూర్ణ
నక్షత్రేపితయోః పౌష్ణాదిత్యోః రద్వయో ఉత్తరాత్రయశ్రోణాద్వయోఃస్యాంబుషు। రేవ
తీపునర్వసూ హస్తచిత్రోత్తరాత్రయ ఆర్ద్రా శ్రవణాఃనిష్ఠాపుష్యమృగశీర్షేషు
ద్వాదశనక్షత్రేషు శిశోర్బాలస్య। కర్ణౌ సువేధ్యౌ। కర్ణవేధాఖ్యంకర్మకర్తవ్య
మిత్యర్థః॥ అ॥ బాలురకు చెవులుకుట్టుటకు యోగ్యకాలముల జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ శిశువుపుట్టినదిమొదలు పండ్రెండవదినమందైనను పదునారవదివసమం
దైనను। పగటియందును। కర్ణవేధలగ్నమున కెనిమిదవయింటనే గ్రహములులే
కయుండగా చెవులుకుట్టవలసినది । యీ చెప్పబడినకాలముల నతిక్రమించినను
౬।౭।౮ నెలలయందును సోమ।బుధ।గురు।శుక్రవారములయందును వృషభ
మిథున । కర్కాటక। కన్య। ధనుర్మీనలగ్నములయందును చవితి నవమి। చతుర్ద
శి।పూర్ణిమ।అమావాస్య।కృష్ణాష్టమీ।కృష్ణచతుర్దశి।సంక్రమణములు।రాత్రి।శు
క్లపాడ్యమి వీనియందువినాపూర్ణ ధనక్షత్రములయందును మృగశీర్ష। ఆర్ద్ర।
పునర్వసు। పుష్యమి। హస్త। చిత్త। ఉత్తర। ఉత్తరాషాఢ। శ్రవణము। ధనిష్ఠ।
ఉత్తరాభాద్ర। రేవతీనక్షత్రములయందు బాలురకుచెవులు కట్టవలయునని
తాత్పర్యము॥ *

(౨౨) మూ॥ మధ్యేష్యూత్తరవాయో మిత్రవరుణబ్రహ్మాభిధేషూత్తమే
చిత్రాంత్యాదు పునర్వసూద్వయకరశ్రోణాద్వయోర్వాదివా । బాలస్యత్రితయే
థపంచమసమే మాసాదిరిక్తాష్టమీ పర్వాణ్యాసు శుభాంశవార భవనే చౌలంవి
శుద్ధేష్టమే॥ వ్యా॥ అ॥ అథచౌలకాలమాహ॥ మధ్యేష్వితి॥ ఉత్తరవాయుమిత్రవ
రుణబ్రహ్మాభిధేషూత్తరాత్రయస్వాత్యనూరాధా శతతారారోహిణ్యాఖ్యే
షూత్తమేష్వసునక్షత్రే చిత్రాంత్యాద్యుపునర్వసూ ద్వయకర శ్రోణాద్వ
యోర్వేచిత్రా రేవతీ మృగశీర్ష పునర్వసూపుష్యహస్త శ్రవణధనిష్ఠాశ్వినీప్రభృ
త్యుత్తమేష్వసు నక్షత్రేదివాదివాభాగే బాలస్యత్రితయేసమేసంత్సరే॥ ని॥ హా
యనోస్త్రీశరత్సమాఃఇత్యమరః । అథవాపంచమసమేపంచమవర్షేవా మాసాది
రిక్తాష్టమిపర్వాణ్యాసుమాసాదిః శుక్లప్రతిపత్ రిక్తా ప్రాగుక్తాః అష్టమీపక్ష
మీపక్షద్వయగతాపర్వాణిపంచపర్వాణి అన్యాసుఏభ్యోన్యాసుతిథిష్వితి శేషః
శుభాంశవారేభవనే శుభగ్రహనవాంశే శుభలగ్నేచ విశుద్ధేష్టమే లగ్నాద
ష్టమస్థానేగ్రహరహితే సతిచౌలంబాలకాకర్మకర్తవ్యమితిశేషః॥ అ॥ చౌలకా
లక్షణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కొమరుడుపుట్టినమొదలుమూడవసంవత్స

రమందును। ఏకవసంవత్సరమందును। శుక్లపాడ్యమి। చవితి। నవమి। చతుర్దశి।
శుక్లకృష్ణాష్టములు। పూర్ణిమ। అమావాస్యచతుర్దశి। సంక్రమణమువీనిని షే
ధించియుతములయినతిథులయందును। సోమ। బుధ। గురు। శుక్రవారములయం
దును। వృషభమిథునకర్కాటకకన్యాధనుర్మీనములనెడు శుభగ్రహములల
గ్నములయందును। శుభగ్రహములనవాంశములయందును। రోహిణి। ఉత్తర।
స్వాతి।అనూరాధ।ఉత్తరాషాఢ। ఉత్తరాభాద్ర। ఈనక్షత్రములు మధ్యమము
లగుటవలనచౌలకర్మకుశ్రేష్ఠములు కావుగనుక। అశ్వని।మృగశీర్ష।పునర్వసు। పు
ష్యమిహస్త। చిత్త।శ్రవణము।ధనిష్ఠ।ఈయుత్తమనక్షత్రములయందు చేయస
మకూడనిపక్షమున యీక్రిందనుదహరింపబడిన మధ్యమనక్షత్రములయంద
యినను। అష్టమశుద్ధిగలలగ్నమందు బిడ్డవానికిచౌలకర్మము చేయుటయుక్తంబ
ని తాత్పర్యము॥ *

(౨౩) మూ॥ కర్తవ్యావిధినాంకురార్పణం విదిశ్చౌలాదికర్మాదితో
కాద్రిష్వవశరాత్రిష్వేకగా నాస్తేతాసుష్వథోభవారిక్తాపర్వవిషప్రదోషర
హితేవాశుభాహాంగ్రహేషు ప్రశస్తాస్వశ్వయుర్వాసుకమఘా విష్ణుత్రయా
గ్నేయమూలేషు॥ వ్యా॥ అ। అథాంకురార్పణకాలమాహ॥ కర్తవ్యేతిఅంకురార్పణ
మంకురారోపణం బీజావాపః తస్యవిధిర్విధిః సగృహ్యోక్తవిధానేన *
సాక్షవిభక్తికస్తపః। చౌలాదికర్మాదితః ఆదిశబ్దాదన్నప్రాశనోపనయనవివా
హసీమంతపుంసవనాదయోగృహ్యంతే తేషాంకర్మాదితః కర్మణః । పూర్వమే
వశరాత్రిష్వేకగణనాసుపంచమసప్తనవమస్వేతాసు రాత్రిష్వేవనతుది
నేష్వేవకార్యః అథవాపశ్చాత్స్వభవనేవాఽపూర్వ రాత్రౌవారిక్తాపర్వవిషప్ర
దోషరహితేరిక్తాః ప్రసిద్ధాఃపర్వాణి పంచపర్వాణివిషాః విషఘటికాఃప్రదో
షశ్చతద్ధి ప్రభుత్రయోదశీ చాంద్రదోషః సర్వేఽధిచాంద్రదోషకాలోవా । ఏ
తైర్రహితేదివసఇతిశేషః శుభానాంసుభద్ర సౌమ్యానాంసంబంధవారే శుభగ్రహ
సంబంధిలగ్నే ప్రశస్తాస్వశ్వినీహస్తపుష్యాసు స్వాతీ। ప్రసిద్ధామృదూనచిత్రాగే
వతీమృగశీర్షానురాధాః ధ్రువాణిరోహిణ్యుత్తరాత్రయంచఅసురాణిమూలా।మ
ఖా। ప్రసిద్ధాః। విష్ణుత్రయంశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః। ఏతేషుసప్తదశనక్షత్రేషుక
ర్తవ్య। అ। అంకురారోపణమునకుగాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అం
కురారోపణమును। గృహ్యసూత్రములో జెప్పినప్రకారము అన్నప్రాశనచౌల
ఉపనయనవివాహసీమంతపుంసవనకర్మములకు పూర్వమందన గావీనిముహూ
ర్తదినమునకుపూర్వరాత్రియందైనను। నవమసప్తమమందైనను।పరరాత్రియం
దైనను। ఇట్లుచేయనిపక్షమందునముహూర్తదినానికి। ౩। ౫। ౭। ఈరాత్రుల

ప్తాష్టమి।కృష్ణచతుర్దశి।సంక్రమణములు పర్వతిథులును।చవితి।సప్తమి।త్రయో
దశి।ప్రదోషదినములను। తా వ్యతీపాతములను।నిషేధించి। సోమ।బుధ। బృహ
స్పతి।శుక్రవారములయందును।వృషభ।మిథున కర్కాటక।కన్య ధనుర్మీనముల
యందు శుభగ్రహములయొక్క లగ్నములయందును। అశ్వి। పుష్యమి। హస్త
స్వాతి।చిత్త। రేవతి। మృగశీర్ష। అనూరాధ। రోహిణి ఉత్తర।ఉత్తరాషాఢ।
ఉత్తరాభాద్ర। మూల। మఖ। శ్రవణ।ధనిష్ఠ। శతభిషక్ నక్షత్రములయందును।
అంకురారోపణము చేయవలయునని తాత్పర్యము. ❋

(౨౮) మూ॥ మేషోగౌమృగకరస్సతశశిగృహంమీనసులోచ్చానిథాది
గ్రాహ్మోణమ్యుయుగ్మసంశరమితంతారాః క్రమాద్వింశతిః । స్వస్యోచ్చాస్తగృ
హంస్వనీచభవనంసూర్యాదితస్సింహగోమేషష్షష్ఠనస్తులాశ్చకలతోమూ
లత్రికోణాభిధాః॥ వ్యా॥ గ్రహాణాముచ్చనీచమూలత్రికోణనిర్ణయమాహ॥
మేషఇతి॥మేషః ప్రసిద్ధః గౌః వృషభః । మకరశ్చ ప్రసిద్ధః సతీకన్యా।శశిగృహం
కర్కాటకః ఝషః ప్రసిద్ధః తులాచఏతేనవరాశయః క్రమాత్ । సూర్యాదీనాంస
ప్తానాముచ్చాభిధానుచ్చసంజ్ఞికస్థానానితథాహి సూర్యస్యమేషః। చంద్రస్య
వృషభః। కుజస్యమకరః। బుధస్యకన్యా గురోః కర్కటకః। శుక్రస్యమీనః।శనే
స్తులోచ్చమితివివేకః దిక్ । మేషేదశమోభాగః।తాయుంవృషభేస్యత్రయోభాగః
మృగయుక్ మనుయుగ్మంమనూనాంయుక్ మనుయుక్ అష్టావింశోభాగఇత్య
ర్థః।అస్యాంతంత్రన్యాయేనమనుశబ్దః పునఃపఠ్యతే।తథాచమనుశబ్దశ్చతుర్దశ
సంఖ్యావాచీమనునాయుక్తా మనుయుక్ । మకరేఅష్టావింశోభాగఇతిఫలతి।
దినంకన్యాయాం పంచదశోభాగః । శరమితంకర్కటపంచమోభాగః తా
రాఃమీనేసప్తవింశోభాగః । వింశతిస్తులాయాంవింశోభాగః । ఏతేపరమో
చ్చభాగాఇత్యుచ్యంతే స్వస్యోచ్చాస్త । గృహంస్వస్యోత్తమఃఉచ్చాత్ అస్త
గృహంసప్తమస్థానం। స్వనీచభవనం। స్వస్యనీచస్థానంయథా। సూర్యస్యతు
లానీచఃతద్దశమోభాగః పరమనీచః। చంద్రస్యవృశ్చికోనీచః।తస్యత్రయోభా
గఃపరమనీచః । కుజస్యకర్కటకోనీచః । తస్యాష్టావింశోభాగఃపరమనీచః।
బుధస్యమీనోనీచః। తస్యపంచదశోభాగః పరమనీచః। గురోర్మకరోనీచః।
తస్యపంచమోభాగః పరమనీచః శుక్రస్యకన్యానీచా । తస్యాస్సప్తవింశో
భాగః పరమనీచః । శనేర్మేషోనీచః । తస్యవింశోభాగఃపరమనీచః।సూ
ర్యాదితస్సూర్యప్రభృతిసప్తగ్రహాణామిత్యర్థః। సార్వవిభక్తికస్తసిం సింహా
గోమేషాష్షష్ఠనస్తులాశ్చకలశః । సూర్యస్యసింహః। చంద్రస్యవృషభకు
జస్యమేషః । బుధస్యకన్యా।గురోర్ధనః। శుక్రస్యతులా। శనేఃకుంభఃమూల

సింహాస్స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణంచ । చంద్రస్య వృషభ ఉచ్చమూలత్రికోణం
కుజస్య మేషః । స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణంచ । బుధస్య కన్యా స్వక్షేత్రం మూ
లత్రికోణముచ్చంచ । గురోర్ధనుస్స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణంచ । శుక్రస్య తులా
స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణంచ । శనేః కుంభస్స్వక్షేత్రం మూలత్రికోణంచ భవతి
సింహాదయః స్వక్షేత్రం పరిస్యాత్ సూర్యస్య [illegible] మూలత్రికోణమితి కథంప
శ్చాత్కృత ముచ్యతే । సింహే [illegible] భాగాః సూర్యస్య మూలత్రి
కోణం అపరే దశభాగాః స్వక్షేత్రం । వృషభే [illegible] చంద్రస్యోచ్చం ।
అపరే సప్తవింశతి భాగాః మూలత్రికోణం [illegible] దశభాగాః కుజస్య మూల
త్రికోణం । అపరే ద్వాదశ భాగాః స్వక్షేత్రం । కన్యాయాం పంచదశ భాగాః [illegible]
ధనుస్యస్య అపరే [illegible] భాగాః మూలత్రికోణం [illegible] దశ భాగాః స్వక్షేత్రం ధను
షి వింశతి భాగాః గురోర్మూలత్రికోణం । [illegible] శద్భాగాః స్వక్షేత్రం తులా
యాం పంచదశ భాగాః శుక్రస్య మూల[illegible] అన్యే పంచదశ భాగాః స్వ[illegible]
త్రం కుంభే వింశతి భాగాః శనేర్మూలత్రికోణం । అన్యే దశ భాగాః స్వక్షేత్రం । [illegible]
భావసారావళ్యాం ॥ శ్లో॥ వింశతిరంశాస్సింహే త్రికోణమపరే స్వభవనమర్క
స్య । ఉచ్చం భాగత్రితయం వృషఇందోః స్యాత్ త్రికోణమపరేంశాః । ద్వాదశ
భాగా మేషే త్రికోణమపరే స్వభవనం భౌమస్య । ఉచ్చఫలం కన్యాయాం బుధస్య
తిథ్యాంశకైః సదాచింత్యం ॥ పరతస్త్రికోణజాతం పంచభిరంశైః స్వరాశిజం పర
తః । దశభిః ప్రథమైర్జీవస్య త్రికోణమపరే స్వభం చాపే ॥ శుక్రస్యైవం త్రికో
ణం తిథ్యంశైః [illegible] స్వరాశిశ్చ । [illegible] కోణం [illegible] జఘటే [illegible]
[illegible] ॥ అ॥ సూర్యాదిగ్రహములకు ఉచ్చ పరమోచ్చ నీచ పరమనీచ స్వ
క్షేత్ర మూలత్రికోణములకు [illegible] ॥ తా॥ సూర్యునికి మేషరాశి ఉచ్చము
అందు ౧౦ వ భాగము పరమోచ్చము ఈ రాశికి ఏడవదగు తులారాశి
నీచరాశి అందు ౧౦ వ భాగము పరమనీచము సింహరాశిలో మొదటి ౨౦ భా
గములు మూలత్రికోణము మిగత ౧౦ భాగములు స్వక్షేత్రము చంద్రునకు
వృషభము ఉచ్చరాశి అందు ౩ వ భాగము పరమోచ్చము ఈ రాశికి ఏడవదగు వృ
శ్చికరాశి నీచము అందు ౩ వ భాగము పరమనీచము వృషభరాశిలో మొదటి ౩ వ
భాగము ఉచ్చము మిగత ౨౭ భాగములు మూలత్రికోణము [illegible] కుజునకు
మకరరాశి ఉచ్చము అందు ౨౮ వ భాగము పరమోచ్చము ఈ రాశికి ఏడవదయి
న కర్కాటక రాశి నీచము అందు ౨౮ వ భాగము పరమనీచము - మేషరాశిలో ౧౨
వ భాగములు మూలత్రికోణము మిగత ౧౮ భాగములు స్వక్షేత్రము - బుధునకు
కన్యారాశి ఉచ్చము - ౧౫ వ భాగము పరమోచ్చము - ఈ రాశికి ఏడవద
యిన మీనరాశి నీచము అందు ౧౫ వ భాగము పరమనీచము కన్యారాశిలో ౧౫ వ

భాగముచ్చము మిగత ౨౫ భాగములు మూలత్రికోణమును బృహస్పతికి కర్కా-
కరాశియుచ్చము-అందు ౫ వభాగముపరమోచ్చము-ఈరాశికేడవదయిన మ-
కరరాశినీచము-అందు ౫ వభాగముపరమనీచము-ధనూరాశిలో మొదటి౧౦ భా-
గములు మూలత్రికోణమును-మిగత ౨౦ భాగములు స్వక్షేత్రము- శుక్రునకు మీ-
నరాశియుచ్చరాశి-అందు ౨౭ వభాగముపరమోచ్చము-ఈరాశికేడవదయి-
నకన్యనీచరాశి అందు ౨౭ వభాగముపరమనీచము తులారాశిలో మొదట౧౫
భాగములు మూలత్రికోణమును-మిగత ౧౫ భాగములు స్వక్షేత్రము-శనైశ్చరున
కు తులారాశియుచ్చము-అందు ౨౦ వభాగముపరమోచ్చము- ఈయుచ్చరా-
శికేడవదయిన మేషరాశినీచము-అందు ౨౦ వభాగముపరమనీచము-కుంభరా-
శిలో మొదట ౨౦ భాగములు మూలత్రికోణమును-౧౦ భాగములు స్వక్షేత్రమును-
ఈవరుసను సప్తగ్రహములయొక్క ఉచ్చనీచమూలత్రికోణాదులు తెలియవలయు॥

ప్రథమబిందు స్సమాప్తః.

కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే ద్వితీయబిందు ప్రారంభః.

---

(౨౫) మూ॥ బ్రహ్మక్షత్రవిశాముపనయనసంవత్సరసంఖ్యా
స్త్రాతోఒశరదేహావర్ణనియతిత్రాపిసాధారణో॥ మాసామాఘముఖాస్సుపం-
చజనరాద్యాగర్భతో జ్యేష్ఠమనస్త్యే ఉపప్రయోక్తిక్రమాస్సృష్టమశోభకాదశేషాద్వా
శో॥ వ్యా॥అ॥ అథబ్రహ్మక్షత్రవిశాముపనయనయోగ్యకాలమాహ । బ్రహ్మ
అర్ణశబ్దోంకురార్పణోపనయనంతు ముఖ్యసంవత్సరగ్రహో మంగళార్థకో బ్రహ్మక్ష
త్రవిశాముపనయనమపి వాక్యాంకమున్ క్రమాద్విత్యేకత్రయీమ । వసంతే
బ్రాహ్మణానాం। గ్రీష్మేక్షత్రియాణాం। శరదివైశ్యానాం ఇతినియమమయి
త్యస్మిన్ వచనేనియమేబ్రాహ్మణాదివర్ణానాంవ్యత్యాసనియమపితత్రాపివ్యాసనయ
మాఘముఖాః మాఘాద్యాః పంచమాసాపిసాధారణాః బ్రహ్మక్షత్రవిశాం
జ్యాః జననాజ్జననాదారభ్యవా అథవాగర్భతః గర్భాదారభ్యవా నిత్య
ష్టమేషు బ్రాహ్మణానుపనయీతేత్యాదివిధిప్రాప్తేఅష్టమేష్టవిప్రవిశో
ర్నాకుమారాన్నప్రవిశోఃక్షత్రియవైశ్యానాం ఏకాదశేషష్ఠేద్వా
దశేచక్రమాత్ ఉపనయనంకార్యమిత్యర్థః॥అ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియ
వైశ్యులకుపనయనకాలమును గ్రమముగా జెప్పుచున్నాడు॥తా॥బ్రాహ్మణులకు
సంవత్సరము మొదలయినను జననసంవత్సరము మొదలుగానైననేమిద
సంవత్సరమునందు-వసంతఋతువునందును- క్షత్రియులకు ౧౧వ సంవత్సర
మునగ్రీష్మఋతువునందును- వైశ్యులకు ౧౨ సంవత్సరమునందు శరదృతువు

నందును-మఱియు పైవిధమునని ర్ణయింపబడినఋతువులయందును- మాఘమా
సను మొదలు జ్యేష్ఠమాసము వఱకు శ్రేష్ఠమాసములౌటవలన జాతిభేదనిమిత్తము
లేకనీ ౫ మాసములయందును బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులకుపనయకర్మము చేయు
టముఖ్యమని తాత్పర్యము. ※

(౨౬) మూ॥ కామ్యాబ్దేత్వనపంచమాదివిషమేష్వష్టే చతుర్థేఽపరేషాం
ఛంత్యేవహామధ్యమేతు దశ షట్ద్వాచ్చ కాలాత్యయే । కృష్ణాపాదినపంచకే శు
భదినపక్షేవళిక్షేపి ౦ రిక్తానధ్యయనానిమధ్యమతిథీనం చేఅపిద్వాదశీ॥ వ్యా॥
అ॥ ఉపనయనాబ్దవిషయేపక్షాంతరమాహ॥ కామ్యాబ్ద ఇతి॥ కామ్యాబ్దేతు సప్త
మేబ్రహ్మవర్చస కామమష్టమమాయుష్కామం నవమే తేజస్కామందశమ
న్నాద్యకామం। మేకాదశమింద్రియకామం। ద్వాదశేపశుకామమిత్యాపస్తం
బోక్తకామ్యవర్షే౽థవా పంచమాదివిషమే అదిశబ్దేన సప్తమనవమైకాదశా
నాం గ్రహణం। ఏషామన్యతమేవిషమేబ్దేసమేష్వష్టే ఆపస్తంబేన గర్భాష్టమే
షు బ్రాహ్మణముపనయీతేత్యత్ర బహువచనస్యగర్భ షష్టగర్భసప్తమగర్భా
ష్టమాకృతత్వాత్ స్మవసినిధాయ।షష్ఠ ఇత్యుక్తవాన్ । తస్యగర్భ షష్టసింసం
స్వీకారపక్షావలంబేనైన పంచమాబ్దగ్రహణ సిద్ధిః గర్భషష్టజన్మనః పంచ
మోభవతి। అన్యథాపంచమాబ్దగ్రహణే మానాభావాత్। చతుర్థేచతుర్థవ
షేఽపరేకే జనవాంఛంత్యుపనయనమితి శేషః । పరేఇత్యనేనాయుమస్మత్పక్షః॥
మానాభావాదిత్యస్వరసస్సూచ్యతే । హీతిప్రసిద్ధౌదయివావ్యధివశాత్।కా
లాత్యయేఉక్త సంవత్సరాతిక్రమణేసతి మధ్యమేజఘన్యేదశషడ్ద్వావాకృష్ణాదౌ
కృష్ణపక్షౌ పాదిపంచకే పూర్ణచంద్రత్వాత్ । శుభదినేపంచాంగశుద్ధిదినేవ
లక్షేపక్షే శుక్లపక్షే॥ వళక్షోధవళోర్జునఇత్యమరః। ఆద్యపంచకంపునాపి
హాయేత్యర్థః క్షీణచంద్రత్వాత్ । శుక్లపక్షే ఆదిపంచకమాత్రసిషేధేనద్వితీ
యతృతీయపంచకయోస్స్వీకారః పూర్ణచంద్రత్వాత్। రిక్తాపూర్వోక్తా అ
నధ్యయనానివక్ష్యమాణాని మధ్యమతిథి అష్టమీంనం దేవస్త్వేకాదశ్యాద్వాదశీ
ప్రసిద్ధా ఏతానివిహాయ యుపనయనంకర్తవ్యమిత్యర్థః॥ అ॥ ఉపనయము
నకు బక్షాంతరము చేసంవత్సరములని తెల్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణాం
జాతిత్రయమునకు జననము మొదలు ౫ ౬ ౭ ౮ ౯- ఈసంవత్సరములందును
ఈకాలములయందు చేయుటకు దైవవశమునననుకూలించి పతుమునకు ౧౦-
౧౧ సంవత్సరములయందును - కృష్ణ పాడ్యమి మొదలయిదుదినములయందును-
శుక్లపాడ్యమి మొదలు ౫ దినములవణికాంచి మిగతదినములయందును- శుభకర
ములయినతిథివారనక్షత్రయోగకరణములతో గూడినదినములయందును- షష్ఠి
నవమి చతుర్దశి- పాడ్యమి మఖ[illegible] ములగు పష్ఠ్యేకాదశులు- ద్వాదశి-వీనివిడచి

తిగా-శరధి- శ్లోకములయందు జెప్పంబడిన ప్రకారము నక్ష్యయనదివసములః జ్ఞించి క్రిందజెప్పంబడినసర్వయకాలములయం దుపనయనముచేయవలయునని తాత్ప ర్యము.*ముఖ్యముగానాలవసంవత్సరమం దుపనయనకర్మంబు జేయుటకొంచ జెక్కిష్ఠమైననుగ్రంథకర్తకుసమ్మతమూటవలనవిధింపబడలేదు॥ *

(౨౬) మూ॥ శుక్రార్కేందుజవాసరేకులశశనోర్వారౌచమధ్యౌ తయో స్మిత్రాంత్యాదిమృగస్థిరాదితిగురు శ్రోణత్రయారకృత్రయే। స్వాంశాదస్య శుభాంశగే హిమకరే శ్రోణాదితిస్వాంశగే నిగ్నే చంద్రవివర్జితే శుభదినే పూర్వేహ్ని శుద్ధేష్టమే॥ వ్యా॥ అ॥ ఉపనయనస్యవారనక్షత్రలగ్ననిర్ణయమాహ॥ శుక్రేతి॥ శుక్రార్కేందుజవాసరే శుక్రగురుబుధవాసరేతయోః ప్రసిద్ధయోఅర్క శశినోస్సూర్యచంద్రయోఃసంబంధినౌ భానుసోమవాసరౌమధ్యౌ శుక్రబుధౌ వివ ఉపనయనేసముఖ్యావాపి కుజ శనివాసరవజ్జఘన్యౌ కింతుమధ్యఫలదౌమి త్రాంత్యాదిమృగస్థిరాదితగురుశ్రోణత్రయారకృత్రయే అనూరాధారేవత్య శ్వినిమృగశీర్షరోహిణ్యుత్తరాత్రయ పునర్వసూపుష్య శ్రవణధనిష్ఠాశతభిషగ్ఘ స్తచిత్రాస్వాతయః। ఏతేషుషోడశనక్షత్రేషుకింవహిమకరేచంద్రేస్వాంశా త్।కర్కటకాంశాత్। అన్యశుభాంశకేబుధగురుశుక్రాణామంశగేసతిశ్రోణా దితిస్వాంశగే శ్రవణ పునర్వస్వోస్స్వాంశగే శ్రవణచతుర్థపాదే పునర్వసూ చతుర్థపాదేవా స్థితేసతికింవచంద్రవివర్జితేలగ్నేశుభదినేపంచాంగశద్ధదినే పూర్వేహ్నిపూర్వాహ్ణే అష్టమేఉపనయనలగ్నాదష్టమేశుద్ధే గ్రహవర్జితేసతి ఉపనయనంముఖ్యమితిశేషః॥ అ॥ ఉపనయనమునకు వారనక్షత్రలగ్ననిర్ణయ ముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉపనయనవిషయమైబుధబృహస్పతిశుక్రవారములు శ్రేష్ఠములని। ఆదిత్యసోమవారములుమధ్యములని। అనూరాధ। రేవతి। అశ్విని। మృగశిర ఉత్తర-పుత్తరాషాఢ-పుత్తరాభాద్ర-పునర్వసు-పుష్యమి-శ్రవణం-ధనిష్ఠ-శతభిషక్ హస్త-చిత్త-స్వాతి-రోహిణి- ఈగఌనక్షత్రములు శ్రేష్ఠములనిచంద్రుండుస్వకీయాంశమందుండగా - స్వాంశమైనకర్కటకము నుంచి - బుధగురుశుక్రులయంశమును బొందియుండగాను శ్రవణపునర్వసువుల నాలవపాదమందుండగానుచంద్రుండులేని లగ్నమందును- శుభదినపూర్వాహ్ణమందున ఉపనయనలగ్నమునకెనిమిదవయింటనే గ్రహములులేకయుండగా నుపనయనమునకుయోగ్యకాలమని తాత్పర్యము. *

(౨౭) మూ॥ షడ్వర్గకారకైక్యవేధచబలంచాబ్దేందుతారాబలం త్రాచార్యకుమారయోర్గురుబలంచేభ్యోహముఖ్యంప్రతే - తేషాంవాగ్ధకబాల మార్క్యరహితేపూవిత్రికోణాలయే స్వోచ్చస్వాలయమిత్రరాశిగహితేష్వేతే

రక్షకవిజ్ఞవేదపబలంవర్ణేశాః విప్రాణాంగురుః క్షత్రియాణాంరవిఃవైశ్యా
నాంచంద్రః తేషాంచఅరక్షస్సూర్యః కవిశ్శుక్రః ఇజ్యోగురుః వేదపఃస్వశాఖా
ధిపతిఃపతేషాంచబలం। అబ్దేందుతారాబలం అబ్దశబ్దేనఅబ్దాధిపతిర్లక్ష్యతే। త
స్యచబలంఇందోశ్చంద్రస్యతారాయాశ్చబలం చతత్రోపనయంవటోశ్చింతనీయ
మితిశేషః । తేభ్యఃవర్ణేశాదిభ్యఃగురుబలంప్రతేవుపనయనే ఆచార్యకుమా
రయోర్ముఖ్యమావశ్యకంహీతిప్రసిద్ధా తేషాంచవర్ణేశాదీనాంవార్ధకబాల్య
మౌఢ్యరహితేవృద్ధస్యభావోర్ధకం మూఢస్యభావోమౌఢ్యంబాలస్యభావో
బాల్యంగుణవచనేత్యాదీనాష్యఞ్। ఏతైఃరహితేసతిపతేషువర్ణేశాదిగ్రహే
షుమూలత్రికోణానిపూర్వోక్తాని సోపిచ్చాన్యపిప్రాగుక్తానిమేషో గౌరిత్యాదీ
నిస్వాలయాఃస్వక్షేత్రాణి మిత్రరాశయః । మిత్రక్షేత్రాణితైస్సహితేషు స
త్స్వవ్రతంఉపనయనంకార్యం॥ అ॥ ఉపనయనవటువునకువర్ణేశుడు మొదలయి
నవారిబలములఁజెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ వర్ణేశబలమనగా బ్రాహ్మణులకుబృహ
స్పతిబలమును- క్షత్రియులకుసూర్యబలమును- వైశ్యులకుచంద్రబలమునందతికి
సూర్యశుక్రగురుబలములుతమతమవేదాధిపతులబలము- వుపనయనముచేయు
సంవత్సరాధిపతిగ్రహబలము॥ చంద్రతారాబలమునీలవర్ణేశాదిబలముకంటె
నాచార్యవటువులకుబృహస్పతిబలమునుఅవశ్యముదగినది- ఈవర్ణేశాదులకు
మూఢబాలవృద్ధత్వములులేకయుండగాను నీగ్రహముతేతమతమమూలత్రికోణ
ములయందునుచ్చస్థానములయందును - స్వక్షేత్రమిత్రక్షేత్రములయందునుండ
గా నుపనయనముచేయుటముఖ్యమనితాత్పర్యము॥ *

(౨౯) మూ॥ ఋగ్వేదప్రభృతీశ్వరాగురుభృగుక్ష్మాపుత్రసౌమ్యాః
వ్రతేస్వీయంవేదపలగ్నవాసరబలంత్వేతత్త్రయందుర్లభం। లగ్నేందుఃషష్ఠయ
రోగిణంచకురుతేసోపిచ్చస్థితోప్యర్భకం లగ్నాద్ద్వాదశగంరవిం యదికుజః ప
శ్యంగురోర్నేత్రహృత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథవేదాధిపతీనాహ॥ ఋగ్వేదేతి॥గురుభృ
గుక్ష్మాపుత్రసౌమ్యాః గురుశుక్రాంగారకబుధాశ్చత్వారః ఋగ్వేద ప్రభృతీ
శ్వరాఃఋగ్యజుస్సామాథర్వణానామధిపాఃక్రమాత్స్యుః । వ్రతేయుపనయ
నేస్వీయంస్వకీయంస్వశబ్దాత్ । సంబంధార్థేఛప్రత్యయః । వేదలగ్నవాసరబ
లంస్వకీయోయోవేదఃతస్యాధిపతేస్స్వకీయం యజ్జన్మలగ్నం తదధిపతేశ్చస్వకీ
యో యోజన్మవారః తదధిపతేశ్చబలంవటోశ్చింతనీయం ఏతత్త్రయంవేదప
లగ్నవాసరబలత్రితయంతు।దుర్లభంప్రాయశోనలభ్యతఇత్యర్థః ।లగ్నేందుః।
ఉపనయనలగ్నచంద్రః సోపిచ్చస్థితోపివృషభస్థితోపి అర్భకంవటుంక్షయరోగి
ణంక్షయరోగవంతంకురుతే । ననులగ్నేచంద్రవివర్జితఇతి పూర్వమేవోక్తత్వా
త్పునరిదానీంలగ్నేందుఃక్షయరోగిణంచకురుతఇతి లగ్నచంద్రనిషేధఃకిమర్థంక

ర్తవ్యయితిచేదుచ్యతే॥శ్లో॥ చౌళేవ్రతేప్రయాణేచప్రవేశేరాజదర్శనే।లగ్నచంద్రశ్శుభఃప్రోక్తంవివాహేపరివర్జయేత్। ఇత్యస్మిన్ శ్లోకేవిద్యమాన వ్రతశబ్దం ఉపనయనపరంకృత్వా ఉపనయనేలగ్నచంద్రః శుభకరఇతిభ్రాంతి ర్మాభూదితిపునరుక్తంవ్రతశబ్దస్య వేదవ్రతచతుష్టయపర త్వాత్ తథాచకాశ్యపవసిష్ఠౌ॥ శ్లో॥ స్వోచ్చసంస్థోపిశీతాంశుర్వ్రతినంయదిలగ్నగః।తంకరోతిశిశుంనిస్వంసతతంక్షయరోగిణమితికాశ్యపః। ప్రాలేయరశ్మి ర్యదిలగ్నసంస్థోవలక్షపక్షేపిభవేత్సరోగీ। వ్రతీచసౌమ్యగ్రహవర్గగేపిఖలోపినిస్వశ్శ్రుతికర్మహీనఇతివసిష్ఠః॥ కుజః అంగారకఃలగ్నాద్ద్వా దశగఉపనయనలగ్నాద్ద్వాదశలగ్న స్థంరవింపశ్యన్ స్థితోయదిగురోఃఉపనయనకర్తుఃనేత్రహృత్ నేత్రహర్తాభవతి॥అ॥వేదాధిపతులఁజెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ఋగ్వేదమునకుగురుఁడును।యజుర్వేదమునకుశుక్రుఁడును।సామవేదమునకుఅంగారకుఁడును। అథర్వణవేదమునకుబుధుఁడునువీరలిక్రమమునవేదాధిపతులనంబడుదురు। ఉపనయనవిషయమైస్వకీయవేదాధిపతిబలమును। వటువుయొక్కలగ్నాధిపతిబలమును। జన్మవాసరాధిపతిబలమును। యివిముఖ్యముగానుండవలెను। ఈచెప్పబడిన-౩- బలములునేకకాలమందుదొరకుటదుస్తరము। మఱిచంద్రుఁడుపనయనలగ్నమందున్నను స్వకీయమైనఉచ్చరాశియందున్నను వటువును క్షయరోగవంతునిగాఁజేయును। ఉపనయనలగ్నమునకు౧౨ట నుండెడిసూర్యునికంగారకవీక్షణముగలిగినట్లైనను వటువుతండ్రియుండఁడగునని తాత్పర్యము.

*

(౩౦)మూ॥నీచస్థేషుపరాజితేష్వరిగృహస్థేష్వస్తగేషువ్రతేవర్ణాధీశకవీజ్యవేదపతిషుస్యాదంత్యతుల్యోవటుః। అన్యైరప్యఖిలైకవింశతిమహాదోషైర్వియుక్తేఖిలేకేంద్రేపాపవివర్జితేయదిశుభేలగ్నేచకార్యంవ్రతమ్॥ వ్యా॥ వర్ణేశాదీనాంఫలవిచారంకుర్వన్నుపనయనలగ్ననిర్ణయమాహ॥ నీచస్థేష్వితి॥ వ్రతేఉపనయనేవర్ణాధీశకవీజ్యవేదపతిషు। వర్ణాధీశాఃపూర్వోక్తాఃకవిశ్శుక్రఃఇజ్యోగురుఃవేదపతేశ్చపూర్వోక్తాః ఏతేషునీచస్థేషునీచరాశిగతేషుపరాజితేషుగ్రహయుద్ధేశత్రుపరాజితేషుహరిగృహస్థేషుశత్రుక్షేత్రగతేషు। అస్తగేషు।అస్తమితేషుచసత్సువటుః ఉపనీతకుమారః। అంత్యతుల్యః। నికృష్టజాతిసమానస్స్యాత్।అన్యైఃఉక్తాతిరిక్తైఃఅఖిలైఃఏకవింశతిమహాదోషైశ్చ। వియుక్తేరహితేలగ్నే।కించఅఖిలకేంద్రేలగ్నచతుర్థసప్తమదశమకేంద్రేపాపవర్జితేపాపగ్రహరహితేసతియది।ఉపనయనలగ్నాత్కేంద్రేశుభగ్రహాక్రాంతేయది।వ్రతముపనయనంకార్యం।అనేనకేంద్రేషుపాపగ్రహాక్రాంతేష్వితితేషు।శుభగ్రహాయుతేషుసత్సుచదోషఇతితాత్పర్యార్థఃతదుక్తందైవజ్ఞవిలాసే॥శ్లో॥ లగ్నాదికేంద్రేష్వథవాత్రికోణేదేవేజ్యదైత్యార్చితసోమసౌమ్యాః।ఏకోనివాంతిస్ఫుజితాదిదో

పాకభోనసుస్థ్యో గార్గ్యమివాంధకారిమితి॥ అ॥ వర్ణాధిపతులఫలమునువివరిం
పుచున్నవాడై యుపనయనసమునకులగ్నశుద్ధియమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వర్ణా
ధిపతులును। గురు। శుక్రులును। వేదాధిపతులును। వీరలు। నీచరాసులయందుండ గా
నుశత్రుగ్రహములతో గూడియుండ గాను। శత్రుక్షేత్రములయందుండగాని గ్రహ
ములనస్తమించియుండ గానుపనయనముచేసినవటువుచండాలునితో సమానుడని
చెప్పవలెను। మఱియు ౨౫వశ్లోకము మొదలుచెప్పబోయెడి ౭గమహాదోషముల
వర్జించి కేంద్రములనగాలగ్నచతుర్థసప్తమ। దశమస్థానములయందు పాపగ్రహ
ములులేకయుండ గా। శుభగ్రహములు కేంద్రస్థానములయందుండ గాను శుభల
గ్నమునందుపనయకర్మణము జేయదగ్గదని భావము॥

(౩౧) మూ॥ లగ్నాత్కేంద్రగతైర్వాస్ఫుజితఇత్యాచార్యశేషాస్త్రతే
భౌమేకుజిత నామకస్తు జననీహంత్రపయుందేకులం। దోషోయంరుధిరాభిధ
స్తు యసిచేన్నుగ్రాభిధోబాలకంరంధ్రాఖ్యః పితరంధ్వజేనగదశ షిత్యబ్ధికేంద్రాభి
ధమ్॥ వ్యా॥ అ। ఉపనయనలగ్నాత్కేంద్రేషు పాపగ్రహేశాంతేషుసత్సుయే
దోషాఃఉపాంసంజ్ఞానదిశతి తత్తద్దోషఫలమాహ॥లగ్నాదితి॥ వ్రతేలగ్నాదు
పనయనలగ్నాద్రవౌ సూర్యేకేంద్రగతేచేత్। స్ఫుజితఃస్ఫుజితాఖ్యోదోషః। న
త్వాచార్యశేషాపిచ్ఛిన్నస్త్రోపహంతి భౌమే అంగారకే కేంద్రగతేచేత్ స్ఫుజితనా
మకోదోషఃసతుజననీంవటోర్మాతరంహంతిశనైశ్చరే కేంద్రగతేచేత్। అయం
దోషోరుధిరాభిధః। కులంకులోద్భవజనేషాపపద్యతేతమసిరాహౌ కేంద్రసతే
శేత్। ఉగ్రాభిధోదోషంబాలకంవటుంహంతి ధ్వజేకేతౌ కేంద్రగతేచేత్రం
ధ్రాఖ్యఃసదోషఃపితరంవటుజనకంహంతి సర్వత్రయోజ్యః నగదశషిత్యబ్ధికే
న్ద్రాఖ్యాసప్తమదశమలగ్నచతుర్థస్థానాని కేంద్రాభిధాః కేంద్రసంజ్ఞికస్థానా
ని॥అ॥ ఉపనయనలగ్నమునకు కేంద్రస్థానములయందు పాపగ్రహములుండగా క
లిగెడిదోషనామములను। ఆదోషఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కేంద్రస్థానము
లనగాలగ్నములగ్నమునకు। ౪ ౭। ౧౦సంస్థానము। ఈర కేంద్రస్థానములయందు
సూర్యుండుండినస్ఫుజితమనుదోషముఆదోషముఉపనీతునికినతనితండ్రికినిమా
రకంబనియునంగారకుడుండగూజితమనుదోషము। ఆదోషమాతనితల్లికినిమార
కంబనియు। శనియుండినరుధిరమనుదోషముఆదోషమతనిగోత్రజులకుమారకం
బనియు। రాహువుండిన నుగ్రమనుదోషము ఆదోషముపనీతునికిమారకంబని
యు కేతువుండినరంధ్రమనుదోషము। ఆదోషమతనితండ్రికిమారకంబని॥ తా॥

(౩౨) మూ॥ జీవఃకర్కటచాపమీనగృహగస్తత్స్వాంశసంస్థాపివాజ
న్మద్వాదశరంధ్రగోయదివటోర్విద్యార్థదస్స్యాద్వ్రతే శ్రీగోయుగ్మతులా
మృగాఖ్యగృహగస్తత్స్వాంశసంస్థాపివా విద్యాచారసుఖాయురర్థరహితంకు

ర్యాద్గురు స్సంశితః॥ వ్యా॥అ॥ వలట రుసుబలమాహ॥జీవఇతి॥ జీవో బృహస్ప తిః కరిటపాపమీనకృగాకరిట ధనుర్మీనరాశిషుస్థిస్సన్ ధనుర్మీనయోఃస్వ క్షేత్ర త్వాత్ కరిట స్యోచ్చత్వాచ్చేతి భావః । యద్వ వ్రతిద్భసంస్థోవా తె మాంకరిటమీనధనుషాంమేభాగా॥ అంశోఃతేషుస్థితోపివాజన్మద్వాదశరం ధ్రగోపివటోర్విద్యార్థవిసంవత్సరస్వప్రదస్యాత్ వ్రతే ఉపనయనసమయే స్త్రీ గోయుగ్మతులామృగాఖ్యాబృహగమాః కన్యావృషభమిథునతులామకరసంజ్ఞిక రాశిషుస్థితోవాతద్భాగసంస్థోవా తేషాంకన్యావృషభమిథునతులామకరా ణాంభాగాఃఅంశాఃపతేషుస్థితోపివా అపిశబ్దార్థః సితకాలపిపతేనశాః అయోగ్యాఇత్యర్థకన్యావృషభమిథునతులానాంశుక్రక్షేత్రత్వాత్ మకరస్యశనిక్షే త్వాదితిభావఃగురుస్సంశితుండఃసితకుజ ... సుఖాయురర్థరహి తంకుర్యాత్॥అ॥ఉపనయనవిషయమైగురుబలమును ... ॥తా॥కర్కాటక ధనుర్మీనరాసులయందైనరాసులయన్నయుండి ... జన్మాదిత్యం దైనములటగా॥ నైననుబృహస్పతియుండగ నుపనయనముఁ చేసినటువుశంపూర్ణవిద్య వంతుడు సుఖభాగ్యవంతుడునగును॥ యినుదృషమిథున ... లామకరరాసుల దైవనునియంశములయందున్నటునైనను గురువున్నగా ... మైనవాడువిద్య చారసుఖాయుర్ధనములలోనొకటియైననులేకనిర్భాగ్యుడగునని తాత్పర్యము॥

(33) మూ॥కుర్యాత్పాతకినంవటుంశశధరః సూర్యాంశగస్స్వాంశగో నిస్స్వంభూమిసుతాంశమాయుధభృతంజ్ఞాంశంతువిద్యాయుతం। జీవాంశేక్రతుకారిణంభృగుసుతస్యాంశంవివాహాన్వితం మందాంశంగతిఅశుచోపనయనే చండాలసేవాకరం ॥ వ్యా॥ అథసర్వగ్రహాంశగతచంద్రఫలమాహ ॥ కు ర్యాదితి॥ శశధరః । చంద్రః । సూర్యాంశగస్సింహాంశగతశ్చేద్వటుం పా తకినంపాపగతం కుర్యాత్ స్వాంశగశ్చేత్ కరిటాంశగతశ్చేత్ నిస్వంద రిద్రింకుర్యాదిలివటుమిలిసర్వత్రయోజ్యం భూమిసుతాంశగః । భూమిసుతోం గారకః కన్యాంశా మేషవృశ్చికౌ తత్రగతశ్చేదాయుధభృతం శస్త్రజీవినం జ్ఞాంశంబుధస్యాంశం కన్యామిథున యోరన్యతరాంశగతశ్చేద్విద్యాయుతం విద్యావంతం జీవాంశం బృహస్పతేరంశం ధనుర్మీనయోరన్యతరాంశగ తశ్చేత్ క్రతుకారిణ మాహితాగ్నిం। భృగుసుతస్యాంశం భృగుసుతస్య శు క్రస్య । అంశంతులావృషభ యోరన్యతరాంశంగతశ్చేదాశుశీఘ్రంవివాహ న్వితం పత్నీవంతముపనయనే ఉపనయకాలే మందాంశం మందస్యశనై శ్చ్యాఅంశంమకరకుంభయోరన్యతరాంశగతశ్చేద్వటుం చండాల సేవాకరం కు ర్యాత్ ॥అ॥చంద్రుడున్నరాశిఫలము ... ॥ తా॥ చంద్రుడుసింహం

...శియందుండగా నుపనయమైనవాడు పాపవంతుండును । కర్కాటకరాశియం దున్న దరిద్రుండు । మేషవృశ్చిక రాసులయందున్నవాడు అధర్మరుండును । కన్యా మిథున రాసులయందున్న బండితుండును । ధనుర్మీన రాసుల యందున్న సోమయాజియును । తులావృషభ రాసులయందున్న శేఘ్రయమును భాగ్యవంతుండును । మకరకుంభ రాసులయందున్న జండాలసేవకుండును । ఈ...జద్రుండీరాసుల యందుండగా । నుపనయనమైనవాడీఫలములు గలవాడగు ని తాత్పర్యము॥

(౩౮) మూ॥ పూర్వేద్యుశ్చేపరే హని వ్రతని తాత్రే(?)...శ్రేదినే నన్యానస్యాద్రజస్వలా స్వజననీగర్భస్వతా వాశిశోః । పిత్రోః క్షయవత్సరో యదిగురోః స్వాధ్యాభిజిత్సన్నివా బాలో వా యదికర్ణ వేధరపితో నైతేషుకా ర్యావ్రతం॥ వ్యా॥అ॥ అథఉపనయననిషేధకాలము—హా॥పూర్వేద్యురితి॥ వ్రతదినాత్ ఉపనయనదినాత్పూర్వేద్యుః పూర్వస్మిన్ నేపరే హని పరస్మిన్నేచతస్మాత్ వ్రతదినాత్పుశ్చతుర్థే దినే అనధ్యాయోయదిచ శిశోర్వటోస్స్వజననీ మాతాంజస్వలా వా యదివ్రతముపనయనసంకార్యం । నాందీముఖాత్పూర్వం చేన్నిషేధః॥ తదనంతరం చేన్నదోషః॥ తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ నాందీముఖేకృతేపశ్చాన్మాతా యదిరజస్వలా । మౌంజీబంధం ప్రకుర్వీత తత్ప్రాప్తే నైవకారయేదితి॥ గర్భాన్వితా వా శిశోర్జననీ అంతర్వత్నీ యదిపంచమాసాదూర్ధ్వ నిషేధః ప్రాక్చేన్నదోషః తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ గర్భిణీ యదిపత్నీ చేన్న కుర్యాదుపనాయనం॥ పంచమాసాదధః కుర్యాదత ఊర్ధ్వం నకారయేదితి । కించ శిశోః పిత్రోః మాతాచపితాచపితరౌ జితా మాత్రైక శేషః తయోః క్షయవత్సరః మృతాబ్దశ్చ గురోశ్చ॥ ని॥ గురుస్త్రీష్వితి శ్రేష్ఠే గురౌపితరిదుర్భరఇతిశబ్దార్ణవః॥ పితు॥ పిత్రోః క్షయ వత్సరోయదిచ । సంధ్యాభిజిత్సన్నసంధ్యాసన్న అభిజిత్సన్నేతిద్వంద్వం తే రాశౌ... సన్నికృష్ట ప్రత్యేకమభిసంబధ్యతే । సంధ్యాసన్న సూర్యస్థిత రాశిః అభిజిత్సన్న సూర్యస్థిత రాశేశ్చతుర్థ రాశిః యేతయోశ్చ బాలః వటుః కర్ణ వేధ రహితోయదిచ వ్రతం న కార్యం అత్ర కృష్ణాదౌ దినపంచకమితివాక్యే చ కృష్ణపక్షే ఆదిపంచకస్య వ్రతయోగ్యత్వం । స్వీకృతం భవతి శుక్లపక్షే ద్వితీయతృతీయపంచకే పి స్వీకృతే । అత్రచ వ్రతదినాత్పూర్వేద్యుః పరే హని చతుర్థే హని చ అనధ్యాయోయదిఉపనయననిషేధః కృతః । తథాచ సతి కృష్ణాదౌ దినపంచక ఇతివాక్యవైఫల్యం స్యాత్కృష్ణపక్షాద్యపంచకాంతః పాతిద్వితీయపంచమ్యోర్నిషేధప్రతీతేః ద్వితీయాయాః పూర్వేద్యుః ప్రతిపదః పంచమ్యాశ్చతుర్థే దినే అష్టమ్యాశ్చసత్వాత్ తత్పక్షే తృతీయ మాత్రావశిష్టత్వేన పంచతస్యాకారోక్త్యర్థః ద్వితీయా పంచమ్యోర్గ్రంథాంతరే వ్రతయోగ్యత్వేన స్వీకృతత్వాచ్చ । తథాహి॥ శ్లో॥ ద్వితీయాచ తృతీయాచ పంచమీసప్తమీతథా।

త్రయోదశీ చ దశ ౧౦ ప్రసస్తాస్థితయోర్వ్రతే ఇతి॥ తస్మాద్వ్రతే దినాత్పూర్వేద్యుః పరేహని చతుర్థ్యనే అనధ్యాయనిషేధః । చింతనీయః ధాచదర్పణే. శ్లో॥ ప్రతిబంధనపూర్వస్యాః పరేద్యురితి యద్వచః తదనస్మాభిః ప్రోక్తం వచనానాం విరోధత ఇతి॥ అ॥ ఉపనయనమునకు గౌణకాలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉపనయనముహూర్తదినములకు పూర్వదివసమును పరముదివసము ౪ దినములలోనొకదివసమనధ్యాయదివసమై యుండగాను బాలునితల్లి నాందీకర్మను చేయకముందు రజస్వలయైనను ౬ మాసములగర్భిణియైనను మూడునెలలు ప్రసులుపితామహపితామహులు చనిపోయినసంవత్సరమందును సూర్యుండున్నరాశియందు ఆరాశికి ౪ వరాశియందును బాలునికి చెవులుకట్టకయుండగాను ఉపనయనము జేయగూడదని తాత్పర్యము ౬౭ వశ్లోకమందు గృహ్యపములో మొదటి ౫ చకము శ్రేష్ఠమని చెప్పి యీశ్లోకమందనధ్యాయనములేకయుండగా జేయవలయునని చెప్పుటవలన వ్యాఖ్యానశ్లోకార్థమునే గ్రహించవలెను॥

(౩౫) మూ॥ జన్మర్క్షం జననోడు కర్మ దశమం సాంఘాతికం షోడశం త్రైనాశాఖ్యమథత్రివింశమపి భం తత్పంచవింశం యది। ఋక్షం మానససంజ్ఞికం త్వనవమం తత్సాముదాయాభిధం త్వ్యాజ్యం సప్తమభం తు నైధనమిదం సర్వేషు కర్మస్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ షడ్జన్మనక్షత్రస్వరూపం దర్శయన్ తేషు సర్వకర్మనిషేధమాహ - జన్మర్క్షమితి॥ యస్మిన్నక్షత్రే జన్మసంభవః తన్నక్షత్రం జననోడుసంజ్ఞం దశమం జన్మనక్షత్రాత్ దశమర్క్షం కర్మసంజ్ఞికం షోడశం జన్మనక్షత్రాత్ షోడశం భం సాంఘాతికం సాంఘాతికసంజ్ఞకం త్రయోవింశం నక్షత్రాత్ త్రయోవింశం భం నక్షత్రం వైనాశాఖ్యం తత్పంచవింశం పంచవింశం జన్మర్క్షాత్ పంచవింశం ఋక్షం యది మానసం మానససంజ్ఞికం తత్ నవమం జన్మర్క్షాత్ అష్టాదశం భం సాముదాయాభిదం సాముదాయికసంజ్ఞికం సప్తమభం తు జన్మర్క్షాత్ సప్తమం నక్షత్రం తు నైధనం నైధనసంజ్ఞికం ఇదముక్తనక్షత్ర సప్తకం సర్వేషు శుభకర్మసు ఉపనయనాది సకలశుభకర్మసు త్యాజ్యమ్॥ అ॥ షడ్జన్మనక్షత్రస్వరూపమును తెలియజేయుచున్నవాడై వానియందు సమస్తకార్యములకు నిషేధమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఏనక్షత్రమందు జన్మించినవానినక్షత్రము జన్మనక్షత్రమనియు జన్మనక్షత్రమునకు ౧౦ వనక్షత్రము కర్మనక్షత్రమనియు ౧౬ వనక్షత్రము సాంఘాతికమనియు ౨౩ వనక్షత్రము వైనాశమనియు ౧౮ వనక్షత్రము సాముదాయికమనియు ౭ వనక్షత్రము నైధనమనియు ౨౫ వ నక్షత్రము మానసమనియు । నీప్రకారముగానీ సంజ్ఞలుగలనక్షత్రములయందుపనయనము మొదలైనకార్యములేనియు జేయరాదని తాత్పర్యము॥

(౩౬) మూ॥ జన్మర్క్షం శుభదం నిషేకముఖయోశ్చూడాన్నభుక్త్యోఃకృషౌ మౌంజీబంధనపట్టబంధనమహీప్రాప్త్యక్షరావాప్తిషు । యేభ్యోన్యేష్వశుభప్రదం చ సువనే సీమంతసంగ్రామయోర్గర్భాధానపితృక్రియాఃక్షురభిషగ్యాత్రావివాహేష్వపి ॥ వా॥ అ॥ జన్మర్క్షే కార్యాణ్యాహ॥ జన్మర్క్షమితి। జన్మర్క్షం జన్మనక్షత్రం నిషేకముఖయోః నిషేకయోగయోః చూడాన్నభుక్త్యోః చూడాకర్మ అన్నప్రాశనయోః కృషౌ వాలకర్మణి । మౌంజీబంధనముపనయనం। పట్టబంధనం పట్టాభిషేకం మహీప్రాప్తిః క్షేత్ర గ్రహణం అక్షరావాప్తిః। అక్షరస్వీకారం। యేభ్యః శుభదం శుభప్రదం। ఏభ్యః నిషేకాదిభ్యః అన్యేషు వ్యతిరిక్తేషు సువనే పుంసవనే సంగ్రామ సీమంతయోః యుద్ధసీమంతకర్మణోః గర్భాధాన పితృక్రియాః క్షురభిషగ్యాత్రా వివాహాదిషు । గర్భాధానం పితృక్రియా శ్రాద్ధకర్మ క్షురం క్షౌరకర్మ భిషక్ । ఔషధసేవా యాత్రా ప్రయాణం వివాహః ప్రసిద్ధః ఏతేషు జన్మర్క్షం అశుభదం భవతి । అయం నిషేధః పురుషపరః స్త్రీణాం తు వివాహే శుభమేవ। తథాచ వ్యవహారే శ్లో॥ జన్మర్క్షం జన్మమాసశ్చ జన్మాదినం శుభం। స్త్రీణాం జన్మత్రయం శ్రేష్ఠం వివాహే రుద్రభాషితమితి॥ అ॥ జన్మనక్షత్రమందు జేయదగిన చేయదగని కార్యములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మనక్షత్రము। నిషేకము। యోగము। చౌళకర్మ అన్నప్రాశనము। వ్యవసాయము। ఉపనయనము। పట్టాభిషేకము। భూసంపాదనము। అక్షరాభ్యాసములయందు శుభకరమని యిదివరకే చెప్పబడెను నిషేకాదులకంటె నితరకర్మములయందనగా పుంసవనము యుద్ధము । సీమంతము। గర్భాధానము। శ్రాద్ధము। క్షౌరకర్మ ఔషధసేవ ప్రయాణము। వివాహము వీనియందు అశుభప్రదము యని తాత్పర్యము॥ స్త్రీలకు వివాహవిషయమై జన్మనక్షత్రము శ్రేష్ఠము యని । గ్రంథాంతరమందు చెప్పియుండుటవలన। ఈ వివాహనిషేధము పురుషవిషయము యని తెలియదగును॥ *

(౩౭) మూ॥ దోషాణాం నియుతం నిహంతి బలవాన్ లగ్నస్థితశ్చేందుజః శుక్రస్త్వయుతం గురుర్దశగుణం లగ్నం చ పంచేష్టికమ్ । లగ్నాద్వాదశపస్థితో గృహపతిః క్రూరో బలీ చేద్వ్రతే లగ్నైకాదశగో రవిశ్చ సకలాన్ దోషాన్ హంత్యేవ తాన్ ॥ వ్యా॥ ఉపనయలగ్నస్య దోషాపవాదమాహ ॥ దోషాణామితి॥ ఇందుజః బుధః బలవాన్ స్థానాదిబలయుక్తస్సన్ లగ్నస్థితశ్చేదుపనయలగ్నస్థితో యది దోషాణాం నియుతం శతసహస్రం నిహంతి నాశయతి। శుక్రః లగ్నగతో యది తద్వ్యగుణం లక్షద్వయం నిహంతి బలవాన్ గురుర్లగ్నగతశ్చేత్ దశగుణం । దశలక్షదోషాన్। నిహంతి పంచేష్టికం। లగ్నం। దశగుణం। పంచేష్టికం। బలయుక్తలగ్నం పదిలక్షదోషాన్ నిహంతి పంచేష్టికం చ॥ శ్లో॥ కావాధిపో లగ్నపదగ్ని కృచ్ఛ్రేనేష్టిం చ। క్రబలం చతుర్థికం। పంచేష్టికం

చేతిసహస్రరశ్మిర్నిరీక్షితంపంచబలేనశస్తం ॥ కాలాధిపలగ్నాధిపగురుసూ
ర్యచంద్రమోభిర్దృష్టంలగ్నం పంచేష్టికమిత్యభిధీయతే కాలాధిపతయః॥ శ్లో॥
ప్రాక్పూర్వతో బలవాన్ శశాంకశ్శుక్రోర్ధరాత్రౌచకుజోనిశాంతే । ప్రా
తర్బుధోమధ్యదినేచసూర్యశ్శనిర్దినాంతేసతతంబలేజ్యః ॥ గృహపతి । ఉపన
యనలగ్నాధిపతిః । లగ్నస్యోపచయస్థితో యదితృతీయషష్ఠైకాదశ దశ
మానిఉపచయస్థానానితేషుస్థితో యదిద్వాత్రింశద్దోషాన్ నిహంతి క్రూరస్సూ
ర్యాంగారకశనినామ్యైకతమఃబలన్ । సన్ ఉపచయస్థితశ్చేత్ పక్షద్వయదో
షాన్నిహంతిప్రవ్రతే ఉపనయనేరవిః బలయుక్తస్సన్ లగ్నైకాదశగః ఉపనయ
నేలగ్నైకాదశేస్థితశ్చేత్తాన్ సకలాన్ దోషాన్నిహంత్యేవన సంశయఇత్యే
వకారార్థః॥ అ॥ ఉపనయనలగ్నమునకుదోషాపవాదములజెప్పుచున్నారు॥
తా॥ బుధుడుస్థానాదిషడ్బలముతోడంగూడియుపనయలగ్నమందుండినల
క్షదోషముల పోగొట్టుననియు శుక్రుడులగ్నమందుండిన రెండు లక్షల దోష
ములహరించుననియు।బృహస్పతిలగ్నమందుండిన లగ్నముపంచేష్టికబలముగ
లదైనను ౧౦ లక్షదోషములను బోగొట్టుననియు పంచేష్టికమనగా కాలాధి
పలగ్నాధిప గురు సూర్యచంద్రుల బలములగ్నాధిపతి యుపనయనలగ్నము
యొక్క ఉపనయమందనగా ౩వ। ౬వ। ౧౧వ। స్థానములయందుండిన ౩౨ లక్ష
లదోషములనుహరించుననియును సూర్యాంగారకశనైశ్చరులతోబలయుక్త
మైయేగ్రహమైన లగ్నతృతీయషష్ఠైకాదశ స్థానములయందుండిన । ౨లక్షల
దోషములనుహరించునని యుపనయనవిషయమై సూర్యుడుపనయనలగ్నము
నకు ౧౧వ। స్థానమందుండినట్లయిన సర్వదోషముల నపహరించుననితా॥

(౩౮) మూ॥ బాలానాంశుభవాసరేహ్నినిధనేశుద్ధేక్షరస్వీకృతిః
కార్యాపంచమవత్సరే ప్రతిపదంరిక్తాష్టమీషష్ఠ్యమాః । హిత్వాపుష్టిచరేస్థి
రేచరగృహేవ్యక్తే గురౌభార్గవేమిత్రాంత్యాద్యరవిత్రయాదినిగురుశ్రోత్రా
సుసౌమ్యాయనే॥ వ్యా॥ అ॥ అథాక్షరస్వీకారయోగ్యకాలమాహ॥ బాలనా
మితి । శుభవాసరేశుభదినేఅహ్నిదివాభాగేనిధనే అక్షరస్వీకారలగ్నాదష్ట
మస్థానే । శుద్ధేగ్రహరహితే సతిపంచమవత్సరేజన్మతఃపంచమవర్షే ప్రతిప
దంపక్షద్వయగత ప్రతిపత్తిథిః రిక్తాష్టమీషష్ఠ్యమాః రిక్తాఃపూర్వోక్తాఃఅష్టమి
షష్ఠ్యౌ పక్షద్వయగతేఅమాఅమావాస్యాఏతాఃపంచతిథీఃహిత్వా విహాయ
పుష్టిసూర్యేచరేచరరాశౌస్థిరేస్థిరరాశౌవాస్థితేసతీతిశేషః । చరగృహేచ
రలగ్నేగురౌభార్గవేశుక్రేచవ్యక్తేసతి । అనస్తమితేసతీత్యర్థః మిత్రాంత్యా
ద్యరవిత్రయాదితిగురుశ్రోత్రాసు । అనూరాధా । రేవత్యశ్వినీ । హస్తా । చిత్రస్వా
[illegible] నక్షత్రేషుసౌమ్యాయనే ఉత్తరాయణేబా

లానామక్షరగ్రహణ ధారణపటూనామిత్యర్థః । నతు స్తనంధయానామక్షర స్వీకృతిః కార్యా॥ అ॥ అక్షరాభ్యాసమునకు యోగ్యకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుభవాసరములయందును పగటియందును అక్షరస్వీకారలగ్నమునకు నెనిమిదవయింటనే గ్రహము లేకయుండగాను। జననమాసమున్ను। జన్మసంవత్సరమందును శుక్లకృష్ణ పాడ్యములు। రిక్తతిథులు। శుక్లకృష్ణ షష్ఠులును। అమావాస్యను। ఈతిథులనువిడచి సూర్యుడు చరరాసులయందనగా మేషకర్కటకతులామకరరాసులయందుండగాను । స్థిరరాసులనగా వృషభసింహవృశ్చికకుంభరాసులయందుండగాను। చరలగ్నములయందును। గురుశుక్రుల స్తమయమునుపొందకయుండగాను। అనూరాధ। రేవతి। అశ్విని। హస్త। చిత్త। స్వాతి। పునర్వసు। పుష్యమి। శ్రవణము। ఈతొమ్మిది నక్షత్రములయందును। ఉత్తరాయణమందును బాలురకు అక్షరాభ్యాసము చేయుట ముఖ్యమని తాత్పర్యము॥

(౩౯) శ్లో॥ విద్యారంభవిధిర్ద్విజస్య శుభదోనధ్యాయరిక్తాదినాదస్రార్కత్రయసౌమ్యపంచకహరిక్రవ్యాదపూర్వాత్రయే । శాఖేశార్యకవిజ్ఞసౌమదినకృద్వారేషులగ్నేచరేనో విద్యాబుధసోమయోః పరమతం శస్త్రంకుజేరేఽభ్యసేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథవిద్యారంభయోగ్యయోగ్యకాలమాహ॥ విద్యారంభేతి॥ విద్యారంభవిధిః ద్విజస్యక్రమేణ విధానం చౌళైనంతరవివాహాంగ ఏవశుభదః ఏవకారేణ నరాణాం ... అనధ్యాయరిక్తాః అనధ్యయనానిషష్ఠ్యమాదీని రిక్తాపూర్వోక్తాః సంత్యాజ్యాఏవాపిహాయ । పునర్వసూనాంభి స్మృతియాన్యతరస్యామితిశ్లోకాదగ్రాదర్క త్రయసౌమ్యపంచకహరిక్రవ్యాద పూర్వాత్రయేదస్రః। అశ్వినీ। అర్కత్రయం హస్తచిత్రాస్వాతయః సౌమపంచకంమృగశీర్షార్ద్రాపునర్వసూపుష్యాశ్లేషాః హరిః శ్రవణం। క్రవ్యాదో మూలః అదభతుణ ఇతిధారాః । పక్షహాంసశబ్దే ఉపపదేకర్ ప్రత్యయః పృషోదరాదిత్వాదుపపదస్యక్రవ్యాదేశః క్రవ్యాదః రాక్షసః॥ క్రవ్యాదో గౌణ అసరరక్షస్వమరః । రాక్షసాధిదైవతత్వాత్ మూలే ఓపచారికః పూర్వాత్రయం పూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢా। పూర్వాభాద్రాణాం త్రయంఏతేషుచతుర్దశనక్షత్రేషు శాఖేశార్యకవిజ్ఞసోమదినకృద్వారేషు శాఖేశః ఫూర్వోక్తః తస్యవారేగురుశుక్రబుధసోమరవివాసరేషుచ చరరాశిమేష కర్కటతులామకరాశి లేషామన్యతమేలగ్నేశుభః నోవిద్యాబుధసోమయోః విద్యారంభః వారయోః నశుభద ఇతిపరమతం కేషాంచిన్మతం శస్త్రంధనుర్విద్యాకుజే భౌమవాసర అర్కరవివాసరేచ అభ్యసేత్ ఉపక్రమేత్॥ అ॥ విద్యారంభమునకు యోగాయోగ్యకాలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ౪౦। ౪౧। ౪౨ శ్లోకములయందు జెప్పబోవు విద్యాధ్యాయములనురిక్తతిథులనువిడిచినగటియందును అశ్విని హస్త చిత్త స్వాతి

మృగశీర్ష। ఆరుద్ర। పునర్వసు। పుష్యమి। ఆశ్రేష। శ్రవణం। మూల। పూర్వఫ
ల్గుని। పూర్వాషాఢా। పూర్వాభాద్ర తేరం(?)। నక్షత్రములయందును। గురు। శు
క్ర। బుధ। సోమ। భానువారములయందును। చరలగ్నములయందును। విద్యా
భ్యాసము చేయుట ముఖ్యమైనయది। అంగారక। భానువారములయందు శ
స్త్రవిద్యాభ్యాసము చేయుట ముఖ్యమని యభిప్రాయము। సోమ। బుధవార
ములయందు విద్యాభ్యాసము చేయుటకు [illegible] గ్రంథకర్త యి
ష్టానుసారముగా సిద్ధాంతములు [illegible] చేసెను॥ *

(౪౦) మూ॥ అష్టమ్యాం [illegible] నాధ్యయనే [illegible]
తో [illegible] భానస్వాధ్యాయః । [illegible]
డికాః [illegible] శిష్యస్యాయము భరో
[illegible] వ్యా॥ అ॥ అధ్యాయం [illegible] అనా। అరో
[illegible] రాశిగే [illegible] కరరాశి [illegible]
యనగలసతి। యాంతి। [illegible] అనధ్యాయస్స్యాత్। [illegible]
నిః॥ ఆగామి [illegible] సమస్యా [illegible] అనధ్యాయః [illegible]
సమస్యా [illegible] అన [illegible] ఉభయ [illegible]
సుమస్యానే అష్టమ్యాం ప్రతిపదా ఏతాం [illegible]
[illegible] అనధ్యాయాః అధ్యయనాద్యోగ్యాః [illegible] ఘటికాః [illegible]
[illegible] ఘటికాః [illegible] ఘటికాః ప్రాతస్సు ప్రా
తః కాలే [illegible] తదా అనధ్యాయః అథ [illegible]
యః [illegible] ఘటికాసాయంకాలే [illegible] యోదశ్యాం విద్యా
[illegible] అనధ్యాయః। [illegible] నభ [illegible]
యః [illegible] అనధ్యాయ [illegible] ఘటికా [illegible]
వ్యా [illegible] చేత్ తదా అనధ్యాయః [illegible] ధ్యాయః [illegible]
[illegible] ॥ అ॥ [illegible] అనధ్యయనముల జెప్పుచు
న్నాడు। తా॥ మేష కర్కట తులా మకర సంక్రాంతులయందును [illegible] రాసుల
[illegible] పాడ్యమి అష్టమి చతుర్దశి [illegible]
ము అమావాస్య [illegible] । [illegible] కాలమందు పాడ్యమి। అష్టమి ౫।
గడియ [illegible] ౩। ఘడియలును। [illegible] లేకయుండగా
౪। గడియలును సాయంకాలమందు [illegible] త్రయోదశులలో [illegible]
ముల [illegible] ౩। ౪। ఘడియలు అష్టమి చతుర్దశులు [illegible]
[illegible] తాత్పర్యము॥

(౪౧) మూ॥ [illegible] యోరపి సదా [illegible]

షష్ఠీ పాదశమ్యేష్యోర్జనవమిమాసేద్వితీయాత్విషే । ఊర్జేమాస్యథపంచమీతప
సిచేత్సాసప్తమీద్వాదశీమాఘే భాద్రపదాదిషు త్రిషుశుచౌపౌషేసితేకాదశీ॥
వ్యా॥ అ॥ శుక్లపక్షేనైమిత్తికానధ్యాయానాహ॥ చైత్రఇతి॥ చైత్రప్రసిద్ధేమాధ
వః ష [illegible] సవైశాఖః షష్ఠో భాద్రపదః॥ ని॥ వైశాఖే మాధవోరాధఇ
త్యమరః । [illegible] శుచౌఆషాఢేశుక్లపష్ఠీనాం దశమీఆ
షాఢశుక్లదశమి ఇషోర్జనవమీ ఆశ్వయుజకార్తికయోశ్శుక్లనవమి॥ ని॥ స్యా
ద్వాదశినఇషా [illegible] పిస్యాత్తుకార్తికే । బాహులోర్జౌకార్తికిక ఇ
త్యమరః [illegible] మాసేద్వితీయాత్విషే ఇషేమాసేఆశ్వయుజమాసేశు
క్లద్వితీయా [illegible] కార్తికమాసిశుక్లపంచమీ। తపసిచేత్ మాఘమాసేస
ప్తమీప్రసన్నాస్యాద్వాదశీ భాద్రపదాదిషు భాద్రపదాశ్వయుజ కార్తికేషు
త్రిషుమాసేషుశుచౌఆషాఢే॥ ని॥ శుచిస్త్వయంఆషాఢఇత్యమరః । పౌషేమ
సిశుక్లైకాదశీ చైత్రేవైశాఖే శుక్లద్వితీయా ఆషాఢేశుక్లపష్ఠీ దశమ్యేకాదశః
భాద్రపదేస్వ[illegible]న్యైకాదశ్యో ఆశ్వయుజశుక్లైకాదశీ కార్తికే శుక్లపంచమీ
నవమ్యేకాదశ్యః పౌషే శుక్లద్వితీయాదశమ్యేకాదశ్యః మాఘేశుక్లసప్తమీ
ద్వాదశ్యౌ సర్వేంమిళిత్వా శుక్లపక్షేషు షోడశనైమిత్తికా నధ్యాయాఇతిఫ
లితం॥ అ॥ శుక్లపక్షమునందుండు నైమిత్తికానధ్యయనములను జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ చైత్రశుద్ధద్వితీయవైశాఖశుద్ధద్వితీయఅషాఢశుద్ధషష్ఠి।దశమి। ఏకాద
శిభాద్రపదశుద్ధ[illegible]। ఏకాదశిఆశ్వయుజశుద్ధఏకాదశికార్తికశుద్ధపంచమి
నవమిఏకాదశిపుష్యశుద్ధద్వితీయ । దశమిఏకాదశిమాఘశుద్ధసప్తమిద్వాదశి।
[illegible] । శుక్లపక్షమునందు నైమిత్తికానధ్యయనములని తాత్పర్యము॥

(౨౨) మూ॥ తచ్ఛేషాస్తుసితేతరాశ్చతిథయఃషష్ఠీత్రయోదశ్యదో
యామ్యర్క్షంచతపస్యకార్తికశుచిష్వేవద్వితీయా ఇమాః । సంధ్యాగర్జితమ
స్యకాలజలతో వృష్టిశ్చ ప్రోక్తాః రిక్తానధ్యయనే కృతోపనయనం స్యా
త్పశ్చిమే నాత్రికృత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథకృష్ణపక్షేషునైమిత్తికానధ్యయనానాహ
తచ్ఛేషాఇతి॥ తచ్ఛేషాః ఉక్తావశిష్టాస్సితేతరాః కృష్ణపక్షగతాః తిథయః ష
ష్ఠిభాద్రపదేమాసిత్రయోదశీఅథో యామ్యర్క్షంచ భాద్రపదకృష్ణపక్షఏవత్ర
యోదశ్యాఃపూర్వస్యాంతిథౌ భరణీనక్షత్రమాయాతి । సాతిథిశ్చతపస్యకా
ర్తికశుచిషుతపస్యఃఫాల్గునః॥ ని॥ స్యాత్తపస్యఃఫాల్గునికఇత్యమరః కార్తికః
ప్రసిద్ధః శుచిః ఆషాఢఃఏతేషు ద్వితీయాఇమాః పంచకృష్ణ పక్షేషునైమిత్తికా
నధ్యాయాః। సంధ్యాప్రాతస్సంధ్యాకాలః గర్జితంమేఘధ్వనిఃఉదయాత్పూ
ర్వంయామం ఉదయానంతరం ఘటికాద్వయం ఏతత్కాల గర్జితం ఉక్తంచ॥
శ్లో॥ ఉదయాత్పూర్వయామేతుపరేతుఘటికాద్వయం । తస్మిన్గర్జత్యనధ్యా

యః పునస్సంస్కారమర్హతీతి అస్య కాలపతితా వృష్టిః అకాలవృష్టిః అకాలశ్చ। శ్లో॥ అనూరాధర్క్షమారభ్య పోడశర్క్షే దివాకరః। యావచ్చరతి తత్కాలమకాలం మనురబ్రవీత్॥ అనోధ్యష్టకాః॥ శ్లో॥ మార్గశీర్షే చ పౌషే చ మాఘే ఫాల్గునకే పచ। పూర్వయా పరయా సహ॥ రిక్తాః పూర్వోక్తాః అనధ్యాయాః పూర్వోక్తాః కృష్ణాష్టమ్యశ్చ త్రస్పష్టాః నైమిత్తికాశ్చ యే తేషు కృతోపనయనం వటోః కర్మహీనా త్రికృతస్స్యాత్॥ అ॥ కృష్ణపక్ష నైమిత్తికానధ్యయనముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆషాఢబహుళద్వితీయ॥ భాద్రపదబహుళత్రయోదశి। యీబహుళత్రయోదశికి పూర్వమే తిథియందు భరణీనక్షత్రము వచ్చుచున్నదో యాతిథియుగా కార్తీకబహుళద్వితీయ ఫాల్గుణబహుళద్వితీయయీ ౪। న్నుకృష్ణపక్ష నైమిత్తికానధ్యయనములు। వినియందును। ఉదయసాయంకాలములయందు ఉరిమే కాలమందు సూర్యుడు। అనూరాధ మొదలు। మృగశీర్షము వరకగు ఒననక్షత్రములయందు నుండు గాం వర్షింపుచుండే నేసి అట్టి కాలమందును త్రస్పష్టకలన గా మార్గశీర్షబహుళసప్తమి। అష్టమి। నవమి। పుష్యబహుళసప్తమి। అష్టమి। నవమి। మాఘబహుళసప్తమి। అష్టమి। నవమి। ఫాల్గుణబహుళసప్తమి। అష్టమి। నవమి వీయందును। రిక్తతిథులయందును। క్రిందటి శ్లోకమందు జెప్పబడిన। శుక్లపక్ష నైమిత్తికానధ్యయనములయందును। ఉపనయనము చేసినట్లయిన చిన్నవాడు కర్మహీనుడగునని తత్పర్యం॥

(४३) మూ॥ పుత్రాంశోపనయేత్పిత్రైవ హీనటోస్తాతేషివాధరంగతె జేద్బాలస్యపితామహస్సచనచేద్భ్రాతా పితృస్సోపినో। కర్తా సోదర ఏవ సోపియదినోజ్ఞాతిశ్చ కర్తా తదానోచేత్సపిసగోత్రజస్సకులజః కర్తా వ్రతేయం క్రమః॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రసంగసంగత్యా ఉపనయన కర్తౄన్ ఆహ॥ పుత్రానితి। పితా జనక ఏవ పుత్రాన్ కుమారాన్ ఉపనయేత్। ఉపనయనసంస్కారవంతః కుర్యాత్ యేవ కారేణ సస్మిన్ స్థితేసతి నాన్యః కర్తా భవతీతి గమ్యతే వటోస్తాతే పితరి॥ తాతస్తు జనకః పి తేత్యమరః। విమారం మార దేశం గతే చేత్ బాలస్య పితామహః పితృపితా కర్తా స చ పితామహో పినో చేద్యది పితుర్వటోర్జనకస్య భ్రాతా జ్యేష్ఠః కనిష్ఠో వా పితృవ్య ఇత్యర్థః। సోపి పితృవ్యోపినో చేత్తద సోదర ఏవ జ్యేష్ఠ భ్రాతా। సోదరోపినో చేద్యది తదా జ్ఞాతిస్సపిండో వా కర్తా సోపి సపిండోపినో చేద్యది సగోత్రజః సమానకోత్రజాతయః కశ్చిత్ కర్తా సోపినో చేత్। సకులజః సమానకులజాతః। కర్తా। అయముక్తప్రకారో వ్రతే ఉపనయనే క్రమః స్యాదా॥ అ॥ ఉపనీతునితండ్రి మొదలు సగోత్రపర్యంతముక కర్తలను క్రమముగా జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తండ్రికుమారునకుపనయనము చేయుట ముఖ్యము తండ్రి దేశాంతరమునందున్న పక్షమునకు తాతయన గా తండ్రితండ్రియు అతడు లేనిపక్షమునకు పితృసహోదరులైన పెత్తండ్రి పినతండ్రులును వారులేనిపక్షమునకు జే

ష్ఠు ద్వైరేసపోడదమడునుఅతడులేనిపక్షమునవస్వకులజుడును। వీగలీక్రమమున నుపనయనము జేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥ ※

(౮౪) మూ॥ మౌంజీబంధనకర్మతో ధవిహితంపూర్వంచగోదానతః కర్తవ్యంక్రమశశ్చతుష్టయమిదంవేదవ్రతానామపి। చౌలేయత్తిథితంతదత్రకథితంవర్షవ్యవస్థాంవినాప్రాప్తేషోడశవత్సరేతువిహితం గోదాన కర్మైవతత్॥ వ్యా॥అ॥అథ వేదవ్రతగోదానయోఃకాలనిర్ణయమాహ। మౌంజీతి॥ మౌంజీ బంధనకర్మతః ఉపనయనకర్మణఃసార్వవిభక్తి స్తసిః। అథఅనంతరంగోదానతఃగోదానకర్మణః పూర్వంవేదవ్రతానాం ఆగ్నేయప్రాజాపత్య సౌమ్యవైశ్వదేవాఖ్యవ్రతానాం విహితంస్వగృహ్యోక్తం ఇదంచతుష్టయంక్రమశఃఉక్తక్రమాత్కర్తవ్యం । వర్షవ్యవస్థాంవినాసంవత్సరనియమవినాచౌలేచూడాకర్మణి యత్తిథితదుక్తయాదృశ్యనక్షత్రలగ్న వారాదికముక్తంఅత్రాపివ్రతచతుష్టయేపితదేవతాదృశ్య నక్షత్రాదికమేవకథితంఉక్తంషోడశవత్సరే ప్రాప్తేసతియత్కర్మవిహితం తదేవకర్మగోదానమిత్యుచ్యతే। అనేకషోడశవర్షేగోదానాఖ్యంకర్మకర్తవ్యమిత్యభిప్రాయః॥ అ॥ వేదవ్రతములకునుగోదానకర్మమునకుగాలనిర్ణయములనుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వేదవ్రతములనగా।ఆగ్నేయప్రాజాపత్యసౌమ్యవైశ్వదేవ వ్రతములనుఉపనయనానంతరమందునుగోదానవ్రతమునకుముందుగానుసంవత్సర నియమములేక యేయేసంవత్సరమందైనను చౌళకర్మకుజెప్పబడిననక్షత్రలగ్నాదులయందును వేదవ్రతములజేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౮౫) మూ॥ నానావేదసమూహమఙ్గసహితంచాధీత్యలబ్ధ్వాగురోరాజ్ఞాంయజ్ఞసుతార్థినస్స్వరథగైఃకార్యంసమావర్తనంపూర్వాహ్ణేతుభానసరేచరగృహంత్యక్త్వాచ సందష్టమీరిక్తా పర్వదినత్రయాణిచమృదుక్షిప్రస్థిరేష్వపి॥ వ్యా॥అ॥అథసమావర్తనకాలమాహ॥ నానేతి॥ అఙ్గైఃఛందఃకల్పవ్యాకరణజ్యోతిషనిరుక్తశిక్షాభిస్సహితంయుక్తంనానావేదసమూహంచతుర్వేదసముచ్చయంఆధీత్యఅభ్యస్యగురురోరాచార్యస్యఆజ్ఞాంలబ్ధ్వాసంప్రాప్యమహాఅనుజ్ఞాతఇత్యర్థః యేయజ్ఞకర్మసుతార్థినః యాగపుత్రాభిషిణఃతైఃసమావర్తనంసమావర్తనాఖ్యంకర్మపూర్వాహ్ణేఅహ్నఃపూర్వభాగేసుభానసరేచరగృహంపూర్వోక్తచరరాశిఃదండాః పూర్వోక్తాః అష్టమపక్షద్వాదశీరిక్తాశ్చపూర్వోక్తాః పర్వాణిపంచ పర్వాణిదినత్రయం అవమఃయోనిచత్యక్త్వావిహాయ మృదుక్షిప్రస్థిరక్షేషుమృదూని చిత్రానూరాధారేవతిమృగశీర్షాణి క్షిప్రాణిఅశ్వినీహస్తపుష్యాః స్థిరాణిఉత్తరాత్రయంరోహిణ్యుత్తరాత్రయం తేష్వేకాదశనక్షత్రేషుకార్యమ్॥అ॥ సమావర్తన ......

నుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యాగకర్మములనుగుమారులంగోరెడివారునాలుగు వేదములను వేదాంగముననగా శిక్షావ్యాకరణముమొదలగు షడంగము లనుజదివిగుప్తుననక్షత్రపదసి సమావర్తనంబను నామంబుగలకర్మను చరరాసులనగా।మేష।కర్క టక।తులా। మకరరాసులను। పాడ్యమి।షష్టి। ఏకాదశ్యష్టమ్యములను పంచపర్వములనుదినత్రయమునగా మూడుదినములతోగూడినవారములను। అమావాస్యనునిగినివిడిచిపగటిపూర్వాయాగముసందును। శుభవారములందు నుచిత్తఅనూరాధరేవతిమృగశీర్షము।అశ్వినీ।పుష్యమిహస్త।రోహిణి ఉత్తరాభాద్ర।ఈగాగనక్షత్రములయందుసమావర్తనకర్మచేయవలెనని తాత్పర్యము॥

ద్వితీయబిందు స్సమాప్తః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

తృతీయబిందు ప్రారంభః.

(౪౬) మూ॥ఆదౌ స్వేష్టితదేవతాంగ్రహగణంసంపూజ్యకర్తుస్తథా తారాచంద్రబలాన్వితేసుభదినే లగ్నేశుభేవాసరే। జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదంప్రశాంతమనసంనత్వాయథాస్వం గురుతాంబూలాది సమర్ప్యతస్యఖువదేద్వధ్వావరస్యాపిభమ్॥వ్యా॥అ॥ అథవివాహప్రకరణం॥ ఆదావితి॥ ఆదౌప్రథమతః స్వేష్టితదేవతాం స్వేష్టదేవతాం గ్రహగణంసూర్యాదిగ్రహబృందంచసంపూజ్యసమ్యగభ్యర్చ్యతదాతస్మి కాలే కర్తుః వివాహకర్తుఃవరస్యపితుఃకన్యాదాతురిత్యర్థః తారాచంద్రబలాన్వితేసుభదినే పంచాంగశుద్ధిదివసే సుభవాసరే ప్రశాంతమనసంనిర్దోషాంతః కరణంజ్యోతిశ్శాస్త్రవిదంజ్యోతిషతత్వజ్ఞంగురుంయథాస్వంగురుమివనత్వానమస్కృత్యతాంబూలాది ఆదిశబ్దేనగంధమాల్యవస్త్రాభరణాని సమర్ప్యతత్వావధ్వాః కన్యాయాఃవరస్యచభంనక్షత్రంవదేద్విజ్ఞాపయేత్। జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞాయేతిశేషః। కన్యాతాతాస్వదుహితృసక్షత్రంవరజనకఃస్వపుత్రనక్షత్రంజ్యోతిశ్శాస్త్రవిదుషేవిజ్ఞాప్యతద్వాగమునలగ్నవశాచ్ఛుభాశుభఫలంవక్తవ్యమితిప్రార్థయేదిత్యర్థః॥అ॥ వివాహప్రకరణంబను జెప్పుచున్నాడు॥తా॥వివాహకర్తయగు వరునితండ్రిగాని వివాహప్రయత్నముజేయుటకు ముందుగా తనయిష్టదైవమునుసూర్యాది నవగ్రహములను భక్తిముక్తముగాపూజచేసి తనకు దారాచంద్రబలములు చక్కగానున్నదివసమందును శుభదినశుభలగ్న శుభవారములయందుశాంతచిత్తుడగు జ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్తను గురుభావమునతో నమస్కరించి తాంబూలవస్త్రాదులచే సత్కరించియు జ్యోతిషునకు వధూవరులనక్షత్రములదెలిపి సీముపచ్చినలగ్నము నుబట్టిశుభాశుభఫలములనెన్నవలయునని వివాహకర్త ప్రార్థించవలెనని తాత్పర్యము॥

(౪౭) మూ॥ పాణిపీడనవిధౌ [illegible]

కన్యాంలగ్నగతో వరంనిధనగో హన్యాద్వృశ్చికన్యావరౌ । చంద్రో ష్టమగో ధ
వారిపుగతః ప్రష్టుర్విలగ్నాద్బలీ పశ్చా దష్టసువర్షతశ్చ పురతః పాపైర్యుతో యు
క్తేక్షితః॥ వ్యా॥౨॥ అథ ద్వాభ్యాం పృచ్ఛకలగ్నవశాత్ఫలాఫలే దర్శయతి ॥పాప
యుతి॥ పాపః పాపగ్రహః ప్రష్టుః పృచ్ఛకస్య లగ్నాత్పంచమగో యది కన్యా వినష్ట
తనయాం వినష్టాః తనయాః యస్యాస్తాం తథోక్తాం మృతప్రజా మిత్యర్థః। కు
ర్యాత్ । స పాపగ్రహః జామిత్రగః పృచ్ఛకలగ్నాత్సప్తమలగ్నగతో యది కన్యాం।
హన్యాత్ నాశయేత్। స ఏవ లగ్నగతః పృచ్ఛనలగ్నస్థో యది వరం హన్యాత్
స ఏవ నిధనగః అష్టమస్థానగతో యది కన్యావరౌ హన్యాత్ చంద్రో ఽపి బలీ సన్
అష్టమగపశ్చేదథవారిపుగతో వా షష్ఠస్థానగతో వా యది సౌమ్యైః శుభగ్రహైః
యుక్తో వా యీక్షితో వా న చేద్యది వివాహానంతరం అష్టమవర్షతః అష్టమప
షాన్పూర్వతః పూర్వమేవ కన్యావరౌ హన్యాత్ । ఏవం సర్వత్ర ప్రశ్నేషు ద్ర
ష్టవ్యమ్ అ॥ రెండు శ్లోకముల చేత నడిగిన లగ్నమును బట్టి ఫలాఫలముల జెప్పుచు
న్నాడు॥ తా॥ అడిగిన లగ్నమునకు ౫ వ యింట పాపగ్రహ ముండినట్లయిన-వివా
హకన్యను మృతపుత్రులు గలదానిగా జేయును। ౭ టనున్న పక్షమును అందు కన్యను
నశింపజేయును। పృచ్ఛకలగ్నమందున్నట్లయిన వరుని నశింపజేయును। ౮ టను
న్నట్లయిన కన్యావరుల నశింపజేయు । మఱియు చంద్రుడు పృచ్ఛకలగ్నమున
కు ౮ టను ౬ టను శుభగ్రహములతో గూడియున్నను జూడబడినను గన్యావరుల
ను వివాహానంతరము ౮ సంవత్సరములకు ముందుగానే నశింపజేయునని
తాత్పర్యము॥ *

(౪౮) మూ॥ లగ్నాత్పంచమసంస్థితౌ గురుబుధౌ వధ్వాస్సుపుత్రప్ర
దౌ శుక్రః పూర్ణనిశాకరశ్చ బలినౌ తస్యాశ్చ కన్యాప్రదౌ। యే తే లగ్నగతా వర
స్య సుఖదాః స్త్రీరత్నలాభప్రదా జామిత్రే యది సంస్థితస్తు యువతేః పుంరత్నలా
భప్రదాః॥ వ్యా॥ లగ్నాదితి॥ గురుబుధౌ లగ్నాత్పృచ్ఛకలగ్నా త్పంచమసంస్థి
తౌ పంచమస్థానగతౌ యది వధ్వాః కన్యాయాః । సుపుత్రప్రదౌ భవత ఇతి శేషః శు
క్రః పూర్ణనిశాకరశ్చ శుక్రః పూర్ణచంద్రౌ బలినౌ సంతౌ పంచమస్థానగతౌ యది
తస్యాః కన్యాయాః కన్యాప్రదౌ స్త్రీసంతానప్రదౌ యే తే గురుబుధశుక్రపూ
ర్ణచంద్రాః యే తేషాం మధ్యే కో వా లగ్నగతశ్చేత్ వరస్య సుఖప్రదాః కించ స్త్రీ
రత్నలాభప్రదాశ్చ భవంతి సకలలక్షణలక్షితకన్యాప్రదాశ్చ భవంతి జామిత్రే పృ
చ్ఛకలగ్నాత్సప్తమలగ్నే స్థితశ్చేద్యువతేః వధ్వాః పుంరత్నలాభప్రదాః రూ
పయౌవనవిద్యావినయసంపన్నవరప్రదా భవంతి॥ అ॥ శుభఫలముల జెప్పుచు
న్నాడు॥ తా॥ అడిగిన లగ్నమునకు ౫ ట గురుబుధులుండినట్లయిన కన్యకను సుపు
త్రవంతురాలిని జేయుదురనియు॥ శుక్రపూర్ణచంద్రులు బలవంతులై ౫ టనున్న

పక్షమందుగన్యకను స్త్రీసంతానముగలదానిగా జేయుదురనియు । మఱియు
చెప్పబడినబుధ। గురు। శుక్ర। చంద్రులలోనొకరైనను లగ్నమందున్నపక్షమున,
రునికిమిక్కిలిసుఖమును సకలలక్షణసంపన్నురాలగు స్త్రీనిన్నియు త్తురనియు। వృ
శ్చికలగ్నమునకు ౭టనున్నసీకన్యకురూపయౌవనవిద్యావినయసంపన్నులైనం
రునిస్తురనియర్థము.

(౪౯) మూ॥ఏవంసత్సమయంవిచార్యమనసా శ్రీవేంకటేశంస్మరన్ క
న్యాదాతృగృహంప్రవిశ్యసహతైస్సంభాష్యకల్యాణవతాం । కన్యాంశీలగుణా
న్వితాంస్వకులజాం నక్షత్రరాశ్యాదిస్సర్వైస్తైరనుకూలినీంచవరయేత్స్వర్ణాదిభి
నాలంకృతామ్॥వ్యా॥అ॥కన్యావరణకాలమాహ॥ఏవమితి॥ ఏవముక్తరీత్యా సత్స
మయంశుభలగ్నంవిచార్యమనసా శ్రీవేంకటేశం వేంకటేశమిత్యుపలక్షణం ఇష్ట
దైవతమిత్యర్థః। స్మరన్ కన్యాదాతృగృహంప్రవిశ్య తైఃకన్యాదాతృజనైస్సహ
సంభాష్యశీలగుణాన్వితాంశీలం। సదాచారఃగుణాస్సాముద్రికలక్షణోక్తాఃతై
రన్వితాంయుక్తాంస్వకులజాంస్వకీయకులోద్భవాం తైః పూర్వోక్తైఃసర్వైఃన
క్షత్రరాశ్యాదిభిఃఆదిశబ్దేనగ్రహమైత్రిగణకూటాదయఃతైరనుకూలినీంఅనుకూ
లవతీంస్వర్ణాదినాసువర్ణముక్తావిద్రుమచిత్రవస్త్రాదినాఅలంకృతాంభూషి
తాంతాంకన్యాంకల్యాణవవరయేత్। వివాహకల్యాణవనిశ్చయేత్॥అ॥కన్యకనువి
వాహమునకునిశ్చయించెడిక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఈక్రింద జెప్పబడిన
ప్రకారము శుభలగ్నమునువిచారించి మనమునయిష్టదైవంబునుస్మరింపుచుగన్యక
నిచ్చువారిగృహమును బ్రవేశించివారితోసంభాషించిసదాచారవతియై। సాము
ద్రికశాస్త్రమందు జెప్పబడిన లక్షణములతోగూడినదై తనకులమందుబుట్టినదై।
నక్షత్రరాశిగ్రహమైత్రాదులచే ననుకూలవతియైబంగారు। ముత్యము। పగడ
ము।యివిమొదలైనవానిచే నలంకరింపబడినదైయున్నకన్యకను వరునికిదండ్రిని
శ్చయింపవలెనని తాత్పర్యము॥

(౫౦) మూ॥ జాతాత్సప్తదశాబ్దతోథవిషమేష్వబ్దేషుపుంసాంశుభో
గోదానాహ్వయకర్మలోప కరణేత్వంచమాబ్దాదిషు । కన్యానాంసమవత్స
రేషువిహితః పాణిగ్రహః పుత్రకృజ్జాతాద్ద్వాదశ వత్సరాత్తునియమోనేయం
వ్యవస్థాపరే॥వ్యా॥అ॥ వివాహసంవత్సరనియమమాహ॥ జాతాదితి॥ జాతాత్
జన్మతఃసప్తదశాబ్దతఃసప్తదశవర్షాత్ । అథఅనంతరంవిషమేష్వబ్దేషుఅయు
గ్మసంవత్సరేషు ఏకోనవింశత్యేక వింశత్యాదిషు పుంసాం పాణిగ్రహోవివా
హః శుభదఃగోదానాహ్వయకర్మలోపకరణేచేత్ గోదానాఖ్యకర్మలోపో
యదిపంచమాబ్దాదిషు పంచమాదివిషమేషు శుభదఃఏతచ్చింత్యం మూలాభా
వాత్ కన్యానాంస్త్రీణాంతుసమవత్సరేషువిహితః॥ పాణిగ్రహఃవివాహఃపు

తకత్పురుష సంతానప్రదః జాతాజ్జన్మతః గతవర్షాద్వాజన్మ ప్రభృతిదశ
మవర్షమభివ్యాప్య అయంనియమఃప రేదశవర్షాదూర్ధ్వం ఇయంవ్యవస్థా
మయ్యార్దానా స్త్రీదశవర్షాదూర్ధ్వంరజోదర్శన సమయత్వాద్వేతిభావః॥
అ॥ వివాహము జేయదగినసంవత్సరముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పుట్టినం౧౦వసంవ
త్సరము మొదలుకొని బేసి సంవత్సరములయందుబురుషులకు వివాహయోగ్యం
బనియును స్త్రీలకుసరిసంవత్సములయందు వివాహము పుత్రప్రదమనియును
౧౦వసంవత్సరములపై రజోదర్శనసమయమౌటవలన బేసిసంవత్సరములయం
దును జేయవచ్చుననుట॥ *

(౫౧) మూ॥ ఉద్వాహోత్సమనంతరంయదిపున పాణిగ్రహేచ్ఛుభర్
వేత్తద్వర్షాద్యసమాబ్ద ఏవశుభద స్తస్యాన్యపాణిగ్రహః । స్యాత్పత్నీమృత
వత్సరాదివిషమేవవర్షేవివాహశ్శుభో యుగ్మాబ్దేత్వశుభప్రదోపిః షవేమాసే
తికేషాంమతమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ద్వితీయవివాహయోగ్యాయోగ్యకాలమాహ॥ ఉ
ద్వాహాదితి॥ ఉద్వాహాద్వివాహోత్సమనంతరమేవయః పుమాన్ పునఃపాణిగ్ర
హేచ్ఛుఃవివాహకాంక్షీ వాన్భవేద్యదితద్వర్షాద్యసమాబ్దయేవపూర్వవివా
హవత్సరాదితి విషమాబ్దమేవతస్య పుంసః అన్యపాణిగ్రహః అన్యస్త్రీవివా
హశుభదస్స్యాత్ ఏవంబహువివాహేష్వపిబోధ్యం । పత్నీమృతివత్సరాదివి
షమేపత్నీయస్మిన్ వత్సరేమృతాద్వత్సరప్రభృతివిషమేవవర్షే వివాహశ్శుభః
యుగ్మాబ్దేతుసమవత్సరేషు అశుభదోపి విషమేమాసి శుభప్రదఇతికేషాంచి
న్మతంఅత్రాయంవిశేషః॥ శ్లో। అపుత్రిణీమృతాభార్యాతస్యాభర్తుర్ద్వివాహ
కమ్।యుగ్మాబ్దేయుగ్మమాసేవాకుర్యాచ్ఛేచ్ఛుభదోమతః।ప్రజావత్యాంచ
భార్యాయాంమృతాయాంబ్రాహ్మణస్యతు। విషమాబ్దేతుకర్తవ్యోవివాహ
శ్శుభకృద్భవేత్॥ అ॥ ద్వితీయవివాహములకు యోగ్యకాలము జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ వివాహమైనతర్వాతభార్యజీవవతియైయుండగామరలవివాహమునగో
రువాడుప్రథమవివాహసంవత్సరము మొదలు బేసిసంవత్సరములయందునుభా
ర్యమృతినొందినవెనుక చనిపోయినదిమొదలుకొని బేసిసంవత్సరములయందును
గొందఱిమతానుసారముగా సరిసంవత్సరములలో బేసినెలలయందును ద్వితీ
యాదివివాహముచేయదగినదని తాత్పర్యము॥ ఇచ్చటభార్యపుత్రహీనురాలై
మృతినొందినసమవర్షములందు సమమాసములయందైన జేయదగుననియును
పుత్రవతియైమృతినొందినబేసివర్షములయందు జేయవలయుననియు।కొందఱి
యభిప్రాయము। *

(౫౨) మూ॥ కుంభాజోక్షనృయుగ్మతౌళిసజ్ఞేష్వర్కస్థితే ఫాల్గునే
మాఘేమాధవశుక్రయోశ్చశుభద స్స్యాజ్జ్యేష్ఠెమధ్యమః । చైత్రేపునగతేఘను

ర్మృగగతేపౌషేచయుగ్మాన్వితేవ్యాషాఢేన శుభోధనుర్ఝషయుతేప్యర్కే
వివాహశ్శుభః॥ వ్యా॥ అథవివాహయోగ్యమాసనిర్ణయమాహ॥ కుంభేతి
అర్కేసూర్యేకుంభాజోక్ష స్త్రీయుగ్మతౌళి సదనేషుకుంభమేష వృషమిథున
తులారాశిషుస్థితేసతిఫాల్గునే మాఘేచమాధవశుక్రయోః వైశాఖజ్యేష్ఠమా
సయోః। ని॥ వైశాఖేమాధవోరాధో జ్యేష్ఠేశుక్రఇత్యుభయత్రాప్యమరః। వి
వాహశ్శుభదఃఊర్జద్వయేకార్తికమార్గశీర్షమాసద్వయే॥ ని॥ బాహులోర్జౌ
కార్తికికోయిత్యమరః। మధ్యమఃఅనుత్తమః అర్కేమీనగతేసతిచైత్రమాసిధన
స్మృగగతే ధనుర్గతేమకరగతే వాయదిపౌషేమాసి యుగ్మాన్వితే మిథునగతే
సతిచఆషాఢేమాసి। అపిశబ్దాత్కర్కటగతేఆషాఢేపినశుభప్రదః। తథాచా
పస్తంబేన। ఉత్తమంచనైదాఘమిత్యాషాఢత్రయస్యాపినిషిద్ధత్వాత్ ధనుర్ఝ
షయుతే పౌషాతిరిక్తేమాసిఅర్కేధనుర్గతే మకరగతేసతివివాహశ్శుభః చైత్రే
మీనగతేఇత్యనేనమీన చైత్రనిషేధఃవింధ్యస్యోత్తరదేశానామేవ। నతుదక్షిణ
దేశానాంవింధ్యస్యోత్తర దేశానాంమధ్యేపి। కళింగవంగసింధూనామేవకృ
త్స్నమీనచైత్రనిషేధః। శేషేతుమేషాయనప్రవేశాదారభ్యాననిషేధః। తథా
హదక్షః॥ శ్లో॥ మేషాయనప్రవేశేతుతదారభ్యప్రయత్నతః। వివాహంశుభమి
చ్ఛంతీగర్గకశ్యపదేవతాః। మీనచైత్రమహాదోషఃకళింగేవంగసింధుషు। వివా
హంవర్జయేత్తత్రచాన్యేషుతుశుభప్రదః। పరాశరసంహితాయాంచ॥ శ్లో
వింధ్యస్యదక్షిణేదేశే మీనచైత్రశ్శుభావహః। తస్యస్యాత్సౌమ్యభాగేతు మేష
చైత్రశ్శుభావహః। వివాహేమీనచైత్రేతుయావన్మేషంవిశేద్రవిః। తావద్వై
వాహికంకర్మ కుర్యాద్వింధ్యస్యదక్షిణఇత్యుక్తత్వాత్॥ అ॥ వివాహవిషయమై
శుభాశుభఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషవృషభమిథునతులాకుంభరాసు
లయందుసూర్యుడుండగాను। సూర్యుడు। పుష్యమాసమునకంటె నితరమాస
ములయందుధనుర్మకరములబొందియుండగాను। వైశాఖజ్యేష్ఠమాసఫాల్గు
నమాసములయందును। వివాహముచేయుటమంగళకరమనియు। కార్తికమా
ర్గశీర్షమాసములయందు జేయుటయల్పఫలదంబనియు। సూర్యుడుపుష్యమాస
మందుధనుర్మకరరాసులయం దుండగాను ఆషాఢమాసమందు మిథునకర్కా
టకరాసులయందుండగాను వివాహముచేయుట మంగళకరమనియు సూర్యు
డుచైత్రమాసమందు మీనరాశియం దుండగా గలిగెడి దోషము వింధ్యపర్వ
తోత్తరదేశమునకేగాని। దక్షిణదేశమునకులేదు కానదక్షిణదేశస్థులుమీనచై
త్రమందుమేషాయనప్రవేశమైనను వివాహముచేయదగునని తాత్పర్యము॥

(౫౩) మూ॥ మాసాంతేదినపంచకేపితృతిథౌరిక్తాష్టమీద్వాదశీషష్ఠీ
విష్టిషువాదినోత్తరదళేసాయంతనేహర్నిశే। మాసాదావవమార్ధరాత్రే

తృతీయామప్రదోషేషు నామన్వాదౌ చ యుగాదివర్జదివసేషు పాణిగ్రహణానిం
తః॥ వ్యా॥ అ॥ వివాహే నిషిద్ధతిథీనాహ॥ మాసాంత ఇతి॥ మాసాంతే దినపం
చకే కృష్ణైకాదశీ ప్రభృతి దినపంచకే పితృతిథౌ సాంవత్సరికాది పితృదినే । రి
క్తాసు ద్వాదశీ షష్ఠీ ష్వష్టీషు రిక్తాః పూర్వోక్తాః । అష్టమీ పక్షద్వయగతా ద్వా
దశీ శుక్లపక్షగతా । మాసాంతే దినపంచక ఇత్యనేనైవ కృష్ణద్వాదశ్యాః తదం
తఃపాతిత్వేన గతార్థత్వాత్ । షష్ఠీ చ పక్షద్వయగతా విష్టిర్భద్రకరణం యేతే
షు వా శబ్దః విష్టిసముచ్చయార్థకః॥ ని॥ వా స్యాద్వికల్పోపమయోరేవార్థే చ సము
చ్చయ ఇత్యమరః । దినోత్తరదళే దినస్యోత్తరార్ధే సాయంతనే దివసస్య పంచ
మభాగమేవ అత్ర ప్రాపాదితః దివసస్యోత్తరార్ధమాత్రస్య నిషేధః స్తుతస్తు సా
యంతనమాత్రస్యాయం నిషేధః నతూత్తరార్ధమాత్రస్యేతి వ్యాఖ్యేయం అన్య
థా ఉత్తరదళనిషేధేనైవ తదంతః పాతినః సాయంతనస్య గతార్థత్వాత్ పృథ
క్సాయంతనగ్రహణస్య వైఫల్యప్రసంగాపత్తేః అహర్ముఖే ఉషఃకాలే॥ ని॥ ప్ర
త్యూషోఽహర్ముఖం కల్యమిత్యమరః । మాసాంతే శుక్లప్రతిపది అవమః దినత్రయ
స్పృగ్ధ రాత్రం మహానిశీథం ద్వితీయయామచరమ ఘటికామారభ్య తృతీయయా
మప్రథమఘటికా చ నిశీథసంజ్ఞా దినకృత్స్నపమీకామః త్రయోదశీతమోః ప్రదో
షః యే తేషు మన్వాదౌ చతుర్దశమన్వాదిష్విత్యర్థః జాతావేకవచనం యుగా
దివర్జదివసే యుగాదయశ్చత్వారః ప్రసిద్ధాః । యే తేషు వర్జదివసేషు పూర్వో
క్తేషు సర్వేషు వర్జదివసేషు పాణిగ్రహణానిం దితః కర్మణి క్తః ఋషిభిరితి శేషః॥
తా॥ వివాహనిషిద్ధకాలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కృష్ణైకాదశి మొదల మావా
స్యవరకును । పితృతిథులయందును । రిక్తతిథులయందును అష్టమి ద్వాదశి షష్ఠిల
యందును భద్రకరణయందును దినోత్తరభాగమగు ౩వ జామునందును । సా
యంకాలమనగా ౭౬వ గడియ మొదలు ౫ గడియలను । ప్రభాతసమయమందును
స్పృగ్ధసాహ్యమియందును మూడుతిథులుగూడిన దివసమందును । సగము రాత్రివే
ళయందును । సప్తమి త్రయోదశీ ప్రదోషములయందును । ౧౪ మన్వాదులయం
దును । ౪ యుగాదులయందును । ముందు జెప్పబడిన వర్జదివసములయందు వి
వాహము చేయగూడదనుట॥

*

(౫౪) మూ॥ శుక్రార్కేందుజవాసరే శుభదో మందారకయోర్మ
ధ్యమశ్చోద్వాహః కుజవాసరే నిధనదస్సోమే సపత్నిప్రదః । రేవత్యుత్తరరో
హిణీకరపితృస్వాతీందుమిత్రాసు చేపాపానస్వితపాపషేధరహితే పాణిగ్ర
హశ్శోభనః॥ వ్యా॥ అ॥ వివాహవారనక్షత్రనియమమాహ॥ శుక్రేతి॥ ఉద్వాహః
వివాహః శుక్రార్కేందుజవాసరేషు శుక్రగురుబుధవాసరేషు శుభదః మందా
రకయోశ్శని భానువాసరయోః మధ్యమః కుజవాసరే నిధనదః మృత్యుప్రదః సో

మేసోమవాసరేః పత్నీప్రదః ద్వితీయవివాహప్రద ఇత్యర్థః। రేవత్యుత్తరరోహిణీకరపిత్ర్యస్వాతీందు మిత్రానురేరేవత్యుత్తర త్రయరోహిణీహస్తమఖాస్వాతీమృగశీర్షానూరాధామూలాని ఏతేషామన్యతమేషాపాన స్వతేపాపవేధరహితేచనక్షత్రే పాణిగ్రహశ్శోభనః॥ అ॥ వివాహమునకుయోగ్యయోగ్యవారనక్షత్రములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బుధగురుశుక్రవారము లుత్తమంబు॥ఆదిత్యశనివారములు మధ్యమంబులు । భౌమవారము మరణప్రదంబు। సోమవారముపునర్వివాహప్రదము । మఱియు రోహిణి।మృగశీర్ష।మఖ।ఉత్తర। హస్త।స్వాతి।అనూరాధ।మూల।ఉత్తరాషాఢ। ఉత్తరాభాద్ర। రేవతి। వీనిలో పాపగ్రహములేని నక్షత్రమందునువివాహముచేయుటయుక్తమనుట॥ ✻

(౫౫) మూ॥ ఆర్ద్రాదావనిలాంతభుక్షదశకేసూర్యేస్థితేవాగురౌ సింహస్థేప్యథవాతదంశకగతే పూర్వేదళేపారిఘే । ఉద్వాహోనశుభస్స్వజన్మనిధనేమాసేచరాశౌ గృహేదంపత్యోరపి జన్మకర్మనిధ నాద్యర్క్షేషుసప్తస్వపి॥వ్యా॥అ॥అథఅన్యాన్ నిషేధానాహ॥ఆర్ద్రాదావితి॥ సూర్యేఆర్ద్రాదావనిలాంతభుక్షదశకే ఆర్ద్రాప్రభృతిస్వాత్యంతనక్షత్రదశకేస్థితేసతి॥ శ్లో॥ జ్యేష్ఠమాసేయదాసూర్యో రుద్రక్షేచార్ధభోగభాక్। వివాహాదిశుభంకార్యం కేచిదాహుస్త్రియాంశకా ఇతివిద్యమానత్వాత్। ఆర్ద్రాదావిత్యస్యఆర్ద్రానార్చేషుర్ధపాదమారభ్యస్వాత్యంతమిత్యర్థః॥ గురౌసింహేస్థే సింహరాశే స్థితేసతిఅథవాతదంశకగతేవాపరిఘూయాఇదంపారిఘం। తస్యేదమిత్యణ్ప్రత్యయః తస్మిన్పూర్వదళేపూర్వార్ధే ఉద్వాహోనశుభః స్వజన్మనిధనేస్వజన్మమాసాదష్టమేమాసేజన్మమాసస్తు॥ శ్లో॥ జన్మనోదినమారభ్యత్రింశద్దినమతఃపరం। జన్మమాసమితిప్రాహుర్మునయస్సత్యవాదిన ఇత్యుక్తత్వాత్ స్వజన్మమాసస్తస్యవేదితవ్యః । రాశౌజన్మరాశేరష్టమరాశౌగృహేస్వజన్మలగ్నాదష్టమేలస్మిదంపత్యోర్జన్మకర్మనిధనాద్యర్క్షేషుజన్మకర్మసాంఘాతికవైనాశికమానసికసాముదాయిక - నైధనేషుసప్తనక్షత్రేషుచనశుభః అత్రసింహగురునిషేధఃవింధ్యస్యోత్తరదేశానామేవనతుతద్దక్షిణదేశానాం । తథాచగోభిలః॥ శ్లో॥ వింధ్యస్యోత్తరదిగ్భాగేసింహయుక్తేబృహస్పతౌ । వివాహంనైవకుర్వీనాయందోషోస్తిదక్షిణే॥ అ॥ మఱికొన్నివివాహనిషేధ కాలములజెప్పుచున్నాడు॥తా॥ సూర్యుడార్ద్రనాలవపాదముమొదలు స్వాతినాలవపాదమువరకునుండినను బృహస్పతిసింహరాశియందైనను । ఈరాశ్యంశయందయినను ...గాను। పరిఘూహామయోగపూర్వార్ధమందునుజన్మమాస మనగాజన్మించిదినముమొదలు ౩౦ దివసములందును।జన్మమాసమునకులావమాసమందును। జన్మరాశికిలావరాశియందును।జన్మలగ్నమునకులావలగ్నమందును ౩౦ వశ్లోక

ముంచుచెప్పబడినజన్మకర్మాది నక్షత్రములయందు నువివాహము చేయదగదని౯ శ్చర్యము బృహస్పతిసింహరాశియందుండగా వింధ్యోత్తరదేశస్థులకేవివాహనిషేధముతక్కినదేశస్థులకానిషేధములేదు॥

(౫౬) ము॥ శుక్రశ్శక్రదిగద్గతస్త్రిదివసేబాలోదశాహే పరే పక్షేవృద్ధఇతిక్రమాద్దశదినేపంచాహమేవాథవా । పక్షేచోభయతోగురుః షమితశ్చకేజ్యయోస్తద్వయేపంచాహంతుదినత్రయే ౨ ర్ధదివసే వృద్ధశ్శిశుస్స్యాచ్ఛశీ। వ్యా॥అ॥ గురుశ్శుక్రశశీనాంఫలం క్తుమిచ్ఛ౯త్రయాణాంవృద్ధబాలత్వేవర్ణయతి॥ శుక్రఇతి॥ శుక్రశ్శక్రదిగద్గతః శక్రఇంద్రఃతస్యదిక్ప్రాచీస్యాముదితస్స౯ త్రిదివసేత్రయాణాందివసానాం సమాహారః త్రిదివసంస్మి౯ బాలోభవతిపరేపశ్చి మదిశ్యుదితస్స౯ దశాహేదశదివసేషుబాలఃఇతిక్రమాదుక్తప్రాక్పశ్చిమ క్రమాత్పక్షేపంచదశదివసేషువృద్ధః ప్రాచ్యాందశదివసేషువృద్ధః ప్రతీచ్యాంఅథవాపంచాహంపంచదినేషువా ప్రతీచ్యాంవృద్ధోభవతిగురుః ఉభయతఃఉదయే అసమయేచపక్షేపంచ దశదివసేషుబాలోవృద్ధశ్చశుక్రేజ్యయోః గురుశుక్రయోః తద్వయే ఉదయాస్తమయద్వయేపంచాహంపంచదినానీతిపరమతం కేషాంచిన్మతః శశీచంద్రఃదినత్రయేవృద్ధః అర్ధదినేఉదయానంతరంత్రింశద్ఘటికాః శిశుర్భవతి॥ శ్లో॥ చతుర్దశ్యంత్యగశ్చంద్రస్సకృదస్తమయంవ్రజేత్ । అమావాస్యాంతగౌసూర్య చంద్రౌరాశ్యాదిభిస్సమౌ । అంతేప్రతిపదసూర్యాన్నిర్గతశ్చోదయంగతఇత్యుక్తత్వాత్ చతుర్దశ్యంత్యఘటికా ప్రభృతిప్రతిపదః అంత్యఘటికా పర్యంతందినద్వయమస్తంగతఃప్రతిపచ్చరమఘటికామారభ్య ద్వితీయాయాస్త్రింశద్ఘటికా పర్యంతంబాలః । ద్వాదశ్యాఃప్రథమఘటికాదిమారభ్యచతుర్దశ్యాఃచరమఘటికాపర్యంతందినత్రయంవృద్ధోభవతీత్యర్థః॥ అ॥ గురుశుక్రచంద్రులవృద్ధత్వబాల్యముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుక్రుడుతూర్పుదెసఉదయించిన ఉదయానంతరం౩ దివసములు బాలుడునుపశ్చిమంబున ఉదయించిన ౧౦ దివసములుబాలుడును।తూర్పునఅస్తమించిన అస్తమయమునకుముందు ౧౫ దినములువృద్ధుడునుపశ్చిమంబునఅస్తమించిన ౧౦దివసములువృద్ధుడును । నొకపక్షమునపశ్చిమంబున౫దివసంబులువృద్ధుడునుబృహస్పతిఉదయించిన ౧౫ దివసములుబాలుడుఅస్తమించిన ౧౫ దివసములువృద్ధుడును।కొందఱియభిప్రాయముగురుశుక్రులకుభయములకునుదయించినస్తమించిన ౫ దినములుబాలవృద్ధత్వములనియును । చంద్రుడుకృష్ణద్వాదశిమొదటిఘడియమొదలుచతుర్దశ్యంత్యగడియవరకువృద్ధుడును శుద్ధపాడ్యమితుదగడియ మొదలు విదియ ౩౦గడియలవరకు బాలుడనియు తాత్పర్యము॥

❀

(౫౭) మూ॥ శుక్రార్కేందుషు చాస్తగేషు నిధనం ప్రాప్నోతి శీఘ్రం వ
రో బాలేషు వ్యభిచారిణీ చ యువతిర్వృద్ధేషు సత్సు త్రిషు । కన్యామృత్యుగతా వి
వాహసమయే వ్రాత్యో వ్రతే వా భవేత్సీమంతం సవనం వినైవ నశుభం సర్వేషు క
ర్మస్వపి॥ వ్యా॥ శుక్రేతి॥ వివాహసమయే శుక్రార్కేందుషు శుక్రగురుచంద్రేషు
త్రిష్వస్తగేషు సత్సు వరః శీఘ్రం మృతిం ప్రాప్నోతి। ఏతేష్వేవ బాలేషు సత్సు యువ
తిః స్త్రీ వ్యభిచారిణీ స్యాత్ । వృద్ధేషు సత్సు కన్యామృత్యుగతా భవేత్ వ్రతే ఉప
నయనసమయే ఏతేష్వేవ నిధనేషు సత్సు వ్రాత్యః కర్మహీనో భవేత్ పతిత ఇత్యే
షః॥ ని॥ వ్రాత్యస్సంస్కారహీనస్స్యాదిత్యమరః సీమంతం ప్రసిద్ధం పుంసవనం పుం
సవనం వినా ఆభ్యాం వినా తయోర్మాసనియమత్వాన్మూఢాదిదోషశ్ప్యర్థః అ
న్నప్రాశనస్యాప్యేవం బోధ్యం సర్వేషు కర్మసు శుభకర్మసు న శుభం । అత్ర గు
రుశుక్రయోర్వృద్ధబాల్యయోర్దేశభేదేన వ్యవస్థా కర్తవ్యా తథాహి॥ శ్లో॥ విం
ధ్యస్య దక్షిణే దేశే వృద్ధబాల్యే సితేజయోః । త్రిదినం వర్జయిత్వా తు తతః కు
ర్యాత్తు శోభనమితి॥అ॥ వీర్లఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రగురుశుక్రు
లు మూఢములయందు వివాహమయిన వరుడు శీఘ్రమున మృతినొందుననియు వీరు
బాలురైయున్న వివాహమయిన కన్యక అంకులాడి యగుననియు వృద్ధులైయు
న్న కన్యక మృతిబొందుననియు । సీమంతరీ ప్రకారముండగా నుపనయనమైనవా
డు వ్రాత్యుడనియు మాసనియమముగల సీమంతాదుల విడిచియన్యములైన సర్వ
కర్మలకు నిషేధమని తాత్పర్యము వింధ్యపర్వతదక్షిణదేశస్థులకు గురుశుక్రుల
వృద్ధబాలత్వములలోనున్న ౩ దివసంబులం బరిత్యజించి మిగిలిన గురుసములలో
చేయవచ్చునని కొందఱి యభిప్రాయము॥

(౫౮) మూ॥ జ్యేష్ఠే మాసి కరగ్రహో న శుభకృజ్జ్యేష్ఠాంగనాపుత్ర
యోః జ్యేష్ఠే మాస్యపి జాతయోశ్చ నివా జ్యేష్ఠోడుసంభూతయోః। దంపత్యో
ర్యది యేన కేన విధినా జ్యేష్ఠాత్రయం చాస్తి చేత్త్రిజ్యేష్ఠాహ్వయదోషదోహి స
తి నాప్యాద్యగర్భద్వయే॥ వ్యా॥ అ॥ అథ త్రిజ్యేష్ఠస్వరూపం జ్ఞాపయన్ జ్యే
ష్ఠవివాహనిషేధమాహ॥ జ్యేష్ఠ ఇతి॥ జ్యేష్ఠే మాసి జ్యేష్ఠాంగనా పుత్రయోః జ్యే
ష్ఠపుత్రీజ్యేష్ఠపుత్రయోః కరగ్రహో వివాహో న శుభకృత్ । కించ జ్యేష్ఠమా
సే జాతయోరపి జ్యేష్ఠోడుసంభూతయోః జ్యేష్ఠానక్షత్రజాతయోశ్చ జ్యేష్ఠమా
న శుభకృత్ యేన కేన విధినా దంపత్యోః జ్యేష్ఠాత్రయమస్తి చేద్యది తదా త్రి
జ్యేష్ఠాహ్వయదోషో భవతీతి ప్రసిద్ధా । త్రిజ్యేష్ఠే న శుభకర ఇత్యర్థః నాప్యా
ద్యగర్భద్వయే త్రిజ్యేష్ఠత్వాభావేపి ఆద్యగర్భద్వయేపి న శుభకృదిత్యర్థః। ఆద్య
గర్భద్వయే విశేషః॥ శ్లో॥ అద్యగర్భద్వయోర్వ్యత్య వివాహః కార్య ఏవ్యది। [illegible]
[illegible]ధిపతిమిత్రత్వవశాదత్ర శుభావహః॥ మనస్సు శ్లో॥ వివాహో [illegible]

శ్చేద్యగర్భిణ్యయోరపి । అన్యోన్యరాశిమిత్రత్వేశంభం(ప్రా)హ మనుర్మనిరితి॥
తా॥ ఏవిధముననైనగన్యా వరులకుమూడు జ్యేష్ఠ శబ్దము గూడెనేని త్రిజ్యేష్ఠ మనుదోషమగుచున్నదిగాన సహోదరులలో జ్యేష్ఠ స్త్రీపురుషులకు జ్యేష్ఠమాసమందు। వివాహము చేయగూడదనియు। జ్యేష్ఠమాసమునైనను। జ్యేష్ఠానక్షత్రమందయినను బుట్టిన కన్యావరులకును జ్యేష్ఠమాసమందు జేయగూడదనియు। త్రిజ్యేష్ఠలుగూడకపోయినను కన్యావరునిరువురు సీమంతపుత్రులయినవివాహమునకునిషేధమని తాత్పర్యము॥ జ్యేష్ఠకన్యావరులయినదంపతులకు రాశిమిత్రత్వముగా గ్రహసాధిపులమిత్రత్వము గానికలిగి యుండెనేని శుభకరమని మన్వాదులయభిప్రాయము॥ *

(౫౯) మూ॥ వధ్వాద్వాదశరంధ్రజన్మసుగురుర్వైధవ్యదస్స్యాత్త్రిషట్సంస్థస్త్రీక్షయకృచ్చతుర్థదశమస్థానస్థితో దుఃఖకృత్। అవశ్యంబలమార్యసూర్యశశినాం భానాంవివాహేద్వయోర్దుష్టస్థానగతా అమీతువిహితాస్తేషాంచపూజాదినా॥ వా॥అ॥ అథవివాహేగురుఫలమాహ॥ వధ్వాఇతి॥ వధ్వాః కన్యాయాః గురుః ద్వాదశరంధ్ర జన్మసు అథవా జన్మకలగ్న జన్మకాలచంద్రలగ్నాద్ద్వాదశాష్టమజన్మలగ్నేషు । స్థితస్సన్ వైధవ్యదస్స్యాత్ త్రిషట్సంస్థః వరస్యతృతీయషష్ఠస్థానగతో గురుః స్త్రీక్షయకృత్ పత్నీనాశకృద్భవతి చతుర్థస్థానదశమస్థానయోః స్థితశ్చేత్ ఉభయోర్దుఃఖకృదుక్తవ్యతిరిక్తస్థానేషుస్థితశ్చేచ్ఛుభకరో భవతీత్యర్థాల్లభ్యతే । వివాహేద్వయోర్దంపత్యోః ఆర్యసూర్యశశినాంగురు సూర్యచంద్రాణాం భానాం తారాణాం చబలంతు అవశ్యం ॥ఉక్తంచ॥శ్లో॥ చంద్రతారాబలంవీక్ష్యదంపత్యోర్గురుసూర్యయోః । మాసేశుభేశుభదినే కారయేన్మంగళంముదే । అమీగురుసూర్యచంద్రాః దుష్టస్థానగతా అపిపూజాదినా జపహోమదానాదినా విహితాః వశీకృతాస్సంతః। తేషాందంపత్యోరిత్యర్థః పూజాయాంబహువచనం । శుభదాభవంతీత్యర్థః॥ అ॥ వివాహమునకుబృహస్పతిజెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ బృహస్పతికన్యకజన్మలగ్నముననైనను। జన్మచంద్రలగ్నముననైననుల-౧-౭-లగ్నముడీస్థానములయందున్నగన్యకవిధవయగుననియును।వరునిజన్మలగ్నమునకు ౩।౬స్థానములయందున్నమృతభార్యావంతుడగుననియు। ౪। ౧౦। స్థానములయందున్నదంపతులుదుఃఖవంతులగుదురనియు-౨। ౫। ౭। ౯। ౧౧। స్థానలున్నశుభకరుండని తాత్పర్యము॥ ఇదియుగాకదంపతులకురవిచంద్రబృహస్పతితారాబలము అవశ్యముగాజూడదగనదియీసూర్యచంద్ర బృహస్పతులనిష్టస్థానమందుండెరే నిజహోమదానాదులచే సంతుష్టులగావించినశుభప్రదులగుదురని అర్థము॥

(౭౦) మూ॥ ఏకస్యాపిసుతాద్వయంన విహితంసాస్యోః జన్మదివ

యో రేకస్మిన్నుదయే ద్వయోశ్చవరయోర్వా కన్యాపుత్రీద్వయం । పుత్రీపుత్ర
శుభద్వయంన యుగపత్ కార్యం నపుత్రద్వయోరుద్వాహ వ్రతయుగ్మమేకభ
వనే నాప్యన్యయో స్తద్వయమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం ఏకోదరా
ణాంవివాహం నిషేధమాహ॥ ఏకస్యేతి॥ ఏకస్యపుంసః సుతాద్వయంఏకోదరక
న్యాద్వయంన వివాహితంనయోగ్యంనదేయమితియావత్ । ఏకజన్యద్వయోః ఏకో
దరయోః । ద్వయోఃవరయోరపిసుతాద్వయంపుత్రికాద్వయమపినవివాహితం ఏ
కస్మిన్నుదయే కలగ్నే ద్వయోః భిన్నోదరయోః వరయోః పుత్రీద్వయం నద
ద్యాత్ । పు । పుత్రశుభద్వయంఏకోదరయోః పుత్రీపుత్రయోఃవివాహద్వయం
యుగపత్ । ఏకలగ్నే నకార్యంపుత్రయోః । ఉద్వాహవ్రతయుగ్మం వివాహ యు
గ్మ ఉపనయన యుగ్మంవా యుగపన్న కార్యం కించఉద్వాహశ్చ వ్రతంచ ఉ
ద్వాహవ్రతే యోః యుగ్మ ఏకలగ్నే ఏకగృహేచ అన్యయోర్భిన్నోదరయో
రపితద్ద్వయం వివాహద్వయం ఉపనయనద్వయంవా ఏకలగ్నే న కార్యంఅప
ర్వాషయమేవిశేషః॥ శ్లో॥ ఏకోదరోద్భవసుతాసుతయో ర్వివాహంమాసాంతరే
మనువసిష్ఠపరాశరాద్యాః । ఇచ్ఛంతిమంగళమథాశు వదంతిగర్గాః కేచిత్త్వథై
వదివసేప్యుదయప్రభేదే । అపరోవిశేషః॥ శ్లో॥ ఏకలగ్నేపిభిన్నాంశేపస్ఠా
త్రిపరాశరాః । తయోర్వివాహమిచ్ఛంతిపృథగ్గాత్రే మేధమంటపే । శుభకృత్పు
త్రికోద్వాహోత్పశ్చాత్పుత్ర కరగ్రహః ఏకతిథ్యామపిప్రాహ భార్గవో భిన్నవే
ళయా॥ బార్హస్పత్యే॥ శ్లో॥ ఏకస్మిన్ దివసేప్యేకలగ్నే భిన్నాంశకేతయోః । ఏ
కగర్భోదయో స్తత్ర వివాహశ్శుభకృద్భవేత్ । యమళవిషయేతు । ఏకస్మిన్ వ
త్సరేచైకవాసరే మంటపేపిచ । కర్తవ్యంమంగళంస్వస్రోర్భ్రాత్రోర్యమళజా
తయోః గణశః క్రియమాణానాంయుగపన్మాతృపూజనం । నాందీముఖంభవె
దేకం హోమమంత్రాః పృథక్ పృథక్॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేత సహోదరులకే
కకాలవివాహమును నిషేధించుచున్నాడు॥ తా॥ ఒకవరునికినిరువురుసహోద
రకన్యలనీయగూడదనియు నన్నదమ్ములకు అక్కచెల్లెండ్ర నీయగూడదనియు నొ
కలగ్నమందుభిన్నోదరవరులకైనను గన్యకాద్వయము నియ్యగూడదనియు నొ
కలగ్నమందుపుత్రీపుత్రులకు వివాహము చేయగూడదనియు । సోదరులకు రెం
డువివాహములుగాని యుపనయనములుగాని చేయగూడదనియు నొకనికిను
పనయనమునొకనికి వివాహమునొకగృహమందొకలగ్నమందు జేయగూడదని
యుభిన్నోదరులకైన నొకలగ్నమం దొకవేదికయందు జేయ గూడదనియు
తాత్పర్యము ॥ ఆపత్కాలవిషయమై మన్వాదులు కొందఱు మాసాంతరమందు
జేయవచ్చునని యు గొందఱు లగ్నాంతరమందు జేయవచ్చునని యు గొందఱొ
కలగ్నమందంశాంతరమందన్య గ్రామమందు జేయవచ్చునని యు అమడలవిష

యమైనను యేక కాలమందే చేయవలయుననని చెప్పియున్నారు॥ *

(౬౧) మూ॥ పుత్రీపాణిపీడనాచ్చపరతస్సూనోర్వివాహశ్శుభో నాన్యత్పుత్రకరగ్రహాత్తు యుక్తి మవ్యుద్వాహ ఏవవ్రతాత్ । నాన్యత్పూర్వమృతుత్రయాత్స్వశరదిహ్యేకోదరాణామయం ప్రత్యుద్వాహ విధిస్తయోశ్శుభకృత్ఫాల్గునే చైత్రపూర్వత్రచ॥ వ్యా॥ పుత్రీతి॥ పుత్రీపాణిపీడనాత్ దుహితృవివాహాత్ పరతః అనంతరం సూనోః పుత్రస్యవివాహశ్శుభః పుత్రకరగ్రహాత్ పుత్రవివాహానంతరం అన్యత్పుత్రికావివాహః పుత్రోపనయనాదికం నశుభకృత్ వ్రతాత్ పుత్రోపనయనానంతరం ఉద్వాహ ఏవశుభః న పునరుపనయనాదికం నశుభమిత్యర్థః స్వశరదివివాహ సంవత్సరే॥ ని॥ సంవత్సరోవత్సరోబ్దోహాయనోస్త్రీ శరత్సమా ఇత్యమరః । ఋతుత్రయాత్ షణ్మాసా త్పూర్వమేకోదరాణామన్యత్ ఉపనయనాదిశుభం అయం ప్రత్యుద్వాహ విధిః వివాహవిధిః తయోశ్శుభకృదితి అత్రశ్లోకే పూర్వత్రచ పూర్వశ్లోకేప్యుక్తః అత్రస్వశరదీత్యస్యైనబ్దభేదేతు శుభకృదితి గమ్యతే ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ ఫాల్గునే చైత్రమాసేతుపుత్రోద్వాహోపనాయనే । అబ్దభేదాత్ప్రకుర్వీత ఋతుత్రయవిడంబనమితి॥ తా॥ ఏకకాలమందు పుత్రపుత్రికావివాహములలో పుత్రికావివాహానంతరము పుత్రవివాహము యుక్తమనియు । పుత్రవివాహానంతరమందు పుత్రికావివాహమైనను పుత్రోపనయనమైన జేయగూడదనియును పుత్రోపనయనానంతరమందు పుత్రికావివాహము శుభకరమనియు । పుత్రవివాహము చేసినసంవత్సరమందు ౬ నెలలపర్యంత మేకోదరులకు పనయనాదులు శుభకరములనియు మఱియు నీవివాహవిధి యీక్రమమున నాసంవత్సరమందు ౬ నెలలు చేయగూడదని చెప్పబడినను సంవత్సర భేదమైన పక్షమందుని చెప్పబడిన పరిమితి లేకనే వివాహాదులు చేయుట యుక్తముగాన ఫాల్గునమాసమందు వివాహమును జేసి చైత్రమాసమందు మరలనే ప్రయోజనమైన జేయవచ్చునని తాత్పర్యము॥

(౬౨) మూ॥ చాతుర్థీంచవధూంచతుర్థపురుషస్తాంపంచమీంచోద్వహేన్నోషష్ఠీంతుసముద్వహేత్తుయువతింనోపంచమీం పంచమః॥ తార్తీయీంతువధూం తృతీయపురుషస్తాముద్వహేన్నోద్వహేదిత్యన్యే ప్రవదంతి సప్తమజనాదూర్ధ్వంపరేషామివ॥ వ్యా॥ అ॥ అథవివాహయోగ్యాయోగ్యసంబంధమాహ॥ చాతుర్థీమితి॥ చతుర్థపురుషః కూటస్థాత్ చతుర్థపురుషః చాతుర్థీంవధూం స్త్రీయం ఉద్వహేత్ కించ చతుర్థ ఏవ పంచమికూటస్థాత్పంచమీంతాం వధూంచ। ఉద్వహేత్ కింతు చతుర్థః షష్ఠీంయువతీం తు నోసముద్వహే త్పంచమః పంచమపురుషః । పంచమీంయువతీంనోసముద్వహే తృతీయపురుషః తార్తీయీం తృతీయ వధూంచ ఉద్వహేత్ నోద్వహేదిత్యన్యే తృతీయం తార్తీయ్యానో

ద్వాహేదితి కేచిత్ ప్రవదంతీత్యర్థః ఇయంవ్యవస్థా సప్తమ జనాత్సప్తమపురుష పర్యంతం స్వజనాదూర్ధ్వం తుపరేషాంతువ సపిండానామేవ సంబంధనో పంచమపంచమ ఇత్యత్రవిశేషోద్రష్టవ్యః॥ శ్లో॥ పంచమః పంచమీం కన్యాంనో ద్వాహేత్స్వగోత్రజః । పితృపక్షే షష్ఠీం మాతృపక్షేనతద్భవేదితి॥ అ॥ వివాహమునకు యోగ్యాయోగ్యాసంబంధముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కూటస్థపురుషునుండి ఏడవపురుషుడు నాలవస్త్రీనిన్ని ౫వస్త్రీనిన్ని వివాహము చేయవచ్చునని యు జతుర్థపురుషుడు షష్ఠస్త్రీని వివాహముచేసుకొనకూడదని యు బంచమపురుషునికి బంచమస్త్రీని వివాహముచేయగూడదనియును । తృతీయపురుషునికి తృతీయస్త్రీని వివాహముచేయవచ్చునుగూడదని కొందఱిమతము చెప్పబడినదని యమము సప్తపురుషపర్యంతమేగాన అనంతరము సామాన్యబంధు సంబంధమువలెనే వివాహముచేయవచ్చునని తాత్పర్యము ॥ ఈపంచమస్త్రీ పంచమపురుషవివాహము తండ్రివరుసకాదనియు దల్లివరుసయుత్తమంబని కొందఱిమతము॥

*

(౬) మూ॥ మూలాహిప్రభవావధూశ్శ్వశురతత్పత్న్యౌవిహంతి క్రమాదంత్యాద్యం ఘ్రిసముద్భవాత్వథభవేజ్జ్యేష్ఠర్క్షజాజ్యేష్ఠజమ్ । ఇంద్రాగ్నిప్రభవావివాహ సమయేహంత్యేవసాదేవరం త్రిష్వేతేష్వృక్షేషుజాత పురుషోహంతీతి కేచిజ్జగుః॥ వ్యా॥ అథగండర్క్షజాతకన్యాఫలమాహ ॥ మూలేతి ॥ మూలాహిప్రభవామూలాశ్లేషానక్షత్రజాతావధూః క్రమాత్ శ్వశురతత్పత్న్యౌ మూలజాశ్వశురం భర్తృజనకం ఆశ్లేషజాతత్పత్నీం శ్వశ్రూం। మూలాహిప్రభవేతి కృత్స్నమూలాశ్లేషయోః నిషేధప్రాప్తేపాదభేదేవ్యవస్థాపయతి అంత్యాద్యంఘ్రి సముద్భవా మూలాంత్యపాదే అశ్లేషాద్యపాదేసముద్భవావధూః శ్వశురతత్పత్న్యౌ నిహంతి । అథజ్యేష్ఠర్క్షజాజ్యేష్ఠజం భర్తృజ్యేష్ఠంనిహంత్రీభవేత్ । ఇంద్రాగ్నిప్రభవావిశాఖా నక్షత్రజాతావధూః వివాహసమయ ఏవ దేవరంశ్వభర్తృకనిష్ఠంహంతి ఏతేషుత్రిషు భేషు మూలాశ్లేషాజ్యేష్ఠానక్షత్రేషు జాతపురుషోపి పూర్వోక్తాన్ హంతీతి కేచిజ్జగుఃఊచుః॥ గైశబ్ద ఇతిధాతోర్భూతేలిట్। త్రిష్విత్యుపలక్షణం విశాఖజోపిదోషకృత్ అయం । నసమీచీనః పక్ష ఇత్యస్యారసూచనాయ కేచిదిత్యుక్తం॥ శ్లో॥ మూలాసార్పవిశాఖాను జ్యేష్ఠభేచోద్భవః పుమాన్ । నదోషకృద్వివాహేషు స్త్రీయస్సర్వత్రవర్జయేత్ । ఇతివిద్యమానత్వాత్॥ అ॥ గండనక్షత్రమందు బుట్టిన వారలకుఫలముల జెప్పుచున్నాడు ॥ మూలానక్షత్రమందుబుట్టినస్త్రీమామకు కూడదనియు । అశ్లేషయందుబుట్టినస్త్రీయత్తకుగూడదనియు నీమూలాశ్లేషలయందుగూడదని సామాన్యముగా జెప్పినను మూలానక్షత్రము నాలవపాద

మందుబుట్టినమాసముకుమారకులగుననియు సార్పశ్లేషయుపదిని మందుబుట్టినస
త్తకుమారకురాలగు నదివిశేషంబనియు జ్యేష్ఠానక్షత్రమందు బుట్టినస్త్రీప
తిజ్యేష్ఠభ్రాతృనాశకారిణియగుననియు । విశాఖానక్షత్రమందుబుట్టినస్త్రీ వి
వాహకాలమునందే మఱిదికిమారకురాలగుననియు నీమూల శ్లేషాజ్యేష్ఠావిశా
ఖానక్షత్రములయందు బుట్టినపురుషుడు క్రిందజెప్పినవారికిమారకుడనికొందఱు
చెప్పినను స్త్రీలకుగానిపురుషులకు దోషములేదని తాత్పర్యము॥ *

(౮౪) మూ॥ యఃపంచాంగవిశుద్ధిహీనదినకృత్సంక్రాంత్యహః పా
పినాంషడ్వర్గఃకునవాంశకోష్టమకుజః షట్కంభృగోః కర్తరీ । లగ్నాదష్టమమ
ష్టమేందురుభయోశ్చంద్రోష్టరిస్ఫారిగశ్చంద్రస్సగ్రహ ఏవవారజనితస్స్యా
ద్దుర్ముహూర్తాహ్వయః॥ *

(౮౫) మూ॥ ఖర్జూరిస్థసమాంఘ్రిభంగ్రహణభంచోత్పాతభం
క్రూరయుగ్ధిష్ణ్యంచాశుభవిద్ధభంవిషయుతంలగ్నాస్తదోషస్తథా। గండాం
తోవ్యతిపాతవైధృతిమహాయోగా ఇతిస్వాభిధాలగ్నస్యాఖిలైక వింశతి
మహాదోషాన్వివక్ష్యేకథతాన్॥ వ్యా॥ అ॥ అథశ్లోకద్వయేనైకవింశతిమహాదోష
నామాన్యాహ॥ యఇతి॥ ఖర్జూరిస్థేతిచ॥ యఃపంచాంగశుద్ధిహీనఇత్యేకః దిన
కృత్సంక్రాంత్యహఇత్యేకః । పాపినాంషడ్వర్గఇత్యేకః కునవాంశఇత్యేకః అష్టమ
కుజఇత్యేకః । భృగోష్షట్కమిత్యేకః కర్తరీత్యేకః । లగ్నాదష్టమమిత్యేకః ఉభ
యోర్దంపత్యోరష్టమేందురిత్యేకః చంద్రోష్టరిస్ఫారిగష్షడష్టరిఫ చంద్రదోష
ఇత్యేకః। చంద్రస్సగ్రహఇత్యేకః వారజనితదుర్ముహూర్తాభిధఇత్యేకః। ఖర్జూ
రిస్థసమాంఘ్రిభమిత్యేకం గ్రహణభమిత్యేకః । ఉత్పాతభమిత్యేకః క్రూరయు
గ్ధిష్ణ్యమిత్యేకః। అశుభవిద్ధభమిత్యేకః। విషయుతంవిషయుతలగ్నమిత్యేకః। ల
గ్నాస్తదోషఇత్యేకః గండాంతఇత్యేకః వ్యతీపాతవైధృతిమహా యోగఇత్యే
కవింశద్దోషాఇత్యవశ్యముగికార్యాః నతుభిన్నకాలికయోస్తయోరేకదినేయో
గాసంభవాదితిశంకనీయమితి సర్వమవధేయం । ఏతైస్సర్వైర్మిళిత్వాఏకవింశతి
దోషాభవంతి । తాన్ శ్లోకద్వయేనోక్తానఖిలైకవింశతిమహాదోషాన్ లగ్న
స్యవక్ష్యేకథయామి॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేనిరువదియొకమహాదోషనామము
లజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పంచాంగశుద్ధిహీనమనిసంక్రాంత్యహస్సని । పాపష
డ్వర్గమనికునవాంశమని అష్టమకుజుడనిభృగుషట్కమని కర్తరియనిలగ్నాష్టమ
దోషమని । అష్టమచంద్రుడని షడష్టరిఫచంద్రదోషమని చంద్రసహదోషమని
వారజనితదుర్ముహూర్తమని । ఖర్జూరిస్థసమాంఘ్రిభంబనిగ్రహణభంబనిఉ
త్పాతభమనిక్రూరయుగ్ధిష్ణ్యమని । అశుభవిద్ధమనివిషయుతలగ్నమనిలగ్నా
స్తదోషమనిగండాంతమని । వ్యతీపాతవైధృతిమహాయోగమనియీయిరువది

యొకటియగు షష్ములపరిపాటిని పైన తెలియచేయుచున్నాడు॥ ❀

(౬౭) మూ॥ దుష్టాశ్చేత్కరణర్క్ష వారతిథయోయోగశ్చ తస్మిన్దినం
నాద్యష్టౌ షోడశేత్యుభయతో ప్యాజ్యా రవేస్సంక్రమాత్। రాశిష్వేవ చరేషు
చాయనదినే ప్యాజ్యా నరాశౌ పరం త్రింశద్గతిపవత తదయనం ప్రాప్యోదా
పూర్వాన్॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయనిర్దిష్టానామేకవింశమహాదోషాణాం స్వరూపం
నిర్వాహం। ప్రథమోపదిష్టయోః పంచాంగశుద్ధిహీన దినకృత్సంక్రాంతి దోష
యోర్లక్షణం దర్శయతి॥ దుష్టా ఇతి॥ యేదుష్టాః కరణర్క్ష వారతిథయః యోగశ్చ
యాంతస్మిన్ తేషాం తిథివార నక్షత్ర యోగకరణానాం పంచానాం మేళనం
చేత్ కరణే శుభప్రదః ఋక్షేష్వనక్షత్రాసిప్రష్ఠ్యాదీని వారేషు కుజః యోగేషు పరి
ఘావ్యతిపాతా దయో వక్ష్యమాణాః తిథిషు మాసాంతదినపంచకం ఇతి శ్లోకో
క్తాంప తే నష్టాస్తత్ర్యధా సంభవం యుక్తమేవ పంచాంగస్య దుష్ట్యం ఏవం
పంచాంగశుద్ధిహీనో దోష ఇత్యుచ్యతే రవేస్సూర్యస్య సంక్రమాదుభయతః
పూర్వం షోడశ నాడ్యః పశ్చాచ్చ షోడశ నాడ్యశ్చ వర్జ్యాః శుభకర్మణ స్త్యా
జ్యాః చరేషు దరరాశిష్వేవ మేషకర్కటతులామకరేషు। రవిసంక్రమణేష్వ
కదివసః పూర్వం త్రింశద్ఘటికాః పరేచ త్రింశద్ఘటికాస్త్యాజ్యా ఇత్యర్థః శుభక
ర్మస్వితి శేషః అయనే నాంశకత్ యస్సంక్రమణే యాః ఘటికాః తదయనే పిత్రా
వద్ఘటికాస్త్యాజ్యా ఇత్యర్థః। భాస్కరస్సూర్యో యదాస్మిన్ తదయనం
ప్రాప్నోతి తచ్చైవ త్రింశద్గత ఏవ న సందేహ ఇత్యేవకారార్థః ఏషః దినకృత్సం
క్రాంతిదోషః॥ అ॥ క్రింద రెండు శ్లోకములచే చెప్పబడిన యేకవింశతి మహా
దోషస్వరూపములను తెలియజేయుచున్నవాడై ముందు పంచాంగశుద్ధిహీనదో
షలక్షణమును సంక్రాంతి దోషలక్షణమును తెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ అశు
భకరములైన తిథివారనక్షత్ర యోగకరణములు గూడినది పంచాంగశుద్ధిహీ
నదోషము, శుభకర్మలందు మేషసూర్యసంక్రమణ ప్రవేశమునకు ముందు వెను
కల ౧౬ గడియలు వర్జింపవలయును సూర్యుడు మేషకర్కటతులామకర రాసుల
యందు ప్రవేశమునకు ముందు॥ ౩౦ ఘడియలను వెనక ౩౦ ఘడియలను నిషేధిం
పవలయునని యు। అయనములకు నిషేధవిధి యీప్రకారమే యనియును దినకృ
త్సంక్రాంతిదోషమని తాత్పర్యము॥ ❀

(౬౮) మూ॥ మేషో గౌమిథునం కుళీరమృగరాట్కన్యాతులావృశ్చి
కాశ్చాపాఖ్యో మకరో ఘటో ఝష ఇతి ప్రోక్తే గ్రహాఖ్యాః క్రమాత్। భౌమ
శ్శుక్రబుధేందు సూర్యశశిజాభృగ్వారజీవాసితా మందో జీవ ఇతి క్రమేణ గృ
హపాః ప్రోక్తా హి షడ్వర్గపాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ పంచభిః శ్లోకైః షడ్వర్గస్వరూపం ప్ర
పంచయితుం ఆదౌ తావత్ తదుపయోగి రాశ్యధిపతీనాహ॥ మేష ఇతి॥ మేషః ప్ర

సిద్ధాః గౌః వృషభం మిథునం ప్రసిద్ధం కుళీరః కర్కటకః మృగరాట్ సింహః । కన్యాతులావృశ్చికాః ప్రసిద్ధాః చాపాఖ్యో ధనుః మకరః ప్రసిద్ధః । ఘటః కుంభః ఝషో మీనః ఇత్యేతే ద్వాదశ రాశయః క్రమాత్ । గృహాఖ్యాః రాశిసంజ్ఞా ॥ ని॥ ఆఖ్యాహ్వాఽభిధానంచ నామధేయంచ నామ చేత్యమరః । భౌమః ఉష్ణ బుధేంగు సూర్యాః ప్రసిద్ధాః శశీ సోమః సుధః । పంచమ్యా పాత్రే జనేడః ప్రత్యయః భృగుః శుక్రః వారోఽంగారకః జీవో గురుః అసితః శనిః పునర్జీవో గురుః ఏతదుక్తం భవతి। క్రమేణ భౌమాదిక్రమేణ గృహపాః రాశ్యధిపాః ఏతే రాశ్యధిపతయః ఏవం షడ్వర్గాధిపాః షడ్వర్గాధిపతయశ్చ భవంతి హి ప్రసిద్ధా అయమర్థః మేషవృశ్చికయోర్భౌమః వృషభతులయోః శుక్రః । మిథునకన్యయోర్బుధః కర్కటస్య చంద్రః సింహస్య సూర్యః ధనుర్మీనయోర్గురుః మకరకుంభయోః శనిరితి॥అ॥ విద్యార్థికముల చేత షడ్వర్గ - స్వరూపములు తెలియచేయుటకై షడ్వర్గయోగ్యులకు రాశ్యధిపతుల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషవృషభ మిథునకర్కాటక సింహకన్యాతులవృశ్చికధనుర్మకర కుంభమీనములు పండ్రెండును రాసులనియు। మేషవృశ్చికములకు నంగారకుడు।వృషభతులలకు శుక్రుడు మిథునకన్యలకు బుధుడు। కర్కాటకమునకు చంద్రుడు।సింహమునకు సూర్యుడు।ధనుర్మీనములకు గురువు మకరకుంభములకు శనైశ్చరుడు వీరలే క్రమమున రాశ్యధిపతులనియు వీరలే షడ్వర్గాధిపతులనియు తాత్పర్యము॥

(౬౮) మూ॥ సౌమ్యానామపి రాశయశ్శుభగృహాః క్రూరగ్రహాః పాపినాం సర్వేషాం క్రమశశ్చరస్థిర ఇతి స్యుర్ద్విస్వభావాభిధాః । త్రింశద్భాగమయంచ లగ్నమథ తల్లగ్నే ద్వయోర్భాగయోర్హోరేఽర్కేందూ విషమే సమే శశిరవీ హోరేశ్వరౌ తౌ క్రమాత్ ॥ వ్యా॥ సౌమ్యానామితి ॥ సౌమ్యానాం శుభగ్రహాణాం సంబంధినో రాశయః శుభగ్రహాః శుభరాశయ ఇత్యుచ్యంతే పాపినాం క్రూరగ్రహాణాం సంబంధినో రాశయః క్రూరగ్రహాః క్రూరరాశయః సర్వేషాం ద్వాదశరాశీనాం క్రమశః క్రమాత్ చరస్థిరద్విస్వభావా ఇత్యభిధాః చరస్థిరద్విస్వభావసంజ్ఞాః స్యుః తద్యథా। మేషశ్చరః వృషభః స్థిరః। మిథునం ద్విస్వభావః ద్విచరస్థిరస్వభావో యస్య స తథోక్తః పూర్వార్ధస్య స్థిరరాశిసమీపత్వాత్ స్థిరత్వం ఉత్తరార్ధస్య చరరాశిసమీపత్వాచ్చరత్వం పునః కర్కటశ్చరః। ఏవం ద్వాదశరాశీనాం క్రమాత్ చరస్థిరద్విస్వభావత్వం యోజనీయం। త్రింశద్భాగమయం త్రింశద్భాగాత్మకం లగ్నమిత్యుచ్యతే। అథ తల్లగ్నే త్రింశద్భాగాత్మకే లగ్నే ద్వయోర్భాగయోః పూర్వాధోత్తరార్ధయోః। విషమే మేషమిథునసింహధనుఃకుంభానాం పూర్వార్ధస్య అర్కః సూర్యః హోరాధిపతిః ఉత్తరార్ధస్య ఇందుశ్చంద్రః। సమే వృషభకర్కటకన్యావృశ్చికమకరమీనానాం పూర్వార్ధస్య చంద్రో హోరాధిపః ఉత్తరార్ధస్య రవిః క్రమాత్ హోరేశ్వరౌ భవత ఇత్యవగంత

వ్యా॥ తా॥ సౌమ్యగ్రహసంబంధిరాసులుశుభరాసులనియు. పాపగ్రహసంబంధిరాసులు క్రూరరాసులనియు ఈ౧౨ రాసులలో మేషముచరమని వృషభముస్థిరమని మిథునముద్విస్వభావమని యీప్రకారము ౧౨ రాసులకు జూడవలెను। లగ్నముర౦భాగములుగలదనియు। లగ్నమును రెండుభాగములు చేసిన హోరలగునందులో మేషాది విషమరాసులయందు ప్రథమభాగము సూర్యహోరద్వితీయభాగము చంద్రహోరవృషభాదిసమరాసులయందు ప్రథమభాగముచంద్రహోర। ద్వితీయముసూర్యహోర। ఈరెండుగ్రహములు హోరాధిపతులని తాత్పర్యము॥ ❊

(౬౯) మూ॥ తల్లగ్నేశసుతేశధర్మపతయో ద్రేక్కాణపాస్స్యుస్త్రయస్స్వాంత్యోపాంత్యగృహేశ్వరాయితిజగుస్త్రేక్కాణపాశ్చాపరే। కేచిత్స్వాత్మజధర్మపాఇతిజగుః ద్రేక్కాణపాస్స్యుశ్చరేధర్మస్వాత్మజపాస్స్థిరేసుతనవస్వేశాద్విరూపేగృహే॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్రేక్కాణాధిపతీనాహ। తల్లగ్నేతి॥ తల్లగ్నేశసుతేశధర్మపతయః క్రమాత్ ద్రేక్కాణపాస్స్యుః త్రింశద్భాగాత్మకస్యలగ్నస్యతృతీయోభాగః ద్రేక్కాణశబ్దార్థః। అయమాశయః యస్యలగ్నస్యయోధిపః సఏవప్రథమద్రేక్కాణాధిపః సుతేశః లగ్నాత్పంచమలగ్నాధిపోయః సఏవద్వితీయద్రేక్కాణాధిపః। ధర్మపతిః లగ్నాన్నవమలగ్నాధిపతిర్యస్సఏవద్వితీయద్రేక్కాణాధిపతిః స్వాంత్యోపాంత్యగృహేశ్వరాః స్వంలగ్నంఅంత్యోద్వాదశః। ఉపాంత్యమేకాదశః। ఏతేషామధిపాఏవతేత్రియః ద్రేక్కాణాధిపాఇత్యపరేజగుఃఊచుః। గైశబ్దఇతిధాతోర్లిట్. కేచిత్తుచరేచరలగ్నేత్యర్థః। స్వాత్మజధర్మాః లగ్నపంచమనవమాః ఏషాంతిరతసుంతీతితథోక్తాః స్థిరేస్థిరలగ్నేషు ధర్మస్వాత్మజపాః నవమప్రథమ పంచమాధిపాఃద్రేక్కాణాధిపతయః। ద్విరూపేగృహేద్విస్వభావలగ్నేషుసుతనవస్వేశాఃపంచమనవమప్రథమ లగ్నాధిపతయఃద్రేక్కాణాధిపతయస్స్యురితిపగుః॥ అ॥ ద్రేక్కాణాధిపతులంజెప్పుచున్నాడు॥ తాత్పర్యము॥ లగ్నముమూడుభాగములుచేసినద్రేక్కాణములగునందులగ్నాధిపతి। ప్రథమద్రేక్కాణాధిపతియు। పంచమాధిపతిద్వితీయద్రేక్కాణాధిపతియు। నవమాధిపతితృతీయద్రేక్కాణాధిపతియునిట్లుకొందఱి యభిప్రాయము లగ్నాధిపతి ద్వాదశాధిపతియేకాదశాధిపతులు క్రమంబుగద్రేక్కాణాధి పతులనికొందఱి యభిప్రాయములగ్నాధిప పంచమాధిపనవమాధిపతులుచరలగ్న ద్రేక్కాణాధిపతులనియునవమాధిపలగ్నాధిప పంచమాధిపతులుస్థిరలగ్నద్రేక్కాణాధిపతులనియు పంచమాధిపనవమాధిపలగ్నాధిపతులుద్విస్వభావలగ్నద్రేక్కాణాధిపతులనియు తాత్పర్యము॥ ❊

(౭౦). మూ॥ మేషఃకర్కటకస్తులాచమకరశ్చస్యాద్యయోరాశయ
స్తేష్వేస్వస్వాత్మజధర్మయోశ్చనవతద్భాగానవాంశాఃక్రమాత్ । యల్లగ్నం
చతదాదిసర్వనిలయాస్తద్ద్వాదశాంశాః క్రమాత్ తత్తద్రాశ్యధిపాస్తదంశప
తయస్స్యుర్ద్వాదశాంశాభిధాః॥ వ్యా॥ అ॥ నవాంశద్వాదశాంశ స్వరూపందర్శ
యతి॥ మేషఇతి॥ మేషఃకర్కటకస్తులాచమకరః ఏతేచత్వారోరాశయస్తేష్వ
స్వావయస్స్వస్వా స్వకీయాఅంశాఏవఆద్యయోర్మేషాంతే ఉక్తానకేవల
మేతావత్ । స్వాత్మజధర్మయోశ్చలగ్నాత్పంచమ నవమయోశ్చస్వస్యసంబంధి
నోఅంశాఏవఆదయోనవనవసంఖ్యాకాస్తద్భాగాః క్రమాత్ నవాంశాభ
వంతి।ఏతదుక్తంభవతి మేష సింహధనుషాంమేషాంశ ఆదిః కర్కటవృశ్చికమీ
నానాంకర్కటకాంశఆదిః తులాకుంభమిథునానాంతులాంశఆదిః మకరవృ
షభకన్యానాంమకరాంశఆదిః । లగ్నంయద్వర్తతేతదాదిసర్వనిలయాఃతదా
దిద్వాదశరాశయఃప్రసిద్ధాఃద్వాదశాంశాః తత్తద్రాశ్యాధిపాస్తదంశపతయః
తేహింరాశీనాంయేఅధిపాః తేషాంఅంశానామపితఏవాధిపాః ద్వాదశాం
శాభిధాస్సంజ్ఞాస్స్యుః॥ అ॥ నవాంశద్వాదశాంశ స్వరూపమునుజెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ లగ్నపుగడియలను౯ భాగములు చేసిననవాంశలనిమేషసింహధను
రాసులకుమేషాదిగనవాంశగుణింపవలయుననిః కర్కటవృశ్చికమీనములకు।
కర్కటకాంశమొదలని । మకరవృషభకన్యకలకుమకరాంశమొదలనితులా
కుంభమిథునములకుతులాంశము మొదలనిలగ్నాధిపలయేనవాంశాధిపతియ
నియుయిదినవాంశక్రమంబని తెలియవలెను । మఱియుద్వాదశాంశలనగాల
గ్నపుగడియలను౧౨ భాగములుచేయుట ద్వాదశాంశలనియాయారాశ్యధి
పతులేద్వాదశాధిపతులనుట॥

*

(౭౧) మూ॥ త్రిశాంశేష్వధిపాఃకుజార్కిగురువిట్శుక్రాస్త్వయుక్స్వయు
క్క్రమాద్బాణేష్వష్టమునీషవస్సమగృహేత్రింశాంశపావ్యత్యయాత్ । ష
డ్వర్గస్త్వయమేవసోపి శుభకృత్సౌమ్యగ్రహాణాంభవేత్సషడ్వర్గోయదిపాపి
నాంసధనకృత్స్వేష్వేకస్మిన్స్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ త్రింశాంశాధిపతీనాహ॥ త్రింశాం
శేష్వితి॥ అయుక్స్వోజేషురాశివిషమే । కుజార్కిగురువిట్శుక్రాఃకుజశనిగు
రుబుధశుక్రాః క్రమాత్ త్రింశాంశేషు బాణేష్వష్టమునీషవః బాణేషష్టమునీ
షూణామిత్యర్థః ఏతదంశానామధిపతయఃకుజః పంచాంశానాంశనైశ్చర
శ్చపంచాంశానాం । గురురష్టాంశానాం । బుధస్సప్తాంశానాంశుక్రఃపంచాం
శానామధిపాఇత్యాశయః । సమగృహేసమరాశిషుత్రింశాంశపావ్యత్య
యాత్ విలోమేన । జ్ఞేయాఇతిశేషః । తథాహి । శుక్రఃపంచాంశానాంబుధస్స
ప్తాంశానాం।గురురష్టాంశానాంశనిః పంచాంశానాంకుజశ్చపంచాంశానాం

త్రింశాంశాంశాధిపా ఇత్యర్థః । అయమేవశ్లోకచతుష్టయ ప్రతిపాదితలగ్న హోరాద్రేక్కాణనవాంశ ద్వాదశాంశానాం షణ్ణాంసమాహారః ఏవషడ్వర్గ ఇత్యుచ్యతే సోపిషడ్వర్గః పసౌమ్యగ్రహాణాం సంబంధీచేచ్ఛుభకృద్భవేత్ । పాపవర్గః పాపగ్రహాణాంషడ్వర్గో యదిసర్వేషుకర్మసుశుభకర్మసుసర్వధనశ్య త్ప్రశస్త్య ఇతి ॥ అ॥ త్రింశాంశాధిపతులజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్నముకు ౩౦భాగములు గనక త్రింశాంశలనియుందంగారక శనైశ్చరుల్తైదైదంశలకును గురువు ౮అంశలకును । బుధుడేడంశలకును। శుక్రుడు ౫అంశములకును। ఓజరాసులకు మేషాదిరాసుల కిధిపతులనియును । వృషభాదిసమరాసులకు లగ్నము ౩౦ అంశములలో శుక్రుడైదంశములకును బుధుడేడంశములకును గురువు ౮ అంశములకును శనైశ్చరుడైదంశములకును అంగారకుడు ౫అంశములకువీరలు। త్రింశాంశాధిపతులనియు । ఇటీయుపైన చెప్పినలగ్నహోర ద్రేక్కాణనవాంశద్వాదశాంశత్రింశాంశలనేడి షడ్వర్గము సకలకార్యములకు శుభగ్రహషడ్వర్గము శుభప్రదమనియు । పాపగ్రహషడ్వర్గము మృత్యుప్రదమనియు తాత్పర్యము॥

(౨౨) మూ॥ త్రింశద్భాగమయం చలగ్నమిహ హోరార్ధంచ తద్ద్రేక్కాణస్తుతృతీయ ఏవనవమో భాగోనవాంశః క్రమాత్ । తస్యద్వాదశభాగఏవతుతతస్తద్ద్వాదశాంశస్తతస్త్రింశాంశస్త్రిదశాంశ ఏవతుభవేత్ షడ్వర్గఏవంక్రమః॥ వ్యా॥ అ॥ షడ్వర్గవిభాగక్రమమాహ ॥ త్రింశద్భాగమయమిత్యాది ॥ త్రింశద్భాగమయం త్రింశద్భాగాత్మకంలగ్నమిత్యుచ్యతే ఇదం లగ్నస్యార్ధం పంచదశభాగాత్మకం । సా హోరాశబ్దపూర్వోక్తహోరేత్యుచ్యతే । తద్ద్రేక్కాణస్తుతృతీయ ఏవదశభాగాత్మకః నవమోభాగః విలక్షణప్రాధి త్రిభాగాత్మకః నవాంశః క్రమాద్భవతి । తస్యలగ్నస్యద్వాదశభాగఏవసద్వాదశాంశః త్రింశల్లిప్తాధికద్విభాగాత్మకః తతస్త్రిదశాంశ ఏవత్రింశత్రయోదశా ఇతియావత్ । తావతోంశాఏవత్రింశాంశశ్చభవేత్ షడ్వర్గ ఏవం ఉక్తరీత్యాక్రమః మర్యాదాబోధ్యఇతిశేషః॥ అ॥ షడ్వర్గవిభాగక్రమము నుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్నము ౩౦భాగములుగలదని లగ్నార్ధము హోరయని లగ్నత్రిభాగము ద్రేక్కాణమని లగ్ననవాంశము నవాంశమని లగ్నద్వాదశాంశము ద్వాదశాంశమని లగ్నత్రింశాంశము త్రింశాంశమనియును ఇదే షడ్వర్గవిభాగక్రమంబని తాత్పర్యము॥ ⁂

(౨౩) మూ॥ భూనేత్రేత్యేద్దిగిభూజలాద్యగమితో మేషాదితః ఫణక రస్సింహో దేర్గమురాదికస్యచత్ధామీనాంతతస్స్యాత్తతో క్రమాత్ । షడ్వర్గో యది పంచవర్గ ఇతివా వర్గోత్తమాంశస్త్వయం ప్రాజ్ఞస్యశ్చరమశ్చరాదిషు నవాంశేష్వాద్యమధ్యాంత్యభా ॥ వ్యా॥ అ॥ పుష్కరాంశ వర్గోత్తమాంశానాహ । భూ

నేత్రేతి॥ భూరేకా। నేత్రేద్వే। వామాంకప్రక్షేపేణైకవింశతిర్భవతి సర్వత్ర సంఖ్యాప్రసంగే వామాంకప్రక్షేపో బోధ్యః। అబ్ధివిధూ అబ్ధయశ్చత్వారః। విధురేకః చతుర్దశో భాగ ఇతియావత్ జలజాక్షి జలంచత్వారః అక్షి ద్వే చతుర్వింశో భాగః అగమితః సప్తపరిమితః। సప్తమో భాగ ఇతియావత్ మేషాదితః మేషవృషభమిథునకర్కటకానాం క్రమేణ పుష్కరః మేషస్యైకవింశో భాగః వృషభస్య చతుర్దశో భాగః మిథునస్య చతుర్వింశో భాగః। కర్కటస్య సప్తమో భాగ ఇతి వివేకః। సింహాదేః। సింహకన్యాతులావృశ్చికానాం చతుర్ణాం క్రమాత్పూర్వవద్బోధ్యం। మీనాంతతః మీనాదికస్యేత్యర్థః॥ సార్వవిభక్తికస్తసిః। ధనురాదికస్యేనను ధనుర్మకరకుంభమీనానామపి తథా పుష్కరభాగ ఏవ క్రమాత్పుష్కరస్స్యాత్। షడ్వర్గో యది పుష్కరకాలే శుభగ్రహసంబంధి షడ్వర్గో భవతి। కదాచిచ్ఛుభగ్రహసంబంధి పంచవర్గో వా భవతి। చరాదిషు చరస్థిరద్విస్వభావేషు రాశిషు ప్రాఙ్మధ్యశ్చరమశ్చ। వర్గోత్తమాంశః। చరేషు ప్రథమాంశః। స్థిరేషు పంచమాంశః ద్విస్వభావేషు నవమాంశః। వర్గోత్తమాంశ ఇత్యర్థః। నవాంశేషు ద్వౌ వృషభకర్కటకాంశౌ కునవాంశత్వేన నిషిద్ధావపి ఉత్తమవర్గోత్తమాంశౌ చేచ్ఛుభౌ శుభప్రదౌ। వృషభకటకయోశ్శుభగ్రహాధిపతిత్వాదితి భావః॥ మీనాంశస్య శుభగ్రహాధిపతిత్వే వర్గోత్తమాంశోపి న శుభదః ఝషమేషయోరపి కండాంతత్వేన వర్జ్యమానత్వాత్॥ అ॥ పుష్కరాంశ వర్గోత్తమాంశల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషరాశిలో ౨౧వ యంశమును వృషభములో ౧౪వ యంశమును మిథునములో ౨౪వ యంశమును కటకములో ౭వ యంశమును సింహములో ౨౧వ యంశమును కన్యలో ౧౪వ యంశమును తులలో ౨౪వ యంశమును వృశ్చికములలో ౭వ యంశమును ధనూరాశికి ౨౧వ యంశమును మకరరాశికి ౧౪వ యంశమును కుంభరాశికి ౨౪వ యంశమును మీనమునకు ౭వ యంశమును పుష్కరాంశములనబడు మఱియు పుష్కరకాలమందు చెప్పబడిన షడ్వర్గము శుభగ్రహసంబంధియైన శుభప్రదమనియు శుభగ్రహసంబంధియైన బంచవర్గమైన శుభప్రదమనియు వర్గోత్తమాంశలనగా జరలగ్నములయందు బ్రథమాంశలును స్థిరలగ్నములయందు బంచమాంశలును ద్విస్వభావలగ్నములయందు నవమాంశములును ఇవి వర్గోత్తమాంశలని తాత్పర్యము॥ నవాంశములయందు వృషభకర్కటకాంశములకు నవాంశము లౌటవలన నిషిద్ధములైనను రాసులకు శుభగ్రహాధికతిత్వములుండుటవలన శుభప్రదమని మీనాంశమునకు శుభగ్రహాధిపతిత్వముండీ వర్గోత్తమాంశమయిన నతిగండాంతమౌటచే నిషేధింపబడియుండుటవలన శుభప్రదమని తాత్పర్యము॥ ✻

(౭౮) మూ॥ కన్యాయుగ్మతులాంశకా అపఘనుఃప్రాగర్ధభాగశ్శు

ఖాపతేభాగ్యసుతార్థదానచరమాంశ వర్గోత్తమాంశం వినా । వైవాహ్యష్టమ
రాశిభాగకుభయోర్న ద్వాదశాంశస్తథా తేభ్యోన్యేకునవాంశకా అపిశుభం
ప్రాహుర్నవృషాంశంపరే॥ వ్యా॥ అ॥ వృషభకర్కటకాంశయోర్వర్గోత్త
మాంశత్వేన శుభప్రదత్వం నిరూప్య ఇదానీమవశిష్టానాం చతుర్ణాం వృషభ
రాంశత్వేన శుభప్రదత్వం నిరూపయన్నన్యేషాం కునవాంశత్వం దర్శయతి ॥ క
న్యేతి ॥ కన్యా మిథునతులాంశకాః ధనుః ప్రాగర్ధభాగోపి పూర్వార్ధభాగశ్చాపి
తేసుభాశ్చతుర్థాంశాః భాగ్యసుతార్థదాః సౌభాగ్యపుత్రసంపత్ప్రదాః నచర
మాపి తేపిశుభాంశాః రాశ్యంతగతాశ్చేన్నయోగ్యాః వర్గోత్తమాంశం వినా వ
ర్గోత్తమాంశస్తు రాశ్యంతగతోపి శుభ ఏవ శుభయోర్దంపత్యోః అష్టమరాశి
భాగోప్యశుభ దంపత్యోరుభయోః ద్వాదశాంశోపి నయోగ్యః తేభ్యోన్యేకన్యాయు
గ్మతులాధనుః పూర్వార్ధేభ్యః అన్యే నవాంశాః కునవాంశాః కుత్సితనవాంశాః
అశుభనవాంశాః ఇతియావత్ వృషాంశం వృషభాంశమపి శుభమితి పరే ప్రా
హుః॥ అ॥ వర్గోత్తమాంశములౌటవలన వృషభకర్కటకాంశలకు శుభప్రదత్వ
మును నిరూపణచేసి మిగిలిన కన్యామిథున తులాధనుస్సులు వృషభరాంశలౌట
చేత వీనికిని శుభప్రదత్వము నిరూపణము చేయుచు నితరాంశలకు కునవాంశత్వము
తెలియజేయుచున్నాడు॥ కన్యామిథునతులాంశలును ధనుః పూర్వభాగమును
సౌభాగ్యపుత్ర సంపత్ప్రదములనియు నీరాసుల చరమాంశలు శుభప్రదములు
గావనియు వర్గోత్తమాంశము రాశ్యంతర్గతమైనను శుభప్రదములుగావనియు క
న్యామిథునతులాధనుః పూర్వభాగములుం దప్ప నితరములైన యంశలకు నవాంశ
లని గొందఱి యభిప్రాయము వృషభాంశము శుభమని తాత్పర్యము॥ *

(౨౫) మూ॥ మేషాంశే చ విభర్తృకా పశుగణా కన్యా వృషాంశే భ
వేద్యుగ్మాంశే ధనపుత్రిణీ చ కులటా స్యాత్కర్కటాంశే ఖలా । సింహాంశే పితృ
సద్మగాథ సుగుణా విత్తార్జితా చ స్త్రియాః సత్పుత్రా చ తులాంశకే చ సుగుణా
నిస్స్వాంశకేఽళినః॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేన నవాంశప్రత్యేకఫలమాహ ॥ మే
షాంశ ఇతి॥ మేషాంశే కృతపరిణయా కన్యా విభర్తృకా విధవా భవేత్ వృషాం
శే వృషభాంశే పరిణీతా చేత్పశుగణా పశుసంపన్నా స్యాత్ యుగ్మాంశే ధనపు
త్రిణీ ధనవతీ పుత్రవతీ చ కర్కటాంశే కులటా వ్యభిచారిణీ ॥ ని ॥ కులటా పాంసు
లా చ స్యాదిత్యమరః । ఖలా దుష్టా చ స్యాత్ । సింహాంశే పితృసద్మగా విధవా భ
వేత్ । అథ స్త్రియాః కన్యాయాః అంశే సుగుణా సౌశీల్యాదిగుణవతీ విత్తార్జితా
చ । తులాంశే సత్పుత్రా సుగుణా చ భవతి । అళినః అంశే వృశ్చికాంశే నిస్స్వా దరి
ద్రా స్యాత్॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేత నవాంశలకు ప్రత్యేకఫలముల జెప్పుచు
న్నాడు ॥ తా ॥ మేషాంశమందు వివాహమైన కన్యక విధవ యగుననియు వృష

భాంశమందైనకన్యక పశుసమృద్ధిగలదగుననియు మిథునాంశమందైన స్త్రీ ధన
వతియు బహుశ్రవతియునగుననియు కర్కటాంశమందైనస్త్రీ వ్యభిచారిణియగున
నియుసింహాంశమందువిధవయు కన్యాంశమందైనస్త్రీ గుణవతియుధనవతియు
నగుననియు తులాంశమందుసుపుత్రులుగలదగుననియు వృశ్చికాంశమందు దరి
ద్రురాలగుననియు తాత్పర్యము॥ ※

(౭౬) మూ॥ చాపాంశాదిమభాగ ఏవధనినీభాగేన్యసక్తాపరే దుశ్శీ
లాచమృగాంశకేగతధవాకుంభాంశకేరుగ్ణిణీ । మీనాంశే పతిపుత్రభాగ్యవి
యుతాలగ్నాన్నవాంశో బలీషడ్వర్గస్థనవాంశకేచవదితంయద్యత్ర తద్త్రాపిచ॥
వ్యా॥ చాపాంశేతి॥ చాపాంశాదిమభాగే ధనురంశాద్యభాగే ఏవధనినీధనవతీ। అ
పరభాగేఉత్తరార్ధే అన్యసక్తా పరాధీనా । వ్యభిచారిణీతియావత్ । కించదుశ్శీ
లాదురాచారవతీస్యాత్ మృగాంశేకారాంశగతధనావిధవా । కుంభాంశే
రుగ్ణిణీరోగవతీ । మీనాంశేపతిపుత్రభాగ్యవియుతావిధవాసంతానహీనాద
రిద్రాచస్యాత్ లగ్నాన్నవాంశః లగ్నాదికయానవాంశ ఏవబలీశ్రేష్ఠః షడ్వ
ర్గస్థనవాంశకేయత్ఫలంగదితం ఉక్తం అత్రాపిశుభ షడ్వర్గస్థనవాంశకేపితద్వ
త్ తాదృక్ఫలమేవ అనేనశుభనవాంశ మాత్రస్యయోగ్యత్వం గమ్యతే లగ్నా
న్నవాంశోబలిత్యుక్తత్వాత్ ॥ తా॥ ధనురంశపూర్వభాగమందైనస్త్రీ ధనవం
తురాలును పరాంశమందైనస్త్రీ వ్యభిచారిణి దురాచారవతియు నగుననియు
మకరాంశమందైన స్త్రీ విధవయుకుంభాంశమందు రోగవతియు మీనాంశమం
దైనస్త్రీ విధవయుపుత్రవతియు దరిద్రురాలునగుననియులగ్నమునకంటేనవాం
శముబలవత్తరమని చెప్పుటవలన శుభనవాంశము యోగ్యమని తాత్పర్యము॥

(౭౭) మూ॥ లగ్నాష్టమగఃకుజో౽థధనకృన్మాష్టమాఖ్యోన్యథా
యాంయాత్యేవ భృగుషట్కదోషఇతిల్లగ్నాద్భృగుః షష్ఠగః । యద్యేతే శత్రు
జితాః పరగ్రహగతాః నీచస్థితాచాస్తగతాః ద్వ్యయుఃక్షీణావదంతి చపరేదో
షస్తదాస్త్రీన్నహిం॥ వ్యా॥ అ॥ కుజాష్టమభృగుషట్కదోషానాహ॥లగ్నాదితి॥
కుజోంగారకః లగ్నాదష్టమగతః అష్టమస్థానగతో యదిచేత్ ధనకృత్ మృత్యుప్ర
దః । అయమేవభౌమాష్టమాఖ్యోదోషఇత్యుచ్యతే ఏవమేవలగ్నా
త్ ప్రకృతశుభలగ్నాత్ భృగుశ్శుక్రః షష్ఠగః షష్ఠగోయది భృగుషట్కదోష
ఇత్యుచ్యతే ఫలంతు పూర్వోక్తం ఏతౌ భౌమశుక్రౌ యద్యేతేగ్రహాయద్యేతశ
త్రుజితౌ శత్రుపరాస్తౌవా । పరగ్రహగతౌశత్రుక్షేత్రగతౌవానీచస్థితౌనీ
చక్షేత్రగతౌవా అస్తగౌసూర్యసహితౌరవౌవాయదిదుర్బలినౌబలహీనౌభవ
తః దోషస్తుభృగుషట్కాది దోషస్తునాస్తీతి వదంతిఆహుః ఇత్యర్థః॥
అ॥ కుజాష్టభృగుషట్కదోషములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అంగారకుడష్టమహ

లగ్నమునకు రెండింటనుండిన మృత్యుప్రదుడనియు నిదియే జామిత్రదోషంబని యు నెఱిఁగి యా శుభలగ్నమునకు ఏడింట శుక్రుడుండిన భృగుషట్క దోషమని యు దెలిసి వైశేష్యఫలమియు। కుజశుక్రులు గ్రహయుద్ధమందు శత్రువులచే జయింపబడినను రవిచే హరింపబడినను శత్రుక్షేత్రముల నీచక్షేత్రములను పొందిన నున్నస్థానములను బొందియుండినను। బలరహితులవుటవలన దోషము లేదని కొందఱియభిప్రాయమైన నాయభిప్రాయము గ్రంథకర్తకు సమ్మతముకాదని తాత్పర్యము ❊

(౧౭) మూ॥ లగ్నాద్ద్వాదశగో భవేద్యదిఋజుః కశ్చిద్ద్వితీయస్థితః పాపోద్వావపి మధ్యలగ్నముభయోర్వ్యయత్వప్రదా కర్తరీ। చంద్రో వాయది మధ్యగస్తయోరన్యజగః కర్తరీతి ద్వావపి వక్రతరీ హ్యృజుగతిశ్చవ్యస్య యావక్రిణౌ॥ వ్యా॥ అ॥ కర్తరీదోషమాహ॥ లగ్నాదితి॥ ద్వౌ ద్వావప్యుచ్ఛిన్నౌ పాపగ్రహౌ చేత్తతః తదుభయోః పాపగ్రహయోః ఏకస్య లగ్నాత్ ద్వాదశగస్సన్ ఋజుగతిః అన్యోవక్రీసన్ ద్వితీయస్థానలగ్నాద్ద్వితీయస్థానగతో భవేద్యదిఉభయోః ద్వాదశద్వితీయయోః మధ్యలగ్నం యత్రస్య తదాలగ్నస్యకర్తరీకర్తరీ నామదోషః సాకర్తరీమృత్యుప్రదా చంద్రః తదుభయోః పాపగ్రహయోః మధ్యగోవాయది కర్తరీత్యన్యజగః ఋజుగతిశ్చేత్। చంద్రాన్నిజంతుచంద్రః సపాందదినద్వయాపేక్షస్మిన్ రాశౌ స్థితితా వద్భువశక స్యప్రసంగే నిషేధః స్యాదితి। తౌ ద్వౌపాపగ్రహౌ ఋజుగతీవా ద్వావపివక్రిణౌ వాద్వ్యయస్థౌ ద్వాదశగో వక్రీ ద్వితీయగో ఋజుగతిర్వా యదితదా కర్తరీ దోషో నాస్తి॥ అ॥ కర్తరియను దోషమును జెప్పుచున్నారు॥ తా॥ రెండు పాపగ్రహములలోనొక పాపగ్రహము లగ్నమునకు రెంట వక్రింపక యుండిన యొక పాపగ్రహము లగ్నమునకు రెంట వక్రించియుండెనేని యా రెంటి మధ్యమున నున్న లగ్నమునకు కర్తరియను దోషము వచ్చు నీదోషము మృత్యుప్రదమనియును। ఈదోషము రెండు పాపగ్రహములనడుమ చంద్రుడుండెనేని అధిక కర్తరీదోషమని కొందఱు చెప్పుచున్నారు చెప్పబడిన పాపగ్రహములు రెండును వక్రించి యున్నను వక్రవర్జితులైయున్నను లగ్నద్వాదశమందు వక్రించియుండి లగ్నద్వితీయమందు వక్రరహితులైయున్ననీ చెప్పబడిన కర్తరీదోషము లేదని తా॥

(౧౮) మూ॥ త్యాజ్యంచాష్టమలగ్నమేవజననాల్లగ్నాచ్చరాశే స్తయోర్గంపత్యోరపిమృత్యుకృత్తదధిపోలగ్న స్థితో వాకయోః। చంద్రో ష్టమరాశిగస్తదుభయోర్నిత్యం దరిద్రప్రదస్త్యాజ్యం ద్వాదశలగ్నమన్యశుభకృత్తజ్జన్మలగ్నంగృహం॥ వ్యా॥ అ॥ అష్టమలగ్నదోషమాహ॥ త్యాజ్యమితి॥ జనన లగ్నాత్ జన్మలగ్నాత్। రాశేః జన్మకాలచంద్రరాశేశ్చ అష్టమలగ్నంయత్త

త్ । తయోర్దంపత్యోర్మృత్యుకృత్ అతోష్టమలగ్నం త్యాజ్యం వదంపత్యోరితి ప్రకరణబలాదుపన్యస్తః సర్వేషామప్యష్టమలగ్నం త్యాజ్యమిత్యవధేయం త్యాజ్యమిత్యేవకారేణ గుణయుక్తమపి త్యాజ్యమితి గమ్యతే॥ తా॥ అష్టమంతు నకర్తవ్యం యది సర్వగుణాన్వితమితి దైవజ్ఞవిలాసే గ్రంథే । జాగరూకత్వాత్ తదధిపః అష్టమలగ్నాధిపః । లగ్నగతో వా వివాహాదిలగ్నగతో వా యది తయోర్దంపత్యోర్మృత్యుకృద్భవతి । కించ చంద్రోష్టమరాశిగః జన్మరాశేరష్టమరాశిగతో యది తదా భయోన్నిద్రత్వం దరిద్రప్రదః ద్వాదశలగ్నం జన్మలగ్నజన్మరాశ్యోః ద్వాదశలగ్నమపి త్యాజ్యం జన్మలగ్నం తయోర్దంపత్యోర్జన్మకాలలగ్నమప్యశుభకృత్ । కించ గృహే గతయోర్జన్మరాశిరశుభకృత్ అత్రాయం విశేషః యస్మిన్ గృహే యస్య జన్మ గృహం తస్మిన్ వివాహ వైదికానాం నయోగ్యమితి॥ అ॥ అష్టమలగ్నదోషమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మలగ్నమునకును జననకాల చంద్రరాశికిని ౮ వ లగ్నము మృత్యుప్రదమగుటవలన నాలగ్నము గుణయుక్తమైనదైనను నిషేధింపవలయుననియు నష్టమ లగ్నాధిపతి వివాహాదిలగ్నములబొందెనేని దంపతులకు మృత్యుప్రదుడనియు చంద్రుడు జన్మరాశికి ౮ రాశిని బొందియున్న దంపతులకు నిద్రా దారిద్ర్యప్రదుడనియు జన్మద్వాదశలగ్నమును స్వజన్మలగ్నమును అశుభకరమనియు మఱి జన్మగృహమనగా నెయింట బుట్టినవానికా యిల్లు జన్మగృహమనియు జన్మగృహము వివాహాదులకు యోగ్యము కాదనుట॥

*

(౮౦) మూ॥ లగ్నాద్ద్వాదశగే ఽథవా రిపుగతే చంద్రేష్టమస్థే తదారిఫ్ఫాష్టారిగచంద్రనామక మహాదోషస్తయోర్మృత్యుకృత్ । దోషస్సంగ్రహనామకో నిధనకృచ్చంద్రే గ్రహేణాన్వితే దోషో నేతి పరేజగుశ్శశధరే సౌమ్యగ్రహేణాన్వితే॥ వ్యా॥ అ॥ షష్ఠాష్టరిఫ్ఫచంద్రసగ్రహదోషావాహ । లగ్నాదితి॥ చంద్రే లగ్నాత్ ద్వాదశగే ద్వాదశరాశౌ స్థితే సతి । అథవా రిపుగతే లగ్నాత్ । షష్ఠస్థానగతే వా । అష్టమస్థే వా యది తదా । రిఫ్ఫాష్టారిగచంద్రనామక మహాదోషో భవతి । స దోషస్తయోర్దంపత్యోర్మృత్యుకృత్ । చంద్రే గ్రహేణాన్వితే శుభగ్రహేణ వా యుక్తే సతి తదా సగ్రహనామకో దోషః దంపత్యోర్నిధనకృత్ । శశధరే చంద్రే సౌమ్యగ్రహేణాన్వితే సతి దోషో నేతి పరే జగుః॥ అ॥ షష్టాష్టరిఫ్ఫచంద్రసగ్రహదోషములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుడు వివాహాదిలగ్నమునకు ౬ట ౮ట ౧౨ట నుండిన నది రిఫ్ఫాష్టారి చంద్రనామక దోషమనియు నా దోషము దంపతులకు మృత్యుప్రదమనియు చంద్రుడు శుభగ్రహములతో గాని పాపగ్రహములతో గాని గూడియుండుటయె సగ్రహనామక దోషమనియు నా దోషము దంపతులకు నిధనప్రదమనియు । మఱియు చంద్రుడు

శుభగ్రహములతో గూడియున్నప్పుడీ దోషము లేకొందఱి యభిప్రాయమని
యు తాత్పర్యము॥ *

(౮౭) మూ॥ దారిద్ర్యం మరణం త్వపత్యరహితం దౌర్భాగ్యమేవం
స్త్రియాస్సాపత్న్యం యతి భావమపకలహం దుఃఖంచకుర్యా త్క్రమాత్ ।
ఉద్వాహాదిష చంద్రఏకభవనే సూర్యాదిఖేటైర్యుతో నక్షత్రాంతరగశ్శుభో
యదిశశీత్యన్యే జగుస్సూరయే॥ వ్యా॥ అ॥ సూర్యాదియుక్తచంద్ర నవగ్రహాస్య
ప్రత్యేకఫలాన్యాహ॥ దారిద్ర్యమితి॥ చంద్రః ఉద్వాహాదిషు వివాహాదిషు సూ
ర్యాదిఖేటైః సూర్యాదిగ్రహైః యుతః సహితః సన్ । ఏకభవనే ఏకరాశౌ స్థిత
శ్చేత్ । క్రమాదిదం ఫలం కుర్యాత్ । యథా చంద్రస్సూర్యయుక్తశ్చేత్ । స్త్రి
యాః కన్యాయాః । దారిద్ర్యం కుర్యాత్ । అంగారకయుక్తశ్చేన్మరణం బుధ
యుక్తశ్చేదపత్య రహితం సంతానాభావం । గురుయుక్తశ్చేద్దౌర్భాగ్యం ।
భృగుయుక్తశ్చేత్సాపత్న్యం సపత్నీత్వం । శనియుక్తశ్చేద్యతిభావం రాహుయు
క్తశ్చేత్కలహం కేతుయుక్తశ్చేద్దుఃఖం స్యాత్ । చంద్రః ఏకరాశిగతోపి నక్ష
త్రాంతరగః భిన్ననక్షత్రగతో యది । శుభశ్శుభప్రద ఇత్యన్యేజనాః । అపరే
నేతి భిన్ననక్షత్రతోపి న శుభ ఇత్యూచుః॥ అ॥ సూర్యాదియుక్తచంద్ర నగ్రహ
మునకు ప్రత్యేకఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ చంద్రుఁడు వివాహాదివిషయమునందై
యేకరాశియందు సూర్యునితో గూడియుండిన వివాహమైనస్త్రీకి దారిద్ర్య
దుఁడని యంగారకునితో గూడియున్న మరణప్రదుఁడని బుధునితో గూడిన స్త్రీ
ని పుత్రహీనురాలుగా జేయునని బృహస్పతితో గూడిన దౌర్భాగ్యప్రదుఁడని శు
క్రునితో గూడిన స్త్రీకి సపత్నీప్రదుఁడని శనైశ్చరునితో గూడిన నైశ్వర్యాభావ
ప్రదుఁడని రాహువుతో గూడిన కలహప్రదుఁడని కేతువుతో గూడిన దుఃఖప్రదుఁడ
నియుఁ జెప్పి వివాహాదివిషయమై చంద్రుఁడొక రాశియందు సూర్యాది గ్రహముల
తో గూడినను నక్షత్రభేదము గలిగియున్న శుభకరుఁడని కొందఱి యభిప్రాయమ
నియు నక్షత్రాంతరగతుఁడైనను శుభకరుఁడని మఱికొందఱియిష్టమని తాత్పర్యము॥

(౮౮) మూ॥ రుద్రాఖ్యోరగమిత్ర పిత్ర్యవసవో వారాఖ్యవిశ్వేవిధి
ర్బ్రహ్మేంద్రేంద్రహుతాశదైత్యవరుణా అర్యమాఖ్యో భగః । ఏతే పంచద
శక్రమాత్తు దివసే జ్ఞేయా ముహూర్తా భగశ్చేంద్రాగ్నీ అహిర్బుధ్న్యరౌద్రపితర
స్త్వాజాస్తు శేషాశ్శుభాః॥ వ్యా॥ అ॥ అర్ధశ్లోకద్వయేన వారజనితదుర్ముహూర్త
తద్దోషమాహ॥ రుద్రేతి॥ రుద్రాఖ్యః ఏకః ఉరగాఖ్యో ద్వితీయః మిత్రాఖ్యస్తృ
తీయః పిత్ర్య ఇతి చతుర్థః వస్వాఖ్యః పంచమః వారాఖ్యష్షష్ఠః విశ్వేదేవాఖ్యస్స
ప్తమః విధ్యాఖ్యోష్టమః బ్రహ్మాఖ్యో నవమః । ఇంద్రాఖ్యో దశమః ఇంద్రహుతా
శనాఖ్యో ద్విదైవత్య ఏకాదశః దైత్యాఖ్యో ద్వాదశః వరుణాఖ్యస్త్రయో

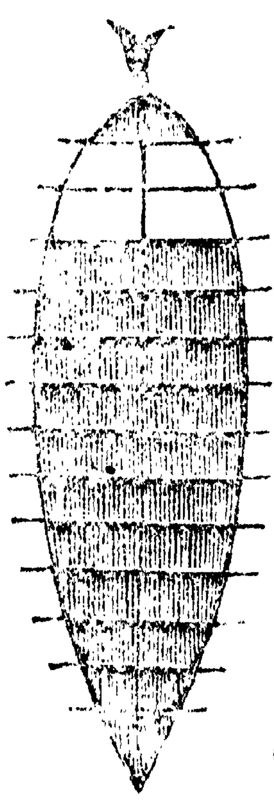
దశఃఅర్యమాఖ్యశ్చతుర్దశః। భగ ఇతి పంచదశః ఏతే పంచదశ ముహూర్తాః క్రి
మాద్దివసే ప్రతివసరం జ్ఞేయాః జ్ఞాతవ్యాః। తేషాంప్రయోజనమాహ। భగః పం
చదశః ఇంద్రాగ్నీ ఏకాదశః। అహిర్బుధ్న్యో ద్వాదశః రౌ
ద్రః ప్రథమః మిత్రాఖ్యశ్చతుర్థశ్చ ఏతేషాం ముహూర్తానాం ఉగ్రదైవత్యాః। తేభ్యోన్యే
శుభకర్మణ్యేతే శేషాః శస్తా నవ ముహూర్తాశ్శుభాః॥ అ॥ ఈ శ్లోకములచే
తెవారి జనితదుర్ముహూర్తదోషములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మొదటిది రుద్ర
ముహూర్తమనియు రెండవది ఉరగముహూర్తమనియు। మూడవది మిత్రము
నియు। నాల్గవది పిత్ర్యమనియు। ఐదవది వసువనియు। ఆరవది వారమనియు। ఏ
డవది విశ్వదేవమనియు। ఎనిమిదవది విధియనియు। తొమ్మిదవది బ్రహ్మాయని
యు। పదియవది ఇంద్రముహూర్తమనియు। పదునొకొండవది ఇంద్రాగ్నుల
శకమనియు। పండ్రెండవది దైత్యమనియు। పదమూడవది వరుణమనియు। పదు
నాల్గవది ఆర్యమనియు పదునైదవది భగముహూర్తమనియు। ఈ పదునై
దు ముహూర్తములు ప్రతిదినము క్రమముగ కలుగువని యెరుగునది। ఇం
దు భగ ఇంద్రముల రౌద్రశ। ఉరగ మైత్ర రౌద్ర। పిత్ర్యముహూర్తములు ఉగ్ర
దైవత్యములవుటవలన శుభకర్మముల విషయమై నిషిద్ధములని యు మిగిలిన తొ
మ్మిది ముహూర్తములు శుభప్రదములని తాత్పర్యము॥ ❋

(౮౩) మూ॥ రాత్రౌ పంచదశ శర్వోజచరణో హిర్బుధ్న్య పూషా
శ్వధాతా త్వష్ట్రతకః వహ్నిర్ధాతా శశీనశ్చాదిత్యజీవాచ్యుతాః అర్క త్వష్ట్రః
సమీరణోరుద్రస్థి చత్వారి యేవా ౭౬ రౌద్రావాజాంఘ్రియమాగ్నయో ఏ
రుక్షాది యక్షేష్టే ముఖ్యం। వా॥ రా॥తాపి॥ శర్వః అజచరణః అహి
ర్బుధ్న్యః పూషా వాసవ్యః అంతకః వహ్నిః ధాతా శశీ। ఆదిత్యః। జీవః। అచ్యు
తః। అర్కః। త్వష్టా। సమీరణః ఇత్యేతేస్సజ్ఞాం పంచదశ ముహూర్తాః। రా
త్రిజ్ఞేయాః పంచదశ ముహూర్తానాం శర్వరౌద్రాజాంఘ్రియమాగ్నయ
ఇత్యేతే చత్వార ఏవ ముహూర్తాః। శుభవిధౌ శుభకర్మణి అశుభాః శేషాస్తు
శుభా ఏవ। యస్మిన్ ముహూర్తే యత్ఫలం యాదృశఫలం యథా తథా ద
దాతి। తద్వస్మూహూర్తాధిపాః స్వానురూపఫలం దదతి। యథా రుద్రాఖ్యస్య
రుద్రాధిపః రౌద్రఫలం దదాతి। ఏవమన్యత్రాపి వ్యాఖ్యేయం। యద్వా యస్మిన్నక్షత్రే
యత్కర్మోక్తం తద్దైవత్యే ముహూర్తే తత్కార్యమిత్యర్థః। యథా అనూ
రాధాయాం వివాహ ఉక్తః తస్యా మిత్రదేవతాకత్వాత్। మిత్రముహూర్తే
వివాహః కార్య ఇతి। ఏవమన్యత్రాపి వ్యాఖ్యేయం। తథా చ రత్నమాలాయాం॥ శ్లో॥
యస్మిన్ ధిష్ణ్యే యచ్చ కర్మోపదిష్టం తద్దైవత్యే తన్ముహూర్తేపి కార్యమితి।
తస్మాదుగ్రదైవత్యాస్త్యాజ్యా ఇత్యర్థః॥ తా॥ ప్రతిరాత్రియందును పంచదశము

హూర్తములలో మొదటిదియీశ్వరముహూర్తమనియు ।౨ వదియజచరణమని
యు।౩వదియహిర్బుధ్న్యమనియు।౪వదిపూషమనియు।౫వదినాసత్యమనియు
౬వదియంతకమనియు।౭వదివహ్నియనియు।౮వదిధాతయనియు ।౯ వదియాది
త్యమనియు।౧౦వదిజీవమనియు।౧౧వదియచ్యుతమనియు।౧౨వదియర్కమనియు
౧౩వదిత్వష్టమనియు।౧౪వదిసమీరణముహూర్తమనియు।ఈ౧౫వదశముహూ
ర్తములలోరుద్ర।అజాంఘ్రి।యమ।అగ్నియీ౪ముహూర్తములును శుభకర్మ
లవిషయమైనయుగ్రములౌటవలననిషేధింపవలయునని।యేనక్షత్రాధిపతి ఏయే
క్షణమునందెంతమాత్రముఫలమునిచ్చుచున్నాడోయాప్రకారమునుముహూర్తాదిప
తులునదమతమస్వరూపమునకుదగిఫలమునిచ్చుచున్నారు యునెనక్షత్రమందేక
ర్మచేయుటక్రుష్టమనిచెప్పియున్నదోయానక్షత్రాదిదేవతముహూర్తమున్నుశుభ
కర్మచేయుటముఖ్యమనితా॥౮౪మూ॥ఆదిత్యేర్యమనామకశ్శశిదినేబ్రహ్మాసురా
ఖ్యౌకుజేపిత్ర్యాఖ్యానలసంజ్ఞితౌబుధదినేస్యాచ్చేన్మహూర్తోభిజిత్ దైత్యాహ్వా
గురువ్యాసరేన్యగుదినేబ్రాహ్మాఖ్యపిత్ర్యౌశనౌరౌద్రాహ్వాఖిలశుభేధనదాస్తే
దుర్ముహూర్తాఃక్రమాత్॥వ్యా॥ఆదిత్య॥ఇతి॥ఆదిత్యేఆదిత్యవాసరే।అర్యమనామ
కశ్చతుర్దశోముహూర్తః।శశిదినేసోమవాసరే।బ్రహ్మానవమః।అసురోద్వాదశోము
హూర్తః।కుజవాసరేపిత్ర్యాఖ్యశ్చతుర్థః।అనలసంజ్ఞికః రాత్రౌ పఞ్చదశః ద్వాబుధ
దినేఅభిజిత్।అష్టమోముహూర్తః। గురువాసరేదైత్యాహ్వాదర్శతో ద్వాద
శః।అహి।వారాఖ్యష్షష్ఠశ్చభృగుదినేబ్రహ్మాఖ్యస్తృతీయో నవమశ్చరౌద్రాఖ్యశ్శనివాస
రేదుర్దాహి।ప్రథమద్వితీయౌముహూర్తౌ ఏతేద్వాదశముహూర్తాః క్రమాన్నిధన
దాః।అతః।అఖిలేశుభే అఖిలశుభకర్మసుత్యాజ్యాఇత్యర్థః।తా॥ఆదివారమందర్యమ
నెడినామముగలగ౧౪వముహూర్తమును।సోమవారమునందుబ్రహ్మాసుతొమ్మిదవము
హూర్తము।ఆసురమనెడి౧౨వముహూర్తమును।కుజవారమునందుపగలుపిత్ర్య
మును౪వముహూర్తమును రాత్రి ౭వదగునలముహూర్తమును।బుధవారమునందభి
జిత్తనునెనిమిదవముహూర్తమును గురువారమునందు పండ్రెండవదగుదయిత్య
ము। వారము పేరుగలయూరవ ముహూర్తమును, శుక్రవారమునందు బ్రహ్మము
నుతొమ్మిదవముహూర్తమునుపిత్ర్యమునునాలవముహూర్తమును। శనివారము
నందురుద్ర।ఆహి।అను ప్రథమ ద్వితీయముహూర్తములును నీచెప్పిన ౧౨- ము
హూర్తములనుగ్రములౌటవలన శుభకర్మములందు నిషేధింపవలయుననితా
౮౫॥మూ॥యద్వారేవసుదీప్తకాలఘుటికాద్విఘ్నాస్తదాహ్నాగతాః పూర్వాంశో
అధవర్తమానసమయస్యాస్తాలహోరాగ్రక్రమాత్।వారేశాదిరపర్ణ్యగుర్భౌద
విదూమన్దోగుసుగ్మవ్యాళశ్చేత్స్యపగ్రహంకాలపాశధనదాస్త్యాజ్యాఃవాహోదీషు
వ్యా॥కాలహోరామాహ యదిత్యాదినా।యద్వారేచయస్మిన్వాసరే యదీష్టకాలఘటి॥

కాః తాః స్వఘ్నా ద్వాభ్యాం గణితాః తా ఏవ సరాష్టాః పంచసప్తభక్తాః సత్యో గతాలబ్ధాః శరాప్తైర్భవేయుః గతా ఇత్యర్థః పూర్వం శోధిత హోరాః అథవర్తమానసమయః యచ్ఛిష్టం తద్వర్తమాన హోరాక్రమాక్రాంతా హోరాస్యాత్ వారేశాదియస్య వారస్య యో దినేశః తదాదిరవిర్భృగుర్భుధో విధుర్మన్ధో గురుః మంగళోంగారిక శ్చైవ తేషూదయాదాక భ్యక్రమేణ పునః పునః హోరాధిపా భవంతి। కేచిత్తు అర్ధరాత్రి మారభ్య హోరాగణనా కర్తవ్యేత్యాహుః॥ తాయం విశేషః సార్ధఘటికా ద్వయాత్మికాయః హోరాయాః పంచార్ధనాడికా భవంతి తాసాం మర్ధనాడికానాం క్రమేణ రవిశశికుజబుధగురవోధిపాంతతః శుక్రహోరాతస్య పంచార్ధనాడికానాం క్రమేణ రవిశశికుజబుధగురవోధిపాః తతః శుక్రహోరా తస్యాః పంచార్ధనాడికానాం క్రమేణ బుధగురుశుక్రశశిసూర్యాః అధిపాః భవన్తిఏవం స ర్వాసాం యోజనీయాః అతః హోరాధిపతేష్షడ్గ్రహాః ఉదనంతరం హోరాధిపో భవతి ఏతాః హోరాః పాపగ్రహకాలజా లోకే నింద్యాః అతో వివాహాదిషు త్యాజ్యాః భూరేఖాద్వయోజనేషు తచ్ఛతార్ధ భాగం తస్యా భూరేఖాయాః పార్శ్వస్థ దేశేషు పునః పంచదశ ఘటికా నిన్ద్యాః రేఖాయాః ప్రత్యగశస్తేషు పునః పంచదశ ఘటికా యోజ్యాయది తేషు పంచదశ ఘటికా న శోధ్యాః తదా పంచదశ ఘటికాః స్వేష్ట కాలాచ్ఛోధ్యాతాః సుదినార్ధశోధితాశుతేషు యావ వశిష్టాః భవతి సూర్యోదయోపరి తావద్ఘటికా మారభ్యా వార ప్రవృత్తి రిదిని సాంత్రేణ శోధ్యాః తదా దినార్ధాద్యావ దతిరిచ్యతే తదారభ్య సూర్యోదయాత్పూర్వం స్వార ప్రవృత్తిః ఉక్తం చరత్నమాలాయాం। శ్లో॥ వారప్రవృత్తిం మనవోపదంః సూర్యోదయాద్రావణ రాజధాన్యాం। ఊర్ధ్వం తథాధోప్యపరత్రతస్మాచ్చరార్ధదేశాంతర నాడికాభిః॥ అ॥ కాలహోరాక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఏవారమందైనను హోరాభిర్త్రయించువరకునుదయము మొదలైన గడియలను రెట్టించి ౫టభాగింపగా మిగిలినది తత్కాల హోరయనియు నావారమందు హోర చూచిన నావారాధిపతియనియు మొదట హోరాధిపతికి షష్ఠగ్రహము వెంబడి హోరలకు నధిపతులనియు నిందుకు నుదాహరణమాదివారమందు హోర చూచినయట్లు సూర్యుడు మొదట హోరాదిపతియనియు। భృగు। బుధ। చంద్ర। శని। గుర్వంగారకులీక్రమమున నుదయము మొదలుపలు మారు హోరాదిపతు లనియుం దెలియవలెను కొందరు గ్రంథకర్తలర్ధరాత్రి మొదలు హోర చూడవలెనని చెప్పిరనియు నీ చెప్పిన హోర ౨౫, ఘడియయగుయు ౨౫, ను, అరఘడియలు నీయరగడియలకు సూర్యహోరలో, రవి, శశి, కుజ, గురువులధిపతులనియు శుక్రహోర [illegible] శశి [illegible] చంద్రాంగారకులధిపతులనియు నీక్రమమున నన్ని హోరల [illegible] యును నీ హోరలు పాపగ్రహకాలజనితములగుట వివాహాదిషు

భకర్మలయందును షేధింపవలయునని ఈవారములకు ననేకవిధములైన నిర్ణయము
లుచెప్పనుగ్రంథకర్తమతము కొందఱుగ్రంథకర్తలకునిష్టము-వృదయము మొదలు
దయపర్యంతమువారమని తె॥ ౬౮ ము॥ ఖార్జూరాకృతమూర్ధ్వగాన్యూహలిఖే
దేకాన్న రేఖాంతత్రిస్త్రిస్స్ప్రగ్గళికాస్త్రయోదశతథా ఖార్జూరచక్రంత్విదమ్॥వి
ష్కంభాదిషుస్వఫాంబిరసిస్థాన్యైక రేఖాంగతౌ స్యాతాంశీతగుభాస్కరాయు
దితయోర్దృష్టిస్త్రిథోమృత్యుకృత్॥వ్యా॥అన్నో ద్వయేనఖార్జూరచక్రలక్షణం ని
రూపయతి తదేషరూపం ఖార్జూరాకృతి ఏకాం రేఖామూర్ధ్వగాం॥ఖార్జూరాకృ
తింఖర్జూరపత్రసదృశాంకుజుఅవక్రంయథాతథాలిఖేత్॥తతఃతదనంతరంతస్యా
స్త్రిస్త్రిస్త్రిగళికాస్త్రయోదశరేఖాఃతథాలిజతాశ్చేత్ ఇదంసప్తవింశతిరేఖాత్మ
కంఖార్జూరచక్రంభవతిశిరసిచక్రమూర్ధ్ని విష్కంభాదిషుయోగేషుదస్రభాది॥
అశ్విన్యాదినక్షత్రం అభిజిద్వర్జంస్థాప్యవిలిఖ్యగణనాయాంక్రియమాణాయాం
సత్యాంశీతగుభాస్కరౌశీతాంగావంకిరణాఃయస్యసఃచంద్రఃభాస్కరస్సూర్య
శ్చ। తౌ చేకరేఖాంగతౌస్యాంయది । తదాతయోశ్చంద్రసూర్యయోర్మిథః
అన్యోన్యందృష్టిర్భవతిసామృత్యుకృత్। అతశ్శుభకర్మసుత్యాజ్యేత్యర్థః॥అత్రా
యంవిశేషః । నకేవలమేకరేఖాగతయోరేవదృష్టిపాతఃకింతుచతుర్థపాదాద్య
పాదగతయోర్ద్వితీయతృతీయపాదగతయోశ్చ అన్యోన్యదృష్టిపాతనఃచతుర్థ
ద్వితీయపాదగతయోర్వాచతుర్థతృతీయపాదగతయోర్వాప్రథమద్వితీయపా
దగతయోర్వాప్రథమతృతీయపాదగతయోర్వాతదుక్తందైవజ్ఞవిలాసే॥

శ్లో॥ చతుర్థగస్త్వాద్యపాదమాద్యగస్తుచతుర్థగమ్। ద్వి
తీయగస్తృతీయస్థంతృతీయస్థో ద్వితీయగమ్ । స
మూంఘ్రివేధస్సర్వత్రవిజ్ఞేయం ధిష్ణ్యమండలమితి ॥
అ॥ రెండుశ్లోకములచేఖర్జూరచక్రలక్షణమును జెలి
యజేయుచున్నవాడై యాదోషమును జెప్పుచు
న్నాడు॥ తా॥ ఖార్జూరపత్రముచలెనూర్ధ్వరేఖయొ
కటివ్రాసియారేఖమీద౧౩ అడ్డగీతలు గీచిన సప్త
వింశతి రేఖాత్మకమగు నదిఖర్జూర చక్రమనియును
చక్రశిరస్సునందశ్వినీనక్షత్రమును విష్కంభనామ
యోగమును లిఖించి యొకటడనుండి సవ్యముగాలి
ఖించుచురాగా సూర్యచంద్రు లొకరేఖయందున్న
నక్షత్రముల యందుండియొకరి నొకరు చూచినచో
మృత్యుప్రదము గనుక వివాహాది శుభకర్మల యం
దునిషేధింప వలయునని తాత్పర్యము ॥ ఇచ్చటసూ

ర్యచంద్రులకు నేకరేఖాగత నక్షత్రములయందున్నమాత్రముచేత నేపరస్పరవీ
క్షణములుగలుగవు మఱియేమన్ననువిశాఖానాలవపాదమున నొకగ్రహము
మొదటిపాదమునందొకగ్రహమునుండగాను రెండవపాదమునందొకగ్రహము
నుమూడవపాదమునందొక గ్రహమునుండగాను పరస్పరవీక్షణముగలుగునని
యు దెలియవలయు॥

౭౭॥ మూ॥ విష్కంభవ్యతిపాత శూలపరిఘాగండాతిగండాశని
వ్యాఘాతాఅపివైధృతిర్నిధనదాయోగావివాహాదిషు।దస్రాత్పీందుమఖాసస్త
ధాదితిసుతానూరాధ పుష్యాదితిత్వాష్ట్రాఖ్యాః క్రమశః ప్రదక్షిణవిధౌ జ్ఞేయా
శ్శిరస్థోడుతః॥ వ్యా॥ విష్కంభే॥ విష్కంభః। వ్యతీపాతః। శూలం। పరిఘా। గం
డః। అతిగండః। అశనిః। వజ్రః। వ్యాఘాతః। వైధృతిః। ఏతేనవయోగాః వివాహా
దిషు శుభకర్మసు నిధనదాః దస్రాహీందుమఘాః అశ్విన్యాశ్లేషామృగశీర్షమ
ఘాః। తథా దితిసుతానూరాధ పుష్యాదితిత్వాష్ట్రాఖ్యాః మూలానూరాధా
పుష్యపునర్వసూచిత్రాశ్చేతి సప్తనక్షత్రాణి శిరస్థోడుతః శిరోనక్షత్రాత్ క్రమ
శః ప్రదక్షిణక్రమేణజ్ఞేయాః। యస్యయోగస్యయన్నక్షత్ర ముక్తంచ్ఛిరసివిలిఖ్య
తథాదిగణమేదిత్యర్థః। తద్యథా విష్కంభస్యాశ్వినీ వ్యతీపాతస్యాశ్లేషా
శూలస్యమృగశీర్షం పరిఘాయాః మఘా గండస్యమూలా। అతిగండస్యానూరా
ధా వజ్రస్యపుష్యః వ్యాఘాతస్యపునర్వసూ వైధృతేశ్చిత్రా॥ తా॥ విష్కంభము
వ్యతీపాతము। శూలం। పరిఘ। గండము। అతిగండము వజ్రము వ్యాఘాతము। వై
ధృతి। యీయోగములు। వివాహాదిశుభకర్మలకు యోగ్యములసియు। అశ్వినీ ఆ
శ్లేష మృగశిర॥ మఖ। మూల। అనూరాధ। పుష్య। పునర్వసు-చిత్త। ఈ నక్షత్ర
ములను చ్ఛిరస్థానమందుండెడి నక్షత్రము మొదలు ప్రదక్షిణ క్రమముగా దెలియవ
లయునని యు యే యోగమునకు నే నక్షత్రమును జెప్పియున్నదో యది మొదలుచేసి
ప్రదక్షిణక్రమముగా లిఖింపవలయుననగా విష్కంభమునకు నశ్విని। వ్యతీపా
తకునాశ్లేష। యీక్రమమున లిఖింపవలయునని తాత్పర్యము॥

౭౮॥ మూ॥ ఉత్పాతగ్రహణేభ్య ఏవతుపరంసప్తాహమేవంత్యజే
ద్ధిష్ణ్యంతత్తదృక్షత్రయే ఖిలశుభే నేష్టంచమృత్యుప్రదం గ్రస్తేస్తే పురతోర్ధమే
వ పరతో గ్రస్తోదయే హ్నాంత్రయం సంధ్యాయామపి సప్తసప్త దివసాన్ శ్చైవ
ఏవంత్యజేత్॥ వ్యా॥ అథ గ్రహణోత్పాతదోషమాహ॥ ఉత్పాతేతి॥ ఉత్పాతాః
భూకంపధూమకేత్వాదయః గ్రహణానిసూర్యచంద్రమసోః సర్వగ్రాసగ్ర
హణానితేభ్యః పరంపరతః సప్తాహమేవంత్యజేత్। శుభకర్మణీతి శేషః యన్న
క్షత్రే ఉత్పాతగ్రహణాదయః సముత్పద్యంతే తత్తద్ధిష్ణ్యం తన్నక్షత్రం ఋతు
త్రయం షణ్మాసేషు అఖిలేషు శుభేషు మృత్యుప్రదః। తతో నేష్టం। గ్రస్తాస్తమయాదే

ద్విశేషమాహ॥గ్రస్తే స్తమితే ॥గ్రస్తే సే గ్రస్తాస్తమయఖండగ్రహణవిషయే ప్ర
తః పూర్వాంర్ధమేవ సప్తాహః రం సార్థదినత్రయమేవ త్యాజ్య॥గ్రహాస్తోదయే
గ్రహాస్తోదయఖండగ్రహణేతు పరః గ్రహణాదూర్ధ్వం అహ్నాంత్ర యందినత్ర
యంత్యాజ్యం సంధ్యాయామపి విశ్లేషిసర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయ గ్రస్తోదయ
గ్రహణేపిసప్తసప్తవసాఙ్త్యజేత్ సర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయే పూర్వం సప్తా
హంసర్వగ్రాసగ్రస్తోదయేపూర్ధ్వసప్తాహం అన్యత్ర ఖండగ్రహణే స్వసుపా
తేనయోజనీయం ఏవం మాసవిషయేపి తదుక్తం॥శ్లో॥ సర్వగ్రాసేషు షణ్మాసం
అర్ధగ్రాసేతదర్ధకం తదంతరేను పాతేనత్యాజ్యేద్బ గ్రహణాహతమితి॥అ॥గ్రహ
ణోత్పాదదోషములజెప్పుచున్నాడు॥తా॥ ఉత్పాతములనగా భూకంపము।
ధూమకేతువు మొదలగు నుత్పాతములును సూర్యచంద్రగ్రహణములును గలిగె
నేని యానంతరము దేడువాసరము పర్యంతము। శుభకర్మలు జేయ గూడదనియు
ఏనక్షత్రమంది చెప్పినభూకంపనాద్యుత్పాతములుగలుగుచున్నవో యా నక్షత్ర
మున్మృత్యుప్రదమౌట వలననారు నెలల పర్యంతము వివాహాదిశుభకర్మలవిష
యమైయ్యాయోగ్యమని ।అర్ధగ్రహణమై గ్రస్తాస్తమయమైనపక్షమునకు ముందు
౩ దినములుకూడదనియు అర్ధగ్రహణగ్రస్తోదయవిషమై యనంతరము మూడు
దివసములుకూడదనియు సాయంకాలమున గ్రస్తాస్తమయమైన సర్వగ్రస్తగ్ర
హణమందుముందు ౭ దివసములు గ్రస్తోదయ సర్వగ్రస్త గ్రహణమందనంతర
మం ఏడుదివసములును కూడదనియు మఱియు గ్రహణవిద్ధనక్షత్రము పూర్ణగ్ర
హణమునందు ౬ మాసములవరకు అర్ధగ్రహణమునందు ౩ మాసములవరకును
రీతిగా శుభకర్మలవిషయమయి యోగ్యముగాదనియు తాత్పర్యము॥

౮౯॥మూ॥ తద్ధిష్ణ్యంజ్వలితం తుపాపసహితం మృత్యుప్రదం పృష్ఠ
భం భస్మాఖ్యం త్వథధూమితంచపురతో ధిష్ణ్యం వివాహాదిషు। రాశిః క్రూరయు
తస్తథాఖ్యఫలదశ్చాన్యావతౌ తాదృశౌ పృష్ఠాగ్రి శుభసంయుతౌ యదిశు
భౌ స్యాతాంతు రాశీతుతౌ ॥వ్యా॥అ॥ క్రూరయుక్తధిష్ణ్యమితి॥పాపసహితం
పాపగ్రహయుక్తం తద్ధిష్ణ్య తన్నక్షత్రం జ్వలితం జ్వలిత సంజ్ఞికం పృష్ఠభ
పాపగ్రహాముయుక్తనక్షత్రం తు భస్మాఖ్యం భస్మసంజ్ఞికం అతః పురతో ధిష్ణ్యం
పాపగ్రహస్య అగ్రగతం నక్షత్రం తు ధూమితం ధూమితసంజ్ఞికం।యేతన్నక్షత్రి
త్రయం మృత్యుప్రదం అతో వివాహాదిషు త్యాజ్యం క్రూరయుతః పాపగ్రహా
క్రాంతరాశిశ్చ తదాఖ్యఫలదః జ్వలిసంజ్ఞః తత్ఫలదః పూర్వాజన్మృత్యు ప్రదః

అన్యాశ్చ పాపగ్రహపృష్ఠాగ్రగతా రాశిభస్సంజ్ఞితామితాః త్యాజ్యా అత్ర విశేష
మాహ పృష్ఠాగ్రరాశిశుభసంయుతా ముదితదాసు భాస్యాతాః శుభప్రదా
భవేతాం॥అ॥ క్రూరయుక్తదిష్ట్యయనుదోషము ను జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ పాప
గ్రహముతో కూడిననక్షత్రము జ్వలితసంజ్ఞికమనియు। పాపగ్రహమునకు వెంబడి
యున్ననక్షత్రము భస్మసంజ్ఞికమనియును పాపగ్రహమునకు ముందున్ననక్షత్ర
ము ధూమితసంజ్ఞికమనియు నీమూడు నక్షత్రములు మృత్యుప్రదములౌటవల
న వివాహాదివిషయమై నిషేధింపవలయునని పాపగ్రహయుక్తమైనరాశియు
నుజ్వలితసంజ్ఞికమేగనుక ముందుజెప్పినఫల ప్రదమనియు మిగిలిన పృష్ఠాగ్రగ
తరాసులు భస్మధూమితసంజ్ఞికములయినను శుభగ్రహయుక్తములాయె
నేని శుభప్రదములని తాత్పర్యము॥

౯౦॥ మూ॥ తిర్యక్పంచతథోర్ధ్వగాశ్చ రేఖా ద్వే ద్వే కోణే ద్వే
చక్రే త్రివిలిఖ్య శంభువిదిశి ద్వితీయరేఖాదితః। అష్టావింశతిభాని వజ్జ్వల
నభాదీన్యేవ రేఖాగ్రతస్థాప్యాః గ్రహవేధవర్జితముడుగ్రాహ్యం వివాహే
బుధైః॥వ్యా॥అ॥ అథపంచశలాకచక్రముద్ధరన్ పాపగ్రహవిద్ధదోషమాహ॥
తిర్యగితి॥పంచరేఖాస్తిర్యగ్లిఖిత్వా ధారేఖామితాః పంచరేఖా ఊర్ధ్వగా విలిఖే
త్పునః కోణద్వయే యా ఈశాన్యనైరృత్యకోణద్వయే ఆగ్నేయవాయవ్యకోణ
ద్వయే చ ద్వే ద్వే రేఖే విలిఖేత్ అత్ర త్రివచక్రే పంచశలాకచక్రే ఈశంభువిదిశి ఈ
శాన్యవిదిశి విద్యమానాయా ద్వితీయరేఖాత ఆదితః ఈ
శాన్యకోణస్థ ద్వితీయరేఖామారభ్యేత్యర్థః। రేఖాగ్రేషు జ్వలనభాదీని కృత్తికా
దీని అష్టావింశతిభాని నక్షత్రాణి స్థాప్యాని తేషు గ్రహవేధవర్జితం గ్రహ
వేధశ్చ యదేకరేఖాగతనక్షత్రస్య తదేకరేఖాగతనక్షత్రస్థితగ్రహేణ వేధః తద్వర్జి
తం। యథా కృత్తికాయాం స్థిత పాపగ్రహేణ విశాఖాయాః వేధః। ఏవమన్య
త్రాపి ద్రష్టవ్యం ఏతాదృశం గ్రహవేధరహితముడునక్షత్రం॥ని॥ నక్షత్రమృక్షం భం తారా
తారకాప్యుడువా స్త్రియామిత్యమరః - వివాహే బుధైర్దైవజ్ఞైర్గ్రాహ్యం వి
వాహాదిష్వుపలక్షణం సర్వశుభకర్మస్వితిభావః ॥ అ ॥ పంచశలాకచక్రమును
దెలియజేయుచు పాపగ్రహవేధదోషమును జెప్పుచున్నాడు ॥తా॥ ౫ అ
డ్డగీతలు వ్రాసి దానిమీద ॥ ౫॥ నిడుపుగీతలు వ్రాసి యీచక్రకోణములయందు
రెండేసి గీతలువ్రాసి యీచక్రమందీశాన్యకోణమందు వ్రాయబడిరెండవరే
ఖను మొదలుకొని యున్నరేఖాగ్రములయందును గ్రమముగా కృత్తికాది ౨౮- నక్ష
త్రములను వ్రాసి పరిశోధించి పాపగ్రహవేధలేని నక్షత్రమందు వివాహాదిశుభక
ర్మలజేయుట పండితసమ్మతమని తాత్పర్యము॥

కృ రో మృ ఆ పు పు ఆ

భ అ రే ఉ పూ శ ధ

మ పూ ఉ హ చి స్వా వి

శ్ర అ ఉ పూ మూ జ్యే అ

౧౧॥ మూ॥ నైశంవీరసలంసభంభయ
కరంనీలంనరంఫాలనాగంనీరం
హయకాంనీరభయభూపంసేక
జేకంతమఃనారంనీరసకంనయం
హయతపంవారసగన్దగస్త్రిశస్సల।
ఖ్యోర్ధ్వం విషనాడికా హ్యాదద
యోలగ్నస్పృశో మృత్యుదాః॥
వ్యా॥ అ॥ విషనాడిదోషమాహ॥
నైశమితి॥ దస్రితః అశ్విన్యాదేః
నైశాదిసంఖ్యోర్ధ్వం విషనాడికా
శృతేస్త్రిధా। నైశం అశ్విన్యాః పంచాశత్। భరణ్యాః నీరం చతుర్వింశతిః కృ
త్తికాయాః సలం త్రింశత్। రోహిణ్యాః సభం చత్వారింశత్। మృగశీర్షస్య భ
యం చతుర్దశ। ఆర్ద్రాయాః కరం ఏకవింశతిః। పునర్వస్వోః నీలం త్రింశత్। పుష్య
స్య నరం వింశతిః। ఆశ్రేషాయాః ఫాలం ద్వాత్రింశత్। మఘాయాః నాగః। త్రింశ
త్। పూర్వఫల్గున్యాః నీరం వింశతిః ఉత్తర ఫల్గున్యాః హయః అష్టాదశ। హస్తస్య
కారః ఏకవింశతిః। చిత్రాయాః నీరం వింశతిః। స్వాత్యాః భయం చతుర్దశ। వి
శాఖాయాః భూపః చతుర్దశ। అనూరాధాయాః సేకం దశ। జ్యేష్ఠాయాః
జేకం చతుర్దశ। మూలస్య తమః షట్పంచాశత్ పూర్వాషాఢాయాః। నా
రం చతుర్వింశతిః। ఉత్తరాషాఢాయాః నీరం వింశతిః। శ్రవణస్య సకం దశ
ధనిష్ఠాయాః నయం దశ శతభిషజః హయః అష్టాదశ, పూర్వాభాద్రాయాః త
పః షోడశ ఉత్తరాభాద్రాయాః వారం చతుర్వింశతిః, రేవత్యాః సగం త్రింశ
త్ - యేవమక్షరసంఖ్యయా అశ్వినీముఖ్య రేవత్యంతానాం బుధ్యమానాం ఉక్త
ఘటికానంతరం విషనాడికాః వర్జ్యఘటికాః - ఖధదశ శ్రుతస్త్రిధాయాః,
తాపతాః శ్రుతస్త్రో ఘటికాః లగ్నస్పృశస్సన్మృత్యుదాః ॥అ॥ విషఘటికానిర్ణ
యమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ౫౦-౨౪, ౩౦,౪౦, ౧౪, ౨౧,౩౦,౨౦,౩౨
౩౦,౨౦, ౧౮,౨౧,౨౦, ౧౪, ౧౪, ౧౦, ౧౪, ౫౬, ౨౪, ౨౦, ౧౦,
౧౦- ౧౮- ౧౬- ౨౪, ౩౦, అశ్విన్యాదులగు ౨౭నక్షత్రములకు క్రమంబు
గ వైనవాయబడిన యిరువదియేడు విషముల సంఖ్యగల గడియలకు పైన నాలుగు
గడియలు విషఘటికలుగా పునర్విచారించి లగ్నమును స్పృశించిన మృత్యుప్ర
దంబులగును॥

౧౨॥ మూ॥ లగ్నే శేషగ్రహా శ్రేతేదంపతినా దృష్టేయుతే వాశుభై

న్మిత్రేణాపి కరగ్రహస్తు శుభదో నో చేద్వరస్యాంతకృత్ ॥అస్తాంశే పిత దైవత
త్ర్యంశయుతే దృష్టే శుభ ఖేటైర్వా గ్రహైః। కన్యాయశుభదో న చేన్నిధనదః పాణి
గ్రహో లగ్నతః॥ వ్యా॥అ॥ లగ్నాస్తదోషమాహ॥ లగ్నాంశ ఇతి। లగ్నాంశేల
గ్నస్య నవాంశకే అభ్యుదితే సతి తదంశపతినా తన్నవాంశాధిపతినా తల్లగ్నే
దృష్టే యుతే వా శుభగ్రహైః దృష్టే యుతే వా మిత్రేణ నవాంశాధిపతేర్మి
త్రగ్రహస్సక్రూరశ్శుభో వా తేన దృష్టే యుతే వా యది కరగ్రహః వివాహః
శుభదః, నచేల్లగ్నే శుభగ్రహైః తదంశపతినా వా న్మిత్రేణ వా అయుతే అదృ
ష్టే వా యది, తదా వరస్యాంతకృత్ మృత్యుప్రదః। లగ్నాత్ అస్తాంశే పితృదైవయు
ల్లగ్నే యత్సంఖ్యాకో నవాంశో వ్యతీతః తత్సప్తమ లగ్నే తత్సంఖ్యాకో నవాంశో
స్తాంశః తస్మిన్ తత్పతియుతే తత్స్థాంశపతినా యుక్తే దృష్టే వా సః అథవా శుభ
హైర్యుతే దృష్టే వా యది పాణిగ్రహః కన్యాయాః శుభదః న చేత్ ప్రకారాదాభా
వే నిధనదో భవేత్॥అ॥ లగ్నాస్తదోషమును జెప్పుచున్నాడు। లా॥ వివాహల
గ్నమునకు నవాంశమును నిర్ణయించిన పిమ్మట లగ్నమా నవాంశాధిపతి చేతనై
నను సుభగ్రహముల చేతనైనను వాంశాధిపమిత్రగ్రహము చేతనైనను-చూ
డబడుచున్నను లేక వీనితో గూడియున్నట్టి లగ్నమున జేయబడిన వివాహము
వరునికి సుభకరంబగునట్లుగాకున్న హానికరంబగును లగ్నమునందున్న యంశ
మున వాంశమగునో యా లగ్నమునకేడవ లగ్నమునందున్న యంశమస్తాంశ మ
గునట్టి యస్తాంశమా నవాంశాధిపతి చేతనైనను - సుభగ్రహముల చేతనైనను -
చూడబడుచునైనను - లేక వీనితో గూడియైనను జేసెనిట్టి సమయమున నొ
నర్చిన వివాహము కన్యకు సుభప్రదంబగును ఆట్లు గాకున్న మృత్యుప్రదంబగు
నని తాత్పర్యము-

౯౩॥మూ॥ గండాంతస్తు యదంతరాళముభయోర్మూలైంద్రయోర
శ్వినిరేవత్యోః పితృసార్పయోస్సు ఘటికా అష్టౌ చ మృత్యుప్రదాః చాపాలో
ర్ఝుషమేషయోశ్చ మృగరాట్కుళీరయోర్మధ్యమే నాడ్యో క్తైవమృతి ప్రదైవ
యదీవర్గోత్తమాంశాన్వితాః। వ్యా॥ గండాంతదోషమాహ॥ గండాంత ఇతి
ఉభయోర్నక్షత్రయోః గశ్యోత్సయవంతరాళం తత్ గండాంత ఇత్యుచ్యతే.
తదేవ వివదయతి-ఉభయోః మూలైంద్రయోః మూలజ్యేష్ఠయోః యశ్విని రేవ
త్యోశ్చ పితృసార్పయోః ఆశ్లేషామఘయోశ్చ మధ్యమే అష్టౌ ఘటికాః మృత్యు
ప్రదాః జ్యేష్ఠాయా అంత్యఘటికాశ్చతస్రః మూలస్య ఆద్యఘటికాశ్చతస్రః మి
లిత్వా అష్టఘటికా భవంతీతి వివేకః ఏవముత్తరత్రాప్యనుసంధేయం- చాపా
ళ్యోః ధనుర్వృశ్చికయోః ఝుషమేషయోః మీనమేషయోః మృగరాట్కుళీర
యోః సింహకర్కటయోశ్చ ఏతయోర్మధ్యే నాడ్యౌ కామేఘటీకైవమృతిప్ర

దా। సార్పాశ్వ్యోగంత రాశిఘటికావగోత్తమాంశస్వితాపిమృత్యుప్రదైవ॥అ॥ గండాంతదోషమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జ్యేష్ఠామూలలుఅశ్విని రేవతి మఖాశ్లేషలుఈనక్షత్రములసంధ్యకాలమున ౮- గడియలుగండాంతమగుననగా- జ్యేష్ఠా। రేవతి। ఆశ్లేషనక్షత్రములతుదలయందు౪ఘడియలునుమూల। అశ్విని మఖ। ఈనక్షత్రములయాదియందు౪। ఘడియలునునక్షత్రగండాంతములుగాన నివియును।వృశ్చిక।మీన। కర్కటకరాసులతుదయందరగడియయు దనుస్సింహ సింహరాసుల యాదిముందరగడియయు రాశిగండాంతమగుటవలననివిదవగోత్త మాంశ యుక్తమైయున్నదియునువివాహాదిశుభకర్మలవిషయమైమృత్యుప్ర దంబనితాత్పర్యము॥ ※

(౮౪) మూ॥మాసాదేరథపంచపంచతిథయోనందాచభద్రాజయా రిక్తాస్యాచ్చపునఃపునస్తదభిధాఃపూర్ణాక్రమాత్పంచమీ । నందాదౌఘటికా ద్వయంనిధనకృత్పూర్ణాంత్య నాడీద్వయంగండాంతాస్త్రివిధాస్సదానిధన దాస్త్యాజ్యావివాహాదిషు॥వ్యా॥అ॥ తిథిగండాంతమాహ॥ మాసాదేరితి॥ మా సాదేఃశుక్లపతిపదారభ్య అథఅనంతరం పంచపంచతిథయః - క్రమాత్, నందాభద్రాజయారిక్తా పంచమీపూర్ణాఇతి- పునఃపునస్తదభిధాఃతత్సంజ్ఞ కాభవంతి- తత్ప్రయోజనమాహ॥ నందాదౌప్రతిపత్షష్ఠ్యేకాదశీనాం ఆదౌ ఘటికాద్వయంనిధనకృత్ । పూర్ణాంత్య నాడీద్వయం । పూర్ణాంత్యే ఘటికాద్వయంచనిధనకృత్ । త్రివిధాఃనక్షత్ర రాశితిథిసంజ్ఞయాభేదాః । గండాంతాః।వివాహాదిషుసదానిధనదాఃఅతస్త్యాజ్యాః॥ అ॥ నందభద్రాతిథిని జయపూర్వకంబుగతిథిగండాంతమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ శుద్ధపాడ్యమి మొదలైదేసి దుబు క్రమంబుగనంద భద్రజయరిక్తపూర్ణయనుసంజ్ఞలుగల వైయుండునందు నందతిథులయాదియందు ౨। ఘడియలునుపూర్ణతిథులయం త్యమందు౨ఘడియలునుతిథిగండాంతములనంబడునుగాననవి వివాహాదివిషయ మైమృత్యుప్రదములగును॥ ※

(౮౫) మూ। త్యాజ్యావ్యతీపాతవైధృతిమహాదోషావివాహాదికే స్యాత్తౌగణితాసుసారఇతిఇమౌయోగాదమృత్యుప్రదౌ। దోషాణాంపిస ర్వతశ్చసతతం సర్వేషుకర్మస్వపిప్రోక్తాస్తేష్వఖిలైకవింశతిమహాదోషాస్తు మృత్యుప్రదాః॥వ్యా॥అ॥ వ్యతీపాతవైధృతిదోషానాహ॥ త్యాజ్యావితి॥ గణి తానుసారత గణితశాస్త్రానుసారేణ॥ సార్ధ్యవిభక్తికస్తసిః॥ ఆసీతౌఇమౌప్ర సిద్ధౌయోగౌ।వ్యతీపాతవైధృతిమహాదోషౌ। వివాహాదికే వివాహప్రభృతిశుభ కర్మసుదోషాణామపిఏకవింశతిమహాదోషాణాంమధ్యేసర్వతఃసర్వవిషయత్వే నసతతంనిత్యంయథాతథా । మృత్యుప్రదౌఅతస్త్యాజ్యౌ॥ ఉక్తరీత్యా

ప్రతిపాదితాః। తే। అఖిలైకవింశతిమహాదోషాస్తుసర్వేషుకర్మసుమృత్యుప్రదాః॥అ॥ వ్యతీపాతవైధృతిమహాదోషములజెప్పుచున్నాడు॥ ॥ గణితశాస్త్రానుసారముచేత దోషతరములుగానేర్పఱుపడిన వ్యతీపాతవైధృతి యోగంబులనెడిదోషంబులును ముందుజెప్పబడియున్నయేకవింశతిమహాదోషములును వివాదివిషయమైమృత్యుప్రదంబులని యెఱుంగవలయు॥ ※

(౯౬) మూ॥ తల్లగ్నంచశుభేస్త్రిభిర్యుతమపిస్వోచ్చస్థితైస్స్వాలయస్వాంశస్థైస్వదిమిత్రగేహగుణాంశత్రైలగ్నంచపంచేష్టికమ్। క్రూరేషుత్రిభవారిగేషుయదివావర్గోత్తమాంశాన్వితంలగ్నందోషవిదూషితంయదితధామృత్యుప్రదంస్యాత్తయోః॥ వ్యా॥ దోషప్రతిపాదనంగనిగమయతి॥ తల్లగ్నమితి॥ స్వోచ్చస్థితైః స్వకీయోచ్చస్థానగతైః స్వాలయ స్వాంశస్థైస్స్వక్షేత్రగతైర్వాయత్రకుత్రరాశౌ స్వాంశగతైర్వామిత్రగృహమిత్రక్షేత్రగతైర్మిత్రనవాంశగతైర్వా। త్రిభిశ్శుభగ్రహైర్యుక్తమపితల్లగ్నంవివాహాదిలగ్నంగుణాంశగతైర్యుక్తమపిపంచేష్టికంపంచేష్టికబలయుక్తమపి। క్రూరేషుపాపగ్రహేషుత్రిభవారిగేషుతృతీయైకాదశషష్ఠేషుస్థితేషుసత్సువాయది। లగ్నంవర్గోత్తమాంశాన్వితమపి। దోషవిదూషితంచేకైకవింశతీమహాదోషాణామన్యతమేనదూషితంచేత్తదాలగ్నంతయోర్దంపత్యోర్మృత్యుప్రదంస్యాత్॥ అ॥ ఏకవింశతీమహాదోషములెన్నిసుగుణములతోగూడియున్నను మిగులనింద్యంబులని వచించుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహాదిలగ్నముస్వకీయోచ్చస్థానస్వక్షేత్ర । స్వాంశమిత్రక్షేత్రమిత్రనవాంశములయందున్న మూడుశుభగ్రహములతోగూడి పంచేష్టికబలయుక్తమై ౩,౬,౧౧, ఈస్థానములయందుపాపగ్రహములుగలదై వర్గోత్తమాంశసహితమైయత్యంతాధికబలముగలదైయున్నను బూర్వము చెప్పబడియున్నయేకవింశతిమహాదోషములలోనొకదోషముచేతదూషితంబాయెనేని శుభకర్మలవిషయమైమృత్యుప్రదంబగునని తాత్పర్యము॥ ※

(౯౭)మూ॥ కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితాస్సౌమ్యాస్తుఖేటాస్తథాపాపాస్తుత్రిభవారిగాశ్శుభఫలాస్సర్వేవివాహాదిషు । శుక్రష్షష్ఠగతోనచేదవనిజోమృత్యుస్థితోవానచేజ్జామిత్రేగ్రహవర్జితేహిమకరాల్లగ్నాష్టగేష్టారిగః॥ వ్యా॥అ॥ ఇత్థమేకవింశతిమహాదోషానక్త్వాఇదానీంవివాహాదిలగ్నస్యగ్రహసంపత్తిమాహ॥ కేంద్రేతి॥ సర్వేసౌమ్యాశ్శుభగ్రహాః కేంద్రోపాంత్యధనత్రికోణసహితాః కేంద్రాణిసప్తమాతిరిక్తలగ్నచతుర్థదశమానిసప్తమస్యత్యుఅనుపదమేవంజామిత్రేత్యేనూషణవిషయత్వాత్ ఉపాంత్యంఏకాదశం-ధనం- ద్వియంత్రికోణేనవపంచమే- ఏతైస్సహితాః యుక్తాస్సంతః- వివాహాదిషు, శుభఫలాశ్శోభనప్రదాః ఇయాంస్తువిశేషః, ఖేటాః శేషటంపి

చ్ఛంతిశిఖేటాః గ్రహాః। తత్పురుషేకృతిబహుళమితిస ప్తమ్యాఅలుక్ పాపగ్ర హాస్తు। త్రిభవారిలగ్నాత్ తృతీయైకాదశషష్ఠస్థానగతాస్సంతశ్శుభఫలదాభ వంతి।న కేవలంతావత్ శుక్రష్షష్ఠగతః । అవనిజోంగారకః మృత్యుస్థితశ్చలగ్నా దష్టమస్థానగతోవానచేద్యది-చజామిత్రే లగ్నాత్సప్తమేగ్రహావర్జితే క్రూర సౌమ్యగ్రహరహితేసతిచ । హిమకరశ్చ గ్రః లగ్నాష్టరిఃఫ్వారిగః లగ్నాష్ట మేద్వాదశేషష్ఠేవాస్థితోనచేద్యది పూర్వోక్త కేంద్రలాభ ధననవమపంచమ స్థానగతాః శుభగ్రహాః తృతీయైకాదశషష్ఠస్థానగాః పాపగ్రహాఃఫలదాభ వంతి॥ అ॥ వివాహాదిలగ్నమునకుగ్రహసంపత్తినిజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ లగ్న మునకు శుక్రుడారింటగుజు డెనిమిదింటను సకలగ్రహంబు లేడింటచంద్రుడు। ఆటను లేటను-౧౨బను లేకయుండిన౧-౨-౪-౫,౯,౧౦-౧౧, ఈస్థానములయం దున్నపాపగ్రహములును శుభప్రదంబులగును॥

(౯౦) మూ॥ జామిత్రేచకరగ్రహేస్థితఇనోవైధవ్యమిందుఃస్త్రియా స్సాపత్న్యముశంకుజస్సుతహృతింసౌమ్యోధనాశంగురు । శుక్రోవ్యాధిమ థారిజస్తునమృతింమోబంధనంశుక్లేందుశ్చ శుభగ్రహాశ్శుభఫలా శ్చేత్యాహురన్యేబుధాః॥ వ్యా॥ అ॥ అష్టైకవింశతిరిక్తజామిత్రదోషమాహ ॥ జామిత్రేతి॥ కరగ్రహేవివాహసమయేజామిత్రేసప్తమస్థానేస్థితః ఇనస్సూ ర్యః స్త్రియాః వైధవ్యంకురుతేఇందుశ్చంద్రః సాపత్న్యంసపత్నీసంపాదనం కుజోసుతహృతింసౌమ్యోబుధస్సుతహృతింపుత్రనాశనంగురుర్ధనాశం । శుక్రో వ్యాధింస్త్రియాఃకురుతే ఇతిసర్వత్రయోజ్యంఅథారిజస్తుశనైశ్చరస్తు। తు శబ్దోప్యర్థేవిశేషద్యోతయతి-తయోర్దంపత్యోఃమృతిం, తమః రా హుబంధనంచకురుతేఅన్యేబుధాః కేచిదాచార్యాస్తుశుక్లేందుశుక్లపక్షచంద్రఃశు భగ్రహాఃబుధగురుశుక్రాశ్చ జామిత్రగాఅపిశుభఫలాభవంతీత్యాహుః॥ అ॥ జామిత్రదోషములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహాదిలగ్నమునకు ౭టసూర్యు డున్నవైధవ్యమును చంద్రుడున్నసపత్నియుగుజుడుండినమృతిని - బుధుండుం డినపుత్రహాని గురుడుండినాశము - శుక్రుడుండినరోగంబును - స్త్రీకిగలు గును శనియుండినమరణమును రాహువుండిన బంధనమునుదంపతులకుగలు గునుశుక్లపక్షచంద్రుండునుశుభగ్రహంబులును, ౭ట నుండినశుభకరంబుల నికొందరియభిప్రాయము॥ *

(౯౯) మూ॥ అబ్దేషుత్రయవత్సరేనశుభకృత్పక్షోబ్దసంధౌశథాపం చాహస్సుమానయోదినపస్యయోర్నక్షత్రయోర్యోగయోః। మాసాదఘటి కాద్వయంకరణయోశ్చైల్లగ్నయోర్నాడికాసంధ్యాయాంఘటికాత్రయంద్విఘ టికేత్యాజ్యాస్తుసంధౌనిశి॥ వ్యా॥ అ॥ అబ్దాదిసంధిషుత్యాజ్యకాలపరిమాణ

మూ॥ అబ్దేష్వితి॥ అబ్దేషుప్రభవాదిసంవత్సరేషు క్షయసంవత్సరఃనశుభకృ
త్, శుభకర్మస్వితి శేషః, అబ్దసంధౌ సంవత్సరయోస్సంధౌ, పక్షాః పంచదశ ది
నాని, మాసయోస్సంధౌ పంచాహాని కృష్ణపక్షత్రయోదశీమారభ్య శుక్లపక్ష
ద్వితీయాపర్యంతం దినపంచకం, దివసయోర్నక్షత్రయోర్యోగయోశ్చ సంధౌ
యామార్ధం ఘటికాచతుష్టయం కరణయోస్సంధౌ ఘటికాద్వయం లగ్నయోస్సం
ధౌ చేత్ పాదకాల ఏకఘటికా సంధ్యాయాః సూర్యోదయసూర్యాస్తమయకాలే
షట్ఘటికాత్రయం । నిశిరాత్రౌ ద్వితీయయామాంతిమఘటికా తృతీయయా
మాదిమఘటికా చేతి, ద్వేఘటికే నిశీథసంజ్ఞికే భవతః తత్రఘటికాద్వయంచ।
త్యాజ్యా ఇతి సర్వత్రానుసంధేయం - నశుభకృదితి సర్వత్రహేతుత్వేనావగం
తవ్యం. అబ్దేషు క్షయవత్సర ఇత్యత్ర దేశభేదేనవ్యవస్థా ద్రష్టవ్యా। యథాచభాగురిః॥
శ్లో॥ వింధ్యస్యోత్తరదిగ్భాగే నష్టవ్యాంతం వత్సరంత్యజేత్ । తస్యదక్షిణదేశేతు
త్రిమాసంవర్జయేత్సదా॥ అంగవంగకళింగేషు మాసషట్కంవివర్జయేత్।
ప్రభవాదౌతు మాసస్యాత్సర్వకర్మసుగర్హితః ఇతి పక్షేబ్దసంధ్యావిత్య
త్రాపివ్యవస్థా, యదా ఫాల్గున । మీనౌయుగపత్స్యాతాం తదాపక్షస్త్యా
జ్య ఇతిదుక్తం॥ శ్లో॥ యదాఫాల్గునమీనౌద్వౌ యుగపద్విరతింగతౌ । తద్వైవప
క్షః స్మృతాంతే హేయో నాన్యత్ర కుత్రచిదితి॥ క్రించదశ చాంద్రేతు వర్షాంతేసౌ
స్త్రే పంచాహా నాసరంతథాద్విరాత్రంచైవాంతే వర్జయేచ్ఛుభకర్మస్వితి॥ అ॥
బ్దా సంధికాలములయందు శుభకర్మలవిషయమై వర్జింపవలసిన కాలపరిమా
ణము తెలుపబడుచున్నది॥ తా॥ సంవత్సరములలోన క్షయసంవత్సరంబు ప్రతి
సంవత్సరసంధికాలములయందు ౧౫ దినములు, మాసములసంధియందు ౫ ది
నంబులు దినసంధియందును, నక్షత్రసంధియందును యోగసంధియందును సర్ధ
యామగాలంబు, కరణసంధియందు ౨ ఘడియలు లగ్నసంధియందొకగడియ
యు, ప్రాతస్సాయంకాలములయందు మూడుగడియలు రాత్రియందు నిశీథ
కాలము ఇవి శుభకార్యంబులకు యోగ్యంబులు, మఱియు నీవిషయమైనవ్యాఖ్యా
యందు దేశభేదములవలన దెలియజేసియున్న గ్రంథాంతరశ్లోకములయభిప్రా
యము గ్రాహ్యం॥ ※

(౧౦౦) మూ॥ వృష్ట్యభ్రభ్రమణాభ్రఘోషపరిధింబ్రధ్నేందుశ
క్రాస్త్రాపివిద్యుత్ప్రపాతమప్రతిఘరవిదిగ్ధూమాదయఃకాలిజాః। దుర్యోగా
బగవశ్చదుష్టశకునందుస్వప్నదుర్వీక్షణేదుర్వాక్యశ్రవణంచదుష్టమరుతోదుఃఖ
ప్రదామంగళే। వ్యా॥ అ॥ స్వల్పదోషావాహ॥ వృష్ట్యభ్రేతి॥ వృషభ్రభ్రమ
ణాభ్రఘోషపరిధిబ్రధ్నేందువర్గాన్విరాః వృష్టిర్వర్షణం, అభ్రభ్రమణం మేఘా
డంబరః అభ్రఘోషః మేఘగర్జితః। పరిధిస్సూర్యాచంద్రమసోః పరివేషః॥ ని॥

పరివేషస్తు విధిరిత్యమరః॥ బ్రధ్నస్సూర్యస్తదిందువర్గాన్వితః చంద్రవచ్ఛక్ర ఃర్మ స
హితఇత్యర్థః ॥ స॥ భాస్కరారుణసహస్రాంశుబ్రధ్నప్రభాకరవిభాకర ఇత్యమరః॥ కా
లచారిత్యుక్తంచ । నీహారస్త్వవశ్యాయస్తుషారః॥ ప్రతీందుః ప్రతిచంద్రః॥ ప్ర
తిసూర్యః సూర్యస్యోపరి ధూమ దయాశ్చ బహువాదరోగాః అన్యథూమకే
త్వాదయుత్పాతములు । దుష్టశకునం సర్పశశకాది దర్శనం దుస్స్వప్నంచ
దుస్స్వప్నం । దుర్వాక్యశ్రవణమమంగళవాక్యశ్రవణం దుష్టను
రుః ముహూర్తమువర్జ్యమంగళే శుభకర్మణిగుణః ప్రదాభవంతి॥ అ॥ స్వల్పదోష
ములజెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ వర్షము మేఘాడంబరము॥ మేఘగిరి సూర్య
చంద్రులపరివేషము॥ సూర్యుడు॥ చంద్రునివలె రెండవన్నగా గియుండుట॥ మర
ఫు॥ ఇంద్రధనుస్సు॥ ప్రతిచంద్రుడు । మంచు॥ సూర్యుని గ్రహముము॥ ధూ
మకేతువు॥ పెనుగాలి మొదలగు దుష్టయోగంబులును దుశ్శకున॥ దుస్స్వ
ప్న । దుష్టస్తుస్వప్నదుర్వాక్యశ్రవణంబులను । శుభకర్మలవిషయమైదు శు
భప్రదంబు ।

*

(౧౦౧) మూ॥ ముక్తోల్కాశనిపాతనాని గురుభృగ్వన్యోన్యస్యాస్తస్థి
తిర్దిగ్దాహెయముకంటకశ్చకళికార్ధప్రహారస్తతః । తత్రోపగ్రహ సౌమ్య
విద్ధఖచరయోగ్యాన్యర్యక్ష్యద్య మోదగ్ధాఖ్యాఅపిపంగుకాణబధిరాఖ్యాంధా
ఖ్యాలగ్నదమ॥ వ్యా॥అ॥ అన్యాన్యపస్వల్పదోషానాహ॥ముక్తేతి ముక్తోల్కా
శనిపాతంచ॥ ద్వంద్వం ప్రయమానానిపాతనశబ్దప్రత్యేకమభిసంబధ్యతే
నకుతపాతనోల్కాపాత నాశని॥ పాతనాని॥ గురుభృగ్వన్యోన్యస్యాస్తస్థితిః గురు
శుక్రయో పరస్పరంస్తనస్థా స్థితిః దిగ్దాహఃయమకంటకగళికార్ధప్రహారాః
వారజనితాః ప్రసిద్ధాః తాః ప్రసిద్ధాంఉపగ్రహాస్సర్వతోభద్రచక్రోక్తా స్తా
ఖగ్రహాః । తేచపస్తరభయాన్యలిఖ్యంతుసౌమ్యావిద్ధః పంచశలాకోక్త
సౌమ్యగ్రహవేధః । ఖచరయోగః ఖాన్యాఖ్యలిధ్యా శూన్యసంజ్ఞికతిథివారన
క్షత్రాణిచ । దగ్ధాఖ్యాఅపిదగ్ధసంజ్ఞకతిథివారనక్షత్రాణి పంగుకాణబధి
రాంధసంజ్ఞికాని లగ్నదయశ్చ॥ అధిశబ్దేనతిథివారనక్షత్రాణపి॥ వివాహాదిషు
నయోగ్యాఇత్యధ్యాహారః॥ అ॥ మరికొన్నిస్వల్పదోషముల జెప్పుచున్నాడు॥
నక్షత్రములు । కొఱవులు పిడుగులివి మొదలగునవియాకసమునుండిక్రిందబడుట
గురుశుక్రులొకరికొకరు చెటునండుట॥ దిగ్దాహము॥ యమకంటకము॥ గుళిక॥ అ
ర్ధప్రహారములన్నియు॥ ఉపగ్రహములు॥ శుభగ్రహవేధ॥ ఖచరయోగము శూన్య
తిథివారనక్షత్రములు॥ దగ్ధతిథివారనక్షత్రములు॥ పంగుకాణబధిరాంధములనె
డిలగ్నతిథివారనక్షత్రంబులివివివాహాదులకయోగ్యంబులని తాత్పర్యము॥ *

(౧౦౨) మూ॥ ప్రోక్తావిస్తరభీతితశ్చకతిచిత్స్వల్పాశ్చదోషామయా

సౌరాష్ట్రాంధ్రకళింగవంగ మగధావంతిషు కాశ్మీరకే । గౌడద్రావిడసాల్వమ
త్స్యకురుమ్లేచ్ఛేషు దేశేషు తే ॥ బాహ్లీకాదిషు ముంగశే నిధనదా శ్శేషేషు దేశే
ష్వహో॥ వ్యా॥ అ॥ అథస్వల్పదోషాణాం దేశవ్యవస్థామాహ॥ ప్రోక్తా ఇతి॥ య
ద్యపి మేక్తా ఇతి ఉక్తాః దోషాః బహవస్సంతి తథాపి విస్తరభయాత్
కేచిదేవ స్వల్పా దోషాః మయా ప్రోక్తాః కథితాః తేపి స్వల్పదోషా అపి సౌరా
ష్ట్రాంధ్రకళింగవంగ మగధావంతి కాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్వ మత్స్యకురుమ్లే
చ్ఛ బాహ్లీకాదిషు చ దేశేషు ఏతేషు దేశేష్వేవ నిధనదాః శేషే దేశేషు ముంగ
శేషు న కశ్చిదిత్యర్థః॥ అ॥ స్వల్పదోషములకు దేశవ్యవస్థను జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ ఈ చెప్పబడినదోషములు గాక యనేక స్వల్పదోషములు గలవైనను గ్రంథ
విస్తరభయము చేతసంగ్రహముగ జెప్పబడినయీ స్వల్పదోషములను సౌరా
ష్ట్రాంధ్రకళింగవంగ మగధావంతికాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్వ మత్స్యకురుమ్లే
చ్ఛబాహ్లీకాది దేశములకు దక్షిణ దేశములను గుబనిలేదు ॥ *

(౧౦౩) మూ॥ స్వోచ్చషష్ఠాంకతో వివాహసమయే మూ[illegible]కోణ స్థి
స్వక్షేత్రే యదసంస్థితశ్చ బలవాన్ మిత్రాలయస్థోపివా । ద్యూ[illegible]చ[illegible]
జ్యకేంద్రమితరత్రాంధ్ర త్రికోణస్థితస్సౌమ్యో వాగురుర్దేవ[illegible]గు[illegible]ర్హాం
త్యకదోషాప్పదం॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేన స్వల్పదోషాపవాద[illegible]హ స్వచ్ఛే
తి। సౌమ్యబుధో వాగురుర్వా అసురగురుశ్శుక్రో వా వివాహసమయే వివాహల
గ్నకాలే స్వోచ్చస్థానగతో వా । పూర్వోక్తమూలత్రికోణస్థితో వా మిత్రాలయ
స్థో మిత్రక్షేత్రగతో వా। బలవాన్ బలయుక్తస్సన్ స్వక్షేత్ర స్థితో వా యది కేంద్ర
ద్యూ[illegible]ఖ్యం సప్తమం కేంద్రం। [illegible]పూర్వోక్తమిత్ర దోషాక్రాం
[illegible]ది [illegible]। ఇతి [illegible]కోణస్థితో య[illegible]। దోషా[illegible]అప్పదసం
స్యాదోషాః [illegible]సంశయః[illegible]ర్థో లభ్యతే॥ ౨॥ రెండు శ్లోక
ములచే స్వల్పదోషభంగమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బుధగురుశుక్రులలో నొ
[illegible]ను బుధస్వోచ్చమూలత్రికోణ । మిత్రక్షేత్ర । స్వక్షేత్రముల
[illegible]లగ్నముందైనను ౪ ౫ ౯,౧౦, ఈ స్థానములయందైనను డేని[illegible]
[illegible]సంఖ్యాకంబులగుదోషములబోగొట్టుననుటకు సందియంబులేదని తాత్ప॥

(౧౦౪) మూ॥ క్రూరష్షష్ఠభవత్రిగో యదిబలీహంత్యాశుదోషాయు
తంలగ్నేశశ్చబలీయుతో కగృహ గో లగ్నంచపంచేష్టికమ్। రాత్రౌ వేపనిశాక
రో యదిబలీచైకాదశస్థోపివాలగ్నైకాదశ గోరవిస్తుసకలాన్ దోషాన్ నిహం
తిస్ఫుటమ్॥ వ్యా॥ క్రూరఇతి॥ బలిష్ఠస్స్వాదిక్షేత్రగతః క్రూరస్సూర్యాంగారకశ
నీనామన్యతమః । షష్ఠభవత్రిగఃలగ్నాత్ షష్ఠే ఏకాదశే తృతీయే వా స్థితో యది
అశుశీఘ్రమేవదోషాయుతందోషాణామయుతదశసహస్రదోషాన్ హ్యర్థః హం

తివినాశయతి । లగ్నేశశ్చవివాహలగ్నాధిపః బలీసన్ యథోక్తగ్రహైః కేంద్రే
త్రికోణఏకాదశేవాస్థితో యది । సోపిదోషాయుతం సహంతి । పంచేష్టికగుణయు
క్తంలగ్నం పూర్వవత్ । బలీసన్ శుక్రశ్చంద్రఏకాదశస్థో యది । రాత్రావేవ
రాత్రింగతలగ్నాయుతదోషాన్ హంతి । ఏవం కారేణ వివాహాగలగ్నగతదో
షాన్ సత్యర్థస్సర్వకార్యేషు స్తుంగస్థ ఏకాదశగో యది । సకలాన్ దోషాన్ । స్ఫుటం
యథాతథా నిహంతి । తుశబ్దో వివాహాగగతదోషాన్ పూర్వసంబంధార్థం
ద్యోతయతి ॥ ని॥ తుస్యాశ్చే ఏవధారణార్థ్యే సూర్యస్య వాభాగ ఏవ బ
లవత్వాదితి తత్త్వ ॥ శ్లో॥ నక్తం బలం భౌమశశాంకమందా గుర్వర్కశుక్రా దివి
శక్తయస్స్యుః ఇతి శ్రీపతికారవచనప్రమాణ్యాత్ ॥ తా॥ బలయుక్తమగు పాపగ్ర
హము ౩, ౬, ౧౦, ఈస్థానములయందున్నను, బలవంతుడైన లగ్నాధిపతి గ్ర
హమున్నను ౪,౫, ౧౦,౧౧, ఈస్థానములయందున్నను లగ్నము పంచేష్టి బ [illegible]
లయుక్తమైయున్నను । పదిపేలదోషముల నాశమునొందును ౧౧ [illegible]
యుక్తుడగు చంద్రుడు రాత్రిలగ్నమునొందియున్న బదిపేలదోషములను లగ్నై
కాదశగుండగు సూర్యుడు పగటిలగ్నమునందయున్న సకలదోషములను హ
తంబులు గావించునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౦౫) మూ॥ ఉద్వాహాదిషు చైకవింశతిమహాదోషాన్ విసృజ్యైత
రాన్ స్వల్పాన్ దోషగణాన్ గుణాంశ్చ గణయన్ సన్త్యజ్య శాస్త్రోక్తిస్ఫుటం । ల
గ్నం యత్ర గుణాధికం చ సకలైర్గ్రాహ్యం సదోషాధికం బ్రహ్మనాపరిహర్తుమ
త్రసకలాన్ దోషాన్ సమర్థో సహి ॥ వ్యా॥ అ॥ దోషప్రసక్తంముపసంహరతి॥
ఉద్వాహాదిష్వితి॥ ఏకవింశతిమహాదోషాన్ విసృజ్య ఇతరాన్ మహాదోషాతిరి
క్తాన్ । స్వల్పాన్ దోషగణాన్ దోషసంఘాన్ గుణాంశ్చ గణయన్ శాస్త్రోక్త్యా ।
జ్యోతిశ్శాస్త్రోక్త్యా । స్ఫుటం కృత్వా । యత్రయస్మిన్ లగ్నే । గుణాధిక్యం దృశ్యతే
తల్లగ్నం । ఉద్వాహాదిషు । సకలైర్విద్వద్భిః గ్రాహ్యం । దోషాధికం లగ్నం తు న
గ్రాహ్యం అనేన స్వల్ప దోషయుక్త లగ్నం గ్రాహ్యమిత్యర్థో లభ్యతే స్వల్పదో
షైర్యుక్తం లగ్నం గ్రాహ్యమిత్యర్థః । అత్ర వివాహాదిలగ్నే । సకలాన్ దో
షాన్ అధికానల్పానపి దోషాన్ పరిహర్తుం బ్రహ్మాపి న సమర్థో న హి కిముత మను
ష్యా ఇతిభావః॥ అ॥ దోషప్రసంగము నుపసంహారము చేయుచున్నాడు॥ తా॥
ఏకవింశతి మహాదోషములు గాక తక్కిన స్వల్పదోషములను సుగుణములను జ్యో
తిశ్శాస్త్రములవలన నిర్ణయించి యేలగ్నంబున దోషములకంటే గుణములధిక
ముగనుండునో యాలగ్నమును వివాహాదిశుభకార్యములవిషయమై గ్రహింప
వలయునుగాక యధికదోషములుగల లగ్నము గ్రహింపవలదు । స్వల్పదోష
ములైనకలియుకయుండెడి లగ్నమును నిర్ణయించుట బ్రహ్మకైనవశంబుగాదు

గావున స్వల్పదోషము కొంతగ్రాహ్యమని తాత్పర్యము॥ ✲

(౧౦౬) మూ॥ నాడీరాశితదీశయోనివసితాదీర్ఘాగణశ్చాత్రషడ్వర్గా ముఖ్యాశ్రాపివాహ్యసమయే శేషాస్తు మధ్యాస్తతః । మాహేంద్రాంగణితాయు వశ్యాదివసావనోడుసిద్ధాండజారజ్జుర్యోగినిలింగభూతిశశియుగ్గోత్రాహ్వయావింశతిః వ్యా॥ అ॥ అథవింశతివర్గవిచారమాహ॥ నాడీతి॥ నాడీరాశితదీశయోనివసితాదీర్ఘా నాడీకూటః రాశివర్గః తదీశగ్రహమైత్రవర్గః । యోనిః యోనివర్గః । వసిదీర్ఘా స్త్రీదీర్ఘవర్గః । గణశ్చ గణవర్గశ్చ తే షడ్వర్గాః । వివాహసమయే ముఖ్యాః రాః అత్యంతముఖ్యాః తతశ్శేషాశ్చతుర్దశవర్గాః । మధ్యా అనుత్తమా ఇత్యర్థః । మాహేంద్రః మాహేంద్రవర్గః గణితః । ఆయుః । వశ్యః । దివసః దినకూటశ్చ తథోక్తాః । వనోడు జాతికూటః ఉడు సిద్ధవేధాకూటః । అండజః పక్షికూటః । రజ్జుః । రజ్జుకూటః । యోగినిలింగభూతి శశియుగ్గోత్రాహ్వయాః యోగినీవర్గః లింగవర్గః భూతవర్గః చంద్రయోగవర్గః గోత్రవర్గః ఇతి ఆహ్వయా యేషాం తే తథోక్తాః । సర్వే మిళిత్వా వింశతి వర్గాః కూటభవంతి॥ అ॥ వింశతివర్గనామములదెలుపుచున్నాడు॥ తా॥ నాడీకూటము రాశివర్గము గ్రహమైత్రయోని స్త్రీదీర్ఘవర్గములును గణకూటమిట్టివి ముఖ్యములు మాహేంద్రగణితవర్గ । ఆయుర్వర్గ । వశ్యవర్గములు దినజాతి వేధాపక్షి రజ్జుకూటములును యోగినిలింగభూతములును చంద్రయోగకూటము । గోత్రవర్గ నిలుపు । మధ్యమంబులన్నియుం జేరి ౨౦ వర్గములు॥ ✲

(౧౦౭) మూ॥ యాతన్యాస్తుకరగ్రహేయాది చతుస్త్రిద్వ్యంఘ్రిధిష్ణ్యోత్థితా దగ్ధాత్రిస్తు వహ్నిభాద్యవిచతుర్థ్వేవేందుభాత్పంచసు । నాడీపర్వసు తత్ర మధ్యగణనాభిస్త్వగుళిస్థానభానాడీశుద్ధిరిహైవ భాగ్యజననీమాంగల్యసూత్రం తు సా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ చతుర్భిశ్లోకైః ప్రథమోద్దిష్టం నాడీకూటమాహ॥ యేతి॥ యా నాడీ చతుస్త్రిద్వ్యంఘ్రి నిష్ణ్యోత్థితా । చతుష్పాత్త్రి పాద్ద్విపాన్నక్షత్రేషు జని తేత్యంఘ్రి శబ్దస్య ప్రత్యేకమన్వయః । త్రిపాన్నక్షత్రాః కృత్తికా పునర్వసూత్తరఫల్గునీ విశాఖోత్తరాషాఢా పూర్వాభాద్రాఖ్యాః షట్ । ద్విపాన్నక్షత్రాణి మృగశీర్షచిత్రాధనిష్ఠాఖ్యాని త్రీణి । శేషాణ్యష్టాదశ చతుష్పాన్నక్షత్రాణి చతుష్పాన్నక్షత్రాణాం దస్రర్క్షాత్ । అశ్వినీ ప్రభృతి । త్రిష్వంగుళీపర్వసు । త్రిపాన్నక్షత్రాణాం వహ్నిభాత్ కృత్తికానక్షత్రమారభ్య చతుర్ష్వంగుళి పర్వసు ద్విపాన్నక్షత్రాణాం ఇందుభాత్ మృగశీర్షనక్షత్రాత్ప్రభృతి పంచసు అంగుష్ఠ ప్రభృతి నాడీపర్వసు అంగుళిపర్వసు । ఏవక్రమాత్ ఉత్క్రమాత్ యా గణనా క్రియ నేసా గణనా । వర్గ నక్షత్రస్థానీయాంగుళిభిర్వ్యాంగుళిస్థానాదిది । శుభాశుభ దాత్రియం నాడీశుద్ధిరిహైవాసక జన్మని

భాగ్యజననీ సౌభాగ్యవర్ధినీ- కించ-తస్యాస్తు స్త్రియః కరగ్రహే వివాహే మాంగ
ల్యసూత్రం మంగళసూత్రవచ్ఛుభదా భవంతి॥ అ॥ నాలుగు శ్లోకములచే నాడీకూ
టమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చతుష్పాదనక్షత్రములయందు బుట్టిన స్త్రీకి అశ్వి
న్యాదిగ మూడు వ్రేళ్లయందును- కృత్తికోత్తరవి- ఉషాపూభా ఈ త్రిపాన్నక్షత్ర
ములయందు బుట్టిన స్త్రీకి। కృత్తిక మొదలు నాలుగు వ్రేళ్లయందున్న మృ. చి. ధ. ఈ
ద్విపాన్నక్షత్రములయందు బుట్టిన స్త్రీకి మృగశిర మొదలైన వ్రేళ్లయందున్న లె
క్కింపగా గన్యాజన్మనక్షత్రము వరునిజన్మనక్షత్రమున్న వేలియందు లేక యొకటి
యొక వ్రేలియందున్న శుభకరంబగటయు గాక స్త్రీకి మంగళసూత్రముంబోలె
మిక్కిలి సౌభాగ్యప్రదంబగునని॥ ❋

(౧౦౮) మూ॥ శ్రోణీత్ర్యేకపదప్రభావిగణయేద్భాద్విత్రకమాద్వ్యత్యయా-
మాద్దంపత్యోర్యదిజన్మభే శుభఫలే ధిష్ణ్యాంగుళిస్థే యది। పార్శ్వైకాంగుళిసంస్థి
తం యది విధుం హంత్యేవ ధిష్ణ్యద్వయం మధ్యాంగుళిసంస్థితం యది పతిం హం
త్యేవ పాణిగ్రహే॥ వ్యా॥ అ॥ షష్ఠాంతరేణ నాడీకూటమాహ॥ శ్రోణీతి॥ శ్రోణీ శ్రీణభాని
నక్షత్రాణి దప్రభాత్ వ్యత్యయాద్గణయేత్। దంపత్యోః జన్మనక్షత్రే ధిష్ణ్యాం
గుళిస్థే యదితదా శుభఫలప్రదే ఇత్యర్థః। ధిష్ణ్యద్వయం దంపత్యోర్జన్మనక్షత్రద్వయం
పార్శ్వైకాంగుళిసంస్థితం పార్శ్వయోరేకాంగుళ్యాం సంస్థితం యదితదా
పాణిగ్రహే ఏవ వధూం హంతి। ధిష్ణ్యద్వయం మధ్యాంగుళిసంస్థితం యదితదా ప
తిం వరం హంతి॥ అ॥ నాడీకూటమును మఱియొకవిధంబున జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వి
ని మొదలు మూడేసి నక్షత్రములు మూడు వ్రేళ్లయందు క్రమవ్యత్యయముగా చేగ
ణన చేయగా వధూవరుల నక్షత్రములొక వ్రేలియందుండక వేరువడియున్న శుభక
రంబులగుననియు నిరువురు నక్షత్రములు ఒక వ్రేలియందున్న మిక్కిలి యాపత్క
రంబగుననియు ముఖ్యాభిప్రాయము॥ ❋

(౧౦౯) మూ॥ పర్యాయైస్త్రితయైర్యదివ్యవహితం స్త్రీభం చ పుంస్త్వ
యం పార్శ్వైకాంగుళిసంస్థితం యదితదా తద్రాశికూటే శుభే। సద్రజ్జ్వావరయో
ర్నియోగసమయే స్యేకాధిపత్యే ద్వయోర్మైత్రే కేచిదతైకనాడిజనితో దోషస్తునే
త్యాచిరేవ్యా॥ అ॥ పార్శ్వైకాంగుళిదోషాపవాదమాహ॥ పర్యాయైరితి। స్త్రీ
భం స్త్రీజన్మర్క్షం। పుంభం పుంజన్మర్క్షం చేతిద్వయం వధూవరజన్మనక్షత్రద్వయం
త్రితయైః పర్యాయైః త్రిభిరావృత్తిభిః వ్యవహితమంతరితం సత్। పార్శ్వైకాంగుళి
సంస్థితం వా। అథవా తదా వివాహసమయే। తద్రాశికూటే దంపత్యోః రాశికూటే
శుభే వా యది అథవా నియోగసమయే వివాహకాలే వరాచవరశ్చవరౌ*ప్రమాం
స్త్రీ చేత్యేకశేషః। తయోః సద్రజ్జ్వా రజ్జుకూటే శుభే వా యదీత్యర్థః ద్వయోర్దంపతి

జన్మరాశ్యోరేకాధిపత్యేద్వయోరేక ఏవాధిపతిశ్చేదిత్యర్థః। అథవా।ద్వయోర్నక్ష
త్రేందపతిరాశ్యధిపత్యోర్మిత్రత్వేచ యది।తదా।ఏకనాడీజనితదోషఃఏకాంగుళీజ
న్యదోషః।నాస్తీతి కేచిదార్యాఃఊచిరేజగుః। వచేర్లిట్॥అ॥దంపతులజన్మనక్ష
త్రములొకవ్రేలికివచ్చిననుదోషములేకయుండెడివిధమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥పూ
ర్వశ్లోకమున జెప్పబడినక్రమంబున దంపతులజన్మనక్షత్రములుఅశ్వనిమొదలుగ ము
మ్మారుగణనచేయునపుడొకవ్రేలినిబొందకయుండియాపిమ్మటనొకవ్రేలినిబొం
దియున్నను। దంపతులరాశికూటగ్రహకూటములుశుభకరములైయున్నను।ఉభ
యులజన్మరాసులకొకగ్రహమేయధిపతియైయున్నను।జన్మరాశ్యధిపతులుపరస్పర
మిత్రత్వముగలవారైయున్నట్టిసమయమున నేకాంగుళిస్థితనక్షత్రదోషమని
లేదనికొందఱియభిప్రాయము॥ ✻

(౧౧౦) మూ॥ ఇంద్రాగ్నివసుమిత్రపూషసవితృస్వాతీశివాజైకపా
ద్భేష్వేవాష్టసుదంపతీజననభేద్వేహ్యేకధిష్ణ్యేశుభే । అంత్యోపాంత్యవిధిద్వి
దైవగిరిశశ్రీశార్యవిత్త్యేశ్రిషు వానానాపాదజయోర్యమేందువరుణబ్రధ్నాహ్య
సార్పేషువా॥ వ్యా॥ అ॥నాడీకూటముక్త్వేదానీమవస్థాభేదేనతద్భంగమాహ॥
ఇంద్రాగ్నీఇతి॥ ఇంద్రాగ్నివసుమిత్ర పూషసవితృస్వాతీ శివాజైకపాదఃవిశా
ఖాధనిష్ఠానూరాధారేవతీ హస్తస్వాత్యార్ద్రాపూర్వాభాద్రాః ఏతేషుభే
షు। అష్టసునక్షత్రేషువా। ఏకనాడీదోషోనాస్తి। అథవా। ఏతేష్వష్టస్వేవనక్ష
త్రేషుద్వేదంపతీజనన భేదంపతీజన్మనక్షత్రే । ఏకధిష్ణ్యేసమానపాదగతేవా
శుభేశుభకరేభవతః కుతస్తల్లభ్యతఇతిచేత్ । నానాపాదజయోరిత్యుత్తరా
ర్ధేవక్ష్యమాణత్వాత్ అత్రేదంప్రతిభాతిధనిష్ఠానూరాధే మధ్యాంగుళిస్థితేఅపి
శుభేఅన్యానిపార్శ్వైకాంగుళి సంస్థితానిశుభానీతికించ అంత్యోపాంత్యవిధి
ద్విదైవగిరిశశ్రీశార్యపిత్రేషు రేవత్యుత్తరాభాద్రారోహిణీ విశాఖార్ద్రాశ్రవ
ణపుష్యమఖాసు । యమేందువరుణబ్రధ్నాహ్యసార్పేషుభరణీమృగశీర్షశతభిష
గ్ఘస్తపూర్వాషాఢాశ్లేషాసుషట్సుచ । నానాపాదయోఃభిన్నపాదసంభూత
యోర్వా। ఏకనాడీదోషోనాస్తిఉత్తరాభాద్రాపుష్యభరణీమృగశీర్షపూర్వా
షాఢాపంచకంమధ్యనాడీ స్థితమపిభిన్నపాదగతంచేచ్ఛుభావహం । అన్యాని
నవపార్శ్వస్థితానిభిన్నపాదగతానిశుభాని । ఉక్తాతిరిక్తాశ్వినీపునర్వసూపూ
ర్వఫల్గున్యుత్తరఫల్గునీచిత్రాజ్యేష్ఠా మూలోత్తరాషాఢానాంమధ్యేమధ్యేఏక
నాడీస్థితేచిత్రాఫల్గున్యౌ అన్యానిపార్శ్వస్థితానిచ । సర్వదానింద్యానిఅత్ర
రేవతీవిశాఖాదారిహస్తానాంపునర్గ్రహణం భిన్నపాదవిషయార్థం॥ అ॥ ఏ
కాంగుళిస్థితనక్షత్రజన్యదోషమునకు విధ్యంతరముచేతబరిహారమును చెప్పుచు

న్నాఁడు॥ తా॥ దంపతులు-ధ-అనూ-స్వా-పూ·భా ఈనక్షత్రములయందైనను ఈ
నక్షత్రములలో నొకనక్షత్రంబున నొకపాదమునందైనను- ఉభా- రో- శ్ర- పు
ష్య। ము। భ। మృ। శ। పూ·షా। ఆశ్లే ఈనక్షత్రములభిన్నపాదములయందైనను। రే।
వి। ఆర్ద్ర। హ। యీనక్షములయందైనను। యీనక్షత్రములభిన్నసమానపాద
ములయందైననుజన్మించియుండి రేనియేకరాశిస్థితనక్షత్రదోషములేదు॥

(౧౧౧) మూ॥ జ్ఞేయాన్యంఘ్రిచతుష్టయానిసకలాన్యృక్షాణిదస్రాదితో
ప్యేకైకస్యనవాంఘ్రికః ప్రతిగృహం జ్ఞేయంచమేషాదితః। రాశ్యంతంగణయేద్వ
రస్యతుసదా స్త్రీజన్మరాశ్యాదితః ప్రోక్తాదోషనిరూపణేప్రథమతో మేషాదిరా
శీశ్వరాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథత్రిభిః శ్లోకైః రాశికూటమాహ॥ జ్ఞేయానీతి దస్రాదితః అ
శ్విన్యాదీని। సకలాని ఋక్షాణి। అంఘ్రిచతుష్టయాని పాదచతుష్టయయుక్తాని జ్ఞే
యాని॥ సి॥ పాదః పదంఘ్రిశ్చరణోఽస్త్రియామిత్యమరః। మేషాదితః మేషాదిద్వా
దశ రాశీనామేకైకస్యరాశేః। ప్రతిగృహం నవాంఘ్రికం నవపాదాత్మకం జ్ఞేయం
జ్ఞాతవ్యం తత్ర సదా సర్వదా స్త్రీజన్మరాశ్యాదితః వధూరాశిమారభ్య వరస్యరా
శ్యంతం గణయేత్ దోషనిరూపణే ఏకవింశతి మహాదోషనిరూపణసమయే ప్రథ
మత ఏవ। మేషాదిరాశీశ్వరాః ప్రోక్తాః భౌమశ్శుక్ర ఇత్యాదినా ఉక్తాః। కిమర్థమేత
న్నిరూప్యత ఇతి చేత్। వక్ష్యమాణశ్లోకే మిత్రత్వే గ్రహయోరిమావితి రాశ్యధిపతి
త్వస్యాకాంక్షితత్వాత్॥ అ॥ మూఁడు శ్లోకముల చేత రాశికూటమును జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ ఒక్కొక నక్షత్రమునకు। నాలుగు పాదములు అట్టి పాదములు తొమ్మిది
చేరిన నొక రాశియగును। రాశికూటాదివిచారము జేయునపుడు కన్నియ జన్మరా
శి మొదలు వరుని జన్మరాశి వరకు లెక్కింపవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౧౨) మూ॥ దంపత్యోస్సమసప్తమా చసుతదా తావేకరాశిస్థయో
ర్ముఖ్యౌ త్రిభవౌచతుర్థదశమౌ తద్వ్యత్యయోవాశుభౌ। ఉద్వాహేనవపంచ
మౌత్వశుభదౌ తద్వ్యత్యయౌవాశుభౌమిత్రత్వేగ్రహయోరిమావపిశుభావేకా
ధిపత్యేపివా॥ వ్యా॥ అ॥ గణనాయాః ఫలమాహ॥ దంపత్యోరితి॥ దంపత్యోః జాయా
చ పతిశ్చ దంపతీ తయోః వధూవరయోః రాశీ। సమసప్తమౌ చేత్ సుతదౌ పుత్రప్ర
దౌ। స్త్రీరాశిమారభ్య పురుషరాశిపర్యంతం గణనాయాం క్రియమాణాయాం
రాశీనాం సప్తసంఖ్యా చేత్ సమసప్తకం భవతి। తయోర్దంపత్యోః రాశిః ఏకరాశిశ్చే
త్ తావపి ముఖ్యౌ ఉత్తమౌ కేలచ త్రిభవౌ స్త్రీరాశిమారభ్య పురుషరాశిపర్యంతం
పునః పురుషరాశిమారభ్య స్త్రీరాశిపర్యంతంచ గణనాయాం సత్యాం తృతీయై
కాదశౌ। తద్వత్ చతుర్థదశమౌ చ తద్వ్యత్యయౌ తావేకాదశమచతుర్థౌ చేత్
శుభౌ అన్యథా అశుభౌ ఉద్వాహసమయే నవపంచమౌ తు అశుభౌ। తద్వ్యత్యయాపం

చమునపమా చేత్ ।శుభగ్రహయోర్వధూవరరాశ్యధిపత్యోః మిత్రత్వే సతి వా ।ఏ కాధిపత్యే సతి వా ।ఉభయోః జన్మరాశ్యోః ఏక ఏవాధిపతిశ్చేత్ । ద్వ్యవమావపివస పంచమాం పి సభా॥ అ॥ కన్యాజన్మరాశి మొదలు గణన చేసినందున గలిగెడి ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కన్యకజన్మరాశి మొదలు వరజన్మరాశి వరకు గణన చేయగా వరుని జన్మరాశి । ౭వది యైయున్న పుత్రప్రదంబగును । దంపతుల జన్మరాసులొకటియైయున్న నుత్తమంబగును। స్త్రీ జన్మరాశికి పురుషజన్మరాశికి । ౩ । ౪ । ౫ । ౧౦ । ౧౧ । ఈసంఖ్యగలదైయున్నను పురుషరాశికి స్త్రీ రాశికి। ౭। ౪। ౯। ౧౦। ౧౧। ఈసంఖ్యగలదైయున్నను । శుభకరంబగును దంపతుల జన్మరాశ్యధిపులు పరస్పర మిత్రత్వము గలవారైయున్నను। దంపతిజన్మరాసులకొక గ్రహం అధిపతియైయున్నప్పుడు। స్త్రీ జన్మరాశికి ౯వదియైయున్న పురుషరాశియు పురుషరాశికి ౫వదియైయున్న స్త్రీ రాశియు। శుభకరంబగును ఉక్తన్యాయరీత్యంబుగనున్న పక్షమునన శుభకరంబగునను టు॥

(౧౧౩) ము॥ స్యాద్ద్విద్వాదశఆర్తిదః కలహదష్షష్టోష్టమస్తుక్రమాత్ స్వస్త్రాపి సమాలయాదిరథవాద్విద్వాదశోన్యత్తమః। దంపత్యోర్విషమాలయాదిరథవాషష్టోష్టమశ్శోభనోవగదయద్యపరేశుభా స్తద్వ్యత్యయేమధ్యమా॥ వ్యా॥ స్యాదితి। ద్విద్వాదశః ఆర్తిదః వ్యాధాకరః ద్వాదశద్వికంతు శుభమిత్యర్థాల్లభ్యతే షష్టోష్టమస్తు కలహదః దంపత్యోః కలహప్రదః అష్టమషష్టౌతు శుభౌ స్వస్త్రాపక్షే।సమాలయాదస్సమరాశిరాదిర్యస్య స ఉత్తమః అథవా ద్విర్ద్వాదశోపి సమాలయాదిశ్చేదశుభః।అనేన స్త్రీ రాశిసమరాశిశ్చేచ్ఛుభః షష్టోష్టమస్తు విషమాలయాదిశ్చేద్దంపత్యోః శోభనవగాః యశ్శుభషడ్వర్గాయది శుభాః అశుభాశ్చేదశుభాః।తద్వ్యత్యయాత్ యోః ద్విర్ద్వాదశషష్టాష్టమయోః వ్యత్యయా మధ్యమఫలభావను త్తమావితియాంశత్॥ తా॥ స్త్రీ జన్మరాశి మొదలు పురుషరాశివరకు గణనజేయగా స్త్రీ రాశికి పురుషరాశి ౨వదిగనుండి పురుషరాశికి ౧౨వదిగానున్న దుఃఖకరంబులగు పురుషరాశి ౬వదిగానుండి స్త్రీ రాశి ౮వదిగానున్న కలహకరంబగు పురుషరాశి ౧౨వదిగానైన ౬వదిగనైనను స్త్రీ రాశి ౨వదిగానైన ౮వదిగానైనను మధ్యమంబైయుండునిదియునుంగాక స్త్రీ రాశి వృషభాది సమరాసులలోనొకటిగనుండెనేనియప్పుడు ౨వదిగానున్న పురుషరాశియు ౧౧ వదిగానున్న స్త్రీ రాశియు శుభకరంబగును। స్త్రీ రాశి మేషాదివిషమరాసుల లోనొకటిగనున్నప్పుడు ౬వదిగానున్న పురుషరాశియు ౮వదిగానున్న స్త్రీ రాశియు శుభకరంబగును షడ్వర్గుబు శుభసంబంధులైయున్న శుభకరంబులైయున్న శుభకరంబులగును॥ ❋

(౧౧౪) మూ॥ సూర్యస్యార్క్యకుజేందవస్సుహృదశ్శత్రూ సితార్కీ విధోస్సూర్యజ్ఞౌ సుహృదౌ న శత్రురవనీపుత్రస్య మిత్రాణి తే। అర్కార్క్యేందవ ఇందుజోఽస్యాహితః జ్ఞస్య రవిశుక్రౌ హితౌ చంద్రోఽరిస్సుహృదో గురోః కుజశశిబ్రధ్నాస్సితజ్ఞౌ రిపూ॥ వ్యా॥ అథ వ్యాఖ్యాం గ్రహమిత్రత్వమాహ॥ సూర్యస్యేతి॥ సూర్యస్య ఆర్క్యకుజేందవః గుర్వంగారకచంద్రాః, సుహృదః మిత్రాణి, సితార్కౌ, సితశ్శుక్రః, ఆర్కిః శనైశ్చరః ఏతౌ శత్రూ, అవశిష్టో బుధః సమ ఇతి పారిశేష్యాదవగంతవ్యం। విధోశ్చంద్రస్య సూర్యజ్ఞౌ సూర్యబుధౌ, న శత్రుః, అన్యశత్రుః కోఽపి నాస్తి, కుజగురుశుక్రశనైశ్చరాస్సమా ఇత్యర్థః, అవనీపుత్రస్యాంగారకస్య తే ప్రసిద్ధా ఆర్కార్క్యేందవః సూర్యగురుచంద్రాః మిత్రాణి ఇందుజో బుధ అహితకృత్ శత్రురిత్యర్థః శనిశుక్రౌ సమౌ, జ్ఞస్య బుధస్య రవిశుక్రౌ హితౌ సుహృదౌ, చంద్రస్త్వరిశ్శత్రుః, గురోః కుజశశిబ్రధ్నాః, అంగారకశశిసూర్యాః సుహృదః, సితజ్ఞౌ శుక్రబుధౌ రిపూ శత్రూ శనిస్సమః॥ *

(౧౧౫) మూ॥ సౌమ్యః కిం సుహృదౌ భృగోశ్శనిబుధౌ మందస్య భృగుజ్ఞౌ హితౌ మందస్య రవీందవశ్చ రిపవోఽనుక్తాః క్రమాత్స్యుస్సమాః। దంపత్యోర్జన్మరాశ్యధిపయోరేకాధిపత్యే శుభో మైత్రే వా స్తమయోస్సమే స్వహితయోర్గ్రస్తమయోః స్యాత్క్రుత్॥ వ్యా॥ సౌమ్య ఇతి॥ భృగోశ్శుక్రస్య సౌమ్యేతర బుధశనీ సుహృదౌ శశిరవీ చంద్రసూర్యౌ శత్రూ ఇతరౌ కుజగురూ సమౌ ఇత్యర్థాల్లభ్యతే ఏవం సర్వత్రావబోధ్యం మందస్య శనైశ్చరస్య భృగుజ్ఞౌ శుక్రబుధౌ హితౌ సుహృదౌ, ఆకరవీందవః అర్కోఽంగారకః, ఇందుః, సూర్యచంద్రమసౌ ఏతే త్రయః రిపవశ్శత్రవః, అనుక్తాః ఉక్తాతిరిక్తాః క్రమాత్స్యుస్సమాః ఇత్యర్థః। యథా సూర్యస్య ఆర్క్యకుజేందవస్సుహృదః శుక్రశనీ శత్రూ ఇత్యేతేఽనుక్తాః అన్యో బుధః అనుక్తస్సమ ఏవమన్యేషామపి క్రమాత్ సమత్వమవగంతవ్యమిత్యాశయః। గ్రహమిత్రతాయాః ప్రయోజనమాహ॥ దంపత్యోరితి॥ దంపత్యోర్జన్మరాశ్యధిపయోః మైత్రే మిత్రత్వే సతి ఏకాధిపత్యే వా యద్వా శుభః సమయోః దంపతిరాశ్యధిపత్యోః సమయోస్సతోః సమస్సమఫలప్రద ఇత్యర్థః, అహితయోః తయోరేవ శత్రోస్సతోః యో దంపత్యోర్గ్రహరాశివర్గః మృత్యుకృత్, అత్ర కేచిత్ [illegible] శత్రుమిత్రత్వే నైసర్గికే, తాత్కాలికశత్రుమిత్రత్వే తు, గ్రహస్థితతాత్కాలికత్వేనోక్తే యచతుర్థదశమైకాదశద్వాదశేషు స్థితా మిత్రాః, ప్రథమపంచమషష్ఠసప్తమాష్టమనవమేషు స్థితశ్శత్రుర్భవతి ఏతేన తాత్కాలికశత్రుమిత్రత్వే తథా చ, నైసర్గికమిత్రం తాత్కాలికమిత్రం యద్యధిమిత్రం భవతి, నైసర్గికశత్రుస్తాత్కాలికశత్రుశ్చేదధిశత్రుర్భవతి నైసర్గికమిత్రం తాత్కాలికశత్రుశ్చేత్సమో భవతి నై

నైసర్గికశత్రుసమస్తాత్కాలికమిత్రంచేత్సోపిసమోభవతి, నైసర్గికసమస్తాత్కా
లికశత్రుశ్చేత్సోపిశత్రురేవ, తాత్కాలికసమత్వాభావాత్, తథాచోక్తంబృ
హజ్జాతకే॥ శ్లో॥ అన్యోన్యస్యధనవ్యయాయసహజవ్యాపారబంధుస్థితా
స్తత్కాలేసుహృదస్స్వతుంగభవనేప్యేకేరయస్త్వన్యథా। ద్వ్యేకానుక్తభవాం
త్సుహృత్సమరిపూన్సంచింత్యనైసర్గికాంస్తత్కాలేచపునస్తుతానధిసుహృన్మి
త్రాదిభిఃకల్పయేదితి॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతగ్రహమైత్రిర్ద్వైవిధ్యముచెప్పబడు
చున్నది॥ తా॥ సూర్యునికికుజగురుచంద్రులుమిత్రులుశత్రువులు। బుధుడుసము
డు। శత్రుశూన్యుండైనచంద్రునికిరవిబుధులుమిత్రులు। కుజగురుశుక్రశనులుస
ములు।కుజునికిరవిగురుచంద్రులుమిత్రులు। బుధుడుశత్రువుశనిశుక్రులుసములు।
బుధునికిరవిశుక్రులుమిత్రులుచంద్రుడుశత్రువుకుజశనిగురువులుసములు।గురువున
కుకుజచంద్రసూర్యులుమిత్రులు।బుధశుక్రులుశత్రువులు।శనిసముండు।శుక్రునకు।శ
నిబుధులుమిత్రులు। సూర్యచంద్రులుశత్రువులుగురుకుజులుసములు।శనైశ్చ
రునకు।బుధశుక్రులుమిత్రులు।కుజరవిసోములుశత్రువులు।గురుడుసముడు।ఈచె
ప్పబడినశత్రుమిత్రత్వములుస్వభావసిద్ధంబులైయుండుగాక ఆయాకాలముల
యందుసంభవించుశత్రుమిత్రత్వములెవ్వియనిన।గ్రహమునకు౨।౩।౪।౧౦।౧౧।
౧౨। ఈస్థానములయందున్నగ్రహములుతాత్కాలికమిత్రములు౧।౫।౬।౭।౮।౯
ఈస్థానములయందున్నగ్రహములుతాత్కాలిక శత్రువులునైసర్గికమిత్రగ్రహ
ముతాత్కాలికమిత్రమైయున్నఅధిమిత్రమగును।నైసర్గికశత్రువుతాత్కాలికశత్రు
వైనఅధిశత్రువగును। నైసర్గికశత్రువుతాత్కాలికమిత్రుండైనసముండగు। నై
సర్గికమిత్రుండు తాత్కాలికశత్రువైన సముండగు నైసర్గికసముడుతా
త్కాలికశత్రువైనశత్రుండగునని నిర్ణయింపవలయును।శత్రుమిత్రని
ర్ణయమునకుప్రయోజనంబేమియనిన వధూవరులజన్మరాశ్యధిపతులకుమిత్రి
త్వముగలిగియున్ననునేకాధిపత్యముగలిగియున్నశుభకరంబగును। సమత్వము
గలిగియున్నసామాన్యఫలంబులుగలుగును। శత్రుత్వముగలిగియున్నదంపతుల
కుమృత్యుకరంబగుననుట॥

(౧౧౬) మూ॥ భావాంయోనిరియంతుదస్రవరుణౌపశ్వోయమాం
త్యౌ [illegible] ధూమ్రౌనౌతుమూలేశ్వరౌ। మార్జాలా
[illegible] హిత్వాదౌమరుదనల భేతుమ
[illegible] మైత్రభేకు హాఙౌ తోయాచ్యు
[illegible] ఖ్యాజపాద్వసూఫణిపూర్వాభిజిత్స్ఫుక్రమాత్। శ్వే
ణంబఘ్నిచరీసృసంహారిగజం శాఖామృగాజంభవే ద్గంసత్యోరహివైరమశ్వమ

హిషంగోవ్యాఘ్రిమో త్వాఖుచ॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాం యోనికూటమా
హ॥భా నామి॥ వ్యాఘ్ర్యాపితిచ॥ దస్రవరుణావశ్విసీశతభిషజౌ।అశ్వౌతురగౌ
యమాంత్యౌభరణీరేవత్యౌ । గజౌపుష్యాగ్నిభష్యక్కృత్తికే। సడజౌచ్ఛాగౌ
విధివిధూరోహిణీమృగశీర్షేఅహీసర్పౌమూలేశ్వరౌమూలార్ద్రే ॥ శ్వానౌ
శునకౌ।ఉరగాదితి।అశ్లేషాపునర్వసూ॥మార్జారౌ। పితృభగౌమఘాపూర్వ
ఫల్గున్యౌఆఖుమూషకౌ। అర్యమాహిర్బుధ్న్యౌ । ఉత్తరఫల్గున్యుత్తరాభా
ద్రే।పశూగావౌ। మరుదర్కభేస్వాతీహస్తౌమహిషౌ । ఇంద్రాగ్నిచిత్రాఖ్య
భ।విశాఖచిత్రానక్షత్రేవ్యాఘ్రౌశార్దూలౌ । శక్రభమైత్రభేతు। జ్యేష్ఠానూ
రాధేతు- హరిణౌమృగౌ,తోయాచ్యుతౌ, పూర్వాషాఢాశ్రవణేమర్కటౌక
పీ, అజపాద్వసూపూర్వాభాద్రాధనిష్ఠే, సింహాఖ్యౌ, విశ్వాభిజిద్భేఉత్తరా
షాఢాభిజన్నక్షత్రేఫణిరిపూఫణీనాం సర్పాణామరిపూశత్రూనకులౌ క్రమా
దుక్తక్రమాత్,బోధ్యాః॥ తేషాంవైరయోనిమాహ॥శైణ్యాణమితి శైణ్యాణంశ్వాశు
నకఏణఃకృష్ణమృగః,తయోస్సమాహారః,శైణ్యాణంఏషాంచవిరోధశ్శాశ్వతిక
ఇత్యేకవద్భావస్సర్వత్రనపుంసకమితిసపుంసకత్వం బభ్రుసరీసృపంబభ్రుర్న
కులః, సరీసృపస్సర్పశ్చతయోస్సమాహారఃబభ్రుసరీసృపం-హరిగజంసింహ
గజం,శాఖామృగాజం, మర్కటచ్ఛాగం, అశ్వమహిషం, గోవ్యాఘ్రం,ఓత్వా
ఖుమార్జారమూషకం॥ని॥ ఓతుర్బిడాలోమార్జారఇత్యమరః,ఏతేషాంయ
థావైరంతథాతత్సంజ్ఞికనక్షత్రజాతయోర్దంపత్యోరపివైరంభవేత్, మూ
లానక్షత్రేయోజాతస్సశ్వా అనూరాధాయాంయాజాతా సా ఏణీభవతి॥ ఉభ
యోర్వైరంవిరోధః ఏవమన్యేషాపిద్రష్టవ్యం, ఇయమేవ - భానాంయోనిః,
యోనికూటకూటఇత్యుచ్యతే, ఉక్తరీత్యాయయోర్నక్షయోర్నక్షత్రవిరోధఃతన్న
క్షత్రజాతయోరేవదాంపత్యంయుక్తమిత్యభిప్రాయః॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచే
తయోనికూటమును జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ అశ్విని శతభిషజ్నక్షత్రములు
గుఱ్ఱములు భరణీరేవతులేనుంగులు, పుష్యకృత్తికలజములురోహిణీ । మృగ
శీర్షములుసర్పములు మూలార్ద్రలుకుక్కలు। ఆశ్లేషపున। పిల్లులు। మఖ।
పుబ్బ। కొక్కులుఉత్తర।ఉభా। గోవులు। స్వాతి। హస్తలెనుబోతులు।విశా
ఖ।చిత్త। పులులు। జ్యేష్ఠ। అనూరాధమృగములు। పూషా।శ్రవ। కోతులు।
పూభా।ధని। సింహములు। ఉషా।అభిజి। ముగిసలు। యీరీతినక్షత్రములకు
సంజ్ఞల నెఱుంగవలయునిందు బరస్పరవైరముగలజంతువులెవ్వియనినశునక
హరిణంబులు। పాముముంగిసలు। గజసింహములు। కపిఛాగంబులు। అశ్వమ
హిష బులుగోవ్యాఘ్రములు। ఇవిచిరకాలవైరములుగలవైయుండు గావున
నిపరమస్పరవిరోధిజంతుసంజ్ఞగల నక్షత్రములయందుబుట్టిన స్త్రీపురుషులకు

దాంపత్యముఘటించిన ముక్తి[illegible]ప్రకారంబగునని చెప్పబడినక్రమంబున పరస్పరవిరోధము లేకయుండెడి నక్షత్రములయందుబుట్టిన స్త్రీపురుషులకు దాంపత్యముగయోగ్యంబగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౧౮) మా॥ యస్యాస్స్యాత్పురుషస్య భాంచ యువతేర్ధిష్ణ్యంతు యస్యాస్స్యాద్భం పుంధిష్ణ్యే ప్రభవశ్శుభశ్చ పురుషః స్త్రీధిష్ణ్యజా స్త్రీ శుభా । స్త్రీధిష్ణ్యే ప్రభవావుభావపి శుభౌ పాణిగ్రహే ద్వేషదౌ తౌ ద్వావప్యుపసర్గజౌ తు యదివా స్వస్వర్క్ష్యయుగ్మోద్భవౌ॥ వ్యా॥ అథ యోనికూటఫలమాహ॥ యస్యా॥ యస్యాస్స్యాదితి॥ యస్యాస్స్యాద్యం యస్యాః । పూర్వోక్తక్రమేణ ఉభావపి [illegible] యస్మిన్ తత్ద్వయే ఆద్యం ప్రథమం। భం నక్షత్రం పురుషస్య పురుషసంబంధి నక్షత్రం యువతేర్ధిష్ణ్యం స్త్రీనక్షత్రం తు । యస్యాస్స్యాదంత్యం భం యస్యాస్స్యాత్ అంత్యనక్షత్రమిత్యర్థః। అశ్వినీశతభిషగ్యస్యాస్స్యాత్ ఆద్యమశ్వినీనక్షత్రపురుషసంబంధి । యస్యాస్స్యాదంత్యంభం శతభిషక్। స్త్రీనక్షత్రమేవం సర్వత్ర యోజ్యం। ఏతస్య ఫలంచ దర్శయతి పుంధిష్ణ్యే ప్రభవః। పురుషనక్షత్రజాతః। పురుషశ్శుభః స్త్రీధిష్ణ్యజా స్త్రీనక్షత్రజాతా స్త్రీ శుభా అథవా ఉభావపి స్త్రీపురుషావపి। స్త్రీధిష్ణ్యప్రభవౌ స్త్రీధిష్ణ్యజాతౌ యది। పాణిగ్రహే వివాహవిషయే శుభాశుభప్రదౌ। తౌ ద్వౌ స్త్రీపురుషౌ పురుషర్క్షజౌ యది అథవా స్వస్వర్క్ష్యయుగ్మోద్భవౌ। పురుషనక్షత్రజా స్త్రీ। స్త్రీనక్షత్రజశ్చేద్వా యది। ద్వేషదౌ కలహప్రదౌ॥ తా॥ భానాంయోనిరియంతు అను శ్లోకమును జెప్పబడియున్న యశ్వినీశతతారలు మొదలగు నక్షత్రముల జంటలలో మొదటినక్షత్రము పురుషనక్షత్రము రెండవది స్త్రీనక్షత్రము అని। సంజ్ఞలందు బురుషనక్షత్రమునబుట్టినవరుడును స్త్రీనక్షత్రమునబుట్టినకన్యయు వివాహవిషయమై శుభకరంలగుదురు స్త్రీనక్షత్రమునబుట్టినదంపతులును శుభకరులగుదురు ఉభయులు పురుషనక్షత్రమునబుట్టినవారైయున్నను గన్యాపురుషనక్షత్రంబునబుట్టినదైయుండినపురుషుడు స్త్రీనక్షత్రమునబుట్టినవాడైయున్నను[illegible] కలహముగలుగుచుండును॥ ❋

(౧౧౯) మా॥ స్త్రీభాద్యం రభాంతమేవ గణయేత్ స్త్రీదూరమాద్యే యది ద్వేషం మధ్యఫలం ద్వితీయనవకే దద్యాత్తృతీయే సుఖమ్ । స్త్రీధిష్ణ్యయధాత్రయోదశ పరంపుం జన్మధిష్ణ్య భవేదేవంవా బహుపుత్రకృద్గణరి। యేనో చేత్త్రయోర్వైరకృత్॥ వ్యా॥ క్రమప్రాప్తం స్త్రీదూరకూటమాహ॥ స్త్రీభాద్యమితి ॥ స్త్రీభాద్యం స్త్రీనక్షత్రమారభ్య వరభాంతం పురుషనక్షత్ర పర్యంతమేవ గణయేత్ ఏవకారేణ నతూక్తవైపరీత్యేనేత్యర్థః । ఏవంగణనాయాం క్రియమాణాయాం ఆద్యే ప్రథమనవకే పుంనక్షత్రం విద్యతే యది । తదా స్త్రీదూరం స్త్రీదూరకూటం। ద్వేషం దంపత్యోః కలహం దద్యాత్। ద్వితీయ

నవకే యది। మధ్యమఫలం దద్యాత్ ।తృతీయే తృతీయనవకే యది సుఖం దద్యాదిత్యే
కః పక్షః పక్షాంతరమప్యాహ॥ స్త్రీధిష్ణ్యస్య స్త్రీజన్మనక్షత్రస్య పుంజన్మధిష్ణ్యం పు
రుషజన్మనక్షత్రం త్రయోదశపరం త్రయోదశనక్షత్రాత్పరం, యదా భవేత్, తదా
స్త్రీసౌరకుటుంబబహుపుత్రకృద్భవేత్ నోచేత్, త్రయోదశనక్షత్రాత్పూర్వం
పుంభం యది తదా తయోర్దంపత్యోః వైరకృద్భవేత్- ఉత్తరోత్తరదూరస్య
శుభకరత్వాదితి భావః॥ అ॥ స్త్రీదీర్ఘపర్గువును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కన్యానక్షత్ర
ము మొదలుకొని తొమ్మిదేసి నక్షత్రముల వరుసను, ౨౭ నక్షత్రములను మూడు నవకము
లుగా విభజింపగా వరనక్షత్రము మొదటి నవకమునందున్న గలహకరంబును రెండవన
వకమునందున్న మధ్యఫలంబును మూడవ నవకమునందున్న సుఖకరంబునగును మరియొక
పక్షంబునందు కన్యనక్షత్రమునకు ౧౩ నక్షత్రములకు పైన వరనక్షత్రమున్న శుభక
రంబు నంతకు లోపలనున్న నశుభకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ※

(౧౨౦) మూ॥ మిత్రార్క్యాద్యదితీందుపౌష్ణపవనశ్రోణాశ్వితారాస్సు
రా మర్త్యాస్త్ర్యాఖ్యానకచోత్తరాత్రయహరబ్రహ్మర్క్షపూర్వాంతకాః ఇంద్రాగ్నీవ
సుమూలపిత్ర్యవరుణజ్యేష్ఠాగ్నిహీత్వష్ట్రభాగ్యతాన్యాసుర సంజ్ఞికానినవ
తద్వత్స్వగణానాం ఫలం॥ వ్యా॥ అ॥ అథ గణకూటమాహ॥ మిత్రేతి॥ మిత్రార్క్యాద్య
దితీందుపౌష్ణపవనశ్రోణాశ్వితారాః - అనూరాధాపుష్యాశ్వినీపునర్వసుమృ
గశీర్షరేవతీస్వాతీశ్రవణహస్తాః ఏతా నవతారకాః, సురాః దేవగణాః ఉత్తరా
త్రయహరబ్రహ్మర్క్షపూర్వాంతకాః, ఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రా
ర్ద్రారోహిణీపూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రాభరణ్యః- ఏతాః, న
వతారాః, మర్త్యాః మనుష్యగణాః, ఇంద్రాగ్నీవసుమూలపిత్ర్యవరుణజ్యేష్ఠా
గ్నిహీత్వష్ట్రభాని, విశాఖాధనిష్ఠామూలమఘాశతభిషగ్జ్యేష్ఠాకృత్తికాశ్లే
షాచిత్రా ఇతి నవనక్షత్రాణి, అసురసంజ్ఞికాని రాక్షసగణా ఇత్యర్థః, గణానాం
దేవరాక్షసమనుష్యగణానాం ఫలం వక్ష్యే అగ్రిమశ్లోక ఇతి శేషః॥ అ॥ గణకూటము
నువచింపుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వి, పున, పుష్య, హస్త, స్వా, అనూ, శ్ర, రే, ఈ నక్ష
త్రములు దేవగణములు॥ ఉత్తర, ఉషా, ఉభా, ఆర్ద్ర, రో, పూఫ, పూషా, పూ
భా, భ, ఈ నక్షత్రములు మనుష్యగణములు, విశా, ధని, మూ, మ, శత, జ్యే, కృ,
ఆశ్లే, చి, ఈ నక్షత్రములు రాక్షసగణములు, ఇత్తెరంగున నీనక్షత్రములకు గణసం
జ్ఞ జేయుటకు ఫలము వక్ష్యమాణశ్లోకమందు జెప్పబడునని తాత్పర్యము॥

(౧౨౧) మూ॥ దంపత్యోస్స్వగణే స్యాత్ప్రీతిరుత్తమా మర్త్యామరాణాంగ
ణో, మధ్యమాసురకర్క్షసామనుభవేన్మృత్యుస్సురాణాం వ్యతిః॥ మర్త్యాదైత్యగ

ణేనమానుషగణంహిత్వాసురాణాంగణం చాన్యంశోభనమాంమనంతిమునయః కేచిత్తుపాణిగ్రహే॥ వ్యా॥పూర్వోక్తగణానాంఫలమాహ॥ దంపత్యోరితి॥పరిణయేవివాహవిషయేదంపత్యోః॥ స్వగణః, స్వకీయగణః, ఉభయోరేకగణ ఇత్యర్థః శుభః మర్త్యామరణాంమనుష్యదేవానాంగణః ఏకస్యమనుష్యగణః అన్యస్య రాక్షసగణశ్చేత్ మధ్యమః అమరరక్షసాంగణః ఏకస్యదేవగణః అన్యస్యరాక్షసగణశ్చేత్ అశుభకృత్ మర్త్యాసురాణాంగణః ఏకస్యమనుష్యగణః, అన్యస్యరాక్షసగణశ్చేత్ మృతిర్మరణంభవేత్ దైవజ్ఞ్యగణేనసహామనుష్యగణంహిత్వా వివాహేయగాక్షసగణేన అమరగణంచహిత్వా అన్యం మనుష్యదేవగణం పాణిగ్రహే వివాహవిషయేశుభకరమితికేచిన్మునయః ఆమనంతివదంతి హిత్వాదైత్యగణేన మానుషగణంహిత్వాసురాణాంగణమిత్యత్రవిశేషః కేవలదేవాసురగణస్యమనుష్యగణస్యవాననిషేధః। కింతుస్త్రియారాక్షసగణః। పురుషస్యదేవగణోవామానుషగణోవాయదిదోషప్రదః। అన్యథాపురుషస్య రాక్షసగణః స్త్రియాదేవగణోమనుష్యగణోవా యదిశుభప్రదః శ్లో॥ స్త్రీరాక్షసంనకర్తవ్యం కర్తవ్యంనరరాక్షసమ్। స్త్రీరాక్షసంభవేన్మృత్యుస్స్యాదేవనసంశయ ఇత్యుక్తత్వాత్॥ ఆ॥పూర్వశ్లోకమున జెప్పబడినగణములకు ఫలముజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ దంపతులగణమొకటిన్నైయున్న శుభకరంబగును మనుష్యదేవగణములు మధ్యమంబులగును గొందఱిపక్షంబుననివియు శుభకరంబులగును దేవరాక్షసగణములశుభకరంబులగును మనుష్యరాక్షసగణములు మృత్యుప్రదంబులగును వ్యాఖ్యానమున వ్రాయబడియున్న గ్రంథాంతరవచనమువలనపురుషునివిరాక్షసగణమైయున్నను యోగ్యంబగుననుట॥ ❊

(౧౨౨) మా॥ స్త్రీభాద్యంవరభాంతమేవగణయేన్నాహేంద్రవర్గా స్త్వమీవేద్యస్సప్తమదిక్ త్రయోదశ రసఋక్షోణిసిద్ధిక్షోణయః। దృక్సైత్రేశరలోచనేపరిణయేహ్యష్టాసుపుత్రప్రదాదంపత్యోరితరేసదాకలహదావర్గేషు ముఖ్యాస్త్వయమ్॥ వా॥ అ॥ అథమాహేంద్రవర్గమాహ॥ స్త్రీభాద్యమితి॥ స్త్రీభాద్యంవధూనక్షత్రమారభ్య। పరభాంతంవరనక్షత్రపర్యంతమేవ గణయేత్। ఏవకారఃవరనక్షత్రమారభ్యవధూనక్షత్రాంతగణనాయోగ్యవ్యవచ్ఛేదార్థకః। ఏవంగణనాయాంక్రియమాణాయాంసత్యాం వేదః చతుర్థనక్షత్ర। సప్తమదిక్త్రయోదశరసఋక్షోణిసిద్ధిక్షోణయః। సప్తమనక్షత్రందిగ్దశమనక్షత్రం త్రయోదశనక్షత్రం రసాష్షట్ క్షోణీరేకః వామాంకప్రపక్షేపేణమిళిత్వాషోడశవామాం కప్రపక్షేపేణైవోత్తర త్రసంఖ్యాగ్రహణంకార్యం సిద్ధయోనవ। క్షోణీరేకఃమిళిత్వాఏకోనవింశతిః దృక్సైత్రేద్వావేకవింశతిః శర

లోచనే పంచవింశతిః అపిఃఅష్టావగాఃమాహేంద్రవర్గాః దంపత్యోస్సుపుత్రప్రదాః ఇతరేడక్తారిక్తావర్గాః కలహప్ర-అయంవర్గః- పరిణయే వివాహవిషయే వర్గేషు ముఖ్యఃశ్రేష్ఠః। అ॥ మాహేంద్రవర్గువును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వధూనక్షత్రము మొదలు ౪-౭ ౧౦-౧౩-౧౬-౧౯-౨౨-౨౫-ఈనక్షత్రములు మాహేంద్రవర్గములనంబడుగాననీ- నక్షత్రములలో నొకటి వరనక్షత్రమైయున్న వివాహవిషయమైయుత్తమంబగునీమహేంద్రవర్గు శుభకరంబగునటుగాకున్న గలహాకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౨౩) మూ॥ స్త్రీభాదేత్వరధిష్ణ్యయుక్తగణనాసంగుణ్యతాంసప్తభిర్హృష్టావింశతిసంఖ్యయా పగణయేభక్త్యావపుంభాద్యది। తద్వత్తాంగణనాంచ భాగకరణంకాయుష్యవర్గస్త్వయం యచ్ఛేషేనధికేపునైవమరణంతస్యైవమధ్యేతయోః॥ వ్యా॥ అ॥ గణితాగతాయుష్యవర్గమాహ॥ స్త్రీభాదేరితి॥ పరిణయే వివాహవిషయే స్త్రీభాదేః స్త్రీనక్షత్రప్రభృతి- వరధిష్ణ్యయుక్తగణనావరనక్షత్రాంతే నాభిజిత్సహితేనయుక్తగణనాయాం తాంగణనాం సప్తభిస్సప్తసంఖ్యయా-సంగుణ్యఅష్టావింశతిసంఖ్యయాభక్త్యావిభజ్య। శేషమేవనిక్షిపేత్ -లబ్ధేన ప్రయోజనాభావాత్। పుంభాద్యపిపుంసఃపుంనక్షత్రమారభ్య। స్త్రీనక్షత్రాంతయుక్తగణనాయాం। తాంచగణనాంభాగకరణంవిభాగక్రియాంచ। తద్వత్ పూర్వవత్సప్తభిస్సంగుణ్యఅష్టావింశతిసంఖ్యయావిభజ్య శేష్యనిక్షిపేత్। ఏవంసతి। యచ్ఛేషే। యస్యపురుషస్యసంబంధిని శేషే। అనధికే స్త్రీశేషాన్న్యూనేసతి। తయోర్దంపత్యోర్మధ్యేతస్యైవపురా ప్రథమతఃమరణం। స్త్రీశేషే అనధికేసతి। స్త్రియాః। ప్రథమతో మరణమితి వేదితవ్యం। అయమేవాయుష్యవర్గ ఇత్యుచ్యతే। ఉభయోశ్శేషాసమాయదిదంపత్యోర్మరణం। యుగపదిత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ గణితాగతాయుష్యవర్గువును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కన్యాజన్మనక్షత్రము మొదలు వరజన్మనక్షత్రము వరకు గణనచేసియాసంఖ్యను ౭టిచేగుణించి౨౮చేత భాగింపగా శేషించినసంఖ్యనట్లుంచి మరల వరనక్షత్రము మొదలు కన్యానక్షత్రము వరకు గణనచేసియాసంఖ్యను బూర్వమువలె గుణించి భాగింపగా శేషించినసంఖ్యముందు శేషించియున్నసంఖ్యకంటె నధికముగనుండెనేని పురుషునికంటె ముందువనితకాలము సేయును। సంఖ్యాద్వయము సమంబగు శేషించియుండెనేని యుభయులకు సమకాలమున మరణము సిద్ధించునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౨౪) మూ॥ ఆయాస్స్వర్ధ్వజధూమసింహశునకాఉక్షాఖరాఖ్యోగజఃకాకోష్టావితిచైకమేకముడుతత్పాత్రిగాదీదద్రసాద్యపి। శిష్టంభత్రితయంభవేత్స

రిణయే స్వస్యాయధిష్ణ్యాదత స్తత్పంచమభంతయోః కలహకృత్త్వాదాయ
వర్గస్వాయమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ఆయవర్గమాహ॥ ఆయా ఇతి॥ ధ్వజధూమ సింహశునకాః ఉ
క్షా ఖరాఖ్యాః। గజః కాకః। ఇత్యష్టౌ ప్రాగాద్యాయాస్స్యుః దద్రాదిఅశ్వన్యాది।ప
క్షైకముడు నక్షత్రం తద్రాప్రాగాద తేషాం ధ్వజాద్యాయానాం ప్రాగాది। పునఃపునః
త్రివారం గణయేత్ యధాచ త్రిరావృత్యా చతుర్వింశతి నక్షత్రాణి భవంతి శేషం త్రి
రావృత్యా శిష్టం భత్రితయం నక్షత్ర త్రితయం స్వస్యాయధిష్ణ్యాదితః ధ్వజధూమ
సింహాయస్థిత నక్షత్రాదితః పుసర్భవేత్। అయమర్థః। ప్రాచ్యాం ధ్వజాయే అశ్వి
న్యాశ్లేషానూరాధా పూర్వాభాద్రాః। ఆగ్నేయ్యాం ధూమాయే భరణీమఖాజ్యే
ష్ఠోత్తరాభాద్రాః। దక్షిణస్యాం సింహాయే కృత్తికా పూర్వఫల్గునీ మూలా రేవత్యః
నైరృత్యాం శునకాయే రోహిణ్యుత్తర ఫల్గుని పూర్వాషాఢా ప్రతీచ్యాం వృష
భాయే మృగశీర్ష హస్తోత్తరాషాఢాః వాయవ్యాం ఖరాయే ఆర్ద్రా చిత్రా శ్రవణాని
ఉదీచ్యాం గజాయే పునర్వసూ స్వాతీ ధనిష్ఠాః ఈశాన్యాం కాకాయే పుష్య విశాఖా
శతభిషజః। భవంతి పరిణయే వివాహే తత్పంచమభం యస్మిన్నాయే పున్నక్ష
త్రం తత్పంచమాయే స్త్రీనక్షత్రం విద్యతే చేత్ తయోర్దంపత్యోః కలహకృద్భవేత్
ధ్వజాయే అశ్వినీ పురుషభం తత్పంచమే వృషభాయే తత్పంచమం స్త్రీనక్షత్రం మృగ
శీర్షం యది తయోః పరస్పరం పంచమవర్గో భవతి తయోః పరస్పరవిరుద్ధత్వాద్దం
పత్యోః కలహకృదితి భావః విరోధవిచారస్తు వాస్తుగ్రంథేత ఏవ వక్ష్యమాణత్వాత్ ఇ
హ విస్తరభయాన్న లిఖ్యతే అయమేవాయవర్గ ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ ఆయవర్గును జెప్పు
చున్నాడు॥ తా॥ తూర్పు మొదలుగా దిక్కులయందు క్రమంబున ధ్వజ ధూమ సింహ।
శునక। వృషభ। ఖర। గజ। కాకాయములగుచున్న యెనిమిదాయములలో ధ్వజాయ
ము మొదలు। అశ్విన్యాదికముగా ౨౭ నక్షత్రములను మూఁడుమార్లు గణన చేయగా శే
షించిన మూఁడు నక్షత్రములను ధ్వజాద్యాయత్రయమున గణన చేయవలయును ఇట్లు
గణన చేయుగా వరుని నక్షత్రమున్న ఆయమునకు ౫వ ఆయమున వధూనక్షత్రమున్న
కు। ౫వదగు ఆయమున నక్షత్రమున్న కలహకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ※

(౧౨౫) మూ॥ కన్యాకుంభతులాధనుర్ధరయుజాం త్యక్త్వా మృగం
కర్కటం సింహం చైవ ఝషం వివాహసమయే వశ్యాశ్చ శేషా గృహాః। త్యక్త్వా
వశికమేవ సర్వనిలమాస్సింహస్య పశ్యాస్తథా జ్ఞాతవ్యా అపి తౌళికాశ్చ భక
రావశ్యాఖ్యయోగాస్త్వమీ॥ వ్యా॥ అథ వశ్యవర్గమాహ॥ కన్యేతి॥ కన్యాకుంభ
తులాధనుర్ధరయుజాం ఆద్యాస్త్రయః ప్రసిద్ధాః ధనుర్ధరయుక్ ధనుషః ప
రార్థ ఇత్యర్థః ధనుషః పూర్వార్థ అశ్వాకారః। ఉత్తరార్ధో నరాకార ఇతి ప్రసి
ద్ధిః। తేషాం చతుర్ణాం క్రమేణ మృగం। కర్కటం సింహం ఝషం చ వివాహసమ

యే-త్యక్త్వా శేషాఃగృహాః రాశయః సర్వేషాంవశ్యాః-ఏవంసర్వత్రాపూర్వ్యాపూర్వ్యాం సింహస్యవృశ్చికమేవవృశ్చిక మాత్రంత్యక్త్వాసర్వేసిలయోఃసర్వరాశయఃవశ్యా ఇతిజ్ఞాతవ్యాః।అమీవశ్యాఖ్యయోగాఃశుభకరాఃతౌళికాయోగా అపిశుభకరాః తౌళికాయోగవిచారస్తుదైవజ్ఞవిలాసేస్పష్టఃవిస్తరభయాన్నేహాలిఖ్యతే॥అ॥ వశ్యవగుణవును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహకాలమునందు కన్యారాశికిమకరరాశినికుంభరాశికికర్కటరాశినితులారాశికిసింహరాశిని । ధనురుత్తరార్ధమునకుమీనరాశిని సింహమునకువృశ్చికరాశినింబరిత్యజించి తక్కినసకలరాసులు । సకలరాసులకునువశ్యంబులనంబడుగాననీవశ్యయోగంబులును దైవజ్ఞవిలాసమనుగ్రంథమునవిశదంబుగ జెప్పబడియున్నతౌళికాయోగంబులునువివాహవిషయమైశుభకరంబులగుననుట॥ ❋

(౧౨౬) మూ॥ పర్యాయత్రితయేనవోడుషుదూర్ధిష్ణ్యాదిశస్తత్ఫలం మృత్యుప్రీతివిపత్సుఖార్తిపశుకృద్రోగప్రజామిత్రరిపూన్ । పుంభాంతంగణయేత్తయోఃపరిణయేవర్గోదినాఖ్యస్త్వయంపుంభాదిభేజగుః ప్రత్యేకథఫలంపూర్వోక్తమత్రాపిచ॥వ్యా॥అ॥ అథదినకూటమాహ॥పర్యాయేతి॥ ఉదూర్ధిష్ణ్యాదితఃవధూనక్షత్రమారభ్యపుంభాంతంపురుషనక్షత్రాంతంగణయేత్ । ఏవంగణనాయాంసత్యాంపర్యాయత్రితయేత్రిషుపర్యాయేషునవోడుషు। నవసుతేషునవనక్షత్రాణామిత్యర్థఃక్రమాత్ మృత్యుః।ప్రీతిః। విపత్ సుఖంఆర్తిః।పశుకృత్ రోగకృత్ ।ప్రజాకృత్ ।అమిత్రకృత్ ।శత్రుకృత్ ।ఇత్యేతత్ఫలంతయోర్దంపత్యోర్భవతి। పరిణయేవివాహసమయే అయమేవదినాఖ్యావర్గః దినకూటఃపంక్తుపుంభాదిపురుషనక్షత్రమారభ్యవధూనక్షత్రాంతంగణయేత్। ఫలంతు । అత్రాపిఅస్మిన్పక్షేపిపూర్వోక్తమేవేతిజగుః॥ అ॥దినకూటమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥వధూనక్షత్రము మొదలువరనక్షత్రమువరకు సెన్నగావరనక్షత్రము మొదటిదైయున్న మృత్యువు౨ దైనముదము౩వదైన బడదర౪వదైన సుఖము౫వదైన మనఃపీడ౬వదైనపశులాభము౭వదైనరోగములు౮వదైనసంతానము౯వదైనశత్రువప్రాప్తియుంగలుగును।మరల౧౦వదైనమృత్యువు౧౧వదైనముదమిరీతిగా లెక్కజేసిననక్షత్రములకుమున్నారునీదిఫలంబులనిర్ణయింపవలయుగొంతరువరనక్షత్రాదిగనెన్నవలయుననియుఫలనిర్ణయమును జెప్పియున్నతెలంగేననియానుడువిరి॥

(౧౨౭) మూ॥విప్రామీనకుళీరవృశ్చికగృహాస్సింహాజచాపాఃనృపావైశ్యాగోమృగకన్యకాఘటతులాయుగ్మాలయాశ్శూద్రజాః। దంపత్యోశ్శుభదైకజాతిరశుభా శ్రేష్ఠాతుజాతిస్త్రియాహీనాచేదథమధ్యమా పరిణయేపుంజాతిరాశేస్తయోః॥ వ్యా॥అ॥ అథద్వాభ్యాంశ్లోకాభ్యాంజాతివర్ణమాహ॥విప్రా

ఇతి॥ మీనకుళీరవృశ్చికగృహాఃత్రయోరాశయోపవిప్రజాతయః సింహాజజూపాస్సింహమేషధనూంషిక్షత్రియోన్నృపాఃక్షత్రియజాతయః గోమృగకన్యకాః వృషభమకరకన్యాః వైశ్యజాతయః తేషాంఫలమాహ - దంపత్యోరేకజాతిశ్చేచ్ఛుభదాపుంజాతిరాశిః పురుషరాశ్యపేక్షయా స్త్రీయోజాతిః శ్రేష్ఠాచేదశుభాహారాస్యాత్ - స్త్రీజాతిః పుంజాతేరూన్యాచేన్మధ్యమాతతయోర్దంపత్యోః మధ్యమఫలదా స్త్రీరాశిః బ్రాహ్మణజాతిః పుంరాశిః క్షత్రియాదిజాతిశ్చేదశుభా॥ పుంరాశిర్బ్రాహ్మణజాతిః స్త్రీరాశిఃక్షత్రియాదిరాతిశ్చేన్మధ్యమేఫలితార్థః॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతజాతివర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మీనకర్కటవృశ్చికరాసులుబ్రాహ్మణవర్ణములు-సింహ-మేష-ధనువులుక్షత్రియవర్ణములు-వృషభమకరకన్యకలువైశ్యవర్ణములు- కుంభతులామిథునములుశూద్రవర్ణములుఇందుకుఫలంబేమియనినదంపతులరాసులొకవర్ణముగలవైయున్నశుభకరంబులగును - వధూరాశివరరాశికంటెనుత్తమవర్ణముగలదయియున్నయశుభకరంబగునుహీనవర్ణముగలదయియున్నమధ్యమఫలంబగునని తాత్పర్యము॥

(౧౭౮) మూ॥ విప్రక్షత్రియవిశశ్చతుర్థకులజాయేపంచమాస్సంకరాష్షష్ఠాష్షడ్విధవర్ణజాభువిజనావిప్రాదిదస్రాదితః। శిష్టంభత్రితయంత్వజాంఘ్రిభముఖంత్రైవర్ణికానాంభవేద్వృక్షాణామపి రాశిజాతిఫలవద్వర్ణాఖ్యావర్గస్త్వయమ్॥ వ్యా॥విప్రేతి॥ విప్రక్షత్రవిశశ్చబ్రాహ్మణక్షత్రియావైశ్యాః- చతుర్థకులజాశూద్రాశ్చపంచమాశ్చ-సంకమషష్ఠాశ్చయేజనాః- తేష డ్విధవర్ణాః భువిభూలోకేప్రసిద్ధాః - దస్రాదితః అశ్విన్యాద్యర్ధాంతానాంషణ్ణాంక్రమేణ-విప్రాదిబ్రాహ్మణాదివర్ణాభవంతి - ఏవంపునఃపునర్గణయేత్తుఏవంచతురావృత్త్యాచతుర్వింశతినక్షత్రాణిభవంతి- అజాంఘ్రిభముఖం-పూర్వాభాద్రాదికం - శిష్టంభత్రయంనక్షత్రత్రయం - త్రైవర్ణికానాం బ్రహ్మక్షత్రవిశాంక్రమేణభవేత్తు- ఏతదుక్తంభవతి - అశ్వినిపునర్వసూహస్తమూలాపూర్వాభాద్రాణాంబ్రాహ్మణవర్ణః - భరణిపుష్యచిత్రాపూర్వాషాఢోత్తరాభాద్రాణాంక్షత్రియవర్ణః కృత్తికాశ్లేషాస్వాత్యుత్తరాషాఢారేవతీనాం వైశ్యవర్ణః రోహిణీమఘావిశాఖాశ్రవణానాంశూద్రజాతిః- మృగశీర్షపూర్వఫల్గున్యనూరాధాధనిష్ఠానాంపంచమజాతిః- ఆర్ద్రోత్తరాజ్యేష్ఠాశతభిషజాంసంకరజాతిరితి- ఋక్షాణాంజాతేఃఫలం- రాశిజాతిఫలవత్తుద్రష్టవ్యం-దంపత్యోర్నక్షత్రజాతి రేకాచేచ్ఛుభకరా - శ్రేష్ఠాస్త్రీచేదశుభాన్యూనాచేన్మధ్యమాఅయమేవవర్ణాఖ్యవర్గ ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ నక్షత్రజాతి వర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పుడమియందుబ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రపంచమసంకరం

బులను నాలుపణాములుగలవు-ఆయాలుపవర్ణములలో బ్రాహ్మణాదివర్ణములకుం
క్రమముగ అశ్విన్యాదినక్షత్రముల నలుమూడు నెన్నగా శుభంబినమౌ ఏనక్షత్ర
ములు బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయములయందు లెన్నవలయు ఇట్లు దంపతులు
నక్షత్రముల కవర్ణముగలవై యున్న శుభకరంబులగును వధూనక్షత్రము పరున
క్షత్రమునకు ఉత్తమవర్ణముగలవై యున్న అశుభకరంబబును సీహవర్ణము
గలవై యున్న ముంబగునని తాత్పర్యము॥

(౧౯) మూ॥ దస్రాదీనశివాభిధానపృష్ఠాదీ క్రమాద్విత్రి
జ్యేష్ఠాదిశ్రవణాదిరేవతిముఖంచ త్వాష్ట్రిచత్వాష్ట్రిచ దంపత్యోర్వైరకృద్వ్యాన
థేష్వేకైకభం వైరకృచ్చిత్రాచంద్ర వసూదునాపరిణయే వేధాఖ్య
యం॥ వ్యా॥ అథ వధావర్గమాహ॥ దస్రాదీని॥ దస్రాదీని అశ్విన్యాదీనిచ
శివాదిబాని రాత్రిభానిచ త్వాష్ట్రిపిత్ర్యభాదీనిచ త్వాష్ట్రాదినక్షత్రాణి త్రిమార్గకం
తజ్జ్యేష్ఠాదిత్రిత్రి క్రమాత్ అశ్విన్యాదిచతుర్ణాం జ్యేష్ఠానూరాధావిశాఖాస్వా
త్యో వైరకృత్ భవంతి శ్రవణాదిన్యత్యక్రమాత్ ఆర్ద్రాదీనాంచ చతుర్ణాం శ్రవణో
త్తరాషాఢాపూర్వాషాఢామూలా వైరకృతః రేవతిముఖం మఘాదీనాంచ చతు
ర్ణాం రేవత్యాదిన్యత్యక్రమాత్ రేవత్యుత్తరాభాద్రాపూర్వాభాద్రాశతభిషజః
వైరకృతో భవంతి దంపత్యోర్జనన్మనక్షత్రేన గణద్వయే ఏకైకభం వైరకృత్
అశ్వినీజ్యేష్ఠయోః- భరణ్యనూరాధయోః కృత్తికావిశాఖయోః రోహిణీస్వాత
త్యోః ఆర్ద్రాశ్రవణయోః- పునర్వసూత్తరాషాఢయోః - పుష్యపూర్వాషాఢ
యోః ఆశ్లేషామూలయోః మఘారేవత్యోః పూర్వఫల్గున్యుత్తరాభాద్రయోః ఉ
త్తరఫల్గునిపూర్వాభాద్రయోః హస్తశతభిషజోః - అన్యోన్యం వైరమిత్యర్థః చి
త్రాచంద్రవసూచునాచిత్రామృగశీర్ష ధనిష్ఠానాం పరస్పరం వైరకృత్- తేషాం
ణాంద్విపాన్నక్షత్రతాదితిపావః-కించచతుష్పాన్నక్షత్రాణామేవాన్యోన్యం వై
రంత్రైవత్రిపాన్నక్షత్రాణామన్యోన్యవైరమితిభావః- అయమేవ వేధాఖ్యోవ
ర్గః॥ అవేదాఖ్యమును జెప్పుచున్నాము॥ తా॥ అశ్వినిజ్యేష్ఠలకు భరణ్యనూరాధలకు
కృత్తికావిశాఖలకు రోహిణీస్వాతులకు ఆర్ద్రాశ్రవణములకు పునర్వసూత్తరా
షాఢలకు పుష్యపూర్వాషాఢలకు-ఆశ్లేషామూలలకు- మఘారేవతులకు పూర్వ
ఫల్గున్యుత్తరాభాద్రలకు-ఉత్తరఫల్గునిపూర్వాభాద్రలకు- హస్తశతతారలకు ను
పరస్పర వేదగల్గియుండును గాననిన్నక్షత్రములజరిటలలో నొకజంటదంపతులజ
న్మనక్షత్రద్వయమైయుండె నేనిదంపతులకు గలహకరంబగునుద్విపాన్నక్షత్రము
లగుచిత్రామృగశీర్ష ధనిష్ఠలును పరస్పర వైరముగల్గియుండునని తాత్పర్యము॥

(౧౩౦) మూ॥ తార్క్ష్యసింగకాకకకుటఖగాఖహంచంద్ర

మాత్రేషాం బాణరసర్తు మార్గణశరాదస్రాదితాద్యుక్త్యాద్యపి । దంపత్యోరపి
జన్మభేపరిణయే యద్యేకపక్షిస్థితే ప్రీతిస్స్యాత్కలహం ఖగద్వయగతే చేత్పక్షిప
ర్గస్త్వయం॥ వ్యా॥ అ॥ పక్షివర్గమాహ॥ తార్క్ష్య ఇతి॥ తార్క్ష్యో గరుడః గరుత్మా
న్గరుడవస్తార్క్ష్య ఇత్యమరః - పింగళః పక్షివిశేషః కాకో వాయసః కుక్కుటః ప్రసి
ద్ధః బర్హిణః మయూరః॥ ని॥ మయూరో బర్హిణో బర్హీత్యమరః - ఇత్యేతే పంచ
ఖగాః పక్షిణో జ్ఞేయాః తేషాం పంచఖగానాం సంబంధి దస్రాదీనాం పంచఖగా
అధిపతయ ఇత్యర్థః - బాణ అశ్విన్యాదిపంచకస్య - తార్క్ష్యః రసః - ౬ రౌద్ర్యాదిషట్క
స్యపింగళః - ఋతుః ఉత్తరాదిషట్కస్య కాకః మార్గణాః జ్యేష్ఠాదిపంచకస్య
కుక్కుటః శరః ధనిష్ఠాదిపంచకస్య బర్హీ అధిపతిః - ఏవంచసతి దంపత్యోః జనన భే
జన్మనక్షత్రే ఏకపక్షిస్థితే యది ప్రీతః దంపత్యోరన్యోన్యం ప్రీతిస్స్యాత్ - ఖగద్వ
గతే పక్షిద్వయగతే యది కలహస్స్యాత్ - అయమేవ పక్షివర్గ ఇత్యుచ్యతే॥
అ॥ పక్షివర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్విని మొదలు ౫ నక్షత్రములకు గరుడప
క్షియు ఆర్ద్ర మొదలు ౬ నక్షత్రము పింగళమనియు - ఉత్తర మొదలు ౬ నక్షత్ర
ములకు కాకము జ్యేష్ఠాదిపంచకమునకు కోడియు - ధనిష్ఠ మొదలు ౫ నక్షత్రము
లకు నెమలియు నధిపతులగుటవలన - నీయాధిపత్యములలో వివాహవిషయమై
వధూవరుల జన్మనక్షత్రముల - కొకపక్షియధిపతియైయున్న - దంపతుకొకరి
యందొకరికి ప్రీతి గలిగియుండును- ❋

(౧౩౧) మూ॥ లింగాని త్రయాణి తానీ విలిఖ్య రేఖాశ్చతస్రో గతాస్తి
ర్యక్తత్ర హాలింగరజ్జురితి తద్వాయువ్యకోణాదితః । తస్రాదిక్రమశః ప్రదక్షిణ
విధౌ తిర్యగ్ద్వి రేకాంగతు దంపత్యోర్యది జన్మభే పరిణయే స్యాత్తాంస్తు వైరప్రదే॥
వ్యా॥ అ॥ అథరజ్జువర్గమాహ॥ లింగానీతి॥ త్రితయాని లింగాని త్రీణి లింగాకా
రాణి తాని ప్రసిద్ధాని విలిఖేత్ । తత్ర లింగాకారరేఖా త్రితయే - తిర్యగ్గతాశ్చత
స్రో రేఖా విలిఖేత్ - తతస్తద్వాయువ్యకోణాదితి - వాయువ్యకోణమారభ్యేతి
యావత్ - ప్రదక్షిణవిధౌ ప్రదక్షిణక్రమేణేత్యర్థః - దస్రాదిక్రమశః అశ్విన్యా
దిక్రమాత్సప్తవింశతి నక్షత్రాణి చ విలిఖ్యేత్తు - ఏవం విలిఖితే సతి దంపత్యోర్జన్మ
భే జన్మనక్షత్రే కృతగణే - తిర్యగ్ద్వి రేఖాంగతే ప్రాప్తే యది స్తు వైరప్రదే దంప
త్యోః పరస్పరం అత్యంత కలహ ప్రదే స్యాత్తాం పరిణయే అయమేవ లింగరజ్జు
రిత్యుచ్యతే॥ అ॥ రజ్జువర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నిడుపుగ మూడు లింగాకా
ర రేఖలు వ్రాసి యా రేఖలమీద నాలుగడ్డగీటులు గీచి యందు వాయువ్యకోణము
మొదలు ప్రదక్షిణక్రమముగ నశ్విని మొదలు ౨౭ నక్షత్రములునుంచగా నదువధ
దూవరుల జన్మ నక్షత్రములా యడ్డగీటులలో నొక రేఖయందున్నప్పుడు దంపతుల

కుగలహాప్రదాయులగునని తాత్పర్యము॥ ※

(౧౩౨) మూ॥ బ్రహ్మణీచ కుమారశక్తిశ్చ సా వారాహశక్తిరవైష్ణవీ తదనుసా మాహేంద్రశక్తిస్తతః। చాముండీచ మహేశ్వరీత్యనుసా క్రమశోష్టదిక్షు క్తయోర్హ్యుత్పత్తిస్థితినాశనే చ గదితాస్స్యుర్హేతుభూతాః ఇతి॥ వ్యా॥ అథ శ్లోకద్వయేన యోగినీవర్గమాహ॥ బ్రహ్మణీతి॥ క్రమాత్ బ్రహ్మణీ ప్రాచ్యాం అగ్నేయ్యాం కుమారశక్తిః దక్షిణస్యాం సా వారాహశక్తిః అథ నైఋత్యాం వైష్ణవీశక్తిః అథ ప్రతీచ్యాం సా వైష్ణవీశక్తిః తదనుపదనంతరవాయవ్యాం మాహేంద్రశక్తిః తతః అనంతరం ఉదీచ్యాం చాముండా చాముండీశక్తిః తదనుఐశాన్యాం సా ప్రసిద్ధా మహేశ్వరీశక్తిః ఏతాః అష్టదిక్షు క్తయః శక్తయః ఉత్పత్తిస్థితినాశనేచ సమాహారద్వంద్వమేతత్ ఉత్పత్త్యాదికనాశనేచ హేతుభూతాః కారణభూతాస్స్యురితిగదితా ఉక్తాః శాస్త్రజ్ఞైరితిశేషః॥ అ॥ యోగినీవర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రహ్మణి కౌమారి వారాహి సిద్ధవైష్ణవి మాహేంద్రి చాముండి శ్రీ మాహేశ్వరి అనునివి క్రమముగ ప్రాగాద్యష్టదిక్కులనంబడుటయగాక యుత్పత్తిస్థితినాశములకు కారణభూతములుగనని తాత్పర్యము॥ ※

(౧౩౩) మూ॥ బ్రాహ్మ్యాద్యష్టసు యోగినీష్వపభవేదైకైకభం త్రిత్రిశిష్టం భత్రితయం సజాతిరివ తత్ప్రాగాదిసంస్థాస్వపి। దంపత్యోరపిజన్మభేపలయోరేకవర్గంగతే ప్రీతిస్స్యాత్కలహప్రదాం దుభయోస్స్యాచ్ఛక్తివర్గత్రయమ్॥ వ్యా॥ అథ శక్తీనాం ప్రయోజనమాహ॥ బ్రాహ్మ్యాదీతి॥ బ్రాహ్మ్యాద్యష్టసుయోగినీషు పూర్వోక్తాసు ప్రాగాద్యష్టశక్తిషు అధఃఅశ్విన్యాదితః ఏకైకభంఏకైకస్యాం దిశిఏకైకనక్షత్రం క్రమేణనిక్షిపేదితిశేషః పర్యాయత్రయేణనిక్షిప్తేసతి చతుర్వింశతినక్షత్రాణిభాంతిఏవంచ శిష్టంపత్రితయం పూర్వాభాద్రాదినక్షత్రత్రితయం ప్రాగాదిసంస్థాసు బ్రహ్మాణీకుమారీ వారాహీషుతిసృషు సజాతిరివనిక్షిపేత్ - ఏవంనిక్షిప్తేపరిణయేదంపత్యోః జన్మనక్షత్రేకర్త్రిణి- ఏకవర్గంఏకశక్తికనక్షత్రవర్గంగతేస్యాతాంయదిదంపత్యోః ప్రీతిస్స్యాత్- అన్యథా ఉక్తవైపరీత్యేభిన్నవర్గంగతేచేత్ - తన్నక్షత్రద్వయం ఉభయోర్దంపత్యోఃకలహప్రదస్స్యాత్ - అయమేవశక్తివర్గ ఇత్యుచ్యతే అయమాశయఃప్రాచ్యామశ్విన్యాశ్లేషానూరాధా పూర్వాభాద్రాశ్చేతి। సః ఆగ్నేయ్యాం భరణీ మఘా జ్యేష్ఠోత్తరభాద్రాశ్చేతి। సః దక్షిణస్యాం కృత్తికాపూర్వాఫల్గునీమూలారేవత్యశ్చేతి త్రయః నైఋత్యాం రోహిణ్యుత్తరఫల్గునిపూర్వాషాఢాస్త్రిస్రః - ప్రతీచ్యాం మృగశీర్షాహస్తోత్తరాషాఢాః - వాయవ్యాంఆర్ద్రాచిత్రాశ్రవణాస్తి ఉదీచ్యాం పునర్వసూస్వాతీధనిష్ఠాః - ఐశాన్యాం పుష్య [illegible] శతభిషా [illegible]

ధ్యా॥ అ॥పూర్వశ్లోకమందు జెప్పంబడినయిష్టశక్తులకుప్రయోజనమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥పూర్వదిక్కు మొదలష్టదిక్కులకునశ్వని మొదలొక్కొక్క దిక్కునకొక్కొక్కనక్షత్రమువరుసనక్రమముగ ౨౭ నక్షత్రములు సంపూర్ణముగనుపరకునువిభజింపగావధూవరులజన్మనక్షత్రము లొకశక్తిసంబంధములైయున్నపరస్పరమైత్రికరంబగునట్లు గాకున్నగలహాకరమగునని తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౩౪)మూ॥ విశ్వాశ్లేషచతుష్టయోదకవసుస్థాణ్వంత్యశక్రాంతకత్వష్ట్రాదిత్రితయాభిధాః పరిణయే స్త్రీలింగతారాస్త్విమాః। తారాస్స్యుశ్చనపుంసకాశ్శతభిషఙ్మూలేందవశ్చాపరాః పుంతారాస్త్వశుభాన్యలింగజనితా ప్రీతిస్స్వలింగర్క్షజా॥ వ్యా॥అ॥అథలింగవర్గమాహ॥విశ్వేతి॥విశ్వా ఉత్తరాషాఢా ఆశ్లేషాచతుష్టయం ఆశ్లేషామఘాపూర్వాఫల్గున్యుత్తరఫల్గునీ ఉదకం పూర్వాషాఢా- వసుః-ధనిష్ఠా-స్థాణుః-ఆర్ద్రా అంత్యో రేవతీ-శక్రః-జ్యేష్ఠా-అంతకో భరణీ-త్వష్ట్రాదిత్రయం-చిత్రాస్వాతీవిశాఖాః- ఇమాశ్చతుర్దశ స్త్రీలింగతారాః-శతభిషఙ్మూలేందవః-శతభిషఙ్మూలమృగశీర్షాణి నపుంసకతారాస్స్యుః అపరాః శిష్టాః అశ్వినీకృత్తికారోహిణీపునర్వసూపుష్యహస్తానూరాధాశ్రవణపూర్వాభాద్రోత్తరాభాద్రా ద్వాదశ పుంలింగతారాస్స్యుః అన్యలింగజనితా తారా అశుభా స్వలింగర్క్షజా ప్రీతిశ్శుభకరేత్యర్థః-దంపత్యోర్జన్మనక్షత్రద్వయం ఏకలింగం చేచ్ఛుభం భిన్నలింగం చేదశుభమితి వేద్యం॥ అ॥లింగవర్గమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ఉషా-ఆశ్లే-మ-పుబ్బ-ఉత్తర-పూర్వాషాఢా-ఆర్ద్రా-రే-జ్యే-భ-చి-స్వా-వి- ఈ౧౪నక్షత్రములు స్త్రీలింగములు- శ-మూ-మృ-ఈ౩నక్షత్రములు-నపుంసకలింగములు తక్కిన నక్షత్రములు- పుంలింగములు- ఈలింగనిర్ణయమునకుఫలమేమనిన దంపతులజన్మనక్షత్రములొకలింగముగలవైయున్నపరస్పరప్రీతికరంబగునట్లు గాకున్నగలహాకరంబగునని తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౩౫) మూ॥ భూవార్యగ్నిమరున్నభాంసి చ మహాభూతాని పంచక్రమాత్తేషాం బాణరసర్తుమార్గణశరా దస్రాదిభూమ్యాద్యపి। ఏకస్యోడుజరేభ వేదపరభం వహ్నేర్భవచ్చేత్తరయోర్మృత్యుస్స్యాదపరే శుభాః పరిణయే భూతాఖ్యవర్గస్త్వయమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథభూతవర్గమాహ॥ భూవారీతి॥ భూః పృథివీ వారి జలం అగ్నిః తేజః మరుత్ వాయుః-నభః- ఆకాశః- ఏతాని పంచమహాభూతాని భవంతి - భూమ్యాదిపృథివ్యాదీనాం దస్రాది అశ్వినీప్రభృతి క్రమాత్ బాణరసర్తుమార్గణశరాః ఆయుష్ఠః పృథివ్యాః బాణాః అశ్విన్యాదిపంచకం - జలస్య రసాః ఆర్ద్రాదిషట్కం- అగ్నేః ఋతవః ఉత్తరఫల్గున్యాదిషట్కం- మరుతః, మార్గణాః- జ్యేష్ఠాదిపంచకం ఆకాశస్య శరాః ధనిష్ఠాదిపంచకం- ఏవంచ సతి ఏకస్య దంపత్యోరన్యతరస్య- ఉడునక్షత్రజలే ఆర్ద్రాదిషట్కే భవేత్ అపర

భం అపరస్య భయోరన్యతరస్య నక్షత్రం వహన్నుత్తరఫల్గున్యాదిషట్కం భవే
చ్చేతి తయోః సంపత్యోర్దృత్రిస్స్యాత్ పరిణయే వివాహవిషయే- అపరేణ కర్తారికా
త్స్యభానిఅయుం భూతాఖ్యోవర్గః॥ అ॥ భూతవర్గము ను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రసి
ద్ధంబులగు ప్రకృతిస్తేజో వాయ్వాకాశములనెడు పంచభూతములకునశ్వినిమొద
లుకొనినక్షత్రములలో క్రమంబున పృథివికి ౫ నక్షత్రములు - జలమునకు ౬ నక్షత్ర
ములు- తేజస్సునకు ౬ నక్షత్రములు- వాయువునకు ౫ నక్షత్రములు- ఆకాశమునకు
౫ నక్షత్రములు, నీరీతిని విభజింపగా దంపతులజన్మనక్షత్రములలో నొకనక్షత్రము
లు తేజోనక్షత్రముగనుండి మఱియొకనక్షత్రము జలభూతనక్షత్రముగనుండెనేని
మృత్యుప్రదంబగునట్లుగాకున్న శుభలరంబగునన టు॥ *

(౧౩౬) మూ॥ ఇంద్రాగ్నియమఅసురశ్చవరుణో వాయుః కుబేరశ్శివః
గాదిప్రభవో దినాదితియోప్యేకైకశష్షోడశ। నాసత్యాదికమేకమేకము డుతచ్చి
ష్టత్రయం పూర్వవత్సూర్వాద్యష్ట ఖగాశ్చ కేతురహితాః ప్రాదిషస్థాపితాః॥
వ్యా॥ అ॥ అధ ద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం చంద్రయోగవర్గమాహ॥ ఇంద్రాగ్నీ। ఇంద్ర
శ్చ ఇంద్రాగ్నియమః ప్రసిద్ధః ఆసురో నిర్‌ఋతిః- వరుణః- వాయుః కుబేరః శివః ఇత్య
ష్టావేతే ప్రాగాదిప్రభవః ప్రాగాద్యష్టదిశామధిపతయః ఏవం దినాదితిథయః ది
నాదిః ప్రతిపత్ సైవాదిర్యేషాం తే తథోక్తాః తనాదయష్షోడశతిథయః తేష్వేకైక
శః ఏకైకదినం ఏకైకస్యాం ప్రాచ్యాం దిశి క్రమేణ ద్విరావర్త్యాస్థాప్యం ఏవం నాస
త్యాదికం నాసత్యావశ్వినీ సైవ ఆదిత్యస్య తత్తథోక్తం॥ నాసత్యావశ్వినౌ ధస్రా
వాశ్వినేయౌ చ తావుభావిత్యమరః ఏకైకముడు నక్షత్రం చ ప్రాగాద్యష్టదిక్షు క్ర
మేణ త్రిరావృత్త్యాస్థాప్యం తేదా చతుర్వింశతి ర్భవతి తచ్ఛిష్టత్రయం తేషాం నక్ష
త్రాణాం శిష్టత్రితయం పూర్వవత్పూర్వాది దిక్షుస్థాప్యం కేతురహితాః కేతుభి
న్నా అష్టఖగా అష్టగ్రహాః ప్రాగాదిదిక్షుస్థాపితాః స్థాపనీయా ఇత్యర్థః॥ *

(౧౩౭) మూ॥ దంపత్యోరపిజన్మధిష్ణ్యవశతో జ్ఞాత్వా చ తాం తాం దిశం
తత్రస్థో డుపతిగ్రహేంద్రతిథిదిజ్నాథారిసామ్యేష్టతామ్। తేషాం మైత్రవశాచ్చ
మైత్రముభయోస్సామ్యే సమత్వం తథా శత్రుత్వయం యదిశత్రుత్వైనశశభృద్యో
గాఖ్యవర్గ స్త్వయమ్॥ వ్యా॥ దంపత్యోరితి॥ దంపత్యోః జన్మధిష్ణ్యవశతః జన్మనక్ష
త్రవశాత్ - తాం తాం పురుషనక్షత్రాధిష్టితాం దిశం స్త్రీనక్షత్రాధిష్టితాం దిశం
జ్ఞాత్వా తత్రస్థో డుపతిగ్రహేంద్రతిథిదిజ్నాధారి సామ్యేష్టతాం తత్రస్థాడు ప
తేః తద్దిశిస్థః నక్షత్రాధిపతేః గ్రహేంద్రస్య వతిథిదిజ్నాథయోః తిథినాథో దిఙ్నాద
శ్చ తయోశ్చ తేషాం చతుర్ణాం మైత్రవశాత్ మిత్రత్వే సతీత్యర్థః ఉభయోర్దంప
త్యోరపి మైత్రం మిత్రతా - తేషాం సామ్యే దంపత్యోరపి సమత్వం తథా తేషాం శ
త్రుత్వే యది దంపత్యోరపి శత్రుత్వైవ- అయమర్థస్సంపన్నః- పున్నక్షత్రాధిష్టితః

ధ్యమానానాం నక్షత్రగ్రహతిథిదిక్పతీనాంచ స్త్రీనక్షత్రాధిష్ఠితదిశి విద్య
మానానాం నక్షత్రగ్రహతిథిదిక్పతీనాంచ పరస్పరం మిత్రత్వే దంపత్యోః ప్రీతిమిత్ర
త్వం శత్రుత్వే శత్రుత్వం సమత్వే సమత్వమితి అయమేవ శశభృద్యోగాఖ్యో చంద్ర
యోగపర్యాయోఖ్య వ్యక్తః॥ అ॥ ఈ రెండు శ్లోకములచేత చంద్రయోగమును జెప్పుచు
న్నారు॥ తా॥ ఇంద్రాద్యధిపతులుగల ప్రాగాద్యష్టదిక్కులయందును బ్రతినవ
మొదలుగ కృత్తికాదులనొక్కొక్క దిక్కునకేడుచు ర్లు సవ్యవ్యాపిన నక్షత్రములనొక్కొ
క్కదిక్కునకేడేనక్షత్రములపూర్తివరకు- సూర్యాద్యష్టగ్రహంబులనొక్కొక్కదిక్కున
గనుక్రమముబుఁ స్థాపించగా పరనక్షత్రము యేదిక్కునం జేర్పడిన నక్షత్రాధిపగ్ర
హాధిపతిదిక్పతులుకును - వధూనక్షత్రమున్నదిక్కునం జేర్పడిన నక్షత్రాధిపుల
కును మిత్రత్వముగలిగియున్నదంపతులకు మిత్రత్వముగలుగును సమత్వముగలిగి
యున్నవారలకును సమత్వముగలుగును - శత్రుత్వముగలిగియున్నవారికి శత్రుత్వ
ముగలుగును॥ ※

(౧౩౭) మూ॥ గోత్రైకాత్క్రమశో మరీచిభగవానత్రిర్వసిష్ఠోంగిరాః పౌల
స్త్యశ్చ పులహః క్రతుః పరిణయే చత్వారి చత్వారి చ। దస్రాదీన్యపి సాభిజింతి కలహ
స్స్యాదేకగోత్రం గతే దంపత్యోర్యదిజన్మధే పసతతం గోత్రాఖ్యవర్గస్త్వయం॥
వ్యా॥ అథగోత్రవర్గమాహ॥ గోత్రైకాత్ ఇతి॥ మరీచిర్భగవానత్రిర్వసిష్ఠః అంగిరాః
పౌలస్త్యః పులహః క్రతుః ఇత్యేతే సప్తఋషయః అశ్విన్యాదీనాం క్రమేణ గోత్రా
భవన్తి అభిజిన్నక్షత్రసహితాని దస్రాదీని చత్వారి చత్వారి నక్షత్రాణి ఏకగోత్రా
ణి భవన్తీతిశేషః అశ్విన్యభిజిత్ప్రభృతి కాదో హ్యాద్యమరీచిగోత్రా భవన్తీ ఏవం సప్తగ
ణానాం చతుర్ణాం క్రమేణ గోత్రాః ప్రోక్తాః యది జన్మధే దంపత్యోర్జన్మధే జన్మ
నక్షత్రే ఏకగోత్రంగతే యది దంపత్యోస్సతతం కలహస్స్యాత్ - భిన్నగోత్రంగతే
యది శుభమిత్యర్థాల్లభ్యతే, పరిణయే వివాహవిషయే అయంగోత్రాఖ్యవర్గః॥ అ॥
గోత్రవర్గమును జెప్పుచున్నారు॥ తా॥ గోత్రాధిపులగు మరీచ్యత్రివసిష్ఠాంగిరః పౌ
లస్త్యపులహక్రతువులనెడి సప్తఋషులయందును క్రమంబున సాభిజిత్సహితాశ్వి
న్యాదినక్షత్రములు నాలుగేసినక్షత్రములవరుసన నెన్నగా వధూవరులజన్మనక్ష
త్రనొకగోత్రమునొందియున్న కలహకరంబగునటు॥

(౧౩౮) మూ॥ వర్గాణామపి పంచకే పరిణయే జ్ఞేయాస్స్ఫుటంభూ
సురైస్స్వప్రాణాం గ్రహమిత్రతైవనియతా గ్రాహ్యాం ప్రధానం గణః। స్త్రీదూరం
తు విశాం ప్రధానమపరో యోనాఖ్యవర్గో మహాన్ శేషాణాం శుభదో భవేత్ స్ఫు
టమిదం శాస్త్రం విచింత్యంబుధైః॥ వ్యా॥ ఇత్థం పంచవర్గాన్ ప్రపంచయిత్వా దా
నీం తేషు విప్రాదీనాం నియతవర్గానాహ॥ వర్గాణామితి॥ భూసురైర్జ్యోతిశ్శా
స్త్రజ్ఞైః పరిణయే వివాహవిషయే వర్గాణాం క్షత్రియాణాం పంచకే స్ఫుటం

యథాతథా జ్ఞేయాః పరిణేయాః పురుషాస్తు శేషః విప్రాణాంగ్రహమిత్ర
త్వే నియత ఆవశ్యకా- రాజ్ఞాం నక్షత్రయోనిగణవర్గః ప్రధానం ముఖ్యం
విశాం వైశ్యానాం స్త్రీదూరం ప్రధానం అన్యేషాం శూద్రాదీనాం అపరో మ
హాన్ ఫల[illegible] వ్యర్థ[illegible] శుభదో భవేత్ - ఇదం శాస్త్రం బహుధా పండితైస్సు
టం [illegible] చిన్త్య విచారణీ[illegible] చతుర్యాగాః శుభదా ఇత్యుక్తే ఇతర
వర్గాణాం [illegible] వైఫల్యం స్యాత్ - తేషాం కుత్రాప్య[illegible] యోగాభావాదిచ న్నై
వం దేశభేదేన తేషామపి గ్రంథాంతరేషు యోగసద్భావదర్శనాత్ - తథా
హ శ్లో॥ [illegible] మహేంద్రం మాగధే గాత్ పాంచాలే పంచ నాడికా। మాత్స్యే నాడీరా
శికూటం గ్రహమైత్రం తథైవచ॥ చోళే విదేహే కలింగం స్యాద్వశ్యం కాశ్మీర మండ
లే। వధూ[illegible] [illegible] వేర[illegible] సర్వరాశిగణా యోని గ్రహ
మైత్రం చ శోభనమ్॥ తా॥ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞ [illegible] ముగ జూడదగిన
యీ ౨౦ వర్గములలో బ్రాహ్మణులకు [illegible] - రాజులకు గణవర్గను-
వైశ్యులకు స్త్రీదీర్ఘవర్గను - తక్కిన [illegible] వర్గనుముఖ్యంబులు-
శేషించిన [illegible] వర్గములను దేశభేదముచేత [illegible] యున్న తెలుగున
నా[illegible] దేశ[illegible]లందు గ్రహింపబడునని తాత్పర్యము॥ ※

(౧౭౦) మూ॥ జన్మర్క్షే [illegible] యోజ్యమనిశం స్త్రీ జన్మధిష్ణ్యం బహ్వర్జ
[illegible] యోజ్యమనిశం స్త్రీనామధేనాథవా। పుం[illegible] [illegible] దాచన
[illegible] యోగః పుంసదంపత్యోర్ధిష్ణ్యయుగ్మం యద్వా
[illegible] అ॥ [illegible] జన్మనక్షత్రసవే
[illegible] జన్మర్క్షేణ స్త్రీ
జన్మధిష్ణ్య స్త్రీ జన్మనక్షత్రం [illegible] అథవా స్త్రీ నామధేయ స్త్రీ
నామనక్షత్రే [illegible] జన్మనక్షత్రం [illegible] పురుష నా
మనక్షత్రేణ యువతేః స్త్రియాః జన్మధిష్ణ్యయోగః నకదాచన [illegible]
యద్వా దంపత్యోర్నామధిష్ణ్యయుగళం పునః, నామనక్షత్రద్వయం [illegible]
దంపత్యోశ్శుభం స్యాత్। అ॥ ఈ చెప్పబడిన వింశతి వర్గములను విచారించుటకు జ
న్మ నామనక్షత్రముల [illegible] చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వరుని జన్మ న
క్షత్రముతో స్త్రీ జన్మనక్షత్రము [illegible] స్త్రీ నామ నక్షత్రము
తో వరుని జన్మనక్షత్రము చేర్చవలయునదియునుంగాని పక్షంబున నుభయుల నా
మనక్షత్రముల జేర్చి చూడవలయును గాని వరుని నామనక్షత్రముతో వధూజన్మనక్షత్ర
మునొకప్పుడుం జేర్చవలదని తాత్పర్యము॥ ※

(౧౭౧) మూ॥ జాతా[illegible] యుక్తమేవయువ తేర్జాతస్య పాదత్ర
యం [illegible] పూ[illegible]

ఋషస్య భే సమపదే జాతవధ్వాః పునరాతాయాః అపరార్ధమాద్యముభయో
స్సందిగ్ధమృక్షంత్విదమ్॥ వ్యా॥ అ॥ సందిగ్ధరాశినక్షత్రస్వరూపం దర్శయతి తత్ర
ష్వంఘ్రిష్వాహ॥ జాతాయా ఇతి॥ విషమాంఘ్రిభే త్రిపాన్నక్షత్రే జాతాయాః యు
వతేః స్త్రియాః- ఏకపదమేవ, విషమాంఘ్రిభే జాతస్య పుంసః పాదత్రయం చేత్ప
రిణమేచ్ఛుభం భవేత్, అయమేవ సందిగ్ధరాశిరిత్యుచ్యతే, ఏవం సమపదే ద్విపా
న్నక్షత్రే, పునశ్శబ్దస్త్వర్థకః జాతస్య పురుషస్య పూర్వార్థం సమపదే భేజా
తాయాః, వధ్వాః అపరార్ధముత్తరార్ధం చేదుభయోర్దంపత్యోః, అన్యోన్యం
శుభకరమిత్యర్థః ఇదమేవ సందిగ్ధమృక్షమిత్యుచ్యతే. పదమేకమేవేద్యేవకారేణ
వ్యత్యయే అశుభకరమితి గమ్యతే॥ అ॥ సందిగ్ధరాశినక్షత్రముల స్వరూపములను దె
లుపుచున్నాడు॥ తా॥ త్రిపాన్నక్షత్రములయందు బుట్టినవనితర శిఆనక్షత్రమం
దొకపాదముతో జేరియుండిన త్రిపాన్నక్షత్రజుడగు వరుని రాశి- ఆనక్షత్రమందు
మూడుపాదములతో జేరియున్నను శుభకరంబగుననునిది సందిగ్ధరాశియనబ
డు ద్విపాన్నక్షత్ర పూర్వార్ధమున బుట్టినవరుండును ద్విపాన్నక్షత్రోత్తరా
ర్ధమందు బుట్టినకన్యయు। శుభకరులగుదురది సందిగ్ధనక్షత్రమనంబడుకు ఉక్త
వ్యతిరిక్తముగనున్న నశుభకరంబగునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౮౭) సూ॥ సూర్యస్థాలయతశ్చతుర్థమభిజిద్యద్వా ముహూర్తోష్ట
మస్స్యాత్తత్సర్వేష్వపి మంగళేషు శుభకృద్గోధూళికం సప్తమం। ప్రాక్సూర్యోద
యతో ముహూర్త ఉష ఇత్యంతద్వయం తూత్తమం వేశ్యాదేః కరపీడనే నతు పర
స్యాప్యత్ర తత్పూర్వవత్॥ వ్యా॥ అ॥ అభిజిద్గోధూళ్యుషః కాలనిర్ణయమాహ॥
సూర్యేతి॥ సూర్యస్థాలయతః సూర్యస్థితరాశేశ్చతుర్థం లగ్నమితి శేషః అభిజి
దభిజిత్సంజ్ఞికస్స్యాత్ పక్షాంతరమాహ॥ యద్వేతి॥ అథవా అష్టమసూర్యోదయా
ష్టమో ముహూర్తో వాభిజిత్స్యాత్ తత్సర్వేష్వపి మంగళేషు శుభకర్మసు శు
భకృత్ సప్తమం సూర్యస్థితరాశేస్సప్తమలగ్నం గోధూళికం గోధూళిసంజ్ఞకం
స్యాత్ సూర్యోదయతస్సూర్యోదయాత్। ప్రాక్పూర్వం। ముహూర్తః ఉషః
ఉషఃకాల ఇత్యుచ్యతే। అనయోః ఫలంతుపూర్వవద్బోధ్యం। అంతద్వయం గో
ధూళ్యుషసోర్ద్వయం వేశ్యాదేస్సంకరాణామిత్యర్థః కరపీడనే వివాహే ఉత్త
మం ముఖ్యం। పరస్య బ్రాహ్మణాదివర్ణస్య తు గోధూళ్యుషసోర్ద్వయం నశుభ
కృత్। తర్హి తేషాం కీదృశం లగ్నం యోగ్యమిత్యత ఆహ। వేశ్యాదేరన్యత్ర త్రైవ
ర్ణికవిషయే తత్ అభిజిన్ముహూర్తః పూర్వవత్ పూర్వోక్తమేవేత్యర్థః॥ అ॥ అభిజి
ద్గోధూళ్యుషఃకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యోదయలగ్నము
నకు ౪ వ లగ్నముగాని లేక ౮ వ ముహూర్తముగాని యభిజిను ముహూర్తమని
యు ౭ వ లగ్నము గోధూళికమనియు- ఉదయమునకు బూర్వముహూర్తము

షః కాలమనియమివిని లో బ్రాంహణాదివర్ణత్రయమునకభిజిన్ముహూర్తము ము
ఖ్యమనియు దక్షిణవియశుభకరంబనియు వైశ్యాదిసంకరులకు ౩ కాలములు ము
ఖ్యములగునని యుననుట॥ *

(౧౮౩) మూ॥ యావత్స్పందతి లోచనం శుభకరం తత్కోటిభాగో
ఽపి వేత్తల్లగ్నే శుభకాలఏవ సతతం బ్రహ్మా న జానాతి తం। అన్యేకిం పునరేవ కర్తురథ
తత్కాలలగ్నం శుభో వా శుభః పూర్వాదృష్టవశాద్భవేత్సమయ విత్తత్సాక్షిమా
త్రం సదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథలగ్నప్రశంసాం నిగమయతి। యావదితి॥ లోచనలనేత్రం సు
ఖరం యథాతథా - యావద్యాతతాకాలం స్పందతి చలతి - తత్కోటిభాగస్త
స్యనిమిష కాలస్య కోటిభాగో యస్స ఏవలగ్నే శుభకాలస్సతతం భవేత్ - తం తా
దృక్సూక్ష్మకాల బ్రహ్మాలానజానాతి- అతిసూక్ష్మత్వాదితి భావః- అన్యేమను
ష్యాః- కింపునః లగ్నే శుభకాలం జానంతీతి కిముత వక్తవ్యం న జానంత్యేవేత్యర్థః కిం
తు కర్తుః శుభాశుభకర్తుః పూర్వాదృష్టవశాజ్జన్మాంతరీయ పుణ్యపాపకర్మవ
శాత్తత్కాలో లగ్నకాలః శుభః అశుభో వా భవేత్ , పూర్వాదృష్టం శుభం
చేచ్ఛుభంభవతి సకలకార్యస్యాదృష్టజన్యత్వాదితి భావః, తత్ర జ్యోతిశ్శాస్త్ర
విదం ప్రశాంతమనసమిత్యాది వాక్యైః జ్ఞః కిమర్థం ప్రార్థనీయ ఇత్యాశంక్యాహ,
సమయవిత్ జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞ తత్సాక్షిమాత్రం తస్యలగ్నస్య సాక్షిమాత్రం సా
క్ష్యేవ, నతు శుభలగ్నప్రదాతా॥ అ॥ లగ్నప్రశంసను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుభ
కరమగునట్లు చలించబడేకను రెప్పపాటులో కోటిభాగంశపరిమాణ కాలము ల
గ్నమందు శుభకాలమగును, చిత్రవిచిత్ర నిర్మాణచతురుండగు విధాతకుం గూడ
దెలిసికొనుట సాధ్యంగాని యట్టికాలమును మనుష్యులెట్లుం గజాలరు గాననె
ల్లరులకు జన్మాంతరకృత పుణ్యపాపకర్మాను సరణము లగ్నము సంప్రాప్తమగు
ను, సకలమయినవారికి జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుడు సాక్షిమాత్రుడె గాక లగ్నప్రదాత
గాడనుట తాత్పర్యము॥ *

(౧౮౪) మూ॥ ముద్రారంభః ఖాద్రయోదశ వసు శ్రోణా త్రి పూర్వో
త్తరా బ్రాహ్మాదిత్యకృశాను శక్రపవనాః పుత్రార్థదాస్తారకాః। వారా జీవకవి
జ్ఞ మందశశినాం శ్రేష్ఠా అథాశోభనా రిక్తామాదివసాదిషష్ఠి తిథయః పాతోఽవ
మా వైధృతిః॥ వ్యా॥ అ॥ అథముద్రికారంభకాలమాహ॥ ముద్రేతి॥ ముద్రారం
భ విధా ముద్రాప్రదానకరణే , వసు శ్రోణా త్రి పూర్వోత్తరా బ్రహ్మాదిత్యకృ
శాను శక్ర పవనాః ధనిష్ఠా శ్రవణ పూర్వఫల్గునీ పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రా
ఉత్తరఫల్గుని ఉత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రా రోహిణీ పునర్వసూ కృత్తికా జ్యే
ష్ఠా స్వాత్య ఇత్యత్రయోదశ .- తారకాః నక్షత్రాణి॥ ని॥ నక్షత్రమృక్షం భం తా
రా తారకాప్యుడు వా స్త్రియామిత్యమరః పుత్రార్థదాః పుత్రసంపత్కరాః జీవ

కవిజ్ఞమందశశినాంగురుశుక్రబుధశశిసోమ - సంబంధినోవారాః పంచశ్రే
ష్ఠాః ముఖ్యాః అశోభనాస్తు రిక్తామావాదివసాదిః షష్ఠీతిథయః రిక్తాః పూర్వోక్తాః , అ
మావాస్యా పక్షాదిః ప్రతిపత్, షష్ఠీతిథిః భద్రకరణతిథిః వృద్ధిసోమయస్సోపి, పా
తో మహాపాతః అవమా, దినత్రయం, వైధృతిః వైధృతియోగం పతే, అశోభనాం
భవంతి తిసర్వేషు వగంతవ్యాః॥ అ॥ ముద్రికారంభమునకు గాలనిర్ణయము జెప్పు
చున్నాడు॥ తా॥ ముద్రికారంభవిషయమై, ధ, శ్ర, పూ, షా, పూ, భా, ఉ, ఫ
ఉ, షా। ఉ, భా। రో। పు, హ। కృ। జ్యే। స్వా। ఈ నక్షత్రములును। గురు। శుక్ర। బుధ। శని
సోమవారములును। శుభకరంబులగును। రిక్తాతిథులునమావాస్య। ప్రతిపత్తు భద్ర
కరణతిథివ్యతీపాత మహాపాత అవమతిథి వైధృతినామయోగము లివియు శుభక
రంబగునని యెఱుంగవలయునని తాత్పర్యము॥ ❋

తృతీయోబిందుస్సమాప్తః.

కాలామృతే సవ్యాఖ్యానే - చతుర్థబిందు ప్రారంభః.

(౧౪౬.) మూ॥ శ్రావణ్యాం గురుశుక్రయోర్విమలయోః కుర్యాదుపాకర్మ కేతురుత్యూదిఖిలబహ్వృచః శ్రవణభే సింహాంగతే భాస్కరే। మాసే కర్కటకేవిమాధ్యందినే తైత్తిరీయశాఖేశ్వరాణాం రవేస్సంక్రాంతౌ గృహణేన కార్య మథవా తత్ప్రోష్ఠపద్యాం చరేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథ ద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం శ్రావణహోమకాలమాహ॥ శ్రావణ్యామితి॥ గురుశుక్రయోః విమలయోః అనస్తంగతయోస్సతోః శ్రావణ్యాం శ్రవణనక్షత్రయుక్తా పౌర్ణమాసీ శ్రావణీ తస్యాం శ్రావణశుక్లపౌర్ణమాస్యాం తత్ ప్రసిద్ధం ఉపాకర్మ కుర్యాత్। విద్యార్థీ ఇతి యాజుష ఇతి శేషః అఖిలబహ్వృచః సకలఋక్శాఖాప్రవర్తకాః శ్రవణభే శ్రావణే మాసే యస్మిన్ కస్మింశ్చిత్ శ్రవణనక్షత్రయుక్తదివసే ఉపాకర్మ కుర్యుః స త్వేషాం భాస్కరే సింహాంగతే సతి మాసే శ్రావణమాసే కర్కటకే వా కర్కటస్థే సతి వా కార్యం సింహాంగతే భాస్కర ఇతి వచనం సస్మదుత్తరదేశవిషయం। తదుక్తం నిర్ణయసింధౌ॥ శ్లో॥ కుళీరే రవిసంయుక్తే ఉపాకుయాత్తు దక్షిణే। నర్మదోత్తరదేశే తు కర్తవ్యం సింహగే రవావితికించ। శాఖేశ్వరాణాం సామవేదాధిపో భౌమః అథర్వణవేదాధిపో బుధః తయోః శాఖ్యరహితే సతి కార్యం। గుణవచనం బ్రాహ్మణాదిభ్య ఇతి ష్యఙ్। సామాథర్వణవేదినా విషయమిదం। ఋగ్య

జుర్వేదినాంతు గురుశుక్రయోర్విమలయోరిత్యేనైవగతార్థత్వాత్ గురుశుక్ర
యోరేవబుగ్యజుర్వేదాధిపతిత్వాదితిభావః అతఏవశాఖేశ్వరాణామితి హవ
చనస్యవచనపరత్వేనవ్యాఖ్యానం సంగచ్ఛతే - రవేస్సంక్రాంతౌ ఉపాకర్మదిన
సేసూర్యసంక్రాంతిర్యదిగ్రహణేచంద్రగ్రహణేవాయదిచనకార్యం తర్హికదా
కార్యమిత్యాశంక్యాహ॥ అథవేతి॥ తదుపాకర్మప్రోష్ఠపద్యాంప్రోష్ఠపదానక్షత్ర
యుక్తాపౌర్ణమాసీప్రోష్ఠపదానక్షత్రయుక్తాపౌర్ణమాసీప్రోష్ఠపదేతిస్యాంభా
ద్రపదపౌర్ణమాస్యాంచ రేత్ కుర్యాత్॥ అ॥ రెండు శ్లోకములచేత శ్రావణహోమ
కులమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యజుర్వేదులు గురుశుక్రుల స్తంగతులుగాక యుం
డగా శ్రావణశుద్ధ ౧౫యందును సమస్తఋగ్వేదులు న్ శ్రావణమాసమందే దిన
మందు శ్రవణనక్షత్రము సంభవించునో యాదినమందున - శాఖాత్రయప్రవర్తకు
లును సూర్యుడు సింహరాశియందైనను కటకరాశియందైనను ఉండగా తమతమ వే
దాధిపులనస్తగతులై యుండగాను పాపకర్మ జేయవలయునని యు నాదివసంబు
న గ్రహణసంక్రాంతులు సంభవించెనేని భాద్రపదశుద్ధ ౧౫ యందు - జేయవలయు
నని తాత్పర్యము॥ సూర్యుడు సింహరాశియందుండగా నర్మదోత్తర దేశమందును-
కటకరాశియందుండగా దక్షిణదేశమందు జేయవలయునని గ్రంథాంతరమందు
జెప్పబడియున్నది॥

(౧౮౬) మూ॥ దోషోయంసమఏవ చేదనధికోనల్పశ్చమాసద్వయే
తత్రశ్రావణమాసఏవవిధివత్ కుర్యాదుపాకర్మతత్ । కర్మోత్సర్జననామకం
తదపివాపూర్వోషధీనాంతి దా ప్రాకట్యం యదివాస్తిచేదథచరేన్మాసేనభస్యే
తథా॥ వ్యా॥ దోషఇతి॥ అయందోషః పూర్వోక్తమూఢాదిదోషః మాసద్వయే
శ్రావణభాద్రపదమాసద్వయే - అనధికోనల్పశ్చసమశ్చేదిత్యర్థః - తత్రశ్రావ
ణమాసఏవ - తదుపాకర్మ - విధివచ్ఛాస్త్రోక్తం యథాతథా - కుర్యాత్ - స్వ
కాలస్యబలవత్త్వాదితిభావః ప్రసంగసంగత్యా ఉత్సర్జనకాల మాహకర్మేతి॥
ఉత్సర్జననామకంకర్మ - పౌష్యశుక్లపౌర్ణమాస్యాంవిధేయం హోమకర్మయ
త్తదపివాపౌష్యమాసోదోషయుక్తశ్చేన్మాఘేకార్యం ఉభయత్రాపి దోషస్స
మశ్చేత్పౌష్యమాసఏవ కార్యమిత్యర్థః - శ్రావణ్యాంపౌర్ణమాస్యామధ్యాయ
ముపాకృత్యమాసంప్రదోషేనాధీయీత - తైష్యాంపౌర్ణమాస్యాగ్నరోహి
ణ్యాంవావిరమేదిత్యుత్సర్జనకాలస్యాపస్తంబేనోక్తత్వాత్ - పూర్వోషధీనాం
ప్రాకట్యంపూర్వసస్యప్రాదుర్భావఇత్యర్థః - శ్రావణేనాస్తియది తదానభ
స్యేమాసేభాద్రపదమాసే॥ ని॥ నభోర్యభస్యః ప్రోష్ఠపదభాద్రభాద్రపదాస్స
మా ఇత్యమరః - ఉపాకర్మచరేత్ కుర్యాత్ - గురుశుక్రయోర్విమలయోరితిప్ర

థమమోపాకర్మవిషయః - తథాచకాశ్యపః॥ శ్లో॥ గురుభార్గవయోర్మౌఢ్యే బాల్యేవావార్ధకేపిచ॥తథాధిమాసేసంసర్పేమలమాసేషుచద్విజం॥నకుర్యాదా ద్యుపాకర్మకృతంకర్మచనిష్ఫలమితి॥ తా॥పూర్వోక్తోక్తములైన మూఢాదిదోషములు శ్రావణ-భాద్రపదమాసములయందు సమానములుగానుండెనేని స్వకాలముబలవత్తరమైనందువలన శ్రావణమాసమునందేయుపాకర్మజేయవలయుననియుపుష్యశుద్ధ౧౫యందు-జేయదగినయుత్సర్జనమునుహోమకర్మానాకాలము మూఢాదిదోషయుక్తమైయుండెనేని మాఘశుద్ధ౧౫యందు-జేయదగినదనియు బుష్యమాఘమాసములయందును దోషముసమానముగానుండెనేని పుష్యమాసమందేచేయదగినదనియు-శ్రావణమాసమందు మొదటనేపైవిధియుత్పత్తికయున్ననేని నుపాకర్మవిషయమః కాశ్యపవచనమువలన దెలియవచ్చుచున్నది॥

(౧౪౮)మూ॥ సంక్రాపర్వసురిక్తాసుపిత్ర్యకనిశాసంధ్యాష్టమీషుప్రతేభుక్త్వామిత్రమఘోత్తరాగ్నిదనుజప్రాజేశజన్మోడుషు। పాతేకర్కటకన్యకాఘటధనుర్మాసేషుమృత్యుప్రదక్షౌరంభానుజభౌమభానుదివసేష్వత్నీయదాగర్భిణీ॥

వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాంక్షౌరకాలమాహ॥నందేతి॥నందాదినందతిథయః పర్వసు అమావాస్యాది, పర్వసు, రిక్తాః పూర్వోక్తాః పిత్ర్యతిథయః, నిశారాత్రిః, సంధ్యాసూర్యోదయకాలసూర్యాస్తమయకాలశ్చ అష్టమ్యుభయద్వయగతా, ఏతేషుదివసేషుప్రతేప్రతదివసేభుక్త్వా భోజనంకృత్వామిత్రమఘోత్తరాగ్నిదనుజప్రాజేశజన్మోడుషుమిత్రమనూరాధామఘాప్రసిద్ధాఉత్తరాఉత్తరాత్రయం అగ్నికృత్తికాదనుజంమూలంప్రాజేశోరోహిణీ, జన్మోడుజన్మనక్షత్రంఏతేషు నక్షత్రేషుచపాతేవ్యతీపాతమహాపాతయోరనుకరణంకించకర్కటకన్యకాఘటధనుర్మాసేషు, భానుజభౌమభానుదివసేషుశన్యంగారకార్కవాసరేషుచపత్నీయదాగర్భిణీ-అతఇనిరనావిటమత్యర్థఇనిః బున్నేభ్యఇతిపాణినిసూత్రాత్ఇనిప్రత్యయః ఏతేషుసర్వేషుక్షౌరంక్షురకర్మమృత్యుప్రదం - అయోగ్యమితియావత్॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతక్షౌరకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ ౧౪౭వశ్లోకమునందుచెప్పబడిననందరిక్తతిథులు,పంచపర్వంబులు,పిత్ర్యతిథులు,ఉభయాష్టములు, ఈతిథులయందును రాత్రియందును,సూర్యోదయసూర్యాస్తమయకాలములయందును, ప్రతదినములయందును,భోజనానంతరమందున అనూరాధా, మఖ,ఉత్తరఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర,కృత్తిక,మూల,రోహిణీ,జన్మనక్షత్రమువీటియందును,వ్యతీపాతమహాపాతలయందును,కటకకన్యాకుంభధనుర్మాసములయందును,ఆదిత్యాంగారకశనివారములయందును భార్యగర్భ

ణియైయుండగా నాల్గవనెలమొదలు ప్రసూతికాలమువరకును, . క్షౌరంబశుభక
రంబని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౨౪) మూ॥ తస్తాహస్తచతుష్టయాదితిగురుశ్రీశత్రయాశ్వేందవో
జ్యేష్ఠాంత్యోడుచమధ్యమంచశుభకృచ్చంద్రజ్ఞవారాన్వితేరోగాంతేమృతకర్మ
సుక్రతువిధౌపుణ్యస్థలేశోభనే కారాగారవిమోచనేశుభకరంక్షౌరంతువర్జ్యా
స్వపి॥వ్యా॥అ॥తథా యోగ్యకాలమాహ॥ శస్తాఇతి॥హస్తచతుష్టయంహస్తచి
త్రాస్వాతివిశాఖాః, ఆదితిః, పునర్వసూ, గురుః, పుష్యః, శీశత్రయం,శ్రవణధని
ష్ఠాశతభిషః,ఆద్యాఃఅశ్వినీ, ఇందుః,మృగశీర్షం, ఏతాఏకాదశతారాఃశస్తాఃప్ర
శస్తాః జ్యేష్ఠాంత్యోడుచేతిసాధకాభిప్రాయేణ ఉడ్వితేకవచనంజ్యేష్ఠారేవ
తీద్వయంచమధ్యమంఅనుత్తమమిత్యర్థః చంద్రజ్ఞవారాన్వితేసోమబుధవారయు
తేదినేక్షౌరంశుభకృత్ రోగాంతేవ్యాధినివృత్తి కాలేమృతకర్మసుక్రతుషిధౌక్ర
త్వారంభేపుణ్యస్థలేకాశ్యాదీపుణ్యక్షేత్రేశోభనేవివాహాత్పూర్వదినఇత్యర్థఃకా
రాగారవిమోచనే బంధనగృహనివృత్తౌఏతాసువర్జ్యాస్వపి అయోగ్యతిథ్యాది
ష్వపిక్షౌరంశుభకరం॥ ఆ॥క్షౌరమునకుయోగ్యకాలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥
అశ్వినిమృగశీర్షపునర్వసుపుష్యమిహస్తచిత్తస్వాతివిశాఖ- శ్రవణము-ధనిష్ఠ-
శతభిషము- ఈ౧౧నక్షత్రములు-,సోమబుధవారంబులునుప్రశస్తంబులనియు జ్యే
ష్ఠ రేవతి ఈ౨న్నుమధ్యమంబులనియు ఆరోగ్యస్నానమృతకర్మయాగారంభకా
లములయందు కాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రప్రవేశకాలములయందునువివాహదినమున
కుపూర్వదినంబునందును గారాగృహవిముక్తికాలంబునందు నీకాలములయందు
క్షౌరనిషేధతిథ్యాదులున్నశుభకరంబులని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౨౫) మూ॥ బధ్నీయాచ్ఛురికాంచరాజపురుషఃప్రాగేవపాణిగ్రహా
న్మౌంజీబంధనభేసురాన్పితృగణంసంపూజ్యతత్సద్మచ । కట్యాంవామతఏవలక్ష
యుతాంశేషంవివాహోక్తవత్తారాచంద్రబలాన్వితః కుజగురుబ్రధ్నాఖ్యవా
రేష్వపి॥వ్యా॥అ॥అథరాజకుమారణాంఛురికాంబంధనకాలమాహ ॥ బధ్నీయా
దితి॥ రాజపురుషఃరాజాచాసౌపురుషశ్చేతిసమానాధికరణసమాసః- తారా
చంద్రబలాన్వితస్సన్ పాణిగ్రహాత్ - ప్రాగేవపూర్వమేవ- మౌంజీబంధనభేఉప
నయనయోగ్యనక్షత్రే- సురాన్ గ్రహదేవతాః- పితృగణంమాతాపిత్రోర్గురూ
ణాంచగణం సంపూజ్యగంధమాల్యాదిభిరభ్యర్చ్యతత్సద్మచ ఆయుధగృహంచ-
తోరణపతాకాది భిరలంకృత్యకుజగురుబ్రధ్నాఖ్యవారేషుకుజగురుసూర్యవా
ష- లక్షణయుతాంశస్త్రశాస్త్రోక్తలక్షణసంపన్నాంఛురికాంఅసిపుత్రికా॥ని॥
స్యాచ్ఛస్త్రీ చాసిపుత్రీచఛురికాచాసి ధేనుకేత్యమరః - కట్యాంనామతఃసవ్యక

ట్యా॥ ని॥ వామంశరీ రేసవ్యంస్యాదపసవ్యరితుదక్షిణమిత్యమరః - బధ్నీయాత్ ధారయేత్ - శేషంవారనక్షత్రాతరిక్తంలగ్నాదికంవివాహోక్తవత్ - వివాహే యాగ్రహానుపత్తిఃయల్లగ్నంచతత్సర్వమత్రాపృయ్యాహ్యం॥ అ॥ రాజకుమారులు కత్తి ధరించుటకు గాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రాజకుమారుడువివాహాము నకుమున్నేయుపనయనయోగ్యనక్షత్రముతోడను భాన్వంగారకగురువారము తోడను- వివాహయోగ్యమైనలగ్నాదులతోడను- తారాచంద్రబలముతోడను గూడియున్నయొకశుభదినంబునసిష్ట దేవతలందరిదండ్రులనుగురువులంబూజిన్చి ఆయుధగృహంబునలంకరించి శస్త్రశాస్త్రోక్తంబులగులక్షణములుగలసూరికత్తినింటిప్రదేశమున కడిప్రకటధరింపవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౫౦) మూ॥ షష్ఠాదౌసమవాస రేనవవధూసద్మప్రవేశశ్శుభః స్యాహాషోడశవాసరాత్పరిణయాత్పంచాంగశుద్ధింవినా। ఊద్వాహాద్యసమాబ్దమేవనియమస్త్వపంచమాబ్దాత్తులాకన్యార్కటచాపగోఝషనృయుక్కుంభాలిషే కేశుభాః॥ వ్యా॥ అ॥శ్లోకపాదత్రయేణనూతనవధూగృహప్రవేశకాలమాహ॥ షష్ఠాదావితి॥పరిణాయాత్ వివాహానంతరం షష్ఠాదౌషష్ఠదినప్రభృతిసమవాస రేసమదినే- పంచాంగశుద్ధింవినాపిఆషోడశవాసరాత్,షోడశదినపర్యంతం,నవవధూసద్మప్రవేశః, నూతనవధూగృహప్రవేశః, శుభఃస్యాత్ షోడశదినాత్క్రమేణగతివవాహఉద్వాహాదివివాహప్రభృతిఅసమాబ్దవిషమసంవత్సరేయాస్మిన్ కస్మిన్ శుభదినేశుభః అయంనియమః విషమసంవత్సరనియమః ఆపంచమాబ్దాత్పంచమసంవత్సరపర్యంతమేవఇతఃపరంసపాదశ్లోకత్రయేణనిషేకకాలమాహ॥ తులేత్యాదినాతులాకన్యాకర్కటచాపగోఝషనృయుక్కుంభాః ఆద్యాస్త్రసిద్ధాఃవాపోధనుః, గౌవృషః,ఝషోమీనఃనృయుక్ మిథునకుంభాఃప్రసిద్ధాఏతేల్వృష్టులగ్నానిషేకేమిథునక్షేశుభాః॥ అ॥ శ్లోకంబున౩పాదముల చేతనూతనవధూగృహప్రవేశకాలంబును నాలవపాదమునిషేకయోగ్యలగ్నంబులంజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహమైనదినము మొదలు౧౬ వదినమువరకుసమదినములయందు దినవారనక్షత్రయోగకరణములనైనంజూడక నూతనవధూగృహప్రవేశమునచ్చునని యు ౧౬దినములకు వెనుక౫సంవత్సరములవరకు విషమసంవత్సరములయందొక శుభదినంబునజేయవలయుననియు ౫సంవత్సరములకువెనుకవిషమసంవత్సరనియమముబనిలేదనియు,వృషభమిథున,కటక,కన్యాతులా,ధనుః, కుంభమీనములునిషేకయోగ్యంబులనియు తాత్పర్యము॥ *

(౧౫౧) మూ॥ దస్రాగ్నిలమిత్రమూలవరుణబ్రాహ్మ్యోత్తరాంత్యాహ్యతాః పూజ్యాః పుష్యపునర్వసూవసుశశిత్వష్ట్రాహ్వయామధ్య

మాః । మధ్యావాత్రతుపుష్యఏవవిఫలాస్తారానిషేకే పరామధ్యోథభానుజవాస
రశ్చభృగుజజ్ఞార్క్యేందువారాశ్శుభాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథనిషేకేనక్షత్రవాసరానా
హ॥ దస్రేతి॥ దస్రార్కానిలమిత్రమూలవరుణబ్రాహ్మ్యుత్తరాంత్యాచ్యుతాః
అశ్వినీహస్తస్వాత్యనూరాధా మూలశతభిషగ్రోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్త
రాభాద్రారేవతిశ్రవణాః పూజ్యాః శ్రేష్ఠాః పుష్యపునర్వసూవసుశశిత్వష్ట్రాదిత్య
యాః పుష్యపునర్వసూధనిష్ఠామృగశీర్షచిత్రాః భధాః మధ్యమాః అనుత్తమా ఇత్య
ర్థః అత్రతు మధ్యమనక్షత్రాణాంతుమధ్యేపరిగణితః పుష్యవిఫలఇత్యేవకారా
ర్థః అపరాశ్శేషాస్తారాః భరణీకృత్తికార్ద్రా శ్లేషా మఘాపూర్వాఫల్గునివిశాఖా
జ్యేష్ఠాపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రా విఫలాః త్యాజ్యా ఇతియావత్ భానుజవా
సరశ్చమధ్యమః భృగుజజ్ఞార్క్యేందువారాః శుక్రబుధగురుసోమవారాః శుభాశ్శు
భకరాః అన్యేశ్శుభా ఇత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ నిషేకవిషయమైననక్షత్రవారముల
జెప్పుచున్నాఁడు॥ అశ్వని- రోహిణి ఉత్తర- హస్త- స్వాతి- అనూరాధ మూల- ఉ
త్తరాషాఢ- శ్రవణము- శతభిషము- ఉత్తరాభాద్ర- రేవతి- ఈనక్షత్రంబులును- సో
మ బుధ- గురు- శుక్రవారంబులును- నిషేకమునకుముఖ్యములనియు- మృగశీర్ష
ము- పునర్వసు- చిత్త ధనిష్ఠ- ఈనక్షత్రంబులు శనివారమునుమధ్యమంబులనియుపు
ష్యనక్షత్రమత్యంతమధ్యమంబనియుదక్కిననక్షత్రవారములు నిషిద్ధంబులనియు సభి
ప్రాయము॥

(౧౫౨) మూ॥ షష్ఠీపర్వచతుర్దశీపితృతిథీరిక్తార్ధరాత్రాష్టమీహి
త్వా విష్ట్యవమాదినాదిదినకృత్తారామప్రదోషానపి। మఘాదిష్వపిపంచసూది
తమహాదోషాన్పరిత్యజ్యతాః శ్రావణ్యామపికార్తికే సహసిమాసే నిషే
కశ్శుభః॥ వ్యా॥ షష్ఠీతి॥ షష్ఠీపక్షద్వయగతాపర్వాణి అమావాస్యాపూర్ణిమా
మాదీని- చతుర్దశీపక్షద్వయగతా- పితృతిథయః శ్రాద్ధదినాని- రిక్తాః పూర్వోక్తాః
అర్ధరాత్రః నిశీథః- అష్టమీపక్షద్వయగతా- కించవిష్ట్యవమావిష్టిర్భద్రకరణం
అవమః దినత్రయం - దినాదిదినకృత్తారామప్రదోషానపిదినాదిః ప్రతిపత్ దినకృ
త్తారా- సప్తమీద్రయోదశ్యౌ- తయోః ప్రదోషాః ఏతాంత్సర్వానపిహిత్వా
త్యక్త్వా తాః ప్రసిద్ధాః ఉదితమహాదోషాః మాఘాదిమహాదోషాః పరిత్య
జ్య- మాఘాదిషుమాఘప్రభృతిషుపంచసుమాసేషువా శ్రావణ్యాం- కార్తికే-
అథవాసహసిమార్గశీర్షేమాసేవా॥ని॥ మార్గశీర్షేసహమార్గ ఇత్యమ
రః- నిషేకశ్శుభః॥ అ॥ నిషేకకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ మాఘఫాల్గునచైత్ర
వైశాఖజ్యేష్ఠశ్రావణకార్తికమార్గశీర్షమాసములయందు పక్షద్వయగత
ములగుషష్ఠ్యష్టమీచతుర్దశీప్రతిపత్తులునుపర్వతిథులునుశ్రాద్ధదినంబులునురిక్తతి

యును త్రయోదశి సప్తముల ప్రదోషంబును అర్ధరాత్రంబును మాఘాది షండోషంబులును విని౦బరిత్యజించి తక్కిన దినంబులయందు నిషేకము శుభావహమని యును ముందు జెప్పబడిన మాసములు గాక యితర మాసములయందే దినంబునం జేయవలదని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౫౩) మూ॥ రేవత్యాదిషు షట్సు భేషు యువతిః పత్యుర్నిషేకే ప్రియా దంపత్యోశ్చ పరస్పరం ప్రియమపి స్యాద్ద్వాదశస్వీశభాత్ । జ్యేష్ఠాద్యేషు దినవోదుషు ప్రియతమో భర్తా స్వసౌతారా శుభా స్యాత్తాం భర్తృగృహ ప్రవేశసమయే చేన్నాను గా స్పృష్ట గా॥ వ్యా॥ రేవత్యాదిష్వితి॥ రేవత్యాదిషు షట్సు భేషు రేవతీప్రభృతిషు మృగశీర్షాన్తేషు షణ్ణక్షత్రేషు, నిషేకే కృతే యది యువతిర్వధూః పత్యుః పురుషస్య ప్రియకరా స్యాత్, ఈశభాత్, ఆర్ద్రానక్షత్రమారభ్య ద్వాదశ ఋక్షాణి యావదనూరాధాన్తేషు, నిషేకే కృతే దంపత్యోః పరస్పరం ప్రియం స్యాత్ జ్యేష్ఠాదినవోడుషు జ్యేష్ఠాద్యుత్తరాభాద్రాన్తేషు నవనక్షత్రేషు నిషేకే కృతే, వరః భర్తా స్త్రియాః ప్రియతమః ప్రీత్యతిశయవాన్ స్యాత్, అతిశాయనే తమప్ ఇష్ఠనౌ ఇత్యతిశయార్థే తమప్ప్రత్యయః, భర్తృగృహ ప్రవేశసమయే నూతనసంగమాయాం క్రీడా, గృహప్రవేశసమయేషి తారా శుభా సూర్యోద్వాస్పృష్టా స్పృష్టగా వానుగా వా యది శుభా స్యాత్॥ అ॥ దంపతులకన్యోన్య ప్రీతికరంబులగు నక్షత్రములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రేవతి మొదలగు ౬ నక్షత్రములయందు నిషేకము జేయువనిత పురుషునకిష్టురాలగునని యు, నార్ద్ర మొదలు ౧౨ నక్షత్రములయందు నిషేకము చేయు దంపతులకన్యోన్య ప్రీతి గలుగునని యు జ్యేష్ఠ మొదలగు ౯ నక్షత్రములయందు నిషేకము జేయు స్త్రీకి బురుషుండత్యంత ప్రియుండగు దనియు, వనిత నూతన సంగమమునకై భర్తృగృహమును బ్రవేశించునప్పుడు రవిశుక్రులు స్త్రీ వెనుకనైనను గుడి ప్రక్కనైనను నుండరేని శుభకరులనియు నభిప్రాయమని తాత్పర్యము॥

(౧౫౪) మూ॥ కుర్యాన్నూతనవస్త్రభూషణధృతిం విష్ణుత్రయార్కత్రయం బ్రహ్మాదిత్య గురూత్తరార్యశశభృత్మిత్రాన్త్యమూలేష్వపి । వారాకారదినేశయోః ప్రతిపదం రిక్తాం వమాం షష్ఠీమనందా వైధృతివిష్టి వ్యాతపరిఘాన్ హిత్వాథమందే ధవా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ నూతనవస్త్రభూషణధారణకాలమాహ॥ కుర్యాదితి॥ విష్ణుత్రయశ్రవణధనిష్ఠాశతభిషజః అర్కత్రయం హస్తచిత్రాస్వాత్యః, బ్రహ్మారోహిణీ, ఆదిత్యః పునర్వసూ, గురుః, పుష్యః, ఉత్తరాః, ఉత్తరాత్రయం అర్యః, అశ్వినీ శశభృత్, మృగశీర్షం, మిత్రమనూరాధా, అంత్యో రేవతీ మూలం ప్రసిద్ధం ఏతేషు సప్తదశనక్షత్రేషు నూతనవస్త్రభూషాణాం

నాంధృతంధారణంకుర్యాత్ ఆరదినేశయోఃఇరోంగారకఃదినేశసూర్యౌ, తయోఃవారౌభౌమార్కవాసరౌ॥ ని॥ ఆరోవక్రోమహీజశ్చరుధిరో క్రపీవశ్చేతినిఘంటుః , ప్రతిపదంపక్షద్వయగతా,రిక్తాఃపూర్వోక్తాఃఅవషిఃదినత్రయం అష్టమీపక్షద్వయగతానందా పూర్వోక్తాఃవైధృతిః వైధృతియోగః విష్టిర్భద్రకరణంవ్యతీపాతమహాపాతౌపరిఘఃపరిఘయోగః , తత్సహితాన్పరిత్యజ్యధారయేదితి పూర్వేణాన్వయః అరదినేశయోర్వారౌ విశ్యేనేనశేషాణాంయోగ్యత్వప్రాంతే మందవారాదయోగ్యత్వమాహ, అథవామందేవాందవాసరేఅశుభమిత్యర్థ్యాహారః॥ అ॥ నూతనవస్త్రాభరణములధరించుటకుగాలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆదిత్యాంగారకశనివారంబులను, ఉభయపక్షస్థితిప్రతిపత్తులును ౯౪ వ శ్లోకమునందుజెప్పబడిననందరిక్తతిథులును తిథిత్రయముతో జేరినదినంబును, 'పరిఘవైధృతినామయోగంబునను, భద్రకరణమును, వ్యతీపాతమహాపాతంబులును, వీనిబరిత్యజించి, తక్కినదినంబులయందు అశ్విని,రోహిణి,మృగశీర్షము,పునర్వసు, పుష్యమి,ఉత్తర,హస్త,చిత్ర,స్వాతిఅనూరాధ,మూలఉత్తరాషాఢ,శ్రవణము,ధనిష్ఠ, శతభిషము, ఉత్తరాభాద్ర రేవతి, ఈనక్షత్రములయందునూతనవస్త్రాభరణములధరించినశుభములు గలుగునని తాత్పర్యము॥

(౧౫౫)మూ॥ మేషేమీనగృహేచతస్రఉభయోస్సార్థంవతస్రోవృషకుంభేపానయుతాశ్చపంచమకరంస్త్రీయుగ్మకేతౌలిచ సార్థపంచకులీరకేసరిధనుశ్చాలికీటేషుచేనాడికాలగ్నానాఘటికాప్రమాణగణనజ్ఞాయాక్రమాద్భాస్కరైః॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాదశలగ్నానాంఘటికాప్రమాణమాహ॥మేష ఇతి॥ మేషేమీనగృహేచేత్యుభయోర్లగ్నయోశ్చతస్రోఘటికాః - వృషేకుంభేసార్థంయథాతథాచతస్రోఘటికాః మకరస్త్రీయుగ్మతౌలిషుమకరకన్యామిథునతులాసు , నాదయుతాస్సపాదాఃపంచఘటికాఃకులీరకేసరిధనుఃకీటేషుకర్కటకసింహధనుర్వృశ్చికేషు,సార్థంపంచఘటికాఃఏవంలగ్నానాంద్వాదశ్యలగ్నానాం-ఘటికాప్రమాణగణనాక్రమగుత్, భాస్కరైఃజ్యోతిశాస్త్రజ్ఞైః జ్ఞేయా॥ అ॥ మేషాదిద్వాదశలగ్నఘటికాప్రమాణముజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మేషమీనలకుగడియలు ౪ వృషకుంభములకుగడియలు ౪½ మకరకన్యామిథునతులలకుగడియలు ౫। కటకసింహధనుర్వృశ్చికములకుగడియ ౫½ ఈరీతిని లగ్నములఘటికాప్రమాణముదెలియవలయు॥ చతుర్థబిందుస్సమాప్తః.

కాలామృతే సవ్యాఖ్యానే, పంచమనిమప్రారంభః

శ్లో॥ ప్రణమ్య దక్షిణామూర్తిం సచ్చిదానందరూపిణమ్। వ్యాఖ్యాయతే గురూణాం సత్కృపయా యాత్రాప్రకరణం మయా॥ (౧౫౮) మూ॥ ప్రష్టుర్జాతకమిత్యేతస్యాగమనం వాయుష్మతస్సంవదేత్ ప్రష్టా విస్మృతజాతకో యది భవేత్తస్యాపక్ప్రాభద్వ్రిపేత్। తల్లగ్నే గ్రహదృష్టిచారవశతో నైరన్త్యర్షిమిత్రైశ్చ భస్థా రాచంద్రబలాన్వితో గ్రహముఖం కృత్వా శుభేహ్ని వ్రజేత్॥ వ్యా। ప్రష్టురితి। ప్రష్టుః ప్రయాణలగ్నప్రశ్నకర్తుః జాతకం జన్మకాలగ్రహసంపత్తిం వీక్ష్య సమ్యగ్విచార్య ఆయుష్మతః దీర్ఘాయుష్యస్థితిస్యాపుసంగమనం యాత్రాం సంవదేత్ దైవజ్ఞ ఇతి శేషః, ప్రష్టా విస్మృతజాతకః, అజాతజన్మకాలగ్రహసంపత్తిశ్చ వేద్యాదిః తదా తస్యాపి స్మృతజాతనస్యాపి కృచ్ఛ్రోతి నష్టజాతకాదివిచారాత్ వదేత్॥ వి। స్వా...ష్టం కృచ్ఛ్ర వరాధిపమిత్యమరః, తతః ప్రయాణ ర్త్తా తారాచంద్రబలాన్వితస్సన్, గ్రహముఖం నవగ్రహపూజాం కృత్వా తాన్ సంపూజ్య గ్రహప్రీతిం కృత్వా ... యాత్రాలగ్నే గ్రహదృష్టివశాత్ యానిచారవశతః నానిన్యంశకానాని తేష్వ అనేకేషు బ్రాహ్మణైః మంగళగీతవాద్యాదిసద్వాక్యైశ్చ సహ, శుభేహ్ని పంచాంగ శుద్ధిదివసే తల్లగ్నేద్దైశ్లోక్తశుభలగ్నే వ్రజేత్, గచ్ఛేత్ విఘ్నాన్ నిర్జిత్య॥ అ॥ యాత్రాప్రకరణమును జెప్పుచున్నాను॥ తా॥ యాత్రయందధికారము గలసుజ్యోతిష్కుని శుభలగ్నప్రశ్నచేయగా నా జ్యోతిషుడు ప్రయాణకర్తజాతకమును జన్మకాలమాలోచించియతడు దీర్ఘాయుష్మంతుడుగానుండెనేని ప్రయాణలగ్నమును జెప్పవలయుననియు, ప్రయాణకర్త జాతకము దెలియనివాడైయున్న పక్షమందు నష్టముచేసినైన నష్టజాతకాదివిచారము చేసియతని యాయుః ప్రమాణము దెలిసికొని ప్రయాణమునకు లగ్నమును జెప్పవలయుననియు పిమ్మట ప్రయాణకర్త జ్యోతిష్కునిచేత జెప్పబడిన తారాచంద్రబలయుక్తలగ్నమందు నవగ్రహపూజావరాదులం చేసి శుభశకునములగు మంగళవాద్యధ్వనులతో గూడబోవలయునని తాత్పర్యము॥

(౧౫౯) మూ॥ షష్ఠాష్టవ్యయగశ్శశీ శుభఖగైర్నాపేక్షితో భంగకృత్ క్రూరో లగ్నగతోష్టగో ఽశుభకృత్ తత్ప్రశ్నలగ్నాద్బలీ। ఏకో లగ్నగతశ్శుభస్తు ఘనదోషాలగ్నగాచేచ్చుభౌ రత్న శ్రీప్రశుభభూమియానముఖదో యాతుర్భవేత్ స్థానదః॥ వ్యా॥ అ॥ అస్మిన్ శ్లోకత్రయే ణయాత్రాప్రశ్నఫలమాహ॥ షష్ఠేతి॥ షష్ఠాష్టవ్యయగః ప్రశ్నలగ్నాత్ షష్ఠాష్టమద్వాదశానామన్యతమేస్థితః, శశీ చంద్రః, శుభఖగైః శుభగ్రహైః, నప్రేక్షితో యది నదృష్టో యది, భంగకృత్ విఘ్నకారీ స్యాత్, బలీ ఉచ్చమిత్రాదిక్షేత్రగతః క్రూరః పాపః తత్ప్రశ్నలగ్నాత్ అష్టగః అష్టమలగ్నగతో వా, లగ్నగతః తత్ప్రశ్నలగ్నగతో వా యది అశుభ

కృతాస్యాత్ప శ్శుభగ్రహః- లగ్నగతశ్చేత్ - యతః ప్రయాణేన - ధనదః అర్థదోభవతి - బలిష్ఠావత్యంతబలవంతౌ ద్వౌశుభౌ శుభగ్రహౌ లగ్నస్థౌ యది-యాతుః రత్న స్త్రీ పశుభూమియానసుఖదః స్యాతాంఇతి- ప్రష్టారం- ప్రతి ద్విష్ణోవదేదిత్యధ్యాహారః॥ అ॥ శ్లోకములచే యాత్రాప్రశ్నఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుండు శుభగ్రహములచే జూడబడక ప్రశ్నలగ్నమునకు ౬-టనైన ౮-టనైన ౧౨-టనైయుండెనేని ప్రయాణమునకు విఘ్నముగలుగునని యు - ఉచ్చమిత్రక్షేత్రాదియుక్తమైన పాపగ్రహము ప్రశ్నలగ్నమునకైనను ౮-టనైనను ఉండెనేని యశుభకరంబనియు నొకశుభగ్రహము ప్రశ్నలగ్నమును బొందియున్న ప్రయాణకర్తకు ధనలాభము గలుగుననియు నత్యంత బలయుక్తములైన రెండుగ్రహములు ప్రశ్నలగ్నమందుండెనేని రత్నవనితాపశుభూలాభంబులును ప్రయాణమిందత్యంతసౌఖ్యంబులుగలుగుననిజ్యోతిషుడు ప్రయాణకర్తకు జెప్పవలయునని తాత్పర్యము॥

※

(౧౫౭) మూ॥ యాత్రాప్రశ్నగృహార్యసప్తమగతామార్గేపదా ద్వితిగాః కన్యాబంధుసహాయదాస్సుతగతాయాతుశ్చమిత్రార్థదాః బంధుస్థాశుభదాశ్శుభాగగనగాస్సత్కర్మదాధర్మగాః క్షేమాయుష్యపశుప్రదాశ్చ సకలారుద్రేతుపూర్ణార్థదాః॥ వ్యా॥ యాత్రేతి॥ సకలాస్సర్వేస్తాశ్శుభాశ్శుభగ్రహాః - యాత్రాప్రశ్నగృహస్య యాత్రాప్రశ్నలగ్నస్య - సప్తమగతాస్సప్త లగ్నగతాశ్చేత్ - మార్గేమార్గమధ్యేఏవ అర్థదాః లాభప్రదాః ద్విత్రిగాః ద్వితీయతృతీయస్థానగతాశ్చేత్ కన్యాబంధుసహాయదాః - సుతగతాః పంచమస్థానగతాశ్చేత్ మిత్రార్థదాః బంధుస్థాశ్చతుర్థస్థానగతాశ్చేత్ శుభదాః గగనగాః దశమస్థానగతాశ్చేత్ - సత్కర్మదాః ధర్మగాః నవమస్థానగతాశ్చేత్ క్షేమాయుష్యపశుప్రదాః- రుద్రేతు ఏకాదశస్థానస్థితాశ్చేత్-పూర్ణార్థదాః ఇష్టపదార్థదాః భవంతి॥ తా॥ శుభగ్రహములు యాత్రాప్రశ్నలగ్నమునకు ౭-టనైనను ౨-టనైనను ౩-టనుండినేని స్వజనసహాయకన్యాలాభంబులను ౪ట నుండినేని శుభఫలంబును- ౫టనుండినేని సుహృల్లాభధనలాభంబులను ౭- ట నుండినేని ప్రయాణమైపోవునపుడు మార్గమధ్యంబుననే ధనలాభంబును ౯టనుండినేని దీర్ఘాయుష్యక్షేమపశులాభంబులును ౧౦-టనుండినేని యుత్తమకర్మంబులును-౧౧టనుండినేని సర్వాభీష్టసిద్ధులును నీరీతిప్రయాణకర్తకీఫలములగునని తాత్పర్యము॥

※

(౧౫౮) మూ॥ యాత్రాప్రశ్నగృహంచరంశుభగతిస్స్యాత్ప్రశ్న లగ్నంస్థిరంనాస్త్యేవాస్యగతిర్ద్విమిత్రఫలదంచేద్ద్విస్వభావంగృహమ్ । వక్రీలగ్నగతోగ్రహోయానహీగతిర్వ్యస్తశ్చలగ్న గోహానిస్స్యాదథవాస్త గోప్యాసు

భకృత్తత్ప్రశ్నలగ్నేశ్వరః॥ వ్యా॥ యాత్రాప్రశ్నగృహం యాత్రాప్రశ్నలగ్నం చరంచేత్ శుభగతిస్సుఖప్రయాణం స్యాత్తత్ప్రశ్నలగ్నం ప్రయాణపృచ్ఛకలగ్నం స్థిరంచేత్ - అన్యాజిగమిషోఃగతిః ప్రయాణం నాస్త్యేవ గృహం ప్రశ్నలగ్నం ద్విస్వభావంచేన్మిశ్రఫలదం - పూర్వార్థంచేన్న గతేః స్థిరసమీపత్వాత్, ఉత్తరార్థంచేచ్ఛుభగతిః చరసమీపత్వాత్ - గ్రహోయః కశ్చనగ్రహోవాక్రీ సన్ లగ్నగతస్చేద్గరోన్నభవతి - అస్తపః ప్రశ్నలగ్నాత్సప్తమరాశ్యధిపః ప్రశ్నలగ్నగతో యదిహానిస్స్యాత్ - యాతురితిశేషః అథవా తత్ప్రశ్నలగ్నేశ్వర అస్తగతోలగ్నాత్సప్తమ స్థానగతిశ్చేదశుభకృత్॥ తా॥ ప్రయాణప్రశ్నకాల లగ్నముస్థిరలగ్నమైయుండినను- ద్విస్వభావలగ్నమునబూర్వార్థమైయుండినను ప్రయాణమునకుభంగముగలుగుననియు చరలగ్నమైయుండినను ద్విస్వభావ లగ్నములో నుత్తరార్థమైయుండినను- సుఖప్రయాణముకలుగుననియు ఏగ్రహంబైననువక్రించి ప్రశ్నలగ్నమందుండిన ప్రయాణమునకు విఘ్నములుగలుగుననియు - ప్రశ్నలగ్నసప్తమస్థానాధిపతి యాలగ్నమందుండిన ప్రయాణకర్తకుహానిగలుగుననియు - ప్రశ్నలగ్నాధిపతిస ప్తమస్థానమందుండినను శుభకరుడనియు తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౬౧) మూ॥ రిక్తాపర్వదినాదిషష్ఠి తిథయః పక్షచ్ఛిద ష్టమీద్వాదశీవర్జ్యాభూమిజభానుపుత్రదినకృద్వారాశ్చయాత్రాక్షణే । హస్తాదిత్యహరిద్వయాంత్యశశభృద్ధస్రార్యమిత్రాహ్వయాశ్చస్తాః మధ్యమ తారకాశ్శతభిషజ్మూలప్రజేశోత్తరాః॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాయాస్తిథివారనక్షత్రనిర్ణయమాహ॥ రిక్తేతి॥ రిక్తాఃపూర్వోక్తాః పర్వాణిపంచపర్వాణిదినాదిః ప్రతిప్రత్ షష్ఠితిథయః భద్రకరణదివసాః- కించపక్షచ్ఛిద ష్టమిద్వాదశీపతాః పక్షద్వయగతాఃయాత్రాక్షణేః ప్రయాణకాలేవర్జ్యాః ప్రయాణస్యాయోగ్యా ఇత్యర్థః భూమిజభానుపుత్రదినకృద్వారాః భౌమశన్యరవివాసరాశ్చవర్జ్యాః హస్తాదిత్యహరిద్వయాంత్యశశభృద్ధస్రార్యమిత్రాహ్వయాః హస్తపునర్వసుశ్రవణధనిష్ఠా రేవతీమృగశీర్షాశ్వినీపుష్యానూరాధా ఇతినవతారాః శస్తాః ముఖ్యాః - యాత్రాయా ఇతిశేషః శతభిషజ్మూలప్రజేశోత్తరాః, శతభిషజ్మూలరోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాః మధ్యమతారకాః అనుత్తమతారా ఇత్యర్థః శేషాస్త్యాజ్యాః॥ అ॥ ప్రయాణమునకుతిథివారనక్షత్రంబులజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రిక్తతిథులును, పంచపర్వంబులును, ప్రతిపత్తును, భద్రకరణయుక్తదినంబును, పక్షద్వయగంబులగు ద్వాదశిషష్ఠ్యష్టములును, భానుమంగారకశనివారంబులునివిప్రయాణమునకయోగ్యంబులనియు దక్షిణతిథివారములునశ్విని, మృగశీర్షము, పునర్వసు, పుష్యమి, హస్త, అనూరాధ, శ్రవణ, ధనిష్ట, రేవతి, ఈనక్షత్రములు ప్రయాణ

ములకుప్రశస్తంబులనియు- రోహిణి- ఉత్తర-మూల-ఉత్తరాషాఢ-శతభిషము-
ఉత్తరాభాద్ర - ఈనక్షత్రములుమధ్యంబులనియుదక్షిణనక్షత్రములయోగ్యము
లనియునుతాత్పర్యము॥ *

(౧౬౧)మూ॥ శూలాఖ్యేష్వథవారభేషుగమనంయాతుశ్శుభం నేద్రోగకృ
చ్చంద్రార్కాత్మజవారయోస్సురపభే ప్రాచీంనగచ్ఛేద్దిశమ్।జీవేజాంఘ్రిభ ఏవ
చాంతకదిశం శుక్రారయోః ప్రష్ఠభేపశ్చాద్దర్శ్యబుధేకుజజ్ఞదినయోరార్యా
త్రాంచసౌమ్యాందిశమ్॥ వ్యా॥అ॥అథవారనక్షత్రాణాందిగ్భేదేనశూలసంజ్ఞయ
మాహ॥ శూలాఖ్యేష్వితి॥ యాత్రాప్రయాణకర్తాచంద్రార్కాత్మజవారయో
స్సోమశనివారయోః సురపభేజ్యేష్ఠానక్షత్రేచప్రాచీందిశం - జీవేగురువాసరే
అజాంఘ్రిభేపూర్వాభాద్రానక్షత్రేచ - అంతకదిశంఅంతకోయమః తస్యాక్
తాందక్షిణాందిశమిత్యర్థః - శుక్రారయోః - శుక్రరవివారయోఃప్రష్ఠభే
రోహిణీనక్షత్రేచపశ్చాత్ ప్రతీచీందిశమిత్యర్థః కుజజ్ఞదినయోఃభౌమబుధవా
తరయోః అర్యమభేపూర్వఫల్గున్యాంచసౌమ్యాంఉదీచీందిశం- నగచ్ఛేదితిసర్వ
త్రయోజ్యం ఏతేషువారనక్షత్రేషు ఏతాసుదిక్షుగచ్ఛతిచేత్తర్హిదోషఇత్యతఆ
హశూలాఖ్యేషుశూలనామధేయేషువారభేషుఉక్తవారనక్షత్రేషుగమనంయా
తుః యాతుర్నరోగకృన్నభవేత్॥ అ॥ దిగ్భేదముచేతవారశూలనక్షత్రశూలలజె
ప్పుచున్నాడు॥ తా॥తూర్పుదిక్కునకు సోమ-శనివారంబులును-జ్యేష్ఠానక్షత్రం
బునుదక్షిణమునకు - గురువారంబునుపూర్వాభాద్రనక్షత్రంబును పశ్చిమంబున
కుభానుశుక్రవారంబులునురోహిణీనక్షత్రమును-ఉత్తరమునకు - మంగళబుధ
వారములును - పూర్వఫల్గునీనక్షత్రంబును ఈదిశలన్నిదిక్కులకీవారనక్షత్రము
లుశూలసంజ్ఞకలవిగావున నట్టివారశూలనక్షత్రశూలలయందుబైలుపోయి
నవారికివ్యాధికలుగునని తా॥ *

(౧౬౨) మూ॥ ఆగ్నేయానిలకోణయోశ్చవిలిఖేదేకాంచరేఖాంచ
తుష్కోణేప్రాగ్లిఖితే ప్రసిద్ధపరిఘూదండాఖ్యచక్రేశుభే । దిక్ష్వాద్యగ్నిదిషుస
ప్తసప్తగమనేవసన్ధ్యాదితారాలిఖేదష్టావింశతిసంఖ్యయాపరిఘూదండోనలం
ఘ్యోష్వగః॥ వ్యా॥ అ॥ పరిఘూదండచక్రస్వరూపంనిరూపయతి॥ ఆగ్నేయా
ఇతి॥ ఆగ్నేయానిలకోణయోఃఏకాంరేఖాంవిలిఖేత్ - ఏవమీశాన్యనైరృత్యకో
ణయోశ్చ ఏకాంరేఖాంవిలిఖేదితిశేషః - ఏవంవిలిఖితేపరిఘూదండచక్రంభవతి
తతః - ప్రాగ్లిఖితేచతుష్కోణేశుభేప్రసిద్ధ పరిఘూదండాఖ్యచక్రేవహ్న్యాది
తారాఃకృత్తికాదీనినక్షత్రాణి - అష్టావింశతిసంఖ్యయాతత్ప్రాగాదిషు తస్య
చక్రస్యప్రాగాదిషు చతుర్దిక్షుసప్తసప్తవిలిఖేత్ యథాప్రాచ్యాం కృత్తికా
ద్యాశ్లేషాంతానిసప్త - దక్షిణస్యాంమఘాదివిశాఖాంతాని ప్రతీచ్యామనూ

రాధాపిత్రవణాంతాని- ఉదీచ్యాం ధనిష్ఠాదిభరణ్యంతాని సప్తనక్షత్రాణిఅ
యంపరిఘాదండః అస్యార్థః ప్రయాణాభిలాషిభిః గమనేగమనవిషయేనలం
ఘ్యః- వాయుకోణాత్ కృత్తికాదిసప్తసుప్రాచీం- మఘాదిసప్తసుదక్షిణాంఅ
నూరాధాది సప్తసుప్రతీచీంధనిష్ఠాదిసప్తసుఉదీచీంనగచ్ఛదితిభావః॥ అ॥ పరి
ఘదండం స్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ వాయువ్యకోణము
మొదలుకొని ఆగ్నేయకోణమువరకునొకరేఖయును - నైరృతికోణము మొ
దలుకొని ఈశాన్యకోణమువరకునొకరేఖయును - వ్రాసినను పరిఘాదండచక్ర
మగుచక్రమందు బూర్వదికున కృత్తికమొదలగు ౭నక్షత్రంబులును దక్షి
ణమున మఖమొదలగు ౭నక్షత్రంబులును బశ్చిమంబున - అనూరాధ మొదలు
గాగల శ్రవణముతోగూడ ౭నక్షత్రంబులును - ఉత్తరంబున ధనిష్ఠమొదలగు ౭న
క్షత్రంబులును ఈరీతిగావ్రాయగా - ఏనక్షత్రములేదికున నవచ్చునో యానక్షత్ర
ములయందాదికునకుబోగూడదనితాత్పర్యము॥ ※

(౧౧౩) మూ॥ యత్రాశాస్థాని భానియాన్యానిగమనేద్వారాణితస్యా
దిశః ప్రాక్చక్రేవిహితస్య పుష్యాదినక్షత్రాద్యతారాస్సదా । సర్వద్వారశు
భాస్సుభాధకాపశుదాః ప్రాగాదిమేషాద యోదిగ్ద్వారాఖ్యగృహాః ప్రదక్షిణవి
ధావక్రైకశోనర్థకాదాః॥ వ్యా॥ అథనక్షత్రరాశీనాం దిగ్ద్వారనిర్ణయమాహ॥
యత్రేతి ॥ యత్రాశాస్థితభానియస్యాంకాష్ఠాయాందిశి॥ ని॥ దిశస్తుకకుభఃకా
ష్ఠాఆశాశ్చహరితశ్చతాఇత్యమరః - స్థితానిభానినక్షత్రాణి యానితానిసప్త
... ద్వారాణి - చక్రేపరిఘాతండచక్రే- ప్రాక్పూర్వశ్లోకేవిహితస్య
... నక్షత్రసప్తకసమూహస్య - పుష్యాదినక్షత్రాద్య తారాః
పుష్యహస్తానూరాధాశ్వి ఇంచతస్రస్తారకాః సదాసర్వదాసర్వద్వారశు
... శుభకరాః యథాప్రాచ్యాంపుష్యః దక్షిణస్యాంహస్తః-
... అనూరాధా ఉదీచ్యామశ్వినీకించఏతాస్సుభాధకాపశుదాశ్చభవంతి-
... ప్రాగాదిదిగ్ద్వారాఖ్యగృహాః దిగ్ద్వారసంజ్ఞికరాశయః ప్రదక్షి
ణ ... దాః ఏతదుక్తంభవతి, ప్రాచ్యాంమేషః, దక్షిణస్యాం
... ప్రతీచ్యాంమిథునం, ఉదీచ్యాంకర్కటకః, ఏవంపునః ప్రాచ్యాంసిం
హ..., ఎవంత్రి ... దిశాం సరరాశయోరాజ్యాః తే
... త్రికోనగంతవ్యా॥ అ॥ నక్షత్రరాసులకుదిగ్ద్వారనిర్ణయమును
జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పూర్వశ్లోకమందుజెప్పబడిన క్రమంబున, ఏదికునం
... నక్షత్రంబులాదికునకు ద్వారనక్షత్రంబులనియుబూర్వశ్లోకోక్తప
రిఘాదండచక్రమునందు గమనవిషయమైనిశ్చితంబున నిషేధింపబడిననక్షత్ర
ములలో పుష్యహస్తానూరాధాశ్వినీనక్షత్రంబులు సకలదిగ్గమనములయందును

శుభసుఖాసః-పశుప్రదంబులనియు పూర్వదిక్కునకు మేషసింహధనూరాసులు
నుదక్షిణమునకు వృషభకన్యామకరరాసులును, పశ్చిమంబునకు మిధునతులా
కుంభరాసులును ఉత్తరంబునకు కటకవృశ్చికమీనరాసులు నీరీతిని రాసులీదిక్కు
నకు ద్వారరాసులు గావున నిట్టి ద్వారరాశిలగ్నములయందు ఆదిక్కులకు బోగూ
డదని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౭౪) మూ॥ మేషే భద్రమవాప్నుయాద్గని సుఖయుగ్మే మృతింక
రకులోలాభం శోకభయం హరౌ జ్వరభయం కన్యాగృహే హాధనంధటే। కీటేవిగ్రి
హామేవ చాపవిలయే క్షేమంమృగే స్త్రీధనం కౌటిల్యంకలశేతభోజ సుఖంమీ
నే ప్రయాణేన్వగః॥ వ్యా॥అ ద్వాదశలగ్నానాంగమనేఫలమాహ॥ మేషఇతి॥
మేషే మేషలగ్నే అధ్వగః ప్రయాతా భద్రంమంగళం, గవివృషభే సుఖంయుగ్మే
మిధునే మృతింకరకులోలాభం-వ్యాధివ్యాదిలాభం, హరౌసింహే శోకభయంక
న్యాగృహే కన్యాలగ్నే జ్వరభయం, ధటే తులాయాం అర్ధః ధనలాభం-కీటే వృ
శ్చికే విగ్రహమేవయేన కేచిద్విరోధం, చాపనిలయే ధనుర్లగ్నే, క్షేమంమృగే
మకరే స్త్రీధనం స్త్రీరూపధనం, కలశే కుంభేతుకౌటిల్యం వక్రగమనం, మీనే భో
జనసుఖం ప్రయాణే అవాప్నుయాత్॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమైలగ్నములఫలంబు
లవివరింపుచున్నాడు॥ తా॥ మేషలగ్నమందుబయనముపోయినవారలకు శుభం
బులును వృషభమందుసౌఖ్యంబును మిధునమునందుమరణంబును, కటకమందు
భూధనాదిలాభంబులును, సింహమునందువ్యసనంబును, కన్యాలగ్నమందు జ్వ
రభయంబును, తులయందుధనలాభంబును, వృశ్చికమందు కలహంబును, ధన
స్సునందు క్షేమంబును, మకరమందుస్త్రీలాభంబును, కుంభమందువక్రగమనం
బును, మీనమందుభోజనసుఖంబును గలుగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౭౫) మూ॥ యాత్రాయాం ప్రతిభాగవంపృతికుజం పృత్యబ్జజం
చాతికృచ్ఛ్రకోదక్షిణతస్థితో హ్యశుభకృద్యాతుః ప్రవేశేపివా। సు గేయద్య
దితోగతస్సశేసు తస్యత్రైవగం తావనేత్సౌమ్య స్యాస్తమవాప్తతశ్చ పరతో
యాతాధ్యశేషం వ్రజేత్॥వ్యా॥అ॥ ప్రతిశుక్రభౌమబుధదోషమాహ॥ అ॥ యా
త్రాయామితి॥ యాత్రాయాం ప్రవేశేపునః ప్రవేశేకాలేగ ప్రతిభాగవంభృ
గోరన్యంపుమాన్ భౌమః పశుక్రః తస్యాభిముఖం ప్రతీకుజం జాభిముఖం కిం
చ ప్రత్యబ్జజం అప్సుజాతఇత్యబ్జః చంద్రః తస్మాజ్జాయతే ఇత్యబ్జజో బుధః పంచ
మ్యాంజా తావితిజనేర్డః తస్యాభిముఖం యాతురాతికృచ్ఛ్రపీడాకరం అన్యోవిశే
షః శుక్రః దక్షిణతోయాతుర్దక్షిణభాగస్థితోయదివాశుభకృత్ అత్రేదం ప్రతీ
యతే, శుక్రే ప్రాచ్యాంస్థితే ప్రాగీశాన్యోదగ్వాయవ్యేష్వేవం ప్రతీచ్యాంస్థితే
నైరృబులిదక్షిణాగ్నేయేషునగంతవ్యమితి ఉక్తంచబాలబోధిన్యాం॥ శ్లో॥ పూ

శ్చాదివాయవ్యవిలోమకోష్ఠాత్పూర్వభృగౌ స్థితే చేన్న [illegible] త్ ॥ పశ్చాది
కస్త్రాదిక విలోమకోణేషు పశ్చాద్భృగౌ స్థితే చేన్న యాయాత్ । బ [illegible] శేషమా
హ॥ శశిసుతో బుధః అగ్రకేసియాంతుః పూర్వభాగేషు గేహమధ్యగతే ఏవ । ఉ
దితో [illegible] తాగసునకర్తా [illegible] వసాగే మధ్య ఏవ సేత్ [illegible] లమి
[illegible] । సౌమ్యస్య బుధస్య అస్తమయాస్త [illegible] అస్తంగతస్య [illegible] ద [illegible]
[illegible] అన్యశేషం మాగే శేష [illegible] యాయాత్ ॥ అ॥ ప్రశుక్రభౌమబు
ధదోషముల జెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ [illegible] గృహంబున
[illegible] శుక్రుం గాక బుధుండు [illegible] యుండి రేని పడాకలుగు
[illegible] శుక్రుండు [illegible] భాగమునందుండిన [illegible] కరుండు గాన
[illegible] సృష్టిమంబు
[illegible] గూడదనియు
[illegible] మధ్య [illegible] దక్షిణం చేసేని మరల
న స్తంగతుడై [illegible] గూడదని తా॥ *

(౧౬౬) మూ॥ భారద్వాజవసిష్ఠవాత్స్యభృగవో [illegible] గిరసౌక
శ్యపో గార్గ్య గౌతమ [illegible] వివా
హ [illegible] కృత్తికా [illegible] ప్రతిభార్గవ ప్రతిజప్రశస్య
దోషా [illegible] ॥ అ॥ ఉక్తప్రతిశుక్రాదిదోషస్యాగోత్రభేదేన ప్రతిప్రసవమా
హ । భారద్వాజేతి ॥ భారద్వాజవసిష్ఠవాత్స్యభృగవః అత్రాంగిరసౌ అత్రి
[illegible] అంగిరసౌ, కాశ్యపః, గార్గ్యః గౌతమ [illegible] యే [illegible]
[illegible] అర్థి [illegible] వివాహా
[illegible] కృత్తికానాం [illegible] వివాహార్థం యా
[illegible] జ్ఞానినాం వి
రక్తా [illegible] పద్రవేణ [illegible] ప్రతిభార్గ
వ [illegible] దోషా న హి భవంతి॥ అ॥ పూర్వోక్త ప్రతిశుక్రాదిదోష
ములు [illegible] భేదము [illegible] చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ భారద్వాజవసి
ష్ఠ [illegible] అత్రి అంగిరస కాశ్యప గార్గ్య గౌతమ గోత్రజులకును. యాచకు
లకును నొక గ్రామమందు నొక గృహమందుండి మఱియొక గృహమునకు బోవు
వారలకును, వివాహమునకు బోవువారలకును, దేశోపద్రవమ్ము చే బరుగు చాటెడి
వారలకును [illegible] వెళ్లెడి వారలకును, మహాయోగులకును, ఆర్తులగువా
రలకును, నీర్ణ్ణ జెప్పబడియున్న ప్రతిశుక్ర భౌమ బుధ దోషములు లేవనుట॥ *

(౧౬౭) మూ। త్రిజత్రిణశశస్థభా [illegible] కార్యార్థ సన్ఠోత్తితః
పంచస్వప్యషమాణి రోగభయాన్య న్యాని తత్పారితు । యుగ్మాన్యేవ సదిష్ట

దానితదిద. యాత్రాఫణేర్యత్ఫలంకించ క్రేణఫణిస్వరూపమశుభంత్యాజ్యంశు భేకస్మాదితి॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రా ఫణిచక్రసంమతిమాహ॥ త్రీణీతి॥ అర్కస్థోడుతః సూర్యస్థితనక్షత్రమారభ్య, త్రీణిత్రీణినక్షత్రాణిశశిస్థభాంతంచంద్రస్థితనక్ష త్రపర్యంతం, గణనాసంఖ్యా, కార్యాకర్తవ్యా, గంతుమిచ్ఛతేభిషఏవ గ ణనాయాంత్రయమాణాయాం సప్తవింశతినక్షత్రాణాంనవగ్రహాణిభవంతి త్రవిషమాణిపంచత్రికాణిమరోగభయదానిభవంతి, అన్యానిచత్వారియు గ్మాస్త్రికాణిసుష్టదానిసర్వేష్టఫలదానిస్యురిత్యర్థశేషః, యాత్రా ఫ ణేః యాత్రా ఫణిచక్రస్యయత్ఫలముక్తంతత్ఫలంఇదమేతదేవ, అతశ్చక్రేణఫణి చక్రేణకింప్రయోజనంప్రయోజనమిత్యర్థః, అనేనైవచరితార్థత్వాదితిభావః ఫణితమాహఫణిస్వరూపంయద్యత్ త్రికంఫణేర్వదనం, తత్త్వదశుభమశ్లే షేశుభకర్మసుత్యాజ్యం॥ అ॥ యాత్రాఫణిచక్రమునకు సమానఫలము జెప్పుచు న్నాడు॥ తె॥ పైనచెప్పబడు సూర్యస్థిత నక్షత్రము మొదలు చంద్రస్థితనక్ష త్రమువరకు యీరీతిని నక్షత్రములను గణనచేయవలయుననియును, నీక్రమము న గణించేయిరువది యేడు నక్షత్రములు ౯, త్రికంబులగును, అట్టిత్రికంబు లలోవిషమత్రికంబులగు ౧, ౩, ౫, ౭, ౯, ఈత్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములలో పైనచెప్పబడిన రోగభయంబులు గలుగుననియు, మిగతసమత్రికంబులగు ౨, ౪, ౬, ౮, ఈత్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములు-ఇష్టఫలప్రదమనియు, గ్రంథాంతర ముందు జెప్పబడియున్న యాత్రాఫణిచక్రాఫలంబిదియు గాన నాచక్రము వ్యర్థం బనితాత్పర్యము॥

(౧౨౮) మూ॥ ఆగ్నేయర్క్షమఘానురాధవసుభేష్వేకైకభాత్సాభిజి న్నక్షత్రాణిగసప్తకమనేదద్యాః ప్రమయాతుః ఫలం। మృత్యువ్యాధిభయార్థ రాశివసుధాభీత్యామయాఖ్యం క్రమాత్రిచంద్రేణతు చంద్రగర్భఫణితస్వ తస్మయానిశ్చితమ్॥ వ్యా॥ అ॥ చంద్రగర్భసమ్మతిమాహ॥ ఆగ్నేయర్క్షేతి॥ ఆగ్నే యర్క్ష మఘానురాధవసుభేషు కృత్తికానురాధధనిష్ఠానక్షత్రేషు చతుర్షు సాభిజిన్నక్షత్రాణి అభిజిత్సహితాన్యష్టావింశతినక్షత్రాణి స్థాప్యాన్యేకైక భా దేకైకనక్షత్రాత్సప్తసప్తనక్షత్రాణి యాతుః మృత్యువ్యాధిభయార్థరాశివసు ధాభీత్యా మయాఖ్యంఫలంక్రమాద్ద్వత్యాయథా కృత్తికామృత్యుం, రోహిణీ వ్యాధిం, మృగశిరోభయం, ఆర్ద్రాథరాశిం పునర్వసూవసుధాంభూమిం, పు ష్యాభీతిం, ఆశ్రేషాఆమయంరోగం, పునర్మఘానూరాధాధనిష్ఠాదీనామ ప్యూహ్యం, చంద్రగర్భఫలితంచంద్రగర్భచక్రజన్యఫలం, మయానిశ్చితం, అ తశ్చక్రేణకించంద్రగర్భచక్రనిర్మాణబుద్ధియానైనకిం ఫలం, ఏతదుక్తరీత్యాచరి తార్థత్వాత్ అత్రాయంవిశేషః, అయంకృత్తికాది, యయోయాత్రాయానే

వరోగేషువస్థితరాశిః అన్యేషుశుభకర్మసుః సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చం । దస్థితస
క్షత్రపర్యంతంగణయేత్, ఫలంతుపూర్వవత్ ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ రోగేషుజన్మస్థనక్ష
త్రాద్యద్ధేవప్రశుప్యర్ధతః యాత్రాయాంకృత్తికాదస్యాదరస్థాచ్ఛుభకర్మణి
॥అ॥ చంద్రగర్భచక్రమునకు సమానఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కృత్తిక
మొదలాశ్లేషవరకును, మఘమొదలువిశాఖవరకును, అనూరాధమొదల భిజి
త్తుతోగూడశ్రవణమువరకును, ధనిష్ఠ మొదలుభరణివరకును, క్రమంబుగ నేడే
డునక్షత్రములేడేడు ఫలంబులగలుగ జేయుననియు ననియెవిధ్వంబని కృత్తికమృ
త్యువు, రోహిణివ్యాధిని, మృగశిరభయమునుఆర్ద్ర, ఆర్థనాశనిపునర్వసు,
ఘాతమునిపుష్యమి, ఫలసిద్ధిఆశ్లేషరోగమును మరలమఘమృత్యువు, పుబ్బవ్యా
ధిని, నక్షత్రములుచతుస్సప్తక నక్షత్రములునుసప్తవిధ ఫలంబునుప్రయాణ
విషయమైగలుగజేయుననియు చంద్రగర్భంచక్రసిర్మాణముచేతగలిగెడుఫలము
ను నేనుస్పష్టముగావివరించితి గానవాచక్రమువలనవేరేఫలంబు లేజనిత *

(౧౬౯) మూ॥ చంద్రాధిష్ఠితభాంత మేవగణయేదర్కస్థితాత్
తోనక్షత్రాద్వ్యాపిసప్తసప్తగమనేదద్యాత్ఫలంసాభిజిత్ । క్షేమంతాడనమ
ప్యాయుశ్చభయం దేశభ్రమం తాడనంయాతుశ్చాడలదోష ఏవసకలేకార్యేచ
చింత్యఃశివా॥ వ్యా॥ అ॥ అడలస్వరూపమాహ॥ చంద్రేతి॥ అర్కస్థితాది
తఃసూర్యస్థితనక్షత్రప్రభృతిసాభిజిత్, అభిజిత్సహితంయథాతథాసప్తసప్త
నక్షత్రాణి, చంద్రాధిష్ఠితభాంతంచంద్రస్థిత నక్షత్రపర్యంతమేవగణయేత్,
తానితానిసప్తసప్తనక్షత్రాణి గమనే గమనవిషయేయాతుః క్షేమంతాడనం
అతిక్లేశమాయుః అభయం, దేశభ్రమంతాడనంచేతిఫలానిక్రమాద్దద్యుఃవిశేష
మాహ॥ యాతుశ్చాడలదోషఏవచింత్యః, నేతరఇత్యేవకారార్థఃఅథవాసక
లేకార్యేచఅడలదోషోపిచింత్యః॥ అ॥ అడలస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ సూర్యున్న నక్షత్రము మొదలభిజిన్నక్షత్రముతోగూడునటులచంద్రు
డుండెడి నక్షత్రమువరకు నేడేసినక్షత్రములగాణింపవలయుననియు, నటులగ
ణింపబడిన యేడేసినక్షత్రము లేడేసిఫలంబుగలుగజేయును, ఎవ్విధంబనినప్ర
థమనక్షత్రము క్షేమమును రెండవదితయరహితమును, ఆరవదిదేశసంచార
మునుఏడవదితాడనమును, నీక్రమంబునసప్తనక్షత్రములు సప్తవిధఫలంబులగ
లుగజేయుననియును ఏవకారార్థముప్రయాణవిషయమయియీచెప్పినఅడ
లదోషవిచారము, అవశ్యముగాజూడదగినదనియు లేకమఱియొకపక్షంబున
సమస్తశుభకార్యముయందును అడలదోషముజూడదగినదేనని తాత్పర్యము॥

(౧౭౦) మూ॥ యాత్రావారభవా సరాంశ్చమిళితాన్ స్వస్యాది
తస్తారకామానవ్యతద్వితి చతుర్గుణాన్నవిభజేత్సప్తాష్టషట్త్రింకమాత్

శూన్యేషు త్రిషు రోగభీతిమరణాన్యత్ర ప్రయాతుః క్రమాచ్ఛేషేషు త్రిషు రాజ్య రత్నపృథివీర్ద ద్యాత్తు తత్ప్రశ్నకస్వరూపమ్॥ వ్యా॥ అ॥ తత్ప్రశ్నకస్వరూపం నిరూప యన్ యాత్రా పుష్పాలమాహ యాత్రేతి ॥ యాత్రా వారభవాసరాన్ యాత్రా యాం యో వారః యద్భం యన్నక్షత్రం యా తిథిః తాన్- స్వస్వాదితః నేషా మాదితః- యథా వాసరస్య భాను వాదితః నక్షత్రస్యాశ్విన్యాదితః దివసస్య శుక్ల ప్రతిపదాదితః మిళితాన్ త్రేధా నిక్షిప్య ద్వి త్రి చతుర్గుణాన్ కృత్వా వారన క్షత్ర దివస సమూహం త్రేధా పరికల్ప్య యథా అద్యం ద్వాభ్యాం ద్వితీయం త్రిభిః తృతీయం చతుర్భిః గుణితా ఇత్యర్థః- తతః క్రమాత్ సప్తా పంచభిః ప్రవిభజేత్ ఏ వం విభజ్యమానేషు త్రిషు శేషేషు శూన్యేషు శేషాభావేషు సత్సు ప్రయాతుః రో గభీతిభరణాని ఫలాని క్రమాద్భవంతి త్రిషు శేషేషు సత్సు రాజ్య రత్న పృథివీః ఆద్య శేషే రాజ్యం ద్వితీయ శేషే రత్నాని తృతీయ శేషే పృథివీం దద్యాత్ ఇత్యవగంతవ్యం. లబ్ధే ప్రయోజనం నాస్తి అయమేవ తత్ప్రశ్నక ఇత్యుచ్యతే॥ అ॥ తత్ప్రశ్నకస్వరూపము ను దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణకర్తకైన మొదటి సమయము నందలి తిథి వారనక్షత్రముల మొదటనుండి లెక్కపెట్టినపుడగా శుక్లపాడ్యమి మొదలు ప్ర యాణదినము వరకును భానువారము మొదలు ప్రయాణవారము వరకు అశ్వినీనక్షత్ర ము మొదలు ప్రయాణనక్షత్రము వరకును గణన చేసి అయిన గుణకమున నొకరా శిగా జేర్చి యారాశిని మూడుభాగములుగా జేసి యందు ప్రథమభాగమును రెం టను ద్వితీయభాగమును మూటను తృతీయభాగమును నాలుగింటను హెచ్చుగుణించి యీ త్రివిధ రాసులనీక్రమముగ ప్రథమభాగమును ౭టను ద్వితీయభాగమును ౮టను తృతీయభాగమును ౯టను భాగహరించగా నా త్రివిధ రాశియందు గణన శేష ముండెనేని ప్రయాణకర్తకు రోగభీతిమరణములను- మూడు రాసులు శూన్యము లైయుండెనేని రాజ్య రత్న వసుధా లాభములను ఉక్తక్రమంబుగ గలుగుననియును ఇది తత్ప్రశ్నకస్వరూపముగా గ్రంథాంతరమందు జెప్పబడియున్నది లబ్ధము వల నవే కే ప్రయోజనము లేదనియును తాత్పర్యము॥ ❊

(౧౨౧) మూ॥ యాత్రా వార విలగ్న ధిష్ణ్య దివసాన్ స్వస్వాదితః స్వర్ణ తో రాశీకృత్య దినార్కదిగ్వసుజ పేష్వేకైక సంఖ్యాం క్రమాత్ । క్షిప్త్వా వేద నృపైః మే వ తం ప్రవిభజేదేకైక సర్వం ధ్రువం శేషః ప్రాక్తన పంచకే బహుధనం శూన్యే ఫలం వర్త్యతే॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేన యాత్రాపంచకస్య స్వరూ పమాహ॥ యాత్రేతి॥ యాత్రా వారధిలగ్న ధిష్ణ్య దివసాన్ ప్రయాణసమయ మే వారలగ్ననక్షత్ర దివసాః తాన్ స్వస్వాదితః- స్వేషామాదితః- సంగృహీతాన్ ర్వాన్ రాశీకృత్య తాన్ ఏకైక సంఖ్యాం దిగ్వసుజ పేషు పంచదశ ద్వాదశ దశ ష్టచతస్రః అనుసంఖ్యానుక్రమాత్ క్షిప్త్వా నిక్షిప్య - ప్రాగ్భృతం పంచైకైక సంఖ్యా

యుతంసర్వం పంచవిధం - ధ్రువంతమంకైర్నవభిః ప్రవిభజేత్ ఏవంవిభజ్యమా
నేసతిప్రాక్తనపంచకే శేషశ్చేద్బహుధనం పంచసంఖ్యాతిరిక్త శేషశ్చేత్యర్థః-
పంచ శేషస్యశూన్యఫలత్వాత్ ఉక్తంచదర్పణే॥ శ్లో॥ తిథ్యుడుదినలగ్నంమిశ్రితం
పంచధాక్ర్య త్రిధిరపదశనాగైర్వేదసంఖ్యాయుతంయత్ । నవహృతశర శేషం
శోభనేవర్జనీయం రుగనలనృపచోరైర్మృత్యు నాదూషితం తదితిశూన్యేపం
చశేషేఫలంవక్ష్యతే ఉత్తరశ్లోకేనేతి శేషః॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచే యాత్రా
పంచకశుద్ధిస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణవారలగ్న
నక్షత్రదివసములను పూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్న క్రమమున మొదటనుం
డిగణనచేసి అయినసర్వగుణకమునునొకరాశి జేసియారాశిని నైదుభాగములు
గా జేసియందుప్రథమభాగముతో బదియయిదుసున్ను రెండవభాగముతో పం
డ్రెండుసున్ను మూడవభాగముతో పదియెనిమిదిన్ని దవభాగముతో నాలుగునున్ను
జేర్చి ఒక్కొకభాగమున వేర్వేరున తొమ్మిదింటభాగహరించగా ప్రథమ
భాగమందైదుమిగిలెనేని రోగపంచకమనియు - రెండవభాగమందైదుమిగిలె
నేనియగ్నిపంచకమనియును మూడవభాగమున నైదుమిగిలెనేనిరాజపంచకమని
యును నాలవభాగమున నైదుమిగిలెనేనిమృత్యుపంచకమనియును సిద్ధాంతంబు
గానట్టిపంచకలగ్నములయందు ప్రయాణముమొదలగు శుభకార్యముల జేయ
గూడదనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౨) మూ॥ వ్యాధ్యగ్నిక్షితి పాలచోరమృతితోభీతి శ్చశూన్యేక్ర
మాదేతత్పంచదశాదియోజితఫలం మృత్యోర్భయంసర్వదా । చోరవ్యాధిభ
యంనిశాసుదివసే భూపాగ్నిభీతిర్భవేద్యాత్రాపంచకశుద్ధిరేవగమనేసంజీవ
నీయాఖ్యః॥ వ్యా॥ అ॥ అంగీకారార్థమాహ॥ వ్యాధీతి॥ వ్యాధ్యగ్నిక్షితిపాల
చోరమృతితఃభీతిశ్చక్రమాత్ - శూన్యేపంచశేషేసతిఆదిః ప్రాక్పంచశేషశ్చే
ద్వ్యాధిఃద్వితీయాయాంప్రాక్పంచశేషశ్చేదగ్నితః తృతీయాయాంక్షితిపా
లతః చతుర్థ్యాంచోరతఃచోరాత్ - పంచమ్యాంప్రాక్మృతితఃభీతిర్భయం
భవేత్ - ఏతత్పంచదశాదియోజితఫలగమనవిషయేచింత్యంమృత్యోర్భయం
భీత్రాధానాంభయహేతురిత్యపానత్వం - సర్వదాత్యాజ్యమితి శేషః - అ
న్యేషాం కాలభేదేనాంగీకారాదంగీకారమేవాహచోరవ్యాధిభయం నిశాసు
రాత్రిష్వేవనదివాభాగేభూపాగ్ని భీతిస్తుదివసేవాభాగఏవనరాత్రౌ భవేత్
గమనేయాత్రాయాం - ఇయంపంచకశుద్ధిఃసంజీవనీయాఖ్యః దివ్యౌషధవత్
ప్రాణసంరక్షణీయాఖ్యః అతోవిచారణీయేత్యర్థః॥ అ॥ అంగీకారార్థమును
జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ ప్రథమపఙ్క్తియందైదుమిగిలెనేనివ్యాధిభయమును-
ద్వితీయపఙ్క్తియందగ్నిభయమును - తృతీయపఙ్క్తియందు రాజభయమును-

చతుర్థాపక్షీయందు చోరభయమును - పంచమపక్షీయందు మృత్యుభయ మునుగలుగును గాన నీపంచదశాదియోజితఫలము గమనవిషయమైఅవశ్యకము గానాలోచింపదగినదియును మిగతకాలభేదములచేనంగీకారమనియును అంగీకారక్రమంబెట్లనిన మృత్యుభయముసర్వదాత్యాజ్యమనియును చోరవ్యాధిభయములురాత్రులందును భూపాగ్నిభయములుపగటియందును బలిష్ఠములుగాన నాకాలములయందవశ్యముగ నాలోచింపదగినవనియును ఈపంచశుద్ధిసంజీవయనునౌషధవిశేషమువలె ప్రాణసంరక్షకమైనదిగాన ప్రయాణవిషయమైయవశ్యమువిచారింపదగినదని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౭౩) మూ॥ జీవేచ్ఛుర్యది చంద్రకంటకగృహేష్వేతేషు నైవ వ్రజేన్మేషే సింహగృహే ధనుష్యపి సుధీర్యాతా ప్రతీచీం దిశమ్। కౌబేరీం మకరేవృషే చ యువతౌ యుగ్మే తులాయాం ఘటే ప్రాచీం మృత్యుదిశం తు కర్కటగృహే మీనాలయే వృశ్చికే॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయమాహ॥ జీవేచ్ఛురితి॥ సుధీర్బుద్ధిమాన్ యాతా జీవేచ్ఛుః జీవితుమిచ్ఛాయస్యసతథోక్తః జీవితుమిచ్ఛావాన్ యది ఏతేషువక్ష్యమాణేషు చంద్రకంటకగృహేషు న వ్రజేత్ - తథాహి - మేషేసింహే ధనుషిచప్రతీచీందిశం - మకరేవృషేయువతౌకన్యాయాముదీచీందిశం మిథునతులాకుంభేషు ప్రాచీందిశం - కర్కటమీనవృశ్చికేషు మృత్యుదిశం దక్షిణాందిశం నవ్రజేదితి సర్వత్రాను షంగః॥ అ॥ యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ మేషసింహధనూరాసులు పశ్చిమదిక్కునకును - మకరవృషభకన్యలు దక్షిణదిక్కునకును - మిథునతులాకుంభములు తూర్పుదిక్కునకును - కటకమీనవృశ్చికములు దక్షిణపుదిక్కునకును - చంద్రకంటకరాసులుగాన జీవితాశగలప్రయాణకర్తయీచెప్పబడిన చంద్రకంటకరాసులలో నాయాదిక్కులకు పైనముపోగూడదని తాత్పర్యము॥ ❋

(౧౭౪) మూ॥ ప్రాచ్యాదిప్రభవార్కశుక్రకుజరాహ్వర్కేందువిట్సూరయో యద్దిగ్రాజిహితద్దిగుక్తగృహగేత్రాతాం దిశం న వ్రజేత్। ప్రాగాదిక్రమశః ప్రదక్షిణవిధాభాను ప్రవిష్టాలయాద్దిక్ష్వేకం ద్వితయం విదిక్షుమృతికృద్యాత్రాలలాటంత్విదమ్॥ వ్యా॥ అ॥ యాత్రాలలాటమాహ॥ ప్రాచ్యాదీతి॥ అర్కశుక్రకుజరాహవః ప్రసిద్ధాః అర్కస్యాపత్యం పుమాన్ అర్కిః ఉతఇఞ్ తద్ధితేష్వచామాదేరితివృద్ధిః శనైశ్చరః - ఇందుశ్చంద్రః - విడ్బుధః సూరిర్గురుః ఇత్యేతేఅష్టాగ్రహాః ప్రాగాదిప్రభవః ప్రాగాదీనాందిశాం క్రమాత్ప్రభవః అధిపతయోభవంతి యద్దిగ్రాజీయస్యాద్దిశోయోరాట్ తస్మిన్ రాజతద్దిగుక్తగృహగే బస్యాదిశోయత్ - గృహంరాశిః తత్రస్థితేసతి - ప్రదాతాం తాందిశంనవ్రజేత్ - భానుప్రవిష్టాలయాత్ - సూర్యాధిష్ఠితరాశిమారభ్య

అప్రదక్షిణవిన్యాసక్రమశః ప్రాగాదియథాతథాదిక్షుప్రకల్పకంవిదిత్వాతద్వితయం-
రాశిద్వయం ... పదిశేషః అత్రాయమాశయః సూర్యాధిష్ఠితరాశౌ ప్రా
చ్యాంనిక్షిపేత్ సూర్యస్యప్రాగ్దిశకత్వాత్ తద్రాశౌప్రాచీందిశంనప్రజేత్-సూ
ర్యస్థిత ... ద్వితీయతృతీయరాశిద్వయమైశాన్యాంనిక్షిపేత్ - తద్దిశో గుర్వధిప
తిత్వాత్ తద్రాశిద్వయేగురౌస్థితేసతితల్లగ్నద్వయమైశాన్యాంనప్రజేత్ సూర్య
రాశేశ్చతుర్థరాశిముదీచ్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశోబుధాధిపతిత్వాత్ తద్రాశౌబుధే
స్థితేసతితల్లగ్నముదీచీంనప్రజేత్ సూర్యస్థితరాశేః పంచమషష్ఠరాశిద్వయంవా
యవ్యాంనిక్షిపేత్-తద్దిశశ్చంద్రాధిపతిత్వాత్ తద్రాశిద్వయేచంద్రేస్థితేసతితల్ల
గ్నద్వయేవాయవ్యాంనప్రజేత్ సూర్యస్థితరాశేస్సప్తమరాశింవారుణ్యాంనిక్షిపే
త్ తద్దిశశ్శనైశ్చరాధిపతిత్వాత్ తద్రాశౌశనైశ్చరేస్థితేసతివారుణీందిశంనప్ర
జేత్ సూర్యస్థితరాశేః అష్టమనవమరాశిద్వయంనైఋత్యాంనిక్షిపేత్-తద్దిశో
రాహ్వాధిపతిత్వాత్- తద్రాశిద్వయేరాహౌస్థితేసతి-తల్లగ్నద్వయేనైరృతీం
దిశంనప్రజేత్-సూర్యరాశేర్దశమరాశిందక్షిణస్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశఃకుజాధిపతి
త్వాత్- తద్రాశౌకుజేస్థితేసతితల్లగ్నేదక్షిణాందిశంనప్రజేత్-సూర్యస్థితరాశే
రేకాదశద్వాదశరాశిద్వయమాగ్నేయ్యాంనిక్షిపేత్ తద్దిశశ్శుక్రాధిపతిత్వాత్
తద్రాశిద్వయేశుక్రేస్థితేసతి తల్లగ్నద్వయేఆగ్నేయీందిశంనప్రజేదితిసూక్ష్మధృ
శావగంతవ్యంఇదంయాత్రాలలాటంమ్మృతికృత్ - తతస్సర్వథాత్యాజ్యమిత్యాశ
యః॥అ॥యాత్రాలలాటస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥తూర్పుదిక్కు- మొద
లప్రదక్షిణక్రమంబున సూర్యుడుగురువు-బుధుడు-చంద్రుడు-శని-రాహు-అంగా
రకుడు- శుక్రుడు- వీరలెనమండ్రు నెనిమిదిదిక్కులకుప్రభువులు గాన-సూర్యుడు
న్నరాశినితూర్పుననిలిచి యారాశిమొదలుతక్కిన రాసులనప్రదక్షిణక్రమమున
నెనిమిదిదిక్కులయందొక్కొకటినిమూలలయందు రెండేసిగాబండ్రెండు రాసుల
నుంచగానే రాశియేదిక్కునకువచ్చుచున్నదో యారాశియందాదిక్కునకుప్రభు
వయినగ్రహముండగా నాదిక్కునకుబయనముపోవమృతికరంబనితాత్పర్యము॥

(౧౭౫) మూ॥ రాహుక్రాంతభవత్త్రయోదశముఖంభాన్యగ్రతః
పృష్ఠతఃపుచ్ఛంకేతురితిత్రయోదశ రవిస్థాయీచయాయీశశీ । యస్మిన్యాస్య
గతేగ్రహేపరిభవస్తస్యైవ పుచ్ఛంగతే యస్మిన్ తస్యజయోగతౌ యుధిచతా
వేకత్రతత్తచ్ఛవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ యుద్ధగమనే రాహుఫలమాహ॥ రాహ్వితి॥రా
హుక్రాంతభవః రాహుస్థితనక్షత్రాదగ్రతః త్రయోదశభానిముఖం రాహు
ముఖం- పృష్ఠతోరాహుక్రాంతనక్షత్రాత్ పృష్ఠతః త్రయోదశనక్షత్రాణిపు

చ్ఛం కేతుః పుచ్ఛరూపకేతుర్భవతి ఏవంచ సతి రవిః స్థాయిశశీయాయీ ఏవంచో
భయోర్మధ్యే స్వస్వగృహే అన్యగృహగతే ముఖగతే సతి తత్రైవ పరిభవః తిరస్కా
రః పలాయనమిత్యాపత్ స్థాయిని సూర్యే ముఖస్థితే స్థాయినో భంగః యాయి
నిచంద్రే ఆస్యగతే సతి యాయినో భంగః స్థాయినో జయ ఇత్యాశయః యస్మిన్
గృహే పుచ్ఛంగతే స్థాయిని సూర్యే పుచ్ఛంగతే తస్య స్థాయినో జయః యా
యినిచంద్రపుచ్ఛగతే యదియాయినో జయః తౌ సూర్యాచంద్రమసౌ ఏక
త్రగతౌ ముఖే పుచ్ఛేవా గదా యదియుద్ధియుద్ధే తత్తద్భవేత్ - ఉభావాస్య
గతౌ చేదుభయోర్భంగః - పుచ్ఛగతౌ చేదుభయోర్జయః సమత్వం భవేదిత్య
ర్థః॥ అ॥ యుద్ధమునకుం బోవునపుడు రాహుఫలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రా
హుస్థితనక్షత్రము మొదలుకొని పదమూడు నక్షత్రములు ముఖమున్ను వెనుకప
దమూడు నక్షత్రములు తోకయును గాన సూర్యుడు ముఖస్థానమున నున్న నక్షత్ర
ములయందుండగా రాహువును జేర్చుకొని యుద్ధమునకు వడలు రాజునకు జయ
మనియు - చంద్రుడు ముఖస్థాన నక్షత్రములయందుండగా యుద్ధమునకు బోవు
రాజునకపజయమనియు - నా సూర్యచంద్రులిరువురును ముఖస్థానమునందుండి
రేని రాహువుతో వెడలిపోవు రాజునకును తనపురములో నున్న రాజునకును భయు
లకునపజయమనియు - నాయిరువురును బుధస్థాన నక్షత్రములయందుండిరేని యి
రువురకు సమజయమనియు ననుట॥

(౧౭౬) మూ॥ దగ్ధే స్వస్యగృహే కళత్రకలహే యస్యాతనేర్వే శోభనే
మధ్యేవా యది జాతకే చ మృతమాసే ష్టమే జన్మతః । పిత్రోర్వాత్సరయవత్సరే య
దిపితృశ్రాద్ధక్రియానంతరే జీవార్థీ యదిన వ్రజేత్స్వయుగతౌ గర్భస్థితాయా
మపి॥ వ్యా॥ అ॥ అథగమనే వర్జ్యకాలమాహ॥ దగ్ధయితి॥ స్వస్యగృహే దగ్ధే స
తి కళత్రకలహే కళత్రేకలహంకృతేత్యర్థః - యస్యాతనేర్వే యస్యకళత్రస్యాతనే
వేరజసి - శోభనే మధ్యేవ - శోభనమధ్యేవార జాతకే జాతకాశౌచమధ్యే మృతకే
మృతాశౌచమధ్యే చ - జన్మతః జన్మమాసాదష్టమే మాసివా - పిత్రోః పితా చ మాతా
చ పితరౌ తయోః పిత్రోః పితామాత్రేత్యేక శేషః - తయోర్వత్సరే పితృశ్రాద్ధక్రి
యానంతరే మాతా పిత్రోస్సాంవత్సరికాత్పర దినేస్వ యుపతౌ స్వభార్యా
యాం గర్భస్థితాయామపి ఇదం షాణ్మాసాదూర్ధ్వం బోధ్యం - తేషు సర్వేషు
ప్రయాణం జీవితార్థీ ఆయుష్కామో యదిన వ్రజేత్ విద్యార్థేతి శేషః॥ అ॥ ప్రయా
ణవిషయమైన నిషేధకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జీవితాశగలపురుషుడు త
నగృహము అగ్నిదగ్ధమగునపుడు - భార్యతో కలహము చేసిన సమయంబునను - భా
ర్యరజస్వల యైయుండునపుడును - శుభమధ్యకాలంబునను జాతాశౌచమృతా
శౌచమధ్యకాలమందును స్వజన్మమాసమునకెనిమిదవమాసమందును - తల్లి

చంద్రములుమృతిబొందినసంవత్సరమందును తల్లిదండ్రులశ్రాద్ధదివసమునకుమఱు దివసమందునుతనభార్య యాఱునెలలకుపైగర్భము కలదైయుండునప్పుడును- పయనముపోయినేని క్షేమమునుబొందడనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౭) మూ॥ స్యాద్భంగోభిజిదాహ్వయే చ సలయేధిష్ణ్యే చ తన్మౌహూర్తే తథా రోగస్స్యాద్వసుభస్యదోత్తరదళాద్యృక్షేషు పంచస్వపి। దుఃఖందక్షిణదిక్ప్రియాతురథవా నాన్యత్రియాతుస్త్వయం మీనే చేదథ సర్వదిక్షు గమనం యాతుశ్చ వక్రం భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అభిజిద్ధనిష్ఠాపంచకే గమననిషేధమాహ॥ స్యాదితి॥ అభిజిదాహ్వయే నిలయే అభిజిల్లగ్నే ధిష్ణ్యే ముహూర్తే అభిజిన్నక్షత్రే అభిజిన్ముహూర్తే చ - ప్రయాతుః భంగః స్యాత్ వసుభస్య ధనిష్ఠానక్షత్రస్య - ఉత్తరదళాదారభ్య రేవత్యంతేషు పంచసు ఋక్షేష్వపి యాతుః రోగః స్యాత్ యాతురితి సామాన్యనిర్దేశేన సకలదిక్షు ప్రయాతుః అపి గమననిషేధః ప్రాప్తవతీత్యాశంకాయామిదానీం పక్షాంతరమాహ॥ అథ వేతి॥ అథవా దక్షిణదిక్ప్రియాతుః పూర్వోక్తేషు గమనం దుఃఖందుఃఖకరమిత్యర్థః అన్యత్రియాతుః అన్యదిక్ప్రియాతుః అయం ధనిష్ఠాపంచకే గమననిషేధస్తు న భవతి మీనే చంద్రే స్థితే సతి తు సర్వదిక్షు గమనం యాతుర్వక్రం భవేత్తు ప్రయాణే సిద్ధిర్న భవేదిత్యర్థః॥ అ॥ అభిజిద్ధనిష్ఠాపంచకమందు గమననిషేధమును జెప్పుచున్నాడు॥ దో॥ అభిజిల్లగ్నమందును- అభిజిన్నక్షత్రమందును- అభిజిన్ముహూర్తమందును పైనముపోవువారలకు శుభకరంబనియును - ధనిష్ఠానక్షత్రోత్తరదళము మొదలు రేవతివరకు ధనిష్ఠాపంచకము గాన నీపంచకమందు దక్షిణదిక్కునకు పయనము పోవువారలకు రోగకరంబనియు నితరదిక్కుల బోవువారలకు శుభకరంబనియు మఱియు మీనరాశియందు చంద్రుడుండగా నేదిక్కునకు బయనము పోయినను ప్రయాణకర్తకు నిష్టసిద్ధి గలుగదనియును తాత్పర్యము॥

(౧౭౮) మూ॥ స్త్రీయాత్రాసుఖదా వృషే చ యువతౌ యుగ్మే ప్రయాతుర్ఘటే గోయాత్రా పశులాభదైవ వృషభే మేషే హరౌ వా మృగే। కుంభే కర్కటకే ఝషే చ మకరే యాతుర్జనస్యార్థదా శౌర్యాయుర్ధన ప్రదా గవి హరౌ యుద్ధేతు చాపే హ్యజే॥ వ్యా॥ అ॥ నానాయాత్రాసు లగ్ననిర్ణయమాహ॥ స్త్రీయాత్రేతి॥ వృషే యువతౌ కన్యాయాం యుగ్మే మిథునే చ - స్త్రీయాత్రా స్త్రీణాం యాత్రా సుఖదా - ఘటే తులాయాం వృషభే మేషే - హరౌ సింహే - మృగే మకరే చ యాతుః గోయాత్రా పశులాభదా- కుంభే కర్కటకే ఝషే మీనే మకరే చ యాతుః జనస్య పురుషస్య యాత్రా అర్థదాయుద్ధేతు గవి వృషభే హరౌ సింహే చాపే ధనుషి - అజే మేషే చ శౌర్యాయుర్ధనప్రదా భవతి॥ అ॥ సర్వయాత్రావిషయమైన లగ్ననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వృషభకన్యామి

మీనరాసులయందు స్త్రీయాత్ర సుఖప్రదమనియు - తులావృషభ-మేష సింహ మకర కర్కాటకరాసులయందు గోయాత్ర పోవువార్లకు పశులాభప్రదమనియు- కుంభ కర్కాటక-మీన- మకరరాసులయందు ద్రవ్యార్థియై వెళ్లెడివానికి ధనప్రదమనియు- వృషభ- సింహ- ధనుర్మేష రాసులయందు యుద్ధమునకు బోవువారికి శౌర్యాయుష్యధనప్రదమనియును తాత్పర్యము॥

(౧౪౯) మూ॥ వారేర్కస్య గురోర్దినే సురపతే ~~~

సువాయద్ధ్వాభృగుచంద్రయోర్యమదిశం భౌమే

భానుజసౌమ్యయోస్తు కలహస్స్యాత్కాల

యాత్రప్రయాతురథవా చేద్వామగః పృష్ఠగః॥ ~ యుద్ధగమనకాలేరా

హుస్థితిఫలమాహ॥వార ఇతి॥ అర్కస్యవారే భానువారే గురోర్దినే గువారేచ తత్కాలహోరాసు - అత్రబహువచనే భాన్వాదిసకలవారేషు తత్తద్వారాధిపతిహోరాస్వప్యర్థోలభ్యతే రవిగురుహోరయోశ్చ సురపతేరింద్రస్యాదిశం ప్రాగ్దిశం ప్రతియుద్ధే ప్రయాతుః యుద్ధస్య ప్రయాతురిత్యర్థః కలహస్స్యాత్తు అకస్త ద్వారయోః ప్రాచీందిశంవ్రజేత్తు తద్వారయోః తత్రదిశి రాహోస్స త్వాదిభావః - భృగుచంద్రయోశ్శుక్రసోమవారయోః తద్ధోరయోశ్చయామ దిశందక్షిణాందిశంవ్రజేత్తు - తత్రకాలరాహోస్సత్వాదితి హేతుస్సర్వత్ర యోజ్యః భౌమే దినే తద్ధోరాయాం వారుణీం ప్రతీచీందిశంవ్రజేత్ భానుజసౌమ్యయోస్తు శనిబుధవారయోః తద్ధోరయోశ్చ సౌమ్యముదీచీందిశం నదిశ్చేత్ - అయం కాలరాహుః యుద్ధప్రయాతుః వామగః - పార్శ్వగతోవా పృష్ఠగతోవా యదిలాభజయాస్స్యాతాం॥ అ॥ యుద్ధమునకుబోవునపుడు రాహుస్థితికి ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ భానుగురువారములయందును భానుగురుహోరల యందును రాహువుతూర్పుదిక్కుననుండును గాననీవారలహోరలయందా దిక్కునకును శుక్రసోమవారముల యందును వారిహోరలయందును రాహువు దక్షిణమందుండు గాననీ వారహోరలయందా దక్షిణ దిక్కునకును- అంగారక వారమందును వానిహోరయందును - రాహువు పశ్చిమంబుననుండును- గాన నావారహోరలయందు పశ్చిమదిక్కునకును , శనిబుధవారములయందును, వారిహోరలయందును, రాహువుత్తరంబుననుండును గాన నీవారహోరల యందీదిక్కునకును యుద్ధయాత్రపోవువారలకు మిక్కిలి కలహంబు గలుగునని యు, కాలరాహువు యుద్ధమునకు వెళ్లునపుడు ప్రయాణకర్తకు ఇరుపార్శ్వము లయందుండినను వెనుకనుండినను లాభజయకరుడగునని తాత్పర్యము॥

(౧౫౦) మూ॥ పక్షాదిర్నవమీచదుఃఖభయదే ప్రాచీం ప్రయాతు

స్తయోర్దానంతర్యతిథీ శుభేరకత్వం త్వాగ్నే యకాష్ఠాంతయోః । అనంతర్యో

దినేతయోః పరదినేరతుర్థీ దిశం పంచమీ రాకా వాయుదిశం చతుర్దశీ దినం షష్ఠీ ది
శం వారుణీమ్॥౧౮౧॥ యామ్యామామయకృత్త్రయోదశదినం స్యాత్స [illegible] త్వ
ష్టమీ దశశ్చైశదిశం ప్రయాణసమయే హ్యేషా స్థిరా యోగినీ। పాదోనం ఘటి
కాచతుష్టయమితా ప్రాగాది షష్ఠాంత గా స్యాదేషా చరయోగినీ నిధనకృద్భా
[illegible]యాస్స్యేశః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ ద్వాభ్యాం స్థిరచరయోగిన్యోః ఫలమాహ॥
[illegible] మితి చ॥ పక్షాదిః ప్రతిపత్తు నవమీ చేత్యే ప్రాచీం ప్రయా
-- ఏవం చ తయోః ప్రతిపన్నవమ్యోః అనంతర్యాతిథిక్రి
వః [illegible] శుభంకుబేరస్యేతు భయముదీచీందిశమిత్యర్థః॥
దశస్తు [illegible] ప్రయాతుః పూర్వవద్దుఃఖభయదే తయోర్ద్వి
తీయదశమ్యోరానైరృత్యదినే తృతీయైకాదశ్యా అగ్నేయాం కాష్ఠాం అగ్నేయది
శం ప్రయాతుః పూర్వవద్దుఃఖభయదే తృతీయైకాదశ్యోః పరదినే చతుర్థీద్వా
దశ్యోరతుర్థీ దిశం నైరృతిదిశం ప్రయాతుః పూర్వవద్దుఃఖభయదే పంచమీ
ప్రసిద్ధా రాకా పౌర్ణమాసీ చేత్యే తేదినే వాయుదిశం వాయవ్యాం ప్రయాతుః
పూర్వవద్దుఃఖభయదే - చతుర్దశదినం చతుర్దశీ షష్ఠీదినం చేత్యేతే వారుణీం వరు
ణస్యేమాం దిశం ॥ స్యేదిమిత్యణ్ టిడ్ఢాణఞిత్యాదినా జీప్ ప్రతీచీం దిశం యా
తుర్దుఃఖభయదే స్యాతామితి సర్వత్రాన్వయః॥ త్రయోదశదినం త్రయోదశీస
ప్తమీ న యామ్యాం దక్షిణదిక్ప్రయాతుః ఆమయకృత్తు రోగకృత్స్యాత్తు అ
ష్టమీ దశ్యౌ చ ఈశదిశం ఐశాన్యాం దిశం యాతుః ఆమయకృత్ రోగకృత్స్యాత్తు
ప్రయాణసమయే హ్యేషా స్థిరా యోగినీ॥ అథ చరయోగినీమాహ॥ నిత్యేశః తిథి
సంధానూదయాత్ప్రాగ్ [illegible] ఆరభ్య చరయోగినీ పాదోనఘటికాచతుష్ట
యమితా సతు ప్రాగాదిషష్ఠాంత గా అయమాశయః సూర్యోదయానంతరం
పాదోనఘటికాచతుష్టయం ప్రాచ్యాం తత్రస్థా వర్తతే లమేవ తస్యాః షష్ట్యాం
వాయవ్యాం తతస్తస్యాః షష్ట్యాం దక్షిణస్యాం తతః తస్యాః షష్ట్యామైశాన్యాం-
తతః తస్యాః షష్ట్యాం ప్రతీచ్యాం తతస్తస్యాః షష్ట్యాం ఆగ్నేయ్యాం తతస్తస్యాః
షష్ట్యాముదీచ్యాం తతస్తస్యాః షష్ట్యాం నైరృత్యాం ఏషా చరయోగినీ సం
చరతీ సతీ - అభిముఖం యాయినాం నిధనకృద్భవతీతి సర్వమవధాతవ్యం॥ అ॥
రెండు శ్లోకములచే స్థిరచరయోగినులకు ఫలము చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రా
ద్యమీ నవములు తూర్పుదిక్కునను విదియ దశములు ఉత్తరమునను తదియ ఏకాద
శులాగ్నేయదిక్కునను చతుర్థి ద్వాదశులు నైరృతిదిక్కునను పంచమి పున్నమ
లు వాయవ్యదిక్కునను చతుర్దశి షష్ఠులు పశ్చిమదిక్కునను త్రయోదశి సప్తమి
లు దక్షిణంబునను అమావాస్యాష్టములీశాన్య దిక్కునను స్థిరయోగినీ యుం
డుగాన నీదివసములందీదిక్కులకు బైనముపోవువారలకు దుఃఖభయములుగ

లుగుననియును- చరయోగిని ప్రతిదినమందు సూర్యోదయప్రభృతి సూర్యాస్తమ
యపర్యంతము తూర్పున ౩½ గడియలును - వాయవ్యమున ౩½ గడియలును - దక్షి
ణంబున ౩½ గడియ - లీశాన్యంబున ౩½ గడియలును - దీనికారవదగు పశ్చిమంబున
దానికారవదైన నాగ్నేయంబునను దాని కారవదగు నుత్తరంబున నాయుత్తర
మునకారవదగు నైఋతిదిక్కునందును చరయోగిని యిట్లు సంచరించుచుండుగా
ననీయోగినికభిముఖముగ బైనముపోయి రేని మరణముగలుగునని తాత్పర్యము॥ *

(౧౮-౨) మూ॥ విఘ్నేశశ్చ చతుర్దశీ చ నవమీ షష్ఠ్యష్టమీ ద్వాదశీ నాగా
స్తత్త్వచతుర్దశాంకమనుదిఙ్నాడ్యః క్రమాద్రోగదాః । సంఖ్యోర్ధ్వా ఘటికా
శ్శుభాశ్చ తిథయః షట్పక్షరంధ్రాభిధాః మాసాద్యంతదినద్వయంతు [illegible] కృ
త్స్నేష్వేషు కర్మస్వపి॥ వ్యా॥ అ॥ పక్షచ్ఛిద్రేషు వర్జ్యకాలమాహ॥ విఘ్నేశశ్చే॥ వి
ఘ్నేశశ్చతుర్థీ చతుర్దశీ చ నవమీ షష్ఠ్యష్టమీ ద్వాదశీ చ ఏతాః ప్రసిద్ధాః ఏతాసు
నాగాస్తత్త్వచతుర్దశాంక తెసుదిజ్నాడ్యః క్రమాద్రోగదాః చతుర్థ్యాం నా
గాః అష్టౌ చతుర్దశ్యాం తత్త్వం పంచవింశతిః నవమ్యాం చతుర్దశ షష్ఠ్యాం అం
కః నవ అష్టమ్యాం మను చతుర్దశ ద్వాదశ్యాం దిక్ దశ ఏతత్సంఖ్యాకా నాడ్యః ఘ
టికాః త్యాజ్యా ఇత్యాశయః- సంఖ్యోర్ధ్వా ఉక్తసంఖ్యోర్ధ్వా ఘటికాః శుభాః
షట్తిథయః విఘ్నేశాదితిథయః పక్షరంధ్రాభిధాః పక్షచ్ఛిద్రసంజ్ఞకాః పక్షే
పక్షే వర్జ్యాః మాసాద్యంతదినద్వయం మాసాదిః శుక్లప్రతిపత్ ... దినం
అమావాస్యా తయోః ద్వయం సర్వేషు కర్మసు శుభకర్మసు మృతికృత్॥ తె॥ ప
క్షచ్ఛిద్రములయందు వర్జ్యకాలము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చతుర్థియందు మొ
దట ౮ గడియలును - చతుర్దశియందు ౨౫ గడియలును - నవమియందు ౧౪ గడి
యలును - షష్ఠియందు ౯ ఘడియలును - అష్టమియందు ౧౪ గడియలును - ద్వా
దశియందు ౧౦ గడియలు - నశుభకరములు గాన శుభకార్యముల విషయమై యీ
దినములయందీ గడియలు నిషేధింపదగినదనియు నీయాదివసములయందు మి
గత గడియలు శుభకరంబులనియు నీ చెప్పబడిన విఘ్నేశాది షట్తిథులు ప్రతిపక్షమం
దును పక్షచ్ఛిద్రసంజ్ఞ గలవనియును- శుక్లపాడ్యమి - అమావాస్య- ఈ రెండు
దివసములు సర్వశుభకర్మల విషయమై మృత్యుప్రదములు గాన సర్వదా నింద్యము
లనియు నభిప్రాయమని తాత్పర్యము॥ *

(౧౮-౩) మూ॥ శాక్రే సప్తనవేశ్వ రేదశ యమే పూర్వాత్రయే షోడశ
త్వాష్ట్రే పంచదశానలే నవదశ ద్వావింశతిః పైత్ర్యభే । స్వాతౌ ద్వాదశ సార్ప
భే నవదశాప్యైంద్రాగ్నిభే తారకాస్త్వేతా యాత్ర్యభయాస్త్రిధా అథ శుభాస్సం
ఖ్యోత్తరా నాడికాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథ గమననిషిద్ధనక్షత్రేషు వర్జ్యకాలమాహ॥ శా

దశ- పూర్వాత్రయే- పూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢా,పూర్వాభాద్రాసుషోడశ- త్వాష్ట్రే)చిత్రాయాంపంచదశ ॥ అనలేకృత్తికాయాంనవదశ ఏకోనవింశతిః పైతృభేమఘాయాంద్వావింశతిః - స్వాతౌదశ - సార్పభేఆశ్లేషాయాంనవదశ ఏకోనవింశతిః - ఇంద్రాగ్నిభవిశాఖాయాంతారకాః సప్తవింశతిః ఏతానినా డికాః- ఘటికాః- యాత్రాభయాతిదాః అథసంఖ్యోత్తరానాడికానిసిద్ధాసు త్రేషూక్తసంఖ్యాతిరిక్తఘటికాశుభప్రదాః॥ అ॥ గమననిషిద్ధనక్షత్రములయం దువర్జకాలముజెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ జ్యేష్ఠానక్షత్రమందు ౭ ఆర్ద్రయందు భరణి యందు౧౦ పూర్వఫల్గునిపూర్వాషాఢపూర్వాభాద్రలయందు ౧౬ చిత్తయందు ౧౫ కృత్తికయందు ౧౯ మఘయందు ౨౨ స్వాతియందు ౧౦ ఆశ్లేషయందు ౧౯ విశా ఖయందు ౨౭ ఈక్రమంబుననీనక్షత్రములయందీగడియలు ప్రయాణమునకు మైనశు భయప్రదమనియు నుక్తసంఖ్యాతిరిక్తఘటికలుశ్రేష్ఠములనియు నభిప్రా యములనితాత్పర్యము॥ ❊

(౧౫౪) మూ॥ దధ్యాజ్యాన్నయవాంబు మాషచణకక్షౌద్రేక్షుపి ష్టార్ద్రకవ్యంజనముద్గపాయసతిలాన్ భుక్త్వా వ్రజేద్వారతః । తత్రాన్తపాయస కాంజికేవధిపయో దుగ్ధంతిలాన్నం క్రమాత్ వారాద్యుషుమాసే ప్రయాత్యసు ఖకృత్ స్వారభుక్త్యా నల॥ వ్యా॥ అ॥ దినభుక్తివారభుక్తిస్వరూపమాహ॥ద ధ్యేతి ॥ దినాద్యాదితః ప్రతిపత్ప్రభృతిపూర్ణిమాసహితదర్శాంతషోడశదినేషు దధ్యాజ్యాన్నయవాంబు మాషచణకక్షౌద్రేక్షుపిష్టార్ద్రకవ్యంజనముద్గ పాయసతిలాః యేపదార్థాః తేషాంక్రమాత్ భుక్తిర్భోజనం దినభుక్తిరిత్యు చ్యతేఅంశుమతో వారాదిభానువాసరప్రభృతిసప్తవారేషు క్రమాత్ తత్రం పాయసకాంజికే పాయసంచకాంజికంచ ప్రాయసంప్రసిద్ధం కాంజికంధా న్యామ్లం ఆంధ్రభాషాయాంకలిఇత్యుచ్యతే॥ న॥ అవంతిసోముధాన్యామ్లకంజ లానిచకాంజికఇత్యమరః- దధిపయః- దుగ్ధం - తిలాన్నం- ఏతేషాంయాభుక్తిః ప్రయాతుసుఖకృద్భవేత్ - భానువారేతత్క్రమేణత్వాగమ్యతేచేత్ యాత్రాసు ఖకృత్స్యాదితిగమ్యతేఏవం దినభుక్తిరేవమ్ వ్యాహ్యం - ఇయమేవవారభుక్తి త్యుచ్యతే - నన్వేవంవారక్త్యేవ చరితార్థత్వాద్దినభుక్త్యుపన్యాసో నిరర్థకఇ తిచేన్నదినోక్తవారోక్త పదార్థద్వయంభుక్త్వాగంతవ్యమిత్యాశయాత్ ఏష్వై వభుక్తిర్వక్ష్యమాణనక్షత్రభుక్తిస్థితేపూర్యాహ్యా॥ అ॥ దినవారభుక్తులస్వరూప ము జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ పైనముపేర్కొవారలుపాడ్యమిమొదలుపున్నమ అమా వాస్యతోఁగూడ౧౬దినములయందును పెరుగు- నెయ్యి- అన్నము- గోధుమలు- ఉదకము- మినుములు- సెనగలు-క్షౌద్రము- చెరుకు-పిష్టము- అర్ద్రకము- పాయ- వ్యంజనము- పెసలు- పాయసము-నువ్వులు- ఈ౧౬పదార్థములుక్రమంబుగా

నొకొక-కటి దివసములందొకొక-కట-పదార్థమును భుజించిపైనముపోవలయు
ననియును తక్రము-పాయసము-కలి-పెరుగు-పాలు-దుగ్ధము-తిలాన్నమీసప్తవిధ
పదార్థములను భానువారప్రభృతిస్థిరవారమువరకు నొకొక-కట-వారమందొ
కొక-కట-పదార్థమును భుజింపవలయుననియు నీను క్తిసవారభుక్తికెన్నిచెప్పబడవ
లనవినవారి భుక్తిప్రతిపాదకపదార్థద్వయమును భుజించిపైనముపోయిననిసుఖ
వంతులగుదురనితాత్పర్యము॥ *

(౧౭) మూ॥ కుల్మాషాస్తిలతండులాదధిఘృతందుగ్ధంచమార్గా
మిషంతత్సారంఘృతపాయసంచ పృథుకాన్మాంసంమృగణ్యావిధుః । శాకం
షైష్టికమోదనంబహువిధం ధాత్రీఫలంమత్స్యపంక్తిష్టాన్నం కదళీఫలంశశశిరో
మాంసంకుళుత్థౌదనం॥ (౧౮) నైవారంకృసరౌదనంఝషయుతంచాన్నంస
ముద్గౌదనంశాల్యన్నం చయవాన్నమిష్టమశనం దస్రాదిభుక్తిః క్రమాత్ ।
సాజ్యాన్నంకృసరాన్నమాదిదివసే ప్రాగాది భుక్త్వావ్రజేన్మత్స్యాన్నం ఘృత
పాయసంవగమనేదిగ్భుక్తిరేషాక్రమాత్॥ వ్యా॥ అ॥ శ్లోకద్వయేననక్షత్రభు
క్తిందిగ్భుక్తించాహ॥ కుల్మాషాఇతి ॥ నైవారమితిచ ॥ కుల్మాషాశ్చణకాః॥
ని॥ స్యాద్వ్యాపకస్తుకుల్మాషశ్చణకోహరిమంథకఇత్యమరః ॥ తిలాః- తండులాః-
దధి ఘృతం- ఆజ్యం-దుగ్ధం- క్షీరంమార్గామిషంమృగసంబంధిమార్గంతచ్చాయ
త్ అయనంమృగమాంసంతత్సారం మృగమాంససారం- ఘృతపాయసం-ఘృత
సహితక్షీరాన్నం - పృథుకాఃమృగేణ్యావేణిమృగస్య - రాజదంతాదిషుపరమి
తిమృగశబ్దస్యపూర్వనిపాతఃతస్యమాంసం - విధు - శాకంచసిద్ధంషైష్టికంమ
ల్యవిశేషఓదనంబహువిధంకృసరాన్నమితియావత్ ధాత్రీఫలంఆమలకం॥ ని॥
ధాత్రీస్యాదుపరాతాపి క్షతిరప్యామలక్యపీత్యమరః - మంటపభక్ష్యవిశేషఃపి
ష్టాన్నంకదళీఫలంశశశిరో మాంసం - కుళుత్థౌదనంనైవారం నీవారాన్నంకృ
సరౌదనం, ఝషయుతం మత్స్యసహితమన్నం సముద్గౌదనంముద్గసహితా
న్నం - శాల్యన్నంశాలయోవ్రీహివిశేషాః తేషామన్నంయవాన్నమితి - ఇష్టమ
శనందస్రాదిభుక్తిః అశ్విప్రభృతి అభిజిత్సహితా ష్టావింశతినక్షత్రాణాం
భుక్తిఃక్రమాత్ జ్ఞేయాఅశ్విన్యాంగంతుమిచ్ఛుఃకుల్మాషాన్భుక్త్వాగచ్ఛతి చేది
ష్టసిద్ధిర్భవేత్ ఏవమష్టావింశతినక్షత్రాణాం ముక్తరీత్యావగంతవ్యం అథదిగ్భు
క్తిమాహ ॥ సాజ్యాన్నంఘృతప్లుతాన్నంకృసరాన్నంచిత్రాన్నమితి ప్రసిద్ధం-
మత్స్యాన్నం మత్స్యసహితాన్నం ఘృతపాయసాన్నం ఘృతసంయుక్తక్షీరా
న్నంఆదిదివసే ప్రయాణప్రథమదివసేభుక్త్వావ్రజేత్ ప్రాగ్దిగ్గమనవేళాయాం
సాజ్యాన్నం- దక్షిణేకృసరాన్నం- పశ్చిమేమత్స్యాన్నం ఉదగ్దిగ్గమనేఘృతపా
యసాన్నం భుక్త్వావ్రజేదిత్యాశయః గమనేప్రయాణవిషయే ఏషాభుక్తిరాద

రణీయా॥అ॥ రెండుశ్లోకముల చేతనక్షత్రదగ్ధభక్ష్యముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నెనగలు
నువ్వులు- బియ్యము- పెరుగు- నెయ్యి- పాలు- మృగమాంసము- మృగమాంససార
ము- ఘృతసహితక్షీరాన్నము- అటుకులు- లేడిమాంసము- శాకము పైష్టికమనుమ
ద్యవిశేషము అన్నము- చిత్రాన్నము- ఉసిరికపండు- అరటిపండ్లు- కుందేటిశిరో
మాంసము- ఉలవలతోగలిపినయన్నము- నీవాన్నము- కృసరాన్నము- మత్స్యస
హితాన్నము- పెసలపప్పన్నము- పిసాణబియ్యావన్నము- ఈ౨౭ పదార్థములశ్వి
న్యాది ౨౭ నక్షత్రములయందొక్కొక్క నక్షత్రమునందొక్కొక్క- పదార్థమును
భుజించి పైనముపోయి లేని యిష్టసిద్ధిగలుగునని తూర్పుదిక్కునకు పైనముపోవు
వారాజ్యసహితాన్నము దక్షిణమునకు బోవుసమయమున కృసరాన్నము పశ్చి
మమునకుబోవుసమయమున మత్స్యాన్నమును ఉదగ్దిగ్గమనసమయమున ఘృతస
హితక్షీరాన్నమును ప్రయాణదివసమునకు బూర్వదినమందు భోజనముచేసిపో
వలయునని యును- ప్రయాణవిషయమైన ఉక్తనక్షత్రభుక్తియునుమిక్కిలియావశ్య
కమనుట॥ (౧౮౭) మూ॥ షష్టిఘ్నం గతధిష్ణ్యమిందుఘటికాస్సంయుజ్య రాశిం
పునర్వేదఘ్నం శరసాగరా ప్తమినతో భక్త్వా ఫలబ్ధం క్రమాత్ । మేషాదౌతు
గృహే గృహే శశభృతో జ్ఞేయా అవస్థా ద్విషట్ ప్రాదిష్వథ పాదయుక్త ఘటి
కాశ్చైకాదశైకాదశ॥ వ్యా॥ అ॥ అథచంద్రద్వాదశావస్థా ప్రకారద్వయమా
హ॥ షష్టిఘ్నమితి॥ గతధిష్ణ్యం అశ్విన్యాదిప్రకృతనక్షత్రాం తాగతధిష్ణ్యానితే
షాం సంఘః విధిష్ణ్యంభ షష్టిఘ్నం షష్ట్యా సంగుణితం కృత్వా తత్ర ఇందుఘటికాః వ
ర్తమాననక్షత్ర ఘటికాస్సంయుజ్య రాశిః కార్యః తం రాశింపునర్వేదఘ్నం చతు
ర్గుణితం కృత్వా శరసాగరా స్తం చ చత్వారింశ ద్విభక్తం కుర్యాత్ అధానంత
రం విభాగతః యల్లబ్ధం పునః ఇనతః ద్వాదశభిః భక్త్వా విభజ్య తల్లబ్ధం- మేషా
దౌగృహే గృహే మేషప్రభృతి రాశౌ క్రమాత్ శశభృతః చంద్రస్యద్వి షట్
ద్వాదశసంఖ్యాకా అవస్థా జ్ఞాతవ్యా ఇత్యేకః- పక్షః॥ పక్షాంతరమాహ॥ అధ
వాదస్రాదిష్వశ్విన్యాదిషు ఏకైకావస్థాయాః పాదయుక్తఘటికాః సపాదఘ
టికాః ఏకదశైకాదశేతి స్థూలప్రకారోన్యః మమతు ప్రతిభాతి. చంద్రో యదా
రాశిం ప్రవిష్టో భవతి తదారభ్య సపాదైకాదశఘటికాః ప్రత్యవస్థాయాః జ్ఞా
తవ్యాః ఇతి సులభతరః అశ్విన్యాదిగతనక్షత్రాణి షష్ట్యా సంగుణ్య తేషు వర్తమాన
ఘటికాః సంయుజ్య పంచత్రింశోత్తరశతేన విభజ్య తేచ తత్ - శేషం సపాదైకా
దశఘటికాః క్రమేణ ఏకైకావస్థాయాం జాతవ్యా ఇతి సులభతమో పాయ ఇ
తి దిక్॥ అ॥ గ్రంథకర్తకిష్టానుసారముగ జంద్రద్వాదశావస్థలనిర్ణయమును జె
ప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జనులుప్రయాణముపోవు నక్షత్రమువరకు నశ్విన్యాదిగ

త నక్షత్రఘటులను ౬౦ట ఎచ్చగుణించి ఈగుణకములో నిత్యనక్షత్రములో ప్రయాణకాలమువరకు గతించినగడియలనుగూడ జేర్చియొకరాసిచేసిదాని ౪ టగుణించి ౪౫దుచే భాగహరింపగా శేషించినగడియలజంద్రోదయరాశి మొదలుకొని పరశ్లోకమందుజెప్పబోయెడి ద్వాదశావస్థల కొక్కొక్కయవస్థకు ౧౧గడియలు చొప్పున భాగహరించి యెన్నియవస్థలకుసంఖ్యవచ్చునో యాయవస్థలకు నవస్థారూప ఫలమును జూచుకొనవలయునని కాలామృతకారులయభిప్రాయము॥

(౧౮౮) మూ॥ సూక్ష్మస్థూలమితిద్వయోః ప్రవసనంనాశంమృతాఖ్యం జయంభాస్య క్రీడితనామకంప్రియరతింసుప్తించభుక్తింజరమ్ । కంపంసుస్థిరతాంస్వనామసదృశంచేందోరవస్థాఫలంయాత్రా యుద్ధవివాహసుజననక్షేత్రప్రవేశాదిషు॥ వ్యా॥ అ॥ అథచంద్రద్వాదశావస్థానాంనామనిరూపణద్వారాతదనురూపఫలమాహ సూక్ష్మమితి॥ సూక్ష్మస్థూలమితిద్వయోః పక్షయోః ప్రవసన-నాశ-మృతాఖ్యజయ-హాస్య-క్రీడిత- ప్రియరతి-సుప్తి-భుక్తి-జ్వరం-కంప-సుస్థిరతా ఇతిచంద్రస్యద్వాదశావస్థానాంనామానిభవంతి-స్వనామసదృశంతత్తన్నామానురూపమిందోశ్చంద్రస్య- అవస్థానాంఫలంయాత్రా యుద్ధవివాహసుజననక్షేత్రప్రవేశాదిషు-యాత్రాప్రయాణంయుద్ధంరాజ్ఞామన్యోన్యకలహః-వస్తుగృహసర్మాణాదివివాహః ప్రసిద్ధః జననంపుత్రజన్మక్షేత్రంకృషికర్మ- ప్రవేశఃనూతనగృహప్రవేశః ఏతేషుద్రష్టవ్యమితిశేషః॥ అ॥ చంద్రద్వాదశావస్థలకునామనిరూపణచేసినామానురూపఫలములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ స్థూలము సూక్ష్మమనెడుద్వివిధపక్షములద్వాదశావస్థలకు-ప్రవసనము-నాశము-మృతాఖ్యము-జయము-హాస్యము-క్రీడితము-ప్రియరతి-సుప్తి-భుక్తి- జ్వరము-కంపము-సుస్థిరతయనెడుద్వాదశవిధనామంబులనియును- చంద్రద్వాదశావస్థలయొక్క నామానురూపఫలంబనియును ప్రయాణ-యుద్ధవివాహ-గృహనిర్మాణ- పుత్రజన్మ-కృషికర్మ-నూతనగృహప్రవేశాదులయందీ ద్వాదశావస్థానురూపఫల విచారమావశ్యకమనియును తాత్పర్యము॥

(౧౮౯) మూ॥ అర్కాక్రాంతభతస్తృతీయనవమేచాతుర్థభంపంచమంచైతద్ధిష్ణ్యచతుష్టయంతుఖచరోనామాభవేత్తత్ఫలం । సీమంతేసువనే ప్రవేశశుహరంసిస్తంతులత్వం కృషావైధవ్యంకరపీడనేచగమనేదుర్వాత్పయాతుర్వధమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ఖచరయోగఫలమాహ॥ అర్కేతి॥ అర్కాక్రాంతభతః సూర్యాధిష్ఠితనక్షత్రాత్- తృతీయనవమే - చాతుర్థభంచతుర్థనక్షత్రంపంచమంపంచమనక్షత్రంచేతిచతుష్టయం - ఖచరోనామఖచరాఖ్యోయోగోభవేత్- అయంఖచరయోగః సీమంతేప్రసిద్ధసువనేపుంసువనే। వధేడపనయనేచ-

శిశుహారంశిశుహరణరూపం తత్ఫలంకృషాకాలకర్మణి - నిస్తంభులక్ష్యంధా
న్యాభావం - కరపీడనేవివాహేవైధవ్యంగమనే ప్రయాణేప్రయాతుర్వధంచ
క్రమాత్కుర్యాద్ద్వ్యాదిత్రిసర్వత్రాంధ్యాష్టాదశ్యః॥ అ॥ ఖచరయోగఫలమును చె
ప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యస్థితనక్షత్రమునకు-౩-౪-౫-౯- నక్షత్రములైన-నక్ష
త్రములు ఖచరాఖ్యయోగములు యీఖచరయోగములందు సీమంత - ఉపనయ
నము జరుపుటయైన శిశుహరణరూపఫలమును- వ్యవసాయమందు స్తంభధాన్యాభా
వమును వివాహమందు వైధవ్యమును ప్రయాణవిషయమైపైన ప్రయాణికుని మ
రణమును క్రమముగా కలుగజేయునని తాత్పర్యము॥

(౧౯౦) మూ॥ సూర్యాద్ధిష్ణ్యాత్తారకాదిగణయేచ్చాతుర్థ్యం ఘాత
దంస్యాదేకాదశంప్రభంగదం విదంప్రాహాష్టాదశంమృత్యుదం। కర్మస్వ్యాద్యధ
పంచవింశమపిభంహానిప్రదం కర్మణికర్మైకస్య చతుష్టయంతుగమతేహాని(గ)
హానిప్రదం॥ వ్యా॥ అ॥ అథకర్మణఫలమాహ॥ సూర్య॥ సూర్యాద్ధిష్ణ్యాత్తార
కాదిసూర్యస్థితనక్షత్రమారభ్య - గణయేత్ చంద్రస్థితనక్షత్రపర్యంతమితి శే
షః- ఏవంగణనాయాంక్రియమాణాయాం చాతుర్థ్యం సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చ
తుర్థనక్షత్రంఘాతదంనామఏకాదశభం సూర్యస్థితనక్షత్రాదేకాదశనక్షత్రం-
ప్రభంగదం- అష్టాదశంసూర్యస్థితనక్షత్రాదష్టాదశనక్షత్రం- మృత్యుదంపం
చవింశంభమపిసూర్యస్థితనక్షత్రాత్పంచవింశనక్షత్రంచహానిదం- ఏతత్కర్మ
ణినామకర్మణిసంజ్ఞికంభచతుష్టయం ఉక్తనక్షత్రచతుష్టయంకర్తుర్గమనేవా
ణిజ్యగృహారంభవివాహాదిశుభకర్మసుచతత్తత్ఫలంస్యాత్ సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చ
తుర్థైకాదశాష్టాదశపంచవింశతి నక్షత్రేషుశుభకర్మాణి నకుర్యాదిత్యాశయః॥
అ॥కర్మణిఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥సూర్యస్థితనక్షత్రము మొదలుచంద్రస్థి
తనక్షత్రమువరకుగణనచేయుగా సూర్యస్థితనక్షత్రమునకునాలవనక్షత్రముఘా
తదమనియు పదనకొండవనక్షత్రముభంగదమనియు-పదునెనిమిదవనక్షత్ర
ముమృత్యుప్రదమనిఇరువైయైదవనక్షత్రముహానిదమనియు- ఈచెప్పబడిననాలు
గునక్షత్రములుకర్మణిఅనుసంజ్ఞకలవనియు నిదిప్రయాణవివాహాదిశుభకర్మల
విషయమై- ఉక్తఫలంబులగ్రమంగనిచ్చునుగాననీనక్షత్రచతుష్టయమందునేశుభ
కార్యములును జేయగూడదని తాత్పర్యము॥

(౧౯౧) మూ॥ యన్నామప్రథమాక్షరస్వరముఖాద్జ్ఞేయాఅకా
రాదయోబాలాద్యాఃపన రాజ్యవృద్ధమృత యస్స్వరస్యాదిపంచాభిధాః। నక్షే
త్రాప్యప్టిరకారఏవగదితోనైవస్త్రీవకారోభవేత్పూర్వాద్యాఖ్యాదిరుకారఏవముభ
యోరేకారఓకారకే॥ వ్యా॥అ॥ సర్వచక్రోక్తబాల్యాదిసర్వవివేకమాహ॥యది
తి॥యస్యనామ్నిప్రథమాక్షరేయః స్వరస్తస్మాత్తదాదితః - అకారాద

యః అకార ఇకార ఉకార ఏకార ఓకారా జ్ఞేయాః జ్ఞాతవ్యాః ఏతే పంచస్వరాః స్వస్వాదిబాల్యయౌవనరాజ్యవృద్ధమృతయః ఇతి పంచాభిధాః పంచసంఖ్యా భవంతి యథా అకారాదినామ్నః పుంసః అకారో బాలస్వరః ఇకారః కుమారస్వరః ఉకారో రాజ్యస్వరః ఏకారో వృద్ధస్వరః ఓకారో మృతిస్వరః ఇకారాదినామ్నః పుంసః ఇకారో బాలః ఉకారో యువా ఏకారో రాజ్యః ఓకారో వృద్ధః అకారో మృతిః - ఉకారాదినామ్నః పుంసః ఉకారో బాలః ఏకారో యౌవనః - ఓకారో రాజ్యః అకారో వృద్ధః - ఇకారో మృతిః ఏకారాదినామ్నః పుంసః ఏకారో బాలః ఓకారో యౌవనః - అకారో రాజ్యః ఇకారో వృద్ధః - ఉకారో మృతిః - ఓకారాదినామ్నః పుంసః ఓకారో బాలః - అకారో యౌవనః - ఇకారో రాజ్యః ఉకారో వృద్ధః - ఏకారో మృతిః - అకార ఏవ దృష్టిః బాలాఖ్యః ప్రసిద్ధా ఇకారో ద్వైతః యౌవనాఖ్యా గదితః ఉక్త ఉకారో ప్రౌఢాఖ్యో ఏవ భవతామితి సూత్రస్యాప్యవగంతవ్యం విస్తరస్తు స్వరోదయే ద్రష్టవ్యః విస్తరభయాన్నోహాలిఖ్యతే॥ అ॥ స్వరనామములు చెప్పబడెను బాలాదిస్వరభేదము చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అకార, ఇకార, ఉకార - ఏకార - ఓకారములను పంచస్వరములలో నే స్వరము నామమునకు ముందుగలదో ఆ స్వరము మొదలైన స్వరములకు బాల్య యౌవన - రాజ్య వృద్ధ, మృత్యువులను పంచవిధ నామంబులు వరుసగ అకారాదినామంబు గల పురుషునకు అకారము బాలస్వరము ఇకారము కుమారస్వరము - ఉకారము రాజస్వరము - ఏకారము వృద్ధస్వరము ఓకారము మృతిస్వరము ఇకారాదినామంబు గలపురుషునికి ఇకారము బాలస్వరము ఉకారము యౌవనస్వరము ఇత్తెఱంగున మిగిలిన స్వరంబులకు స్వస్వాదిగా బాలాదిస్వర వివేకము నెఱుంగవలయుననియు అకారాది పంచస్వరములకు స్వస్వాదికాదృష్టి నైన ప్రౌఢ - ప్రౌఢ - ప్రౌఢలను పంచవిధావస్థలు గలవు వానిని ఈ గ్రంథమందు సూత్రమునం దె చెప్పబడియున్నవిగాన స్పష్టముగ దెలుసుకొనవిచ్ఛ యుంచువారు స్వరోదయము గ్రంథమున దెలుసుకొనవచ్చునుట॥

(౧౬-౩) మూ॥ అల్పార్థాధికలాభహానిమరణం కుర్యుస్స్వబాలాదయః పంచద్వ్యేకశ పంచపంచభగణా దగ్రాహిణం వాద్యపి । వారాః పంచవిధాస్స్వరాః - కుజయోశ్చంద్రజ్ఞయోర్వా స్వతే ధృవక స్వారాసుతస్య పంచశమయోస్స్యాత్ప్రాతరాద్యస్స్వరోఽ॥ స్వా॥ తత్ఫల అంశకాతిథివారకాలాదీనాం బాలాదిస్వరరూపమాహ॥ అన్వే॥ స్వబాలాదయః స్వరాః క్రమాత్ - అల్పార్థాధికలాభహానిమరణమితి ఫలాని కుర్యుః యథా బాలస్వరః అల్పం స్వల్పలాభం యౌవనస్వరః అర్థాధికం అర్థేనాధికం అధికార్థలాభమితి యావత్ - రాజ్యస్వరో లాభం ఫలప్రాప్తిం వృద్ధస్వరో హానిం మృతస్వరో మరణం కుర్యాః

త్యాశయఃపంచద్వ్యర్తుకబుతవఃషట్‌పునఃబుతవఃషట్ - పునఃపంచ- పునర
పిపంచభగణాః నక్షత్రగణాః దస్రాదిఅశ్విన్యాదితఃబాలాదయోభవంతిఅథ
వా-అశ్విన్యాదిపంచకం అకాలస్యబాలస్వరంఆర్ద్రాదిషట్కం యావనాఖ్యం
ఉత్తరాదిషట్కంలాజ్యంజేష్టాదిపంచకం వృద్ధాఖ్యం - ధనిష్టాదిపంచకంమృ
తాఖ్యంఇకారస్యఆర్ద్రాదిషట్కం బాలాఖ్యంఉత్తరాదిషట్కం యానాఖ్యం
జ్యేష్టాదిపంచపంరాజ్యాఖ్యం - ధనిష్టాదిపంచకవృద్ధాఖ్యం అశ్విన్యాదిపంచ
కంమృతాఖ్యం, ఉకారస్యఉత్తరాదిషట్కంబారాఖ్యం - ఏవమన్యత్రిమా
దూహ్యం నన్దాద్యపినన్దాదిపఞ్చ తిథయః అకారాదీనాం క్రమాద్బాలాద
యోభవంతిఅకారస్యనందతిథిఃబాలాఖ్యాః భద్రోయావనాఖ్యాః - జయారా
జాఖ్యాః- రిక్తతిథిఃవృద్ధాఖ్యాః- పూర్ణాతిథిః- మృతాఖ్యాఃఇకారస్యభద్రాదిపం
చతిథః బాలాదయోభవంతి ఉకారస్యజయాదిపంచతిథయః బాలాదయోభ
వంతి ఏకారస్యరిక్తాదిపంచతిథయః ఓకారస్యపూర్ణాదిపంచతిథయఃక్రమే
ణబాలాదయోభవంతివారాః పంచవిధాస్స్యుః యథార్కకుజయోరేకవిధః
చంద్రజ్ఞయోరేకవిధః వాక్పతేర్గురోరేకవిధః. శుక్రస్యైకవిధఃఅర్కసుతస్య
శనేరేకవిధః ఇత్యేతదుక్తంభవతి అకారస్యఆదిత్యభౌమవాసరౌబాలాఖ్యౌ
సోమబుధవాసరౌయావనాఖ్యౌగురువాసరోరాజ్యాఖ్యః - శుక్రవాసరోవృ
ద్ధాఖ్యః శనివాసరోమృతాఖ్యః - ఇకారస్యసోమబుధవాసరౌ బాలాఖ్యౌగురు
ర్యావనాఖ్యః శుక్రోరాజ్యాఖ్యః - శనిర్వృద్ధాఖ్యః ఆదిత్యభౌమౌమృతాఖ్యౌ
ఏవముత్తరత్రాప్యూహ్యం, ప్రాతరాద్యాఃపంచసమయాఃకాలాఃబాలాద్య
యోభంతి - యథాఅకారస్యప్రాతః కాలోబాలాఖ్యః సంగవోయావనా
ఖ్యః- మధ్యాహ్నోరాజాఖ్యః, అపరాహ్ణోవృద్ధాఖ్యః, సాయంతకాలో
మృతాఖ్యః, ఇకారస్యసంగమాదయోబాలాదయోభవంతి, ఉకారస్యమ
ధ్యాహ్నాదిపంచకాలాఃబాలాదయః ఏకారస్యఅపరాహ్ణాదయః ఓకారస్యసా
యంతనప్రాతస్సంగమమధ్యాహ్నాపరాహ్ణాః బాలానయోభవంతిఏతేషాంఫ
లానిపూర్వోక్తానిదిక్॥ అ॥ పూర్వశ్లోకమందుజెప్పబడియున్నబాలాదినామ
ములకుఫలంబులనుతిథివారనక్షత్రకాలమునకు బాలాదిస్వరూపమునుజెప్పుచు
న్నాడు॥ తా॥ బాలాదిపంచస్వరములలోబాలస్వరముస్వల్పలాభమునుయవ
నస్వరముధనమునురాజ్యస్వరముఫలప్రాప్తిని - వృద్ధస్వరముహానినిమృతిస్వర
ముమరణమును, క్రమముగనగలుగజేయుననియు - అకారమునకునశ్విన్యా
దిపంచరముబాలస్వరమనియు, అర్ద్రాదిషట్కముయవ్వవనస్వరమనియు, ఉ
త్తరాదిషట్కమురాజ్యస్వరమనియు, జ్యేష్టాదిపంచకమువృద్ధస్వరమనియు,
ధనిష్టాదిపంచకముమృతిస్వరమనియు - ఇకారమునకు ఆర్ద్రాదిషట్కముబా

లసర్వమనియు - ఉత్తరాదిషట్కముయువనస్వరమనియు - శేషంబిత్రైంగుణ
నైఋంగవలయును- అకారమునకుభాన్వంగారకవారములు బాలస్వరమనియు
సోమబుధవారములుయావనస్వరమనియు - గురువారము రాజ్యస్వరమనియు -
శుక్రవారమువృద్ధస్వరమనియు- శనివారముమృతిస్వరమనియు- ఇకారమునకు
సోమబుధవారములుబాలస్వరమనియు- ఉక్తశేషంబిత్తైఋంగునూహ్యంబులని
యు అకారమునకుప్రాతఃకాలముబాలస్వరమనియు- మధ్యాహ్నకాలము రా
జ్యస్వరమనియు అపరాహ్ణకాలమువృద్ధస్వరమనియుమధ్యాహ్నకాలమువృతి
స్వరమనియు-ఇకారమునకుసంగమకాలముబాలస్వరమనియు- శేషబిత్తైఋ గున
నూహ్యంబనియు తాత్పర్యము॥ *

(౧౮౩) మూ॥ వస్వాద్యార్క్యవిశాఖమిత్రవరుణాహ్యాఖ్యాశ్చధర్మా
ధాః అర్థాఖ్యాస్త్వదితీంద్రకాలపితృభశ్రీశాజపాద్వాయవః । కామాఖ్యాం
శ్చభిజిద్భవాగ్నిదనుజాహిర్బుధ్న్యచిత్రేశ్వరాః విశ్వావిష్ణ్వంత్యకరార్యమే
దువిధయో మోక్షాభిధాస్తారకాః॥ వ్యా॥ అ॥ అథపంచభిశ్లోకైః పంథారా
హుచక్రవివక్షయాధర్మార్థకామమోక్షనక్షత్రనిర్ణయమాహ- వస్వితి॥ వస్వా
ద్యార్క్యవిశాఖమిత్రవరుణాహ్వాంఖ్యాం- ధనిష్ఠాశ్వినీపుష్యవిశాఖానూరాధా
శతభిషగాశ్లేషఇతి సప్తనక్షత్రాణి ధర్మాభిధాః ధర్మనామధేయాః అదితీం
ద్రకాలపితృభశ్రీశాజపాద్వాయవః పునర్వసూ జ్యేష్ఠాభరణీ మఘా శ్రవణ
పూర్వాభాద్రా స్వాత్యఇతి సప్తతారకాః అర్థాఖ్యాః అర్థనామధేయాః
అభిజిద్భగాగ్నిదనుజాహిర్బుధ్న్య చిత్రేశ్వరాః అభిజిత్పూర్వఫల్గునీ కృత్తి
కామూలోత్తరాభాద్రాచిత్రార్ద్రా ఇతిసప్తతారకాః కామాఖ్యాః - కామ
నామధేయాః విశ్వావిష్ణ్వంత్యకరార్య మేందువిధయః ఉత్తరాషాఢా పూ
ర్వాషాఢా రేవతీహస్తోత్తరఫల్గునీ మృగశీర్ష రోహిణ్యఇతిసప్తతారకాః మో
క్షాభిధాః మోక్షాఖ్యాః॥ ని॥ అఖ్యాహ్వేఅభిధానంచ నామధేయంచనామచే
త్యమరః॥ అ॥ ఐదుశ్లోకములచేత పంథారాహుచక్రవివక్షద్వారాధర్మార్థకా
మమోక్షనక్షత్రనిర్ణయముచెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్విని- ధనిష్ఠ- పుష్యమి వి
శాఖ అనూరాధ- శతభిషము- ఆశ్లేష ఈ ౭ నక్షత్రములు ధర్మనక్షత్రములని
యును- పునర్వసు- జ్యేష్ఠ- భరణి- మఖ శ్రవణము- పూర్వాభాద్రస్వాతి ఈ ౭
ను - అర్థనక్షత్రమనియును- అభిజిత్తు పూర్వఫల్గుని- కృత్తిక- మూల - ఉత్తరా
భాద్ర చిత్త ఆర్ద్ర ఈ ౭ ను- కామనక్షత్రములనియు ఉత్తరాషాఢా- రేవతీ హ
స్త-ఉత్తరఫల్గుని-మృగశిర-రోహిణి, ఈ ౭ ను- మోక్షనక్షత్రములనియు తా॥ *

(౧౮౪) మూ॥ మూర్త్యేధర్మగతేతథాహిమకరేధర్మా[illegible] విసర్గ్రే క్రమా
ద్వాయు[illegible] దథజయక్రోధాదసర్వంజయం । స్థాయి-యాయిద్వి

జయంసభంగవికలం తద్విగ్రహంసంగరం భృత్యాజాండజసంగరేచ గమనే
సర్వత్రరాజ్ఞాంయుధి॥ వ్యా॥ సూర్యేధర్మగతేపూర్వోక్తనక్షత్రస
ప్తకేగతేసతితథాహిమకరేచ చంద్రేధర్మాదిసంస్థేధర్మార్థకామమోక్షనక్ష
త్రేషుస్థితేసతియాయీక్రమాత్ భంగం- జయం- క్రోధాగ్రం- జయంచప్రా
ప్నుయాత్- స్థాయీతువిజయంసభంవికలం - తద్విగ్రహంసంగరమియాత్-
ప్రాప్నుయాత్ - తేనాయమర్థసంపన్నః సూర్యేధర్మగతే- చంద్రేపిధర్మగ
తేసతియాయినోభంగః చంద్రేఅర్థగతేసతివిజయః చంద్రేకామాఖ్యగతేప
రాజయః చంద్రేమోక్షగతేస్థాయినోయుద్ధంచేతి- భృత్యాజాండజసంగరే
భృత్యయోః- భటయోః అజయోః- మేషయోః అండజయోః - కుక్కుటయో
శ్చసంగరేయుద్ధేరాజ్ఞాంయుధిచ- క్రమస్త్రయాణేచసర్వత్రసర్వదా- ఇదం
విచారణీయమితిశేషః॥ తా॥ సూర్యుడుధర్మపుపూర్వశ్లోకోక్తసప్తకమనునక్ష
త్రములయందుండునపుడు రాజుచేస్సుకొనియుద్ధమునకుబోవు రాజునకుభం
గమనిచంద్రుడర్థాఖ్యనక్షత్రములయందుండునపుడుజయమని - కామాఖ్యనక్ష
త్రగతుడైయుండగాపరాజయమని । మోక్షాఖ్యనక్షత్రగతుడైయుండగ జయమ
ని- ఈసూర్యచంద్రులుధర్మగతులై యుండుసమయంబున దనపట్టణమున
నుండియుద్ధముచేయురాజునకువిజయమని - చంద్రుడర్థగతుడైయుండగాభం
గమని- కామగతుడైయుండగాపరాజయమని - మోక్షగతుడైయుండగావిశేష
యుద్ధమగునని- భటులుపొట్టేళ్లుకోళ్లు-వీనికిబరస్పరముకలహముచేయించునస
యమునను రాజులుయుద్ధమునకుబోవుసమయమునను నీవిచారమావశ్యకమని
తాత్పర్యము॥ *

(౧౯౫) మూ॥ ఆదిత్యేర్థగతేతథాహిమకరేప్యర్థాదిసంస్థేక్రమా
ద్బంధుద్వేషమియాజ్జయంచవసుధాం యాయీచసర్వాశుభం । లక్ష్మీభంగమ
థాశుభంచవిజయంస్థాయీతుసంప్రాప్నుయాజ్జ్ఞాత్వాచక్రఫలంమయైవరచి
తంసమ్యక్ప్రకారాంతరం॥ వ్యా॥ ఆదిత్యఇతి॥ ఆదిత్యేసూర్యేఅర్థగతేపూర్వో
క్తార్థాఖ్యనక్షత్రగతేసతితథాహిమకరేచంద్రేఅర్థాదిసంస్థేసతియాయీబం
ధుద్వేషం - జయం - వసుధాంశత్రురాజ్యం- సర్వాశుభంచక్రమాదియాత్-
ప్రాప్నుయాత్- అథస్థాయీతు- లక్ష్మీభంగంఅశుభంవిజయంచ సంప్రాప్ను
యాత్-అయమాశయః సూర్యేర్థగతేచంద్రేప్యర్థగతేసతియాయినోబంధుద్వే
షఃస్థాయినోలక్ష్మీః- చంద్రేకామగతేయాయినోజయః- స్థాయినోభంగః చం
ద్రేమోక్షగతేయాయినోభూలాభః - స్థాయినఃఅశుభం చంద్రేధర్మగతేయా
యినఃఅశుభంస్థాయినోదీర్ఘద్వేషః - ప్రాచీనైఃపూర్వశ్లోకోక్తప్రకారఏవత
త్రతత్రప్రతిపాదితః చక్రఫలంసంధారహుచక్రఫలం సమ్యక్జ్ఞాత్వాపిచాగ్ర

ప్రకారాంతరమప్యత్ర కారః మయోరచితమితకాలామృతకారో క్తిః॥ తా॥ సూర్యచంద్రులధర్మాఖ్యనక్షత్రగతులైయుండునప్పుడు యుద్ధమునకు వెడలినరాజునకుబంధుద్వేషము తనపట్టణములోననుండి యుద్ధముచేయు రాజునకుశైశ్వర్యంబును - చంద్రుడుకామగతుండైయుండగా యుద్ధమునకు వెడలినవానికి జయముస్వస్థానమందుండియుద్ధముచేయువానికి భంగముచంద్రుడుమోక్షగతుడై యుండగాయాయికిభూలాభము స్థాయికిశుభము-చంద్రుడుధర్మగతుడై యుండగాయాయికిశుభము - స్థాయికిదీర్ఘద్వేషమునుగలుగునని పూర్వోక్తులచేబూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్న క్రమముననే తెలుచుగా బ్రతిపాదింపబడియున్నస్థానాపాహుచక్రము లెస్సగశోధించిన కాలామృతకారునిచేసుకార్థముప్రకారాంతరముగా నీశ్లోకమందు జెప్పబడియున్నదనియును తాత్పర్యము॥

(౧౯౮) మూ॥ అర్కే కామగతేతథామృతకరే కామాదిసంస్థేక్రమాద్యాయీయుద్ధమవాప్నుయాదతిధనంసర్వాపదంమంగళమ్ । యతిరంచిద్విజయంధనంశుభకరంస్థాయీతుభంగంసదావిద్వద్భిఃక్రమశః ప్రయాణసమయే జ్ఞేయం చతుర్ధాంఫలం॥ వ్యా॥ అర్క ఇతి॥ అర్కేకామగతే కామాఖ్యనక్షత్రగతేసతిఅమృతకరే చంద్రేపికామాదిసంస్థేయాయీక్రమాత్ యుద్ధం అతిధనంసర్వాపదం మంగళమితిఫలాని అవాప్నుయాత్ స్థాయితుయతిరంచిద్విజయం - ధనం - శుభకరం - భంగంచేతిఫలానిక్రమాత్ అవాప్నుయాదిత్యనుషంగః అయమభిప్రాయః సూర్యేకామాఖ్యనక్షత్రగతేచంద్రేచతిస్మన్నక్షత్రే యాయీయుద్ధంస్థాయీతు యతిరంచిద్విజయం చంద్రేమోక్షగతేయాయీఅతిధనంస్థాయీతు ధనంచంద్రేధర్మగతే - యాయీసర్వాపదం- స్థాయీశుభకరంచంద్రేర్థగతే యాయీమంగళం స్థాయీభంగమవాప్నుయాదితివిద్వద్భిః ప్రయాణసమయే చతుర్ధాంఫలం సూర్యేకామగతేచంద్రస్యకామమోక్షధర్మార్థావస్థానాం ఫలంక్రమశోజ్ఞేయం సవ్యగ్విచారణీయమిత్యర్థః॥ తా॥ సూర్యుడు కామాఖ్యనక్షత్రగతుడై యుండునప్పుడునుచంద్రుడుకామమోక్ష ధర్మార్థనక్షత్రగతుడైయుండునప్పుడును - పట్టణమువెడలియుద్ధమునకుబోయినరాజు - యుద్ధము - అతిధనముసర్వాపదమంగళమనుచతుర్విధఫలములను - తనపురముననేయుండి యుద్ధముచేయురాజు కించిద్విజయముధనముశుభముభంగమును చతుర్విధఫలంబులనుబొందుననియు విద్వాంసులచేతనీచతుర్విధఫలవిచారమవశ్యముగజూడదగినదని తాత్పర్యము॥ ✻

(౧౭౯) మూ॥ భానౌమోక్షగతేతథావ్యుడుపతౌమోక్షాదిసంస్థే క్రమాద్భంగంసర్వజయం శ్రియంచమియాద్యాయీచసంభింసదా । స్థాయీభాసుజయం మహీంచమహతీం భంగంమహద్విగ్రహం పంధారాహుగతం

ఫలంవలిఖితంధర్మాదిచక్రంత్విదమ్॥ వ్యా॥ భానావితి॥ భానౌ సూర్యే మోక్షగ
తే మోక్షాఖ్య నక్షత్రగతేఉడుపతౌ ఉడూనాంనక్షత్రాణాం పతిశ్చంద్రంతస్మి
న్నపి మోక్షా విసంస్థే క్రమాద్యా యిభంగంసర్వజయంశ్రియం సంధింసామో
పాయంసమియాత్ - స్థాయీతుజయం మహతీంవిపులాంమహీం పృథ్వీంభం
గంమహద్విగ్రహం చాతుశీఘ్రం శమియాత్ అయంభావః సూర్యే మోక్షన
క్షత్రగతే చంద్రేఽర్థగతే సతియాయీభంగం స్థాయీఅధికజయం చంద్రేధర్మన
క్షత్రగతే యాయీజయ స్థాయీతు భూలాభంచంద్రేఽర్థగతే యాయీశ్రి
యం స్థాయీభంగంచ. చంద్రేకామ నక్షత్రగతేయాయీసంధి క్రీయాంస్థాయీక
లహంసమియాత్ ఇదంపంధారాహుచక్రగతంఫలంలిఖితంసదంశ్లోక చతుష్ట
యోక్తంధర్మాదిచక్ర మిత్యుచ్యతే॥ తా॥ చంద్రసూర్యులిరువురు మోక్షాఖ్య
నక్షత్రగతులై యుండునపుడును సూర్యుడు మోక్షగతుడై యుండగా జందుని
డుధర్మార్థకామనక్షత్రగతుడై యుండెనేని యట్టిసమయంబున రావణునిజే
ర్చుకొన యుద్ధమునకు వెడలిన ప్రభువుభంగమును- సర్వజయమును- సంపద-
సామోపాయమును నీచతుర్విధఫలముక్రమముగాబొందుననియును- జంద్ర
సూర్యులు క్షత్రమంబుననుండగా దనపురంబుననేయుండి యుద్ధముచేసినరాజు
జయమునుశత్రురాజ్యమును భంగమును- విశేషకలహమును నీఫలంబుక్ర
మంబునబొందుననియు పంధారాహుచక్రఫలంబదియ కానీశ్లోక చతుష్ట
యమందు బ్రతిపాదింపబడినయర్థమే ధర్మాదిచక్రంబని వ్యవహరింప బడుచు
న్నదనియు తాత్పర్యము॥ ※

(౧౫౮) మూ॥ నాసాదక్షిణభాగ జాతపవనస్సూర్యాఖ్యనాడీశు
భాసంగ వ్యవహారమైథున భయస్నానాన్నభంగార్తిషు । నాడ్యన్యాశశిన
స్సబైవగమనాలంకారపాణిగ్రహక్షేత్రాద్యేషుయ దంశవాయుచలనేతత్పా
దపూర్వం వ్రజేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథసూర్యచంద్రనాడీవివేకమాహ॥ నాసేతి॥
నాసాదక్షిణ భాగజాతపవనః నాసాయాః యోదక్షిణభాగతత్రజాతోయః
పవనోవాయుఃసఏవ సూర్యాఖ్యానాఅత్యుచ్యతే - సానాడీసంగ్రామవ్యవహా
రమైథునభయస్నానాన్నభంగార్తిషు సంగ్రామోయుద్ధం. వ్యవహారఃక్రయ
విక్రయాదివ్యాపారః మైథునంమిథునకరంభయం రాజభీతిఃస్నానం మంగళ
స్నానం అన్నంఅన్నశబ్దేన భోజనకాలో లక్ష్యతేభంగః పరాజయఃఆర్తిః
పీడాఏతాసు శుభాశుభప్రదా - అన్యానాడి - *నాసావామభాగజాతవా
యుః శశినఃచంద్రసంబంధినీ చాపిత్యుచ్యతేసాచంద్ర నాడీగమతాలంకార
పాణిగ్రహక్షేత్రాద్యేషుప్రయాణభూషణవివాహక్షాకృషికర్మసుశుభా - యదం
శవాయుచలనంభవతి - తత్పాదపూర్వంతద్భాగచరణపూర్వంవ్రజేత్ - సం

గ్రామాదిమదక్షిణపాదపూర్వం ప్రయాణొదక్షువామపాదపూర్వం వ్రజేదితి భావః॥ తా॥ చంద్రసూర్యనాడీవివేకమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నాసికమునకుకుడిపక్కనున్నరంధ్రమునందు సంచరించుచువాయువును సూర్యనాడియనియు- ఈసూర్యనాడి- యుద్ధము- క్రయవిక్రయాదివ్యాపారము-మైథునము-రాజభయము- మంగళస్నానముభోజనకాలము- జరాజయము- మనఃపీడ- ఇవిమొదలగుకార్యములకువిషయమై శుభకరంబనియు - నాసికమునకు నెడమపక్క నున్నరంధ్రమందు సంచరించువాయువు చంద్రనాడియనియు- ఆనాడి- భూషణధారణమువివాహముష్యవసాయము మొదలగుకార్యములవిషయమై శుభకరంబనియు- ఆనాసికమునకునేభాగమునందేవాయువుసంచరించుచుండునోఆభాగము పాదసంచారము ముందుగాజేయ వలయునని యభిప్రాయము॥ ❋

(౧౯౯) మూ॥ కౌబేరీముదయే రవేస్సర పతేర్దేశంతుమధ్యందినే సాయంవారుణ దేశమంతకదిశం యాతార్ధరాత్రేవ్రజేత్ గోధూళావభిజిత్యుష్యపిగతి స్సర్వాసుదిక్ష్వర్థదామం దాహొషసి కింపునశ్చ గమనేలగ్నాదిశుద్ధింవినా॥ వా॥అ॥ సర్వదిగ్గమననిర్ణయమాహ॥కౌబేరీమితి॥రవేరుదయేసూర్యోదయకాలే - కౌబేరీముదీచీందిశం మధ్యందినేమధ్యాహ్నేసరపతేర్దేశంప్రాగ్దిశం సాయంకాలేవారుణదేశం పశ్చిమదిశంఅర్ధరాత్రేఅంతకదిశం దక్షిణదిశం యాత్రాంవ్రజేత్ - గోధూళౌ అభిజిత్ ఉషసిచసర్వాసుదిక్షు చతుర్దిక్షుఅర్థగా ధూర్యభిజదుషసాం స్వరూపం ప్రాగేవోపపాదితత్వాన్నేహానలిఖ్యతే - మందాహొషసిశనివారోషః కాలేలగ్నాదిశుద్ధిం వినాపిగమనేప్రయాణేఅర్థ దెతకింపునఃకిముపక్తవ్యంశన్యుషసః - శుక్రబుధచంద్రహొరాక్రాంతత్వాదితిభావః- మందాహొషసీత్యస్యశుక్రవారస్యచరమయామఇత్యర్థః॥ ఆ॥సర్వదిగ్గమననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణకర్తసూర్యోదయకాలమునందుత్తరమునకును - మధ్యాహ్నకాలమునందుతూర్పునకును - సాయంకాలమునందుపశ్చిమంబునకును - అర్ధరాత్రియందుదక్షిణంబునకును - పైచెప్పబోయెనేనియిష్ట సిద్ధికలుగుననియును - గోధూళిఅభిజిత్తుఉషః కాలములయందు నేదిక్కునకుప్రయాణము వెళ్లినాధనలాభముగలుగుననియును- శన్యుషఃకాలమనగాశుక్రవారచరమయామమనుట యీకాలముశుక్ర- బుధ- చంద్రహొరాక్రాంతమైయుండు గానలగ్నాదివిచారము జేయకయట్టికాలమందుప్రయాణము వెళ్ళినవారికిసర్వాభీష్ట సిద్ధికలుగుననియునభిప్రాయము॥ ❋

(౨౦౦) మూ॥ పాణిస్థాధ్వనికార్యసిద్ధింరనీశంమైత్రేప్రజాత్యస్య

తుజ్యేష్ఠాయాముషితస్యతత్రహిప్రవిశ్యాశ్లేషప్రయాణస్యాపి । మాండవ్యస్య
మునేరపరయోఃపుష్యహస్తయోఃసిద్ధార్గ్యస్యయానం మతంస్యాత్ పుష్యక్షేతునంబృహస్ప
తిమతం తత్రాపియాత్రార్థదా॥ వ్యా॥ అ। ప్రయాణేముఖ్యతమనక్షత్రాణ
త్యస్మిన్ సమ్మతికాలంచదర్శయతి॥ పాణిస్థ॥ మైత్రే అనూరాధానక్షత్రేప్ర
యాతస్యపుంసః అధ్వనిమార్గ ఏవ అనిశంసర్వదా - పాణిస్థాహస్తగతా అ
ర్థసేత్యర్థః - జ్యేష్ఠాయాముషితస్యప్రయాతస్యపివర్ణ్యః మూలేమూలాన
క్షత్రేప్రయాతస్యతత్రమార్గ ఏవకార్యసిద్ధిః - పాణిస్థామాండవ్యస్యబుధః
మనోజ్ఞయః ఇదానీంకార్యమవశ్యం భవతీతినసంశయః ఇత్తుమతమిష్టంగార్గ్య
స్యతుపుష్యసిద్ధ్యాంచంద్రప్రయాణంశుభకరమితి - మతమిష్ట-బృహస్పతిమతంతు
పుష్యహస్తనక్షత్రంశుభకరం స్యాద్యదిసాతత్రాపితదానీమేవ యాత్రార్థదేతిమతం
శకునస్వరూపం తథాగేచర్యాత యద్యపిజ్యేష్ఠా నక్షత్రముత్తమేషుహస్తాదిషు
మధ్యమేషుశతభిషజాదిషునానోక్తం తత్రాప్యత్రోత్తమత్వేన స్వీకృతత్వా
దదోషః॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమై ముఖ్యములగునక్షత్రములను ఆయామునులకు
ఇష్టంబులగుకాలంబులను జెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ అనూరాధానక్షత్రమందు
నాజ్యేష్ఠయందు మూలయందును ప్రయాణము వెడలిన వారికి గార్యసిద్ధికర
స్థితమైయుండునని గానిర్విఘ్నంబుగ సిద్ధికలుగువచుట - చిత్తమందేసంశ
యమునుంచకసిపుడిష్టసిద్ధికలుగునని పైనము వెళ్లెడివారికి సర్వలాభంబులు
చేకూరునని మాండవ్యమునిమతంబనియు - గార్గ్యమహర్షిమతము పుష్యః
లగ్నమందుబైనముబోవువారలకు నిష్టసిద్ధిగలుగుననియు - బృహస్పతిమతమెప్పు
డను నిశ్చయములగుచున్నవో యప్పుడు ప్రయాణము వెడలుటలాభకరమనియు ఇ
ట్లు శకునవ్యవహారమునుబట్టి చెప్పబడుచున్నదనియు, జ్యేష్ఠానక్షత్రముత్తమమ
ధ్యమనక్షత్రములలో గ్రహింపబడకపోయినను ఇచ్చటను బహరించుటవలననుత్త
మంబనియును తాత్పర్యము॥ ✻

(౨౦౧) మూ॥ ఆయుర్ద్రవ్యజయాస్యమిత్రకలహహీవ్యాధిబా
ధోత్సవప్రాప్త్యప్రాప్తిరాః క్రమాచ్ఛుభఖగా యాత్రాగృహాదిస్థితాః ।
హ్రీరాస్వామయభీఃశ్రమాపణ రిపుభీర్గత్యర్థపీడామృతి క్రోధానర్థవసుంధ
నాన్యయుక్ రాస్సుర్యాతు రేవాంధ్వని॥ వ్యా ॥ అ॥ ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశ
స్థానేషుతత్తద్గ్రహస్థితి ఫలమాహ॥ ఆయురితి॥ యాత్రాగృహాదిస్థితాః ప్ర
యాణలగ్నప్రభృతిద్వాదశలగ్నేషుస్థితాః శుభఖగాః గురుశుక్రాః పాపా
బుధః క్షీణచంద్రాశ్చ శుభగ్రహాఃయాతుః ఆయుర్ద్రవ్యాదికరాభవంతిప్ర
యాణలగ్నేఉక్తగుర్వాది శుభగ్రహస్థితాశ్చే[illegible] యాతురాయుః ఆయుర్వృద్ధ
ింప్రయాణ లగ్నాత్ ద్వితీయగతాః ద్రవ్యలగ్నే తృతీయేజయం చతుర్థే

స్నం పంచమే మిత్రబంధులాభం షష్ఠే కలహం సప్తమే స్త్రీలాభం అష్టమే వ్యాధిం నవమే భోగం దశమే వుత్సవం ఏకాదశే ప్రాప్తిం ద్వాదశే అప్రాప్తిం చ స్వప్ర-ప్తిం చ క్రమాద్దద్యుః క్రూరాస్సూర్యాదిపాపగ్రహాస్తు ప్రయాణలగ్నాది ద్వాదశభావేషు స్థితాస్సంతః క్రమాదాముబ్భిత్యాదిక రాస్స్యుః యథా వా లగ్నే తాః ఆమయం రోగం ద్వితీయే భీతిం చోరాదిభయం తృతీయే భూషణం చతుర్థే రిపుం శత్రుదర్శనం పంచమే భ్రాంతిం చిత్తవైకల్యం షష్ఠే ధనం సప్తమే పీడాం శరీరజాడ్యం అష్టమే మృత్యుం మరణం నవమే క్రోధం దశమే ఽర్థం ఏకాదశే ఽసం ధరాం భూలాభం ద్వాదశే వ్యయం పదార్థక్షయం చేతి క్రమాత్ అర్థస్స్యుః దద్యుః॥ అ॥ ప్రయాణలగ్నాది ద్వాదశభావములయందు సూర్యాదిగ్రహస్థితి కి ఫలములు చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుభగ్రహంబులగు గురుశుక్రబుధపూర్ణచంద్రులలో నెవ్వరు ప్రయాణలగ్నమందుండినను ఆయుర్వృద్ధి నిచ్చును ద్వితీయస్థానగతులై యుండినను ద్రవ్యమును తృతీయస్థానగతులై యుండిరేని య[...]మును పంచమస్థానగతులై యుండిరేని బంధులాభము షష్ఠస్థానగయులై యుండిరేని కలహమును సప్తస్థానగతులై యుండిరేని స్త్రీలాభమును అష్టమస్థానగతులైరేని వ్యాధిని నవమస్థానగతులైరేని భోగమును దశమస్థానగతులై [...] యుత్సవమును - ఏకాదశస్థానగతులైరేని ఫలప్రాప్తిని - ద్వాదశగతులైరేని అప్రాప్తిని నీక్రమంబున ఫలంబులొసగునియును సూర్యాదిపాపగ్రహంబులు ప్రయాణలగ్నాది ద్వాదశలగ్నములయందుండిరేని రోగము - భయము - భూషణలాభము - శత్రుదర్శనము - భూలాభము పదార్థనాశము శరీరజాడ్యము - మరణము కలహము అర్థనాశము భూలాభము పదార్థనాశము ములనుని ద్వాదశవిధఫలంబుల నీక్రమంబున ప్రయాణకర్తకు మార్గమందు గలుగ జేయుదురని తాత్పర్యము.

(౨౦౨) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతశ్శుభోర్థసుఖదో యోగాఖ్యశ్చం వినాలగ్నస్థానవిధుమిదౌ శుభఖగౌ మార్గేఽధియోగస్త్వయం। లగ్నస్థాః త్రిశుభాయుతిం సుఖదా యోగాధియోగస్త్వయం సౌమ్యం కేంద్రగతా [...] ఫలదాస్స్యుర్దాజయోగస్త్వయం॥ వ్యా॥ యాత్రేతి॥ ఇందుం వినా చంద్ర [...] యు శుభః ఏకశ్శుభగ్రహో యాత్రాలగ్నగతశ్చేత్ అర్థసుఖదః అర్థసౌఖ్యదశ్చేత్ అయంయోగాఖ్యో యోగః శుభగౌ ద్వౌ శుభగ్రహౌ లగ్నస్థౌ [...] - మార్గే ఏవ [...] దతః అయమధియోగాఖ్యో యోగః త్రి [...] త్రయశ్శుభగ్రహాః లగ్నస్థాయది [...] సుఖ [...] అయం యోగాధియోగః [...] శుభగ్రహాః కేంద్రగాః లగ్నచతుర్థసప్తమదశమస్థాయది అభీష్టఫలదాః ఈప్సితఫలప్రదాతారస్స్యుః చంద్రశ్చేదయమే

త్రిసర్వత్రానుషంగః అయంరాజయోగస్స్యాత్॥ అ॥ ప్రణవిధయమైయోగ
నిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రుడువినాగానేశుభగ్రహమైననుప్ర
యాణలగ్నమందుండె నేనియర్థసుఖకరుడగుననియు ఇదియనియోగాఖ్యయో
గమనియు రెండుశుభగ్రహములు ప్రయాణలగ్నచతుర్థమైయుండె నేనిప్రయాణిక
తీర్థకుమార్గమధ్యమందురత్నలాభభూలాభకరులగుదురనియు - ఇదియధి
యోగాఖ్యయోగమనియు మూడుశుభగ్రహములు లగ్నగతమైయుండె నేనిస్వ
ర్గసుఖముతోసమస్తసుఖమ్మును గలుగజేయు ననియు ఇదియుయోగ
మనియును జేయు శుభగ్రహములులగ్నచతుర్థసప్తమదశస్థానములయందుం
డిన సర్వాభీష్టదులగుదురనియు నిదియు రాజయోగమనియు చంద్రుడు
వినాగానినుప్రస్తావమిచెప్పబడినయోగములన్నిటియందును హీనఫలదములను
నని తాత్పర్యము॥ ❊

(౨౦౩) శ్లో॥ జన్మాద్యాదిప్రవిపున్నవనవస్వస్యారికాశ్చంద్రయుగ్ధి
ష్ణ్యాంతంగణయేత్సమాశ్శుభఫలాస్సాంత్యాస్సదానేకశః । తాసుత్ర్యా)
ద్విచతుర్థి వైధవరణాం సాజ్యాశ్చశాకంగుడం దానంశ్వేల్లవణంచహేమసతి
లంతచ్చైవపాదాశ్శ్వనా॥వ్యా॥ అథ తారాబలమాహ॥ జన్మాద్యేతి జన్మాది
జన్మనక్షత్రమారభ్య చంద్రయుగ్ధిష్ణ్యాంతం చంద్రస్థితనక్షత్రపర్యంతంనవనవ
సంఖ్యాక్రమేణప్రవిపున్నవయేద్యాస్తారకాః తాస్సున్యాస్సంత్యాఅన్యే
నపరమమైత్రేనసహితాః సమాస్సమతారాశ్శుభఫలదాస్సఫలద భవంతి ఇ
తరాశ్చవమాంతరక్తవిషమతారాః నశుభఫలదాః ఏషమాస్వపికేభాంచిత్పాదా
నాంశుభఫలదత్వమస్తీత్యాహ॥ తాస్వితి॥ తాసుజన్మవిషమప్రత్యక్షైధనాదివి
షమతారాసుక్రమాత్ త్ర్యాద్విచతుర్థ వైతీయాః పాదాస్త్యాజ్యాఃఅయంభా
వః- జన్మతారాయాంత్రితీయపాదఃవిపత్తారాయామాద్యపాదఃప్రత్యక్తారా
యాంచతుర్థపాదః వైధనతారాయాంద్వితీయపాదస్త్యాజ్యఃజన్మతారాశా
కవిపదార్తాయాంగుడంప్రత్యక్తార్తాయాంలవణంవైధనతారాయాంసతిలంతిల
సహితంహేమసువర్ణదానందానవిషయంస్యాదేవంచేత్తచ్చేవపాదాశ్శుభా
స్స్యుః॥ అతారాబలనిర్ణయము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ జన్మనక్షత్రము మొదలుచం
ద్రుడుండునక్షత్రమువరకుపలుమారులుతొమ్మిదినక్షత్రములుగణనచేయవలయు
ననియట్లుగణనచేయగానవితారలగునట్టితారలలోపరమమైత్రమనగావతా
రతోగూడసమతారలుశుభఫలములనియుం మిగతజన్మవిపత్- ప్రత్యక్- నై
ధనములనెడినవమాంతరిక్తవిషమతారలునిషేధవిషయములనియు - నిట్లునిషే
ధింపబడినజన్మాదినైధనాంత విషమతారలలో జన్మతారయందుతృతీయపా

దమువిపత్తారయం దాద్యపాదము ప్రత్యక్తారయందునాలవపాదము నైధన తారయందు రెండవపాదమున శుభకరములు గానసీపాదములనునిషేధింపగా శేషించిన పాదములు దానపూర్వకముగ యాత్రోపాదేయములనియునదియె ట్లనిజన్మతారకుశాకదానమును విపత్తారకుడగుమునుప్రత్యక్తారకులవణమును నైధనతారకునువ్వులతో గూడినసువర్ణమును దానముచేసి రేసిసిద్ధవ్యతిరిక్తపాదములుశుభకరములగుననియు తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౦౪) మూ॥ షష్ఠైకాదశ సప్తమాద్యదశమేష్వింగు స్తృతీయే శుభస్తారాచంద్రబలం త్విదంపగణయేజ్జన్మాదిచంద్రాంతతః । యాత్రాదిష్వథంచ మద్విసవమే పక్షేవిశేషేశశీకృష్ణే త్వంత్యచతుర్థ రంధ్రేసదస్వేష్వి త్యాహురన్యేశుభః॥ వ్యా॥ అ॥ అథచంద్రపలమాహ। షష్ఠే ॥ఇందుశ్చంద్రఃషష్ఠైకాదశసప్తమాద్యదశమేషు తృతీయేచస్థితశ్చేత్ శుభఃశుభకయాభవతి ఇదం శ్లోకద్వయోక్తం తారాబలం చంద్రబలం జన్మాదిజన్మనక్షత్రరాశి మారభ్య చంద్రాంతతః చంద్రనక్షత్రచంద్రరాశిపర్యంతం విగణయేత్ తారాబలేజన్మనక్షత్రమారభ్యచంద్రనక్షత్రపర్యంతం చంద్రబలేజన్మరాశిమారభ్య చంద్రరాశిపర్యంతమితివివేకః॥ మతాంతరమాహ॥ పక్షఇతి॥ వశిష్టేపక్షేశుక్లపక్షేపంచమేద్వినవమద్వితీయనవమయోశ్చస్థితోపి శశీయాత్రాదిషుఆదిశబ్దేసకలశుభకర్మస్వపిశుభః - కృష్ణేకృష్ణపక్షే అంత్యచతుర్థ రంధ్రేసదస్వేషు ద్వాదశచతుర్థాష్టమేషు శుభఇత్యన్యేవ్యాహుః॥ అ॥ చంద్రబలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ త॥ జన్మరాశిమొదలు చంద్రుడుండురాశివరకుగణనచేయగా చంద్రుడు జన్మరాశి యందును - జన్మరాశికితృతీయషష్ఠైకాదశసప్తదశమరాసులయందనుండనే నిశుభకరుడనియు తారాబలవిషయమై జన్మనక్షత్రముమొదలు చంద్రస్థితనక్షత్రమువరకునుజంద్రబలవిషయమై జన్మరాశిమొదలు చంద్రస్థితరాశివరకు గణనచేయవలయుననిగ్రంథకర్తయభిప్రాయము మతాంతరంబెట్లనిన శుక్లపక్షమందుపంచమద్వితీయనవమస్థానములయందును కృష్ణపక్షమందుద్వాదశచతుర్థాష్టమస్థానములయందు నున్నచంద్రుడు సకలశుభకర్మవిషయమైశుభకర్తుడని గ్రంథాంతరాభిప్రాయము॥ ❀

(౨౦౫) మూ ॥ తల్లగ్నేగమనం నచేన్నరపతిః ఖడ్గాదిసంచాలయేస్మిత్రైస్మిత్రగృహంపితృగ్రహసురాన్ సంపూజ్యతద్దిక్స్థితిమ్ । ఏతన్నిర్గమనం త్రిరాత్రమవధిః పశ్చాద్విజేన్మంగళై ర్విప్రాదిర్వసు తండులాద్య పినయేత్సర్వత్వంచ రాత్రావధిః॥ వ్యా॥ అ॥ అథనిర్గమనలక్షణమాహ॥ తల్లగ్నఇతి॥ తల్లగ్నేబలయుక్తలగ్నే- గమనంనచేత్ నసంభవతియది- తదా- నరపతిఃరాజా పితృగ్రహసురాన్- పితరః ప్రసిద్ధాః గ్రహాః సూర్యాదయః సురాః గృహాజేవ

టీ॥ తాత్కాలికంచతద్ద్విత్వతింయాందిశంగమిష్యతి తద్దిగధిపతించసంపూజ్యఛత్రా దిఆదిశబ్దేన ఛత్రచామరాది రాజచిహ్నం గృహ్యతేమిత్రైర్స్వమిత్ర గృహం బంధుగృహంప్రతిసంచాలయేత్ బంధుగృహేస్థాపయేదితియావత్ పిత్రార్క సంపూజ్యేత్యనేన అభ్యుదయికంశ్రాద్ధం కర్తవ్యమితిగమ్యతే ఏతన్నిర్గమనమి త్యుచ్యతే ఏతస్యత్రిరాత్రమవధిః పశ్చాత్త్రిరాత్రానంతరం యుంగశస్త్రార్యా దిభిః సహవ్రజేదితిరాజ్ఞామయంవిధిఃవిప్రాదిః ఆదిశబ్దేనవైశ్యశూద్రయోర్గ్రహణంవసుతండులాదివిప్రాణాం వసుహిరణ్యంవైశ్యానాం తండులంశూద్రాణాంవస్త్రాదికమిత్యాదిశబ్దార్థః నయేత్నిక్షిపేత్ ఏతేషాంనిర్గమనస్య పంచరాత్రావధిఃపంచరాత్రంఅవధిర్యస్యతత్తథోక్తం శేషంసుగమం ॥ అ॥ నిర్గమనమునకులక్షణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పూర్వోక్తక్రమంబుగబలయుక్తమగులగ్నమందు బైనముపోవుటకనుకూలించనియెడల నట్టిసమయంబున క్షత్రియుడభ్యుదయికశ్రాద్ధముచేసి సూర్యాదినవగ్రహంబులనిష్టదేవతలనేదికుకు నుగూర్చిపైనముపోవదలచియున్నాడో యాదిగధిపతిని భక్తితోడబూజించి రాజచిహ్నంబులగు ఛత్రచామరాదులగైకొని బంధుసమూహంబుతో వెడలి యాచ్ఛత్రచామరంబులబంధుగృహంబుననునిచి యనంతరంబుపైనముబోవచ్చు నిదియనిర్గమనంబుదీనికిమూడురాత్రులవధియనిపెద్దలు క్షత్రక్రమంబునిర్గమనము జేయునెడల స్వర్ణమునువైశ్యులుబియ్యమును శూద్రులువస్త్రములు మొదలైన వానినిబంధుగృహంబుననునిచిపంచరాత్రపర్యంతముక్షత్రియులుతప్పబ్రాహ్మణు మొదలగువారుపైనముబోవచ్చునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౦౬) మూ॥ భారద్వాజమయూరచాషనకులాముఖ్యాస్త్వముఖ్యాశిఖగాస్తేషాంచోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణగతిః సవ్యాక్సమీపస్థితిః । ఏకస్యైవగతిశ్శుభాథయుగపన్నైవోభయోశ్చేద్ధతార్క్ష్యక్షీర సృగాలకుక్కుటశునాం వామాగతిస్త్వర్థదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథయాత్రాయాంశుభశకునాన్యాహ॥ భారద్వాజేతి ॥ ముఖ్యాఃప్రసిద్ధాః భారద్వాజమయూరచాషనకులాః అముఖ్యాః కాకాదయశ్చయేఖగాఃపక్షిణః తేషాంచోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణగతిస్సమ్యక్ అస్ఖలనేనసమీపే అనతిదూరేస్థితిశ్చశుభాఏకస్యైవభారద్వాజాదినా సన్యాతమస్య ఏకస్యైవగతిః ప్రదక్షిణాదిగతిశ్శుభా - అథయుగపదేవఉభయోః ఏకజాతీయయోః పక్షిణోర్గతిశ్చేన్నైవశుభదా - తార్క్ష్యక్షీరసృగాలకుక్కుటశునాంతార్క్ష్యోగరుడః॥ ని॥ గరుత్మాన్ గరుడస్తార్క్ష్యఇత్యమరః - క్షీరఃపక్షివిశేషఃసృగాలోజంబుకః - కుక్కుటఃప్రసిద్ధః - శ్వాశునః- ఏతేషాంతువామాగతిః సవ్యగతిఃఅర్థదాప్రయాతురితిశేషః ॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమైశుభశకునముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రసిద్ధంబులగు భారద్వాజము- నెమలి- జముడుకాకి-

ముంగిసఇవి మొదలగువానియొక్క యు నముఖ్యములగు కాకాదులయొక్కయు ప్రదక్షిణగమనమును సూర్థ్వవక్రమమును సమోన్నస్థితియుశుభకరంబనియును- ఉక్త భారద్వాజాదిపక్షులలోనొకొక్కటిగా వెళ్లెనేనిశుభకరంబనియు - రెండే సిగా జేరివెళ్లెనేనియుశుభకరంబనియు- గరుడపక్షి- పాలపక్షి-నక్క-కోడి-కుక్క-పీనియొక్క వామగమనము శ్రేష్ఠమనగా కుడినుండియెడమపక్కకువెళ్ళె నేనిప్రయాణకర్తకుధనప్రదమనియు తాత్పర్యము॥ ※

(౨౦౭) మూ॥ భౌమేచోష్ణకరే ప్రయాణ సమయాత్కేంద్రే త్రికోణాష్టగే క్రోధోగ్రాయుధ ఘోరవాక్యజటిలప్రవ్రాజకాదీక్షణమ్ । కృష్ణాంగారసమీక్షణం రవిసుతే కేతౌ కబంధేక్షణం స్వర్భానావురగేక్షణం ప్రథమతో మార్గే ప్రయాతుర్భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథలగ్నాదిగతపాపగ్రహావశాద్భవిష్యదవశకునా న్యాహ ॥ భౌమఇతి ॥ భౌమేఅంగారకే ఉష్ణకరేసూర్యేచ ప్రయాణసదనాత్ యాత్రాలగ్నాత్ కేంద్రత్రికోణాష్టగే కేంద్రాణి లగ్నచతుర్థసప్తమదశమా ని-త్రికోణపంచనవమేఅష్టమం లగ్నాదష్టమస్థానంచ ఏతేషాం అన్యతమేస్థానే స్థితేసతిక్రోధోగ్రాయుధఘోర వాక్యజటిల ప్రవ్రాజకాదీక్షణం క్రోధ ఉగ్రంభ యంకరం తచ్చతదాయుధం- అథవారకాయుధం ఉగ్రాయుధం చ ఘోరవా క్యం- జటిలోజటాధారీ - ప్రవ్రాజకోయతిః - ఆదిశబ్దేనపాషండాదయఃఏతే షామన్యతమస్య - ఈక్షణందర్శనం- రవిసుతేశనౌ - కేంద్రత్రికోణాష్టకేసతి- కృష్ణాంగారసమీక్షణంనీలాంగారదర్శనం - కేతౌసితేసతిబంధేక్షణం - కబంధః శిరోరహితజంతుః - తస్యఈక్షణందర్శనం స్వర్భానౌరాహౌస్థితేయది ఉరగేక్షణంసర్పదర్శనం- ప్రయాతుఃజనస్య ప్రథమతోమార్గభవేదితి సర్వత్రప్ర బోధ్యం ॥ అ ॥ ప్రయాణలగ్నాదులనుబొందిన పాపగ్రహవశమువలనగల్గ బోవుచెడియవశకునముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యాంగారకులుప్రయాణ లగ్నమునకు ౫ - ౭ - ౧౦ - ౯ ఈచోట్లనుండిరేనిపకాయుధముఉగ్రాయుధ ము- కఠినవాక్యశ్రవణము- జటాధారి - యతీశ్వరుడు- పాషండులుమొదలైన వానిదర్శనము - శనైశ్చరుడు - లగ్నపంచమనవస్థానగతుడైయుండెనేని నల్ల బొగ్గుదర్శనము - ఈచెప్పబడినస్థానములయందురాహువుండెనేని సర్పదర్శ నము- కేతువుండెనేని కబంధదర్శనము పైనముబోవుజనునికి త్రోవయందు ముందుగానని తాత్పర్యము- ※

(౨౦౮) మూ ॥ శుక్రేపూర్ణనిశాకరేచశశిజేకేంద్రత్రికోణాస్థితే పుణ్యస్త్రీశిఖిగపూర్ణకుంభ యుగళంజీవేతువిప్రద్వయమ్। భానావథభూమిసుతే ప్రయాణసదనాల్లాభత్రిషష్ఠాన్వితే - తేజాశ్చైషఫలేక్షణం రవిసుమార్గేమ యూరేక్షణం॥ వ్యా॥ అ॥ లగ్నాదిగత శుభగ్రహావశాద్భవిష్యచ్ఛుభశకునా

న్యాహ ॥ శుక్రేతి ॥ శుక్రే పూర్ణే సశోకే రిపూర్ణే చంద్రే చంద్రస్య నక్షత్రస్యోర్ధ్వ
ర్థ పూర్ణ గ్రహాణాంశేసు తేబు ధేచ - కేంద్రత్రికోణాన్వితే పుత్రస్త్రీ ఖగ పూర్ణ
కుంభయుగళం పుణ్యాస్త్రీ జీవితభర్తృకా - ఖగా గరుడాదయః పూర్ణ కుంభయు
గళం పూర్ణకలశద్వయం జీవే గురౌ కేంద్రాదిగతే యది - విప్రద్వయం ధానాసూ
ర్యే సూమినుతే అంగారకే వా - ప్రయాణసదనాత్ యాత్రాలగ్నాత్ - లాభ
త్రిషష్ఠాన్వితే - ఏకాదశత్రిషష్ఠాన్వితే యది - తేజః దీప్యమానాగ్నిః జాపకాక
విశేషః ॥ ని ॥ అథవా షః కేదిపిఇత్యమః - ఫలానిమాతాదీని ... షామీక్షణం వి
ను తే శనౌ లాభత్రిషష్ఠాన్వితే యది మార్గే మార్గమధ్యే మయూరేక్షణం మయూ
రదర్శనం ప్రయాతుర్భవేదితి శేషః ॥ అ ॥ లగ్నాదిస్థానమును బొందియున్నశు
భగ్రహావశమువలన గలుగబోయెడి శుభశకునముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శు
క్రుడు పూర్ణచంద్రుడు బుధుడు వీరలు లగ్నచతుర్థపంచమ- సప్తమ- నవమ- దశ
మ స్థానగతులయియుండిరేని ముత్తైదువ గరుడాదులు జలాదుల చేత బూర్ణమై
యుండు కుంభయుగళము వీనియొక్క దర్శనము - బృహస్పతియును క్తలగ్నాది
స్థానగతుడై యుండెనేని ఇద్దరు బ్రాహ్మణులయొక్క దర్శనమును సూర్యాం
గారకులు ప్రయాణలగ్నమునకు ఏకాదశ స్థానగతులైయుండిరేని ప్రజ్వరిం
చుచున్న యగ్నియు జెముడు కాకమామిడిపండు మొదలయినవాని దర్శనము శ
నైశ్చరుడు లాభతృతీయషష్ఠగతుడై యుండెనేని మార్గమధ్యమందు నెమలియొ
క్క దర్శనము నీక్రమంబుగ శుభశకునములగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౦౯) మూ॥ ప్రాగాదౌ శని వాసరాదిగదిత సూర్యోదయోష్టా
గ్రహాః నాగానాగన గానధిని వెసభో వా దోః సో నాడికాః సౌనిస్ప్రీతిదురు క్తిబం
ధుకనకస్నిగ్ధాన్నతాపాత్రి దాత్రోటః క్రోష్టు సుభేటు ఫలమిదం వ్యత్యస్స
దాగోష్ఠుతం॥ వ్యా॥ అ॥ ఘుతక్రోష్టు ... యోః ఫలము హా॥ ప్రాగాతాపి సూ
ర్యాదయః సూర్యప్రభృతి రహస్యాంత్వా అష్టగ్రహాః శనివాసరాది ప్రాగాదౌ
ప్రాగాద్యష్టదిక్షు నాగా నాగసనాదిఘటికా సంఖ్యాభేదేన సంచరంతీతిగది
తాః ప్రాచీనైరుక్తాః తాద్యశాస్సూర్యాదయః ఘుతే క్రోష్టుర్ చేచ్చక్రయాత్
హాః ప్రీత్యాది ఫలదా భవంతి అనేనైతదుక్తం భవతి సూర్యశ్శని వాసరే ప్రా
చ్యాం నాగాస్త్రింశత్ ఘటికాః సంతిష్ఠతే తద్రాత్రౌ చంద్ర ఆగ్నేయ్యాం నాగాః
స్త్రింశద్ఘటికాః భౌమః ఆదిత్యవాసరే దక్షిణస్యాం దిశి నగాః త్రింశద్ఘటికాః బు
ధః నైరృత్యాం దిశి ఆదిత్యవాసరే రాత్రౌ త్రింశద్ఘటికాః సోమవాసరే దివా
రాత్రౌ షష్టిఘటికాః మిళిత్వా నవతిఘటికాః గురుః పశ్చిమే భౌమవాసరే దివా రా
త్రౌ చ నిశి పంచాశద్ఘటికాః శుక్రో భౌమవాసరే రాత్రౌ శిష్టాః దశఘటికాః బుధ
వాసరే దివా త్రింశద్ఘటికాః మిళిత్వా వాయవ్యాం నభః శివ త్వారింశద్ఘటికాః శన

నిరుదీచ్యాం వాదః బుధవాసరే రాత్రౌ । త్రింశత్ గురువాసరే పంచాశత్ మిళి
త్వా అశీతిఘటికాః రాహురీశాన్యాం దిశి సభః గురువాసరే దశ శుక్రవాసరే ష
ష్టిఘటికాః మిళిత్వా సప్తషష్టికాః సంచరంతీతి శేషః - సర్వత్ర సూర్యప్రా
చ్యాం స్థితేచ క్రోష్టు ఇతేవా త్సుతేవా యదిశ్రోతుః పాకిః - చంద్రేస్థితే వాయు
దిగ్భాగే ధైర్యం కీర్తిః - దుర్వార్తా - బుధే బంధు బంధులాభః - గురౌ కనకం -
సువర్ణలాభః - శుక్రే స్నిగ్ధాన్నం సౌఖ్యాన్నభోజనం - శనౌ తాపః - రాహౌ వా
త్రిపదా పాదదత్తతథోక్తాః - గోత్సుతం తత్ర శ్రోతుస్సద్యః మృత్యుః మరణం ప్ర
దఫభవతి అలమతి విస్తరేణ॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమై దిగ్భేదములచేత తుమ్మెన
కరకూతలకఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సూర్యచంద్రాంగారక బుధ బృ
హస్పతి శనైశ్చర రాహువులు శనివారాదిగ శుక్రవారము వరకు దివారాత్రు
లు తూర్పు మొదలీశాన్యోత్తరవరకు ఘడియలు ౩౦-౩౦-౩౦ ౯౦ ౫౦ ౪౦-౧౩౦-
౧౮౦-ఈసంఖ్యాక్రమంబుగ నొక్కొక గ్రహము నొక్కొకదిక్కునందు
సంచరించుచుండును గాన నీసూర్యాదిగ్రహంబులాయా దిక్కులయందుండు
నపుడు తుమ్మెదలు - నక్కకూతగాని వినబడెనేని ప్రయాణము పోవువారికి
హాని ప్రీతి దుర్వార్తా శ్రవణము - బంధులాభము స్వర్ణలాభము సౌఖ్యాన్నభోజ
నము తాపము మరణపీడయు నీఫలంబులు క్రమంబుగ గలుగునని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౧౦) మూ॥ భాగ్యశ్రీజయయుద్ధలాభగమనక్షేమాంగపీడార్థకృ
త్పాక్షికాదిషు యావధోర్ధ్వయోరపి సద్గాశ్రోతుః క్రమాద్గౌళివాక్। లక్ష్మీం మూ
ర్ధ్నిగళే చ మిత్రముదరే పుత్రం చ పార్శ్వే ముదం కట్యాం వాహన వర్ధమేష్యతి
పదే గౌళిప్రపాతే ఫలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ గౌళీవాక్పతనయోః ఫలమాహ। భాగ్యేతి॥
గౌళివాక్ గౌళిగృహగోధికా - తస్యాః వాక్ ప్రాగాదిషు ప్రాగాద్యష్టదిక్షు అ
ధోర్ధ్వయోః శ్రోతుః క్రమాద్భాగ్యాది ఫలకృద్భవేదితి యోజనా అయమర్థః
గౌళివాక్ ప్రాగ్యాం చేత్ శ్రోతుః భాగ్యకృత్ ఆగ్నేయ్యాం శ్రీకృత్ - దక్షిణ
స్యాం జయకృత్ - నైరృత్యాం యుద్ధకృత్ ప్రతీచ్యాం లాభకృత్ - వాయ
వ్యాం గమనకృత్ - ఉదీచ్యాం క్షేమకృత్ - ఈశాన్యామంగకృత్ - భూమౌపీ
డాకృత్ - స్వస్యోర్ధ్వభాగే చేత్ - అర్థకృత్ - శ్రోతురితిసర్వత్రాన్వయః - అథప
తనఫలమాహ - గౌళిప్రపాతే మూర్ధ్ని శిరసిచేత్ - లక్ష్మీః గళే కంఠే మిత్రం బం
ధులాభం - ఉదరే పుత్రం పుత్రలాభం పార్శ్వే ముదం సంతోషం కట్యాం వాహ
నం। పదే పాదే అర్థం చేష్యతీతి ఫలమవగంతవ్యం॥ అ॥ బల్లి పాటునకు పలుకు
నకును ఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తూర్పుదిక్కు మొదలీశాన్యము వరకు నెని
మిదిదిక్కులయందును ఊర్ధ్వాధః ప్రదేశములయందు బల్లిపలుకుచుండగా నట్టి
సమయంబున ప్రయాణాదులు పోవువారికి భాగ్యము సంపద జయము యుద్ధము

లాభముగమనముక్షేమముదుఃఖమునిజయు ధనమునీదశవిధఫలములుక్రమము గనాల్గ్రు కట్స్థానమునకనాల్గుకట ఫలముచెప్పవలయును. యును పతనము నకుఫలంబట్లననసంస్సువందుపడ నేనిరైశ్వర్యముకంఠముందు బంధులాభము-ఉ దరముంముఖలాభము పార్శ్వమందు సంతోషముక స్థానమందు వాహనము కాళ్ళ యందుధనమునీఫలంబులంబొందుదురనియభిప్రాయము॥ *

(౨౧౧) మూ॥ ఆదిత్యోస్థితసిద్ధకాలనియమాత్ప్రాగాదిదిక్షుక్రమా త్పాదోనంఘటికాచతుష్టయచరాత్కాకాపదంత్యాగతం । లాభారాతివినా శనప్రియజనప్రాప్త్యర్థవృష్ట్యాహవప్రాణానాం త్వల్పభయంశుకాకమిథునం రోగాత్తకృష్ణశ్యతః॥ వ్యా॥అ॥ కాకరుతస్యఫలమాహ॥ ఆదిత్యే॥ఆదిత్యే వస్థితోయఃకాలః తేనసిద్ధోనిష్పన్నః - నియమోవ్యవస్థాపనం తేన ప్రోక్తాత్పాదో నయంధాతిధాఘటికాచతుష్టయచరాత్కాకావాయసాః ప్రాగాదిదిక్షుప్రా గాద్యష్టదిక్షుక్రమాత్ లాభారాత్యాద్యాగతం భవిష్యత్ఫలం వదంతిఏతదు క్తంభవంఅయంభావఃకాకాః ప్రాచ్యాస్థితాస్సంతః లాభంఆగ్నేయ్యాంఅ రాతివినాశంశత్రునాశందక్షిణస్యాం ప్రియజనప్రాప్తిం బంధులాభంనైరృ త్యామర్థం పశ్చిమేవృష్టింవాయవ్యామాహవం యుద్ధం ఉదీచ్యాంప్రాణానాం త్యాంప్రాణహానిం - ఈశాన్యామల్పభయమితిక్రమాద్వదంతీతి - కాకమిథునం కాకమైథునంతుపశ్యేత్యంజనాపామిభశేషః - రోగాతికృత్ గోగజన్యవ డాకాదీభవేత్॥ అ॥ ప్రయాణంవిషయమైకాలభేదములచేతకాకికూతకుఫల ములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తూర్పుమొదలీశాన్యమువరకు నేనిమిదిదిక్కుల యందుకాకులుసూర్యోదయము మొదలస్తమానమువరకు నాల్గునాల్గుదిక్కు నందుమెల్లగడియచొప్పున గుంపుగూడి కూయుచున్న ప్రయాణాదులకుబో వువారికెనకాలానురూపఫలములగలుగజేయుగాననుదయానంతరము మెల్లగ డియవరకుతూర్పుననుండె నేనిప్రయాణకర్తకు లాభమును మెల్లగడియపిమ్మట మెల్లగడియవరకు వాగ్నేయంబుననుండె నేని శత్రునాశనమునుదక్షిణంబుననుండె నేనిబంధులాభమునునైరృతిదిక్కుననుండె నేని ధనమునుబశ్చిమంబునవర్ష మునువాయవ్యమునయుద్ధమునుఉత్తరదిక్కుననుండె నేనిప్రాణహానియు-ఈశాన్యం బుననుండె నేనిఅల్పభయమునునీక్రంబునఫలములనిచ్చుననియుకాకమైథునదర్శ మాయనేనితప్పకవ్యాధికరంబగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౧౨) మూ॥ లక్ష్మీంలక్షణలక్షితక్షితిపతిక్షేత్రేశుదండేక్షణంపక్షీ స్వామిమహాక్షపక్షకులకక్షాద్రాక్షతక్షేపణమ్ । రుద్రాక్షక్షితిపాలకోప కరణక్షోణ్యాదేదయుగ్మేక్షణంక్షిప్రంక్షేమకరం ప్రయాణసమయే యాత్రిశ్చను క్షేత్రందం॥ వ్యా॥అ॥యాత్రికుశుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ లక్ష్మీంతి॥లక్ష్మీంలక్ష

ణలక్షితక్షితిపతీ రేఖుదండ దేక్షణం లక్ష్మీర్లక్షణలక్షితః లక్ష్మీర్లక్షణైః లక్ష్మీశ్చి
హ్నైః సువర్ణమౌక్తికాదిభిర్లక్షితం యుక్తం - మణిఖచితభూషణాదికం అథ
వా లక్ష్మీలక్షణాని ఛత్రచామరాదీని - త్రైర్లక్షితః ప్రకాశితో యః క్షితిపతీ రాజా
క్షీరం పయః ఇక్షుదండాః ఏషామీక్షణం దర్శనం - పక్షిస్వామి మహోత్కోవృ
షభః పట్టకురకం కేషాంచిత్పుస్తకానాం సంఘః తద్భద్రం ధ్రువమిత్రపారేక్షు
త్రసంఘః - అక్షతాః రక్తపత్రాద్యక్షతాః ఏషాం ప్రేక్షణం రుద్రః క్షేత్రపాల
కోపకరణమస్మిన్నేవ యుగ్మేక్షణం రుద్రాక్షాః ప్రసిద్ధాః క్షేత్రపాలకానాం రా
జ్ఞామ ఉపకరణాని ఛత్రచామరాందోళికాసనదిన్యాదయః బ్రాహ్మణౌ తయోః
యుగ్మం ఏతేషామీక్షణం ప్రయాతుః క్షిప్రం శీఘ్రం క్షేమకరం చేద్యాతుః సు
క్షేత్రదం భూలాభదం చ భవేదితి శేషః॥ అ॥ పరిశుభశకునములఁ జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ లక్ష్మీచిహ్నంబులగు ఛత్రచామరాందోళికాదులచేఁ బ్రకాశించుచున్న భూ
పాలుఁడు - పాలు చెఱుకుగడలు గరుడపక్షి వృషభము పక్షులసంఘము తేనె అక్ష
తలు రుద్రాక్షలు ఛత్రచామరాందోళికాదుల ఇద్దఱుబ్రాహ్మణులు వీనిదర్శనము
ప్రయాణసమయంబునఁ గలిగెనేని ప్రయాణకర్తకు క్షేమమును భూలాభమును గ
లుగునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౧౩) మూ॥ వేశ్యామంగళఘోషవాక్యకుసుమచ్ఛత్రప్రదీప్తానల
స్నిగ్ధాన్నాంబుజరత్నశుభ్రవసనస్త్రీమద్యభాండధ్వజాః। గోవేదధ్వనిలా
జపూర్ణకలశశ్రోత్రానుకూలస్వనద్రవ్యాజ్యాంబుచరాః ప్రయాణసమయే
దృష్టాస్సుఖార్థాన్నదాః॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రయాణే శుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ వే
శ్యేతి॥ వేశ్యావారస్త్రీ మంగళఘోషామృదంగాదిధ్వనయః వాక్యాని మంగళ
వాక్యాని కుసుమాని సుగంధపుష్పాణి ఛత్రమాతపత్రం ప్రదీప్తానలః జ్వలద్వ
హ్నిః స్నిగ్ధాన్నం శాల్యన్నం అంబుజాని పద్మాని రత్నాని మౌక్తిక ప్రవాళాదీ
ని శుభ్రవసనాని ధౌతవస్త్రాణి స్త్రీ సువాసినీ మద్యభాండః సురాఘటః ధ్వజాః
పతాకాః కించ గౌః ధేనుః అనడ్వాన్వా- వేదధ్వనిః వేదఘోషః లాజా-పూర్ణక
లశాః ప్రసిద్ధాః శ్రోత్రానుకూలస్వనః వీణాదిధ్వనిః శివకథాదిర్వా ద్రవ్యా
ణియాని కాని చిన్మంగళద్రవ్యాణి ఆజ్య-అంబుచరా మత్స్యాదాః ఏతే ప్రయా
ణసమయే దృష్టాస్సంతః సుఖార్థాన్నదాః సుఖదా అర్థదా అన్నదాశ్చ భవం
తి యాతురితి శేషః గమ్యమానార్థత్వాదప్రయోగః॥ తా॥ వేశ్యాస్త్రీ మద్దెల
మొదలగు వానిధ్వనులు మంగళవాక్య శ్రవణమును వాసనగల పుష్పములు గొ
డుగు అగ్నిజ్వాలలు సన్నబియ్యపన్నము కమలములు ముత్యములు ప్రవాళాదులు
శుభ్రముగా నుదుకబడిన వస్త్రములు ముత్తైదువ సారాయికుండలు టెక్కెము
లు పశువులు వేదఘోషము పేలాలు పూర్ణకలశములు శ్రోత్రానందకరంబగు ధ్వ

సులనగాశిప్రతిపాదకథలు మంగళద్రవ్యములు నెయ్యి మొదలైనవి మొదలైన వానియొక్క దర్శనము ప్రయాణకాలమందాయెనేని సుఖమును ధనమును ఇష్టాన్న మును గలుగుననుట॥ ❀

(౨౧౪) మూ॥ పుణ్యస్త్రీపురుషాన్వితాస్స్వపురతః పుత్రాన్వితా వా గతా చైవం గౌర్మృగభృంగవానరరురుశ్వాశ్వాండజా భోగదాః । యద్యుద్వాహగతిః ప్రయాత్యసుఖకృత్పత్నీ సుపుత్రార్థదా సర్వం వస్తు సితం శుభం యది భవేత్కృష్ణం తు న ప్రాయశః॥ వ్యా॥ పుణ్యస్త్రీతి॥ పుణ్యస్త్రీ సువాసినీ పురుషాన్వితా స్వపతినా సహితా అథవా పుత్రాన్వితా సతీ వా స్వస్య పురతః ప్రయాతురగ్రతః ఆగతా యది ఏతి । గౌః మృగో గవయః - భృంగాద్విరేఫాః - వానరః కపిః రురుః మృగవిశేషః శ్వా శునకః - అశ్వస్తురగః అండజాః ప్రసిద్ధాః పక్షిణశ్చ - స్వపురతః ఆగతాయద భోగదాః సుఖదా భవంతి - ఏవముద్వాహగతః వివాహార్థం యే గచ్ఛంతి తేషాం తః - అభిముఖగతిర్యా సా గతిః పత్నీ సుపుత్రార్థదా పత్నీం సుపుత్రాన్ అర్థం వద దాత్యేతిరథోక్తా - న్యతిరంబహునేత్యాశయేనాహ సర్వం యద్వస్తు వా సితం శ్వేతం యది శుభం ప్రయాణసమయే శ్వేత వస్తుమాత్రం శుభకరం కృష్ణవస్తు తు ప్రాయశః న శుభకరం కదాచిన్నేష్టమిత్యర్థః॥ తా॥ ముత్తైదువ పెనిమిటితో గాని పుత్రులతో గాని కూడి ప్రయాణము పోవువారికి నెదురుగ వచ్చినను గురుపోతు తుమ్మెదలు కోతులు రురువను మృగము శునకము అశ్వము పక్షులు ఇవియెదురుగవచ్చినను శుభకరంబగును వివాహమునకు బోవువారలైవచ్చుచును లెనిరైరేపద్నీ సుపుత్రార్థప్రదులగుదురనియును - ముఖ్యంబేమనిన బైనము పోవువేళ తెల్లటి వస్తువగపడెనేని శుభకరమని యునల్లని వస్తువ శుభకరంబని యుననుట॥ ❀

(౨౧౫) మూ॥ జంతూనాం శ్రుతితాడనే సతి తయోర్వృద్ధౌ తు తేరోదనే క్రోధపావి విషాణపుచ్ఛదశనేదంతక్షతే మైథునే । ప్రసారే పిచబంధనే స్యపురతో దృష్టే చ కోలాహలే ప్రాణత్యాగ నిరో నాతిసమయే షాణిః ప్రయాతుర్భవేత్॥ వ్యా॥ అథాశుభకునాన్యాహ॥ జంతూనామితి॥ జంతూనాం యేషాం కేషాంచిజ్జంతూనాం శ్రుతితాడనే శ్రోత్రతాడనే సతి - తయోర్వృద్ధౌ త్సర్వ్యృద్ధౌ సతి చ తేషు తేయస్య కస్యచిజ్జంతోః తేషు తే పి రోదనే సతి క్రోధే చ పాద విషాణపుచ్ఛదశనే పాదాశ్చ పాదాశ్చ విషాణాని శృంగాణి చ పుచ్ఛావాలాదయశ్చ పాదవిషాణపుచ్ఛం ప్రాణ్యంగత్వాదేకవద్భావః - ఏతేషాం దశనే భ్రంశే సతి చ దంతక్షతే యస్య కస్యచిజ్జంతోర్వృద్ధం తభ్రంశే సతి తథా మైథునే సతి చ ప్రసారే భూమౌ త్సర్జనకాలే॥ ని॥ మూత్రం ప్రసావ ఉచ్చార ఇత్యమరః బంధనే నిర్బంధ నసమయే చ స్యపురతః ప్రయాతురగ్రతః కోలాహలే దృష్టే సతి చ ప్రాణత్-

గకాలేనిర్బంధనకాలేపీడా కాలేవప్రయాతుః హానిర్భవేత్ కస్యచిజ్జంతోరితిస ర్వత్రాధ్యాహారః॥ అ॥ అశుభశకునములజెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ గమనకాల మందేజంతువులుగాని చెవులుతాడించినను రెండుజంతువులకు బరస్పరకల హముగలిగినను ఏజంతువులయొక్క-గానికొమ్ములుపాదములుపుచ్ఛములుదంత ములువిరిగిపడినను మైథునముగానియేజంతువుల మూత్రపురీషోత్సర్జనముగాని యొకానొకజంతువునిర్బంధముగానిప్రయాణముపోవుజనులకెదుటగలిగెనేనిఆ జనులకుహానిగలుగునని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౧౬) మూ॥ వస్త్రాదిస్ఖలనేగురుక్తిసమయేగతాదిపాతేభయే స్తంభాద్యైరపిఘాతనేకృతశనార్యోగాన్వితేవాతథా । భుక్త్వాహేజనగమ్య తామితిజనైర్నిర్బంధహస్తగ్రహే ప్రత్యాహ్వానవిధౌ ప్రయాణసమయే రో గఃప్రయాతుర్భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అశుభశకునాంతరాణ్యాహ ॥ వస్త్రాదీతివ స్త్రాదిస్ఖలనే ప్రమాద్వాదస్త్రపుస్తకాదీనాంపాతెఅనిశబ్దేనస్వకీయం య త్కించిద్వస్తుగమ్యతె పరుక్తిసమయే దుర్వాక్యోచ్చారణకాలేగతాదిపా తెస్వయంగతాదిషుపతితెసతి ఆదిశబ్దేనని మ్నోన్నతభూమిః గృహ్యతే- భ యేభయహేతువస్తుదర్శనే స్తంభాద్యైరపిఘాతనేప్రహరణేవాకృశతనౌశరీ రబలరహితెసతీత్యర్థః రోగాన్వితః రోగయుక్తాహీయదాతదాపిహేజనత్వ యాభుక్త్వాగవ్యతా మితిజనైర్నిర్బంధహస్తగ్రహేనిర్బంధేనబలాత్కారేణ హస్తగ్రహే సతివాప్రయాణసమయే ప్రత్యాహ్వానవిధౌ హేజనపునరాగ చ్ఛేవాక్యంశ్రుత్వాగమ్యతామిత్యహ్వాయమానేసతివా- ప్రయాతుంరోగోభ వేత్॥ తా॥గమనేచ్ఛగలపురుషులకుబ్రమాదముచేస్వకీయవస్త్రపుస్తకా దులుజారిపడుట దుర్వాక్యోచ్చారణకాలముతాముపల్లములందు జారిపడుట స్తంభాదులచేగొట్టుపడుట శరీరముమిక్కిలికృశించియుండుట రోగవంతుడై యుండుటఓజనుడా భోజనజేముసివెళ్ళుమాయనినిర్బంధముచేయుటఓజనుడా యొకమాటవినిపోవలెననిపిలుచుట యిట్టిదుష్టశకునములగుచుండగా ప్రయాణ ము వెళ్లిరేనిరోగవంతులగుదురనితాత్పర్యము॥ ※

(౨౧౭) మూ॥ ఉన్మత్తాంధవిరూపపంగుజటిలవ్యాధ్యన్వితాభ్యం గయుక్ ఖంజైకద్విజముక్తకేశవిధరానగ్నక్షుధాపీడితాః । పాఖండాక్రియ షండముండజడవాక్కుండప్రచండాయుధాః ప్రాయఃప్రాణహరాః ప్రయా ణసమయేసంద్రుష్టమాత్రాఃపథి॥వ్యా॥ అ॥ పునశ్చాశుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ ఉన్మత్తేతి॥ ఉన్మత్తాఃభ్రాంతాః- అంధాః అంధకజనాః- విరూపాః విరుద్ధరూ పాః - పంగుర్వక్రపాదఃజటిలోజటాధారి - వ్యాధ్యన్వితోరోగిఅభ్యంగయు క్ అభ్యంగకృత్వాఅస్నాతజనః - ఖంజః ఖోడః అసమర్థపాద ఇత్యర్థః - ఏక

ద్విజఃవిముక్తకేశఃవిలులితశిరోరుహః - విధవామృతభర్తృకాస్త్రీ - నగ్నోదిగంబరః-క్షుధాపీడితాఃయేజనాస్తేచపాఖండాఃపాంతీతిపాః వేదోక్తాధర్మాః తాన్ ఖండయంతీతిపాఖండాః- తేచఅప్రియాశ్శత్రవః-షండాఃనపుంసకాఃముండాఃతతాలుకృవపనాః- జడవాచిఃఅస్ఫుటవచనాః- కుండాఃజారస్త్రీసుతాః॥ తి॥అమృతేజారజఃకుండోమృతేభర్తరిగోళకఇత్యమరః ॥ ప్రచండాయుధాఃతీక్ష్ణాయుధధారిణః ఏతేప్రయాణసమయేపథిమార్గేదృష్టమాత్రాయదిప్రాయః అత్యంతంప్రాణహారాఃఏతేషాందర్శనంగమనకాలేమృత్యుప్రదమిత్యాశయః॥ తా॥ మత్తుడు-అంధకుడుఉగ్రరూపి కుంటికాలుగలవాడు-జడలుధరించినవాడురోగిష్టానెయొంటరాచుకొనినస్నానముచేయనివాడువక్రాంగుడుకంటిబ్రాహ్మణుడువెంట్రుకలువిరియబోసికొన్నజనుడు విధవస్త్రీదిగంబరుడు-ఒప్పిగొన్నమనుష్యుడుపాఖండులుశత్రువులుతలమందు క్షౌరముజేసికొన్నపురుషుడునపుంసకుడునత్తివాడుతండ్రియుండగా జారునివలనబుట్టినవాడుతీక్ష్ణాయుధములధరించినవాడు- ఈచెప్పబడినరివాదర్శనములు ప్రయాణసమయమునగలిగినేని మృత్యుప్రదములనితాత్పర్యము॥ *

(౨౧౮) మూ॥ చర్మాంగార తృణాస్థిపంకలవణ వ్యాధేక్షణం భీతిదంగోధాసర్పబిడాలకుబ్జశశకవ్యాఘ్రీక్షణంమృత్యుదం । పంధ్యాసూకర తైలతక్రయతిరాడ్భస్మేక్షణం హానిదంకార్పాసేంధనరిక్తభాండ తుషకాన్ పశ్యన్నయాత్రాంవ్రజేత్॥ వ్యా॥ అ॥ పునరప్యశుభశకునాంతరాణ్యాహ॥ చర్మేతి॥ చర్మఅజినంఅంగారాః ఇంగాలానితృణాని అస్థిప్రసిద్ధం పంకఃకర్దమఃలవణః- వ్యాధఃకిరాతః- ఏతేషామీక్షణంభీతిదం భయంకరంగోధాగోధికా సర్పఃబిడాలోమార్జారః కుబ్జఃహ్రస్వాంగోజనః శశకఃప్రసిద్ధఃవ్యాఘ్రీశార్దూలఃఏతేషామీక్షణం మృత్యుదంమరణప్రదం వంధ్యానిస్సంతానస్త్రీసూకరః వరాహః తైలంతక్రంచప్రసిద్ధంయతిరాట్ - యతీశ్వరఃభస్మవిభూతిఃఏతేషామీక్షణంహానిదంఅనిష్టప్రదంకార్పాసః ప్రసిద్ధఃఇంధనానిశుష్కసమిధః - రిక్తభాండోనిర్జలఘటః తుషకోధాన్యత్వక్ ఏతత్సర్వంపశ్యన్ యాత్రాంనవ్రజేత్నగచ్ఛేత్॥ తా॥ చర్మము- బొగ్గు- తృణము- ఎముకలు- అడుసు-లవణము-ఒకానొకకిరాతకునివీనియొక్క దర్శనము ప్రయాణవిషయమైభయంకరమనియును ఉడుము- సర్పముపిల్లికుజ్జుడు-కుందేలు-పెద్దపులివీనిదర్శనములుమృత్యుప్రదములుగొడ్డురాలుపందినూనెమజ్జిగయతీశ్వరుడువిభూతివీనియొక్క దర్శనమనిష్టప్రదమనియు-ప్రత్తియెండుకట్టెలు-రిక్తభాండముఊముక మొదలగుదుష్టవస్తువులజూచుచుదైనముపోగూడదనియునుఅభిప్రాయమనితాత్పర్యము॥ *

(౨౧౯) మూ ॥ బల్లూకద్విజరాజవానరరుతం తద్దర్శనంవాశుభం

తేషాంకీర్తనమార్త్తి కృచ్చగమనేదుష్టస్మృతిర్భీతిదా॥ మాతుర్మృత్యుకరంకపోతవచనంప్రోక్తంవివాహేచయద్ జ్ఞేయంతత్సకలంత్విహైవగమనే చాకాలవృష్ట్యాదికం॥ వ్యా॥ భల్లూకఇతి॥ భల్లూకః ప్రసిద్ధః ద్విజరాజో గరుత్మాన్ వానరః కపిః తేషాంసుతంఆర్తవాక్యం తద్దర్శనంవాతయోః వానరభల్లూకయోర్దర్శనంచ అశుభకరంపక్షి స్వామిమహోత్తుపక్షికులక ఇత్యాదౌ గరుడదర్శనే శుభఫలస్యోక్తత్వాత్ తద్దర్శనమిత్యత్రయోర్దర్శనమితిద్వివచనగ్రహణం - అత్ర వాశబ్దస్సముచ్చయార్థః॥ సి॥ వాసాద్వికల్పోపమయోరేవార్థేచసముచ్చయఇత్యమరః తేషాంకీర్తనం నామోచ్చారణం గమనే ఆర్తిక్రుత్ కించదుష్టస్మృతిః సర్పాదిదుష్టజంతుస్మరణం భీతిదా భయప్రదామనసాపి సర్పశశకాదిస్మరణంనకర్తవ్యమిత్యాశయః - కపోతవచనంతుయాతుః మృత్యుకరణం వివాహే అకాలవృష్ట్యాదికం ఆదిశబ్దేన అభ్రభ్రమణాభ్రఘోషపరిధిదిగ్దాహాదయో గ్రాహ్యా ఇత్యాదియచ్చప్రోక్తం నిషిద్ధత్వేనాభిహితం తత్సకలంసర్వంతు ఇహైవగమనేజ్ఞేయం॥ తా॥ ఎలిగొడ్డు- గరుడపక్షి- కోతి- వీనిధ్వనిభల్లూకవానరములదర్శనము స్మరణమును పీడాకరమని దుష్టస్మరణములనగా సర్పాదులస్మరణముభయప్రదమనియు పావురాయికూతమృత్యుప్రదమనిమరియు వివాహవిషయమై నిషేధింపబడిన యకాలవృష్ట్యాదికము లీప్రయాణమందు నిషిద్ధంబులని తాత్పర్యము॥ *

(౨౨౦) మూ॥ ప్రాగుక్తాంత్సకలైకవింశతి మహాదోషాన్విసృజ్యాన్యతో యల్లగ్నంచగుణాధికం యదభవేద్గ్రాహ్యంనదోషాధికం। నోక్తాః విస్తరభీతితశ్చబహవో దోషాగుణాస్సంతి తే కించిద్వస్తునిరూపితంచగమనే శాస్త్రేషుసారాత్మకమ్॥ వ్యా॥ అ॥ శకునస్వరూపం నిగమయతి॥ ప్రాగితి॥ ప్రాగుక్తాన్ వివాహప్రకరణోక్తాన్ సకలైకవింశతి మహాదోషాన్ - విసృజ్యవిహాయ- అన్యతః అన్యలగ్నాత్ యల్లగ్నంవాగుణాధికం అనేకగుణయుక్తంభవేద్యదితల్లగ్నంగ్రాహ్యం దోషాధికంతునగ్రాహ్యం విచార్యమాణేబహవః అనేకానిదోషాః గుణాశ్చసంతి - తేగుణదోషాః విస్తరభీతితః విస్తరభయాన్నోక్తాః కింతుశాస్త్రేషుసారాత్మకమ్ సారభూతం కించిద్వస్తుగమనే ప్రయాణవిషయేనిరూపితంప్రతిపాదితం మయేతిశేషః ఇదంకవేర్వాక్యం॥ అ॥ శకునస్వరూపమునునిశ్చయింపుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహప్రకరణమందు జెప్పబడియున్నఏకవింశతిమహాదోషములవిడిచి ప్రయాణమునకు లగ్నవిమర్శచేయునెడలనేలగ్నముగుణాధికమో యట్టిలగ్నముగ్రాహ్యమనియు దోషాధికలగ్నమగ్రాహ్యమనియు విమర్శచేయునెడల గుణములుదోషములునేకములుగానుండుటవలనగ్రంథవిస్తరభీతిచే నవియన్నియుజెప్పబడలేదనియు ప్రయాణవిషయ

మెళా స్త్రములయందు నింధూతమగుకించిద్వస్తువు నాశేతనన కాలామృత
కారులచేతఁబ్రతిబాదింపబడెనేనియు తాత్పర్యము॥ *

(౨౨౧) మూ॥ విప్రాదిశ్శయనాన్నపానవిభవాంత్సంపూర్ణలక్ష్మీం
మహీంరత్నస్త్రీపశుధాన్యయానవిజయాన్ లబ్ధ్వాస్వధామాప్నుయాత్। ఏతే
షామధికాప్రయాణమనసశ్శుద్ధిః ప్రయాణేస్తిచేత్పౌర్వేషాసుధిక్షైవ యానస
మయే శ్రీవేంకటేశస్స్మృతిః॥ వ్యా॥ అ। ప్రయాణస్యశుభలగ్నాదికంసురూప్యేదానీం
నిగమయది॥ విప్రాదయః॥ శుభలగ్నేగమనంభవతిచేత్యాది- విప్రాదిః- బ్రాహ్మణ
క్షత్రియవిట్శూద్రాః శయనాన్నపానవిభవాన్- సంపూర్ణలక్ష్మీంమహీం
భూలాభరత్నస్త్రీపశుధాన్యయానవిజయాన్ లబ్ధ్వా స్వస్వధామ్నస్వగృహం
పునరాప్నుయాత్ ఏతేషాం శుభలగ్నాదీనాంమధ్యే ప్రయాణే ప్రయాణసమ
యేప్రయాణకృన్మనసంశుద్ధిఃఏతతాలగమనంశుభదమితినిశ్చయమనస్వితా - అ
స్తివేదధికోత్తమాండవ్య మతమవలంబ్యోక్తమిదంయానసమయేప్రయాణ
కాలేశ్రీవేంకటేశస్స్మృతిరస్తిచేత్సర్వేషాంశుభలగ్నశకునాదీనామప్యధిక్షైవవే
ంకటేశస్మృతిరిత్యుపలక్షణం-ఇష్టదేవతాస్మరణమాత్రమిమితిఫలితార్థః॥అ॥బల
యుక్తములగులగ్నాదులయందు బైలుపోవువారికిఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రులకుబూర్వోక్తక్రమంబుగబయనముపోవు
టకుశుభముహూర్తముసంభవించి బైలువెళ్ళేని శయనాన్నపానములనున
ఖండైశ్వర్యమునుభూలాభమునురత్నమౌక్తికమణిప్రవాళాదులనుస్త్రీపశు
ధాన్యవాహనములనుపొంది యత్యంతసౌఖ్యంబుతో మరలస్వగృహమునబొం
దుదురనియుశుభలగ్నముమొదలగుసిస్సినికన్నె బయనముబోయెడివారినెప్రుడు
శుభముహూర్తమని నిశ్చయమనస్కులగునో యట్టిముహూర్తమధికంబని
మాండవ్యమహర్షి మతమునవలంబించి గంధకర్తచేజెప్పబడినదనియును- మఱి
యుముఖ్యముగనిష్టదేవతాస్మరణచేసిప్రయాణముపెల్లినేనిసమస్తకార్యములు
నెరవేఱుననియుతాత్పర్యము॥ *

(౨౨౨) మూ॥ఏవంసత్సమయేప్రజన్నరపతిస్సంత్యక్తకేశాంబరప్రాణ
స్యందనశస్త్రాగతురగాన్ కృత్వాత్సాస్యానరీన్। కృత్వేచ్ఛాంనకులాంగనా
సునిజయీంచత్వాబయంప్రాణే నాందగాశత్ప్ర పురాణిశత్పకమలాం హ్రా
త్వాప్రరీంస్వాంవిశేత్ ॥ వ్యా ॥ అ ॥ శుభలగ్నే ప్రయాతస్యరాజ్ఞః ఆ
శీర్వాదరూపేణవిశేషఫలమాహ॥ ఏవమితి॥ ఏవంపూర్వోక్తరీత్యాసత్సమయే
శుభలగ్నేనరపతిః రాజాప్రజన్ గచ్ఛన్ అరీన్ శత్రూన్ సంత్యక్తకేశాంబర
ప్రాణస్యందన శస్త్రవాగతురగాన్ సంత్యక్తాఃకేశాఃశిరోరుహాః అంబరాణి

వస్త్రాదిపారిణాః సంధ్యవంనిరథాః శస్త్రాద్వ్యయధాః నాగాఃగజాఃతురగా
అశ్వాశ్చైతైస్తథోక్తాః తాఃతృణాఃస్యాః సంఘశ్చ మఖాంశ్చకృత్వాకలాం
గనానుణ హూణాంపతిః శ్రీషుస జయామిచ్ఛాంనకృత్వాతః అపరిగ
హ్యాత్యర్థః పరస్త్రీపరిగ్రహాణాం మహాదోషస్మరణాదిలభాషః ప్రాణినాంశత్రు
దేశస్థజనానాం బంధు చరత్యాశత్రువురాణి దగ్ధ్వాబస్మీకృత్వాశత్రుకమలాం
లక్ష్మీమపహృత్వాస్వాధీనం కృత్వా వ్యథః పునస్స్వాం స్వకీయంపురంనగరంప్రవి
శ్య॥అ॥శుభలగ్నమందుప్రయాణముపోయిన రాజునకు శీర్వాద రూపముచేవి
వఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥పూర్వోక్తక్రమంబుగ శుభలగ్నమందు బైనము
పోయిన భూపునకుశత్రువులనువిడువబడినతలవెంట్రుకలు వస్త్రములు ప్రాణ
ములురథములువస్త్రములుగజములుగుఱ్ఱములుగలవారలుగాను-కరవబడినస్థా
ణముఖములుగలవారలుగాను అనగాశరణాగతులనుగా జేసిశత్రు రాజస్త్రీల
యందు వాసక్తి యుంచకనచ్చటనుండుప్రాణుల కబయమునుజేసిశత్రు పట్టణములదా
హించిశత్రులక్ష్మినపహరించియత్యంతానందభరితుడై మరల తనపట్టణముజే
రుననుట॥

(౨౨౩)మూ॥ యాత్రాలగ్నగేబ్దపవరవిజేసూర్యేతదర్ధందినంశీతాం
శౌత్రిదినంకుజేశశిసుతేమాసద్వయంవాక్పతౌ।మాసంభైత్యగురౌచపక్షమథవా
దృష్టేవిలగ్నేగ్రహైస్సంఖ్యాయాః పరతస్సమేష్యతిపునస్స్వస్థానమాప్తార్థక
వాన్॥వ్యా॥అ॥అథప్రప్రయాణనిర్ణయమాహ॥యాత్రేతి॥ రవిజేశనౌయాత్రా
లగ్నగతేసతిఅబ్దః సంవత్సరఏవసూర్యేలగ్నగతేసతితదర్ధంతస్యసంవత్సరస్యా
ర్థంషణ్మాసాఇత్యర్థఃశీతాంశౌచంద్రేతుదినంఏకదివసఃకుజేత్రిదినం- శశిసుతేబు
ధేమాసద్వయంవాక్పతౌబృహస్పతౌమాసః భైత్యరాశుక్రేపక్షః- అథవావిల
గ్నేయాత్రాలగ్నేగ్రహైరన్యాగ్రహైర్దృష్టేపతితుసంఖ్యాయాః పరతఃప్ర
యాతాప్రయాణకర్తాఅస్త్రార్థావాన్ప్రాప్తార్థలాభాస్సన్పునఃస్వస్థానంస
మేష్యతి॥అ॥ఉక్తలగ్నమందువెళ్ళిన ప్రయాణకర్త మరలవచ్చుటకు గాలనిర్ణయ
మునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శనైశ్చరుడుప్రయాణలగ్నగతుడైయుండెనేనిప్ర
యాణకర్తయొకసంవత్సరమునకుపిమ్మటమరలస్వస్థానముజేరుననియుసూ
ర్యుడులగ్నగతుడైయుండెనేనియారుమాసములకుపిమ్మటచంద్రుడుండెనేనినొ
కదివసమునకుబిమ్మటనుఅంగారకుడులగ్నగతుడైయుండెనేని మూడుదివసము
లకుబిమ్మటనుబుధుడుండెనేని రెండుమాసములకుపిమ్మటను బృహస్పతియుండెనే
నిమాసానంతరమందునుశుక్రుడుండెనేనినొకపక్షమనగా ౧౫- దివసములక
బిమ్మటప్రయాణకర్త ఇష్టసిద్ధిబొందినవాడైస్వస్థానములుజేరుననియుసిచెజ

నశన్యాదిగ్రహములచే బ్రయాణలగ్నము చూడబడుచుండినను క్తక్రమంబుగ పూ
ర్వాని కీఫలంబుల నెఱుంగవలయుననియును తాత్పర్యము॥

(౨౨౪) మూ॥ మందాదిగ్రహకాలఏవగదితో యాత్రాగేలద్నికత్రి
దేకద్విత్రిగుణశ్చరస్థిరగృహేస్యాద్ద్విస్వభావాభిధే । యాత్రాలగ్నరావ
భాగసహితేష్వగాధ్యాదిఖేటేషు వాస్యాదేవంప్రతియానముక్తగమనం నిశ్చి
త్యత్రావజేత్॥ వ్యా॥ అ॥ అత్రైవవిశేషమాహ॥ మందాదీతి। యాత్రా
గ్నేచరేస్థిరేద్విస్వభావాభిదేసతివాగదితః పూర్వశ్లోకోక్తమందాది గ్రహ
కాలఏవక్రమాదేకద్విత్రిగుణస్స్యాత్ అనేనాయమర్థస్సంపన్నః శనిస్థితయా
త్రాలగ్నేచరేవత్సరః - స్థిరేసతివత్సరద్వయంద్విస్వభావేసతివత్సరత్రయం
బృహస్పతియాత్రాలగ్నేచరేసతిషణ్మాసాఃస్థిరేద్వాదశమాసాః - ద్విస్వభా
వేష్టాదశమాసాః ఏవముత్తరత్రాప్యూహ్యం అగాధ్యాదిఖేటేషు శన్యాదిగ్ర
హేషు యాత్రాలగ్నేచరాదిభాగసహితేషు యాత్రాలగ్నేచరస్థిరద్విస్వభా
వాంశాంతైస్సతేషుచతదాప్రాగుక్తకాలస్స్యాత్ ప్రతియానముక్తగమనంప్రతి
యాణముక్తగమనంఏవముక్తరీత్యానిశ్చిత్యయాత్రాంవ్రజేత్। అ॥ శ్లో॥ ఈశ్లో
మునకొకవిశేషమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణలగ్నము చరము స్థిర
ము ద్విస్వభావమనెడుత్రివిధనామాన్వితముగానుండెనేని పూర్వశ్లోకమందు
జెప్పబడియున్నక్రమంబుగ శన్యాది గ్రహములయొక్క కాలనిర్ణయముఒకద్వి
త్రిగుణంబగుననగా బ్రయాణలగ్నముచరమైయుండి అట్టిలగ్నమందు శనైశ్చ
రుండుండెనేని ప్రయాణకర్త మరలవచ్చుటకు నొకసంవత్సరమవధియగు స్థిరమై
యుండెనేని రెండుసంవత్సరములవధియగుశియు ద్విస్వభావలగ్నమైయుండెనే
మూడుసంవత్సరములవధియనియు శేషించినగ్రహములకు గాలనిర్ణయమిట్టి
దగుననే నెఱుంగదగినదనియు నిదియునుంగాక యీ చెప్పబడినశన్యాదిగ్రహ
ములుప్రయాణలగ్నస్థలములగుచర స్థిరద్విస్వభావాంశలబొందియుండినను బ్ర
యాణకర్త స్వస్థానమునకుమరలవచ్చుటకుగానిర్ణయమును బూర్వోక్తక్రమ
మున దెలుసుకొనినపైనముబోవలయునని తాత్పర్యము॥ ※

(౨౨౫) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతో గ్రహః ప్రథమతః పస్సవక్రీ
వేత్తల్లగ్నేశ్వరఏవవాగమనదిఖేటోపివక్రీయది । యాతుర్జన్మవిలగ్నరాశ్య
ధిపతిర్వక్రంగతస్తద్దశాధీశోవాబలయుక్తవాక్స్వభవనంభూయః ప్రయాతై
తి॥ వ్యా॥ అ॥ యోగాంతరమాహ॥ యాత్రేతి॥ యఃయాత్రాలగ్నగతఃసగ్ర
హఃప్రథమతఃప్రయాణకాలే ఋజుగతిస్సన్నితిశేషః । పశ్చాద్వక్రీభవేద్యదిత
ర్హిప్రయాతాభూయఃపునః స్వభవనంస్వ గృహంపశ్యతి యద్వాతల్లగ్నేశ్వ
రోప్రయాణలగ్నాధీపతిర్వాయదావక్రీభవతిరదాపునరాగమిష్యతి - అథ్వ

పాగమనదిశేటోపిస్వయం యద్దిశంప్రతిగమిష్యతి తద్దిక్పతిర్వాయదావక్రీబవ
తితదావా అథవాయాతుఃప్రయాణకర్తుః జన్మవిలగ్నరాశ్యధిపతిః జన్మలగ్నా
ధిపతిర్వా యదావక్రంగతోబవతితదావా అథవాతద్దశాధీశః తస్యయాటుః
యద్దశాతస్యా యోధీశః సఃబలయుక్తవాక్ స్థానాది షడ్బలయుక్తవాక్ సక
యదావక్రంబవతితదావా ప్రయాతాథూయస్సమేష్య తీతివక్తవ్యం దైవజ్ఞైరితి
పదద్వయమధ్యాహర్తవ్యం॥అ॥ యోగాంతరములను జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ న
వగ్రహములలో నేగ్రహముగాముందు ప్రయాణలగ్నమున ఋజుగతుడయి
యుండిప్రయాణకర్తప్రయాణమైపోయినపిమ్మట వక్రించినను లేక ప్రయాణలగ్నాధి
పతివక్రగతుడైనను-లేక తానేదిక్కునకు పైనముపోదలచియున్నాడో యా
దిగధిపతివక్రగతుడైయుండినను ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మలగ్నాధిపతివక్ర
గతుడైనను-లేకప్రయాణకర్తయొక్క దశాధిపతిస్థానాదిషడ్బలయుక్తుడైయుం
డియెప్పుడువక్రగతుడగుచున్నాడో అట్టిసమయమ్మునన పైనముపోయినవాడుమ
రలస్వగృహమునుబొందునని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞునిచేత నీఫలముచెప్పదగినదని
యునుతాత్పర్యము॥

(౨౨౮) మూ॥ యాత్రాలగ్నగతోదయాంశబవనాద్యాత్రోడు
పాదాంత్యగాయాత్రాకర్తృబపాదకస్యాథవా యాత్రేందుభాంశాంత్య
గాః। తావంత్యోహివినాడికాశ్చఘటికాహఃపక్షమాసాస్తయోర్యాజన్మధ్య
నవాంశకాగతివశాత్స్యాద్యాత్రకాలావధిః॥ వ్యా॥అ॥ పునర్యోగాంతరమా
హ॥ యాత్రేతి॥ యాత్రాలగ్నగతోదయాంశబవనాత్ యాత్రాలగ్నగతో
యఃఉదయాంశః ఉదయనవాంశః సఏవబవనంతస్మాత్ తదారబ్యయాత్రోడు
పాదాంత్యగాః ప్రయాణనక్షత్రపాదాంత్యగతాః అథవాయాత్రాకర్తృబ
పాదతఃయాత్రాకర్తుః యద్భంజన్మనక్షత్రంతస్యపాదతః తదారబ్యయాత్రేం
దుభాంశాంత్యగాఃయాత్రానక్షత్ర పాదాంత్యగాఃతయోః యాత్యజన్మనక్ష
త్రపాదప్రయాణనక్షత్రపాదయోశ్చ యాపన్మధ్యనవాంశకాః- యావంత్యో
యావత్సంఖ్యాకాః మధ్యనవాంశకాః తావంత్యోవినాడికాఃఘటికాఃఅహాని
పక్షఃమాసాశ్చకతివశాత్ యాత్రకాలావధిస్స్యాత్॥ అ॥ మరలయోగాంతర
ములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉక్తక్రమంబునప్రయాణము వెళ్ళినవారికిమరల
వచ్చేటినిర్ణయకాలమేదియనిన- ప్రయాణలగ్నస్థనవాంశముమొదలుప్రయాణ
నక్షత్రపాదనవాంశమువఱకుగానిలేక ప్రయాణకర్తయొక్కజన్మనక్షత్రపా
దమునవాంశముమొదలుప్రయాణనక్షత్రాంశము వరకుగానిలేక యెట్లగానె
న్నినవాంశములగుచున్నవో అన్నివిఘడియలు అన్నిఘడియలు అన్నిదినములు
అన్నిపక్షములు - అన్నిమాసములుకూడాచేర్చినసంకాలమవునో అంతకాల

ఖునకుపిమ్మటవత్తురనితాత్పర్యము॥ ❋

(౨౨౭) మూ॥ యాత్రాలగ్ననవాంశపో స్తనిలయే స్వాంశేశ్వరో
వాయదావక్రీ సప్తమరాశిపోపి నవమాధీశోపి యాత్రాలయాత్ । తద్ద్రేక్కాణ
పతిః స్వకాలబలవాన్ తద్వారలగ్నేశ్వరో యాతుస్స్యాత్పునరాగమస్స్వ
భవనం వారేశ్వరో వా తదా॥ వ్యా॥అ॥ పునర్యోగాంతరమభ్యాహ॥ యాత్రా
లగ్నేతి॥ యాత్రాలగ్ననవాంశపః ప్రయాణలగ్ననవమాంశాధిపః - యదావ
క్రీభవతి అథవా అస్తనిలయే యాత్రాలగ్నాత్సప్తమలగ్నే - స్వాంశేశ్వరః లగ్న
యావత్సంఖ్యాకో నవాంశః సప్తమలగ్నేపి తావత్సంఖ్యాకో నవాంశః తదధిపో
వా తదా వక్రీభవతి- యద్వా యాత్రాలయాత్ సప్తమరాశిపః సప్తమరాశ్య
ధిపతిర్వా - నవమాధిపోపి యాత్రాలగ్నాత్ నవమరాశ్యధిపతిర్వా యదావ
క్రీభవ తదా వా అథవా తద్ద్రేక్కాణపతిః యాత్రాలగ్నద్రేక్కాణపతిర్వా-
స్వకాలబలవాన్ స్వకాలే యాత్రాకాలే బలవాన్ స్థానాదిషడ్బలయుక్తస్సన్
యదావక్రీభవతి యద్వా తద్వారలగ్నేశ్వరః తద్వారేశ్వరో యాత్రావారాధి
పతిః తల్లగ్నేశ్వరో యాత్రాలగ్నాధిపతిర్వా స్వకాలబలయుక్తస్సన్ యదావ
క్రీభవతి వా రేశ్వరో యాతృజన్మవారాధిపతిర్వా జన్మరాశ్యధిపతిర్వా యదా
వక్రీభవతి తదా తత్కాలే యాతుస్స్వభవనం ప్రతి పునరాగమః ప్రతిప్రయా
ణం స్యాదితి వదేదితి శేషః॥ అ॥ మరలవచ్చుటకు యోగాంతరముల జెప్పుచున్నా
రు॥ తా॥ ప్రయాణలగ్ననవాంశాధిపతిగాని ప్రయాణలగ్నమునకు సప్తమల
గ్ననవాంశాధిపతిగాని సప్తమలగ్నాధిపతిగాని ప్రయాణసమయమునబలయు
క్తుడై యుండి యెపుడు వక్రగతుడగునో అపుడును లేక ప్రయాణలగ్నద్రే
క్కాణాధిపతి ప్రయాణకాలమందు స్థానాదిషడ్బలయుక్తుడైయుండి పిమ్మట వక్రి
యైనను ప్రయాణవారాధిపతియు దల్లగ్నాధిపతియును దత్కాలమందు స్థానాది
షడ్బలయుక్తులై యుండి ఎపుడు వక్రగతులగుదురో అపుడును ప్రయాణకర్తయొ
క్క జన్మవారాధిపతిగాని జన్మలగ్నాధిపతిగాని తత్కాలమందు బలయుక్తులైయుం
డి యెపుడు వక్రగతులగుదురో అపుడు ప్రయాణకర్త శీఘ్రముగ స్వస్థానమును జే
రునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౨౮) మూ॥ భూత్వాదాగమనే ప్రవేశశకునం పశ్చాత్సమీపే
యదిః ప్రస్థానం శకునం భవేద్యతి మహాన్ లాభః ప్రయాతుస్సదా । ప్రోక్తం యా
త్రాకాలం ప్రయాణశకునం వ్యస్తం ప్రవేశే శుభంతీరాఖ్యం విహగం విహాయ నగ
గ్రామప్రవేశాదిషు॥ వ్యా॥ భూత్వేతి॥ గమనే ప్రయాణే అథో ప్రథమతః
ప్రవేశశకునం ప్రవేశకాలోక్తశకునం భూత్వా పశ్చాత్పునః సమీపే ప్రస్థానం
భవేద్యది తదా ప్రయాతుః మహాన్ లాభః స్యాత్ యద్యచ్ఛకునం ప్రయాణే ప్రో

క్తంతత్సర్వంశకునం ప్రవేశేవ్యస్తం విపరీతంసత్ నగరగ్రామప్రవేశాదిషుశు
భం-భారద్వాజమయూర చాషనకులానాంప్రదక్షిణగతిః ప్రయాణేశుభాప్ర
వేశేతు వామాగతిః శుభాగరుడకుక్కుటశునకాదీనాంవామాగతిః ప్రయా
ణేశుభఫలదా ప్రవేశేతుప్రదక్షిణగతిరర్థదేతివివేకః క్షీరాఖ్యంక్షీరనామవిహా
గంపక్షిణంవిహాయ క్షీరపక్షిగతిస్తూభయత్రాపి వామగతిరేవశుభదేత్యర్థః॥
తా॥ ప్రయాణసమయమునముందుగా ప్రవేశమునకు జెప్పబడియున్నశకునము
లైనవిస్ఫుట ప్రయాణశకునములాయె నేని ప్రయాణకర్తకు విశేషలాభమును
పాలపక్షిదక్క ప్రయాణమునకు జెప్పబడియున్న శకునములునగరాది ప్రవే
శాదులయందు వ్యస్తముగానాయె నేని ముఖ్యములగును. ననగా ప్రయాణ
ములకుశ్రేష్ఠములని చెప్పబడియున్న భారద్వాజమయూరాదిపక్షులయొక్క
ప్రదక్షిణగమనముప్రవేశమునకశుభకరంబనియువామగమనముశ్రేష్ఠమనియు
ప్రయాణమునకు శుభకరంబనిచెప్పబడియున్నగరుడకుక్కుటాదులయొక్క వా
మగమనముప్రవేశమందుశుభకరంబనియుప్రదక్షిణగమనముశుభకరంబనియు
పాలపక్షిగమనము ప్రయాణ ప్రవేశాదులయందు వామగమనమే శ్రేష్ఠమని
తాత్పర్యము॥ *

(౨౨౯) మూ॥ యాత్రాధిష్ణ్యగణైర్ద్విజస్యఫలదా సిద్ధిర్గుణైర్లగ్నజై
ర్నానాయోగగణైర్నృపస్యతువిశాంసిద్ధిర్దినోత్థైర్గుణైః శూద్రాణాంశకునై
శ్శుభైశ్శుభఫలం యాత్రానుకూలాభవేదన్యేషాంతు ముహూర్తశక్తిబలత
స్స్యాత్కార్యసిద్ధిస్సదా॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రయాణేవిప్రాదీనాంనియతఫలాన్యాహ॥
యాత్రేతి॥ యాత్రాద్విజస్యబ్రాహ్మణస్యధిష్ణ్యగుణైః ఫలదానృపస్యరాజ్ఞస్తుల
గ్నజైర్నానాయోగగణైశ్చగుణైః సిద్ధిఃయాత్రాసిద్ధిర్భవేత్ విశాంవైశ్యానాం
దినోత్థైర్గుణైస్సిద్ధిః శూద్రాణాంశుభైః శకునైశ్శుభఫలంభవేత్ అన్యేషాం
సంకరాణాంతుముహూర్తశక్తిబలతః ముహూర్తబలాద్యాత్రానుకూలాకా
ర్యసిద్ధిస్సదాస్యాత్॥ అ॥ ప్రయాణవిషయమై బ్రాహ్మణాదులకునియతఫలము
నుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణసమయమునబ్రాహ్మణులకగణయుక్తనక్షత్ర
ముగానుండెనేనిశుభప్రదమనియు రాజులకులగ్నయోగాదులుశ్రేష్ఠములుగా
నుండెనేనియిష్టసిద్ధిప్రదమనియువైశ్యులకుదినశుద్ధిచక్కగానుండెనేనిశుభప్రదమ
నియుశూద్రులకుప్రయాణకాలమందుశుభశకునములాయెనేనిశ్రేయస్కరమని
యు శేషించినజనులకుముహూర్తబలముచక్కగానుండెనేని కార్యసిద్ధిగలుగున
నియును తాత్పర్యము॥ *

(౨౩౦) మూ॥ క్షౌరంవాకనహాసుదీర్ఘగమనంసైన్యంభయంవేప
థుంశోకందుష్టసహాయమేకగమనంవిప్రత్రయంవక్రతాం।అభ్యంగంసమశోక

ణంచకుటిలంత్యక్త్వాద్వి మేహ్ని ప్రజేత్పూర్వాదృష్టవశాత్ప్రయాణశకునంయా
తుశ్శుభంవాశుభం॥ వ్యా॥ అ॥ అథగమనదినేవర్జ్యాన్యాహ॥ క్షౌరమితి॥ క్షౌరంక్షు
రకర్మవాకలహం భార్యాదినావాకలహంసుదీర్ఘగమనంఅత్యంతాధికగమ
నంద్రైన్యంయాచ్ఞాదిద్రైన్యంభయం వివేపథుశరీరకంపంశోకవ్యసనందుష్టసహా
యందుర్జనసహాయంఏకగమనం విప్రత్రయంక్రతాంమార్గవక్రతాం అథవాకిం
చిద్దూరంగత్వాపునః నివృత్తింవాఅభ్యంగంతైలాభ్యంజనంసముపోషణంఉపో
ష్యంకుటిలం మనోవైకల్యంచఆది మేహ్ని ప్రథమదివసేవర్జయిత్వాప్రజేత్ గచ్ఛే
త్ ఏవంగతేసతిపూర్వాదృష్టవశాత్ జన్మాంతరపుణ్యపాపకర్మవశాత్ యాతుః
ప్రయాణశకునంశుభమశుభన్వాస్యాత్ పూర్వాదృష్టంశుభశ్చేచ్ఛుభశకునంఅశు
భంచేదవశకునమితివివేకః॥ అ॥ పయనముబోవుదివసమందువిడువదగినకార్యము
లుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రయాణదివసమంద క్షౌరము భార్యమొదలగువానితో
కలహముదీర్ఘమార్గమనముయాచ్ఞాదులచే ప్రాప్తముగుద్రైన్యముభయముశ
రీరకంపమువ్యసనముదుర్జనులసహాయము ఏకాకిగాబయలుదేరుటబ్రాహ్మణ
త్రయముబయలువెళ్ళడము మార్గవస్తువక్రముగనడవడము అభ్యంగస్నాన
ముఉపోష్యము చిత్తవైకల్యముఇవిమొదలగు దష్టకార్యములత్యజిన్చిప్రయాణ
ము వెళ్ళిననిజన్మాంతరపుణ్యపాపవిశేషమువలన శకునములగుననగాపూర్వాదృ
ష్టముశుభమైయుండెనేని శుభశకునములుఅశుభమైయుండెనేని అశుభశకున
ములునగుననితాత్పర్యము॥ *

(౨౩౧) మూ॥ ద్వైతీయేదివసేపియానశకునంసమ్యక్చ్ఛ వేచ్ఛోభనం
వ్యాళంవాశశకం వినావశకునం దైవాత్తదన్యద్భవేత్ । పూర్వస్మిన్ దివసేపి
యాత్రశకునం తత్త్రైవగత్వాపునస్తార్తీయేదివ సేప్రజేత్పునరపిస్యాదేవయా
తుస్సుఖమ్॥ వ్యా॥ అ॥ ద్వితీయదివసేగతిలక్షణమాహ॥ ద్వైతీయఇతి॥ ద్వైతీ
యః॥ సూ॥ ఏద్వైస్త్రియ్యాఇతీతియప్రత్యయః- తతఃస్వార్థేఅణ్ ద్వితీయ-ఏవద్వై
తీయఃతస్మిన్ ద్వైతీయేదివసే - ద్వితీయదివసేయానశకునం ప్రయాణశకునం
సమ్యక్చ్ఛవేద్యది - తదాశోభనంమంగళంస్యాత్ - దైవాత్- విధివశాత్- వ్యా
ళంసర్పంశశకంచవినా అన్యదవశకునంభవేద్యదితదాపూర్వస్మిన్ దివసేయత్ర
శకునం శుభశకునంజాతం తత్రైవపునర్గత్వాతద్దివసం తత్రైవనీత్వాతా
ర్తీయే॥ సూ॥ త్రిణస్సంప్రసారణంచేతితి యప్రత్యయః తృతీయఃతతస్స్వార్థే
అణ్ ఆదివృద్ధిః తార్తీయేతృతీయదివసేపునః ప్రజేత్ ఏవంచసతియాతుస్సు
ఖంస్యాదేవ॥ అ॥ ప్రయాణదివసమునకు రెండవదివసమందుగతిలక్షణమును
జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ రెండవదివసమందుప్రయాణశకునములు చక్కగానా
మొనేని శుభకరంబనియు లేకదైవాధీనమువలన సర్పముకుందేలు ఈ రెండువి

నాగా నేమియేవశకునములైనను - పూర్వదివసమందే ప్రదేశమునశుభశకునములాయెనోయటుల నాప్రదేశమునబొంది యాదినమచటనేయుండిమూడవదివసమందు ప్రయాణముబోయిరేని సుఖవంతురగుదురనుట॥ ❀

పంచమప్రకరణంసమాప్తమ్.

కాలామృతేసవ్యాఖ్యానే - వాస్తుప్రకరణప్రారంభః.

(౨౩౨) మూ॥ క్షేత్రాణాంసవతిస్సుభాకలియుగేశ్రీవేంకటేశాజ్ఞయావింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితటేశ్రీగౌతమీసన్నిధౌ । సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్రసహితేస్వర్గాదిభోగప్రదేబ్రహ్మజ్ఞానిభిరన్వితేఽతిశుభదే ముక్తిప్రదేస్థాయినాం॥ వ్యా॥ అ। యాత్రాప్రకరణముక్త్వ ధాసింవాస్తుప్రకరణంనిర్వక్తుంతస్మాలభూతంగృహనిర్మాణయోగ్యప్రదేశమాహ॥ క్షేత్రాణామితి॥ క్షేత్రాణాం కాశ్యాదీనాంమధ్యఇతిశేషః సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్ర సహితే సంపూర్ణాః యెఅధ్వరాఃమఖాః యేవేదాఃదాగాదిశృతయః యానిశాస్త్రాణితరరూవ్యాకరణాదీని తైస్సహితేయుక్తే - స్వర్గాదిభోగప్రదేస్వర్గాదయోయేపుణ్యాలోకాః తేషుయోభోగః తత్ప్రదేదాతరిబ్రహ్మవిద్భిః మహాత్మభిఃఅన్వితేసహితేస్థాయినాం వసతాంజనానామితిశేషః- అతిశుభదేఅత్యంతకల్యాణప్రదేముక్తి ప్రదమోక్షదాయిన వింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితటేవింధ్యాఖ్యోయోఅచలఃపర్వతః తస్యదక్షిణా వనితటె దక్షిణభూప్రదేశేగౌతమీనదీసమీపేవశ్రీవేంకటేశాజ్ఞయా - కలియుగేవర్తమానేయుగే - వసతిఃగృహం- శుభామంగళప్రదేత్యర్థః॥ అ॥ జనులువాసముచేయుటకు ప్రదేశమునిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ కలియుగమునవాసముచేయువారలకు ముక్తిప్రదంబునుశుభకరంబును నగువింధ్యపర్వతమునకు దక్షిణభూభాగమును వేదశాస్త్రేతిహాసపురాణ పారంగతులగు బ్రాహ్మణోత్తములు నివసించియున్న గౌతమీనదీసమీపభూములను - జనులకువాసయోగ్యంబని శ్రీవేంకటేశ్వరాజ్ఞాకరులగుగ్రంధకాదులచేజెప్పబడినదనియభిప్రాయము॥ ❀

(౨౩౩) మూ॥ సేవాయాంప్రభునామభాదిగణయేద్భృత్యాఖ్యధిష్ణ్యాం తతస్తత్భృత్యాథచతుర్గుణం ప్రభభజేష్వైరైశ్చశిష్టంధనం । తద్వద్భూర్వవిపర్యయాగతమృణంజ్ఞేయం హిరాజ్ఞస్త్వదం భృత్యస్త్వేవతభృత్యభాదిగణయేదర్థాధి గోరాజ్యకృత్॥ వ్యా॥ అ॥ అథవాస్తుస్వరూపంనిర్వక్తుంప్రసంగసంగత్యారాజభృత్యార్వణమాహ॥ సేవాయామితి॥ సేవాయాంవిషయేప్రభునామభాది ప్రభునామనక్షత్రమారభ్యభృత్యాఖ్య ధిష్ణ్యాంతతః భృత్యనామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్ తద్గణితం చతుర్గుణంకృత్వాచతుర్భిః

సంగుణ్యశేషైః సప్తసంఖ్యాభిః ప్రవిభజేత్ ఏవంచసతి యచ్ఛిష్టంతద్ధనమితి జ్ఞేయంతద్వత్పూర్వ విపర్యయాగతంఋణం భృత్యనామనక్షత్ర మారభ్యప్రభునామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్ తద్గణితం చతుర్భిర్గుణిత్వా సప్తభిఃహృతంసత్ యచ్ఛిష్టంతదృణమితి వేదితవ్యం-ఇదంరాజ్ఞః రాజభృత్యార్వణంభృత్యస్యతు భృత్యరాజార్వణంతు భృత్య భాదిభృత్య నక్షత్ర మారభ్య ప్రభునామనక్షత్రపర్యంతం గణయేద్విశ్వర్తః - అన్యత్సర్వం పూర్వవద్ద్రష్టవ్యం- ఏవంచసతి అర్థాధికోధనసమధికంచేత్- రాజ్యవృద్ధిస్యాత్- ఋణమధికంచేదశుభమిత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ పిమ్మట వాస్తుస్వరూపమును దెలుపవాడైప్రసంధిసంగతిచే రాజ భృత్యార్వణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సేవకునివిషయమై యర్వణముచూచునపుడు ప్రభునామనక్షత్రముమొదలు సేవకునినామనక్షత్రమువరకుగణనచేసియాలెక్కనుర-ట హెచ్చుగణించి౭-ట భాగహరింపగారాశియందుశేషముండెనేని నదిధనమగును.అట్టిధనసంఖ్యనుఒకచోటనుంచిమరల సేవకునినామనక్షత్రముమొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువరకునక్షత్రమంబునగుణించి భాగహరింపగా శేషము ఋణమగు- ఇట్లేర్పరచబడినధనఋణములలో ధనసంఖ్యయధికముగనుండెనేని ప్రభువులకు లాభకరమగును సేవకుడుప్రభువిషయమై అర్వణము చూచునపుడు సేవక నామనక్షత్రము మొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువరకు గణనచేసి తక్కినవానిను క్త్రక్రమంబుగ జూచిఫలము నెఱుంగవలయునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౩౪) మూ ॥ స్యాధ్యాఖ్యాప్రథమాక్షరోక్తగణనాసంలిఖ్యతద్వామతస్తద్యత్సాధకనామచక్రవీభజే న్నాగైశ్చశిష్టంధనం । తాదృక్పూర్వవిపర్యయాగతమృణం ప్రవ్యాధికంభోగదంసామ్యం చేత్సమతాస్యదన్యదహితం వైరాఖ్యధామాత్రికృత్॥ వ్యా॥ అథగ్రామార్వణలక్షణమాహ ॥ సాధ్యాఖ్యాప్రథమాక్షరోక్తం గణనాంసాధ్యో గ్రామాదిః తస్యఆఖ్యానామతస్యాః యః ప్రథమాక్షరః తస్యోక్తగణనాం అకారాదిక్రమాత్ సాధ్యనామాద్యక్ష పర్యంతం గణనయాయా వత్సంఖ్యాభూతామా సంలిఖ్యతద్వామతఃతస్యాస్సంఖ్యాయోః వామతః వామభాగేసాధ్యవిభక్తిరస్తసిః - సాధకనామ సాధకోదేవదత్తస్తస్యనామాద్యక్షరంచతద్వత్ అకారాదిగణన యాయావత్సంఖ్యా తత్సంఖ్యాంసంలిఖ్య తత్సర్వంనాగైః అష్టభిఃప్రవిభజేత్తు శిష్టంధనంలబ్ధే ప్రయోజనంనాస్తి తాదృక్పూర్వోక్తసదృశం పూర్వవిపర్యయాగతంపూర్వస్యవిపర్యయేణాగతంఋణంభవతి యథాసాధక నామాక్షరసంఖ్యాంనిక్షిప్యతద్వామభాగే సాధ్యనామాద్యక్షరోక్త సంఖ్యాంచసంలిఖ్యసర్వంనాగైః ప్రవిభజేత్తు శిష్టంఋణం భవేదిత్యభిప్రాయః ఏవంచసతిద

ణ్యాధికంధనాధించేత్తు భోగదంశుభప్రదం సామ్యంచేత్తు - ధనర్ణేసమానే
చేదిత్యర్థః సమమితి అన్యత్తు ఋణాధికంచేత్తు అన్నరహితం దారిద్ర్యం కుర్యా
త్తు - కంచవైరాఖ్యధ ఉటత్ర స్థానం అతఏవార్తికృత్తు అత్రబాలబోధా
ర్థంయుతిరాంచిదుదాహ్రియతే- కుండిననగరం నామకశ్చిద్గ్రామవిశేషః - త
స్యఅద్యాక్షరఃకకారః అవర్ణాదారభ్యకకారపర్యంతంగణనయాసప్తదశసం
ఖ్యాభవతి తావత్సంఖ్యాం కర్మభూమౌనిక్షిప్య - తద్వామభాగే ఈశ్వరో
నామకశ్చిద్ద్విజః అవర్ణాదారభ్య ఈకారపర్యంతంగణనయాచతుస్సంఖ్యా
భవతి తత్సర్వంసప్తదశోత్తర చతుశ్శతంభవతి తదష్టభిర్హృతంసత్తు ఏకంభ
వతిశేషంతదర్థం ఏతదేవవ్యాస్తంసత్తుచతుస్సప్తత్యుత్తరశతం తదష్టభిర్హృ
తంసత్తు షట్శిష్టంభవతితద్ధ్రుణం ధనాదృణమధికం - ఏవంబుద్ధిమతా సర్వ
త్రాప్యూహ్యం కేచిదకారాదివర్గగణనయాకార్యమి। అ॥ గ్రామార్వణ
మునకులక్షణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అకారము మొదలుగాగ్రామనామధే
యప్రథమాక్షరమువరకు గణనచేయగావచ్చినసంఖ్యనొకచోటనుంచిపరల
అకారముమొదలుగృహము గట్టుటకు నిశ్చయించెడి పురుషుని నామప్రథమా
క్షరమువరకులెక్కబెట్టి యాసంఖ్యమొదట గణనచేసియుంచియున్న లెక్క
కుకుడిపక్కననునిచి వెరశిరాశిని ౮టభాగహరిన్పగా శేషము ధనముగు మరల అకా
రముమొదలుగృహాధిపతినామధేయప్రథమాక్షరమువరకులెక్కపెట్టి ఆసంఖ్యను
ఒకచోటవ్రాసియున్న అకారము మొదలు గ్రామనామధేయప్రథమాక్షరమువర
కుగణనచేసియాగుణకముతో గలిపిలెక్కకు కుడిభాగముననుంచి వెరసిరాశిని ౮ట-
భాగహరింపగా శేషము ఋణముగునట్లే ప్రచబడినధనఋణసంఖ్యలలో నా గ్రామ
మునధనసంఖ్యహెచ్చుగా నుండునోయట్టిగ్రామము వాసయోగ్యంబని తా
త్పర్యము॥ ❋

(౨౩౫) మూ॥ క్షేత్రస్యాకచటాఃక్రమాత్తపయశా వర్గాస్స్యు
రష్టాస్థితాః ప్రాగాదౌ ఖగరాడ్బిడాలమృగరాట్ఛ్వాహ్యాఖునాగాశ్శశః।
స్వాద్వర్గాద్యదిపంచమోరిరదిగ్వాశ్లేష యోనిస్త్వయం దోద్వాదశ్యు విది
క్షుచైకమఖిలం మేషాదిపూర్వాదితః॥ వ్యా॥ అ॥ అస్త క్షేత్రార్వణమాహ॥
క్షేత్రస్యేతి॥ అకచటతపయశా ఇతి క్షేత్రస్య అష్టౌవర్గాస్స్థితాః - ప్రాగాదౌ
ప్రాగాద్యష్టదిక్షుక్రమాత్ ఖగరాట్ గరుడః బిడాలో మార్జాలః- మృగరాట్
సింహః- శ్వాశునకః- అహిఃసర్పః- ఆఖుర్మూషకః- నాగోగజః శశఃప్రసిద్ధః-
ఏతే అవర్గాదీనా మధిపాస్స్యుస్స్వకీయాద్వర్గాత్పంచమః పంచమవ
ర్గో యది అరిఃశత్రుః యస్యనామాక్షరో యద్వర్గః తస్మాత్పంచమవర్గః శత్రు
రిత్యర్థః స్వార్వర్గాత్పంచమవర్గః ఇత్యనేనాశేషాశ్శుభా ఇత్యర్థాల్లభ్యతేప

ఫాంతరమాహ ॥ అథేతి ॥ దిగ్వర్గేషుఇయుంయోఃసరిత్యుచ్యతే - పూర్వాది
క్ర ప్రాచీమారభ్య అఖిలంమేషాది ద్వాదశ రాశయః ఓష్టుచతుర్దిక్షుద్వా
ద్వారాశీః దిక్షు ఆగ్నేయాదిషుచతుర్ష్వేకైకం యోజయేదితి శేషః॥ అ॥ పూ
ర్వార్ణమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ పంచాశద్వర్ణములలోనుండి- అ- క- చ-
ట- త- య- శ అనెడి యెనిమిదివర్గములకు ప్రాగాదిగానెనిమిది దిక్కులు
స్థానంబులగును అట్టి వర్గములకు ప్రాగాదిగాగరుడమార్జాలసింహశునక సర్ప
మూషకగజశశములు అధిపతులనియును - పురుషులయొక్క నామప్రథమా
క్షరమేవర్గముననుండునో ఆవర్గమునకుపంచమవర్గము శత్రువర్గముగాననా
వర్గమునకు స్థానంబగు దిక్కునగృహనిర్మాణముకూడదనియును పత్యాంతర
ములప్రాగాదీశాన్యమువరకు మేషాదిద్వాదశరాసులనుక్రమంబుగనైదునాలుగు
రాశియు దిక్కులయందు రెండేసిగనుంచిరేని యిదయదిగ్వర్గులయందు
యోనియనిజెప్పబడునని॥ ❀

(౨౩౬) మూ॥ ఏకస్మిన్ యదిపంచమేచ నవమేస్యాద్బంధుసంరక్షకో నాశస్స్యాద్ద్వితయేచ షష్ఠదశమే చేన్నామరాశ్యాదితః। తార్తీయేయది సప్తమేపరజనైః పోష్యస్తథైకాదశే చాతుర్థేవనఘాతుకోగృహపతిః స్థానేష్టమేద్వాదశే॥ వ్యా॥ పూర్వోక్త రాశిచక్రస్యనామరాశి మారభ్యఫల మాహ॥ ఏకస్మిన్నితి॥ నామరాశ్యాదితః గృహపతిః తస్యనామరాశి మారభ్యఏకస్మిన్ నవమే పంచమేచస్థాయీయది బంధుసంరక్షకః బంధుజనపోషకస్స్యాత్ ద్వితయేషష్ఠే దశమేచస్థాయీ యదినాశస్స్యాత్- స్వస్యైవ హానిః తార్తీయేస్త్రీయస్థానే సప్తమేకాదశేచస్థాయీయదిపరజనైః పోష్యః పరాధీనవృత్తిస్స్యాదిత్యర్థః చతుర్థమేవచాతుర్థంతస్మిన్ అష్టమేద్వాదశేచస్థానే స్థాయీయదిశతఘాతుకస్స్యాత్- పరప్రాణాపహర్తాభవేత్-నామరాశ్యా దితఇతిసర్వత్రానుషంగః॥అ॥ పూర్వశ్లోకోక్తంబగురాశిచక్రముననునామరాశి మొదలుఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గృహపతితననామరాశిమొదలుపంచమ నవమరాశిస్థానములైనదిక్కులవాసముచేసినబంధుపోషకుడగును రెంటనారిం టపదింటవాసముజేసినినాశనముపొందును మూటనెనిమిదింటపదునొకింటనుం డినపితరులచేపోషితుడగును-నాలుగింట నెనిమిదింటపంన్నెండింటనుండెనవోకనికి కీడుగలుగజేయుచుండునని తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౩౭) మూ॥ సంగ్రామవ్యవహారధామనగరగ్రామేషుమంత్రా ద్వతేజాతేసత్యపిజన్మభేనసతతం వామర్క్షపంస్యాత్ఫలమ్ అజ్ఞాతంతునపోడు స్యఫలదంస్యాన్నామభంతస్యతుత్రింశద్వత్సరతః పరంఫలదమిత్యాహుఃప

శేనామర్థమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథ నామర్క్షాదౌక ర్తవ్యాన్యాహ॥ సంగ్రామేతి॥ సంగ్రామ వ్యవహారధామనగరగ్రామేషు· సంగ్రామోయుద్ధః వ్యవహారః క్రయవిక్రయాది వ్యవహారః ధామ క్షేత్రాద్వర్గాం నగరం పట్టణాద్వర్గాం గ్రామః గ్రామాద్వర్గాం ప్రే షువిషయే మంత్రాద్వర్ణే విషయే చ జన్మభే జన్మనక్షత్రేజ్ఞాతే సత్యపి నామర్క్ష జమే వ ఫలం స్యాత్తు నామర్క్షజమేవ ఫలం స్యాత్తు నామర్క్ష యాభ్యావసర్వార్థాన్ ద్రష్ట వ్యమిత్యర్థః యస్యజనో డుజన్మనక్షత్రమజ్ఞాతం తస్యజనస్య నామబంనామన క్షత్రమేవ ఫలదం స్యాత్తు అరణాతిరిక్తకార్యేష్విత్యర్థ్యాహారః పరేతుజన్మాక్ష త్రేజ్ఞాతేపి త్రింశద్వత్సరగతః పరం త్రింశదరాదూర్ధ్వం నామబం ఫలదమిత్యాహుః తన్నసంగచ్ఛతే ప్రమాణాభావాత్॥ అ॥ నామనక్షత్రాదులయందు చేయవలయున నిచెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యుద్ధము వర్తక గృహము పురము గ్రామము మంత్రము విని కిఅర్వాణము చూచునపుడు నామనక్షత్రమే ఫలప్రదమగును అర్వాణేతరవిషయ మందు ముప్పది వత్సరములకు పైన నామనక్షత్రము ఫలప్రదమని కొన్నిగ్రంథముల యందు చెప్పబడియుండినను ప్రమాణము లేమి నది ఫలప్రదముగా నేరదని గ్రంథక ర్తయభిప్రాయము॥

(౨౬౮) పూ॥ ఈషత్పశ్చిమదక్షిణోన్నతమహీ లక్ష్మీప్రదా నేత రా సమ్యగ్గంధసమన్వితా కనకదా దుర్గంధయుక్తార్తిదా। క్షేత్రం శ్వేతమథాల్పర క్తం ఖిలం పీతం చ కృష్ణం క్రమాద్విప్రాదేర్మధురం భవేచ్చ కటు కంతిక్తకషా యం శుభం॥ వ్యా॥ అ॥ అథ గృహోన్నతగంధరూపరసానాం ఫలమాహ॥ ఈ షదితి॥ ఈషత్పశ్చిమదక్షిణోన్నతమహీ ఈషత్కించిత్ప్రాంతం పశ్చిమదక్షిణ యోభాగే ఉన్నతా మహీ భూమిః లక్ష్మీప్రదా ఐశ్వర్యప్రదా నేతరా ప్రాగుత్త రోన్నతా పశ్చిమదక్షిణభాగే నిమ్నాం చ మహీ అలక్ష్మీప్రదా సమ్యగ్గంధసమ న్వితా సుగంధయుక్తా మహీ కనకదా స్వర్ణప్రదా దుర్గంధయుక్తా తు ఆర్తిపీడా కరీ విప్రస్య శ్వేతం క్షేత్రం క్షత్రియస్యాల్పరక్తం ఈషద్రక్తం వైశ్యస్యాఖిలం పీ తం అత్యంతపీతవర్ణం క్షేత్రం శూద్రస్య కృష్ణం క్షేత్రం శుభం శుభ ఫలదం భవతి క్రమాద్విప్రాదేః క్షేత్రం మధురం తత్రస్థితమృత్తు తేవ మధురం చ వేద్యాదిపు స్యకటుకం యది క్షత్రియస్య తిక్తం వైశ్యస్య కషాయం లవణసహం యది శూద్ర స్య శుభం చ వేత్॥ అ॥ గృహోన్నతరూప గంధరసములకు ఫలము ను చెప్పుచు న్నాడు॥ తా॥ గృహము కట్టుభూమి పశ్చిమదక్షిణభాగములందించుక విట్టై యుండిన గృహపతికి భాగ్యము కలుగ జేయును అటుగాకున్న దరిద్రప్రదమగు నుమంచివాసనతో కూడియుండిన స్వర్ణము నిచ్చు దుర్వాసనాయుక్తమైన పీడా కరమగును తెలుపువర్ణము గల్గితెయ్యనయియున్న బ్రాహ్మణులకును - ఇంచుక యెఱ్ఱనయి కారము గలదైయున్న రాజులకును - పచ్చని వర్ణము గలిగి చేదైనయు

న్న వైశ్యులకునుసల్లిస్ధ్గముగలిగియుప్పగానున్నశూద్రులకుదుస్ప - భశుదమ
గునని తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౩౯) మూ॥ ఖాత్వాగర్తమరత్నిమాత్రమథతాంమృత్స్నాఽపునః
పూరయేత్తన్న్యూహానికరాసమాతుసమదావృద్ధిస్తువృద్ధిప్రదా । తోయం
రాత్రిముఖేప్రపూర్యఖననేతత్రైవహిత్వామృదందత్వా ప్రాతస్సుఖదంజ్వలంత్వ
నశనంపంకోరుజోమృత్యుకృత్॥ వ్యా॥అ॥ఖాత్వేతి॥ అరత్నిమాత్రంచతుర్వింశ
త్యంగుళిమానంగర్తంబిలం ఖాత్వాఖనిత్వాఖనేరుదిత్వాత్ క్త్వాప్రత్యయ
స్యఇట్వికల్పేన - అత్యంతామేవమృత్స్నాఽమృత్తికాంపునఃపూరయేత్ ఏవం
పూరితాయాంసత్యాంసామృత్తికాన్యూనా అసంపూర్ణాచేత్ హానికరాస
మాతుల్యాచేత్సమదాసమఫలదావృద్ధిస్తుగర్తేఽస్యఅధికాచేత్ వృద్ధిదాకించత
త్రైవఖజనేగర్తేమృదంమృత్తికాంహిత్వా అపసార్యఅథరాత్రిముఖేసాయం
కాలేతోయంప్రపూర్యతజ్జలంప్రాతర్దృష్టవ్యం జలమస్తిచేత్సుఖదంపంకోయు
దినిరశనం దారిద్ర్యంకుర్యాత్ రజఃధూళిశ్చేత్ మృత్యుకృద్భవేత్ గృహ
పతేరితిశేషః॥ అ॥ పల్లమునమృజ్జలములనిండించుటకు ఫలమునుజెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ పిడికిటకుఱవమూరెడుపల్లమునుత్రవ్వి యాపల్లమునుదానిమట్టిచే
పూడ్వగాపూర్చినమన్నుతక్కువయ్యేనేని కీడుగలుగుజేయును సరియైనసమ
ఫలమునిచ్చును అధికమయ్యేనేని వృద్ధిగలుగజేయును ఆపల్లముననే ముందునా
టిసాయంకాలమునజలముపోసి మరునాడుదయమునజూడగానుదకముండెనే
నిసుఖప్రదమగును అడుసుగానుండిననన్నముకొల్లముగజేయును దుమ్మగానుం
డినమృత్యుప్రదము॥ ❀

(౨౪౦) మూ ॥ అన్యక్షేత్రజలంస్వధామగమనహానిశ్చకోలాహ
లఃప్రాగీశాన్య కుభేరదేశగళితంస్వక్షేత్రతోయంశుభమ్। సౌమ్య ప్రాగ్జల
ధీశ కూపఖననం కర్తుశ్శలక్ష్మీప్రదం పాషాణాదిలభేత్సుఖంచఖననేస్యాదస్థి
లాభోమృతిః॥ వ్యా॥ అ॥ జలగళికూపఖననయోర్నిర్ణయమాహ॥ అన్యక్షేత్రే
తి॥అన్యక్షేత్రజలం ఇతరగృహోదకం స్వధామగమనంస్వగృహగమనం భ
వేద్యదిహానిఃకోలాహలోయుద్ధంచస్యాత్ - స్వక్షేత్రతోయం స్వగృహోద
కం ప్రాగీశాన్యకుభేరదేశగళితం ప్రాగీశాన్యోదీచీషుగళితంచేచ్ఛుభం - అన్య
త్రగళితం చేదశుభమిత్యర్థాల్లభ్యతేసౌమ్యప్రాగ్జలధీశకూపఖననంసౌమ్య
దీచీప్రాక్పూర్వాజ్జలధీశః ప్రతీచీక్ ఏతాసుదిక్షు కూపఖననంచేత్ కర్తు
గృహపతేః లక్ష్మీప్రదంచకారః పాదపూరణార్థకః ఖననేసతిపాషాణాది
లభేద్యదిశుభం అస్థిలాభోయదిమృతిర్భవేత్ ॥ అ॥ ఉదకముపైటపోవుటకును
బావిత్రవ్వుటకునుదిక్నిర్ణయమునుజెప్పుచున్నాడు ॥ తా ॥ ఇతరులయింటియొ

దకముతమయింటికివచ్చునటులనున్నై నేనిహానియు కలహముంగలుగునుతమయిం టికిళ్లు ప్రాగీశాన్యపరబేరదిక్కుల లబావృటశుభకరమగును- తనయింటికి ప్రాక్పశ్చి మోత్తరదిక్కుల యందుబావిత్రవ్వినేనిగృహపతికిలక్ష్మీకరంబగను అట్లుత్రవ్వబ డినబావియందుపాషాణాదులుండనేని శుభమగును - ఎముకలుండెనేనిమృత్యు ప్రదమగుననితాత్పర్యము॥ ॥

(౨౪౧)మూ॥ చక్రంస్యాద్గృహకర్త్రికాహ్వయమిదంసంలేఖ్యలింగత్ర యంరేఖాస్తత్రచతస్రఏవవిలిఖేత్తిర్యక్చదస్రాదితఃప్రత్యేకస్యహితారకానవనవ స్రగ్లింగవామాధరాదూర్ధ్వస్థా అపిచోర్ధ్వగాశ్శుభఫలానింద్యాస్త్వధోదే శగాః॥ వ్యా॥ అ॥ గృహకర్త్రికాచక్రంలక్షణమాహ॥ చక్రమితి॥ లింగత్రయంలింగాకా రరేఖాత్రయంసంలిఖ్యతత్రలింగత్రయఏవచతస్రోరేఖాస్తిర్యగ్విలిఖేత్ యదిదమేవ గృహకర్త్రికాహ్వయంగృహకర్త్రికాచక్రంభవతి చక్రస్యఫలందర్శయతి ప్రాక్ప్ర థమస్యలింగస్యవామాధరాత్ లింగస్యయద్వామాధఃభాగంతస్యాధనవధోభా గఃతస్మాత్తారభ్యప్రత్యేకస్యలింగస్యప్రాదితః అశ్విన్యాదితఃనవనవతారకాఃలి ఖేత్ ఏవంలిఖితేయాఊర్ధ్వస్థాలింగత్రయోపరిస్థాఊర్ధ్వగాలింయాశ్చోర్ధ్వగ తాశ్చతాస్తాశ్చతారకాఃశుభఫలదాఃస్యుఃశుభఫలదాభవంతి అధోదేశగాస్తు లింగత్రయస్యాధఃప్రదేశగతాస్తునింద్యాఃఅశుభఫలదాః॥ టీ॥ గృహకర్త్రికాచక్ర లక్షణమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నిడుపుగమూడులింగాకారరేఖలువ్రాసివాని పైనాలుగడ్డగీట్లుగీచియందు నెడమప్రక్కనున్నలింగమునకెడమపార్శ్వమున నున్నక్రిందియడ్డగీట్లుమొదలొక్కొకగీతకునశ్విని మొదలొక్కొకనక్షత్రమువరు సనువ్రాయవలయును- అనగాలింగమునకు నెడమప్రక్క నాలుగునక్షత్రములుశి రస్సునగనక్షత్రముకుడిప్రక్క రనక్షత్రములీతీరునప్రతిలింగమునకువ్రాయగాఅ న్నిలింగములశిరంబుననున్ననక్షత్రములు ఎడమప్రక్క నున్నరనక్షత్రములుస్తం భప్రతిష్ఠమొదలగుకార్యములవిషయమై శుభకరంబలగులింగమునకుగుడిప్రక్క నున్ననక్షత్రములశుభకరంబులగుననుట అశ్విన్యాదినక్షత్రములలోనిచక్రమందు శ్రేష్ఠములుగానేర్పడెడునక్షత్రములదెలిసికొనుటకు నాయానక్షత్రజ్ఞాపకంబు లగుసంఖ్యలువ్రాయబడియున్నవి౧ ౨-౩-౪-౫-౧౦ ౧౧-౧౨ ౧౩ ౧౪-౧౯-౨౦ ౨౧-౨౨-౨౩- ఈసంఖ్యలుగనక్షత్రములుశుభకరంబులనిముఖ్యాభిప్రాయము॥

(౨౪౨) మూ॥ రేఖాయాంచతిరశ్చతత్రగృహిణః స్తంభప్రతిష్ఠాగ మేసూర్యేణాగ్నిభయం కుజేనసహితోమృత్యుంబుధేవామయం। ధార్వ్యాగ్యం గురుణాసితేనకలహం మందేనచోరాగం దారిద్ర్యంతమ సాధ్వజేచలనం క్షుర్వ్యాచ్ఛశీశోద్గృహే॥ వ్యా॥ అ॥ గృహకర్త్రికాచక్రే- ఏకతిర్యగ్రేఖాగతక్రమా

యుక్తచంద్రఫలమాహ॥ రేఖాయామితి॥ శశీచంద్రః స్తంభప్రతిష్ఠాగమేద్గృహ స్తంభప్రతిష్ఠాకాలేతిరశ్చ రేఖాయాం సూర్యేణ సహితోయది తద్గృహేఽపి ద్యమానస్యగృహిణో యజమానస్యతత్ర తదాఅగ్నిభయం కుజేనసహితోయదివా త్యుంమరణభయంబుధేనఆయుర్మంగళం గురుణా దౌర్భాగ్యం సితేనశుక్రేణ కలహంమందేనచోరాగమంతమసారాహుణా దారిద్ర్యం॥ ని॥ తమస్తు రాహుస్స్వర్భానురిత్యమరః- ధ్వజేన కేతునాచలనంస్థానచలనం కుర్యాత్॥ ఆ॥ స్తంభప్రతిష్ఠాకాలమున గృహకర్ణికాచక్రమునందు చంద్రుడున్న నక్షత్రమునిర్యగ్రేఖయందు జేరియున్న నక్షత్రమున సూర్యుడు మొదలగు గ్రహంబులుండెనేని వానికి ఫలము ను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ చంద్రునితోడ సూర్యుడు కుజుడు బుధుడు- గురువు శుక్రుడు- శని- రాహువు- కేతువు- వీరలుచేరియున్నవరుసగ అగ్నిమృత్యురోగదారిద్ర్యకలహ చోరదారిద్ర్యస్థానచలనభయంబులుగలుగునుగాన చంద్రునితో నేగ్రహంబును జేరియుండగూడదని తాత్పర్యము॥ *

(౨౮౩) మూ॥ ఆయామేన విశాలమేవగుణయేత్ క్షేత్రీకృతంయత్ప దంనాగాద్రైర్హరేద్వ్యయం భవేత్త్రికరైర్ద్వారోంకశైలైర్దినం। షట్త్రింశేభ మష్టభేర్నవగజైరాయోంకఖాక్షైర్వయస్త్వంశష్షణ్ణవభిస్తదేవవిభజేదాయు గంజైస్త్రికృతిః॥ వ్యా। అ॥ క్షేత్రస్యనవగణితక్రమమాహ॥ ఆయామేనేతి॥ ఆ యామేనగృహభూదైర్ఘ్యేణ విశాలంగృహభూవిస్తారం గుణయేత్ ఇత్థం సంగుణ్యయత్ క్షేత్రీకృతంభవతి - తత్పదంక్షేత్రీకృతపదమేవనాగాద్రైః నాగా ష్టాద్రిర్గుణిత్వాఅద్రైః ద్వాదశభిర్విభక్తే సతియచ్ఛిష్యతే తత్ స్వధనంభవతి పునస్తత్పదమేవత్రికరైః త్రిభిః సంగుణ్యకరైః అష్టభిర్విభక్తే సతి శిష్టం ఋణంభ వతి- పునస్తత్పదమేవఅంకశైలైః నవభిస్సంగుణ్యసప్తభిర్హృతే సతిశిష్టంవారో భవతి పునస్తత్పదమేవషట్త్రింశేనషట్త్రింశత్సంఖ్యయా హృతేసతి శిష్టందినందివసోభవతి పునస్తత్పదమేవఅష్టభిః అష్టభిస్సంగుణ్యభైః సప్తవింశ తిభిః హృతేసతిశిష్టంభంనక్షత్రం భవతిపునస్తత్పదమేవనవగజైః నవభిః సంగు ణ్యగజైః అష్టభిః హృతేసతిశిష్టంఅయః తత్పదంఅంకఖాక్షైః అంకైర్నవభిః సం గుణ్యఖాక్షైః వింశత్యుత్తరశతేన హృతే సతి శిష్టం వయో భవతి తత్పదమేవ షణ్ణవ భిః షడ్భిస్సంగుణ్యనవభిః హృతేసతి శిష్టమంశః తదేవపూర్వాగతమేవాయుర్గ జైః అష్టభిర్విభజేద్యదిదిక్పతిరింద్రాదిర్గృహేశో భవతి॥ అ॥ గృహముకట్టెడు స్థలము నకు ధనము ఋణము వారము దినము నక్షత్రము అయము ఆయుస్సు అంశము దిక్పతులనెడు నవవర్గగణితక్రమమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గృహముకట్టెడు ప్రదేశము యొక్క నిడుపును వెడల్పును హెచ్చవేయగా వచ్చిన సంఖ్యను గుణింపగా వచ్చిన సంఖ్యకు క్షేత్రీకృతపదమను నామంబగునట్టి క్షేత్రీకృతపదసంఖ్యను ముందు

ప్రాయగలసంఖ్యచేతొమ్మిదిమొదలుగుణించితొమ్మిదిమొదలుభాగహరింప
గామిగతసంఖ్యయందు చెప్పినధనఋణాదినవవర్గులగును అట్లువర్గజ్ఞాపకము
లకైపైనవ్రాయబోవుసంఖ్యలలో మొదటియంకెగుణకమనియు రెండవయంకె
హారణమనియు దెలిసికొనిగుణించి శేషనవవర్గగణితమేర్పడును గుణ-౮-హార-
౧౨-ధనం-౩౮ ఋణ-౭-వార-౬-౩౦ దిన-౬౭ న-౯-౭-ఆ ౯-౧౨౦-వయస్సు-
౬-౯-అంశముమరలవయస్సంఖ్యను ౮-౬భాగహరింపగాశేషముదిక్పతియనియె
ఱుంగవలయునని౹౹ ❋

(౨౪౮) మూ ౹౹ క్షేత్రేపూర్వదంపునస్సగుణయేన్నాగాది వాక్యా
ద్యాయాత్ర్యాత్వన్త్యలిషు సంఖ్యయైవవిభజేద్ద్రవ్యాదిశేషైర్ధనేత్ । కర్తుశ్చే
దధికంధనం శుభస్పృహాద్యల్పముద్ధోశుభం యది యోవిషమశ్శుభశ్శుభఫ
లంవారాశ్శుభానాంయది౹౹ వ్యా౹౹ అ౹౹ పూర్వోక్తధనాదీనాంప్రత్యేకఫలాన్యా
హ౹౹ క్షేత్రఇతి౹౹ క్షేత్రేగృహాభూమౌపూర్వపదంఆయామేనవిశానగుణితంప
దంవాగాదివాక్యాద్యయానాగాదివాక్యే ఆద్యయాప్రథమసంఖ్యయా పునశ్చ
గుణయేత్ తద్వాక్యాంతిమసంఖ్యయా నాగాదివాక్యేఅంతిమసంఖ్యయేవవి
భజేత్ అయమర్థః పూర్వపదమష్టభిస్సంగుణ్యాద్వాదశభిర్విభజేత్ ఏవంసర్వ
త్రోహ్యాహ్యాం తథాచసతిశేషైః ద్రవ్యాదిధనఋణాదికం లభేత్ అధికంచే
త్కర్తుర్గృహపతేశ్శుభంఋణాదర్థః అల్పంయదిఅశుభంఆయః విషమశ్చేచ్ఛు
భఃసమశ్చేదశుభఇత్యర్థాల్లభ్యతే శుభానాంశుభగ్రహాణాంసంబంధినో వా
రాశ్శుభఫలదాభవంతి౹౹ అ పూర్వశ్లోకమునజెప్పినధనఋణాదులకఫలమును
జెప్పుచున్నాడు౹౹ తా౹౹ఉక్తక్రమంబుగగుణకభాగహారములుచూడగాధనసంఖ్య
ఋణసంఖ్యకంటెనెకుడువాయనేనిగృహపతికిశుభమగుతక్కువాయనేనియశుభ
మగుఆయసంఖ్యబేసిగనున్నశుభమగుశుభగ్రహవారములుశుభకరంబులగునని
తాత్పర్యము౹ ❋

(౨౪౯) మూ ౹౹ అత్మర్క్షాద్గృహభాంతమేవగుణయేద్యదచ్చతారా
జలంచాత్మర్క్షగృహభంయదేవమశుభంతార్తీయభంస్వత్షయః । దుఃఖంస్యా
ద్యదిపంచమంనిధనదం కర్తుర్గృహేత్సప్తమం క్షేత్రేపుత్రకరాశ్సదాగృహపతే
రేవేతరాస్తారకాః౹౹ వ్యా౹౹ అ౹౹ క్రమప్రాప్తస్యగణితాగతనక్షత్రస్యఫలమా
హ౹౹ ఆత్మర్క్షాయితి౹౹ తారాబలంయద్వత్ తారాశలేయథాఆత్మర్క్షమారభ్య
నిత్యనక్షత్రపర్యంతంగణయేత్ తద్వదాత్మర్క్షాత్ స్వజన్మనక్షత్రమారభ్య గృ
హభాంతంగణితాగతగృహనక్షత్ర పర్యంతం గణయేత్ ఏవంచసతిఆత్మర్క్షం
గృహభంగేహనక్షత్రంచ ఏకంయదిగృహపతేరశుభఃతార్తీయభంఆత్మర్క్షా
ద్గృహనక్షత్రం తృతీయంయదిస్వక్షయః స్వస్యగృహపతేఃఅయంనాశఃస్యాత్

పంచమం యదిదుఃఖస్యాత్ సప్తమంచేత్ కర్తుర్నిధనం మరణప్రదంస్యాత్ ఇతరాః తృతీయపంచసప్తమాతిరిక్తాస్తారకాస్తు క్షేత్రే గృహాభూమౌ గృహపతేః పుత్రకరాః సంతానకరాభవంతి॥ అ॥ ఉక్తగణితక్రమంబునవచ్చిన గృహనక్షత్రఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తనజన్మనక్షత్రము మొదలు గృహనక్షత్రమువరకు లెక్కపెట్టి యాసంఖ్యను తొమ్మిదిచే భాగహరింపగా తననక్షత్రమును గృహనక్షత్రమును ఏకమాయెనేని యశుభకరంబనియు జన్మనక్షత్రమునకు గృహనక్షత్రము మూడవది ఐదవది ఏడవది యాయెనేని వరుసగా నాశము దుఃఖము మరణమును గలుగును - నాలుగు ఆఱు ఎనిమిది తొమ్మిది సంఖ్యలైన క్షేమప్రదకరంబనియును తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౪౬) మూ॥ రాశ్యంతంగణయేద్గృహస్యగృహిణో నాశ్యాదితత్తత్ఫలం నిస్సంతానకరం త్రికోణనిలయం ద్విర్ద్వాదశోనర్థకృత్ । షష్ఠాష్టాఖ్యగృహం సదా కలహదం చాన్యే శుభా రాశయో దంపత్యోరపియత్ఫలం పరిణయే కర్తుర్గృహే తత్ఫలం॥ వ్యా॥ అ॥ రాశ్యంతగణనాఫలమాహ॥ రాశ్యంతమితి॥ గృహిణో యజమానస్య రాశ్యాదిజనరాశిమారభ్య గృహస్యరాశ్యంతం గణయేత్ ఏవం గణనే త్రికోణనిలయం గృహిణః రాశేః పంచమం - నవమంచేత్ నిస్సంతానకరం- ద్విర్ద్వాదశః గృహిణో రాశేః ద్వితీయో ద్వాదశశ్చ అనర్థకృత్- షష్ఠాష్టాఖ్యగృహం షష్ఠగృహం అష్టమగృహంచ కలహదం - అన్యే ఉక్తాతిరిక్తాః రాశయః శుభాః- కింబహునా పరిణయే వివాహే దంపత్యోర్యద్యత్ఫలముక్తం తత్ఫలం కర్తుః యజమానస్య గృహే గృహవిషయేపి ద్రష్టవ్యమిత్యర్థః॥ అ॥ గృహరాశ్యంతగణనఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యజమానుని యొక్క జన్మరాశి మొదలు గృహరాశి వరకు గణనచేయగా గృహపతి రాశికి గృహరాశి అయిదవది తొమ్మిదవదిగా నున్న పీడాకరంబగు ఆఱవది ఎనిమిదవది గానున్న కలహప్రదమగు- శేషంబులు శుభకరంబులగు- మఱియు వివాహవిషయమై దంపతులకు జెప్పబడియున్న ఫలంబులన్ని యు నిచట గృహవిషయమై యూహ్యంబులనియును తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౪౭) మూ ॥ రిక్తాః సూన్యకరా అమాని ధనదా మాసాదిరార్తిప్రదాతచ్ఛేషాస్తిథయశ్శుభా గృహపతేరంశస్య చేదం ఫలం । నాకోవృత్తికరశ్శుభశ్చరిల యేబాహ్యావృత్తస్తథారః పుత్రో గోధనమిష్టిసృష్టిరనిశం గేహేంవవాశాః క్రమాత్॥ వ్యా॥ గణితాగతదివసాంశానాంక్రమాత్ఫలాన్యాహ ॥ రిక్తారిక్తతిథయః గృహపతేః॥ శూన్యకరానాశప్రదా భవంతి- అమా అమావాస్యా- నిధనదా మరణప్రదా మాసాదిః శుక్లప్రతిపత్- ఆర్తిప్రదా పీడాకరీతచ్ఛేషాః ఉక్తారిక్తాస్తిథయః శుభాః గృహపతేరంశస్య ఇదం వక్ష్యమాణం ఫలం

జ్ఞాతవ్యాంగే హేగృహవిష యే ప్రథమనవాంశో నాశఃనాశకరః ద్వితీయే వృద్ధికరః తృతీయశ్శుభోత్కృష్టప్రదః చతుర్థో దాహః దహనః పంచమో మృతిః మృతికరః షష్ఠస్తస్కరః చోరభయదః సప్తమః పుత్రః పుత్రప్రదః అష్టమో గోధనం పశుధనకరః నవమః ఇష్టప్రెష్టికరో రథసిద్ధికరః నవాంశాః క్రమాత్ - ఉక్తరీత్యా అనిశం సతతం నిలయే గృహే తత్ఫలదా భవంతీత్యర్థః॥ అ॥ పూర్వోక్తగణితక్రమమున నేర్పడిన దివసమునకు అంశములకు ఫలములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గణితము జేయగా నేర్పడిన విరిక్త ధ్రువమైన నాశము అమావాస్యయైన మరణమును శుక్లపాడ్యమియయిన పీడయు గృహపతికి గలుగునని యుండ తియు గృహపతి నవాంశమునకు గృహ నవాంశము మొదటిదిగా నున్న నశుభకరంబును రెండవదిగా నున్న వృద్ధియు మూడవదిగా నున్న సంపదయు నాలవదిగా నున్న గృహదహనము ౫-వదిగా నున్న మరణము ౬-వదిచోరభయము ౭-వది పుత్రప్రదము ౮-వది పశుధనప్రదము ౯-వది యిష్టసిద్ధికరంబును గునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౨౭౮) మూ॥ ఆయుష్షష్ట్యధికం శుభం గృహపతే ర్హీనం తథా నిఃప్రదం సౌభాగ్యం సురరాడ్గృహస్య దహనం వహ్నార్యమో మంగళం । రక్షశ్శత్రుభయం పశుం జలపతిః కుర్యాన్మరుచ్చంచలం ధాన్యం యక్షపతిశ్శివశ్శివ మిదం స్యాద్దిక్పతీనాం ఫలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ గణితాగతాయుషః దిక్పతీనాం చ ఫలమాహ॥ ఆయురితి॥ ఆయుః గణితాయుః షష్ట్యధికం చేత్ గృహపతేర్యజమానస్య శుభం భవేత్ హీనం షష్టి సంఖ్యాన్యూనం చేద్ధానిప్రదమితి అథ దిక్పతీనాం ఫలం సురరాట్ ఇంద్రశ్చేత్ గృహపతేస్సౌభాగ్యం వహ్నిశ్చేద్గృహస్య దహనం యమ స్తు అమంగళం రక్షః నిరృతిః॥ నైరృతో యాతురక్షసీ ఇత్యమరః శత్రుభయం జలపతిర్వరుణః॥ ని॥ యాదసాంపతిరప్పతి రిత్యమరః పశుం గోలాభం మరుద్వాయుః చంచలం స్థానచలనం యక్షపతిః కుబేరో ధాన్యం శివః ఈశాన్యః శివం మంగళం కుర్యాత్॥ ని॥ శ్వశ్శ్రేయసం శివం భద్రం కల్యాణం మంగళం శుభమిత్యమరః ఇదమేవ దిక్పతీనాం ఫలం స్యాత్॥ అ॥ ఆయుర్దిక్పతులకు ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గణితము జేయ నేర్పడిన ఆయువు యొక్క సంఖ్య ౬౦ యింటికి యెచ్చుగా నుండెనేని గృహపతికి శుభకరంబగును ౬౦ యింటికి తక్కువగా నుండెనేని హానికరంబగు గణితమువలన నేర్పడిన ఇంద్రాద్యష్టదిక్పతులవలన సౌభాగ్యము గృహదహనము అశుభము శత్రుభయము పశులాభము స్థానచలనము ధాన్యము శుభము ఈలాగిది విధములఫలములు గలుగజేయుదురని తా॥ ✻

(౨౭౯) మూ॥ చైత్రాదౌ క్రమశశ్శుభం బహుధనం మృత్యుం చ గోనాశనం గోలాభం సుదశాశనం త్వనశనం సంపూర్ణం సౌఖ్యం సదా। ధాన్యం వహ్నిభయం శుభం బహుసుఖం స్తంభప్రతిష్ఠాగమే కుర్యుస్తద్గృహిణాశ్శుభో

పశుభక్షస్యాసో౽పలాభో్యయది॥ వ్యా॥ అ॥ అథచైత్రాదిమాసానాం క్రమాత్ఫల
మాహ। చైత్రాద్యాఇతి। చైత్రాద్యాః చైత్రాదిద్వాదశమాసాః స్తంభప్రతిష్ఠా
మే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే క్రమశస్తత్తత్ఫలానికుర్యురితిసంబంధః। యథా చైత్రమా
సశ్శుభః వైశాఖో బహుధనం జ్యేష్ఠో మృత్యుం ఆషాఢో గోనాశనం శ్రావణో
గోలాభం భాద్రపదస్సుతనాశనం ఆశ్వయుజః అశనసమగ్రభావం కార్తికస్సం
పూర్ణసౌఖ్యం మార్గశీర్షో ధాన్యం పౌషః వహ్నిభయం మాఘో జయం ఫాల్గునో
బహుసుఖమితిశుభో౽పలాభో్యమాసః అధికమాసో యదిచేద్గృహారంభే తద్గృహ
పతేశుభకృద్భవతి॥ అ॥ చైత్రాదిద్వాదశమాసములకును ఫలమును జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ చైత్రమాసము మొదలు ఫాల్గునమాసము వరకు ౧౨ మాసములలో గృ
హమునకు స్తంభప్రతిష్ఠ చేసినచో క్రమముగా శుభము అధికధనము మరణము పశు
నాశము పశులాభము పుత్రనాశము అశనభావము సంపూర్ణసుఖము ధాన్యము
అగ్నిభయము జయము బహుసౌఖ్యము ఈ ద్వాదశవిధఫలములు గలుగుననియు
ఈ మాసములలో శుభకరం బైనమాసమధికమాసముగానుండెనేని నదియును శు
భకరంబని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౫౦) ము॥ తిగ్మాంశుశ్చరరాశిగః స్థిరగతో నాప్యర్థకృత్సర్వదా
మృత్యుస్స్యాద్ద్విశరీరగో గృహపతేః స్తంభప్రతిష్ఠాగమే। వారావారదినేశ
యోరనలదౌ క్షీణశ్శశీ శోకకృత్పూర్ణః పుత్రకృదర్కజో గురుభృగూ రాజః స్థైర్యకృ
ద్బుధజః॥ వ్యా॥ అ॥ చరరాశ్యాదిగతసూర్యఫలమాహ॥ తిగ్మాంశురితి॥ తిగ్మాం
శుః సూర్యః చరరాశిగతః చరరాశిగో వా స్థిరరాశిగతః స్థిరరాశిగో వా సర్వదా అ
ర్థకృద్భవతి స్తంభప్రతిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే సూర్యో ద్విశరీరగః ద్విస్వ
భావరాశిగతశ్చేత్తు గృహపతేః మృత్యుః స్యాత్తు॥ అథవారఫలమాహ॥ ఆదినే
శయోః అంగారకదినేశసూర్యయోర్వా కుజభానువాసరౌ అనలదౌ వహ్ని
దాయకౌ ఏవమే స్తంభప్రతిష్ఠాం చేత్తు తద్గృహం దగ్ధంభవేదిత్యర్థః। క్షీణశ్శశీ క్షీణేం
దువారశ్చేత్ శోకకృత్తు పూర్ణః చంద్రః పూర్ణేందువాసరః పుత్రకృత్తు గురు
భృగూ గురుశుక్రవారౌ అర్థదౌ సంపత్కరౌ రాజ్ఞః బుధవాసరః భానుజశ్శనివాస
రశ్చ స్థైర్యకృత్తు చిరకాలస్థితికారిణావిత్యర్థః॥ అ॥ చరరాశ్యాదిగతసూర్య
ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గృహమునకు స్తంభప్రతిష్ఠ జేయు సమయమున
సూర్యుడు చరస్థిర నామాంకితములగు లగ్నములయందున్న ధనప్రదుడగు ద్వి
స్వభావలగ్నగతుండై యున్న గృహపతికి మృత్యుకరుడగు భాన్వంగారకవారము
లయందు స్తంభప్రతిష్ఠ చేయబడిన గృహము దగ్ధమగు క్షీణచంద్రవారము దుఃఖ
ప్రదమగు పూర్ణేందువారము సుపుత్రప్రదమగు గురుభృగువారములు సంప
త్కరంబులగు బుధశనివారములు స్థిరకరంబులగుననుట॥ ❋

(౨౫౧) మూ॥ సూర్యాంగారకలగ్నవర్గరహితం సర్వస్థిరం శోభ
నం లగ్నం హ్యాద్విశరీరమత్ర గృహిణో లగ్నం చరం చంచలం। సూర్యాంగారకల
గ్నమప్యథశుభం సౌమ్యగ్రహైస్సంయుతం సౌమ్యైర్వాప్యవలోకితం సుబలిభి
క్రూరైస్త్రిషష్ఠాయగైః॥ వ్యా॥ అథలగ్నఫలాన్యాహ సూర్యేతి॥ సూ
ర్యాంగారకలగ్నవర్గరహితం సూర్యాంగారకయోః లగ్నే సింహవృశ్చికయో
స్తయోర్వర్గాః షడ్వర్గాస్తైర్విరహితం సర్వం స్థిరం శోభనం కించద్విశరీరం ద్వి
స్వభావమపి లగ్నం గృహిణాం అత్ర స్తంభప్రతిష్ఠాయాం శుభం చలం చరలగ్నం చే
త్ - చంచలం చలప్రదం భవేత్ అథ సూర్యాంగారకలగ్నే సింహవృశ్చికే సౌ
మ్యగ్రహైస్సంయుతం యుక్తం చేచ్ఛుభం అథవా సుబలిభిః అధికబలయుక్తైస్సౌ
మ్యైశ్శుభగ్రహైరవలోకితం దృష్టం వా తదపి శుభం - అథవా క్రూరైః పాపగ్రహైః
త్రిషష్ఠాయగైః లగ్నాత్ త్రిషష్ఠైకాదశస్థానగతైర్యది తదాపి సూర్యాం
గారకలగ్నశ్శుభం భవతి॥ అ॥ లగ్నఫలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ సింహ
వృశ్చికలగ్నములును వానిషడ్వర్గలుంగాక తక్కిన స్థిరలగ్నములును ద్విస్వభావ
లగ్నంబును స్తంభప్రతిష్ఠకు శుభకరంబులగును చరలగ్నము చాంచల్యము నిచ్చు
నని తెలియునది. యదిగాక సింహవృశ్చికములు శుభగ్రహయుక్తములైయున్న
నధికబలయుక్తములగు శుభగ్రహములచే జూడబడుచున్నను పాపగ్రహ
ములు ౩ ౬-౧౧- ఈస్థానములయందుండెనప్పుడీలగ్నములు శుభకరంబులగునని
తాత్పర్యము॥

*

(౨౫౨) మూ॥ పౌష్ణాదిత్యకరత్రయాశ్వినిశశభృన్మిత్రద్వయాఖ్యా
శ్శుభాస్స్యుస్తిర్యఙ్ముఖతారకా గృహవిధౌ ముఖ్యాస్సదాధోముఖాః। రౌద్రం
పుష్యమథ ద్విదైవదనుజాం పాగ్నిత్రిపూర్వాంతకాస్స్యుస్తూర్ధ్వముఖాభిధా
నవశుభా వృక్షాదిసంస్థాపనే॥ వ్యా॥ అథనక్షత్రాణాం తిర్యగధోర్ధ్వముఖ
త్వం దర్శయన్ తేషాం తత్ర ప్రవేశాదియోగమాహ॥ పౌష్ణేతి॥ పౌష్ణాదిత్యకరత్ర
యాశ్వినిశశభృన్మిత్రద్వయాఖ్యాః రేవతీపునర్వసుహస్తచిత్రాస్వాత్యశ్వినీమృ
గశీర్షానూరాధాజ్యేష్ఠాఖ్యాః వనతిర్యఙ్ముఖతారకాః గృహవిధౌ స్తంభప్రతి
ష్ఠాయాం శుభాస్స్యుః పిత్ర్యద్విదైవదనుజాప్యాగ్నిత్రిపూర్వాంతకాః మఘావి
శాఖామూలాశ్లేషాకృత్తికాపూర్వాఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రాభ
రణ్యాఖ్యా అధోముఖాస్తారకాః - కూపాదికూపవాపీతటాకాదిఖననకర్మణి
ముఖ్యాః శేషాస్తు పుష్యార్ద్రాశ్రవణరోహిణ్యుత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాశతభిషగ్రో
హిణీ [illegible] ఊర్ధ్వముఖాభిధాస్తారకాః వృక్షాదిసంస్థాపనే శుభాః॥ అ॥ న
క్షత్రములకు తిర్యగధోర్ధ్వముఖత్వములను వానిఫలములను జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ అశ్వినిమొదలు రేవతివరకుగలయిరువదియేడు నక్షత్రములలో [illegible]

వ్రాయబడియున్న నక్షత్రజ్ఞాపకంబులగు సంఖ్యలచేత నాసంఖ్యావాచ్యనక్షత్ర
ములదెలిసికొనునదియు - నక్షత్రజ్ఞాపకంబులగు సంఖ్యలు౧- ౫-౭-౧౩-౧౪-
౧౫- ౧౭- ౧౮- ౨౭- ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగు తిర్యఙ్ముఖ నక్షత్రములు స్తంభ
ప్రతిష్ఠకు శుభకరంబులనియు ౩- ౯ ౧౦-౧౧-౨౬-౧౯-౨౦-౨౫- ఈసంఖ్యావా
చ్యంబులగు అధోముఖనక్షత్రములు బావులు గుంటలు చెరువులు మొదలైన వానిని
త్రవ్వుటకు శ్రేష్ఠములనియు ౪-౬-౮-౧౨ ౨౧- ౨౨-౨౩-౨౪-౨౬-ఈసంఖ్యావా
చ్యంబులగు ఊర్ధ్వముఖ నక్షత్రములు- స్నివనములు మైర్లు మొదలైనవాటిని స్థా
పించు నెడలకు శుభకరంబులనియు ననుట॥ ❀

(౨౫౩) మూ॥ నాసత్యాదితి రేవతీతరగురు శ్రోణత్రయేందూత్తరా
మిత్రత్వష్ట్రవిధాతృభేషు సుతదా స్తంభప్రతిష్ఠార్థదా । యన్నిర్మాణగృహే
శదేశవివరే స్తంభప్రతిష్ఠాం శుభాం కృత్వా తద్గృహసంయుతాన్య భవనం
కార్యం ధాత్ర్యుతం॥ వ్యా॥ అ॥ పూర్వం సామాన్యేన స్తంభప్రతిష్ఠానక్షత్రా
ణ్యుక్త్వా ఇదానీం విశేషేణ రూపయతి॥ నాసత్యా॥ నాసత్యాః అశ్వినీ అదితిః
పునర్వసూ రేవతీ ప్రసిద్ధా గురోర్హస్తం గురుః పుష్యః శ్రోణత్రయం శ్రవణం ధనిష్ఠా
శతభిషజః ఇందుః మృగశీర్షం ఉత్తరాత్రయం మిత్రః అనూరాధా త్వష్టా చిత్రా
విధాతా రోహిణీ ఏతేషు పంచదశనక్షత్రేషు స్తంభప్రతిష్ఠా సుతదా పుత్రదా అ
ర్థదా సంపత్కరా చ యన్నిర్మాణగృహేశదేశవివరే యత్ర నిర్మాణగృహాంత
స్య ఈశదేశః ఈశాన్యదిక్ తస్యాః దేశవివరే గర్తే శుభాం స్తంభప్రతిష్ఠాం కృత్వా
తదనంతరం తద్గృహసంయుతాన్య భవనం తద్గృహేణ సంయుతం యు
క్తం అన్యభవనం గృహాంతరం కార్యం నిర్మాతవ్యం ఇతి ధాత్ర్యుక్తం గృహాంతరపి
కార్యం ప్రథమగృహస్తంభప్రతిష్ఠాయామేవ ముఖ్యనక్షత్రాది పరిశీలనవిచారణ
తు ప్రతిగృహస్యాపీత్యన్వయః॥ అ॥ పూర్వశ్లోకమందు సామాన్యముగా స్తం
భప్రతిష్ఠకు నక్షత్రముల జెప్పి మరల విశేషనక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ అశ్వి
పున- రేవ- పుష్య శ్ర ధని శత- మృ- ఉత్త ఉషా- ఉభా- అనూ- చి రో ౧౫ నక్షత్ర
ములు పుత్రకరంబులును సంపత్కరంబులును యగు ఆ స్తంభమును తాను కట్టబో
యెడి గృహమునకు ఈశాన్యదిక్కున నొక పల్లము త్రవ్వి అందు ప్రతిష్ఠ ముచేసి పిమ్మట
గృహనిర్మాణము జేయవలయుననియు ఇట్లు నిర్మితమైనగృహముతో మరల నె
న్నిగృహములు గనిర్మాణము జేయునెడల లగ్నాదివిచారముల నావశ్యకము ల
నియును తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౫౪) మూ॥ మానేషు క్రమశస్త్రిషు సదా ప్రాచీనవస్త్వాది
తం స్వోపాదేయమసీషు వాస్తుపురుష స్తద్వామశాయీ భవేత్। త్యక్త్వా తచ్చ
రణేకుణసకుభౌ తత్త్వంస్థ మూర్ధస్థదికాలాన్యేవ ఖనిక్షిప్తే తదుదశేశంకుం

యథోక్తంసుధీః॥ వ్యా॥అ॥వాస్తుపురుషస్థితిక్రమమాహ॥మాసేష్వితి॥ వాస్తుపు
రుషః క్రమశోవక్ష్యమాణప్రకారేణప్రాచీంశిరస్యాదితః(ప్రాచీమారభ్యమాసే
షుభాద్రపదమారభ్యేత్యర్థః) త్రిషుమాసేషుసదాతిష్ఠతి- అయమేవాశయః ప్రా
చ్యాంభాద్రపదాశ్వయుజకార్తికేషుతిష్ఠతిదక్షిణస్యాంమార్గశీర్షపౌషమాసే
షుప్రతీచ్యాంఫాల్గునచైత్రవైశాఖేషు ఉదీచ్యాంజ్యేష్ఠాషాఢశ్రావణేష్వితి స్వో
పాదేయమహీషుస్వస్వోపాదేయాః యాఃపృష్ఠతలాసువామశాయినః వామ
భాగశాయీభవేత్ తచ్చరణేక్షణస్థకకుభౌ తస్యవాస్తుపురుషస్య చరణేక్షణ
స్థేయేకకుభౌదిశౌతే॥ ని॥ దశస్తుకకుభః ॥ ఇత్యమరః-త్యక్త్వా విహాయ తత్
పృష్ఠమూర్ధ్ని విన్యాలాయుతస్య వాస్తుపురుషస్య పృష్ఠమూర్ధ్నౌః యేదిశౌ
స్తః తయోర్దిశోర్గృహాః తాస్వేవతిష్ఠతి తన్మధ్యభాగ ఏదసుధీర్వి
ద్వాన్ యథోక్తంశాస్త్రోక్తరీత్యాశంకురితి ప్రకటంస్థాపయేత్॥ ఆ॥ వాస్తు
పురుషుడుండెడిక్రమమును దానికిఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వాస్తుపురు
షుడుభాద్రపదముమొదలు3- మాసములు తూర్పుతలగాను మార్గశిరమ
ను మొదలు3-మాసములుదక్షిణశిరస్సుగాను ఫాల్గునముమొదలు3మాసములు
పడమటితలగాను జ్యేష్ఠమాసముమొదలు3-మాసములవరకుఉత్తరశిరస్సుగాను
యెడమ పక్కగా మళ్లిశయనించియుండునుగాన నతని పాదములున్నదిక్కును
నేత్రములుచూచుచున్నదిక్కును వదలి యుత్తశిరస్సునువీపున్నదిక్కులయందు
దానుగట్టెడుగృహమునకు మధ్యభాగమునశాస్త్రప్రకారముగ శంకుస్థాపన
చేయవలయును॥ ❊

(౨౫౫) మూ॥ తచ్ఛంకుంత్రివిధంవిభజ్యసముశస్త్రోర్ధ్వాదిభాగత్ర
యేష్వష్టాస్రంచతురస్రమస్రవృత్తం చానస్రమేవంవిధమ్ । సర్వేషాంచవితస్తి
మాత్రమవధిః స్వర్ణాదిరత్నాన్వితం గంధాద్యైరపిపూజితంశుభదినేశంకుం
న్యసేన్మంగళైః॥ వ్యా॥ అ॥ శంకులక్షణమాహ॥ తదితి॥ సర్వేషాంసర్వ
శంకూనాంవితస్తిమాత్రంద్వాదశాంగుళమాత్రమవధిః ప్రమాణం॥ ని॥ వితస్తి
ర్ద్వాదశాంగుళమిత్యమరః- తచ్ఛంకుంద్వాదశాంగుళపరిమితశంకుప్రమాణః అ
న్యూనాధికం యథాతథాత్రివిధం విభజ్యఊర్ధ్వభాగత్రయేషు ఊర్ధ్వమధ్య
మాధోభాగేషుఊర్ధ్వభాగేఅష్టాస్రం అష్టాశ్రంచతుష్కోణాః సన్తి యస్య మధ్య
మభాగేచతురస్రం అధోభాగేఅనస్రం కోణరహితమిత్యర్థః పంచఅ
స్రాణికోటరాశ్రిరహితం ఋజుంఅకుంఠితంఏవం వివిధలక్షణసంపన్నంశం
కుంగంధాద్యైఃగంధపుష్పాక్షతైరభిపూజితం స్వర్ణాదిరత్నైర్యుక్తేషు
వర్ణప్రవాళముక్తికాదిసమన్వితేగర్త ఇతిశేషః మంగళైః మంగళతూర్యఘో
షైః శుభదినేపూర్వోక్తలక్షణసంపన్నశుభదివసేన్యసేత్ నిక్షిపేత్॥ ఆ॥ శంకు

లక్షణమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణాదిసమస్తజనంబులవారు నతొట్టిముడివంపులేకయుండునట్లు త్రికసహితముగా పొడవునను మేకు నేర్పరచి యామేకును సమాంశములుగా ౩ - భాగములు చేసి అందు అధోభాగముగుండుగనున్న మధ్యభాగమును నాలుగుమూలలుగానున్న మొదటిభాగము నెనిమిదిమూలలుగలుగునట్లు గాను చెక్కి దానిని స్వర్ణరత్నాదులతో పల్లమున శుభనక్షత్రలగ్నయుక్తమగు దివసంబు మంగళవాద్య ఘోషములతోడ నాటవలయుననితాత్పర్యము॥

(౨౪౮)మూ॥ వాపీకూపతటాకసేతుపరిఘాస్వేతానుభిత్తైరధోభిత్తినామపిబాహ్యదేశనికేసర్వత్ర దేవాలయే । భిత్తీనామపిచాంతరేచనిలయేన్నృణాంపశూనాంసదా తావత్తాలగృహస్థితిర్గృహపతేర్యావచ్ఛశంకుస్థితిః॥ వ్యా॥ అ॥ శంకుప్రక్షేపణస్థానాన్యాహ॥ వాపీ॥ వాపీకూపతటాకసేతుపరిఘాసుఏతానుభిత్తైః కుడ్యస్య॥ని॥ భిత్తిస్త్రీ కుడ్యమేడూకమిత్యమరః అధః అధోభాగే సర్వత్ర దేవాలయే సకలదేవతామందిరేషు భిత్తీనాంబాహ్యదేశనికటే బాహ్యదేశసమీపే నృణాంమనుష్యాణాం పశూనాం నిలయేచ భిత్తీనామంతరో మధ్యదేశ ఏవంశకుంనిక్షిపేదితి శేషః శంకుస్థాపనఫలమాహ శంకుస్థితిః యావత్ గృహపతేర్యాజమానస్య తావత్కాలగృహస్థితిః తావానాకాలోయస్యాస్సా తావత్కాలా గృహస్థితిః చిరకాలస్థాయినంశంకుంనిక్షిపేదిత్యాశయః॥ అ॥ శంకువును స్థాపించుటకు స్థలములను జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బావి చెరువుగుంటలు నేర్పరచెడిసమయమునవాటికట్టల క్రిందను దేవాలయములుగట్టెడుసమయమున ప్రాకారమునకు వెలపటసమీపప్రదేశమునను పశువులకొట్టము గృహనిర్మాణము చేయునెడల తామేర్పరుచుకొనియున్న ఆయమునకు మధ్యప్రదేశమందును శంకస్థాపన చేయవలయుననియును మఱియు శంకు వెంతకాలమువరకునుండునో అంతకాలమా గృహపతిసౌఖ్యముగనుండును గాన బహుకాలముండదగిన బ్రమాణుశేశంకువు నేర్పరచవలయునని తాత్పర్యము॥ ✻

(౨౪౯) మూ॥ కారంజార్జునసాలనీపకుటజాః పారాదమందారకాభిల్లావైణపయుగ్మపత్రఖదిరా వృక్షాశ్శుభాస్సద్మసు । త్యాజ్యాదగ్ధవిభీతకాస్స్నుహివటానింబాశ్చయేకంటకా అశ్వత్థామ్రికపిత్థతాళవకుళప్లక్షా అగస్త్యాదయః॥ వ్యా॥ అ॥ అథశంకుగృహదారూణాంశుభాశుభవృక్షనిర్ణయమాహ॥ కారంజేతి॥ కారంజానక్తమాలాః-ఆంధ్రభాషాయాంకానుగ అర్జునాఃకకుభాః ఆంధ్రభాషాయాంమద్ది - సాలసర్జకాః ఆంధ్రభాషాయాంపచ్చ-నీపాః కదంబాః ఆంధ్రభాషాయాంకడప - కుటజాః ఆంధ్రభాషాయాంకొడిశపాల-పారదాః తాలవిశేషాః మందారాః పారిభద్రకాః తెణవపీవత్రైణ

వా- వంశాః యుగ్మపత్రాః కోవిదారకాః ఆంధ్రభాషాయాం దేవకాంచనము- ఖదిరాః ప్రసిద్ధాః ఏతే వృక్షాస్సద్మసు గృహేషు శుభాః అథాశుభవృక్షానాహ॥ త్యాజ్యా ఇతి॥ దగ్ధాః దగ్ధవృక్షాః విభీతకాః భూతావాసాః స్నుహియః ఆంధ్రభాషాయాం జెముడు- పటః నిబాః పిచుమందాః యే కంటకాః కంటకినో వృక్షాస్తేపి అశ్వత్థాః ప్రసిద్ధాః ఆమ్రాః శ్యూతాః కపిత్థాః తాలాః తాళవృక్షాః వకుళాః కేసరాః ప్లక్షాః ప్రసిద్ధాః అగస్త్యాః ఆంధ్రభాషాయాం అవిశ - ఇత్యాదయో వృక్షాః గృహేషు త్యాజ్యాః అశుభా ఇత్యర్థః॥ అ॥ శంకువునుస్థాపించుటకును గృహముగట్టుటకును శుభాశుభవృక్షముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కానుగ-మద్దియేపె కడప-కొడిశపాల శ్రీతాళపారిజాతము వెదురు దేవకాంచనము చంద్ర ఇవి శుభకరంబులనియు కాలిన చెట్లు తాండ్ర- జెముడు అత్తి-అశ్వత్థము- మామిడి-వెలగ్లి-ముండ్లుగల చెట్లు- తాటి చెట్లు. అశోకము- వేప చెట్లు-జువ్వి-అవిశ- ఈ చెట్లు అశుభకరంబులనియు నని తాత్పర్యము॥ ❋

(౩౪౮) మూ॥ ప్రాచ్యాంస్నానగృహంచ పాకసదనం వహ్నౌతు మధ్యాలయో యామ్యాయామథశస్త్రసద్మదనుజే భుక్త్యాలయః పశ్చిమే । వాయవ్యాం పశుమందిరం శుభకరం భాండారవేశ్మోత్తరే శైవే దేవగృహం ప్రశస్తమఖిలం స్వస్వాయకార్యం సదా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ గృహాణాం దిఙ్నిర్ణయమాహ॥ ప్రాచ్యామితి॥ ప్రాచ్యాం దిశి స్నానగృహం వహ్నౌ ఆగ్నేయ్యాం పాకసదనం- పాకశాలా యామ్యాయాం దక్షిణస్యాం మధ్యాలయః శయనిగృహం దనుజే నైరృత్యాం శస్త్రసద్మ ఆయుధగృహం పశ్చిమే ప్రతీచ్యాం భుక్త్యాలయం భోజనగృహం వాయవ్యాం పశుమందిరం పశుగృహం ఉత్తరే భండారవేశ్మధనధాన్యాదిగృహం శైవే ఈశాన్యాం దిశి దేవగృహం దేవతామందిరం నిర్మితం చేచ్ఛుభకరం అఖిలం స్నానాదిసర్వగృహం స్వస్వాయం యథాతథా కార్యం చేత్ ప్రశస్తం యస్యాం దిశి యతాయ ఉక్తః తస్యాం దిశి తదా యేన కార్యమితి భావః॥ అ॥ గృహముల దిఙ్నిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తూర్పున స్నానగృహమును ఆగ్నేయమున వంటయిల్లును దక్షిణంబున పడకటి యిల్లును నైరృతిదిక్కునను ఆయుధగృహమును పశ్చిమంబున భోజనగృహమును - వాయవ్యమున పశువులగృహమును ఉత్తరంబున బొక్కసగృహమును- ఈశాన్యభాగమున పూజాగృహమును. నివసనముగట్టిరేని మంగళకరంబులగుననియు నాయా గృహముల శిల్పిశాస్త్రానుసారముగ నాయముదప్పక గట్టవలయునని తా॥

(౩౪౯) మూ॥ ఇంద్రాగ్న్యోరథమంథనస్య సదనం ఘాతం యమాగ్న్యోర్గృహం నైరృతేయాం తకయోః పురీషసదనం విద్యాగృహం మధ్యతోర్ఘావారుణయోశ్చరోదినగృహం తోయేశవాయవ్యయోర్మధ్యేకామగృహం

కుబేరమృదుత్తోయకృత్స్యాత్సదాభూమిపతేః॥ వ్యా॥ అ॥ అథశ్లోకద్వయేన రాజ్ఞాం నై
మిత్తికగృహస్థానాని వివేచయతి॥ ఇంద్రాగ్న్యోరితి॥ ఇంద్రాగ్న్యోః ప్రాగా
గ్నేయ్యోః ..నయోర్మధ్యే మధనస్య సదనం దధిమంథన శాలాం యమాగ్న్యోః ద
క్షిణాగ్నేయయోరంతరా భోజనం ప్రవిహ్యాదిస్నానగృహం ద్వైతేయాంతకయోః
నైరృతిదక్షిణయోర్మధ్యే పురీషగమనం మూత్రపురీషోత్సర్గగృహం తన్నోలారు
ణయోః నైరృతిపశ్చిమయోర్మధ్యే విద్యాగృహం తోయేశవాయవ్యయోః పశ్చిమ
వాయవ్యయోర్మధ్యే రోదనగృహం కుబేరమరుతో ఉదగ్వాయవ్యయోర్మ
ధ్యే కామగృహం క్రీడాగృహం ఏవం భూపతిః రాజా సదా కుర్యాత్॥ ⁂

(౨౬౦) మూ॥ కౌబేరీశ్వరయోశ్చ వైద్యభవనం శాక్రేశయోః సూ
తికం జ్యేష్ఠభ్రాతృపితృవ్యమాతృభవనస్యాద్యేమేపశ్చిమే। శాలానాముపరి
స్థితేషు భవనేష్వేవ విచింత్యం బుధైః రత్యుచ్చం సహసాతినీచమథవా సామ్యం
గృహం కారయేత్॥ వ్యా॥ అ॥ కౌబేరీతి॥ కౌబేరీశ్వరయోః ఉదగీశానయోర్మ
ధ్యే వైద్యభవనం ఔషధగృహం శాక్రేశయోః ప్రాగీశాన్యయోర్మధ్యే సూతికం
సూతికాగృహం స్వస్మాద్గృహాత్ యమేదక్షిణస్యాం పశ్చిమేచ జ్యేష్ఠ
భ్రాతృపితృవ్యమాతౄణాం గృహం కుర్యాత్ శాలానాం గృహాణాం ఉపరిస్థి
తేషు భవనేష్వపి ఏవముక్తరీత్యా ఆగారాదికం బుధైః జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైః విను
త్యం విశేషేణాలోచనీయం అత్యుచ్చం అత్యంతోన్నతం అతిహీనం అత్యంత
హ్రస్వమపి గృహం న కారయేత్. కింతు సామ్యం అంతహ్రస్వం అనత్యుచ్చం చ
గృహం కారయేత్॥ అ॥ రెండుశ్లోకముల చేత రాజుల నైమిత్తిక గృహములకు
స్థానముల జెప్పుచున్నారు॥ తా॥ ప్రాగాగ్నేయదిక్కులకు మధ్యభాగంబున పె
రుగు జిలుకుటకును దక్షిణాగ్నేయమధ్యభాగంబున ధాన్యముదంచుటకును నిర్
ఋతి దక్షిణములకు మధ్యభాగంబున మూత్రాద్యుత్సర్గనమునకు నైరృతి
పశ్చిమంబులకు మధ్యంబున విద్యాభ్యాసమునకును పశ్చిమవాయవ్యములకు మ
ధ్యంబున దుఃఖించుటకును ఉత్తరవాయవ్యములకు మధ్యంబున క్రీడించుటకు నీ
శాన్యోత్తరములకు మధ్యంబున వైద్యము చేయుటకును ప్రాగీశాన్యములకు మ
ధ్యంబున ప్రసూతికిని గృహము నేర్పరప వలయుననియు తనయింటికి దక్షిణం
బునయినను పశ్చిమంబునయినను తనయన్న పెత్తండ్రి పినతండ్రి తల్లి వీరల
కు గృహముల నేర్పరచవలయుననియు పైనిర్దేశగట్టించు నెడల నీగృహములకు
జెప్పబడిన క్రమంబుననే ఆయము మొదలగు లక్షణముల నాలోచింపవలయునని
యు మిక్కిలి పొట్టిపొడవు లేక సముముగనుండునటుల గృహములు గట్టవలయు
ననియునభిప్రాయము॥ ⁂

(౨౬౧) మూ॥ ఆయాస్స్యుర్ధ్వజధూమసింహశునకాఢక్షాఖ్యరాఖోః
గజః కాకోష్టా ప్రోక్తాథ తాంచమరణంశశ్వజ్జయంచామయం। రాజ్యంద్యు
ఖకరంసదాశుభకరం తన్నిష్ఫలంచ క్రమాత్ప్రాగ్దిష్వపి సంయుతా గృహపతె
దద్యుర్ధ్వజాద్యాః ఫలం॥ వ్యా॥ అథధ్వజాద్యాయానాం క్రమాత్ఫలమాహ॥
ఆయా ఇతి॥ ధ్వజధూమసింహశునకాశ్చత్వారః ఉక్షా వృషభాఖ్యః ఖరః ఖరాఖ్యః
గజః కాక ఇతి చత్వారః ఏతే మిళిత్వా అష్టావాయాః స్యుః ధ్వజాద్యాః ధ్వజాద్య
ష్టాయాః క్రమాత్ ప్రాగాదిషు ప్రాగాద్యష్టదిక్షు సంయుతాః యుక్తాస్సంతః గృ
హపతేర్యజమానస్య ఫలం దద్యుః యథా ధ్వజాయః ప్రాచ్యాం దిశి కృతార్థతాం మ
నోరథసిద్ధిం ధూమః ఆగ్నేయ్యాం మరణం సింహో దక్షిణస్యాం శశ్వత్ - సర్వ
దా జయం శునకాయస్త్వైఋత్యాం అమయం రోగం ఉక్షా పశ్చిమే రాజ్యం ఖరో
వాయవ్యాం దుఃఖం గజ ఉదీచ్యాం సదా శుభం కాకాయ ఈశాన్యాం తన్నిష్ఫ
లం తస్య యజమానస్య నిష్ఫలం ఫలాభావం కుర్యాత్ ఏతే ధ్వజాద్యాస్స్వస్వక్షే
త్రాతిరిక్తస్థానసహితా ఏవ ఉక్తఫలదా భవంతి స్వస్థానే తు సర్వే సత్ఫలదా ఏవేత్య
వధేయం స్వదిక్ష్వర్థదా ఇతి వక్ష్యమాణత్వాత్ స్వసాధాకారం సదేశప్రా
గుక్తత్వాచ్చ॥ అ॥ ధ్వజాయము మొదలగు నెనిమిదింటికి ఫలముల జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ ధ్వజాయము ధూమాయము సింహాయము శునకాయము వృషభాయ
ము ఖరాయము గజాయము కాకాయము ఇవి తూర్పు మొదలుగ నీశాన్యదిక్కువరకు
వరుసతప్పకయుండెనేని గృహపతికి సత్ఫలంబునిచ్చును వరుసదప్పెనేని క్రమం
బుగ ఇష్టసిద్ధి మరణము జయము రోగము రాజ్యము దుఃఖము శుభము ఫలాభావ
ము ఈఫలంబులగలుగజేయుననుట॥ *

(౨౬౨) మూ॥ పాదాధికస్సమో ధ్వజో యది గజః పాదేన హీనస్స
మః పాదోనో విషమో హస్తు విషమస్స్యాంఘ్రిర్వృషాయో భవేత్। ధ్వాంక్షా
యస్తు భవేచ్చ కేవలసమః పాదోనసమాయః ఖరః శ్వాయస్స్యాద్విషమస్తుసార్ధ
సుసమో ధూమస్స్వదిక్ష్వర్థదా॥ వ్యా॥ ధ్వజాదీనాం స్వరూపం నిరూప
యతి॥ పాదాధిక్యేతి॥ పాదాధిక్యసమః పాదేన అధిక్యసమః సపాదసమశ్చ పా
దాధిక్యసమః సమసంఖ్యాకః ఆయామః పాదాధిక్యో ధ్వజః ధ్వజాయః
స్యాత్ పాదేనహీనః ఏకపాదశూన్యః సమః సమాయః గజః గజాయస్స్యాత్
విషమో విషమసంఖ్యాకః పాదోనః పాదన్యూనశ్చేత్ హంసః సింహాయః విష
విషమసంఖ్యాయామః అంఘ్రిణా సహితస్స్యాంఘ్రిః తేనసహేతి తుల్యయో
గ ఇతి బహువ్రీహిః పాదాధికోయం వృషాయో వృషభాయస్స్యాదిత్యర్థః॥ ని॥ పా
దః పదం అంఘ్రిశ్చరణో స్త్రియామిత్యమరః కేవలసమః కేవలశబ్దేన పాదాద
ధ్యానాతిరిక్తశ్చేత్ ధ్వాంక్షాయః కాకాయో భవేత్ - అసమో విషమో

యస్యార్ధశ్చేత్ ఖరఃఖరాయోభవేత్ విషమస్తుం కేవలవిషమస్తు శ్వాయశ్చన
కాయ॥ స్యాత్ సార్ధసమఃఅర్ధాధికసమాయఃధూమోధూమాయః స్యాత్ వి
శాలస్తుసర్వత్రచతుస్సంఖ్యాంకః ఏవబోధ్యాఃపతేఆయాఃస్వదిక్షుస్వస్వోక్తవి
క్షుఅర్ధదాభవంతిపతేనానుక్తదిక్షుఅశుభదాఇత్యర్థః శల్లభ్యతే॥ అ॥ధ్వజా
ద్యాద్యాయములస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥గృహముగట్టు
టకై యేర్పరచినప్రదేశమునందాయింటికినిడివిగోలవగానాపరిమాణముపొతి
కెయధికముగాసమసంఖ్యగలదైయున్నధ్వజాయమగు పొతికెతక్కువగాసమ
సంఖ్యలదైయున్నగజాయమగు పొతికెతక్కువచేసిసంఖ్యగలదైయున్నసింహా
యమగుపొతికెహెచ్చుగాజేసి సంఖ్యగలదైయున్నవృషభాయమగుఎచ్చుతగ్గు
లులేకసమసంఖ్యగలదైయున్నకాకాయమగుఅర్ధమధికముగ విషమసంఖ్యగల
దైయున్నఖరాయమగుకేవలవిషమసంఖ్యగలదైయున్నశునకాయమగు అర్ధ
మతిశయంబుగసమసంఖ్యగలదైయున్నధూమాయమగు ఈచెప్పబడిన ధ్వజా
ద్యాయముకన్నిటికిని వెడల్పుచతుస్సంఖ్యాకమైయుండవలయు ఆయాయములు
ముందుజెప్పియున్నతెఱంగున తమతమదిక్కులయందున్న శుభకరంబులగునని
తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౬౩) మూ॥ ఉష్ట్రాశ్వానామపిదంతినాంచభవనంకార్యం ధ్వజేవాగ
జేహ్యశ్వానాంసదనంధ్వజేచ వృషభేయద్వాపశూనామపి। స్త్రీశయ్యాసన
యంత్రకర్మభవనం సింహేధ్వజేవావృషేసర్వేషామపి సర్వకర్మసుసదా
కార్యోధ్వజాయోర్థదః॥ వ్యా॥ అ॥అథోష్ట్రగజాదశాలానామాయవివేకమా
హ॥ ఉష్ట్రాణామితి॥ ఉష్ట్రాణాందంతినాంగజానామపిభవనంశాలాధ్వజేధ్వ
జాయేగజేగజాయేవాధ్వజాయేనగజాయేనవేత్యర్థః కార్యంనిర్మాతవ్యంఅ
శ్వానాంపశూనాంచసదనంగృహంధ్వజేధ్వజాయేయద్వావృషభేవృషభాయే
వాకార్యం. స్త్రీశయ్యాసనయంత్రకర్మభవనం స్త్రీణాంశయ్యాభవనంఆసన
భవనంఆస్థానమంటపంయంత్ర కర్మఅభిచారకర్మతద్భవనంసింహేధ్వజే వృ
షేవాకార్యం యద్వాసర్వేషాముష్ట్రాదీనాంసర్వకర్మసుధ్వజాయస్సర్వదా
అర్థదఃసంపత్కరోభవతి॥ అ॥ గజతురంగాది సాలలగట్టుటకునాయముల
నిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ఏనుగులకునుఒంటెలకునుధ్వజగజాయములలో
నొకటిచేతనుగుఱ్ఱములకును పశువులకునుధ్వజవృషభాయములలో నొకటిచే
తను స్త్రీశయ్యసనిలుచుటకుఆస్థానమునకునుయంత్రకర్మములకును సింహధ్వజ
వృషభాయములలోనొకటిచేతను గృహములుగట్టిరేని శుభములుగలుగును ఇది
గాకఈచెప్పబడినయన్నియిండ్లకునుధ్వజాయముశుభకరంబగుననుట॥ ❋

(౨౬౪)మూ॥ అర్కేపావకధిష్ణ్యగేచభరణీధిష్ణ్యేత్రరాధాస్వతే

బ్రహ్మర్క్షాదిమపాదగపియది వాచంద్రేగ్నిధిష్ట్యాన్వితే । భౌమేచాగ్నిమఘాం
త్యభాగ్యసవితృక్రవ్యాదిపుష్యాన్వితేస్యాద్దుఃఖంబహుదహ్యతేచ భవనం స్తం
భప్రతిష్ఠాగమే॥ వ్యా॥ అ॥ అథద్వాభ్యాంశ్లోకాభ్యాంగృహనిర్మాణనిషిద్ధకా
లమాహ॥ అర్క-ఇతి॥ స్తంభప్రతిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలేఅర్కే-సూర్యే
త్రస్యఉత్తరార్థగదేవాబ్రహ్మర్క్షాదిమపాదగరోహిణీనక్షత్రస్యప్రథమ పా
దగేసతివాచంద్రేవావాశబ్దస్సముచ్చయార్థకః॥ ని॥ వాస్యాద్వికల్పేపిమహో
రేవాంగ్రేచసముచ్చయఇతి కేశవః అగ్నిధిష్ట్యాన్వితే కృత్తికానక్షత్రగతే సతిచ
భౌమేఅంగారకే అగ్నిముఖాంత్యభాగ్యస విత్రుక్రవ్యాచపుష్యాన్వితే కృత్తికా
మఖారేవత్యుత్తరఫల్గునిహస్తమూలాపుష్యేషు సప్తనక్షత్రేషుస్థితేసతివాయ
దిబహుదుఃఖంస్యాత్ గృహపతేరితిశేషః - కించభవనంతద్గృహందహ్యతేభ
స్మీభవిష్యతి॥అ॥ రెండుశ్లోకములచేనిల్లుకట్టుటకుకొరగానికాలములజెప్పుచు
న్నాడు॥ తా॥ సంభప్రతిష్ఠచేయునవసరంబునసూర్యుడుకృత్తికానక్షత్రమం
దయిననుభరణినక్షత్రోత్తరార్థమందయినను రోహిణినక్షత్రప్రథమపాదమం
దయినను చంద్రుడుకృత్తికయందయినను అంగారకుడు కృత్తికమఖరేవతి ఉ
త్తరఫల్గునిహస్తమూలపుష్యమి ఈనక్షత్రములయందుయిననుఈరీతిననుండిరే
నీగృహపతికి బహుదుఃఖము గల్గుటయగాక యాగృహమగ్నిదగ్ధమగుననియు
నుతాత్పర్యము॥ ❀

(౨౬౫)మూ॥ మిత్రేంద్రానిలభాజపాద్వయయమేష్వేతేషుసంస్థేశ
నౌతత్పద్మాశునిగృహ్యాతేసుబలిభిర్దైతేయయక్షాదిభిః। ఏకశ్శత్రుగృహస్థితోద
శమగోద్యూనస్థితోవాగ్రహస్తద్గేహంపరహస్తగంఖలుభవేన్నిర్మాణలగ్నాబ
లాత్తు। వ్యా॥మిత్రేతి॥ మిత్రేంద్రానిలభాజపాద్వయయమేషు అనూరాధాజ్యే
ష్ఠాస్వాతీపూర్వభాద్రోత్తరాభాద్రాభరణీషుఏతేషుషట్సుశనౌస్థితే సతియ
ద్భవనంక్రియతేతత్సద్మతద్గృహంఆశుశీఘ్రమేవసుబలిభిరత్యంతబలవద్భిః-దైతే
యయక్షాదిభిః దైతేయాబ్రహ్మరాక్షసాఃయక్షాఃక్షుద్రపిశాచాదయఃతైఃనిగృ
హ్యతేఏకోగ్రహఃశుభఃపాపోవాశత్రుగృహస్థితఃసత్రుక్షేత్రగతస్సన్ దశమగః
సంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్తు దశమగతోవాద్యూనస్థితస్సప్తమలగ్నగతోవాయదితత
ద్గేహంపరహస్తగంపరాధీనంభవేత్తు ఖలుఖల్వితినిశ్చయేనిర్మాణలగ్నాబలాత్తు
నిర్మాణలగ్నస్య అబలాత్తుబలహీనత్వాదితిసర్వత్రాపిహేతురవగంతవ్యః॥తా॥
శనైశ్చరుడు- అనూరాధ- జ్యేష్ఠ-స్వాతి- పూర్వాభాద్ర-ఉత్తరాభాద్ర-భరణి-
ఈనక్షత్రములయందుండగ కట్టినగృహము- పిశాచబ్రహ్మరాక్షసులకాలయం
బగును ఒకశుభగ్రహముగానీపాపగ్రహముగానీస్వశత్రుక్షేత్రగతముగా స్త

భప్రతిష్ఠాలగ్నమునకు-౧౧-౬-౭-౮-యందుండగగట్టినగృహముఅనాక్రాంతమగు న
నితాత్పర్యము॥

(౨౬౬) మూ॥ చిత్రాంత్యాద్యార్యమహస్తచంద్రవిధిషుస్థాయింబుధేఽశ్వి
ప్రహోబ్రహ్మేంద్ర్యేంద్వహివైష్ణవోత్తరజలేష్వీజ్యేస్థితేఽపుత్రదః। రుద్రాదిత్య
వసుద్విదైవజలరాట్ చిత్రాస్థితో ధాన్యదశ్శుక్రస్సప్తగ ఏవ చేద్గృహదతిః స్తం
భప్రతిష్ఠాగమే॥ వ్యా॥ అ॥ గృహనిర్మాణే ముఖ్యకాలమాహ॥ చిత్రే॥ స్తంభప్ర
తిష్ఠాగమే స్తంభప్రతిష్ఠాకాలే చిత్రాంత్యాద్యార్యమహస్తచంద్రవిధిషు చిత్రాశ్వన్యు
త్తరఫల్గునీహస్తమృగశిరోరోహిణీషు పట్సుబుధస్థాయిస్థితశ్చేత్ గృహపతి
ర్యజమానస్య శ్రియదః ఐశ్వర్యప్రదో భవేత్తు - బ్రహ్మేంద్ర్యేంద్వహివైష్ణవోత్తర
జలేషు రోహిణీజ్యేష్ఠామృగశిరశ్లేషాశ్రవణోత్తరాత్రయపూర్వాషాఢా
ఇజ్యో గురుః స్థితశ్చేత్తు పుత్రప్రదో భవేత్తు - శుక్రః రుద్రాదిత్యవసుద్విదైవజల
రాట్ చిత్రాస్థితః - ఆర్ద్రాపునర్వసుధనిష్ఠవిశాఖాశతభిషక్చిత్రాసుస్థితశ్చేత్తు
ధాన్యదః అథవా శుక్రస్సప్తగవచేత్తు స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్సప్తమలగ్నగ
తో వా గృహగతం స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నగతో పివా ధాన్యదో భవేత్తు గృహపతే
రితిసర్వత్రానుషంగః॥ అ॥ గృహనిర్మాణమునకు ముఖ్యకాలమును జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ స్తంభప్రతిష్ఠాకాలమందు చి-అశ్వ-ఉఫ-పూఫ-మృ-రో-ఈనక
త్రములయందును బుధుండుండినగృహపతియైశ్వర్యప్రదుండగును. రో-పుష్య-
మృ-ఆశ్లే-శ్ర-ఉష-ఉషా-ఉభా-పూషా- ఈనక్షత్రములయందు బృహస్పతి
యుండిన-పుత్రప్రదుండగును-ఆర్ద్ర-పున-ధ-శ-చి-ఈనక్షత్రములయందైనను
స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నమందయినను-లగ్నమునకు ౭టనయినను శుక్రుడుండినను ధా
న్యప్రదుండగునని తా॥

(౨౬౭) మూ॥ పాపేషు త్రిభవారిగేషు బలిషు స్తంభప్రతిష్ఠాలయా
త్కేంద్రద్విత్రిభవత్రికోణసహితే స్వార్యజ్ఞకావేందుషు। స్వోచ్చస్వాలయ
మిత్రరాశిసహితే ష్వర్కాదిషు ద్రవ్యదం కార్యం సద్మగృహే రిపుగతేష్
చస్థితే వా త్రిదం॥ వ్యా॥ అ॥ అథ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నస్య గ్రహస్థితిఫలమాహ॥ పా
పేష్వితి॥ బలిషుస్థానాదిబలయుక్తేషు పాపేషు క్రూరగ్రహేషు స్తంభప్రతి
ష్ఠాలయాత్ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్ త్రిభవారిగేషు తృతీయైకాదశషష్ఠస్థానగ
తేషు సత్సువా- అర్యజ్ఞకావేందుషు గురుబుధశుక్రచంద్రేషు - స్తంభప్రతిష్ఠా
లయాత్కేంద్రద్విత్రిభవత్రికోణసహితేషు కేంద్రద్వితీయతృతీయైకాదశ నవ
పంచమైస్సహితేషు సత్సువా- అర్కాదిష్వర్కేషు ..షుశుభేషు చ స్వోచ్చ
స్వాలయమిత్రరాశిసహితేషు స్వోచ్చాస్స్వకీయోచ్చస్థానాని- స్వాలయాః స్వ
క్షేత్రాణి మిత్రరాశయః మిత్రస్థానాని తైస్సహితేషు- తేషు స్థితేషు సత్సు స్వర్కే

సద్మగృహంకార్యంనిర్మితంచేత్ - ద్రవ్యదంసంపత్కరంభవేత్. గరౌఘ్ గౌ చరిపుగతే శత్రుక్షేత్రగతేవానీచక్షేత్రగతేవాసతి- గురౌమకరగతే శుక్రేక న్యాగతేసతివా కార్యంచేత్. అర్తిదంపీడాకరంభవేత్॥ అ॥ సంభ్రమస్థాల గ్నమునకు గ్రహస్థితిని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బలయుక్తములైన పాపగ్రహ ములులగ్నమునకు ౭- ౬-౧౦- యీస్థానములయందును గురుబుధ శుక్రచంద్రు లు౧-౨-౩-౪-౫-౬-౭-౮-౯-౧౦-౧౧- ఈస్థానములయందును సూర్యాదిసమస్త గ్రహంబులు యుక్తములయుచ్చస్థానములయందును స్వక్షేత్రములయందును మిత్ర క్షేత్రములయందునుండగాగట్టిన యిల్లు సంపత్ప్రదంబగును బృహస్పతి తనకుశ త్రుక్షేత్రమగుమకరరాశిగతుండై యుండగాను శుక్రుడు తనకు నీచక్షేత్రమగుక న్యారాశిగతుండయియుండగాను గట్టినయిల్లు పీడాకరంబగునని తాత్పర్యము॥

(౨౬౮) మూ॥ లగ్నేకర్కటకేయదాగురుదినేజీవేందుసంస్థేథవా నిర్మాణేభవనేపిజాతపురుషో రాజాభవేత్సర్వదా। లగ్నేచాపఝషే గురుదినేశుక్రార్యసంస్థేయదానిర్మాణే భవనేపిజాతపురుషోభూపోథవాతత్స మః॥ వ్యా॥ అ॥ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నస్య రాజయోగానాహ॥ లగ్నఇతి॥ గురుది నేగురువాసరే యదాజీవేందుసంస్థే గురుచంద్రాశ్రితేకర్కటకేలగ్నే నిర్మా ణే నిర్మితేభవనే గృహేజాతపురుషః ఉత్పన్నపురుషః సర్వదాయావజ్జీవంరాజా పృథివీశ్వరోభవేత్ గురుదినే శుక్రార్యసంస్థే చాపఝషే ధనుర్లగ్నే వా ఝషేమీ నలగ్నేవా శుక్రార్యసంస్థ ఇతిపిశేషణము తాభ్యామ్యాహ్యం నిర్మాణే భవనే తుజా తపురుషః భూపః పృథివీశ్వరోభవేత్ అథవాతత్సమో రాజసమోవాభవేత్॥ అ॥ స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నమునకు రాజయోగములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ గురువారము నగురుచంద్రులుండెడికటకలగ్నమునందుగట్టినయింటను పుట్టినపురుషుడు బ్రతికి న న్నాళ్లును వసుధాధిపుడై యుండును గురువారమున నే గురుశుక్రులుండెడి ధను ర్మీనలగ్నములయందు గట్టినయింట బుట్టిననరుడు నరాధిపుడై నను నరాధిపస మానుండైననగునని తాత్పర్యము॥ ❋

(౨౬౯) మూ॥ ఆయుష్యంశతవర్ష మిజ్యసహితే లగ్నేచ్ఛశుక్రాన్వి తేశస్యార్థంబుధసంయుతేసుబలిభిః స్థానాదిభిస్సంయుతే। లగ్నేనిర్మితస ద్మవస్తు బహవస్సంవత్సరాస్స్యుస్సుభా స్తద్గేహం చసతోసరస్య బహవో భో గాభవేయుస్సదా॥ వ్యా॥ అ॥ లగ్నస్థితగ్రహవశాద్గృహాణామాయుర్నిర్ణ యమాహ॥ ఆయుష్యమితి॥ ఇజ్యసహితే గురుస్థితలగ్నే నిర్మితసద్మనః కల్పితగృ హస్య శతవర్షతసంవత్సరపరిమిత మాయుష్యం- శుక్రాన్వితే లగ్నే నిర్మితస ద్మనశ్చదత్వాత్ శతవర్ష మేవాయుష్యమిత్యర్థః- బుధసంయుతే లగ్నే తస్యార్థః పంచాశద్వత్సరాః సుబలిభిః స్థానాదిబలవద్భిః త్రిభిస్సౌమ్యైస్సుభగ్రహైస్సంయు

రేలగ్నే స్థిరగస్తేషు ఉదయిష్యంబహవోఽప్స రాశేతాధికాస్సంవత్సరాః కేవలే మేతావత్తద్గృహం వసతి [illegible] సర్వకాలేషుశుభాబహుభోగాః స్యుర్నవేయు॥ అ॥ లగ్న మందు [illegible] గ్రహములబలమువలననిండ్లకు నాయువు [illegible] తా॥ గురుశుక్రులులగ్నమందుండగ కట్టిన యిల్లునూరు సంవత్సరములు [illegible] లగ్నమందు కట్టినగృహము ౧౦౦ సంవత్సరంబులునుస్థానాదిబలయుక్తంబగు నీశుభగ్రహంబులయము తోగూడియున్నలగ్నమందుకట్టినయిల్లు నూటికెవ [illegible] సంవత్సరంబులు స్థిరంబుగనుండ టయే యింటనున్న వారికి [illegible] భోగంబులు గలుగుచుండునని తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౭౦) శ్లో॥ ఏకద్విత్రిచతుష్టయేష్వనుదినం యామేషు సూర్యోదయాత్ ప్రాగ్యామ్యవపశ్చిమేషు దిశాసేతద్వత్ [illegible] వాస్త్వీశో విసంవిశేత్ ప్రథమతోయ ద్వచ్చతద్వత్క్రమాద్విజ్ఞేయం [illegible] వాస్తునామతదిదం స్తంభప్రతిష్ఠాగమే॥ వ్యా॥ అ॥ క్షణికవాస్తుస్వరూపం నిరూపయతి॥ ఏకేతి॥ వాస్త్వీశః- వాస్తుపురుషః అనుదినం ప్రత్యహం దివసేదివాభాగే ఏకద్విత్రిచతుష్టయేషు ఆసూర్యోదయాత్ సూర్యోదయమారభ్యసౌమ్య ప్రాగ్యామ్యపశ్చిమేషు ఉదక్ప్రాచీదక్షిణప్రతీచీషు చతుర్దిక్షుభువిక్రమేణసంవిశేత్ [illegible] త్రేపితథైవచతుర్యామేషు ఉదీచీమారభ్యసం విశేదిత్యర్థః- ప్రథమతో యామే [illegible] ప్రక్రమశఇత్యస్మిన్ శ్లోకేయద్వత్ [illegible] విజ్ఞేయం- అయమర్థః నాస్త్వీశః ప్రాతరుదచ్యాం యాభవతి [illegible] దిశావర్జయేత్- ఉదక్పశ్చిమేతుతత్ [illegible] స్థితెసతిచరణే [illegible] స్థితదిశౌ విహాయ అన్యే [illegible]- ఇదమేవ [illegible] వాస్తు నామస్తంభప్రతిష్ఠాగమే విజ్ఞేయం పూర్వమాసభేదేన వాస్తుపురుషస్థితిరుక్తా ఇదానీం తుయామభేదేన [illegible] నేవభేదం శేషం సమానం॥ అ॥ క్షణికవాస్తుస్వరూపమును తెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ వాస్తుపురుషుడు ప్రతిదినంబును ప్రాతఃకాలము మొదలుగ నొక్కొక యామమునందుత్తరదిక్కు మొదలుగ నొక్కొక దిక్కు వసించును రాత్రిబవలు నెనిమిదిజాములయందును క్రమంబునను త్తర ప్రాగ్దక్షిణ పశ్చిమంబుల రెండుమార్లు పరుండుచుండును గాన ముందు జెప్పియున్న తెఱంగు నవతని పాదములును శిరస్సుయునున్న దిక్కులబరిత్యజించి తక్కినదిక్కుల గ్రహింపవలయుననుట॥ ❀

(౨౭౧) శ్లో॥ కృత్వావాస్తు [illegible] చవిధితః పూజాంసహోమాంసురానభ్యర్చ్యస్వపితౄన్గ్రహాన్ గణపతిం దత్వాబలిం భోజనం। తద్గేహం సుఖవాటగోపన [illegible] తం భిత్తి [illegible] సంవిశే [illegible]

పుణ్యాంగనాభిర్ద్విజైః॥ వ్యా॥ అ॥ అథగృహప్రవేశ విధిమాహ కృత్వేతి॥ వాస్తుగృహంకృత్వాసిద్ధాయ॥ సి॥ దిష్ట్యమేకోనివసనస్థానావసర వాస్తుచే త్యంతరి శేషః- తతఃమహాశ్మనాంసప్పుషాణాంస హోమాంమేచాసహి తాంతేనసహేతితుల్యయోగ ఇతిబహువ్రీహిః పూజాంచకృత్వా- విధింశా స్త్రోక్తక్రమేణసురాన్ ఇష్టదేవతాంస్వపితృగ్రహాన్ స్వపితరోనాందీముఖాః- గ్రహాః సూర్యాదయఃతాన్- గణపతింఅభ్యర్చ్యసంపూజ్య- బలింగృహబ లింభోజనంబ్రాహ్మణానామితిశేషః దత్వాసుకవాటగోతనయుతంవృథకవా టచ్ఛాదనసహితం భిత్త్యన్వితం ప్రాకారాదికుడ్యసంయుక్తంతద్గృహం నూ తనగృహంవాదిత్రధ్వజమంగళైః- నానావాదిత్రాణి తూర్యాణిధ్వజాః పతాకాః మంగళాని అన్యానియాని మంగళద్రవ్యాణితైస్సహపుణ్యాంగ నాభీస్సువాసి నీంస్త్రీభిః ద్విజైర్వేదశాస్త్రసంపన్నైః బ్రాహ్మణైశ్చమహాశుభదినే పంచాం గంశుద్ధిదివసేసంవిశేత్ సమ్యక్ప్రవిశేత్॥ అ॥గృహప్రవేశవిధానమును జెప్పుచు న్నాడు॥తా॥పూర్వోక్తక్రమంబున నిల్లుగట్టి శుభదినమందు శాస్త్రోక్త ప్రకారం బుగ నాయింటజపహోమాదిస్వస్త్యయనముల నరివేర్చి సత్పురుషులనిష్టదేవతలంబి తృదేవతలనవగ్రహములంగణపతి బూజించి గృహబలిబ్రాహ్మణభోజనాదు లంగావించియు ఛేద్యములగుకవాటప్రాకారభిత్త్యాదులతోకూడియున్న నూ తనగృహమును బహువిధమంగళవాద్యముల మ్రోయుచుండధ్వజాదులగు బిరు దులతో మంగళద్రవ్యసహితులగుసువాసినులతో వేదశాస్త్రసంపన్నులగు బ్రా హ్మణులతో ప్రవేశింపవలయుననుట॥ ✻

(౨౭౨)మూ॥ వైశాఖేబహుపుత్రదశ్శుభదో జ్యేష్ఠేర్థదః ఫాల్గు నేమాఘేధాన్యసుఖప్రదో గృహపతేర్మాసే ప్రవేశోభవేత్ । ఆదిత్యేమకరాది షట్కసహితే కుంభాఖ్యమాసవినా సర్వాభీష్టద ఇత్యథాహుర పరేశేషే ష్వమందుఃఖదః॥ వ్యా॥ అ॥ గృహప్రవేశమాసఫలమాహ॥ వైశాఖేతి॥ వైశాఖమాసేప్రవేశోగృహప్రవేశః గృహపతేర్బహుపుత్రదః- జ్యేష్ఠేశుభ దం ఫాల్గునేఅర్థదస్సంపత్కరః మాఘేధాన్యసుఖప్రదో ధాన్యసమృద్ధిప్రద శ్చభవేత్- ఆదిత్యేమకరాదిషట్కసహితేఉత్తరాయణకాలేకుంభాఖ్యమా సంవినామకరాదిషణ్మాసేషుకుంభమాసంవిహాయేత్యర్థః పంచసుమాసేషు గృహప్రవేశస్సర్వాభీష్టదఇతి- అపరేవదంతి- శేషేషుకటకాదిషణ్మాసేషుఅ యంగృహప్రవేశః దుఃఖదః॥ అ॥ గృహప్రవేశమునకుమాసఫలమును జెప్పుచు న్నాడు॥ తా॥గృహప్రవేశవిషయమై వైశాఖమాసముగృహపతికి బహుపుత్ర ప్రదమగును జ్యేష్ఠమాసము శుభప్రదమగును ఫాల్గుణముసంపత్కర మగును మాఘమాసముసుఖమును ధాన్యసమృద్ధినిగలిగించునుమకరాయుత్తరాయణమ్ము నందు

కుంభమాసము తప్ప తక్కిన మాసములలో గృహప్రవేశము చేసిన గృహపతికి సర్వాభీష్టములుగల్గునని యు కటకమాసము మొదలైనతక్కిన ఆరుమాసముల యందుగృహప్రవేశము చేసినదుఃఖముగల్గునని యు తాత్పర్యము॥ *

(౨౭౩) ము॥ వారేర్కారస్య సుదుఃఖదః కలహదః శీతాంశువారేర్థదః పూర్ణేందౌ కుజవాసరే హవదస్సౌమ్యేతు ధాన్యప్రదః। జీవాహే పశుపుత్రదో భృగుదినే కల్యాణసౌఖ్యప్రదో మందాహే స్థిరదశ్చ చోరభయదో వేశ్మప్రవేశో భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ గృహప్రవేశే వారఫలమాహ॥ వార ఇతి॥ అర్కస్యవారే వేశ్మప్రవేశో గృహప్రవేశః సుదుఃఖదః అత్యంతదుఃఖదః గృహపతేరిత్యధ్యాహారః- శీతాంశువారే కలహదః పూర్ణేందౌ పూర్ణేందువారే అర్థదః కుజవాసరే దహనదః సౌమ్యే బుధవాసరే తు ధాన్యప్రదః జీవాహే గురువాసరే పశుపుత్రదః భృగుదినే శుక్రవాసరే తు కల్యాణసౌఖ్యప్రదః మందాహే శనివాసరే స్థిరదః చోరభయదశ్చ భవేద్వేశ్మప్రవేశ ఇతి సర్వత్ర కర్త్రా బోధ్యః॥ అ॥ వారఫలమును చెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆదివారము అత్యంతదుఃఖమును శీతాంశువారము కలహము పూర్ణేందువారము సంపదను కుజవాసరము అగ్నిభయమును బుధవారము ధాన్యమును గురువారము పశుపుత్రుల శుక్రవారము శుభసౌఖ్యంబులను శనివారము స్థైర్యము చోరభయమునిచ్చును॥ *

(౨౭౪) ము॥ రిక్తాం దగ్ధతిథిం చ విష్టిమపి చ షష్ఠీం చ కృష్ణాష్టమీం మాసాంతే దినపంచకం ప్రతిపదం శుక్లాం ప్రదోషానపి। షడ్వర్గం చ కుజస్య భానుశశినోర్దృష్టిం శశిస్థాలయం స్వాద్దక్షిణసంముఖస్థితమినం శుక్రం చ గేహం విశేత్॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రవేశే వర్జ్యకాలమాహ॥ రిక్తాం రిక్తతిథిం దగ్ధతిథిం దగ్ధతిథిరపి విష్టిం భద్రాకరణం అపి చ షష్ఠీం షష్ఠ్యాయుగతాం కృష్ణాష్టమీం మాసాంతే దినపంచకం మాసాంతపంచకం శుక్లాం ప్రతిపదం ఉభయత్రాపి క్షీణచంద్రత్వాదితి భావః ప్రదోషాన్ ప్రసిద్ధాన్ కుజస్య షడ్వర్గం భానుశశినోః సూర్యాచంద్రమసోర్దృష్టిం శశిస్థాలయం చంద్రస్థితరాశిం దక్షిణసమ్ముఖే దక్షిణసంముఖం చేతి స్వం త్యక్త్వా ... సముఖస్థితం దక్షిణగామినం ఇనం సూర్యం అభిముఖగతం శుక్రం చ త్యక్త్వా గేహం నూతనగృహం విశేత్ప్రవిశేత్ శుభదినమితి శేషః॥ అ॥ గృహప్రవేశవిషయము వర్జింపదగిన కాలముల చెప్పుచున్నాడు తా॥ రిక్తదగ్ధతిథులు భద్రకరణము నుండి త్రితిథి త్రయస్పృక్కగలదినంబు షష్ఠీ వ్యయంబును కృష్ణాష్టమిని బహుళైకాదశి మొదలు శుక్ల ప్రతిపత్తువరకును ప్రదోషములను అంగారకషడ్వర్గను సూర్యచంద్రులచూపును చంద్రుడున్న రాశిని దక్షిణాయనగత సూర్యు మెదుటనున్న శుక్రుని బరిత్యజించి శుభకరంబగు దినమందు నూతనగృహమును ప్రవేశింపవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౨౧౯) మూ॥ చిత్రామిత్రవసూత్తరాంత్యవరుణబ్రహ్మేందుతారా దశ శ్రేష్ఠాస్స్యుర్నిలయప్రవేశ ఉడుషు స్యాన్మధ్యమం పుష్యభం। తద్గేహం పరహస్తయాతమదితిస్స్వాత్యర్కదస్రాశ్రితే రుద్రాగ్నీ జ్వలనప్రదౌ చ గృహిణశ్శేషాస్తు దుఃఖప్రదాః॥ వ్యా॥ అ॥ గృహప్రవేశనక్షత్రఫలాన్యాహ॥ చిత్రేతి। చిత్రామిత్రవసూత్తరాంత్యవరుణబ్రహ్మేందుతారాః చిత్రానూరాధాధనిష్ఠోత్తరాత్రయరేవతీశతభిషగ్రోహిణీమృగశీర్షాణి దశ తారాః నిలయప్రవేశే శ్రేష్ఠాః ముఖ్యతరాః పుష్యభం పుష్యనక్షత్రం ఉడుషు నక్షత్రేషు మధ్యే మధ్యమం అనుత్తమం స్యాత్ అదితిస్వాత్యర్కదస్రాశ్రితే పునర్వసూస్వాతిహస్తాశ్వినిశ్రవణేషు యద్గేహం ప్రవిశ్య తైస్తద్గృహం పరహస్తయాతం పరాధీనం స్యాత్ రుద్రాగ్నీ ఆర్ద్రాకృత్తికే జ్వలనప్రదౌ అగ్నిభయదావిత్యర్థః శేషాః ఉక్తాతిరిక్తాస్తారాః గృహిణో యజమానస్య దుఃఖప్రదా భవంతి॥ అ॥ గృహప్రవేశమునకు నక్షత్రములఁ జెప్పుచున్నాఁడు॥ తా॥ చి-అనూ-ధని-ఉత్తర-ఉభా-రే-శత-రో-మృగశిరం నక్షత్రములు మిక్కిలి ముఖ్యంబులనియు పుష్యమి మధ్యమంబనియు పున-స్వా-హ-అశ్వి-శ్ర-ఈ ౫-నక్షత్రములయందుఁ బ్రవేశించిన గృహము పరాధీనమగునని యు ఆర్ద్ర-కృత్తిక- యివి అగ్నిభయప్రదములనియు తక్కిన నక్షత్రములు గృహపతికి దుఃఖకరంబులనియు నభిప్రాయము॥ *

(౨౨౦) మూ॥ కృత్వాదౌ నవభాగ్వినిర్మితగృహక్షేత్రం నవ స్వేవ తద్భాగేష్వర్కముఖాన్ నవ ప్రతిదిశం సంస్థాప్య తేష్వంశుషు। మర్త్యామర్త్యచతుష్పదాం క్రమవిగణ్యాంశేషు గేహస్య వ ద్వారాణి స్వవహ్నేరాదిసమరుత్కోణాదిరవ్యాదిషు॥ వ్యా॥ అ॥ గృహశాలాద్వారనిర్ణయమాహ॥ కృత్వేతి॥ ఆదౌ ప్రథమతః స్వనిర్మితగృహక్షేత్రం నవనిర్మితం యద్గృహక్షేత్రం గృహారంభ మధ్యాత్ ప్రతిదిశం చతుర్దిక్షు నవధా కృత్వా నవ స్వేవ తద్భాగేషు అర్కముఖాన్ సూర్యాదినవగ్రహాన్ సంస్థాప్య తేష్వంశేషు తద్గృహేషు మర్త్యాః మనుష్యాః॥ ని॥ మనుష్యా మానుషా మర్త్యా ఇత్యమరః అమర్త్యా దేవతాః॥ ని॥ అమర్త్యా అమృతాంధస ఇత్యమరః-చతుష్పదో గజాశ్వపశ్వాదయః తేషాం క్రమాత్ క్రమవిగణ్యాంశేషు గృహాంశేషు మనుష్యాణాం గర్వం దేవానాం-బుధాంశ్చ పశ్వాదీనాం- ఈశ వహ్నేరాదిసమరుత్కోణాది అయమర్థః॥ పశ్చిమగృహస్య ఈశాన్యాద్యాగ్నేయపర్యంతం ఉదగ్గృహస్య ఆగ్నేయాదినైరృతిపర్యంతం ప్రాగ్గృహస్య నైరృత్యాదివాయవ్యపర్యంతం దక్షిణగృహస్య వాయవ్యాదీశాన్యపర్యంతం రవ్యాదిషు సూర్యాదిభాగేషు ద్వారాణి కుర్యాత్॥ అ॥ దేవమనుష్యపశుగృహంబులకు వాకిళ్లను నిర్ణయించుచున్నాఁడు॥ తా॥ నేర్పరచియున్న యింటినిడివిన్ని భాగములయందు పడమటింటికి ఈశాన్యము మొ

వలుకొనియాగ్నేయమువరకును ఉత్తరపింటికాగ్నేయముమొదలుకొనిబుఱువర
కునుతూర్పింటికినిరుబుతిమొదలుకొని వాయవ్యమువరకునుదక్షిణపింటికివా
యవ్యము మొదలీశాన్యమువరకును సూర్యాదినవగ్రహంబులనుంచగా నేర్ప
డినశుక్రునిభాగంబున మనుష్యగృహంబులకును బృహస్పతిభాగముల దేవతా
గృహంబులకును బుధునిభాగమున గజపశుతురంగశాలలకును వాకిళ్లు నేర్పరచ
వలయునని తాత్పర్యము॥ శ్లో॥

(౨౭౭) మూ॥ సర్వేషామథవాయథారుచిగృహద్వారాణికుర్యాత్క
వేరాచార్యస్యబుధస్యవాత్రిదిశంభాగేసమస్తాలయే। అష్టస్వష్టసువాత్రిషు త్రి
షుగృహేకార్యేషుభాగేషుతన్మధ్యేవాధికధామభాగమథతన్మధ్యేవాధికధా
మభాగసహితంవామేకవాటాన్వితం॥వ్యా॥ అ॥ ద్వారవిషయేపక్షాంతరమా
హ॥సర్వేషామితి॥అథవాసర్వేషాంమనుష్యదేవచతుష్పదాంచ- యథారుచిమ
నతిక్రమ్యయథేష్టమిత్యర్థః సమస్తాలయేసర్వగృహేషుకవేశ్శుక్రస్య ఆచార్యస్య
బృహస్పతేర్వాబుధస్యవాభాగే ద్వారాణికుర్యాత్ మనుష్యాణాం శుక్రభాగ
ఏవేత్యాదియమోనాస్తీతి ఇయానేవపూర్వస్మాద్భేదః శేషంతుల్యమేవ॥ ద్వారా॥
అష్టస్వష్టసువాప్రతిదిశ్యష్టభాగేషు పూర్వవత్తత్రాపివ్యతిరిక్తసూర్యాద్యష్టగ్ర
హాణాం సంస్థాప్యశుక్రగురుబుధభాగేషు ద్వారాణికుర్యాత్-అథవాప్రతిదిశం త్రి
ధావిభజ్య కార్యేషుత్రిషుభాగేషుతన్మధ్యేతేషాంమధ్యభాగేఅధికధామభా
గసహితంధామ్నాగృహస్యభాగః అధికశ్చాసౌధామభాగశ్చేతి సమానా
ధికరణసమాసః తేనసహితంయథాతథావామేఅధికగృహభాగం విహాయే
త్యర్థః అస్మిన్పక్షేగ్రహాణాం యమోనాస్తికవాటాన్వితంద్వారంకార్యం॥ అ॥ ప
క్షాంతరమువలనసిద్ధకువ్వారములనిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ ఉక్తక్రమం
బున నేర్పరచబడిన-౯-భాగములయందును మనుష్యాదులగృహములకు శుక్రా
దిభాగములలో నేర్పరచవలయునను నియమమును వదలిమనుష్యదేవపశ్వాదుల
సకలదిగ్గతగృహములకును శుక్రగురుబుధులలోనొకభాగమునందు ద్వారము
నేర్పరచవలయుననియును అథవాయొకపక్షమున- గృహములు నెనిమిదిభాగములు
చేసి సూర్యాదిరాహుపర్యంతమాభాగములవిభజించిశుక్రబుధగురువారము
లలో నేర్పరచవలయుననియునింకొకపక్షమందింటినిడివిని మూడుభాగములుచె
సియందుమధ్యభాగమున నెడమప్రక్కకొంచమధికముండునటుల ప్రదేశము
నువదలితలుపుతోగూడునటుల ద్వారము నేర్పరచవలయునని॥ ✽

(౨౭౮) మూ॥ ప్రాగ్ద్వారంఝుషకర్కటాళిగృహిణాం ద్వారంతు
యామ్యంతుభంయుగ్మస్త్రీమృగసద్మనాంఘటతులాగోవేశ్మనాం పశ్చిమం।
ద్వారంతూత్తరమర్కగాహరిదనుమేషాలయానాం నృణాం [illegible]

జాదీచప్రతిదశం ప్రాగాదితద్గేహినాం॥ వ్యా॥ అ॥ అథరాశిభేదేనబహిర్ద్వా
రనిర్ణయమాహ॥ ప్రాగ్ద్వారమితి॥ ఝషకర్కటాళిగృహిణాం మీనకర్కటవృ
శ్చికరాశిజాతానాం- నృణాంప్రాగ్ద్వారంశుభం యుగ్మస్త్రీమృగపద్మనాం
మిథునకన్యామకరరాశిజాతానాం యామ్య ద్వారందక్షిణ ద్వారంశుభంఘ
టతులాగోవేశ్మనాంకుంభతులా వృషభరాశిజాతానాంపశ్చిమం ద్వారంశు
భంహరిధనుర్మేషాలయానాం సింహధనుర్మేష రాశిజాతానాంనృణాంమ
ర్త్యానాండుత్తరంద్వారంతు అర్థప్రదంఐశ్వర్యకరంభవతి - యద్వాఅజాదిమే
షాద్యేకైకంరాశిం- ప్రాగాది - ప్రాచీమారభ్యప్రతిదిశంనిక్షిప్య - తద్గృహం
తత్రరాశిజాతపురుషాణాం - యస్యాందిశియస్య రాశిర్వర్తతేతద్దిశ తస్య
పుంసః ద్వారంకార్యం ప్రాచ్యాంమేష సింహధనూరాశి జాతానాం దక్షిణ
స్యాంవృషభకన్యామకరరాశిజాతానాం - పశ్చిమేమిధునతులాకుంభజాతా
నాం - ఉదీచ్యాంకర్కటవృశ్చికమీనరాశిజాతానామితితత్త్వం॥ అ॥ రాశిభేద
ముచేతదలవాకిలి నేర్పరచుటకు దిక్కులనిర్ణయించుచున్నాడు॥ తా॥ మీనక
ర్కటవృశ్చికరాసులయందు బుట్టిననరులుతూర్పునను - మిథునకన్యామకరరా
సులయందు బుట్టిననరులుదక్షిణంబునను - కుంభతులావృషభరాసులయందు
బుట్టిననరులు పశ్చిమంబునను - సింహధనుర్మేషరాసులయందు బుట్టిననరులు
త్తరంబునను - తమతమయిండ్లకుతలవాకిండ్లనేర్పరచిరేనిశుభసంపదలు గలు
గుమరియొక పక్షమున మేషాదిరాసులంప్రాగాది దిక్కులయందుమూడావ
ర్తులుగణనచేయగాగృహపతిరాశియేదిక్కుకువచ్చునో ఆదిక్కునదలవాకిలినే
ర్పరచవలయుననుట॥ *

(౨౭౯) మూ॥ సంవేశశ్శుభదస్స్వజన్మనిగృహేలగ్నేచతుర్థాలయే
తాభ్యాంచోపచయేక్రమాత్ఫలమిదం కర్తుస్స్వజన్మాదిషు। నిర్వ్యాధింపద
రిద్రకీర్తిసుహృదో నిష్పుత్రనిశ్శత్రుతాంనిజాయంనిధనావయస్థిరగసద్వే
ష్యాత్ప్రదద్యాత్సదా॥ వ్యా॥ అ॥ కర్తృజన్మరాశిలగ్నాదిషుగృహప్రవేశఫల
మాహ॥ సంవేశఇతి॥ స్వజన్మనిగృహేస్వస్యజన్మరాశౌ - లగ్నేస్వజన్మలగ్నే
చ- చతుర్థాలయేస్వజన్మలగ్నజన్మ రాశ్యోశ్చతుర్థలగ్నేచ - కించతాభ్యాంజ
న్మలగ్నజన్మ రాశిభ్యాముపచయే తృతీయషష్ఠ దశమైకాదశేషుచ సంవేశః
నూతనగృహప్రవేశః - శుభ - అథవాకర్తుఃస్వజన్మాదిషు- జన్మలగ్నాదిషు
జన్మరాశ్యాదిషువా - క్రమాదిదంవక్ష్యమాణం ఫలంభవతి - యథాజన్మని
నిర్వ్యాధింనిరోగతాం ద్వితీయేదారిద్ర్యం - తృతీయేకీర్తిం చతుర్థేసుహృ
దంపంచమేనిష్పుత్రతాం నిస్సంతానత్వంషష్ఠేనిశ్శత్రుతాంశత్రు నాశత్వంస
ప్తమేనిజాయాం భార్యానాశత్వం అష్టమేనిధనంమరణం [illegible]

౧౦-దశమేస్థిరంచిరకాలస్థితిం ఏకాదశేధనం ద్వాదశేద్వేష్యంశత్రుత్వంచ సదా దద్యాత్తు-సర్వజన్మరాశితో జన్మలగ్నాద్వేతిభోద్యం॥ అ॥ జన్మరాశిలగ్నాదుల యందుగృహప్రవేశముజేయగలిగెడిఫలముజెప్పుచున్నాడు॥తా॥ జన్మరాశియందు జన్మలగ్నమునందు-జన్మరాశిలగ్నమునకు-౩-౬-౬-౧౦-౧౧- ఈలగ్నముల యందును గృహప్రవేశము-శుభకరంబగుమరియొకపక్షంబున తనజన్మాదిద్వాదశరాశిలగ్నములయందును గృహప్రవేశముక్రమంబున - ఆరోగ్య-దారిద్ర్య-[illegible]-స్నేహానిస్సంతాన [illegible]త్రు - భార్యాభావ-మరణరోగ-స్థైర్య-ధన-శత్రుత్వములగలుగజేయునని తాత్పర్యము॥ ❊

(౫-౨) మూ। పాపఃపాపయుతేక్షితోష్టమగతః పాపాలయస్థోదవా [illegible] విక్షితోష్టగుణతో హంత్యార్గృహస్వామినం। [illegible] [illegible]గృహా[illegible] వేశాలయాద్ధన్యా[illegible]కళత్రమా[illegible] లగ్నే విశుద్ధేష్టమే॥ టీ। అ॥ ప్రవేశే పాపాష్ట చంద్రదోషానాహ॥ పాపః తిపాప [illegible] యః కశ్చిత్క్రూరోగ్రహః పాపయుతో [illegible] పాపగ్రహేణాయుతో వా-ఈక్షితో దృష్టోవా- అష్ట[illegible] [illegible] అథ [illegible] పాపాల [illegible]స్థః పాప[illegible] రాశిం [illegible] అష్ట[illegible] [illegible] గృహ [illegible] స్వామినం [illegible] మానం వషా[illegible] [illegible]నంతరం, హంత్ [illegible] గ్రహ [illegible] [illegible] గ్రహదృష్టస్సన్ అష్టమగతశ్చేత్ అష్ట[illegible] అష్ట[illegible] [illegible] హన్యాత్, [illegible] చంద్రశ్చ [illegible] వేశాలయాత్ గృహప్రవేశలగ్నాత్ షడష్ట [illegible] గశ్చేత్తు [illegible] ద్వాదశస్థానస్థశ్చేత్తు [illegible] కళత్రం [illegible] భార్యాం-[illegible] [illegible] హన్యాత్తు [illegible] అష [illegible] లగ్నే [illegible] [illegible] సివిశేషస్తు అ। గృహప్రవేశవిషయమై పాపాష్టమదోషచంద్రదోషముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా। ఒకనొకపాపగ్రహము మఱియొకపాపగ్రహముచే జూడబడుచు నయినను-పాపగ్రహముతోగూడినదైనను-పాపగ్రహరాశినిబొందినదైనను-ప్రవేశలగ్నమునకు [illegible] టనుండెనేని యొకసంవత్సరమునకుపిదప నాగృహపతిభార్య వైధవ్యము నొందును-పాపగ్రహము శుభగ్రహముచే జూడబడుచు [illegible]-టనున్నెనిమిదిసంవత్సరములకు పిదపనుండు జెప్పినదు[illegible]గలుగును- శ్రీ చంద్రుడు-౬-౮-౧౨-ఈస్థానములయందున్న గృహపతియు పత్నిగడగును కావున-దిన [illegible]గ్రహంబు నుండగూడదనుట॥

(౫-౧) మూ॥ పాతాఖ్యాదశమేతృతీయభవనేదృష్టిర్ద్విపాదాభిధాఖేటత్వా నవమేచపంచమగృహే రాశౌచతుర్ధేష్టమే। దృష్టిస్స్యాత్త్రిపదాథసప్త గృహే సంపూర్ణదృష్టిః క్రమాదేకద్విత్రిచతుష్పదేషుబలినోమందార్యభౌమా [illegible] నిగయమాహ॥ షాధేతి॥ ఖేటాద్గ్రహాత్ ఖేటః ఆవిర్భ[illegible]

స్వాతథోక్తాగ్రహాదికాద్దృష్టిః దశమేతృతీయభవనేతృతీయలగ్నేచ పాదాఖ్యా
పాదసంజ్ఞికాభవంతి గ్రహాణామితిశేషః నవమేపంచమగృహేంచద్విపదాభి
దా చతుర్థేఅష్టమేచ రాశౌత్రిపదాఅథసప్తమగృహేసంపూర్ణదృష్టిః మందా
ర్యభౌమాః శనిగుర్వంగారకాః పరేచక్రమాత్ ఏకద్విత్రిచతుష్పదేషుబలినః శనిః
పాదదృష్టిస్సన్ బలవాన్ గురురర్థదృష్టిస్సన్ బలవాన్ కుజస్త్రిపాదదృష్టిసన్ బల
వాన్ పరేః సూర్యచంద్రబుధశుక్రాః పూర్ణదృష్టిమంతో బలవంత ఇత్యనేనసంపూ
ర్ణదృష్టిమంత ఇత్యవగంతవ్యం॥ అ॥ గ్రహములదృష్టినిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ గ్రహములకుతమరాశిమొదలుకొని ౩-౧౦- ఈరాసులయందు పాదదృష్టి
యు ౫-౯ - ఈరాసులయందర్థదృష్టియు ౪-౮ ఈరాసులయందు త్రిపాదదృష్టియు
౭-వరాశియందు పూర్ణదృష్టియుంగలిగియుండును అందు పాదదృష్టిచే శనియు అ
ర్థదృష్టిచే గురుండును త్రిపాదదృష్టిచే కుజుండును పూర్ణదృష్టిచే సూర్యచంద్ర బుధ
శుక్రులునధికవీక్షణముగలవారని॥

(౨౮-౨) మూ- ఏకశ్చేత్పరభాగగోదశమగోజాయాస్థితో వాగ్రహస్తద్గే
హంపరహస్తయాతమథవాతత్సద్మవేశాలయాత్ క్రూరాలాభరిపుత్రిగాశ్శుభ
ఫలాః కేంద్రత్రికోణస్థితాః సౌమ్యాస్సౌమ్యనిరీక్షితేస్థిరగృహే రాత్రౌదివావావి
శేత్॥ వ్యా॥ అ॥ ప్రవేశలగ్నస్య గ్రహస్థితిఫలమాహ। ఏక ఇతి॥ ఏకశ్శుభోవా పాపో
వా గ్రహః పరభాగగః శత్రుభాగగతస్సన్ వేశాలయాత్ ప్రవేశలగ్నాత్ దశమ
గః జాయాస్థితః సప్తమరాశిగతోవా యదితద్గేహంపరహస్తయాతం పరాయ
త్తంస్యాత్ అథవాప్రవేశలగ్నాత్ క్రూరాః పాపగ్రహాః లాభరిపుత్రిగాః ఏకాదశ
షష్ఠతృతీయస్థానగతాస్సంతః శుభఫలాః శుభఫలదాభవంతి సౌమ్యాశ్శుభగ్రహా
స్తుకేంద్రత్రికోణస్థితాశ్శుభఫలాః సౌమ్యనిరీక్షితే శుభగ్రహదృష్టే స్థిరలగ్నేరా
త్రౌవాదివాదివాభాగువా తత్సద్మనూతనగృహం[illegible]త్ ప్రవిశేత్। గృహప్రవే
శలగ్నములకు గ్రహస్థితని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఒకగ్రహము శత్రుక్షయొక్క అం
శమును బొందియుండి లగ్నమునకు ౭-౧౦ ఈస్థానములయందున్న నాయాగృహ
ము పరాధీనమగును పాపగ్రహములు ౩-౬-౧౧ ఈస్థానములయందు శుభగ్రహ
ములు కేంద్రత్రికోణస్థానములయందుండగ శుభగ్రహములచే జూడబడుచున్న స్థి
రలగ్నమునందు నూతనగృహమును బ్రవేశించిన శుభఫలంబులు గలుగుననుట॥

(౨౮-౩) మూ॥ అష్టా మేషకుళీరచాపఘటగోకుంభాళిమీనాః క్రమాత్ నైష
యాయామ్యాదిగాదయః ప్రతిదిశంత్వేకైకరాశిర్భవేత్। తత్తద్రాశిభవస్యతద్దిశ
గృహేమృత్యుప్రదంనోవిశేద్బ్రహ్మస్థానగృహంతు కేసరిమృగస్త్రీయుగ్మజా
నాంతథా॥ వ్యా॥ అ॥ తత్తద్రాశిజాతానాంతత్తద్దిగీశగృహప్రవేశనిషేధమాహ
అష్టావితి॥ మేషకుళీరచాపఘటగోకుంభాళిమీనాః మేషకర్కటధనుస్తులావృషభ

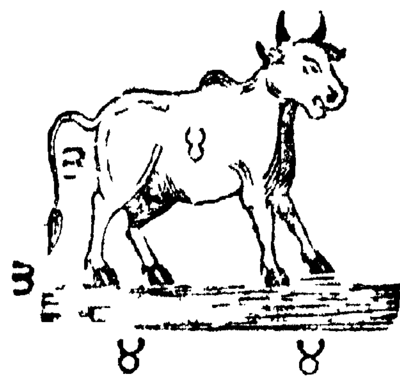
కుంభవృశ్చికమీనా ఇత్యష్టౌ రాశయః యాః ప్యదిగాదయశ్చ క్రమాత్ జ్ఞేయాః తథాచ సతి ప్రత్యేకరాశిః ప్రతిదిశం ప్రత్యాదిపాఖ వేత్ తత్తస్మాత్ త్రద్రాశి భవశ్యప్రం సః తద్దిశిగృహేత ద్రాశి దిశిగృహేతల్లగ్నే న ప్రవిశేదితి భావః యథా మేషః దక్షిణదిగీశః అతో మేష రాశిజాతః మేష రాశౌ దక్షిణదిశిగృహం న ప్రవిశేత్ కర్కటో నైరృతిదిగీశః అతః కర్కట రాశిజాతః కర్కటరాశౌ నైరృతిదిశిగృహం స ప్రవిశేత్ ఏవం సర్వత్ర యోజ్యం బ్రహ్మస్థానం గృహం మధ్యమ గృహం తు కేసరిమృగ స్త్రీయుగ్మజాతానాం సింహమకరకన్యామిధునరాశిషు జాతానాం నృణాంప తద్రాశిషు తదా మృత్యుప్రదత్వాన్న ప్రవిశేత్ ॥ అ॥ జన్మరాసియందు గృహ ప్రవేశమొనరకుకోరగాని విషయమును జెప్పుచున్నాను॥ తా॥ మేషకర్కటధనుః తులా, వృషభ వృశ్చికమీనరాసుల క్రమంబున దక్షిణదిక్కు మొదలుగ నెనిమిది దిక్కులకు నధిపతులు గాన్ గృహపతిజన్మరాసి యేదిక్కున కధిపతియైయుండునో యాదిక్కునందుండెడి గృహమును జన్మరాసిలగ్నమందును మధ్యమగృహమును-సింహ మకర,కన్యామిధునరాసులయందు బుట్టిననరులు యీలగ్నములయందును ప్రవేసించిరేని మరణముగలుగునని తా॥

౨౨ మూ॥ యస్మిన్ భేరకయుత స్తదాది గణయేచ్చ చంద్రాన్వితర్క్షాంతతః కుర్యాన్మృత్యుముదుత్రయం శిరసిచ ప్రాక్పాదయోర్మూర్ధగాం చత్వార్యేవతు పశ్చిమాంఘ్రియుగళే స్థైర్యంచ చత్వారి తత్పృష్ఠేతు భ్రమణం త్రయం చతురథోవామేతు పార్శ్వే ర్ధకృత్ ॥ వ్యా॥ అ॥ అథ ద్వావింశ్యాం గృహ ప్రవేశవిషయే వృషభ చక్రగతనక్షత్రాణాం ఫలమాహ॥ యస్మిన్ని॥ వృషభాకారం చక్రవిలిఖ్య మస్తకాద్యవయవేషు వక్ష్యమాణక్రమేణ సర్వనక్షత్రాణి విన్యసేత్, యేవంచసతి యస్మిభే ... న్నక్షత్రేఅర్క యుతః యస్మిన్నక్షత్రే సూర్యస్తిష్ఠతీత్యర్థః తదాదితన్నక్షత్రమారభ్య చంద్రాన్వితర్క్షాంతతః నిత్యనక్షత్ర పర్యంతం గణయేత్॥ యేవంచసతి వృభశిరసిస్థిత ముడుత్రయం నక్షత్రత్రయం మృత్యుం కుర్యాత్ గృహపతేరితి శేషః ప్రాక్పాదయోః అగ్రపాదయోః చత్వారి నక్షత్ర చతుష్టయం మూర్ధశాం కుర్యాత్- పశ్చిమాంఘ్రి యుగళే చరమ పాదద్వయం స్థితాని చత్వారి నక్షత్రచతుష్టయం స్థైర్యం స్థిర కాలస్థితిం తత్పృష్ఠే వృషభలాంగూలేస్థితం త్రయం నక్షత్రయం భ్రమణం కుర్యాత్ అథో వామపార్శ్వే చత్వారి నక్షత్ర చతుష్టయం అర్ధకృత్ చంపత్కరం చస్యాత్॥

౨౩ మూ॥ ధాన్యం దక్షిణపార్శ్వకే చతురథో పృష్ఠే త్రయం సంపదం వక్త్రే భర్త్రి తయం పశూన్ ప్రకురుతే చక్రం వృషాఖ్యం త్విదం। ద్వం ద్వ్యాఖ్యే గ్నిభయాది కే చ సురుప తేర్యాత్రా వృత్తాః పునస్సంవేశే చ విధీస్స ప్తనిమిః

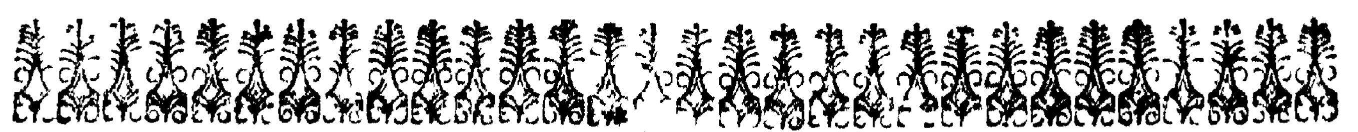
తగృహేసర్వంవిచింత్యంబుధైః ॥వ్యా॥ ధాన్యమితి॥దక్షిణపార్శ్వేకేస్థితంఅం

భిజిత్సహితనక్షత్రచతుష్టయంధాన్యంప్రకురుతే అథోనంతరంపష్ఠేచరమాంగేత్రయంనక్షత్రత్రియంసంపదంప్రకురుతేవక్త్రేఆననేభత్రితయం నక్షత్రత్రితయంపశూన్ప్రకురుతెఇదమేవవృషాఖ్యాంచక్రంవృషభచక్రమిత్యుచ్యతెఇదంచక్రన్ద్వన్ద్వాఖ్యేద్వ ద్వయుద్ధె - అగ్నిభయాదికేచనృపతేః రాజ్ఞఃయాత్రాని వృత్త్యాప్రతిప్రయాణే పునస్సంవేశేరాజ్ఞాంయాత్రానివృత్తానాం పునర్గృహప్రవేశే-స్వనిర్మితగృహేనూతనగృహప్రవేశేచ-అయంనిధిఃపర్యాలోచనీయః - బుధైః -పండితైఃసర్వంపూర్వోక్తంవిచింత్యంసమ్యగ్విచార్యం ॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేగృహప్రవేశవిషయమైవృషభచక్రగతనక్షత్రములకుఫలమునుజెప్పుచున్నాడు॥ తా ॥ వృషభాకారమగుచక్రమునువ్రాసి దానిశిరస్సుమొదలగునవయవంబులయందీచెప్పబోయ్యెడితెరంగుననసూర్యుడున్ననక్షత్రముమొదలుగవ్రాసియదిమొదలునిత్యనక్షత్రమువరకుగణనజేయగానక్షత్రముచక్రరూపమైనవృషభముయొక్క పార్శ్వములగు ౩-నక్షత్రములలోనున్నమృత్యువును ముందిరకాళ్ళలోనున్న౪-నక్షత్రములైనదురవస్థను వెనకటికాళ్ళయందున్న౪నక్షత్రములచిరకాలముండుటనుతోకయందున్నమూడునక్షత్రములుదేశభ్రమణమునువీడముపార్శ్వమందున్న౪నక్షత్రములుధనమునుకుడిపక్క౪-నక్షత్రములుధాన్యమునుపృష్ఠభాగమందున్న౩ నక్షత్రములుసంపదనుముఖమందున్న౩-నక్షత్రములు పశువులనుంగలుగజేయువనియు ఇదివృషభచక్రమనియు-నీచక్రముద్వంద్వయుద్ధముజేయునపుడును రాజులుయాత్రబోవునపుడునుమరలవచ్చునపుడును -నూతనగృహప్రవేశకాలమందును-ఇత్యాదికార్యములయందుపండితులచేజూడదగినదనియుననుట॥

౨౫౬ - ౨౫౭ - మూ ॥ చక్రంస్యాత్కలశస్వరూపమథతత్సంలిఖ్యమూర్ధ్న్యేకభంప్రాగాద్యాసుచతుష్టయః ప్రతిదిశంచత్వారితన్మధ్యమే । కంఠేత్రీణిగుదే త్రయంచవిలిఖేద్భానాం త్రిమాత్రత్ఫలం వక్ష్యేరాకస్వితభాదితశ్చగణయేత్సం వేశదిష్ణ్యాంతతః॥౨౫౭ ॥మూ॥ శీర్షశ్చేదమథప్రవాసమభయంధాన్యం తతోనిర్గమంగర్భస్రావమథశ్రియం గృహపతేర్దద్యాచ్ఛతాయస్పదా । సంక్రామాఖిలదుర్గ శైలనగర ప్రాసాదదేవాలయ క్షేత్రారామగృహప్రవేశసమయేజ్ఞేయంహిచక్రద్వయం॥ వ్యా ॥ అ ॥ అథద్వాభ్యాం కలశచక్రస్వరూపం నిరూపయన్ తద్గతనక్షత్రాణాం గృహప్రవేశవిషయేఫలాన్యాహ ॥ చక్రమితి ॥ శీర్షచ్ఛేదమితిచ ॥ కలశస్వరూపం ఘటాకారంచ

క్రం యథాస్యాత్తథా సంలిఖ్య అథచక్రలేఖనానంతరం అర్కాక్రాంతభాంశ
తః సూర్యాధిష్ఠిత నక్షత్రమారభ్య సంప్రవేశ దిష్ట్యాంశః గృహప్రవేశ నక్షత్ర
పర్యంతం గణయేత్తు అథమూర్ధ్ని కలశ శిరసి ఏకభం ఏకనక్షత్రం ప్రాగా
ద్యాసు ప్రాచీప్రభృతి చతసృషు - ప్రత్యేకశం చతుర్ణక్షత్రాణి - తన్మధ్యే చ
త్రికం రెంధ్రగ దేత్రయం- చాభిజిద్వర్జం విలిఖేత్తు భానాం మూర్ధాదిగత నక్ష
త్రాణాం క్రమాత్ఫలం వత్యే మూర్ధాగత నక్షత్రే ప్రవేశశ్చేద్గృహపతేర్మూర్ధ
చ్ఛేదనం కలశస్య ప్రాగ్భాగస్థిత నక్షత్ర చతుష్టయం ప్రవాసం సర్వదా దేశాంత
రగమనం దక్షిణభాగస్థిత నక్షత్ర చతుష్టయం అభయం భయాభావం - పశ్చిమ
భాగగత నక్షత్ర చతుష్టయం ధాన్యం ఉదగ్భాగగత నక్షత్ర చతుష్టయం నిర్ధ
నం దారిద్ర్యం - మధ్యగత నక్షత్ర చతుష్టయం గర్భస్రావం యజమాన భా
ర్యాయాః విద్యాత్ - కంఠగత నక్షత్రత్రయం శ్రియః సంపదం గుదస్థిత నక్షత్ర
త్రయం కతాయుద్ధద్యాత్తు సంగ్రామాఖిల దుర్గశైల నగర ప్రాసాద దేవాలయ
కృషిభూమ్యుద్యాన గృహప్రవేశకాలే చ క్రద్వయం వృషభకలశచక్రయోర్ద్వయం
జ్ఞేయం విచింత్యం హి ॥ అ॥ రెండు శ్లోకముల చేత కలశచక్రము నొందిన నక్షత్రముల
కు ఫలముల జెప్పుచున్నాడు ॥ తా॥ కలశాకారంబగు నొకచక్రము వ్రాసి యందు నీ
చెప్పబోయ్యెడి క్రమంబున సూర్యుడున్న నక్షత్రము మొదలుగా ౨౭ - నక్షత్ర
ములను వ్రాసి యది మొదలు గృహప్రవేశ నక్షత్రము వరకు నెంచగా నా ప్రవేశ
నక్షత్రము కలశ శిరస్సంబగు నొక నక్షత్రమై యున్న గృహపతి శిరశ్చేదంబును-
కలశమునకు ప్రాగ్భాగమందున్న ౪-నక్షత్రములలో నొకటియైన నెల్లకాల
ము ప్రవాసగమనము దక్షిణభాగమందున్న ౪-లో నొకటియైన నెల్లకాలము
ప్రదేశగమనమును- దక్షిణభాగమందున్న- ౪ -లో నొకటియైన ధాన్యమును
ఉత్తరంబునందున్న ౪-లో నొకటియైన దారిద్ర్యమును - మధ్యభాగమునను
న్న ౪-లో నొకటియైన గృహపతి భార్యకు గర్భస్రావంబు కంఠస్థానమందున్న-
౩ లో నొకటియైన సంపదయు అధఃప్రదేశమందున్న ౩- లో నొకటియైన పూ
ర్ణాయువు నగును ఈ చెప్పబడిన వృషభ కలశ చక్రములు రెండును యుద్ధ దుర్గ
పర్వత-పుర-సౌధ దేవాలయ-కృషిభూమి-ఉద్యానవన నూతన గృహములను
ప్రవేశించునప్పుడు జూడవలయుననుట॥

శ్రీరస్తు

కాలామృతే సవ్యాఖ్యానే - సప్తమబిందు ప్రారంభః.

౭౮౩ ॥ మూ॥ వారేష్వేవ శశిజ్ఞ జీవశశినాం శ్రోణత్రయే చోత్తరాస్వై
త్రాదిత్యకరద్వయాంత్యశశభృద్ధస్రప్రజేశోడుషు । దాపూర్ణజయాసు చోద

గయనేశుక్రేజ్యయోర్దృష్టయోఃకుర్యాత్తాకంమదినంవిహాయచకుహూంచదేవప్రతిష్ఠాంశుభాం॥వ్యా.అ॥అధసకలదేవతాప్రతిష్ఠాకాలమాహ॥గా రేష్వితికవిజ్ఞ విధశశినాంశుక్రబుధగురుచంద్రాణాంవారేషుశ్రోత్రమైత్రశ్రవణదనిష్టాశతభిషక్షేత్రనేడఉత్తరామైత్రాదిత్యకరద్వయాన్యశశభృద్ధస్రప్రజేశోడుషుఉత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రానరాధాపునర్వసూహస్తచిత్రారేవతిమృగశీర్షాశ్వినీరోహిణీదక్షత్రేషుభద్రాపూర్ణజయాఃభద్రతిథయఃపూర్ణతిథయోజయాతిదయశ్చతాసుఉదగయనేఉత్తరాయణేశుక్రేజ్యయోః శుక్రబృహస్పత్యోఃవ్యక్తయోఃఅనస్తంగతయోస్సతోఃగురౌశుక్రేమౌఢ్యరాహిత్యేసతీత్యర్థ జయతిథిషుకామదినంత్రయోదశీంపూర్ణతిథిషు కుహూమమావాస్యాం చత్యక్త్వాపూర్వోక్తశుభదివసేశుభాందేవప్రతిష్ఠాంకుర్యాత్॥అ॥ సకలదేవతాప్రతిష్టలకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఉత్తరాయణమందుగురు శుక్రులస్తమించకయుండగా శుక్రబుధగురుసోమవారములును-శ్ర-ధ శ-శత-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-అనూ-పున-హ-చి-రే-మృ-అశ్వి-రో-ఈనక్షత్రములు భద్రతిథులనుఅమావాస్యావ్యతిరిక్తపూర్ణతిథులునుత్రయోదశీవ్యతిరిక్తజయతిథులునుఇవిసకలదేవతాప్రతిష్టలకుప్రశస్తములనుట।

౨౮౯ ॥మూ॥ ఆర్ద్రాజైకపదాంత్యమూలశశభృత్తోయాగ్నిభేష్వర్థదంశస్తంస్యాత్పశుబన్ధనంగురుభృగుబన్ధాన్యవారేష్వపిత్యక్త్వాత్వష్టృజనార్దనోత్తరవిధీన్దర్శంకలించాష్టమీంచాంద్రింవాపశుజన్మవారమపిత్చేష్టాతిధిశోభనా॥వ్యా॥అ॥అధపశుబంధనకాలమాహ॥ఆర్ద్రేతి॥ ఆర్ద్రాజైకపదాంత్యమూలశశభృత్తోయాగ్నిభేషుఆర్ద్రాపూర్వాభాద్రరేవతీమూలమృగశీర్షపూర్వాషాఢాకృత్తికాసుపతేషుసప్తనక్షత్రేషుగురుభృగుబంధాన్యవారేషుగురుశుక్రాదిత్యవారేషుపశుబంధనంఅర్థదంశంపత్కరంశస్తంముఖ్యంస్యాత్-బంధనమితిగోష్ఠప్రవేశాదీనామప్యుపలక్షణంత్యష్టృజనార్దనోత్తరవిధీన్చిత్రాశ్రవణోత్తరాత్రయరోహిణీదర్శమమావాస్యాంకలించతుర్దశీంఅష్టమీఃచకించచాంద్రిసోమవారపశుజన్మవాసరంచత్యక్త్వాతచ్చేష్టాఉక్తాతిరిక్తాతిధిఃశోభనాశుభకరాతిధీరిత్యుక్తాతిరిక్తవాసరగ్రహణామప్యుపలక్షణం।అ॥పశుబంధనకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥ఆర్ద్ర పూభా. రేమూ-మృ-పూషా-కృ -ఈనక్షత్రములునుగురుశుక్రభానువారములుపశుబంధనగోష్ఠప్రవేశాదులకు ముఖ్యంబులనియు చి-శ్ర-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-రోహిణి ఈనక్షత్రములును- అమావాస్య-చతుర్దశి-అష్టమి-సోమవారముపశుజన్మవారములివినిషిద్ధంబులనియు-తక్కినతిథివారాద్యులుశుభకరములనియునభిప్రాయము-గోష్టమనగాపశ్వులదొడ్డి

౨౯౦॥మూ॥యావంతోఘటికాదినేవిఘటికాస్సర్వాశ్చకుర్యాత్సమం

కాలంపంచవిధంక్రమాశ్చగణనాత్ ప్రాతస్తతస్సంగమః మధ్యాహ్నాప్యప
రాహ్ణఇత్యథభవేత్సాయంతసి మాసికేదర్శేచాబ్దికే ఏవవాపితృతిథిస్సాసర్వకా
లాయవి॥వ్యా॥అ॥అథపైతృకప్రసంగంవివక్షుస్తావత్తిథినిర్ణయమాహ॥ యా
వంత్య ఇతి॥దనేదివాభాగేఘుటికావిఘుటికాశ్చయావంత్యఃయావత్సంఖ్యాభవం
తితాస్సర్వాదినప్రమాణ ఘుటికావిఘుటికాశ్చసమంఅన్యూనానతిరిక్తంయథా
తథాగణయేత్ కాలంపంచవిధంకుర్యాత్ సకాలఃక్రమాత్ ప్రాతఃసంగవః మ
ధ్యాహ్నఃఅపరాహ్ణఃఅథానంతరంసాయాహ్నఇతీపంచవిధోభవతియాతిథిస్స
ర్వకాలఉక్తపంచవిధకాల్ల వ్యాప్తా సాతిథిమాసికేదర్శేఅబ్దికేసాంవత్సరికేచ
యోగ్యాభవేదితిసామన్యోక్తిః ॥అ॥ పితృక్రియావిధానమి దెలుపువారై ముందు
తిథినిర్ణయముసామాన్యముగా దెలియజేయుచున్నా॥తా॥ అహః ప్రమాణ
ఘుటికలవిఘుటికలతో సమముగనైదుభాగములుజేయగానవిక్రమంబున
ప్రాతస్సంగమమధ్యాహ్నపరాహ్ణసాయంకాలములనంబడును-ఈ౫-విధము
లగుకాలములయందునువ్యాపించుయున్నతిథిఅబ్దికాదిపితృక్రియలకుయోగ్యంబ
నితాత్పర్యము॥

౨౧॥మూ॥ కార్యాస్యాద్వ్యపరాహ్ణయోస్సమధికా సామ్యాతుపూ
ర్వాద్వయోఃపూర్వాసాయద్దినద్వయోరథపరాప్రాగస్తకాలాద్రవేఃసానోచే
త్త్రిముహూర్తగాపితృతిథిస్సాయంతనీచేద్ద్వయోస్సాస్యాదేవాత్రపరాబ్దికేవి
థిరయంతర్శేథవామాసీకే॥వ్యా॥అ॥అథమాసికాదీనాంవిశేషకాలమాహ॥కా
ర్యేతి॥ ద్వ్యపరాహ్ణయోఃద్వయోపరాహ్ణయోర్మధ్యేయాసమధికాయాతాపి
రాహ్ణేఅధికకాలవ్యాపినిసాతిథిఃకారాశ్రాద్ధకార్యాద్వయోపరాహ్ణయోసా
మ్యాతుల్యవ్యాపినీతుపూర్వాపూర్వాతిథిఃఅత్రాయంవిశేషః తిథిక్షయేతుపూ
ర్వావృద్ధౌసామ్యేపిపరేతితథాచోక్తంనుమంతునా॥శ్లో॥ క్షయమాణేతుపూ
ర్వైవవర్ధమానేతుచైపరా।సమత్వేపితథైవాసావపరాహ్ణద్వయేయదీతిసాపి
తృతిథిఃయద్దినద్వయాఃద్వయోరపరాహ్ణయోఃనవ్యాపినీ యదితదారవేరస్తకా
లాత్తు.ప్రాక్సూర్యాస్తమయాత్పూర్వంహాతిథిఃత్రిముహూర్తగాముహూర్త
వ్యాపినీచేత్తదాపిపూర్వైవనోచేత్తురవేరస్తమయాత్ప్రాక్ త్రిముహూర్తగా
నయదితదాపరాకార్యా తిదేంగపరాహ్ణవ్యాపిత్వాభావేపికుతపకాలవ్యాపి
త్వాత్తుపితృతిథిద్వయోస్తయోఃసాయంతనీసాయంతనవ్యాపినీస్యాద్యదిఅత్రాపి
పక్షేపదాఆబ్దికేప్రతిసాంవత్సరికేదర్శే అయావాస్యాయాంమాసికేచసర్వవ
ర్ణానాంఅయంవిధిఃగ్రాహ్యః॥అ॥ రెండుదినములయందొక్క-తిథివ్యాపించియుం
డుటవలనగలిగెడుతిథిసందేహమునునివర్తిన్ప జేయుచున్నాడు॥తా॥ఒకతిథిరెండు
దినములయపరాహ్ణములయందువ్యాపించియున్నవుడెద్దియపహానాంమంద

ధికముగనుండునో ఆతిథియందును. రెండునపరాహ్ణములయందును సమముగా నుండెనేని పూర్వతిథియందును- ఒకయపరాహ్ణమందైనను వ్యాపించక పూర్వదినంబున సూర్యాస్తమయమునకు ముందు-౬-గడియలు వ్యాపించియుండెనేని పూర్వతిథియందును- అట్లు లేకయున్నప్పుడును- రెండుసాయంకాలములయందొకతిథి వ్యాపించియున్నప్పుడును పరతిథియందును ప్రతిసాంవత్సరిక వర్ష శ్రాద్ధమాసికములఁ జేయవలయు రెండపరాహ్ణములయందు సమముగానున్న యెడల క్షీణతిథియగాలమందు పూర్వతిదియు- వృద్ధిసామ్యకాలములయందు పరతిదియును గ్రాహ్యంబులు॥

శ్లో-౨ మూ॥ కుర్యాద్భాద్రపదే ప్రమీతపితృక సత్కృష్ణపక్షాదితః పక్షశ్రాద్ధమథాశ్వినప్రతిపదాయుక్తంచ పక్షాదితః। పక్షే దౌయది సూతకాదిసహితస్తత్పంచమీవాష్టమీయద్వాస్యాద్దశమీతదాదిషు సతాతత్పక్ష శేషేష్వ వా॥ వ్యా॥ అ॥ అథ పంచభిశ్శ్లోకైర్మహాలయనిర్ణయమాహ॥ కుర్యాదితి॥ ప్రమీతపితృకో మృతపితృకః పుమాన్ భాద్రపదేమాసి కృష్ణపక్షాదితః కృష్ణపక్షప్రభృతి ఆశ్విప్రతిపదాయుక్తం మహాలయానాం షోడశత్వాదితి భావః తత్ప్రసిద్ధం పక్షశ్రాద్ధం- అత్రతచ్ఛబ్దస్యప్రసిద్ధార్థకత్వాన్నయచ్ఛబ్దాపేక్షా ఉక్తంచ దండినా ప్రక్రాంత ప్రసిద్ధానుభూతార్థవిషయతచ్ఛబ్దో యచ్ఛబ్దం నాపేక్ష ఇతి కుర్యాత్ పక్షాదౌ భాద్రపదకృష్ణపక్షాదౌ సూతకాదిసహితసూతకాదినా యుక్తో యది ఆదిశబ్దేన పత్నీరజోదర్శనాదికం గృహ్యాతే తదా తత్పంచమీ అష్టమీవాయద్వా దశమీ వాతదాదిషు పంచమ్యష్టమీదశమ్యాదిషు తత్పక్షదేశేషేషు కృష్ణపక్షశేషదివశేషువా- పక్షశ్రాద్ధంసదాకుర్యాత్తు సదేత్యనేన పక్షశ్రాద్ధమత్యావశ్యకమితిగమ్యతే॥ అ॥ ఐదు శ్లోకముల చేత మహాలయకాలము నునిర్ణయింపుచున్నాడు॥ తా॥ మృతపితృకుడగునరుడు భాద్రపద ౧౧ మొదలాశ్వయుజశుద్ధతో జేరిన ౧౬- దినములను నిత్య శ్రాద్ధము జేయవలయునొకవేళ యాపక్షప్రథమదివసమందు జేయుటకు అశౌచము- పత్నీరజోదర్శనము ఇత్యాదులగు నభ్యంతరములు సంభవించెనేని యాపక్షమందు పంచమి - అష్టమి దసమి వీటిలో నేదినమైన మొదలుగ నాపక్ష శేషదినములయందు మహాలయంబావశ్యకముగ జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

శ్లో ౩॥ మూ॥ పంచమ్యాదిషు చేచ్ఛ శేషదివశేష్వేవ ప్రకుర్యాత్సదా ద్వాదశ్యాం యతిపైతృకం కలిదినేశస్త్రైర్హతానాం పునః । వఙ్గ్యేకాపదినేపిపైతృభయుతే హస్తాన్వితేభాస్కరే స్యాత్సంకల్ప విధిశ్చ పార్వణవిధిస్త్వద్యాపితృప్రీతిదః॥ వ్యా ॥అ॥ సకృన్మహాలయకాలమాహ॥ పంచమ్యాదిష్వితి॥ శేషేషు పంచాంగంశుద్ధిదినశేషేషు పంచమ్యాదిషుంది వశేష్వేవ సకృన్మహాలయం కుర్యాత్ ఏవకారేణ పచమ్యాః పూర్వదివసేష్వితివ్యర్థో లభ్యతే యతిపై

తృకంయత్రిమహాలయం కలిదినే చతుర్దశ్యాంకుర్యాత్తు శస్త్రహతానాంపున
స్సశస్త్రహతానాంమహాలయం కలిదినేచతుర్దశ్యాంకుర్యాత్పునరిత్యే సేనయ
స్మిన్నేకస్మిం శ్ఛిద్రినేనపార్వణవిధానేన శ్రాద్ధంకృత్వాపునశ్చతుర్దశ్యామేకోద్ది
ష్టవిధానేనకార్యమితి గమ్యతేఉక్తంచమాధవీయే॥ శ్లో॥ సత్వమాగత స్యాపి
శస్త్రహతస్యచ । ఏకోద్దిష్టంసుతైః కార్యంచతుర్దశ్యాంమహాలయ ఇ వ
ర్జ్యే పిమహాలయనిషిద్ధేపికామదీనేత్రయోదశదినేపిత్రభయుతే మఘా నక్ష
త్రయుక్తే సతిభాస్కరేహస్తాస్థితే హస్తనక్షత్రగతేసతి సంకల్పవిధిః సం
కల్పశ్రాద్ధం యద్వాపార్వణవిధిఃపార్వణశ్రాద్ధంవాపిత్రుప్రీతిదస్స్యాత్ ఏతద్యో
గేసత్యేవత్రయోదశ్యాంకార్యం నత్వన్యథా యియమేవగచచ్ఛాయేత్యుచ్య
తే॥తదుక్తం॥శ్లో॥యదేందుః పిత్రుదైవత్యేహంసశ్చైవకరేస్థితః। యామ్యాతిథి
ర్భవేత్సాహిజగచ్ఛాయాప్రకీర్తితా॥ అత్రేయంవ్యవస్థాద్రష్టవ్యాయజమానః
పుత్రవాంశ్చేత్తు మఘాయుక్తత్రయోదశ్యాంసంకల్పశ్రాద్ధం నోచేత్పార్వణ
శ్రాద్ధమేవకుర్యాత్పిత్రయత్నతఃపిండదానంనకుర్వీత యదిస్యాజ్జీవినస్సుతానితి
అ॥ ఈశ్లోకములచేతసకృన్మహాలయమునకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు ॥తా॥
పంచాంగశుద్ధిగలకృష్ణపక్షపంచమిమొదలగుదినములయందేసకృన్మహాలయము
జేయవలయునవియుతికి ద్వాదశియందుజేయవలయుననియువిషశస్త్రాదులచే
మృత్యువైనవారలకితరదినములయందు పార్వణశ్రాద్ధముచేసినను చతుర్దశినా
డేకోద్దిష్టవిధీచేజేయవలయుననియుసూర్యుడుహస్తనక్షత్రమందుండినను చం
ద్రుడుమఖయందుండినప్పుడుమహాలయనిషిద్ధమైనత్రయోదశియందునుమహాల
యమునంకల్పవిధిచేతనైనపార్వణవిధిచేతనైనం జేసినపిత్రుప్రీతికరంబనియును
మఘానక్షత్రముతోగూడినదినమునందునుయుగాదియందునుభరణీనక్షత్రమందు
నుఆవశ్యకంబుగజేయదగినశ్రాద్ధమునుశ్రాద్ధకర్తపుత్రవంతుడైయుండె నేనిసం
కల్పవిధీగానేచేయవలయుననియునభిప్రాయము॥

౫౯౪ ॥మూ॥ కారుణ్యాన్వితపైత్రుకంశుభదినేతత్పక్షపవాచ రేతర
న్యాయాంయదిభాస్కరేప్యగతికఃకన్యాదిమాసద్వయేయావద్వృశ్చికదర్శనా
త్సప్రతిబలాదేకంచవాపైత్రుకంకామ్యత్వాచ్ఛసకృన్మహాలయదినంశుద్ధ్యాయు
తంచేచ్ఛుభం॥వ్యా॥కారుణ్యాన్వితేతి॥ భాస్కరసూరేకన్యాయాంయదికన్యా
రాశిగతేసతితత్పక్షపభాద్రపదకృష్ణపక్షఏవశుభదినేకస్మింశ్చిద్దివసే - కారు
ణ్యాన్వితపైత్రుకంకారుణ్యప్రయుక్తశ్రాద్ధంఆచరేతుర్యాత్తు-పక్షశ్రాద్ధేకృ
తేపికారుణ్యశ్రాద్ధమావశ్యకమిత్యాశయః అగతికోయదిదరిద్రశ్చేత్తుభాస్కర
రేకన్యాదిమాసద్వయేకన్యాయాంతులాయాం చస్థితేసతియావద్వృశ్చిక
దర్శనాత్తువృశ్చికప్రవేశాత్పూర్వమేశేత్యర్థఃస్వప్రతిబలాత్తు॥శ్లో॥వృశ్చికాదర-

నాద్యాంతిని రాశౌ పితరో గతా యతః ఏకంచ పక్షే ప్యా శ్రాద్ధం కుర్యాత్ - అస
మర్థస్యాపి ఏకం కారుణ్య శ్రాద్ధం కార్యమిత్యావశ్యక విధిః - సకృన్మహాలయ దినం శు
ద్ధ్యాయుతం వక్ష్యమాణ ప్రకారేణ పంచాంగ శుద్ధియుక్తం చేచ్ఛుభం భవేత్ - అ
త్ర హేతుమాహ సకృన్మహాలయస్య కామ్యత్వాత్ పితృపక్ష శ్రాద్ధస్య నిత్యత్వాన్నా
యం నియమః॥ తా॥ పితృపక్షమునన్ని దినములయందు నిత్యశ్రాద్ధము చేసినను ఒక
దినమున సకృన్మహాలయము బహుదైవత్యముగ చేయవలయునని యు ఆ కారుణ్యా
శ్రాద్ధము కామ్యముగుట చేత నా దినంబు పంచాంగ శుద్ధిగలదై యుండవలయునని
యు ఆ పక్షమున చేయుటకు దారిద్ర్యము చేతనైనను - అనుపపత్తి చేతనైనను సంద
ర్భించకపోయెనేని తులామాసము తుదవరకు శుద్ధిగల దినముల జేయవచ్చునని
తాత్పర్యము॥ ❀

(౨౮౫) మూ॥ వర్జ్యా స్యైకమహాలయే జననభం నందాశ్చ కామః కలిః శు
క్రార్కార్యదినాని సూతకదినం పత్నీ రజోదూషితం। తారాసప్తదశస్య రేవతు
భదా విష్ణుత్రయార్ద్ర త్రయాహ్యార్ద్రా మిత్ర చతుష్టయాద్యా శశభృద్భాగ్యార్యయా
మ్యాభిధాః॥ వ్యా॥ అ॥ సకృన్మహాలయే వర్జ్యానాహ॥ వర్జ్యానితి। ఏకమహాలయే సకృ
న్మహాలయే జననభం జన్మనక్షత్రం నందాః నందతిథయః ప్రాగుక్తాః కామః త్రయోద
శీ కలిశ్చతుర్దశీ చ శుక్రార్కార్యదినాని శుక్రభాను గురువాసరాః సూతక
దినం - పత్నీ రజోదూషితం స్వభార్యా రజోదూషిత దినంచ - ఏతాని వర్జ్యాని -
ఏతేషు సకృన్మహాలయం న కుర్యాదిత్యర్థః - సకృన్మహాలయే యోగ్యా నక్షత్రా
ణ్యాహ - విష్ణుత్రయం శ్రవణ ధనిష్ఠా శతభిషజః అర్కత్రయం హస్త చిత్రా
స్వాత్యః - అహిరార్ద్రా శేషా ఆర్ద్రా ప్రసిద్ధా మిత్ర చతుష్టయం అనూరాధా
జ్యేష్ఠా మూలా పూర్వాషాఢాః ఆద్యః అశ్వినీయ శశభృత్ మృగశీర్షం - భా
గ్యం - ఉత్తర ఫల్గునీ - అర్యమ పుష్యః యామ్యం భరణీ ఇత్యభిధాః ఏతత్సం
జ్ఞికాః సప్తదశ తారాః సకృన్మహాలయే శుభదాస్స్యుః యేవ కారేణా
న్యాని దశ నక్షత్రాణి త్యాజ్యానీతి స్ఫుటమగవగంతవ్యం ఏతచ్ఛ్లోకోక్త ప్రశ
మోపక్రమణ విషయం॥ అ॥ సూతకముగ సకృన్మహాలయము నారంభింప నయో
గ్య తిథి వార నక్షత్రముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నందా తిథులు త్రయోదశి - చతు
ర్దశి - ఈ తిథులును శుక్ర భాను గురువారము ను - సూతక దినంబులను - భార్యర
జస్వలయై యున్న దినంబులును - జన్మనక్షత్రము - కృత్తి - పునర్వసు - పూభా - ఉషా -
పూభా - ఉభా - రేవతి - ౧౦ - నక్షత్రములును నిషిద్ధములని యు - తక్కిన నక్షత్రా
దులు ముఖ్యంబులని మునభిప్రాయము॥ ❀

(౨౮౬) మూ॥ నో కుర్యాద్యది పక్షమేకదివసం మాసత్య మల్పంచవా
దారిద్ర్యాంచ హాలుడుః ఖమాత్ర చపలే తత్ర్యగా మహాలయం తులా ద్వయ స్థేచ

వేదిహ పరే స్వర్గాది పశ్చాద్భవే దిత్యుక్త్వా స్వగృహం విసృజ్య పితరస్స్వం స్వం
విశేయుః పదం। వ్యా॥అ॥ మహాలయాకరణే దోషం కరణే ఫలం చ దర్శయతి॥ స॰
ఇతి॥ పక్షం పక్షశ్రాద్ధం వా ఏకదివసం సకృన్మహాలయం అనల్పం అధికం ధనసమ
ర్థశ్చేదితి భావః। అల్పం వా దరిద్రశ్చేదితి భావః నో కుర్యాద్యది- తదా అత్మనః
దారిద్ర్యం బహుదుఃఖం దౌర్గత్యం దుర్గతిత్వం స్యాత్- దాతుర్మహాలయ ప్రదా
తుః ఇహ అస్మిన్ భూలోకే పుత్రధనం- పరే పరతః స్వర్గాది చ- భవేదిత్యుక్త్వా
పశ్చాత్పితరః స్వగృహం విసృజ్య స్వం స్వం పదం స్వస్వస్థానం పితృలోకం విశే
యుః॥ అ॥ పితృపక్షమును నిత్యశ్రాద్ధ సకృచ్ఛ్రాద్ధములచేసిన గలిగెడి ఫలమును జే
యకపోవుటవలన గలిగెడి దోషమును దెలియ జేయుచున్నాడు॥ తా॥ పక్షశ్రా
ద్ధమునైనను సకృన్మహాలయమునైనను జేసిన కర్తకు ఇహంబున పుత్రజన్మాది
సంపదలును- జేయనివానికి ఇహంబున పుత్రధననాశదుఃఖములును- పరంబున నర
కాదులుం గలుగునట్లు వానిపితృదేవతలు శపింతురని తా॥ *

(౨౯౭)మూ॥ మన్వాద్యాశ్చ మహాలయా యుగదినాన్యాదిత్యసం
క్రాంతయో దర్శాశ్చ వ్యతీపాత వైధృతిదినాన్యన్వష్టకాః పైతృకే। కాలాష్ష
ణ్ణవతిస్స్మృతాశ్చ సతతం దాతుస్సుపుత్రార్థదా వాయంతో యవనేరిపూరిషబ
కాలోకారిపుస్తత్క్రియాత్తు॥ వ్యా॥అ॥ అథ షణ్ణవతిస్వరూపమాహ॥ మన్వా
ద్యా ఇతి॥ మన్వాద్యాః నాయం అక్షరసంఖ్యయా చతుర్దశ మహాలయం తోయం
షోడశ యుగదినాని యుగాదయః వసుచత్వారి ఆదిత్యసంక్రాంతయః రిపుః
ద్వాదశ దర్శాః రిపుద్వాదశ వ్యతీపాత వైధృతదినాని వ్యతీపాతదినాని దికాః త్ర
యోదశ వైధృతిదినాని చ లోకాః త్రయోదశ- అన్వష్టకాః త్రిసోష్టకాః రిపుః
ద్వాదశ ఏతే మిళిత్వా షణ్ణవతిస్మృతాః షణ్ణవతిసంఖ్యా ప్రవిదితాః కాలాః పైతృకే
పితృకర్మణి క్రమానుక్తక్రమాత్తు దాతుః సుపుత్రార్థదా భవంతి॥ అ॥ షణ్ణవతి
శ్రాద్ధస్వరూపమును దెలియజేయుచున్నాడు॥ తా॥ మన్వాదులు౧౪- మ
హాలయములు౧౬- యుగాదులు౪-సంక్రాంతులు౧౨- అమావాస్యలు ౧౨-
వ్యతీపాతదినములు౧౩-వైధృతిదినములు౧౩ అన్వష్టకదినములు౧౨- ఈ౯౬- దిన
ములయందున శ్రాద్ధము జేయువారలకు పుత్రపౌత్రధనాభివృద్ధి గలుగునని తా॥ *

(౨౯౮)మూ॥ కృష్ణా భాద్రపదేష్టమీ యది నభో దర్శశ్చ శేషాస్సితా అషా
ఢే దశమీ త్విషే చ నవమీ సా కార్తికే ద్వాదశీ। జ్యేష్ఠే ఫాల్గునచైత్రయోః శుభా
పూర్ణే తిథిః పూర్ణిమా మాఘే తూ స్యథ సప్తమీ తు భఫరా పౌషే సితైకాదశీ చైత్రే
భాద్రపదే చ మాసయుగళే గేయా స్తృతీయా తిథిః న్యాదావాశ్చ చతుర్దశైవ తే స
యః కృతాద్యా యుగాద్యాశ్చతుః। శుక్లా కార్తిక నవమీ సితే వ శుభదా మాఘే తృతీయా తిథి
ర్మాఘే దర్శతిథిర్నభస్య బహుళే కామః కృత్వాద్యా ఇమాః॥ వ్యా॥అ॥ కృష్ణేతి॥ చై

తా ఇతిచ॥ భాద్రపదేమాసికృష్ణాష్టమీనభోదర్శః శ్రావణబహుళామావాస్యాచ ఏ
తేద్వేకృష్ణపక్షగతేశేషావక్ష్యమాణాస్సితాశ్శుక్లపక్షగతాః ఆషాఢేదశమీ శు
క్లపక్షదశమిత్యర్థః శేషతు ఆశ్వయుజేనవమీశుక్లపక్షనవమీచ కార్తికేమాసేసాద్వా
దశీజ్యేష్ఠే ఫాల్గునచైత్రయోఃశుచౌ ఆషాఢేఊర్జేకార్తికేచపూర్ణిమాతిథిః అథ
మాఘేమాసిసప్తమీపౌష్యమాసిస్త్వేకాదశీశుక్లైకాదశీచైత్రే భాద్రపద ఇతి
మాసయుగళేవతృతీయాతిథిశ్శుక్లతృతీయాచసర్వేమిళితాశ్చతుర్దశతిథయఃమ
న్వాద్యాఃమన్వాదిసంజ్ఞికాఃశుభఫలాఃశుభఫలదాఃజ్ఞేయాః శ్రాద్ధకర్తురితిశే
షః ఊర్జేకార్తికేమాసిశుక్లానవమీరాధేవైశాఖేమాసితైవతృతీయాతిథిః మా
ఘేదర్శతిథిఃనభస్యబహుళేభాద్రపదబహుళపక్షేకామతిత్రయోదశీ ఇమాశ్చతస్రో
స్తిథయఃక్రమేణకృతాద్యాకృతత్రేతాద్వాపరకలియుగాదయఃపుణ్యాజ్ఞేయా
ఇతిపూర్వేణాన్వయః॥ అ॥ రెండుశ్లోకములచేతమన్వాదియుగాదులజెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ భాద్రపదబహుళ౮-శ్రావణబ౩౦-ఆషాఢశుద్ధ౧౦- ఆశ్వయుజశుద్ధ౯-
కార్తికశుద్ధ౧౨-చైత్రజ్యేష్ఠాషాఢ కార్తికఫల్గునమాసములయందు పూర్ణిమ
మాఘశు౭-పుష్యశు౧౧-చైత్రభాద్రపదశు౩-ఈ౧౪-దినంబులునుమన్వాదులనం
దునుకార్తికశు౯-వైశాఖశు౩-మాఘబ౩౦భాద్రపదబ౧౩-ఇవినాలుగును క్ర
మంబునకృతత్రేతాద్వాపరకలియుగాదులసంబడునుగాననీమన్వాదియుగాదు
లయందుశ్రాద్ధముచేయువానికిశుభంబుగలుగుసనితాత్పర్యము॥ *

(౩౦౦) మూ॥ పౌషేఫాల్గునసౌమ్యయోరసితధామాఖ్యేంత్యరక్షేషుచే
త్సప్తమ్యత్రతథాష్టమీచనవమీత్యష్టకాద్వాదశ।షష్ఠేమాసిమహాలయాంతర
గతాస్తిస్రోష్టకాస్తర్హినోదర్శాద్యాస్తదనుప్రసిద్ధదివసాః శ్రాద్ధేపితృప్రీతిదం॥
వ్యా॥ అ॥ అష్టకాశ్రాద్ధతిథినిర్ణయమాహ॥ పౌష ఇతి। పౌషేమాఘ॥ పౌష ఇతి॥
పౌషేమాసిఫాల్గునమార్గశీర్షయోఃసితధామాఖ్యేంత్యేషు చతుర్షు మాసేషు
అంత్యపక్షేషుకృష్ణపక్షేషుచేత్ సప్తమీఅష్టమీనవమీతిమిళిత్వాద్వాదశాష్టకా
భవంతియద్యపిషష్ఠేమాసేభాద్రపదమాసేతిస్రోష్టకాః మహాలయాంతర
గతాభవంతితర్హితస్మాత్కారణాత్ తన్మాసికాష్టకానసంతీత్యర్థః
జ్యేష్ఠమాసమాత్రేతిస్రోష్టకా ఇతిస్మృత్యంతరేవిద్యమానత్వాత్ భాద్రపదేపిత
స్రస్సంత్యేవ తన్నివారణార్థంమహాలయాంతరగతా ఇత్యుక్తమిత్యనుసంధేయంతద
నంతరందర్శాద్యాఃఅమావాస్యాప్రతిపత్ప్రభృతిపాతవైధృతయోగయోఃప్రసిద్ధదివ
సాఃశ్రేయాఃఏతచ్ఛ్లోకచతుష్టయోక్తాష్షణ్ణవతిశ్రాద్ధాఃపితృప్రీతిదాఃపితృసంతోషప్ర
దాభవంతి॥ అ॥ అష్టకశ్రాద్ధములజెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మార్గశీర్షపుష్యమాఘ
ఫాల్గునమాసకృష్ణపక్షములయందుసప్తమిఅష్టమినవమి-ఈతిథులు౧౨-న్ని
అష్టకలనంబడుననియు మన్వాద్యాయనుశ్లోకముమొదలు నాలుగుశ్లోకము

యందును జెప్పబడినట్టి దినములయందును శ్రాద్ధముజేసినపితృదేవతలు ప్రీతి
నొందుదురని యభిప్రాయము॥ *

(౩౦౧)మూ॥ పిత్రాదేర్బహుదాన కర్మఫలదం తృప్తిప్రదం స్వర్గదం
సాయుజ్యప్రదమేవవాతదపిగయాపిండప్రదానం విదుః। సాయాత్రాప్యథవా
మహాసుఖకరీదైవాచ్చకర్తుర్మృతిః స్యాద్యత్రైవహిముక్తిరేవ సహతత్కర్త్రాపి
పిత్ర్యాణాంభవేత్॥వ్యా॥అ॥గయాశ్రాద్ధఫలమాహ॥ పిత్రాదేరితి॥యత్కించిదపి
స్వాత్రపిగయాపార్వణంగయాయాంపిండదానం పిత్రాదేః పిత్ర్యాణాంబహు
దానకర్మఫలదం బహుదానకర్మాణిషోడశమహాదానాదికర్మాణితేభ్యోయ
త్ఫలంకించతృప్తిప్రదంస్వర్గదంచసాయుజ్యప్రదంమోక్షప్రదంచభవతికించసా
యాత్రాగయాముద్దిశ్యయాయాత్రాసాపిమహాసుఖకరీఅథవాదైవాత్ దైవవ
శాత్ కర్తుః గయాప్రయాణకర్తుః మృతిర్మరణంస్యాద్యదిసాయాత్రా తత్క
ర్తాగయాశ్రాద్ధకర్తాసహపిత్ర్యాణాంముక్తిదాభవేదేవగయాముద్దిశ్య
ప్రయాతస్యగయాశ్రాద్ధాత్పూర్వమేవదైవవశాన్మృతిర్యదితదాపిగయాశ్రాద్ధ
ఫలంభవేదిత్యర్థః॥అ॥గయాశ్రాద్ధఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥గయయందు స్వ
ల్పముగనైనపిండప్రదానము చేసినవానిపితృదేవతలకుషోడశమహాదానాది క
ర్మలవలనగలిగెడిఫలమును సంతుష్టియుస్వర్గంబును మోక్షంబునుంగలుగు నని
యుగయాయాత్రయ పరమగు నానందములుగలుగజేయుననియుదైవవశము
వలనగయకుబోవుచుండగమార్గమధ్యంబునదేహత్యాగముసంభవించినను గ
యయందుపిండదానము చేసినఫలముగలుగునని తా॥ *

(౩౦౨) మూ॥ నిత్యశ్రాద్ధవిధిస్స్వకాలబలవానేకంవినాసూతకం
కుర్యాత్సూతకనిర్గమేథదివసేకార్యంతథైవాబ్దికం। తారాచంద్రబలంవినాపియది
వాపత్నీరజోదూషితాయద్వానష్టతిథిశ్చసాపితృతిథిః కార్యైవనిత్యాన్యపి
వ్యా॥అ॥నిత్యశ్రాద్ధసాంవత్సరికయోర్నియమమాహ॥నిత్యశ్రాద్ధేతి॥ఏకంసూతకం
జాతకంమృతకమపివినానిత్యశ్రాద్ధవిధిఃప్రతిదివసకర్తవ్యశ్రాద్ధవిధిఃస్వకాలబల
వాన్ప్రత్యహంబలవత్తరఃఅశౌచదినమాత్రంవిహాయప్రత్యహంనిత్యశ్రాద్ధంకు
ర్యాదిత్యర్థఃసూతకప్రాప్తేగతిమాహసూతకనిర్గమేసూతకేసమాప్తేసతి అథ
దివసేఅనంతరదివసేఏకుర్యాత్ అథసాంవత్సరికనియమమాహ॥కార్యమితిఆ
బ్దికంప్రతిసాంవత్సరికమపితథైవసూతకేప్రాప్తేనిర్గమదివసేతారాచంద్ర బ
లంవినాపికార్యంకించసూతకనిర్గమదివసేపత్నీయజమానభార్యారజోదూషి
తాపిస్యాద్వాఅనంతరతిథిఃపంచాంగశుద్ధిరహితాయద్యపినిత్యాసాపితృతిథిఃకా
ర్యైవస్వకాలేసూతకేప్రాప్తేతన్నివృత్త్యనంతరతిథిఃచంద్రతారాబలాదిగుణై
రయుక్తాపికార్యేత్యర్థఃనిత్యత్వాత్ నిత్యకర్మణామకరణేరయుక్తాపికార్యేత్యర్థ

నిత్యత్వాత్ నిత్యకర్మనామకరత్వేరయుక్తాపి కార్యేత్యర్థః నిత్యత్వాత్ నిత్యకర్మ
నామకరణే ప్రత్యవాయ శ్రవణాచ్చేతిభావః॥ అ॥ నిత్యశ్రాద్ధప్రతిసాంవత్సరికము
లనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ఆశౌచదినములబరిత్యజించి శక్తి నసక్తిదినం
బులను ననుసరించి శ్రాద్ధము చేయవలయుననియు ఆశౌచము సంభవించి నప్పు
డాయాశౌచము సమాప్తమైన మరునాడావశ్యకముగ జేయవలయుననియు ప్ర
తాబ్దికము సూతకము సంభవించిన యెడల తత్సమాప్త్యనంతరదినంబున జేయ
వలయు-గాక తక్కిన యే హేతువు సంభవించిన నభ్యంతరము చేయక యామృత
తిథియందు శ్రాద్ధము జేయవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(303) మూ॥ ఆద్యంషోడశసంయుతం మృతతిథేరేకాదశాహే తథాదా
హాదేరథయజ్వనాం త్వనుగతస్త్రీణాంతు భర్తృక్షయాత్తు కుర్యాచ్ఛ్రీదగణా
న్వితం వృషపరిత్యాగానుయుక్తం క్రమాన్నగ్నశ్రాద్ధమథాదిమేహ్నివిషమే శుద్ధే
ద్వితీయే థవా॥ వ్యా॥ అ॥ ఏకాదశాహవిధిమాహ॥ ఆద్యమితి॥ మృతతిథేః మృతదినా
నంతరం ఏకాదశాహే ఏకాదశదినే షోడశలంయుతం రుద్రగణాన్వితం వృష పరి
త్యాగానుయుక్తం వృషోత్సర్జనసహితం ఆద్యశ్రాద్ధం కుర్యాత్ అనాహితాగ్ని
నామితి శేషః అహితాగ్నేర్విశేషమాహ॥ దాహాదేరితి॥ యజ్వనాం అహితాగ్ని
నాంతు దాహాదేః దహనదినమారభ్య ఏకాదశాహే ఆద్యం కుర్యాత్తు దాహాదే
రిత్యనేన అంతర్దశాహే వా బహిర్దశాహే వా విధిపూర్వక దాహదిజాదారిభ్య ఏ
కాదశాహే ఆద్యం కుర్యాత్తు దాహాదేరిత్యనేన అంతర్దశాహే వా బహిర్దశా
హే వా విధిపూర్వక దాహదినాదారభ్య ఏకాదశాహ ఇతి వ్యక్తం వనతు లౌకికా
గ్నిదహనదినాదారభ్యేతి అనుగతస్త్రీణాంతు భర్తృక్షయాత్ భర్తృమరణా
దారభ్య ఏకాదశాహే భర్తృమృతదినాతిరిక్తదివసే మృతేర్యది తథాపి భర్తృమ
రణాదారభ్యైవేత్యర్థః నగ్నశ్రాద్ధంతు ఆదిమేహ్ని దహనదివస ఏవ అథవా విష
మే తృతీయ పంచమ సప్తమ నవమానామన్యతమే హేని కుర్యాత్తు అథవా శుద్ధే పం
చాంగశుద్ధే ద్వితీయే దివసే వా లగ్నప్రచ్ఛాదనశ్రాద్ధం కుర్యాత్తు॥ అ॥ ఏకాదశాహ
విధిని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ యజ్ఞము చేయక మృతుస్తనవారలకు మరణదినము మొ
దలుగను ఆహితాగ్నులకు విధియుక్తదహనదినము మొదలుగను సహగమనము
చేసిన స్త్రీలకు భర్తృమరణదినము మొదలుగను ౧౧ వ దినంబున షోడశము రుద్ర
గణము వృషోత్సర్జనము వీనితో కూడ ఆద్యశ్రాద్ధము చేయవలయుననియు నగ్నశ్రాద్ధ
ము ప్రథమదినమున జేయవలయుననియు ఆదినము దప్పినేని-దినములలో నొ
క బేసి దినంబుననైనను పంచాంగశుద్ధియుక్తంబగు ద్వితీయదినంబుననైనను జేయ
వలయుననియు నభిప్రాయము॥ *

(౩౦౪) మూ॥ షట్కుర్యాద్విషమేషు షట్స్వపి నవశ్రాద్ధాని నైకైకశః సర్వా

[illegible]దినే వ్యా[illegible]విషయే పంచైవ కేషాంతుచిత్ । అస్థ్నాం సంచయనం భవేన్మృతి
దిన[illegible]ద్వ్యాత్రి[illegible]దినే కుర్యాదా విషమే శుభే హ్నా యదివా కేషాంచతుర్థే మతం
[illegible] నవశ్రా[illegible] స్థి సంచయన కాలం దర్శయతి॥ షడితి॥ విషమేషు షట్సు
దిన[illegible]సేషు ఏకైక[illegible]ర్ధా[illegible] షట్సు స్వ్యేకైకైతవవిషమే దినే ఏకైకం నవశ్రాద్ధం
కుర్యాదిత్యర్థః [illegible] షడ్ నవశ్రాద్ధాని ఏకదినే కుర్యాత్ కేషాంచిత్తు
ఆశ్వలాయనా[illegible]ను పంచైవేతి[illegible] చశివ స్వామినా॥ శ్లో॥ నవశ్రాద్ధానిపంచ
స్యురాశ్వలా[illegible]నాం ఆపస్తంబానాం షట్ భూర్యర్వ ధాతదిత రేషహితిక్షు
తిరియాం శాంస్త్రవైశ్యానాం న[illegible] సప్తః శాం రాజ్ఞా నవశ్రాద్ధాన్యనుక్ర
మాత్తు। ఆద్యంతయోర్ద్వయోర్మధ్యే [illegible] ర్మహర్ష యుఇతి భవిష్యోక్తేః అద్యే
దినే దహనదినే అథవా ద[illegible]దినా ద్వితీయేహ్ని వా అస్థ్నాం సంచయనం భవేత్తు-
యదివా యథ్వా శుభే పంచాంగ శుద్ధే విషమే త్రి[illegible] ద్విషమేహ్ని వా కుర్యాత్తు చ
తుర్థే మృతదినాచ[illegible]స్థి సంచయనం కేషాంచి[illegible]ం అస్మిన్ పక్షే దినశ స్థిర్వ
విచార్యా కథా[illegible] ॥శ్లో॥ చతుర్థే వా సచైవాస్థి సంచయనంయువా తి
థి వారాదిదోషా[illegible]ప్రేతమశివచ త్తు అ॥ నవశ్రాద్ధ సంఖ్యను అ
స్థి సంచయన కాలమును జెప్పు[illegible]॥ తా॥ మృతదినము మొదలుగా వదినము వ
రకు బేసిదినములయందొక్కొక శ్రాద్ధము వరుసగ నారు-శ్రాద్ధములాపస్తంబ
సూత్రవంతులు ఆరు-వదివసమువరకు నైక శ్రాద్ధములాశ్వలాయనసూత్రవంతు
లు జేయవలయునియు అశక్తవిషయమున నన్నింటినొక్క-దినంబున జేయవ
చ్చుననియు-అస్థిసంచయనము దహనదినమున నైనను మరునాడైనను జేయవ
లయుననియు అట్లు గాకున్న పంచాంగశుద్ధి గల బేసిదినమున నైనను కొందరిమతా
నుసారముగ పంచాంగ శుద్ధి వివక్షచే యుక్త దినంబున నైనను జేయవచ్చునని తా॥

(౩౦౫) మూ॥ కర్తైకవప్రథమేహ్ని తేనసహావా సంవాపయేత్ సప్తమాద
ర్వాగ్చేద్దశమే ప్రమేత్రపితృకో జ్ఞాతికనిష్ఠో యది[illegible] ర్వాగ్నిహో సకలామథానవ
ధవామధ్యావ్యాశ్వా లేథ వేదన్నశ్రాద్ధమథాదిమేహ్ని తుశ్రాద్ధంవినాస్యాద
థ॥ అవపనవిధిమాహ॥ కర్తేతి॥ కర్తైకః ప్రథమేహ్ని దహనదినే సంవాపయేత్
క్షౌరం కారయేత్ ప్రథమేహ్ని నాన్యత్రిత్యేవకారార్థః, సప్తమాదర్వాక్ సప్తమ
ప్రథమాత్పూర్వ ప్రమీతపితృకః జ్ఞాతిః సపిండకః కనిష్ఠో యదిమృతస్య కనిష్ఠో యది
స్యాత్తేన కర్త్రా సహదశమదినే సంవాపయేత్ కనిష్ఠ ఇత్యనేన జ్యేష్ఠస్య చలభ్య
తే యది జ్యేష్ఠోగ్నిదస్తస్య వపనమావశ్యకమే-కర్తైకవప్రథ మిత్యేతి సామాన్యో
క్తేః ॥ అథామదానాన్నశ్రాద్ధయోః కాలనిర్ణయమాహ॥ సకలామదానం సకలనవ
శ్రాద్ధానిన గ్నప్రచ్ఛాదనంచ పూర్వాహ్నే కుర్యాత్ అథవామధ్యాహ్నా కాశేవా
భవేత్ ఆదిమేహ్ని అన్నశ్రాద్ధస్యాదిమేహ్నిప్రకారదశదినత్రితయాత్ [illegible] నథః అ

పరాహ్ణే అన్నశ్రాద్ధం భవేత్ । నవశ్రాద్ధం వినా పక్వాద శేషాన్నవశ్రాద్ధస్య అ
నయోః ష్ట్వేపి ఆమద్వైశ్రైవ నవశ్రాద్ధం సప్త పైన తదవిప్రాహ్ణ్యాహ్ణే ఏవ॥ అ॥ వ
పనవిధానంబును ఆమశ్రాద్ధాన్నశ్రాద్ధ కాలంబున్నుం జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ దహ
నదినమున కర్తగాక యితరులకు పదునొకండగు నియమము సప్తమపురుషునకు లోబడి
సజ్ఞాతులలో వయస్సున పైనున్న యుండిన వారలైనను మృతపితృకులు కర్తతోగూ
డ ఏకాదశదినమున క్షౌరము చేసికొనవలయుననియు - ఒక వేళ నామ్మృతునికి జ్యేష్ఠ
డగ్నిప్రదానము చేసినయెడల నుదకమిడిన దశమదినమందయిన చేసికొ
నవలయుననియు, ఆ మూడు చేయవలసిన నవశ్రాద్ధలన్నశ్రాద్ధములు పూర్వా
హ్ణమందు జేయవలయుననియునిట్లు గాకున్న మధ్యాహ్నముపరకు జేయవచ్చునని
ఆద్యశ్రాద్ధము మొదలగునన్నశ్రాద్ధము పరాహ్ణమందు జేయవలయు ననియును
నుట॥

(౩౦౬) మూ॥ స్నానమేవ యథాకాలం జపేత్తిలయుతాం త్రీన్ దద్యాదాద్య
దినే చైవైకైకోత్తరవృద్ధిగా దశదినాంతం తప్త్వైశిలాయాం పితుః । మృతస్నానసత్ర
యం భవేత్ప్రతిదినం వాసోదకానాం త్రయం పిండస్త్వేకఇహాకృతే యదివితఽగ
చ్ఛేద్దశాహేఽఖిలమ్॥ వ్యా॥ అ॥ తిలోదకవాసోదకయోర్నిర్ణయమాహ॥ కర్తారి॥
టీ॥ కర్తారసర్వే పుత్రాః పితృప్రాయే శిలాయాం తిలయుతాంజలీనుదకాంజలీన్
ఆద్యే దినే దద్యుః త్రీన్ ఆదశదినాత్ దశదినమభివ్యాప్య ఏకోత్తరవృద్ధ్యా యథా తథా
ద్వితీయేదినే చతురః తృతీయే పంచ ఇత్థం పంచ సప్తతి తిలోదకాని ప్రదద్యుః । క్షత్రి
యాణాంతు శ్లో॥ చతుష్షష్టిః పంచషష్టిర్నవతిః పంచసప్తతిః క్షత్రియాదీనాం విప్రా
ణాం వర్ణానాం తు తిలోదకం క్షత్రియాణాం ప్రత్యహం పంచ న్యాద శేషాన్నవ-వై
శ్యానాం ప్రత్యహంచ త్వారి చ దశాహేవ శూద్రాణాం ప్రత్యహం త్రీణి పంచ
దశాహపక్షే షట్-తిలోదకాని సర్వవర్ణానాం ప్రతిదినం మృతస్నానే త్రితయాం వృ
త్తి కాస్నానే త్రయం-వాసోదకానాం త్రయంచ- అశౌచ సమాప్తిపర్యంత పిండ
స్త్వేక ఏవ ప్రత్యహమేకైక ఏవ సర్వవర్ణానాం ఇహ దశాహమధ్యే అకృతం తిలోదకా
దికం నకృతం యది అఖిలం తిలోదకాదికం దశాహేవా కుర్యాత్॥ అ॥ తిలోదకవా
సోదకాదుల నిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ బ్రాహ్మణులకు పుత్రులందరును
పితృప్రీతికొఱకు శిలయందు తిలోదకము ప్రథమదినంబున మూడు మారులు అది మొ
దలుకొని యొక్కొక్కదినంబున నొక్కొక్క మారధికముగ విడువగా పదిదినములకు డెబ్బ
దియైదు ౭౫ అగుననియు క్షత్రియులకు మరణదినము మొదలు ప్రతిదినంబును
౫-మార్లును గడదినంబున నాల్గుమార్లు విడువగా నరువదియైదు ౬౫-అగుననియు వై
శ్యులకు ప్రతిదినంబున ౪ మార్లును గ౫-పదినంబున్న సన ౩౦దినములైనను నూ
రుసను ౯౫-దినములైనను విడువగలవి ౯౦-అగుననియు సకలవర్ణజులను ఆశౌచ

నివృత్తి పర్యంతము ప్రతిదినంబును-అనువృత్తి స్నానములు 3- వాసోదకములును పిండ దానము చేయవలయునని యాయాదినంబుల జేయకున్న నాశౌచాంత్యదినంబున జేయవలయునని తాత్పర్యము॥

(౩౦౭)మూ॥ దర్శశ్చేద్దశాహమధ్యే దివసే యద్వా మధ్యే సంక్రాంతిర్వాప్య న్యేషాంత సమాప్య పిండముదకం దేయ-పితృభ్యాంవినా॥ పిత్రోస్త్వేవ సమాపయే త్రిదినతస్స్యాచ్చేత్పరం తద్ద్వయం పూర్వం చేన్నసమాపయేత్ త్రిదినతస్స్యాత్కాలమాత్రం సదా॥ వ్యా॥ అ॥ తిలోదకాదీనాం నిషిద్ధకాలమాహ॥ దర్శ ఇతి॥ శాఖదశాహమధ్యదివసే మతా శౌచమధ్యదినే దర్శస్సంక్రమోవా ఆపతత్యది ప్రాప్తశ్చేత్॥ తదా పితృభ్యాంవినా-అన్యేషాంతు పిండం- ఉదకం తిలోదకం వాసోదకంచ సమాప్య ఉత్తరదినకృత్యం సర్వం సంగృహ్య-దేయం దాతవ్యం॥ తా పిత్రోస్తు యథాపూర్వమేవ పిండముదకం దాతవ్యమిత్యర్థః॥ దివసత్రయాత్పరం త్రిదినానంతరం తద్ద్వయం దర్శసంక్రాంతిద్వయం స్యాద్యది-తదా త్రోరపిండాదికం సమాపయేత్తు సంగృహ్య ప్రదద్యాత్తు ఇదమనౌరసపుత్రవిషయం ఔరసస్తు ప్రత్యహం దద్యాత్తథా చ యుక్తం యల్లాజీయే॥ శ్లో॥ దశాహమధ్యే దర్శశ్చేత్పిండదానం తిలోదకం। ఔరసః ప్రత్యహం దద్యాచ్చ దర్శే సమాపయేదితి॥ తర్హి ఉత్తరదినేషు కిం కర్తవ్యమిత్యత ఆహ॥ స్నానమాత్రమేవ సదా స్యాత్తు శివాస్నానమేవ కుర్యాత్తు- త్రిదినతః పూర్వం తద్ద్వయం చేన్న సమాపయేత్తు-కింతు యథాక్రమమేవ దేయమిత్యర్థః॥ అ॥ తిలోదకాదుల నిషిద్ధకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తల్లిదండ్రులు గాక తక్కినవారలకు గర్మ జేయునపుడు దశదినాశౌచమధ్యమున నమావాస్యయైనను సంక్రాంతియైనను సంభవించెనేని యాపిమ్మట జేయదగిన సకల తిలోదక వాసోదక పిండదానములను తత్పూర్వదినంబున జేర్చి సేయవలయుననియు ౩-దినములైన పిమ్మట నా దర్శసంక్రాంతులు సంభవించెనేని దత్తపుత్రాదులు చేయునపుడు తల్లిదండ్రులకు బూర్వోక్తక్రమంబున జేయవలయుననియు ఔరసపుత్రులు యథాక్రమంబున జేయవచ్చుననియు ఆ సంగ్రహించి చేసిన పురుషుడు తక్కిన దినములయందు శిలాస్నానమాత్రము చేయవలయుననుట॥ ❋

(౩౦౮)మూ॥ త్యక్త్వా బాంధవసూతకేతు సకలంచాద్యాది పశ్చాచ్చరేత్కార్యం శల్లఘుసూతకేతు విహీనం వాద్యాది యచ్చోదితం। సాపిండ్యార్థముపక్రమ్యమఖిలం శ్రాద్ధం పరిత్యజ్య తత్సాపిండ్యాద్విహితోదకుంభమథవా పూర్వాన్నంచ పశ్చాచ్చరేత్తు॥ వ్యా॥ అ॥ ఏకాదశాహాత్ప్రాగ్సూతక ప్రాప్తాగతిమాహ॥ త్యక్త్వేతి॥ బాంధవసూతకే సమానజ్ఞాతిమృతసూతకే ప్రాప్తే సతి దశాహే ఏకాదశాహేతి శేషః సకలమాద్యాది ఆద్యమాసికాది షోడశశ్రాద్ధాని త్యక్త్వా పరిత్యజ్య పశ్చాద్బాంధవసూతకనివృత్త్యనంతరం చరేత్కుర్యాత్॥ ఏతచ్చింత్యం

స్మా॥ఆద్యశ్రాద్ధమశుద్ధోపికుర్యాదేకాదశేహని। కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిరశుద్ధః పున
రేవసఇతిమాధవోక్తైః లఘుసూతకేబాంధవత్రిరాత్రాశౌచాదిక్షప్రాప్తేతుపి
హితమావశ్యకంఆద్యాదియత్-ఉదితముక్తంతత్కార్యం గురుణాలఘోశ్చాధ
త్వాదితిభావః-సాపిండ్యార్థంద్వాదశేహనిసపిండీకరణంకర్తుమిచ్ఛేచ్చేత్ విహి
తోదకుంభంద్వాదశేహని-విహితోదకుంభంపరిత్యజ్యఅపకృష్యసంగ్రాహ్యంఆ
కాలమూనాద్యఖిలాతత్ శ్రాద్ధంఆద్యమాసికేనసహకుర్యాత్ అథవాఊనషా పూ
ర్వమాసికాదీన్యపిసాపిండ్యాత్పశ్చాత్-సపిండీకరణానంతరంతత్తత్కాలేషు పున
రపికుర్యాదిత్యర్థః ఉదకుంభమపిపశ్చాత్కరేత్॥అ॥ఏకాదశాహమునకు ముందు-
గా త్యాశౌచముసంభవించినచేయదగనవిధిని జెప్పుచున్నాడు॥తా॥౧౧వ- దినము
నైన-౧౧వ-దినముననైననుజ్ఞాతిసంబంధమైనదశరాత్రాశౌచముసంభవించె
నేని౧౧-దినంబునఆద్యమాసికమనగానేకాహశ్రాద్ధము జేసి అశౌచము నివృత్తి
యైనపిమ్మటతక్కినకృత్యముల జేయవలయుననియు-త్రిరాత్రాశౌచముసంభవిం
చె నేనిఆప్యేకాహశ్రాద్ధముతోడనపుడు చేయదగినయన్నిశ్రాద్ధము జేయవచ్చు
ననియు౧౨ దినంబునసపిండీకరణము చేయనిచ్ఛగలపురుషుడాదినంబున చేయద
గనసోదకుంభశ్రాద్ధమునువదలితక్కిన౧౫-ఏకోదిష్టశ్రాద్ధముంజేర్చి౧౧- దినం
బున జేసిసపిండీకరణంబయినపిమ్మటమరలనాయాకాలములయందూనాదిమాస
శ్రాద్ధములకుతక్కినసోదకుంభశ్రాద్ధములను జేయువలయునని తాత్పర్యము॥

(౩౯) మూ॥త్రిష్వాద్యాద్విదుచత్రిపక్షవిషయేమాసేత్రిమాసేథవాషా
ణ్మాసేనవమాఖ్యమాసవిషయేహ్యేకాదశేవత్సరే। కార్యంతత్రసపిండనం దశ
సుతత్తత్తేషుశుద్దేదినేస్యాత్త్రైపక్షికకర్మపంచసుదినేష్వేవత్రిపక్షాదిషు॥ వ్యా॥
అ॥సాపిండ్యత్రైపక్షికయోఃకాలనిర్ణయమాహ॥త్రిష్వితి॥ఆద్యాదిషు ఏకాదశ
ద్వాదశత్రయోదశేషుత్రిషుదివసేషుత్రిపక్షవిషయేతృతీయేపక్షేమాసే ప్రథమ
మాసేత్రిమాసేతృతీయమాసేఅథవాషణ్మాసేషష్ఠేమాసేవానవమాఖ్యమా
సవిషయేనవమమాసే-ఏకాదశేమాసి-అథవావత్సరేసంవత్సరాంతేవా ఏతేషు
దశసుకాలేషుశుద్దేదినేయస్మిన్కస్మింశ్చిచ్ఛుభదినేసపిండనంసపిండీకరణంకార్యం
కర్తవ్యం-త్రైపక్షికకాలమాహ॥స్యాదితి॥త్రిపక్షాదిషుపక్షఃతృతీయపక్షః-ఆద
ర్యేషాంతేషుపంచసుదినేషుతృతీయపక్షాంత్యేషుపంచసుదినేష్విత్యర్థః- చత్వా
రింశద్దినాదూర్ధ్వమితివచనాత్ త్రైపక్షికకర్మస్యాత్ కుర్యాదిత్యర్థః- తృతీయప
క్షవిహితంకర్మత్రైపక్షికమిత్యుచ్యతేసంజ్ఞైవ॥అ॥సపిండీకరణత్రైపక్షిక శ్రాద్ధ
మునకుకాలమును జెప్పుచున్నాడు॥తా॥మృతాహస్సుమొదలు౧౧-౧౨-౧౩- ఈ
దినములలోనైనను౩-వపక్షంబుననైనను౧. ౩.౯-౧౧-౧౨- ఈమాసలలోనైన
నేకషుంబాంగశుద్ధయుక్తదినంబునసపిండీకరణముచేయవలయుననియు౩వ ప

తుంబున నాదియందు ౧౦-దినములకు పిమ్మట ౧౪-దినములలో నొకదినంబున త్రైపక్షి
కశ్రాద్ధము చేయవలయునని తాత్పర్యము। ☸

(౩౧౦) మూ॥ నిత్యం ద్వాదశకే ఽసరే న్మృతదినాదూనంతు సర్వస్యతన్నోచే
న్మాసతృతీయభాగవిషమే శుద్ధేహ్ని కార్యం పునః। ఊనం మధ్యమపంచకే శుభదిన
పక్షే తథా ద్వాదశే పూర్వం చాంతిమపంచకే న్యదపి తత్పక్షే చతుర్వింశకే॥ వ్యా॥
అథోనత్రయకాలనిర్ణయమాహ॥ నిత్యమితి మృతదినాత్తు ద్వాదశ వా సరే ద్వాదశ
దినే సర్వేషాం సర్వశాఖినామిత్యర్థః ఊనమూనమాసికంతు నిత్యం ఆవశ్యకమిత్యర్థః
తదూనం నో చేద్ద్వాదశేహ్ని న సంభవే ద్యదిమాసతృతీయభాగవిషమే మాసస్య
ప్రథమమాసస్య యస్తృతీయో భాగః తత్ర కస్మింశ్చిద్విషమే- ఆద్యమాసే వింశతిది
నానంతర విషమదిన ఇత్యర్థః శుద్ధేహ్ని పునః దైవత్వేన సపిండీకరణానంతరం కా
ర్యం- ఏకాదశేహ్ని ప్రేతత్వేన కర్తవ్యమిత్యుక్తత్వాత్పునరుక్తం ద్వాదశేహ్ని
త్వ- శుభదినాదికం న విచార్యం- ద్వాదశే పక్షే మృతదినాత్తు ద్వాదశే పక్షే మృతది
నాత్తు ద్వాదశే పక్షే మృతదినాత్తు ద్వాదశే పక్షే మధ్యమపంచకే ద్వితీయపంచకే క
స్మింశ్చిచ్ఛుభదినే ఊనషాణ్మాసికం కుర్యాత్తు- తథా చతుర్వింశకే పక్షే అం
తిమపంచకే శుభదినే అన్యదపి ఊనాబ్దికం కుర్యాత్॥ అ॥ ఊనత్రయకాలము
సు జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ మృతదినమునకు-౧౨ వ-దినంబున ఊనమాసిక మవశ్యము
గ జేయవలయుననియు- ఆదినంబున జేయుటకనుపపత్తి సంభవించెనేని ౨౦- దిన
ములకుపైని ౧౦-దినములలో శుద్ధిగలయొక- దినంబున జేయవచ్చుననియు ౬-
వ మాసమున ౨౦-దినము మొదలు ౨౪-దినమునకులోగా శుద్ధిగల యొకదినంబున
ఊనషాణ్మాసికంబును ౧౨-వ మాసంబును ౨౪ దినములకు పైని యొక శుద్ధియుక్త
దినంబున- ఊనాబ్దిక మాసికంబును జేయవలయునని తాత్పర్యము॥ ☸

(౩౧౧) మూ॥ నందాదర్శచతుర్దశీ భృగుశనిష్వగ్నిత్రిపూర్వాసు రేషా
నాం న్యేవనహి త్రిపుష్కరదినేష్వేష్యేషు వర్జ్యేభ్యపి। కుర్యాదుత్తరమాసికేన సహి
తత్ప్రాక్షాసికం చాక్షితం న తైలపక్షికమూన కర్మచ తథా పశ్చాచ్చరే దేవతత్॥
వ్యా॥ అ॥ ఊనత్రయస్య వర్జ్యకాలమాహ నందేతి- నందాః- నందతిథయః- దర్శోమా
వాస్యా చతుర్దశీ పక్షస్య యగతా- భృగుశనిశుక్రశనివాసరౌ ఏతేషుచ- అగ్నికృత్తి
కా- త్రిపూర్వాః పూర్వఫల్గునీపూర్వాషాఢాపూర్వాభాద్రాః ఆసురం మూలం
ఏతేషుచ తథా త్రిపుష్కరదినాని వక్ష్యమాణాని ఏతేషుచ అన్యేషూక్తవ్యతిరిక్తే
షు వర్జ్యేషు ద్విపాత్త్రిపాన్నక్షత్రేషుచ- ఊనాన్యేవ న కార్యాణి మాసికాదీని
ముఖ్యనియమోనాస్తీత్యేవకారార్థః- మాసికానామంతరితేగతిమాహ॥ ప్రా
క్షాసికమితి॥ ప్రాక్షాసికం అక్షితం చేత్ తత్ అంతరితం మాసికం ఉత్తర మాసికేన
సహ కుర్యాత్ తైలపక్షికం ఊనకర్మచ అతీతం యది పశ్చాత్ న కర్తవ్యం॥ అ॥ ఊనత్రై

యమునకు నిషిద్ధకాలముల జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ నందతిథులును అమావాస్యయు నుభయపక్షచతుర్దశీతిథులును-శుక్రశనివారంబులును-కృత్తికా-పూఫా-పూషా-పూభా యాద్విపాత్రిపాన్నక్షత్రంబులును-చెప్పబడియున్న త్రిపుష్కరదినంబులు-నివి హీనమాసికములకు నిషిద్ధంబులనియు- అనుపపత్తిచేత నిలిచియున్న మాసికమ్ము లా పై మాసికముతో జేర్చి చేయవచ్చుననియు పూనత్రైపక్షికమాసికము మాత్రము చేయగూడదనియు తాత్పర్యము॥ *

(౩౧౨)మూ॥ త్రింశత్కర్కటకేతుపూర్వమయనే నాడ్యః పరే వింశతిర్మైత్ర్యాద్యంఘ్రిషు నాడికాన్నృపమితా మేషే తులాయాం దశ। షష్టిశ్చాపరేషు పుణ్యఫలదాః స్నానంచ దానం పితుః శ్రాద్ధం కార్యమిహాబ్జయోగ్రహణే ప్రయోస్తద్వత్స్మృతిప్రీతిదమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అథసంక్రాంతిపుణ్యకాలనిర్ణయమాహ॥ త్రింశదితి॥ కర్కటకే కర్కటసంక్రాంతౌ-పూర్వం సంక్రమణాత్పూర్వం త్రింశన్నాడికాః అయనే మకరేతు పరే సంక్రమణానంతరం వింశతిర్నాడ్యః పుణ్యఫలదాః-దివాసంక్రమణవిషయమేతత్ రాత్రౌతు చత్వారింశద్ఘటికాః పుణ్యాః తదుక్తం హేమాద్రౌ॥ శ్లో॥ త్రింశత్కర్కటకే నాడ్యో మకరే తు దశాధికాః తా ఏవ దక్షిణే పూర్వాస్తేచోత్తరాయణే॥ అస్తాత్ప్రాక్సంక్రమేరాత్రేర్దహః పుణ్యమాచరేత్ ప్రదోషేవార్ధరాత్రౌవా స్నానం దానం పరేహని। స్థిరే త్వార్యంఘ్రిషు విష్ణుపదపుణ్యకాలేషు నృపమితాః షోడశనాడికాః పూర్వాః మేషే తులాయాంచ దశ పూర్వాః పంచ ఉత్తరే పంచనాడ్యః పరేషు మిథునకన్యాధనుర్మీనేషు షడశీతిముఖేషు-షష్టిర్నాడికాః పూర్వోత్తరయోరితి వివేకః ఏతేషు స్నానం దానం పితృశ్రాద్ధంచ కార్యం కర్తవ్యం ఇహ అబ్జయోః సూర్యచంద్రమసోః గ్రహణయోః తద్వత్ శ్రాద్ధాకం పితృప్రీతిదం భవతి॥ అ॥ సంక్రాంతి పుణ్యకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ కటక సంక్రమణమునకు పూర్వమున-౩౦-గడియలును మకరసంక్రమణము పగటియందైన యెడల అనంతరంబున-౨౦-గడియలును-రాత్రియందైన ౪౦-గడియలును- వృషభసింహ-వృశ్చిక-కుంభ-సంక్రాంతుల నెడి విష్ణుపదపుణ్యకాలములకు పూర్వంబున ౧౬-గడియలును మేషతులాసంక్రమములకు పూర్వంబున-౧౦-గడియలును- పరంబున-౫-గడియలును-మిథున-కన్యాధనుర్మీనముల నెడి షడశీతిపుణ్యకాలములకు పూర్వంబున-౩౦-గడియలును పరంబున-౩౦-గడియలును-పుణ్యఫలప్రదంబులుగాన నీ పుణ్యకాలములయందును-సూర్యచంద్రగ్రహణకాలములయందును - స్నానదానపితృశ్రాద్ధాదులావశ్యకంబుగ జేయవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౩౧౩)మూ॥ సంపూర్ణాయది తారకాశ్చ తిథయస్స్యుస్తా అఖండాభిధాః పరోదయసంయుతా నశుభదాస్సర్వవ్రతానామపి। యద్వానోదయగా వాస్తసహితాస్తా అప్యఖండాః పరే ప్రాహుర్వ్యాదినఖండమప్యతిగతాస్తా అ

స్యఖండా ఇతి॥ వ్యా॥ అ॥ అఖండతిథినక్షత్రనిర్ణయమాహ॥ సంపూర్ణ ఇతి॥ తా॥ రా
కాస్తిథయశ్చ యాస్సంపూర్ణాః-సూర్యోదయమారభ్య పరేహని సూర్యోదయప
ర్యంతం వ్యాప్నువంతి తాస్తారకాస్తిథయశ్చ అఖండాభిధాః అఖండసంజ్ఞికాః అ
ర్కోదయసంయుతా అపి సూర్యోదయకాలమాత్రమభివ్యాప్యేతరకాలానభి
వ్యాప్తా యది తాస్తు సర్వవ్రతానామపి నశుభదాః ఖండతిథినక్షత్రేషు వ్రతారంభ
వ్రతోద్యాపనం చ న కుర్యాదిత్యర్థః తథాచ ద్వైతజ్ఞతిలాసే సత్యవ్రతః॥ శ్లో॥ ఉదయ
స్థా తిథిర్యా హీన భవేద్ది సమధ్యగా। సాఖండా న ప్రధానా స్యాద్వ్రతారంభే స
మాపన ఇతి యద్వా అర్కోదయకాః సూర్యోదయగతాః సత్యః ఇనాస్తసహితాః
సూర్యాస్తమయయుక్తాః సూర్యోదయప్రభృతి సూర్యాస్తమయపర్యంతం యా
ప్రవర్తంతే తా ఇత్యర్థః తా అప్యఖండా భవంతి యాదిన ఖండం దివసపూర్వార్థం అ
తీగతాః అతిక్రాంతాస్తా ఆప్యఖండా ఇతరే ప్రాహుః కేచిద్వ్యస్తతి అఖండతిథినక్ష
త్రేష్వేవ వ్రతారంభవ్రతోద్యాపనం చ కర్తవ్యమిత్యాశయః-వ్రతాంతే తు నా
యం నియమః స్వకాలే బలవత్త్వాత్॥ అ॥ అఖండ న తిథినక్షత్రనిర్ణయమును జెప్పు
చున్నాడు॥ తా॥ సూర్యోదయము మొదలు మరునాడు సూర్యోదయము వరకు వ్యా
పించియున్న తిథినక్షత్రంబులును కొందరి మతంబున సూర్యోదయము మొదలు మ
ధ్యాహ్నకాలము వరకున్న తిథినక్షత్రంబులును అఖండంబులనియు నివి వ్రతారం
భవ్రతోద్యాపనములకు యోగ్యంబులనియు సూర్యోదయమందు మాత్రమున్న తి
థినక్షత్రములు సర్వవ్రతంబులకు నయోగ్యంబులనియు వ్రతసమాప్తికి నీనియమము
పని లేదనియు ననుచు॥ ※

(౩౧౪) మూ॥ శుక్లే భాద్రపదే చతుర్థదివసే భూపుత్రవారాన్వితే చిత్రా
ధిష్ణ్యయుతేప్యఖండతిథిభే సిద్ధేశపుత్రవ్రతమ్। కుర్యాద్భాద్రపదే సితే కలిదినే నం
తవ్రతం శ్రీప్రదం భాద్రే పంచదశ్యఖండదివసే కుర్యాదుమేశవ్రతమ్॥ వ్యా॥ అ॥ అ
ఖండతిథినక్షత్రే సే కర్తవ్యాని శేషవ్రతాన్యాహ॥ శుక్ల ఇతి॥ భాద్రపదమాసే శు
క్లే శుక్లపక్షే భూపుత్రవారాన్వితే చిత్రాధిష్ణ్యయుతే చిత్రానక్షత్రయుక్తేపి అ
ఖండతిథిభే అఖండతిథినక్షత్రే సితే శుక్లపక్షే కలిదినే చతుర్దశ్యాం అఖండదివసే శ్రీ
ప్రదమైశ్వర్యప్రదమనంతవ్రతం కుర్యాత్ భాద్రే భాద్రపదే పంచదశే పౌర్ణమా
స్యాం అఖండదినే అఖండదివసే ఏవ ఉమేశవ్రతము మామహేశ్వరవ్రతం కుర్యా
దారభేత్॥ అ॥ అఖండతిథినక్షత్రములయందారభింపదగిన వ్రతముల జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ భాద్రపదశుద్ధంబున కుజవార చిత్రానక్షత్రములతో గూడిన యఖండ చ
తుర్దశీయందు ననంతవ్రతంబును అట్టిపూర్ణిమయందు మామహేశ్వరవ్రతంబు నా
రంభింపవలయునని తాత్పర్యము॥ ※

(౩౧౫) మూ॥ శ్రీకాదావదిమశక్రభేమునిసితే కౌత్సాప్తేష్టమీద్వాదశీ నందా

పర్వచతుర్దశీవ్రతపితృశ్రాద్ధదీక్షాస్వపి। యాత్రాహేమృతసూతకే కుజశుక్రబ్ర
ధ్నార్యవారేషు నాభ్యంగం శిశువృద్ధరోగిషు యది ద్రవ్యాంతరస్థం శుభం॥
వ్యా॥ అ॥ అభ్యంగనిషేధకాలమాహ॥ శ్రీశేతి॥ (శ్రీశార్ద్రా)దిమశక్రభేషు శ్రవణా
ర్ద్రా)శ్వినీజ్యేష్ఠానక్షత్రేషు నిశి రాత్రౌ పాతే వ్యతీపాతే మహాపాతదినే చ అష్టమీశు
క్లాష్టమి ద్వాదశీ పక్షద్వయగతాః నందాః పూర్వోక్తతిథయః పర్వాణి పంచచ
తుర్దశీ శుక్లచతుర్దశీ వ్రతాని వ్రతదినాని పితృశ్రాద్ధాని దినాని ఏతేషు దీక్షాసు దీక్షా
తిథిష్వపి కించ యాత్రాహే ప్రయాణదివసే మృతసూతకే మృతాశౌచమధ్యే కుజశ
క్రబ్రధ్నార్యవారేషు వా అంగారకశుక్రాదిత్యగురువాసరేష్వపి అభ్యంగం తైలా
భ్యంగం న కుర్యాత్ శిశువృద్ధరోగిషు విషయే తు ద్రవ్యాంతరస్థం యది దూర్వాదిద్ర
వ్యాంతరయుతం చేత్ తైలం శుభం శుభప్రదం భవేత్॥ శ్లో॥ రవౌ దూర్వాంకురాః పు
ష్పం భృగౌ గోమయమేవ చ భౌమే చ యోజయేన్మృత్స్నాం తైలదోషాపనుత్తయే
ఇతి వచనాత్ శేషేషు శోభనమిత్యర్థాల్లభ్యతే॥ అ॥ అభ్యంగనిషేధకాలము జె
ప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శ్ర-ఆర్ద్ర-అశ్వి-జ్యే-ఈ నక్షత్రములును రాత్రియు వ్యతిపాత
మహాపాతలతో చేరిన దినంబులును శుక్లాష్టమియు పక్షద్వయగత ద్వాదశియు
నందతిథులును పంచపర్వంబులును శుక్లచతుర్దశియు వ్రతదినంబులును స్వకర్తృక
శ్రాద్ధదినంబులును దీక్షామధ్యదినంబులును ప్రయాణదినంబులను మృతాశౌచమ
ధ్యదినంబులును కుజశుక్రభానుగురువారంబులును ఏనియందభ్యంగనము చేయ
గూడదనియు బాలవృద్ధరోగులకు భానువారము దూర్వయు గురువారంబున బు
ష్పంబును శుక్రవారమున గోమయంబును కుజవారమున మృత్తికయు తైలముతో
జేర్చి యభ్యంగనము జేయ దోషంబు లేదనియు నీ చెప్పిన దినములు గాక తక్కిన దినం
బులు శ్రేష్ఠములనియును తాత్పర్యము॥ ౬

(౩౧౬) మూ॥ అభ్యంగం శుభనక్షత్రే దుష్టసమయే ప్యాద్యంతయోర్వా శు
భే స్వాతీయుక్తదినేత్విషే చ బహుళే త్రిష్వేషు భూతాదిషు। పూర్వస్మిన్ దివసే ర
వౌ మృగయుతే హ్యాశౌచపూర్వే దినే వర్షాదౌ భృగువాసరోత్తరదళే చేదర్థకా
మీ భవేత్॥ వ్యా॥ అ॥ నిషిద్ధదివసే అభ్యంగవిధిమాహ॥ అభ్యంగమితి॥ శుభే వివా
హోపనయనకాలే శుభకర్మణి విషయే ఆద్యంతయోర్దివసయోర్వా ఇషే ఆశ్వ
యుజమాసే బహుళే కృష్ణపక్షే స్వాతీయుక్తనక్షత్రదినే స్వాతీనక్షత్రయుక్తది
వసే భూతాదిషు చతుర్దశ్యాదిషు త్రిష్వేవ రవౌ మృగయుతే మకరసంక్రమణే సతి
పూర్వస్మిన్ దివసే ఆశౌచపూర్ణదివసే చ వర్షాదౌ చైత్రశుక్లప్రతిపది దుష్టస
మయే దుష్టవారతిథినక్షత్రేషు వా శుభం మంగళప్రదమభ్యంగం కుర్యాత్ భృగు
వాసరోత్తరదళే నిషిద్ధే భృగువాసరే ఉత్తరదళే దివసోత్తరార్ధే అర్థకామీ భవే
ద్యది అభ్యంగం కుర్యాత్॥ అ॥ నిషేధదివసములయందున భ్యంగము చేయవలసిన పి

థిని జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ వివాహాదిశుభకాలముఖ్యోక్త-ఆద్యంతదినములును-అ
శ్వయుజబహుళంబును స్వాతీనక్షత్రముతో గూడినదినమన గాదిపావళియు మకర
సంక్రమణమునకు తొలిదినమన గా భోగిపండుగయు జాతాశౌచ పూర్ణదినంబు
నుసంవత్సరాదియు నీదినములు పూర్వశ్లోకోక్తనిషిద్ధదినములతో జేరియుండినను
ఈకాలములయందు మంగళకరంబగునభ్యంగమావశ్యకముగ జేయవలయునని
ధనకాముడగునరుడు శుక్రవారమందు మధ్యాహ్నానంతరంబున నభ్యంగము జే
యవలయుననుట॥ ✱

(౩౧౭) ము॥ ఆర్ద్రాగ్నేయమఘాసు రేంద్రభరణీపూర్వాంబునాథో
రగస్వాతీత్వష్ట్రహయేషుకృష్ణవిజయారిక్తాసువిష్ట్యామపి। మాహేయామరపూ
జ్యమందదివకృద్వారర్క్షలగ్నాంశకే యఃకుర్యాత్సమరం సశైత్రవిభవః స్యాద్వీరక
ర్మాచిరం॥ వ్యా॥ అ॥ యుద్ధేనక్షత్రవారలగ్ననిర్ణయమాహ॥ ఆర్ద్రేతి॥ ఆర్ద్రా
గ్నేయమఘాసు రేంద్ర భరణీపూర్వాంబునాథోరగస్వాతిత్వష్ట్రహయేషు ఆ
ర్ద్రాకృత్తికామఘామూలాజ్యేష్ఠా భరణీపూర్వాత్రయశతతారాశ్లేషాస్వాతీ
చిత్రాశ్వనీషుచతుర్దశనక్షత్రేషుకృష్ణ విజయాఃకృష్ణపక్షజయాతిధయఃరిక్తాఃప్రసి
ద్ధాఏతాసుచవిష్ట్యాంభద్రకరణేపిమాహేయామరపూజ్యమ న్దదినికృద్వారర్క్షల
గ్నాంశకేకుజగురుశన్యాదిత్యవాసరేషు ఏతత్సంబంధిషు బుక్షేషు మేషవృశ్చికధ
నుర్మీనమకరకుంభసింహరాశిషుఏతేషుచంద్రాధిష్టితేషులగ్నేషుఏతదంశేషుచ
సమరంయుద్ధందయఃపుమాన్ కుర్యాత్-సశైత్రవిభవఃజయశీలపరాక్రమఃచిరం
చిరకాలవీరకర్మాచస్యాత్॥ అ॥ యుద్ధమునకుతిధివారనక్షత్రలగ్నములనిర్ణ
యించుచున్నాడు॥ తా॥ ఆర్ద్ర-కృ-మ-జ్యే-భ-పూఫ-పూభా-పూషా-శ-ఆశ్రే-
స్వా-చి-అశ్వి ఈ౧౪నక్షత్రములయందును కృష్ణపక్షజయాతిథులయందును- రిక్త
తిథులయందును-భద్రకరణమునందును-కుజగురుశనిభానువారములయందును వీ
నిసంబంధములగు- మేషవృశ్చిక-ధనుర్మీనమకర- కుంభ-సింహరాసులలో చంద్రు
డుండగనీలగ్నములయందును వీనియంశములయందును యుద్ధమునకు బోయినపు
రుషుండు జయశీలపరాక్రమవన్తుడు స్థిరతరంబగు శౌర్యముగలవాడునగుననుట॥

(౩౧౮) ము॥ భానౌబాణనగాబ్ధయశ్చశశినే తోయర్తుశైలాః కుజే గావే
ద్యక్షబుధేక్షిసాగరశలాజీవేక్షితిర్త్వగ్నిష్టమాః। శుక్రేశైలదృగగ్నయశ్శనిదినే
ష్వేకషష్టాః క్రమాద్యామార్ధం యమకంటకాఖ్యగుళికాఖ్యార్ధప్రహారాభిధాః
వ్యా॥ అ॥ యమకంటకగుళికార్ధప్రహరస్వరూపమాహ॥ భానావితి॥ భానౌరవివా
సరే బాణనగాబ్ధయః పంచమచతుర్థాఃయామార్ధప్రథమయామార్ధమితిష్వత్రాను
షంగః శశిదినే సోమవాసరే తోయర్తుశైలాః చతుర్థషష్ఠసప్తమయామార్ధాః కు
జే భౌమవాసరే గావేద్యక్షా తృతీయపంచమద్వితీయాయామార్ధాః బుధేక్షిసాగ

దశరాశిద్వయచతుర్థపంచమూర్ధయామాః జీవే గురువాసరే క్షితిక్ష్ణిష్టమాః ప్ర
థమతృతీయాష్టమార్ధయామాః శుక్రే శుక్రవాసరే శైలదృగగ్నయః సప్తమ ద్వితీ
య తృతీయార్ధయామాః శనిదినే తిలాష్టైకవష్టా అష్టమప్రథమషష్ఠార్ధయామాః క్ర
మాత్తు యమకంటకాఖ్యాః గుళికాఖ్యాః అర్ధప్రహారాభిధాశ్శుభ వేలయః పాపాః శుభ
కర్మసు వర్జ్యా ఇతి శేషః॥ అ॥ యమకంటక గుళిక ర్ధప్రహారముల స్వరూపమును జెప్పు
చున్నాఁడు॥ తా॥ అహః ప్రమాణఘటికలనెనిమిదిభాగములు చేసి భాగములలో-
ఆదివారంబున ౫ వభాగమును యమకంటకంబును ౭ భాగము గుళికయు ౮ భాగము
ర్ధప్రహారంబును ఈరీతిన సోమవారంబును-౪-౬-౭-కుజవారమున ౩-౫-౨ బుధ
వారమున ౨-౪-౫ గురువారమున ౧-౩-౭ శుక్రవారమున ౭-౨-౩ శనివారమున
౬-౧౬- ఈభాగములకు వచ్చెడి యర్ధయామకాలము క్రమంబున యమకంటక
గుళికార్ధప్రహారములనంబడును కానని వి శుభకర్మలయోగ్యంబులనుట॥ *

(౩౧౯) శ్లో॥ ఏకస్మిన్నపి వారఏవతిథియో ద్వ్యాప్తావధాయస్సావమా త్రిద్యు
స్పృక్త్రీషువాసరేషు చంథిశ్చైకా తినింద్యాశుభే। ప్రత్యక్షోనవమప్రయాణన
మికార్యేషు సర్వేషు యాత్రా ధిష్ణ్యపునః ప్రవేశనవమీ తస్రిశ్చమృత్యుప్రదాః॥
వ్యా॥ అ॥ ... త్రిద్యుస్పృక్ త్రివిధనవమీస్వరూపమాహ॥ ఏకస్మిన్నితి తిస్రయస్సి
ధయః ఏకస్మిన్ వారే వాసరఏవ-వ్యాప్తా స్సంక్రాంతాశ్చేత్తు, తదా సాతిథీరవ
మాఅవమాసంజ్ఞికా ఏకా తిథిః త్రిషు వాసరేషు చవ్యాప్తా యదిసా త్రిద్యుస్పృక్
సా అవమా చ శుభేషు శుభకర్మణి అతనింద్యా అతిదుష్టా స్యాత్తు, సర్వేషు సకలేషు
కార్యేప్రత్యక్షనవమీ ప్రయాణనవమీచ, యాత్రా ధిష్ణ్యపునః ప్రవేశనవయాత్రా
ధిష్ణ్యాన్నపమన నక్షత్రేనవమదివసే వా పునః ప్రవేశనవమీ ఏతాస్తిస్రశ్చమృత్యుప్ర
దాస్స్యుః॥ అ॥ అవమాత్రిద్యుస్పృక్త్రివిధనవమీస్వరూపమును జెప్పుచున్నాఁడు॥
తా॥ ఒకవారమున ౩ తిథులువ్యాపించియున్నదిఅవమయనియు- ౩-వారముల
యందొకతిథివ్యాపించియున్నదిత్రిద్యుస్పృక్కనియునననంబడుంగాననీ రెండుతి
థులును శుభకార్యములకత్యంతాయోగ్యంబులని ప్రత్యక్షనవమియు, ప్రయాణన
వమియు, ప్రవేశనవమియు, నీమూడును సకలకార్యములకునతినింద్యంబులని
యుతా॥ *

(౩౨౦) శ్లో॥ యావంత్యశ్చరణప్రభాః ప్రతిదినం మేషాదిషట్స్వేవమ
ఊర్ధ్వేజ్యాశ్చైవ తులాదిషట్సు జలధిర్ద్వ్యక్షోరసబ్ధయః॥ అర్ధీకృత్య దినప్రమా
ణఘటికాస్స్వస్య హతా నాడికాస్తావవంత్యోపరభాశ్చ యోగస్థితగతా యాత్త్వా
త్వా సంఖ్యాఫలా॥ వ్యా॥ అ॥ పాదచ్ఛాయాగత ఘటికాప్రమాణయాహ॥ యావం
త్య ఇతి॥ ప్రతిదినం ప్రత్యహం చరణప్రభాః పాదచ్ఛాయా యావంత్యోయావత్సం
ఖ్యాకాః తాసుమేషాదిషట్సు, మేషాదిషట్సంక్రాంతిషు, క్రమాత్తజలధి త్రిద్వ్య

ష్టే రామాబ్ధయో జలదయశ్చ సప్తిసప్తయశ్చైవద్వయం అక్షిణీ ద్వే రామాః సప్త
అబ్ధయశ్చతస్రః, ఇతిషట్ షట్సంఖ్యాఏవయోజ్యాః, తులాదిషట్సు తులాదిషట్సు
క్రాంతిషు చక్రమాత్ - ఏతాష్షట్సంఖ్యా ఏవయోజ్యాః తాః పృథక్ స్థాపనీయాః తత్తత్
దినప్రమాణఘటికాః అస్య కృత్యసప్తాహతాస్సప్తభిర్గుణితాః యాస్తాః జలధి త్రి
ద్వ్యక్షి రామాబ్ధి సంఖ్యాయుతాభిః పాదచ్ఛాయాభిః విభజేదితి శేషః తేనయత్పూ
ర్వసంఖ్యాభిధాః పూరయంయాః తత్సంఖ్యాకా నాడికాః భవంత్యో నాడికా ఘటి
కాః అపరపూర్వయోః దినాపరార్ధపూర్వార్ధయోః స్థితగతాః శక్తిగతాశ్చగతా
శ్చక్రమేణభవేయుః దినపరార్ధస్థితాః పూర్వార్ధగతా ఇత్యర్థః॥ అ॥ పాదచ్ఛా
యవలనఘటికాప్రమాణమును దెలుసుకొనువిధము జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ తననీడ
దనఅడుగులచే గొలిచి ఆయడుగులసంఖ్యతోడ, మేష, కన్యా తులా, మీనమాస
ములయందు ౧౫, వృషభసింహవృశ్చికకుంభ-మాసములయందు ౩ను, మిథున, క
ర్కాటకధనుర్మకరమాసములయందును, ౨ను జేర్చి ఆపూర్వప్రమాణఘటికల౭భాగ
ములు జేసియందొకభాగము నేడింటగుణించి పూర్వోక్తంబగు నధికసంఖ్యతోజే
రిన పాదచ్ఛాయలసంఖ్యచే భాగింపగా నేర్పడినన్ని గడియలప్రొద్దు, మధ్యాహ్న
మునకు ముందుగనైన జరిగినదనియు మధ్యాహ్నమునకు పిమ్మటనైననున్నదనియు
నెఱుంగవలయునని తాత్పర్యము॥ *

(౩౨౧) మూ॥ త్యక్త్వా రాశ్యన్వితభాదిసప్తభేషు చేద్యావంతి మధ్యాహ్న
భాన్యేకైకస్యతు నాడికాద్వయమిదం చోర్ధ్వాంఘ్రియుక్తిక్రమాత్తు। లగ్నా
నాము పిపష్ట్య మవనియతం సూర్యోదయాద్యాలయాత్పూర్వస్వాస్తమయాదచే
స్నిశిత థా లగ్నానిషట్చక్రమాత్త॥ వ్యా॥ అ॥ పూర్వశ్లోకే పాదచ్ఛాయయాదివా
భాగే ఘటికానిర్ణయముక్త్వా ఇదానీం రాత్రౌ ఘటికానిర్ణయమాహ॥ త్యక్త్వే
తి॥ నిశిరాత్రౌ చేత్తు అర్కాన్వితభావ సూర్యాధిష్ఠితనక్షత్రప్రభృతి మధ్యాహ్న
భానియావంతి నభోమధ్యగత నక్షత్రపర్యంతం గణయా యావత్సంఖ్యాకాని
నక్షత్రాణి భవంతీత్యర్థః- తేషు సప్తభానిత్యక్త్వా విహాయ అవశిష్టాన్యయాని- తే
ష్వేకైకస్య నక్షత్రస్య నాడికాద్వయం- ఇదంచ ఊర్ధ్వాంఘ్రియుక్తిక్రమాత్ సూ
ర్యాధిష్ఠితనక్షత్రమారభ్య-వత్స్యమాణాః పాదాయాపంతః తేషామేకైకస్య అ
ర్ధఘటికానియమేన జ్ఞేయ ఇతిభావ-నిర్ణయాంతరమాహ సూర్యోదయాద్యా
లయాత్తు సూర్యాధిష్ఠితరాశిమారభ్య లగ్నానాము పిపష్ట్యమేవ నియత దివసస్యప్ర
మాణం నిశిరాత్రౌ చేత్తు సూర్యాస్తమయాదియథాతథా పునస్సూర్యోదయప
ర్యంతం తథా క్రమాత్తు లగ్నానిషడేవనియతాని షడ్వేయుః॥ అ॥ రాత్రియందుపొ
ద్దును దెలుసుకొనుటకు సాధకమును జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ ప్రతిదినమందు సూర్యు
డున్న నక్షత్రము మొదలుచ్చగతనక్షత్రమువరకు గణనచేసి అందు ౭-నక్షత్రముల

పడతిత కట్టు నక్షత్రములకునాల్గు కట్టు నక్షత్రమునకు రెండేసి గడియలు చొప్పు
ననున్న సూర్యుడు తానున్న నక్షత్రమందెన్నవ పాదమందుండునో - ఆ పాదము
మొదలు తక్కిన పాదములలో నాల్గు కట్టు పాదములకు అరగడియ చొప్పనను
గణన చేయగా నేర్పడిన ముత్తమప్పటికి గతించిన గడియలనియు సూర్యుడున్న రా
శి మొదలు సూర్యాస్తమయము వరకు ౬ రాసులనియు అస్తమయము మొదలు మరు
నాడు సూర్యోదయము వరకు ౬ రాసులనియభిప్రాయము॥

౩౨౨ ॥మూ॥ రాకాపూర్వదళేష్టమీతిథినయోర్విష్టిస్సితే వృశ్చ్యాదాస్తై
కాదశ్యపి మృత్యుకృత్పరదలే విష్టిశ్చతుర్థీతయోః సప్తమ్యాత్రిచతుర్దశీనయో
ర్జ్ఞాతా తు పూర్వాతయోర్విష్టిస్స్యాద్దశమీతయోః పరదలే కృష్ణే త్రయోదశ్యా సదా
వ్యా॥ అ॥ విష్టిదివాన్యాహ॥ రాకేతి సితే శుక్లపక్షే రాకా పూర్ణిమా అష్టమి చ నిర్దా
ఇతే దీనయోర్తిథినయోః - పూర్వదలే పూర్వార్ధే విష్టిర్భద్రకరణం స్యాత్ సా గ్రే
త్యుదా - మరణకారిణీ భవేత్ అన్యః శుక్లపక్షస్య సంబంధినోః ఏకాదశీ చతుర్థీ తిత
యోర్తిథినయోరపి పరదళే ఉత్తరార్ధే విష్టిః స్యాత్ కృష్ణే బహుళపక్షే సప్తమీ చతు
ర్దశీ దినయోస్తు విష్టిః పూర్వా పూర్వార్ధవ్యాపినీ జాతా స్యాత్ అస్మిన్ పక్షే ఏవ దశమీ
తృతీయోః పరదళే ఉత్తరార్ధే సదా సర్వదా విష్టిః స్యాత్ ఏషా మృత్యుకృద్భవేత్
శుభకర్మస్వితి శేషః॥ అ॥ భద్రకరణదినములఁ జెప్పుచున్నాడు॥ తా॥ శుక్లాష్టమి పూర్ణి
మా కృష్ణచతుర్దశీ కృష్ణసప్తమీ తిథుల పూర్వార్ధమందును శుక్లైకాదశీ శుక్లచతుర్థి
కృష్ణదశమీ కృష్ణతృతీయలయుత్తరార్ధమందును భద్రకరణము సంభవించుచున్నది
గాన నది శుభకర్మల విషయమై మృత్యుప్రదమని తాత్పర్యము॥

౩౨౩॥మూ॥ స్యాచ్చక్రం హలనాయకం సమచతుష్కోణం లిఖేచ్చేత్ర
మాదీశాద్యం రవిముక్తభాదివిలిఖేద్ధిష్ణ్యానిదిక్ష్వష్టసు। గం గా గాం గ మా గురు
ర్పసతతం జ్ఞేయం మహాదిక్షు భ[illegible] ద్యాత్పూర్ణఫలం హి దిక్షు విఫలం భూమిప్రవేశే
కృషౌ॥ వ్యా॥ అ॥ హలచక్రమాహ॥ స్యాదితి॥ సమచతుష్కోణం సమచతురస్రం చ
త్రం విలిఖేచ్చేత్ హలనామకం లాంగలాఖ్యాచక్రం స్యాత్ - అత్ర ఐశాన్యం యా
నాదిక్ప్రభృతీత్యర్థః క్రమాత్ అష్టసు దిక్షు రవిముక్తభాది సూర్యవిస్పృష్టనక్షత్ర
ప్రభృతి యథా తథా - గం గా గాం గ మా గురుః - అక్షరసంఖ్యయా - గం త్రీణి గా త్రీణి
పంచ - గ త్రీణి మా పంచ గు త్రీణి రు ఏవం ధిష్ణ్యాని సప్తవింశతినక్షత్రాణి విలిఖే
చ్చేత్ మహాదిక్షు భం పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తరాసు చతసృషు దిక్షు స్థితనక్ష
త్రాణీత్యర్థః కృషౌ కృషికర్మణి విషయే భూమిప్రవేశే పూర్ణఫలం పూర్ణలాభం
సతతం దద్యాదితి జ్ఞేయం - విదిక్షు ఈశాన్యాగ్నేయనైరృతివాయవ్యస్థిత నక్ష

త్రాణివిఫలంఫలాఖాందద్యురితిజ్ఞేయం-జైవజ్ఞై రితీశేషః॥౧॥ హలచక్రమును
జెప్పుచున్నాడు॥తా॥సమచతుష్కోణమగుహలచక్రమునువ్రాసి అందుతతాలు
మునసూర్యుఁడుండినదిలినక్షత్రము మొదలుగనీశాన్యాద్యభ్యత్కద్దిక్కులయందున క్రమంబున-౩- -౩-౫-౩-౫-౩-౭-యీసంఖ్యలప్రకారముగ౭ నక్షత్రమ్ములువ్రా
యగా-ప్రాగ్దక్షిణపశ్చిమోత్తరదిశలనున్ననక్షత్రమాలయందు కృషి చేయుటకు
భూమినిబ్రవేశించినసంపూర్ణసుఫలంబును యీశాన్యాదిదిక్కులయందున్ననక్షత్ర
ములలో కృషిభూమింబ్రవేసించినసిష్ఫలముంగలుగునని తా॥

౩౭౪ ॥మూ॥ మైత్రతాత్రయరోహిణీవసుమఘాకసోత్తరాంత్యా
సురేష్వార్యార్కిజ్ఞికవర్జితేషుశుభదోమధ్యస్తుచాంద్రేదినేత కారిక్తదినాదిదగ్ధ
దీనసాకదర్శాసమావైధృతివ్యాఘాతవ్యతీపాతవిష్టిదివసా శేషాః కృషౌశోభ
నాః॥వ్యా॥అ॥భూమిప్రవేశతిథివారనక్షత్రాణ్యాహ॥మైత్రేతి॥ మైత్రేతి త్రయ
రోహిణీవసుమఘారసోత్తర్యాన్త్యాసుశేషఅనూరాధా-హస్త-చిత్తస్వాతి
రోహిణి-ధనిష్ఠా-మఖ-అశ్విన్యుత్తరాత్రయరేవతీషులేషు ఏతేషు ద్వాదశ
నక్షత్రేషుఆర్యార్కజ్ఞికవేగురుకుజబుధశుక్రాణామిత్యర్థః- శేషువారేషుశుభ
దః శుభఫలదఃకృషిప్రారంభ ఇతి శేషః-చాంద్రేదినేసోమవారేషుమధ్యోమధ్యఫ
లప్రదఃరిక్తదినాదిగలదివసాఃరిక్తాఃప్రసిద్ధాఃదినాదిః- ప్రతిపత్తుదగ్ధదివసాఃప
గ్ధతిథయశ్చఏతాకదర్శోకమావాస్యాఅవమాపూర్వోక్తావైధృతివ్యాఘాతవ్య
తీపాతాఃప్రసిద్ధాఃవిష్టిర్భద్రాకరణం-ఏతాకదివసాక త్యక్త్వావిహాయ శేషాస్తి
థయఃకృషౌకృషికర్మణిశోభనాఃశుభఫలప్రదాః॥అ॥కృషిభూమిప్రవేసించుట
కుతిథివారనక్షత్రములజెప్పుచున్నాడు॥తా॥అనూ,హ,చి,స్వా,రో,ధ,అశ్వి,ఉ
ఉభా,ఉషా,రేమా,యీ౧౨నక్షత్రములును భౌమబుధగురుశుక్రవారంబులను
కృషిప్రారంభమునకు శుభకరములనియు-సోమవారముమధ్యమమనియురిక్తతి
ధులునుదగ్ధతిథులును ప్రతిపత్తునుఅమావాస్యయుపూర్వోక్తమైనఅవమయు వైధృతి-వ్యాఘాతవ్యతీపాతనామయోగ్యములును భద్రకరణమును వీనింబరిత్యజిం
చితకిందినములుకృషికి యోగ్యములనియు తాత్పర్యము॥

౩౭౫ ॥మూ॥ బిందూనామపిసప్తవింశతిమ్ప్రజుంసంలిఖ్యబిందవ్యగ్రతో రే
ఖాబిస్తిసృభిఃఫలంపునరథశోధ్వభస్ప్రతన్మూలతఃతస్యాగ్రేతులిఖేద్విలోమతఇహా
స్వర్క్షాచ్ఛుభాద్గణ్యాతేనక్షత్రేష్వపినిత్యచక్రచలనాద్దాత్రిహిమార్గతస్థాదీవా॥వ్యా॥
అ॥బీజఫణిచక్రమాహ॥బిందూనామితి॥ బుజుమవక్త్రాంగిందూనాంసప్తవింశ
తింసంలిఖ్యనిందవ్యః సప్తప్రథమద్వితీయబిందవ్ప ఉగమార్గశ్యోర్ధ్వఃవి రేఖాభిస్ప

భూరేఖాత్రయే అధః అధోభాగే చతుర్థబిందుం పరిత్యజ్య సప్తమబిందు పర్యన్తం
పరివేష్టయేదితి శేషః తం మూలతః పూర్వం యస్మిన్ కోణే రేఖా సమాప్తా
మూలమారభ్య ఊర్ధ్వమూర్ధ్వభాగే సప్తమబిందుం పరివేష్టయేత్ తు అష్టమ
విహాయ ఏకాదశ బిందు పర్యంతమితి శేషః ఏవం పునః పునః రేఖా సమాప్తి బిందుము
భ్యాం అధోభాగే ఊర్ధ్వభాగే చ ద్వాదశ షోడశ బిందౌ చ ... వేష్టయేత్
తదేవం ... కుర్యాత్ ... ఇతి ... కేవల ... సప్త ...
తావత్ ... బీజఫణిచక్రస్య అగ్రే ప్రథమం బిందౌ లిఖేత్ - ... వ్యాధిష్ఠ ...
తత్రిముఖే శేషః ... కస్య ... బాహు రాహ్వాది స్థితనక్షత్ర ... నక్షత్రేషు చ
క్రిగణన ... మధ్యస్థిత ... చక్ర చలనాస్త్రి ... పర్యంతం విలో
మతః ... నక్షత్రజానాం ఇతి శేషః యద్వా ... రాహు సంబంధిగల ...
వాము క్తనక్ష త్ర ప్రభృతి వాక్యార్థా॥ అ॥ బీజఫణిచక్ర స్వరూపము జెప్పుచున్నా
డు॥ తా॥ ఒకవరుసగ ౨౭ బిందువులనుగా ఇట్టిచి వాని క్రింద ... అందు మొదటను
న్న మూడు బిందువులయందు మూడు రేఖలు ... ౪ వ బిందువు విడిచి
ముందు వ్రాసియున్న రేఖలు ౧-౬, ౭- ఈ బిందువులతో కలిపి మరల ౮ వ బిందును విడి
చి ... బిందువులను ... ఒక్కొక బిందువువరుసన పరిత్యజించుచు ... బిం
దువులలో ముక్తక్రమంబున రేఖలు వ్రాయగా బీజఫణిచక్ర మగును ఆ చక్రంబున మొ
దటి బిందువు సందుర రాహువున్న నక్షత్రము ... నక్షత్రములను ... రాహువును వద
లిన నక్షత్రము నైనను వ్రాసి అది మొదలు తల క్రిందుగ నన్ని నక్షత్రములను ౨౭ బిందు
వుల యందు వ్రాయవలయునని తాత్పర్యము॥

౩౭. మూ॥ చక్రం బీజఫణిం విలిఖ్య ఫణిభాత్ తస్మాచ్చ ... నాశం తథా ... యం
కన్యా నేత్రే ... కజ్జలం ... రేఖాని క్రమాద్ద్వాదశ ... సమృద్ధిమన్నత్ ...
తోనిస్తుండులత్వం త్రయం పుచ్ఛే ... భయం బహిస్తుష ... ప్రాగ్బీజ సంస్థాపనే॥
వ్యా॥ అ॥ చక్ర ఫలమాహ॥ చక్రమితి॥ బీజఫణి పూర్వోక్తం చక్రం విలిఖ్య ఫణిభాచ్చ
క్రస్థిత నక్షత్ర ... నస్మాత్ ... ఫణిశిరసి త్రయం నక్షత్ర త్రితయం నాశకం ...
జఫశికం నేత్రేణ ... నక్షత్రత్రయమపి కజ్జలమంజనం అంజనవర్ణ ... రేఖా
దశే ద్వాదశ దాని ద్వాదశ నక్షత్రాణి అన్న సమృద్ధిం ... పుచ్ఛే పుచ్ఛభాగే త్రయం ... తి
కృషితః కృషికర్షణి నిస్తుండులత్వం ధాన్యాభావం బహిః ... వేశస్థితాని
షనక్షత్రాణి ... భయం ... ప్రాగ్బీజ సంస్థాప
నే ప్రదమ బీజావాపే ... తం సంబద్ధః ఆచక్ర ఫలమును జెప్పుచున్నాడు॥
తా॥ పూర్వోక్త క్రమంబున నన్ని నక్షత్రములు వ్రాయగా చక్ర శిరమున మూడియు

న్న ౩ నక్షత్రములు బీజావాపవిషయమై శూన్యకరములైనవనున్న ౩ నక్షత్రములు కృష్ణ
ధాన్యమును కుక్షిలోనున్న ౧౨ నక్షత్రములు అన్నసమృద్ధిని తో కయందున్న ౬ నక్ష
త్రములు తండులాభావమును మూడవ బిందువులనడుమ పరిత్యజింపబడియున్న
౬ బిందువులలోనున్న నక్షత్రములు పైర్లకు మిడతలు మొదలగు ఈతిబాధలం గ
లుగ జేయుననియు తాత్పర్యము॥

౩౨౭-మూ॥ జ్యేష్ఠాయామథమూలభే శుభగృహే లగ్నే విశుద్ధేష్టమే సం
పూజ్యాఖిలదేవతాః కృషిభువం సంస్పృశ్య సస్యం గళైః బలిభిర్నైవేద్యసహితేన మోభ
గవతి త్యేతేన సంమంత్రితాం బీజావాపనమాద్యమేవ ఫలదం కుర్యాత్సుతారాసు
వా॥ వ్యా॥ అ॥ బీజావాపనమంత్రవిధిమాహ॥ జ్యేష్ఠాయామితి జ్యేష్ఠాయాం జ్యేష్ఠ
నక్షత్రే అథవా మూలభే మూలనక్షత్రే శుభగ్రహే శుభగ్రహసంబంధిని లగ్నే అ
ష్టమే లగ్నే బీజావాపనలగ్నాదష్టమలగ్నే విశుద్ధే గ్రహరహితే సతి అఖిలదే
వతాః గణపత్యాదిసకలదేవతాః సంపూజ్య సమ్యగర్చయిత్వా బలిభిర్నైవేద్యసహితే
న మోభగవతి ఇత్యేతేన మంత్రేణ సంమంత్రితాం సమ్యగభిమంత్రితాం కృషిభువం
కృషిభూమిం సస్యం గళైః సంస్పృశ్య స్పృష్ట్వా ఆద్యం ప్రథమం బీజావాపనం సుతా
రాసు శుభనక్షత్రేషు వా కుర్యాత్॥ అ బీజావాపనమంత్రవిధిని జెప్పుచున్నాడు. అ
అత్యంత ముఖ్యంబులగు జ్యేష్ఠామూలనక్షత్రములయందైనను శుభనక్షత్రముల
యందైనను అష్టమశుద్ధిగల శుభగ్రహసంబంధలగ్నమునందు సకలదేవతలం బూ
జించి బలినైవేద్యసహితేన మోభగవతి అను నీ మంత్రము చేత నభిమంత్రింపబడిన కృ
షిభూమిని మంగళవాద్యాదులతోడ స్పృశించి ప్రథమబీజావాపనము జేయవల
యునని తాత్పర్యము॥

౩౨౮-మూ॥ రిక్తాసర్వవిషప్రదోషరహితే వారే శుభానాం గృహే క్షి
ప్రస్వాతిమృదుధ్రువాసురమఘావిష్ణుత్రయాఖ్యేషు చ। బీజావాపనమాద్యమేవ
ఫలదం స్యాత్పూర్వసస్యేవ రేయద్యగ్రహవాసరేషు యది వా తద్వర్గ బీజం వ
పేత్తు॥ వ్యా॥ అ॥ బీజావాపే తిథివారనక్షత్రాణ్యాహ॥ రిక్తేతి॥ రిక్తాః ప్రసిద్ధాః ప
ర్వాణి పంచపర్వాణి విషాః విషఘటికాః ప్రదోషకాలః ఏతై రహితే తిథౌ శుభా
నాం శుభగ్రహాణాం వారే వా సరే గృహే శుభానాం లగ్నే క్షిప్రస్వాతిమృదుధ్రు
వాసురమఘావిష్ణుత్రయాఖ్యేషు క్షిప్రాణి అశ్వినీహస్తపుష్యాణి స్వాతీ ప్రసి
ద్ధా మృదూని చిత్రారేవతీమృగశీర్షానూరాధాః ధ్రువాణి రోహిణ్యుత్తరాత్ర
యం అసురం మూలం మఘా ప్రసిద్ధా విష్ణుత్రయం శ్రవణధనిష్ఠాశతతారకాః ఏత దా
ఖ్యేషు ఏతత్సంజ్ఞికేషు ఉడుషు నక్షత్రేషు చ పూర్వసస్యే వా ఆద్యం ప్రథమం బీజా

కాలామృతే సస్యాఖ్యానే సప్తమబిందుః

వాపేషుసంఫలద...స్యాత్ దీవాయద్వా యద్వర్ణగ్రహాణాం శేషు యద్ద
శ్లోపనయోర్గ్రహాస్తద్వాబరేషంతద్వర్ణ బీజంవపేత్ భానుకుజవారయోః రక్త
బీజానిసోమశుక్రవాసరయోః శ్వేతబీజానిబుధగురువాసరయోః పీతబీజాని శనివ
సరేతుకృష్ణానివపేతిబావః॥అ॥ విత్తనములజల్లుటకు తిథివార నక్షత్రములు
జెప్పుచున్నారు ॥తా॥ రిక్తతిథులును పంచపర్వములును త్యాజ్యఘటికలును ప్రదో
షకాలంబులు నింబరిత్యజించి తక్కిన తిథులందును శుభగ్రహసంబంధంబుల
గురువారము యందును క్షిప్రసంజ్ఞికములగు నశ్విని హస్త పుష్య నక్షత్రములు
యందును మృగశిరచిత్తా రేవతీ మఘా స్వాతీ మూలా దనరాధ యందును స్థిరసంజ్ఞి
కంబులకు రోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్ర యందును స్వాతీ మూల
మఘ శ్రవణము ధనిష్ఠ శతభిషక్కు యీ నక్షత్రములయందును విత్తనము జల్లిన ఫ
లంప్రదంబులనియు నొకపక్షంబున శుభవర్ణగలవిత్తనము జల్లుటకు వర్ణగల
గ్రహములవారలు శుభకరంబులనియు ననుట॥

౩౭౮॥ మూ॥ మేషే చేత్పసునాశనం బహుఫలం చేత్కర్కటే చేద్ధటేకు
ర్యాత్ప్రాణహృతించ సస్యహరణం చాలన్నృగే సర్వదా। సింహేచోరభయంఘ
టే బహుభయం బీజాప్తిరాద్యాశుభా కన్యాగో మిథునయుగ్మవృశ్చికధనుష్వేతే
షు ధాన్యప్రదా॥వ్యా॥ అ॥ బీజావాప్తాలగ్నఫలాన్యాహ॥ మేషఇతి॥ ఆద్యాత్ప్రథ
మాబీజావాప్తిః బీజావాపః మేషలగ్నే చేత్ పశునాశనం అనడ్వాన్నాశనం కుర్యా
త్ కర్కటే చేత్ బహుఫలమధికలాభం చేత్ తులాయాం ప్రాణహృత్ ప్రాణనాశ
నం మృగేలగ్నే మకరలగ్నే సర్వదా సస్యహరణం సింహలగ్నే చోరభయం
ఘటేకుంభలగ్నే బహుభయమధికభీతిం కుర్యాత్ అత్ర సంబంధః కన్యాగోమిథు
నయుగ్మవృశ్చికధనుష్వేతేషు లగ్నేషు ... ధాన్యప్రదా
చస్యాదితి శేషః॥అ॥ విత్తనము జల్లన లగ్నముల ఫలమును జెప్పుచున్నాడు ॥
తా॥ మేషలగ్నమునందు విత్తనములు జల్లుటకు ఆరంభించిన పశునాశనంబును కటక
మునందు బహుఫలంబును తులయందు ప్రాణహానియు మకరంబునందు సస్యహా
నియు సింహమునందు చోరభయంబును కుంభమునందధిక భీతియు కన్యావృషభ
మీనమిథునవృశ్చికధనుర్లగ్నములయందు శుభసమృద్ధియు ధాన్యసమృద్ధియు గ
లుగునని తాత్పర్యము ॥

యజ్వనా వెంకటాఖ్యేన రచితే యస్సంతానముదే।
కాలామృతస్యటీకాయాం సప్తమో బిందురస్యభూత్॥
కాలామృతమున సప్తమబిందువు సమాప్తము.

శ్రీ

విషయసూచిక ప్రారంభము.

శ్లోకసంఖ్య	విషయములు.
౨౧౯	కాకరుతఫలము.
౨౨౩	ప్రతిప్రయాణలక్షణము
౨౨౯	ప్రయాణవిషయమై నిప్రాపు కొనని యతిఫలములు
	—*షష్ఠ బిందువు.*—
౨౩౨	ఇది మొదలు వాస్తుప్రకరణం.
౨౩౩	రాజ్యగృహార్వణము.
౨౩౬	గ్రామార్వణలక్షణము.
౨౩౫	క్షేత్రార్వణము.
౨౩౭	నామనక్షత్రాదులయందు చేయదగిన కార్యములు.
౨౪౦	కొలగతి కూపఖననములకు దిఙ్నిర్ణయము
౨౪౧	గృహాకర్షిణీచక్రలక్షణము.
౨౪౩	క్షేత్రమునకునవర్గగణిత చక్రము.
౨౫౨	నక్షత్రతిర్యగధోర్ధ్వత్వములు.
౨౫౪	వాస్తుపురుషస్థితిక్రమము.
౨౫౫	శకునలక్షణము.
౨౫౭	గృహాదిజ్నిర్ణయము.
౨౬౨	ధ్వజాద్యాయములు.
౨౬౬	గృహముగట్టుటకుముఖ్య కాలము.
౨౬౭	స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నరాజయోగములు.
౨౮౨	గృహప్రవేశవిషయములు.
౨౮౬	గృహములకుద్వారనిర్ణయము.
౨౯౧	గృహవృష్టినిర్ణయము.
౨౭౪	వృషభచక్రలక్షణము.
౨౯౬	కలశచక్రము.

శ్లోకసంఖ్య	విషయములు.
	—*సప్తమబిందువు.*—
౨౭౮	సకలదేవతాప్రతిష్ఠాకాలము.
౨౭౯	పశుబంధనకాలము.
౨౯౦	ఈశ్లోకము మొదలు పైతృక విషయము.
౨౯౧	మాసికాములకువిశేష కాలము.
౨౯౨	మహాలయనిర్ణయము.
౨౯౬	షణ్ణవతిశ్రాద్ధస్వరూపము.
౩౦౧	గయాశ్రాద్ధఫలము.
౩౦౨	నిత్యశ్రాద్ధ సాంవత్సరిక నిర్ణయము.
౩౦౪	నవశ్రాద్ధస్వరూపం అస్థిసంచయన కాలము.
౩౦౫	వపనవిధి.
౩౦౬	తిలోదకవాసోదకనిర్ణయము.
౩౦౯	సాపిండత్రైపక్షికములకు కాలనిర్ణయము.
౩౧౦	ఊనత్రయనిర్ణయము.
౩౧౨	సంక్రాంతిపుణ్యకాలనిర్ణయము.
౩౧౬	అభ్యంగనవిధి-
౩౧౭	యమకంటకగుళికార్ధప్రహరః
౩౧౯	అవమాత్రిద్యుస్పృగాదిః
౩౨౦	పాదచ్ఛాయాగత ఘటికానిర్ణయః.
౩౨౧	విష్టిదినములు,
౩౨౩	హలచక్రము-
౩౨౫	బీజఫణిచక్రము.
౩౨౬	బీజావాపనమంత్రవిధి-
౩౨౭	బీజావాపతిథివార నక్షత్రములు.
౩౨౭	బీజావాపలగ్నఫలనిర్ణయః.

విషయసూచికసమాప్తము.

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]